

D
113
.M3

VETERIS ÆVI ANALECTA,

SEU

VETERA ALIQUOT MONUMENTA,

Quæ hætenus nondum visa.

TOMUS II.

QUO CONTINENTUR.

ANNALES rerum in Hoilandia
& dicecesi Ultrajectina gestarum
Ann. c. cccc. lxxxii. & duob.
segg. Auctore incerto, sed ac-
curato, & æquali eorum tem-
porum.

EX THOMÆ BASINI Archiepi-
scopi Cæsariensis historia Gal-
lica EXCERPTUM res gestas
continens iisdem annis & in
iisdem Provinciis.

JOANNES à LEYDIS de origi-

ne & rebus gestis Dominorum
de Brederode.

Appendix ACTORUM VETE-
RUM ad Joannem à Leydis.
VETERA aliquot TESTA-
MENTA seculo xiiii. xv. & ini-
tio sequentis scripta.

ANTONII MATTHÆI Patris
Recitationes seu Prælectiones
Solemnes ad tit. C. de Pign.
& Hypoth. Habitæ olim Ul-
trajecti Ann. c. d. cc. li.

Primus vulgavit adjectis Observationibus

ANTONIUS MATTHÆUS

*Juris in illustri Academia Lugduno-Batava
Antecessor.*

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud viduam SEBASTIANI SCHOUTE, 1698;

NOBILISSIMO, AMPLISSIMO,

*Donner
Nijhoff
4.6.58
35730*

Et perillustribus in bonas literas
& Rempublicam meritis

SPECTATISSIMO VIRO;

D. HENRICO BLEYSWEYK J^{co},

SUMMIS APUD DELPHENSES HONORIBUS
FUNCTO, PRIMARIO EORUM CONSULI,
ORDINUM HOLLANDIÆ IN COMITIIS AS-
SESSORI, REBUS INDIE ORIENTALIS
CONSTITUENDIS PRÆFACTO, ET
ACADEMIÆ LUGDUNO BATAVÆ
CURATORI DIGNISSIMO, SPLEN-
DIDISSIMO, ETC.

Felicitatem, valetudinem, & salutem in eo,
qui est omnium vera Salus.

Nobilissime, Amplissime, & Gravissime Vir,

Gregia admodum vox fuit
Roberti regis Siciliae; Dul-
cius sibi regno literarum
commercium, malle se re-
gno & imperio privatum
immoriteris doctrinisque,
quam inter vinum & cra-
pulam regio luxu diffuere,
inter foeminas & malas ar-
tes sectari aulae proterviam. Nec alia fuit mens

* 2

Al-

4.9.38 m.d.k.

DEDICATIO.

Alphonſi Regis Arragonum , qui, dum non aliud curarum habuit condimentum , nec in deliciis quicquam aliud , ætatem inter literas , inter ſtudia , & bonas artes , & rerum geſtarum monumenta conſumpſit. Regium id arbitratus. Nec aliud ullum fructuoſius humanæ vitæ ſubſidium , quam frequens lectio & meditatio eorum , quæ olim geſta. Ut veriffime enim Livius *lib. 1. hiſt.* *Hoc illud eſt præcipue in cognitione rerum ſalubre ac frugiferum , omnis te exempli documenta in illuſtri poſita monumento intueri : inde tibi tuæque Reipubl. quod imitere capias : inde fœdum inceptu , fœdum exitu quod vites.* Viſ hæc humanitatis , & imprimis hiftoriarum eſt , ut a vitiis deterreat , ad virtutem inflammet , dum ob oculos ponit præmia , dum gloriam immortalem , quæ bonos ſolet ſequi , & de Republica præclare meritos , contra execrationes , infamiam , ſupplicia , quæ tyrannos , facinoroſos , in omni ſclerum turpitudine & dedecore volutatos. Nec mirum hinc , quod Cicero *memoriam* rerum geſtarum appellet *vite magiſtram , actionum ſpeculum humanarum.* Speculum autem non immerito , & vivum quidem ardenſque , cujus oppoſitu , ut vulgo Scipio prædicabat , in magno animo & generoſo amulationis velut flamma accenditur , vera ut plurimum cauſa , fons , & origo pulcherrimi cujuſ-

DEDICATIO.

cujusque & laude digni facinoris. Ita enim se habet res, ut sic insitum animis nullius non laudabilis & præclaræ rei semen hoc quodam velut fomite efficaciter incitetur, non aliter quam scintilla levi flatu adjuta, ignem explicat, diffunditque. Variis certe experimentis jam olim id satis cognitum, priscarum rerum monumenta viam facere ad sapientiam, ad justum atque injustum, & multarum rerum notitiam; iis qui se dediderunt, rudes antea & indoctos prudentissimos tandem factos, nec clarissimos tantum domi, sed militiæ etiam & in acie bellicosissimos. Testis Lucullus est, qui ad bellum Mithridaticum Consul missus in Asiam, quamvis rei militaris nondum attigisset aut disciplinam aut gloriam, continuis tamen, dum facit iter, historiarum lectionibus eam est rei bellicæ consecutus peritiam, ut primo impetu statim victor Reges potentissimos Mithridatem Tigranemque contuderit præliis felicissimis, & in ordinem redacta Asia victoriarum suarum cursum circumegerit in Pontum. Testis est Cicero, qui belli gerendi modum edoctus non aliunde quam ex veterum monumentis Proconsul missus in Ciliciam subegit gentem ferocissimam. Testis Scipio Africanus, illustris non minus præcellenti doctrina, & insigni prudentia, crebra lectione parta, quam gesto bis Consulatu,

DEDICATIO.

duobusque triumphis, & bis excisis deletisque
terroribus Reipublicæ. Testis ejusdem æmulus
Imp. Julianus, qui postquam Athenis ex sub-
sellis Academicis ad imperium arcessitus, quod
Athenis didicerat, inter strepitum militarem &
præliorum tumultus, inter flammam & sangui-
nem, adeo non neglexit, ut dies interim no-
ctesque quasi pabula quædam animo ad sublimia
scendenti, virtute invicta & indefessa, ut testa-
tur Ammianus, conquiverit assiduus, conatus
eadem arte grassari ad laudem bellicam, ad
triumphos, qua olim Scipio, urbem etiam Py-
risaboram, quum bellum Persis intulisset, cin-
ctam triplici corona continens, eodem modo,
eadem vi, qua olim legerat a Scipione expu-
gnatam Carthaginem. Nec plane id ignoravit
tot trophæis insignis Turcarum Imperator, qui
Constantinopolitanum imperium subvertit fun-
ditus, Mahometes II. Animo enim reputans, quan-
ti esset institutio, quanti artes & literæ, ad virtu-
tem momenti, viros doctos & eruditos non am-
plissimis tantum præmiis Constantinopolim pel-
lexit, sed Johannem etiam Lombardum Italum
filio suo Mustaphæ, ut exemplis virorum fortium
ad præclara quævis contendenti calcar adderet &
stimulum, pædagogum apposuit, & hunc quidem
potissimum, quod non tantum Italice, verum
etiam Turcice, scripsisset prælia ejus & res ge-
stas

D E D I C A T I O.

itas adversus * Usumcassanem regem Persarum, Certe est extra controversiam, & quod qui rerum periti diffiteri non possunt, nihil movere fortius, nihil æque ad virtutem, ad comparandam prudentiam domi militiæque, ac historiam conferre. Causas si quis quærat, quæ ad fœdus impellant, quæ contractum dissolvant, quæ Rempublicam constituent, quæ conservent, quæ augeant, quæ auctam labefactent, quæ minuant, quæ excindant, Annales adeat, & non dubito, quin hi melius, quam aut usus eas suggesturi, aut ullus Philosophus. Modum si quis quærat cum Rege agendi, cum Principe, cum suis, cum exteris, qua arte motus gentium possint aut præcaveri, aut sedari, aut tolli, veterum adsunt monumenta, quæ sexcentis doceant hæc exemplis. Pacis artes si quis quærat, & quo consilio, quo iudicio bella sint suscipienda, quo gerenda, finienda, quodam jus legationum, quo pacto in colloquium descendendum cum hoste, historia est, quam licet consulat. Abunde id suppeditabit. Et quid quæso tandem dulcius otio literato: quo citra ullum discrimen rerum maximarum eventus cognoscimus, rerum vel in sago vel in toga gestarum ante millia seculorum, quo peritiam com-

para

* Paul. Jovius sic vocat. Masan-Uaum est Petro de la Valle 2. *trist.*
6. 22.

D E D I C A T I O.

paramus, rerum usum, prudentiam, & invicti firmamus animum constantibus exemplis? Quid ut propius accedam (nam nec id omittendum) universum jus nostrum clarius efficit, quid augustius, quam historiarum cognitio? Quantulum quæso scit, qui originem ejus nescit, qui progressum, qui incrementum, & quam id sæpius mutatum; qui ejusdem auctores, qui Hadrianum, Constantinum, qui Theodosium II. qui Justinianum non novit, qui Principis, Senatus, populi, qui magistratuum vim ac potestatem ignorat? Mihi certe non aliud ab in-eunte ætate suavius, nec constantior voluptas ulla, quam inter Principum rescripta, juris studium utriusque, & rerum antiquarum monumenta versari. Nec unquam existimavi, quamdiu vixi, id indecorum, si & ego id usuparem, quod Imp. * Julianus, & quod ab eo usurpatum inscripserat foribus Bibliothecæ suæ Theodorus Canterus, Consul Ultrajectinus,

Ἄλλοι μὲν ἵππων, ἄλλοι δὲ ὄρνεων
 Ἄλλοι θηρίων ἐράσσι· ἐμοὶ δὲ βιβλίων
 Κτήσεως ἐν παιδαγῆς δεινὸς ἐνέτηκε πόθος.

Alii quidem equos alunt, aut aves, aut canes ad venandum. Mihi vero a puero istud desiderium insedit, ut multos acquirerem ac possiderem libros. Sunt qui tanti non putant hæc; sed me laboris a me suscepti nequaquam hætenus

* epist. 9.

adhuc

D E D I C A T I O,

gestarum; ut & belli cum Hollandis Ann. c15. cccc. lxxx1. & duob. seqq. Auctorem habent incertum, sed æqualem eorum temporum. Vidit ejus commentarios etiam Buchelius, qui & quædam excerptis beneficio viri nobilis Adriani van Winsen, domini de Hoencoop, Trajectensium antiquitatum studiosissimi olim viri, & locum unum aut alterum ad Hedam notis inseruit. Schedas vocat manuscriptas, sed quarum ipse, ut videtur, tamen copiam non habuit, & forsitan nec describendi, si precario forsitan habuit, aut otium, aut potestatem, si recte verba hæc considero, quæ ad Hedam occurrunt: *plures submersos addunt schedæ a nobili viro, rerum patriæ suæ perquam studioso, D. Adriano Winsenio, Toparcha in Hoencop, & Heemstede, olim mihi traditæ, ex cujus monumentis, si Deus ipsi vitam in hæc tempora prorogasset, multa ad has notas conferre potuissem, quæ cum ipso nunc sepulta jacent.* Ego diu cum quæsiuissem, non infeliciter tandem nactus, quantum ex schedis superest sisto hic universum: Quis Auctor siquis roget; id, ut statim jam dixi, juxta scio cum ignarissimis. Quod rebus gestis interfuit, quod laicus, quod de plebe, quod manere nullo fundus, ipse indicat non obscure, ut cum agit de literis Ultrajectum missis ab episcopo *cop. 6. ende die brief hielt in, dat hy syn*

D E D I C A T I O.

syn Stat eyste, ende dat sy hem goede ondersaten wesen wouden, by soude hem een goet Heer wesen, mit meer woorden, die ic al niet onthouden en heb. Cum agit de Hollandis ad Vreesvicum cæsis a Trajectensibus cap. 37. ende daer waren veel buffen, die op raden stonden, daer dede men selen aen, ende veel kinder ginghen aen die selen, ende toghen alle die buffen allencken uyt Tollensteghe op die Noey al singende vreemde woorden, die ic niet noemen wil, want ic daer te kleynen man toe ben, om die te verhalen, want sy op Heeren ginghen &c. Cum de Narda surrepta cap. 43. ende in die Stadt op de straet synder dootgeslagen XXI. als my geseyt is. Cum de Ultrajectinis ad Westbroeck cæsis ab Hollandis cap. 48. Also dat daer veel dooden bleven van Borgers ende Borgers kynder, Ruters, ende Lantlude, also my een goede Vrou geseyt heeft, die die dooden besien had, want sy hoeren man twee daghen lanck gesocht had onder die dooden &c. Cum de castro de Haer ab iisdem vi capto cap. 98. Dit heeft my een geseyt, die op dat huys mede gevanghen wert, ende dat huys wert gespolieert ende gebrant. Admodum autem diligens, & ut nemo non iudicabit æxiomatos, accuratus. Nec scio, an quicquam extet, unde veteres familias, & nobilium multitudinem, quæ olim in diocæsi, discas plenius cognoscasque.

Qui

D E D I C A T I O.

Qui in Davidem episcopum, qui pro ipso stabant, postquam bellum civile ortum, recenset admodum accurate *cap. 2. 15. 38. 50. 71. 108.* ut & alibi passim. Et quod ad rem ipsam, incredibili quodam studio notavit singula, collegit, & nulli prorsus labori parcens in diarium velut retulit, nec quod dignum observatu quicquam omisit sciens. A postridie S. Sixti Ann. 1481. quo descitum a Davide, & accensa in dioecesi belli civilis fax, orsus *ἀπὸ πελοποννήσου* usque ad x. Kal. Maji Ann. 1483. quo captis, qui Ultrajecti contrariæ erant factionis, receptus David in urbem rediit. Deesse aliquid si suspicetur quis, suspicio non est nulla. Nam & deest præfatio, & desunt etiam initia Ann. 1483. Nec ratio potest reddi, cur a Leyda surrepta, unde prima origo belli, ut habet Thomas Basinus, & Auctor ipse etiam passim, initium non fiat. Verum edo, ut reperi. Et qualecunque id tandem sit, non negabit lector, si evolvat, quod illustre id monumentum, dignum quod omnes, qui veteris historiæ, qui patriæ antiquitatis studiosi sunt & amantes, imprimis qui Ultrajecti, ambabus ulnis accipiant, & velut raptum ex incendio *κειμήλιον* quoddam servant. Siquid forsan deest, abunde id, qui eum excipit, supplebit Thomas Basinus, qui & altius orditur, & ubi desinit, porro pergit, & historiam pertexit.

Fuit

D E D I C A T I O.

Fuit THOMAS BASINUS episcopus Lexoviensis. Pulsus Gallia, & dum exul, ut soleretur exilium, Archiepiscopus a Papa factus, verum titulo tantum tenus, Cæsariensis in Syria, cum loca aliquot pererrasset, tandem in diœcesin & Ultrajectum concessit, ubi sedem cum fixisset, ad scribendum se contulit, scripta ibi historia, unde id quod publicamus, & quod descripsi ex Adversariis Gisberti Lappii a Waveren, Advocati Trajectensis, omnisque antiquitatis studiosissimi olim viri. Nomen Thomæ Basinus excerptum non præfererat, sed simpliciter tantum titulum & initium hujusmodi: *Fragmentum ex Anonymo auctore historiarum & rerum gestarum temporibus Caroli VII. & Ludovici ejus filii Regum Francie. Gisbertus Lappa a Waveren Ann. 1640. exscripsit.* Ego Thomæ Basinus universum id adscripsi, quod quæ Buchelius ad Hedam ex historia ejus citat *hist. Ultraj. p. 312.* ipsissima sunt verba, quæ in fragmento hoc occurrunt. Aggressus erat Basinus eorum Regum historiam, quum exul esset Ultrajecti, pulsus Gallia a Ludovico, cui odio erant omnes, qui gratiosi olim apud patrem ejus Carolum VII. Præsens autem cum esset, quum Maximilianus Romanorum rex cinxisset urbem obsidione, præsens etiam experiretur obsidionis incommoda, infausta omnia & infelicia, anno-

DEDICATIO.

næ penuriam, & incredibilem eorum, qui urbi præerant, contumaciam, omissis paulisper Gallicis, contulit se ad exponendum, qui tum admodum perturbatus propter civium defectio- nem, rerum statum Trajectensium, & ad cete- ra, quæ contigerunt tum Ann. MD. CCCC. LXXXI. & deinceps, de quibus supra Anonymus. Sed hic pergit porro, ut dixi jam, & postquam plebem dixit tumultuantem ob rerum omnium caritatem, & passim sibi per Hollandiam in- terdictum commercium, domo eam Capitulari, cum haberentur Comititia, facto in templum im- petu, conclusisse ait præcipuos, qui erant gra- ves civitati, belli instructores & impulsores ad desciscendum, & per celerem dein nuncium epi- scopum accersitum, cum, postquam manu exu- lum & satellitum eomitatus sub noctem urbem intrasset, cum securum se existimaret, carceri mancipatis, qui ei erant infesti, nec ultra quic- quam metuendum, non diu dein post a conju- ratis oppressum, noctu nemine advertente ab Henrico Nyveldio rursus urbem subactam, & quamvis strenue propugnantibus, quos episco- pus introduxerat, episcopum tamen captum, nulla exhibita reverentia* transportatum Amis- furtum & custodia conclusum, donec Maximi-
lia-

* Conjectum in vehiculum infame, & abjectum, ut quo simus solebat eychi. Heda in ejus vita.

D E D I C A T I O .

liantus confanguineo tulit opem, cumque ingenti exercitu, machinis tormentisque, quibus urbem concussit, tandem Sedi restituit. Omnia hæc & singula, quibus præsens interfuit, sed in laudes Davidis nimirum, exponit admodum accurate. Quod præsens, ait ipse in pr. cum refert Ultrajectum astu captum ab Henrico a Zuylen a Nyevelt. *Eramus ipsi tunc, inquit, in civitate non sine metu, qui cum tam atrocem & periculosam civitatis captivitatem tam humaniter procedere inspiceremus &c.* Et deinde etiam sub fin. *Immorati aliquantum forte latius sumus &c.* Simul etiam quia tunc nos ejusdem incolæ civitatis omnemque rei seriem plenius agnovimus. Lexovio postquam pulsus Casariensem Archiepiscopum fecit Sixtus Papa, ut dixi jam, verum nomine tantum tenus, cujusmodi Papa creabat multos in partibus infidelium, insignes titulis ecclesiarum, quæ a Barbaris occupatæ, ut dixi *manud. ad jus Canon. lib. 1. tit. xi.* Pastores sine grege, nec unquam dicetesin, unde dicti & denominati, ad pascondum ingressos. Cur pulsus a Ludovico causam refert Heda eam, quam dixi, *hist. Ultraj. p. 304.* ubi data occasione hoc elogium ejus addit: *Anno, inquit, xci. decessit Trajecti Thomas Baxinus Archiepiscopus Casariensis, sepultus in choro templi divi Johannis, vir nobilis, ex Gallica pro-*

D E D I C A T I O .

*provincia Armorica oriundus, magna prudentiæ ;
 & in sacris literis apprime eruditus. Jam offert
 se occasio aliquid de eo disserendi. Hic erat pri-
 mo Episcopus & Dux Lexoviensis, civitatis
 Armoricæ, Carolo septimo ejus nominis Gallo-
 rum regi percharus, & idcirco Ludovico ejus
 filio, qui omnes, quos genitor observaverat ;
 summe odiebat, infensus, sive quod prudentiæ
 suæ, sive potentia gentium suorum Baziniorum
 irvidebat, falso suspicans illum Anglis ac Bur-
 gundionibus favere. Ac primum aula ejecit, de-
 mum regno expulit, & tyrannico animo, uti erat,
 facultatibus & ecclesia spoliavit, atque in ejus
 vicem successive tres Pseudo-episcopos intrusit,
 persequens jam pulsum, ne abstractus securusque
 viveret, quocumque locorum sese diverteret, ita
 ut primum apud Lovanium, postea Treviros,
 demum Trajecti ad Rhenum exilium sibi delige-
 ret. Est quod longe crudelius est, non contentus
 hujusmodi furore, partim minis, partim pollici-
 tationibus falsis illum coëgit, ut ecclesiæ renun-
 ciaret, servato modico censu arbitrario pro ali-
 mentatione. Hoc tamen non contigit, nisi post-
 quam divina ultio fuisset subsecuta. Nam, uti
 affirmant etiam testes hujus rei superstites, ex
 tribus Pseudo-episcopis unus sibi mortem consci-
 vit, dejiciens se in puteum, alter similiter de-
 decorose finivit vitam, tertius item subitaneo pe-
 ruit.*

D E D I C A T I O :

*riit. His ferus Rex territus , ut aliquis cum
justo titulo ecclesiam acquireret , excogitavit
fieri renunciationem , quo apparerent damna &
injuria reparatae. Bazinus itaque diu sollicita-
tus tandem duxit cedendum furori & impor-
tunitati , renunciavitque ecclesie illi a Sixto
Romano Pontifice translatus ad sedem Casarien-
sem Archiepiscopalem , reservato annuo censu e
Luxoviensi , residuum dierum apud Trajectum in
pace finiens , &c.*

Quod ad JOANNEM a LEYDIS , is ipse est ,
qui scripsit Chronicon , & Hollandiæ Comi-
tum res-gestas triginta duobus libris , quos pri-
mus in lucem edidit Franciscus Sweertius Ant-
verpiensis , qui Annales Egmondanos , quos
primus ego evulgavi Ann. 1692. Hujus ope-
ris , quod jam prodit , nemo meminit , quod
sciam. Nec tamen de Auctore ulla ratio est du-
bitandi. Ipse enim se statim prodit , nec no-
men suum dissimulat. † Trithemius , * Vossius ,
aliique , Joannem vocant Gerbrandi , & Con-
ventus Carmelitani Harlemensis Priorem , ipse
autem simpliciter se Joannem a Leydis , & se
humilem vocat fratrem Ordinis Carmelitici.
Initio operis non pauca habet , quæ non ma-
gni momenti sunt , ut quæ habet de Trojanis ;
& gentilitiis eorum armis. Deducit ab iis Fran-
cos

† In Casal. viros. illustr. * lib. 3. de histor. Latin.

DEDICATIO.

cos vulgari plurium errore, Hollandiæ Comites a Francis, eorum genealogia, sed quæ probata difficilis, & quæ fide ipsius tantum nixa, a Merovingis deducta. Ab Hollandiæ autem Comitibus accessit Brederodios. Siphridum statuit ex iis primum, quem Arnulfi ait filium, Arnulfum autem Theoderici, qui secundus ejus nominis. Et sit sic de Sifridonam non est cur dubitem. De Arnulfo, quod Theoderici, præter eum ex vetustioribus, qui idem dicat, occurrit nemo: Baldricus & Sigebertus scriptores vetustissimi Arnulfum ajunt Gandavensem. De Theoderico ne gry quidem. Nec quisquam alius de eo quicquam. Plura ea de re dixi *lib. 1. de Nobilit. cap. 30.* Nec necesse est ut hic repetam. De Sifrido postquam dixit, persequitur dein ordine ejusdem descendentes, & quicquid memorabile a Brederodiis olim gestam, perducto rerum ordine usque ad Annum *cis. cccc. lxxxvi.* quo Dominium de Brederode obtinebat Walravus Reinoldi secundi filius, undecim annorum puer, cum clauderet diem ultimum ejus pater Reynoldus. Habebat fratrem Reynoldus Gisbertum Præpositum, & mox in locam Diepholdii Electum Ultrajectinum Ann. *1455.* Horum autem historiam propter casuum varietatem, & insultantis fortunæ mirabilem in eos impetum tractat multo copiosius. Reynol-

DEDICATIO.

noldum jussu Davidis episcopi Trajectensis, cum ad eum salutandum Dorstadium se contulisset, captum una cum Walravo ait, filio ejus spurio, utrumque in arcem, quæ Dorstadi, in custodiam dein missum, tortum semel iterumque, ac si conjurationis, quamvis de ea nullum indicium satis prægnans, & læsæ majestatis Caroli Burgundi reos. Ait capto Reynoldo etiam fratrem ejus captum, Electum olim Trajectensem, in eandem deductum arcem, & præter omnem æquitatem in custodia ibi habitum ferme integrum adhuc annum, postquam jam Reynoldus, non reperto in eo crimine, jussu Caroli dimissus, & in integrum honoris gradum apud Carolum restitutus. Walravum ait ruptis vinculis, effracto carcere, evasisse, & quemadmodum se receperit, metu tormentorum, quæ identidem repetita, in adversam Leccæ ripam, memorabilis etiam res est. Usus Auctor est inter cetera Archivis etiam Brederodii, & Reynoldi chirographis, a Yolenda Reynoldi conjugæ Wilhelmi filia de Lalaingh Hollandiæ Præsidis suppeditatis, ut ipse id diserte & non obscure etiam significat *cap. 63. In dese navolgende manier so hebben sy hem gepynt, want die selfde maniere heb ic gelesen in scriften, die by self mit syn eygen hant achter gelaten heeft.* Acturus de tormentis, quæ excepit Reynoldus, *In dese*

DEDICATIO.

volgende manier, inquit, *so hebben sy hem gepynt, want die selfde maniere heb ic gelesen in schriften, die hy self mit syn eygen hant achter gelaten heeft.* In gratia apud Yolendam; & facilis ei ad eam aditus, ut ejus hortatu & ad scribendum accessit, & postquam scripsit, quicquid scripsit, ei etiam inscripsit. Usus etiam idcirco lingua Belgica non Latina, qua in ceteris usus ab eo editis. Perduxit Chronicon Hollandiæ non ultra Wilhelmum Bavarum Alberti Ducis filium, Annales Egmundanos usque ad Ann. 110. 10. xxv. hanc autem historiam usque ad Ann. 110. cccc. lxxxvii. Inprimis autem id egit, ut domus Brederodiæ originem & antiquissimam & nobilissimam demonstraret, & historiam duorum fratrum, cunctaque, quæ evenerunt iis vel prospera vel adversa, enuclearet exactius. Nec hæc tantum, sed & plura, quæ vel in diœcesi vel alibi evenere, recenset multa cum cura, & quæ habet Anonymus, ut & Thomas Basinus, illustrat, auget, confirmat. Cum de Philippo Burgundo agit, & adventu ejus Hagam, ut eo propior Ultrajecto, præsens metu incusso urbi, terreret æmulum Brederodium, ne opponeret se Davidi filio suo spurio; quem pulso Brederodio, Papæ nixus codicillis, omni ope volebat mitti, ac si necesse esset, etiam armis, in possessionem episcopatus, festum
etiam

D E D I C A T I O.

etiam illud refert, ad quod, quotquot tum erant equites aurei velleris. Hagam evocaverat. Erant autem viginti sex, vigesimo septimo Philippo ipso, a quo & ordo institutus, & qui ejusdem Decanus. Plura ejusmodi occurrunt, quæ vix alibi ita extant, ut & illud de pelvi, qua passim per plateas ad arma olim concitata plebs, cum Ultrajecti tumultus, *cap. 53.* Tormenta autem quod attinet, per quæ David Reynoldum astu captum & Dorstadi conclusum castro interrogavit, & citra ullam justam causam interrogavit tam acerbè, id nullibi puto extat, ut nec ullibi, quod habet de Reynoldi fratre Gisberto, Electo olim Trajectensi, qua ratione is a Davide, postquam frater ejus captus, captus itidem non repugnans, & auctus Dorstadum, quadriennium colonus carceris, nec dimissus nisi ægre, & postquam frater jam obiisset, dura admodum ea lege, ut verteret solum exul, diocesi deserta, & dignitate dimissa. Vix est, ut siquis legat hæc Davidis nimiam non miretur & incuset levitiam, in quam passim etiam invectus Auctor, & ad cujus cogitationem erumpit tandem in verba hæc *cap. 58.* *VVaer is dat verstiende hert, dat niet met medelyden bewogen wort, alst hoort, hoe dattet edel Hollants bloet sonder schult leliske gepynicht wort van een bastaert van Bourgoengnen.*

Etiani legit hæc Bockenbergius, & quamvis dissimulet nonnulla hinc transcripta in suam gentis nobilissimæ & genealogiam & historiam congeffit. Ego ne quid deesset ex Archivis Ultrajectinis, & inprimis ex Chartulario majoris ecclesiæ, adjeci multa, supplevi, & quæ faciunt ad probationes, & res gestas tum temporis, multa publica instrumenta, quæ, ut spes me tenet non dubia, lectu erunt non injucunda. Sed ut operam meam hac in parte prædicem ambitiosius nemo a me expectet. Quisque æstimet pro arbitrato bene utrum an male,

Quod

D E D I C A T I O.

Quod ad vetera TESTAMENTA, ut commendem non necesse est. Ipsa enim, ut puto, se passim prodit utilitas. Patet mirum in modum hinc in testando simplicitas, in Deum religio, in clerum studium insigne, & quam aucta jam in immensum progressu temporis superstitio.

Adjeci, etsi recentiora hæc, nec cum in finem scripta, ut lucem unquam aspiciant, Patris mei PRÆLECTIONUM, quas is habuit Ultrajecti, specimen tantum aliquod. In propriam quamvis usum & Auditorii adornatas, adjeci hæc non invitæ, ut & otii paterni eo clarius constaret ratio, & delectaret varietas, juris etiam studiosis habituris, si nihil avocet, exercitii materiam. Alia ejusmodi mihi multa, tibi dabit occasio, forsan tui non invidenda, sed si grata hæc & accepta.

Tibi autem Perillustri & Nobilissime Vir, humillime offero quæ dixi omnia, & cum iis etiam me ipsum, contendens id tantum unum, ut & me & hæc studia favoris tui cura complecti non dedigneris. Deus Opt. Max. tibi perpetim benedicat, te gratia sua repleat, defendat, protegat, tueatur, & post tot rerum discrimina, post susceptos pro Republica, pro Academia labores fortiter, ferum tandem in cœlum evehat. Ita Deum veneror.

Lugd. in Batav.
Idib. August.
MD. DC. XCIII.

Nobilis. & Amplis. Tuae

Devotissimus

ANTON. MATTHEUS.

ANNA

ANNALIS RERUM IN HOLLANDIA

E T

Diocesi ULTRAJECTINA gestarum

Ann. MDCCC. LXXXI. & duobus seqq.

AUCTORE

*Incerto, sed accurato, & equalis
eorum temporum.*

Anno MDCCC. LXXXI.

Hoe die oloop gesciede binnen Utrecht:

i. **T**em des daghes na sunte Sixtus was die Raet out ende nye op dat huus, om te hooren die antwoort, die die Doemdeken Meyster *Ludolf* van den *Veen*, ende die Vicarius Meyster *Dierick* uytten *Weerd* gebrocht hadden van onsen Genadigen Heer van Utrecht Bisscop *David* van Bourgoengen om voert te scicken tot den Hertoghe van Oestenyck, &c. ende die Raet out ende nye overdroegen op dese tyt eendrachtelyck, uytgeleyt *Jan* van *Lantscroen*, die keerden dat wael een uyr lanck, dat *Scrassert*, ende die Stalbroeders, die op die tyt binnen Utrecht waren, uyt Utrecht gaen souden van dien daghe by der sonnen, ende geen meer aen toe nemen dan by den

A

Raet

Raet out ende nye. Ende doe dit aldus overdragen was, doe wert dit den Borchgrave van *Montfoort* thoe weten gedaen. Doe ginck die Borchgrave mit *Heynrick van Nieuvelt*, ende ontboet voert syn vrienden, die *Leyden* hadden helpen winnen, ende maectten een vergaderinghe op die *Plaets*, ende die Raet quam van den Huysse tusschen een ende twee uren. Doe stonden daer ontrent L. of LX. man, ende namen *Jacob van Amerongen* waer, ende seyden hem, datmen hem dootslaen woude, want hi seer gearbeyt hadde, dat die ballinghen uyt Hollant uyt *Utrecht* wesen souden, ende dese mannen droegen *Jacob* mit macht door die *Borchkerck*, ende riepen allegader: *Wie rust ende vrede hebben wil, die kome by Jacob van Amerongen met syn barnasch*. Ende sy vergaderden op de *Smebrugge*, ende doe sciekten sy *Jan van Amerongen* Jacobs broeder mit een deel volx, ende sloegen die *Tollensteghe* poort op, ende souden enen Bode om myn Heer van *Utrecht*, ende *Willem van Lochorst* mit een deel *Borgers* bleven in die poort, ende *Jan van Amerongen* quam weder op die brugge. Ende doe quamen die *Proest* van *Oudemunster* *Gerrit Soudenbalch* ende *Jan die Coninck*, om of sy yet goets hadden moghen doen tusschen den Borchgrave voersz, ende die *Ghemeynt*, die daer by *Jacob* waren. Ende doe ginck die *Gemeent* op die *Royenborger brugge*. Ende doe gingen de *Proest* *Gheryt* ende *Jan* voersz weder op die *Plaets*, ende hem wert mede gegeven, dat sy den Borchgrave seggen souden, dat hi syn hertes uyt doen soude, ende doen also die Raet out ende nye overdragen hadden, of die *Gemeent* woude mit hem

hem vreschten. Doe dat die Borchgrave mit den synen hoorden, doe quamen sy van de *Plers die Gaerd* op met dat meeste deel van horen hoep, ende daer was die Borchgrave mede, ende hadde dat banier ontwonden, ende *Hermick van Nymvult* quam die Lynmerck op mit een deel Stalbroeders, ende sy brochten twee stellingen mede; daer men Hachbussen op fetten moecht. Ende doe sy aen de Gaerdbrugge quamen, doe scoten sy mit VIII. of IX. haeckbussen, ende mit veel knipbussen in den hoop, die op die Roeyenborgher brugge stonden, ende sy wondender veel, also dat dat meeste volck weeck, ende een deel liepen in Sinte Jacops gasthuys, ende een deel in die Goertsteghe, ende die meeste hoop liep na sunte Pouwels brugge, also datter ontrent XIV. of XV. op hem luyden vechten. Mer doe sy om saghen, doe stonden sy daer alleen, ende die meeste hoop was al ewech. Doe liepen sy al na die Nystraet, ende stonden daer op den hoeck een luttel tyts, ende riepen, *Ter Plaetsse. Laet ons lopen.* Ende doe dat hoorde die Borchgrave, doe riep hy, *Laet ons weer aen die Plaetsse loopen,* ende hy liep voer, ende syn vrienden volgden hem na. *Gheryt uyten Leen* wert dootgeslagen in die Goertsteghe, ende *Jan Peterse*, ende *Baerjen* werden dootgeslagen in die Roeyenborgher steghe, ende *Berwt* des Scouten knecht, ende *Ryck Gyberts* werden op die brugge geschoten, daer sy daer na aen storven. Ende terwylen dat die Borchgrave ter Blaetswaert liep, so liepen veel goeder borgher tot die Tollensstegher poert waert, ende meenden die in tho nemen; mer daer en was niet, daer menste mede honden moecht. Also liep daer een deel

na *Wyck*, ende een deel na *Vyanen*. Ende doe sy verby *Werckhoven* waren, doe quam Meyster *Symon* van der *Sculenburch* mit XI. of XII. peerden, ende had die vorwaerd in, ende myn Heer volgde na mit die van *Wyck*, ende was tot *Koten* toe ghecomen, ende daer quamen die Borgers van *Utrecht* by syn *Genaden*, ende die seyden, hoe dat daer gevaren was. Doe tooch myn Heer mit die Borgers tot *Wyck* weder.

Dit waren die Overste in der tyt.

II. *Jan* van *Lanscroen* Scepen-Borghermeyster, *Roelof* van *Nyenvelt*, Raet-Borghermeyster, *Jacop* van *Amerongen*, *Herman* van *Zyl*, overste Oudermans.

Dit syn die geen, die by Heer *Jan* Borchgrave van *Montfoort* waren op die Plaets, ende voort mit hem hielden.

Jan van *Lanscroen*, *Steven* van *Zulen*, *Egbert* van *Grunenberch*, *Beernt* van *Everdingen*, *Aernt* *Ruus*, *Gheryt* *Zoudenbalch*, *Jan* de *Coninck*, *Jan* van *Mas*, mit hoer vrunden, die sy mede brachten, ende alle den genen, die * *Leyden* hadden helpen winnen, ende *Henric* ende *Gheryt* van *Nyenvelt* gebroeders, *Steven* van *Nyenvelt*, ende XLVI. *Stalbroeders*, *Jacop* en *Jan* van *Amerongen* gebroeders, *Derick* *Bot* van *Ameronghen*, *Henric* van *Gent*, *Jan* van *Veen*, *Frederic* van *Voerd*, *Henrick* van *Voerd*, *Gheryt* van *Ryn* *Geryts* soen; *Geryt* van *Ryn* *Soude* soen; *Geryt* uten *Leen*, ende *Hector* syn soen, *Willem*, *Tymen*, *Jonghe* *Jan* *Knyf* gebroeders, *Jan* van den *Berch*, *Hector* *Knoep*, *Jan* *Buendyck*, *Steven* van der *Sevender*, *Gheryt* *Mont*, *Coert* die *Gruter*,
Werner

* Vid.
Th. Basin;
infr. pr.

Rev. in Holl. & diac. Ultr. gest. Ann. 1481. 5

Werner Braem ende syn soen, *Jan van Raephorst*, *Gysbert van Langeraeck*, ende meer ander goeder borgers, die ic al niet en noem om kortheyt te scrijven.

Van des Bisscops reyse na den Hertoch van Oostenryck.

III. Item die Hertoch van Oostenryck was in die *Vehwe* jaghen, ende myn Heer van Utrecht reysde des Saterdaghes na sunte Sixtus dach tot den Hertoghe voersz om syn Genade tho kennen te geven, hoe dat die Borchgrave syn vrienden uyt Utrecht gezecht hadde, om dat sy den Hertoghe geern onderdanicheyt bewesen hadden na inhoud des Soenbriefs, die voertrys gemaeckt is tusschen Hertoghe *Philips* ende Bisscop *Roelof* saliger gedachten, ende die Hertoghe seyde myn Heer van Utrecht toe, dat hy een syde kiesen mocht van stonden aen. Myn Heer van Utrecht bad den Hertoghe, dat syn Genade acht dagen syn beraet gheven woude. Doe seyde die Hertoghe; *Neen ghy maect u antwoord terstont gheven.* Doe dat myn Heer van Utrecht hoorden, dat dat wesen moest, doe seyde hy, dat hy by syn Vorstlycke Genade blyven woude, ende myn Heer van Utrecht nam oorlof aen den Hertoghe, ende reysden weder na Wyck, ende quam des Sonnendages des avonts tot Wyck.

Hoe die Biscop die drie Staten screeff.

IV. Item myn Heer van Utrecht screeff die Cley, ende die Ridderſcap, ende Amersfoert, ende Ryenen, ende die Stadt van Utrecht niet, want hy hield die gheen voor die Stadt van Utrecht, die daer uyt verdreven waren. Doe liet myn Heer se al by

A N N A L E S

hem komen, ende gaf hem daer to ketten; hoe hy by den Hertoghe geweest hadde, ende seyde hem, hoe hy mit den Hertoghe gevaren had, alst voerft staet, ende seyde een ygelick, dat sy een syde kieslen moesten, of sy by den Hertoghe ende by myn Heer van Utrecht blyven wouden, of by den Borchgrave van Montfoerd, ende by die gheen, die binnen Utrecht waren, die voergetoemt syn. Daer die Gedeputeerden van der Clefye weghen op antwoerden, een yghelyck voor syn hoest, dat sy by myn Heer blyven wouden. Mer sy seyden, dat sy dit hoet Capittel tho kenhen wouden geven, ende komen weder, ende segghen myn Heer een antwoort, als sy deden, ende seyden, myn Heer, dat hoet Capittel ende die heel Clefye by myn Heer blyven wouden. Ende dese nabescreven personen waren van der Clefye gedeputeert, Meyster *Ludolf* van den *Veen*, Domdeken tot Utrecht, Heer *Evert Loardenbalch*, ende Heer *Jan* van *Drakenborch*, Meyster *Dirk* *Witten Weerdt* Deken tot Oudemunster, ende Meyster *Jan Knys*, Heer *Hermann* van *Ryn*, Deken sunte *Peter*, Meysters *Vrederick Vermeer*, ende Heer *Wynant* van *Doernick*, Heer *Jan* van *Vranen*, Deken sunte *Jans*, Heer *Jan* van *Wy*, Heer *Jacop* van *Driebergen*, Meyster *Hubert* van *Böchonz*, ende Heer *Clays Pot* van sunte *Marien*.

Item alle die Ridderfchap gaven myn Heer ter antwoort, dat sy by syn Genade blyven wouden; ende myn Heer hiets alle scriven by naem ende toenaem.

Item die Borgers, die byt Utrecht verdreven waren, die gaven myn Heer ter antwoorde, dat sy by myn Heer blyven wouden.

Item

Item die van *Amersfoort* gaven myn Heer ter antwoert, dat sy te huys trecken wouden, ende gavent hoer vrienden te kennen, want sy des niet machtich en waren over te gheven, ende sy togen te huys, ende quamen niet weder.

Item die van *Reyuen* gaven myn Heer ter antwoert, dat sy by syn Genade blyven wouden, ende gheerden, dat myn Heer hoer bescermen woude.

V. Item doe myn Heer van alle dese voersz die antwoert hadde, doe nam by *Ruters* aen tho peerde, ende tho voet, ende myn Heer van *Yselsteyn* die quam tot *Wyck*, ende bracht mit hem omtrent twee hondert peerden, ende myn Heer van *Utrecht* nam aen vier *Quartiermeysters*, mit namen een geheten *Speys*, ende was by den Hertoghe, ende een geheten *Dere* van *Neel*, ende een geheten *Kuper*, ende een geheten *Jan* van den *Bos*, ende dese vier hadden vyf hondert * *Stalbroeders*, onder hem.

Item doe myn Heer al dit wemde volk by hem hadde, doe ontbood myn Heer een deel van die *Ridderscap*, ende alle die *ballingen* van *Utrecht*, ende gaf hem daer te kennen, dat hy voor *Utrecht* trecken woude, ende eyschen syn *Stat*, om daer binnen te wesen mit syne vrienden, ende seyde mede; Waert sake, dat sy 't hem waygerden, so had hy te meer reden op die geen, die hem syn *Stat* onthielden.

* *Milites sunt conductitii, ejusdem numeri, legionis, ejusdem quasi stali, seu stabuli, inquilini. Vid. Kilian.*

Item myn Heer liet die clock slaen in dat lant, ende liet gebieden, dat sy mit hoer wagheneu binnen *Wyck* comen souden, en oock mit hoer hermes, ende volgen myn Heer.

VI. Item des Saterdaghes na onser Vrouwen *afsumptio* tooch myn Heer van Wyck mit myn Heer van Yselfteyn, ende had omtrent twee hondert ende LXXV. peerden, ende vyf hondert te voet aen Stalbroeders, ende cc. van Wyck, ende hondert borgers, die van Utrecht verdreven waren, ende een deel van die Ridderſcap, mit namen Jonker *Fan* van *Bouchout*, ende ſyn ſoen, Heer *Fan* van *Renes* van *Baer*, *Fan* van *Sulen*, *Melis* uten Enge en ſyn ſoen, ende die Ridderſcap waren omtrent vyftich ſterck, ende voert aen lant volck, dat myn Heer te ſamen by een hadde omtrent twee duſent man, ende ſy quamen des avonts tot Seyſt, ende bleven daer die nacht, ende des Manendachs tooch myn Heer met dat volck tot *Vrouclooſter*, ende bleef daar hent des Donredaghes toe, ende myn Heer ſende *Gherlof* die Pander mit enen brieff aen die Stad van Utrecht, ende die brieff hilt in, dat hy ſyn Stad eyſten, ende dat ſy hem goede onderſaten weſen wouden, hy ſoude hem een goet Heer weſen mit meer woorden, die ic al niet onthouden en heb. Mer die brief wert verborghen, ende niet weder op geantwoort. Aldus tooch myn Heer des Donredaghes na den eten weder na Wyck.

VII. Item die drie Steden van Overyſſel ſonden hoere Raets vrienden, terwile dat myn Heer tot Vrouwen-clooſter lach, om of ſy wat goets hadden mogen doen tuſſchen myn Heer, ende die geen, die binnen Utrecht waren, ende ſy reyſden over ende weder over, maer ſy verloren al hoer coſt ende arbeyt.

VIII. Item die Heer van *Yſelſteyn*, mit ſyn hulpers

pers waren viant Heer *Jan Borchgrave* tot Montfoerde, Heer tot Purmereynde, ende ter Linscoten &c. ende *Henrick van Nyenvelt* mit die rebel Burger binnen Utrecht waren, ende waren tegens hoeren Lantsheer *David van Bourgoengen Bisscop* tot Utrecht. Ende dese brief brochten die Ruters van Yselsteyn des Manendaghes na onser Vrou *assumptio*, toe sy die Steen oven bernden buten Tollensleghe, ende *Ot* die moelenaers wyff bracht desen brief aen die poort, ende die Ruters namen op dese selve tyt alle die beest, die tussen den *Ryn* ende *Galecoop* waren, ende dreven se mede tot Yselsteyn. Ende *Lambert Myllinek* was die Ritmeester tot Yselsteyn.

Item des Dynsdages daer na quamen die van Yselsteyn, en bernden negen of tien Kameron buten sunte Katrinen poort, ende hoerden *Henric van Gent* toe.

IX. Item des Woenfdaghs daer na togen die van Utrecht int lant van Yselsteyn, ende bernden daer twee huusse, ende die Ruters van Yselsteyn traden tot hem uyt, ende hielden mit hem scutgeverde, dat daer XIII. of XIV. van Utrecht seer gewont waren, ende v. of VI. van Yselsteyn ook seer gewont waert, ende die van Utrecht togen wederom in die Stat, ende dese twee voersz branden scieden, terwylen dat myn Heer tot Vrouwen-clooster lach.

X. Item die Bisscop liet alle die panders op die dorpen de clock slaen, also dat alle die buer aen die kerck quamen, ende daer wert een mandament getoont, ende dat hilt in, dat die Bisscop liet verbieden een ygelyck op syn lyf, ende op syn goet,

dat niemant provande tot Utrecht brenghen en soude.

XI. Item die oude Overste; ende die twee ny Overste, als *Jan van Lanscroon*, ende *Herman van Zyl*, setten *Beernt van Everdingen* Borgbemeyster to wesen in *Roelofs stede van Nijveld*, ende setten *Ansem Sullam* Overste Ouderman tho wesen in *Jacops stede van Amerongen*, ende die banklok waert geluit; op desen selven tyt; ende *Beernt* ende *Ansem* lagen ter cloeken als Overste, ende *Ansem* ginck op desen dach des namiddaghes uyt Utrecht, ende ginck op *Gerit Jansen* kamer by *Maersen*. Ende doe dat die Overste vernomen hadden, dat *Ansem* ewech was, doe sciecten sy tot hem witten Rade; ende listen hem vrientlyck bidden, dat hy weder in comen woude, ende besitten synen stoel, mit meer ander woerden. Daer *Ansem* op antwoorde, dat hy niet in comen en woude, ende besitten die stede, daer *Jacob van Amerongen* uytgegaen waer, mit meer ander woorden... Ende die Geschikte toghen weder na Utrecht, ende *Ansem* reysden na Vianen, ende bleeff daer. Doe setten die Overste voerz. *Matenes Corvoet* in *Jacops stede van Amerongen*, ende hy bleeff tot Lichtmis toe.

XII. Item omtrent des Heyligen Cruusdach worden alle die rike weduwe voer die Overste, geboren in de Scepen camer, die van hore gunst niet waren. Ende doe sy quamen, doe wert hem gefeyt, dat sy die Stat wat gelts lenen mosten, die een min, die ander meer, daer na dat sy ryck waren, ende die Overste kregen veel gelts van die weduwen, ende hem worde weder brieff gegeven met der Stat

Stat segel, ende *Breyn van Beverdinghen* boerden die gelt, ende wanneer hy uyt was so boerden syn deern, daer hy bi sat in oechten. Aldus was die kat die keese bevulen, ende veel burgers, die van hoere goenst niet en waren, moesten oock gek lenen.

XIII. Item doe dit gelt voersz ewech was, doe wert enen raet gevonden, dat men die cloosteren aanspreken soude, dat sy die Stat oock wat lenen souden, als men dede, ende *Gheric Zoudenbalch* die was die ghene, die dit uytgeset had, als ic verstaen hebbe, ende sprac die een voer ende die ander nae, also dat hy geen goede antwoort en kreech, sonderlinghe vant clooster te *Braemidolen*, ende sinte *Cecilien*, also dat die Oversten ende *Gheric Zoudenbalch* die Cloosteren toe lieten sluyten van buten, also dat daer niemant uyt noch in en mocht, also dat die Ecclesy verdroot, ende seyden die Oversten, dat dat also niet en behoerde, dat men die Cloosteren also toelluten soude, mit meer woorden. Mitten kortsten die Cloosteren die worden weder opgedaen, mer of sy gelt leenden of niet, dat en weet ic niet.

XIV. Item omtrent sinte Lambert vonden die Oversten mit die ghene, die 't regiment hadden binnen Utrecht enen raet om gelt te krijgen, ende dat ginc aldus toe. Sy setten acht of negen hondert burgers in 't scrift by namen ende toenames, ende seyden hem dat sy die Stat van Utrecht een pont groot lenen souden, elks bysonder, vi. weken lanck, ende so soudenmen hem hoer gelt weder geven, ende waert soek, daerom hoer 't gelt 't eynden

den den vi. weken niet weder en gawe, so soude die ghene, die dat pont groot geleyert hadden, dienstvri wesen, dat hem niet gehouden en wert. Want sy moesten naer die tyt alle dienst doen, of sy niet geleent en hadden. Ende men seyde, dat daer omtrent ses hondert Borgers waren, die elcx een pont groot leenden. Ende *Wernaer Braem* ende *Splinter Taets* buerden dat gelt op van wegghen der Stadt van Utrecht, ende *Gheryt Zoudenbalch*, *Beernt van Everdinghen*, *Jan van Over de Vecht*, ende *Timan Isbrantsoen* die goutsmit, die namen dat gelt voersz mede, doe sy togen tot den Hertoghe van Oostenryck, ende maecten mit dat gelt een deel vrienden in den Hove van Oostenryck, also men seyde.

XV. Dese naebescreven personen ginghen uyt der Stat van Utrecht op den dach, dat die oploep scieden, ende binnen xiv. daghen daerna. In den eersten die oude *Jan van Renes* Heer Jans soen, Heer *Jan van Renes* Ridder, *Jan van Renes van Baer*, *Jan van Renes van Wulffelen*, *Erst van Drakenborch*, *Roelof van Nyenvelt*, *Floris van Pallaes*, *Jan van Veen*, *Jacop van Over de Vecht*, *Willam van Stenrode*, *Henrick van Gent*, *Dirck Bor van Amerongen*, *Jan*, *Tonis van Amerongen* gebroeders, *Jacop* en *Jan van Amerongen* gebroeders, *Jan*, *Erst*, *Willam van Amerongen* gebroeders, *Godtschalck*, *Willem van Winsen* gebroeders, *Gberit van Ryn Gberitsen*, *Beernt Proeys Aelberts* soen, *Vrederick van Voerd*, *Henric van Voerd*, *Loef van Jutsaes*, *Jan van Raepborst*, *Erst van Lichtenberch*, *Alser*, *Jacop Ruus* gebroeders, *Gysbert van Nyenrode*, *Dirck van Zulen* *Zweers* soen, *Ectter uten Leen*, *Ectter Knop*, *Henric* ende

ende *Henric van Lewenberch* gebroeders, *Coert, Roelof* die *Gruters* gebroeders, *Beernt, Jan Brou* gebroeders, *Henrick, Claes Roeck* gebroeders, *Stevens van Sevender, Henric van Alendorp*; *Jan van der Borch* ende syn soen, *Peter Pöt, Pauwels van Malfsen*, ende syn soen, *Lambert Foeyt, Dirc, Willem* van der *Kerek* gebroeders, *Jacop Sem, Volcken Janssen, Gerit Janssen, Ansem Sallem, Evert van Scaeyck, Willem van Scaeyck, Jan Dedel, Timan Del, Willam de Vos de Jonge, Aelbert Sas, Henric van Apcoude, Adriaen van Apcoude, Gysbert vander Haer, Maes VVillemse, Aernt de Grave, Aelbert die Vos* Jans soen, *Loych, Braem de VVael* gebroeders, *Aernt van Maern, Elias van Oerd, Baltasar Nywael, Brovis Geritsen, Joost Dircksen* uter *VVeerde, Lubbert Snoeck, Adam van Hove, Merken Jacops-soen, VVouter de Jonghe, ende Hermen Symsoen, Herman de Gruter, Gysbert van Langevaeck, Jan Knyff* gebroeders, ende noch veel meer goeder borgher, die ic niet en noem om kortheyt te scriven, ende veel van dese voerz personen waren in den Raet out of ny; ende sy namen weder in die stede, die hem genoegde.

Item *Eerst* van *Drakenburch* ende *Beernt Proeyt* *Aelberts* soen waren *Borghermeysters* van den ouden Raet, ende *Jan van Over de Vecht* ende *Steven van Zulen* waren *Overste Oudermians*.

XVI. Item die *Burchgrave*, ende die *Overste*, mit die geen, die dat regiment hadden binnen *Utrecht* op dese tyt, die senden om *Ruters* te peerde ende te voet, mit namen aen * *Vincentius van Zwanenburch*, ende aen *VVillem van VVachtendonck*, ende aen *Jan van*

* Ex Vinc.
centio hoc
descendit

Mid-

Cornelius
van Swa-
nenborch
Professor
juris Lei-
de Ann.
1591. &
deinceps.
ibidem
etiam na-
tus Ann.
1574-
S. van
Leeuwen
descript.
urb. Leyd.
p. 186.

Middachten, dat dese ruter krygen souden ende bren-
ghense tot Utrecht, als sy deden, mer sy namen eerst
segel ende brieve van die Stat van Utrecht, wat sy
daer of hebben souden, ende waert of die ruters neer
laghen of gevanghen worden, ende wat elck peert
ter maent hebben soude voor haer soudy, dat wou-
den dese drie personen weten, eer sy binnen Utrecht
quamen. Ende doe si dat wisten, doe quamen sy
binnen Utrecht, ende brochten se mede dese nabe-
screven peerden. Item *Vincentius* bracht omtrent
XLIII, peerden, ende wert Ritmeester van die Stat
van Utrecht. Item *Villem van VVachtendonck*
bracht xviii, peerden, ende wert Ritmeester van
die Stat van Amersfoerde. Item *Fan van Middach-
ten* bracht omtrent x. of xii. peerden, ende wert
Ritmeester van Montfoerde. Item die van Utrecht
namen al daghe meer ruters aen tho peerde ende tho
voet.

XVII. Item doe *Fan van Middachten* enen dach
toe Montfoerd geweest hadde, des anderen daghes
sprack hy met die borghers van Montfoerde, ende
met die voetknecht die daer laghen, dat hy een teyr
se doen woude voer Yselsteyn, ende besoccken, of
hi daer gewin krygen mochte, of sy made wouden.
Daer sy op antwoorden, Ja se, ende sy toghen uyt.
Ende vyf of ses gesellen to peerde van Yselsteyn
hilden van wanseeychten omtrent Montfoerd, ende
sagen die van Montfoerd uyt komen, ende sy senden
reukeloos tot *Lambert Millinck*, ende seyden hem,
wat sy gesien hadden. Ende *Lambert* liet die Ruy-
ters tho peerde ende tho voet, die binnen Yselsteyn
waren hem rede maken, ende toech tot hem uyt,
ende

ende mangelde daer mede, ende vinghen *Jan van Middachten* mit *xj. Ruters* ende *vii.* Burgers van *Montfoerd*, daer *Willelm Frant* ende *Ghys Sworfsen* mede was.

Item die van *Yfelfteyn* togen int lant van *Montfoerde*, ende bernden al die huysen, die daer stonden, dat daer niet en bleeff.

XVIII. Item die *Ruyters* van *Utrecht* ende een deel burgers ende die van *Montfort* togen int lant van *Yfelfteyn* ende bernden daer veel huysen, ende bernden in *Benscop* omtrent *lxx.* huysen. Ende die van *Yfelftein*, toghen uyt, ende hilden sentgeveerde mit die van *Utrecht*, also dat daer een deel huysen in *Benscop* bleven staen, ende een ygelick toosh weder te huyswaert. Item die van *Yfelfteyn* deden veel schade int *Sicht* van *Utrecht*, dat al tho veel te scriven waer.

Hoe die van Utrecht voer die Ham toghen.

XIX. Item die van *Utrecht* namen hoer buffen ende hoer scermen mede, ende toghen na den *Ham* om die tho winnen, mer *Frederick* uyt den *Ham* en was daer niet op, mer hi had daer drie broeders op, mit namen *Jan*, *Geryt*, ende *Wouter*. Ende doe die van *Utrecht* voer den *Ham* quamen, ende eysschent van wegen der *Stat* van *Utrecht*, doe gaven die geen op, die daer op laghen sonder slach ende sonder stoet, ende sy ginghen dair af, behoudelick hoer tyf ende hoer goet, ende die van *Utrecht* hildent in, ende setten daer op een goet man, die syn naem was *Jan van Alffen* mit meer ander gesellen, ende hildent in omtrent tien of elf weken, ende doe spolieerden, ende stakentzen, ende berndont.

Item

Item op den selven dach dat den *Ham* opgegevert wert, doe gaf *Gysbert van Zulen* syn huys tot *Hermelen* ook op, ende tooch binnen *Utrecht*, ende die van *Utrecht* hielden oock dit huys in.

XX. Item *Dirck van Zuylen* seyde, dat hy syt huys selve bewaren woude tot behoef der Stadt van *Utrecht*, ende hy tooch oock binnen *Utrecht*. *Dirck van Zulen* ende *Gysbert* syn broeder hadden geweest by myn Heer van *Utrecht*, doe myn Heer van *Utrecht* al die *Ridderschap* gescreven had, als voorz staet, ende hadden alle beyde myn Heer toegeseyt, dat sy by syn Genade blyven wouden. Mer dat was nu al vergeten, ende hadden veel regiments daer na binnen *Utrecht*.

XXI. Item die van *Utrecht* namen hoer buffen ende hoer scermen mede, ende toghen voor *Nyenrode*, ende lagen daer voor, ende scoten daer doer ende weder doer; also dat die gheen die daer op laghen spraeck hielden met die gheen, die daer voor laghen, ende sy gavent op behoudelick hoers lyfs, ende hoer goet dat most daer blyven, ende sy werden al gevanghen, ende die *Ruyters* mir die *Borgers* van *Utrecht* spolieerdent, en staeckent aen, ende berndent. Ende dit gescieden op onser *Vrouwen* avont *nativitatis*.

Hoe die Eem gewonnen wert.

XXII. Item die van *Amersfoerd* quamen ende beliepen der *Eem*, dat daer niemant af en mocht, ende doe sy daer voer waren, doe ontboden sy die van *Utrecht*, dat die hem te hulpe soudén comen, als die van *Utrecht* deden van stonden aen, ende namen die groote bus ende scermen mede, ende qua-
men

men voer der *Eem*, ende scoten den ſael heel af, ende meer anders ontwee, alſo dat die gheen, die daer op laghen, dat huys opgaven, behoudeliken hoer lyf ende hoer goet. Ende die van Wyck minden eens op dat heer, ende vinghen op die tyt *Jan van Scaeyck*, *Heynric de Leghe*, ende *Herman Thoens* der Stat Dienre mit meer anderen, ende floegen der ſnyder bode doot, ende dat huys ter *Eem* wert opgegheven op ſunte Lamberts dach.

Hoe die van Amersfoerd die nederlage hadden.

XXIII. Item myn Heer van Utrecht ſcreeff den Stedehouder van Hollant om een deel Rutenen, want hy woude ſyn Ruters een reyſe laten doen voer Amersfoert, hy hoopte daer gewin te hebben. Aldus quamen tot Wyck uyt Hollant een vroem Kapeteyn, die geheten was *Petyt Salezaert*, ende plach een Cappelteyn te welen over groot volck tegen den Coninc van Vrancryck, ende bracht mit hem xxxiv. man mit ſtalen boghen, ende waren uyt Biſcayen, ende Heer *Jan Cats* Ridder, en *Jacob van Boſhuſen*, ende hadden omtrent vier hondert Stalbroeders onder hem, ende myns Heeren volck was daer omtrent drie hondert peerden, ende drie hondert te voet. Ende doe dit volck te ſamen by een waren, doe toghen ſy altesamen uyt Wyck, ende toghen over die *Eem* omtrent dat Clooſter die *Birckt*, ende namen alle die beeft, die in die Sclage waren, ende daer omtrent. Ende die beeft ſo groot ſo kleyn waren wel vyftien hondert, als my geſeyt wert, ende ſy bernden alle die huyſen, die op dat hoghe lant ſtonden, van *Jan* van der *Burchs* tot *Hoeflaeck* toe, dat daer niet veel huſen en bleven.

B

ſtaen,

flaen, ende die Ruter toghen voert mitten roof na *Sterpenfeel*, ende die van Amersfoort hadden die Ruter overflagen, eer sy tot *Hoeftlaeck* quamen, ende sy toghen weder in Amersfoort, ende maecten hem stercker, ende die Burgermeyster *Jan* van *Westrenen* liet die clock slaen, ende liet gebieden, dat hem een yghelic rede maken soude in hoer herries, ende volghen hem na, ende hi nam dat wimpel in die hant, ende volghede die vianden na, ende hy had aen Borgers ende Stalbroeders, dat sy sterck waren omtrent vier hondert, ende volgheden tot *Sterpenfeel* toe. Ende die ruters van Wyck beyden hem, ende sloeten, dat sy die van Amersfoort aentasten wouden, als sy deden, ende die van Amersfoort stonden aen een hegghe van doern, ende die Ruters te peerde die setten die knechten midden in den hoop van Amersfoort, also dat die van Amersfoort de vlucht namen, ende sy werden geflagen ende gevangen, ende die voetknechten van Wyck liepen die Ruters te peerde na, ende sloegen der doot van die van Amersfoort omtrent twee hondert, ende venghender twee hondert, ende xxxiii. die tot Wyck quamen, ende tot Amersfoort was een groot gescrey ende gekerm van die vrouwen, ende van die ghene, die hoer vrienden verloren hadden. Ende die Burgermeyster en wert niet gevanghen, mer hy quam ewech, mer daer worden anders veel goeder burger gevangen. Ende dit geschiede op sunte *Mauricius* dach, ende syn dach was op een Saterdag.

XXIV. Item doe die van Amersfoort die quade reyse gehadt hadden, doe screven sy aen die van Utrecht,

Utrecht, hoe't mit hem gestelt was, dat sy meer lude hebben moesten, of sy saghen die Stat niet te houden. Doe sende die Stat van Utrecht van stonden aen *Dinck van Zulen van die Maer*, ende *Jan die Coninck* mit een deel volcks tot Amersfoort om haer Stat te helpen bewaren.

XXV. Item die van Utrecht hadden tot anderen tiden beghoort geleyde aen den Hertogh van Oostenryck om te besien of sy mochten verdedinghen van dat geen hy die van Utrecht opleyde, als dat die van Utrecht die ballinghen ende vyanden op hielden in hoer Stat, seggende, dat die van Utrecht den soenbrief die gemaect is tusschen Hertogh *Philips* ende *Bisscop Rudolf* gebroken souden hebben. Ende hem wert geleyde gegeven, indien dat sy den Hertoghe een eerlike ende profitelike beteringhe wouden doen.

XXVI. Item die Ecclesy ende den Raet van Utrecht screven aen den Hoochgeboren Hertoge van Oostenryck, om of syn Genade hem luden geleyde geven woude als voers staet, om hoer vrienden by syn Genade to senden, om dan daer te traeteren van allen saken, die den Hertoghe op die van Utrecht te seggen mocht hebben. Myn Heer van Oostenryck gaf die Ecclesy ende die Raets vrunden van Utrecht geleyde mit xl. personen of daer onder een maent lanck.

XXVII. Item die Ecclesy deputerden die Deken van *sante Marion*, ende Heer *Event Zoudenbalch*, ende *Meyster Jan Keyff*. Item die Raet out ende nye deputerden *Ghorys Zoudenbalch* ende *Beernt van Ewelingen* van den nywen Rade, ende *Jan Ouer*

de Vecbt, ende *Timan Ysbrantse* die Goutfmit, van den ouden Rade.

XXVIII. Item die Hertoge die screeff den Biffcop van Utrecht, dat hy die van Utrecht geleyde hadde gegeven een maent lanc, ende begeerde dat die Biffcop hem oock geleyde woude geven, ende fciicken fyn vrienden daer by om te hooren dat ghene, dat die van Utrecht op doen fouden om die vrede te maken. Ende dit heeft die Biffcop aldus gedaen, ende fciecte daer fyn Raets vrienden, als Meyfter *Antonis Pottage*, *Flippe de Klerck*, ende *Jacob van Ameronghen* die Scout van Utrecht.

XXIX. Item die Gedeputeerde van Utrecht, quamen ontrent funte Michiel tot Andwerpen, daer die Hertoch van Oeftenryck was op die tyt, ende die van Utrecht begeerden den Hertoch te fpreken, dat hem niet gebeuren en mocht, mer fy worden verdaecht van den Kanfelier ende den Hogen Raet, ende *Gheryt Zoudenbalch* hield die woorden, also dat hy mit veel andere woorden claghede over den Biffcop van Utrecht, als dat hy die Stat van Utrecht geen gelove, noch felgel, noch brieven hielt, mit veel ander woorden &c. dat des Biffcops Raet feer verdocht, ende fy wouden opftaan, ende feyden, fy en waren daerom daer niet gekomen, ende des Hertoghen Raet en wouden dat oock niet hoeren, ende feyden die van Utrecht, dat fy feyden, waerom dat fy daer gecomen waren, ende waerom dat fy geleyde begeert hadden, also hoer vanden in den

• Vid infr. Haghe geweest hadden, ende * Leyden beclommen Th. Bafin, hadden, ende fy gefeyt hadden, dat fy eerlyck ende profitelicke beteringhe daer voer doen wouden, also die

die van Utrecht voertyts hadden laten luden , doe sy by onsen Genadighen Heer in den Hage geweest hadden , ende na tot Dordrecht , die antwoord kregghen als gesiet is. Also dat die van Utrecht ter antwoord gaven , dat sy begeerden , datmen hem die beteringhe gunnen woude , dat sy die mit gelde beteren mochten , ende hem die somme daer of nemen woude mit meer ander woorden , also dat sy hem ende hoer vrienden ontsuldichden van den oploop , ende van hoer vergaderinghe , die sy hadden op den dach na sunte Sixtus dach , ende seyden , dat die ghene , die op dien dach uyt Utrecht gegaen waren een opset gehad hadden hem alle by nacht doot te slaen , ende spraken dat scoenste voor hem selven , dat sy mochten. Also dat des Bisscops Rade daer op antwoerden , sy en hadden daer geen beveil of daer op te antwoerden. Mer sy seyden , had dat een opset geweest , sy souden dat wel anders by gebrocht hebben , want 'et scheen , dat die meerre deel van der Meente was tegens u luden int harnas , ende sy wouden , dat hoeren Heer den Bisscop scriven , die soude daer wel op laten antwoerden. Ende als dit den Bisscop gescreven is , heeft hy die ballinghe van Utrecht , een deel tot Culenburch laghen , om kortheyt des tyts gescreven by hem te komen , ende die ballinghe die tot Wyck waren , ende gaf hem dat te kennen , als voorz is , ende begeerde van den ballingen voerz twee te scicken by den Hertoghe om hem hier of rechte informacy te doen. Ende die Bisscop sende *Jacob van Amerongen* ende *Dirck Bor van Amerongen* by synen Raedt , die noch int Hoff laghen op die tyt , ende *Jacob* ende

* Maria
 Burgun-
 dica, Ca-
 roli Au-
 dacis filia,
 Maximili-
 liano nu-
 pra.

Dierx voerfz hadden Credenti brieven van des Bis-
 scop aen den Hertoch ende aen die * Hertoginne ont-
 te leggen, hoe die oploop binnen Utrecht quam;
 ende thē verantwoordten van dat opset voerleyt. En-
 de op aatreffinghen avont dede *Jacob van Amerongen*
 syn relaty voor den Hertoch tot *Bruesel* op Cou-
 wenberch in synre Cameren; dat die Hertoge selvet
 begeerde te hooten. Ende daer quamen in die Ca-
 mer wel vyftich of fectich groote Heeren* ende
 Jonckeren; om die relaty te hooten. Ende *Jacop*
 hief op; ende seyde met eetweerdelicke woor-
 den; als dat behoert; ende vermaende den Hertog-
 he; hoe hi op den *Palma*vont laetste verleden aen
 die Stat van Utrecht gescreven had; dat sy hem
 des *Birchgraven* van *Monfoerd* ontsteken senden,
 ende nit hoere Stat laten mit meer anderen; also
 hi *Heer Reynaer van Broeckhuysen*; *Henric van*
Nievelt; ende alle die *Riter*; die syn Stat *Ley-*
den beclommen ende gewelt gedaen hadden; in syn
 Stat thē *Monfoere* gehaset ende opgehouden hadde;
 so sy nit *Leyden* gedrongen werden; ende die *Her-*
roge selvet voer *Monfoerd* se vervolcht had. Ende
 dat daer die Stat van Utrecht *Jacob van Amte-*
röngen; *Gheryt Zoudenbälch*; *Jah van Retes*
van Baer; ende *Beernt Proeys* *Alberis* soen sen-
 den by den Hertoge in den *Hage*; ende die *Hertog-*
he vertrock nyt den *Haghe* na *Dordrecht*; ende
 daer wert die van Utrecht hoer antwoert gegeven;
 ende hem wert gesejt; dat die van Utrecht des
Hertogen vyanden ende ballinghen; die *Leyden* bud-
 den beclommen; ophiecten; ende daer wert ic van dēt
 genuewt; ten waer dat sy dit nit Utrecht seeren;
 hi en

hi en woude gheen woorden van hem hooren. Ende daer sijn sy mede i' Utrecht gezogen, ende anderwerf weder tot des Hertogenbossche, daer sy desgeliken ook een antwoord krogen, ende also te Nimmeghen, ende te Vendale, ende alle tyt dese antwoert verswaart worden, ende niet en woude die van Utrecht in sinen Lande lyden, maer hoer lyf ende hoer goet liet ophouden, dat die Burger niet in des Hertogen lant te merck en machten trecken, daer die Burger van Utrecht om te onvreden waren, Also dat die Raet van Utrecht tot den Bisscop senden om raet van hem te hebben, want hy so lange hoer Heer van Utrecht geweest had, ende i' lant in vrede gehouden hadde, nochtans dat alle dat om Utrecht, Gelrelant, ende ander landen in grooten onvrede geweest hebben by synre tyt, dat hi altyt verhuet heeft, Daer die Bisscop op antwoerden, dat hi hem niet helpen en konde, sy moesten hem selver mede helpen, ende setten des Hertogen vyanden ende ballingen, ende andere, die hi hem genoot hadde, nyt der Stat van Utrecht, ende dan woude hi dat beste doen mit alre synre macht. Ende dit weder i' Utrecht brengende in den Raet ont ende nye, so heeft dat den Raet goet gedacht, ende hebben wel over een gedraghen, ende elck mact sijn stem daer toe gheven, ende by namen die Burgermeyster Jan van Lanscroen, die sijn stem daer toe gegheven heeft, ende sijn over een gecomen, ende hebben overdraghen, dat alle die ballinghe nit Holland, ende alle die vreemde Ruter, ende des Hertogen vyanden souden by sonnenschyn nyt die Stat van Utrecht gaen, ende geen vreemden ruter weer aennemen dan by den Raet ont ende nye, Ende dit wer

in der Stat boeck geschreven in tegenwoordicheyt des Raets ont ende nye, ende seyden al vreedeliken van den Huse, Soo hadden enyghē mit die in den Hage, ende Leyden beclommen hadden, al hoer vreedē op die Plaets vergadert, so dat een groote hoop van die Meente nyt die Buerkerck quamen, ende seyden, Jacob van Ameronghen men wil u dooslaen, Gaet op onse eynde, ende dronghen my door die Buerkerck mit macht, ende ic troc myn hernes aen, ende ginc op die Smedebrugghe staen, daer een groot deel van dat Meene volc by my quam, als voersz is, Int begin, ende als sy op die Plaets vergadert waren, ende mitten vreedē Ruters daer op versien waren, so hebben sy die Burgers verkloecht mit buffen, mit schermen, ende also uter poort gejaget. Ende des Bisscops Rade waren hier by in tegenwoordicheyt, ende baden den Hertoge ootmoedeliken dat synre Genaden hoerre niet vergheten woude, want sy verdreven waren om synre Genaden wil. Als dit den Hertoch van Oostenryck gehoort heeft, so waren 'er veel Heeren by, mit namen die Bisscop van *Mentsz*, die Prins van *Araeyngen*, die Grave van *Chimay* * *Symy*. Ende die Hertoge beriēt hem, ende gaf ter antwoord, dat hem wel indachtich was van alle die voerreden, ende verhaelden die, ende wist oock wel van den Bisscop van Utrecht, ende anders dattet also gesciet was, als men hem nu vertelt heeft, ende weet wel dattet also gesciet is, ende sal daer also om doen, dat die ghene, die nyt Utrecht daerom syn, mynre bedancken sullen, ende mynre niet te beclagen sullen hebben, Ende Meyster *Jan* van *Enneten* hielt die woorden van des Hertogen weghert.
Ende

Ende so die Geschickte van Utrecht lange vervolget hadden, ende hadden veel vrienden int Hof gemaect mit giften ende gaven, ende met belofsen, die sy geloofst hebben, vervolgheden sy seer aen den hoghen Hove om een goet antwoord te hebben, ende voerden veel reden mit des Hertogen Raet, ende maecten hem wys, dat sy geern vrede gehadt hadden, ende oock veel vrienden in den Hove hadden, die sy daer gemaect hadden, so waren sy veel punten overgecomen. Int sluten seyden die van Utrecht, dat sy hoer beraet niet by hem en hadden. Sy moften eerst the huys varen, ende gevent hoer vrienden te kennen. Daerom wert hem int scrift gegheven, wouden sy vrede hebben, als sy hadden laten luden, dat sy dan dat deden, als dese nabescreven punten inhouden, ende wouden sy dat niet doen, dat sy dan niet weder en quamen. Ende sy toghen mit desen cedulle te huys. Ende dese antwoert kregen sy van des Hertogen hoghen Rade. Endie van Utrecht en quamen den Hertoge niet the woerde, ende seyden van hem tot Bruesel, daer sy groote kosten gedaen hadden al te vergeefs.

XXX. Item dit syn die punten die die Geschten van Utrecht mede brochten uten hoghen Hove van Oestenryck.

Item in den eersten so sullen die van Utrecht volkomen obediency doen den Eerwaerdigen Vader in Gode den Heer van Utrecht, ende sullen hem restitueren toe alle synre machten ende Heerticheyden, ende sy sullen houden dat tractaet, dat laetst gemaect is in de maent van Mey tusschen den Heer van Utrecht ende hem.

Item sy sullen houden alle die tractaten, die sy aen-
gegaen hebben mitten Voeruaers des Doorluchtigen
Hertoge van Oostenryck &c. ende bysonder dat tractaet
laetstemael gemaect tusschen Bisscop Roedolf ende den
Hertoge Philips saliger gedachten.

Item die van Utrecht, Amersfaerd, ende Montfoerd
sullen een eerlycks heteringe doen den Hertoge van Oo-
stnryck voersz, als daer van overcomen is, ende voor
die profitelicks heteringhe sal den Hertoge hebben xl.
duysent Ryns gulden aurent.

Item al die gevangen sullen wy wesen, ende sal re-
stitueren ende wederghenven die Artillery ende wimpelen.

Item alle die ghene die om deser twisten wil uyt der
Stat van Utrecht syn, sullen weder daer in syn, be-
houdeliken dat sy by horen eds loven sullen, dat sy die
injurie niet wreken en sullen, mer dat sy hem rustelic
ende vredelic hebben sullen na der tyt, dat sy in der Stat
syn toegelaten, ende dat sal syn op groote penen nae
der gewoonte van der Stat.

Item of waert sake dattet orbaerlic dacht te wesen
voor rust ende vrede der Stat of dat sommige van den
ballingen een seker tyt souden syn uyt der Stat van U-
trecht, so soude die Heer van Montfoerd oock daer uyt
syn, ende en sel syn voet niet setten in der Stat van
Utrecht, ten waer sake dat die ballingen eerst in der
Stat waren.

Item oock so is die Hertoge te warden, dat die Heer
van Montfoerd voersz sal mogen bliuen binnen Utrecht,
behoudelic dat hy daer geen gehernest volck noch uyt-
heemsche daer in hebben en sal, noch doen in laten,
noch die van der Stat oock niet. Ende hi sel te wre-
den syn met syn daghelycks bryngesin, ende hy sal syn
brie-

Res. in Holl. & Gaet. Ultr. gest. Ann. 1481. 47

*briefven gaven den Heer van Utrecht voersz, ende la-
ven daer in, dat hy voerdaer niet doen en sal in preju-
dicy des Heeren van Utrecht, ende dat hi een goet ende
stou onderfact syn sal, ende desgebyck sal die Heer van
Utrecht weder doen.*

De contumacia Trajectensium.

XXXI. Item die van Utrecht seyden op Akro-
neyligen dach van Bruesel, ende sy wisten wel,
dat die Hollanders de nederige hadden op de Vaert.

Item als sy 't huys quamen, en hebben sy van
dese redenen ende punten voersz geen werck ge-
maect, ende hebben aen den Hertoge van Cleve
geschickt hoer vrienden mit namen *Sweer van Zulen*
van der Stat van Utrechts wegen, *Herman van*
Hamersveld van der Stat van Amersfoort, *Berns van*
Duven, ende *Meyster Gosen* des Burchgraven scri-
ver van wegen des Burchgraven voersz. Ende men
seyde dat sy det Stat van Utrecht segel mede had-
den, mer wat sy daer mede deden, dat en wist
men niet, mer men seyde, dat een soon van Cleve
binnen Utrecht comen soude, ende wesen een Ru-
waert van den Lande.

Hoe Jusfaes gebrant wens.

XXXII. Item Heer *Foost* van *Alleyn*. Stedehou-
der in Hollandt ende Heer *Jan* van *Rans* Marcgrave
van Antwerpen quamen tot Yselsteyn, ende waren
sterck omtrent drie of vier duysent man, daer dat
meesten deel af waren Burgers uyt die Steden in
Hollandt, ende daer waren veel Hoecks mede onder,
also alst seheem. Ende die Sathouder toech op sun-
re *Victoers* dach uyt Yselsteyn, ende bernde dat
neder eynde van *Jusfaes* al heel op, behalven *Zon-*

wen

wen huys van *Ryn*, dat hoghe Huys, ende *Lubbert de Walen* hoghe Huys, ende *Fan van Renes* van *Baer*, ende toghen voert op dat Overeynde, ende wonnen *Adriaens* huys van *Ryn*, daer laghen Stalbroeders op, ende bernden dat huys, ende *Fan Woumans* huys, ende *Floris van Jutsaes* huys bernden sy oock, ende dat Overeynde tot *Henric* van *Gheer* huys toe, ende sy en saghen vrienden noch vianden aen, ende toghen voert voer die Vaert, ende hadden veel grooter buffen ende veel schermen mede, ende begroeven hem, also die buffen leggen souden, als men dat plecht, daer men wat winnen wil. Ende als men aldus onledich was, so liepen die Stalbroeder door dat lant, ende nament al, daer sy by conden comen, ende en saghen niemant aen, vrient noch vyant, Kramen, noch Goeds huys, ende sy scheynden die Kerck int *Wael*, ende waren sonder hoede, ende mœnden niemant en mocht hem deren, ende hadden veel tenten ende paveljoenen langes de Leckendyck opgeslagen, ende hadden luten ende hackberden, ende veel ander snarenspuls mede gebracht, ende vinckentons ende scaespelen, ende scaetsen, ende so veel anders, dat the veel waer the scriven.

Hoe die van Utrecht dat gewin op die Vaert hadden.

XXXIII. Item des Saterdaghes na sinte Victoers dach hadden die van Utrecht al die Stalbroeders ende Ruters van Amersfoerd ende van Montfoerd binnen die Stat, ende die klock wert geslagen, also dat alle die Burgers uyt mosten, die niet dienst vry en waren, ende die hoer jaren hadden, om die Vaert the

the ontsetten, ende sy vergaderden, by die gallich al dat volck, ende men had veel scouwen rede, daer dat volck in varen soude, om dat sy niet moede en souden werden. Ende also ginghen veel Burgers ende Ruters aen beyden syden van den Ryn, tot dat sy waren tusschen die galghe ende die watermolen op Raven; ende daer toefde men, hent alle dat volck daer vergaderden. Ende doe dat volck alle by een was, doe waren daer aen burghers omtrent xxiv. hondert, ende aen Ruters ende Stalbroeders omtrent elf hondert, ende *Vincenius* van der *Zwanenburch* liet alle dat volck by een komen, ende bestelden dat volck also dat behoert daer men striden wil, ende Jan van Lanscroen had dat baniet in der hant. Ende doe dat volc bestelt was, traden sy gemeenlic in die scouwen, ende voeren daer mede by *Wessel* van *Everdinghen* kamer toe, ende traden daer dat lant, ende setten dat volck in battaelgen also dat behoert. Ende een ygelyck was den *Ritmeyster* geborich:

XXXIV. Item die Stedehouder hadde veel Hoecks, ende die aen die partye henghen uyt die Hollantsche steden mede by hem, ende die Hoecken hadden geern 't huys gebleven, ende wonden gheern Ruters geloent hebben, die voer hem uytgetogen souden hebben, mer dat en mocht hem niet gebeuren, want die *Cabbeljaus* gruwelden voer een oploop in Holland. Aldus is dijk gesien, dat men mit onwilligen handen qualyken hafen vanghen kan.

Hoe hem die Hollanders te weer setten.

XXXV. Item doe die Stedehouder dit gesoyt wert, dat die van *Utrecht* so na bi hem waren, ende hi se sach,

se sach, dat sy stonden in battelgen, ende hadden hoer banier ontwonden, doe liet hy alle die slanghen den vyanden tegen leggen, ende scickten die Stalbroeders die van Utrecht te gemaect, ende hi mit dat ander volck stonden oock in battelge, ende die Stalbroeders van die Hollanders waren sterck omtrent acht hondert. Doe dat die van Utrecht saghen, doe scickten die van Utrecht hoer Ruters ende Stalbroeders die Hollanders tegen, also dat sy scuttergeveerde hielden tusschen beyde die hopen, die daer stonden. Ende onder dit scuttergeveerde so sloech die Burchgrave van Montfoerde Ridder *Vincentius* van der *Zaanenburch*, ende *Willem* van *Wachtendonck*, ende *Dieric* van *Zalen* van die *Hoer*, ende sy blioven Ridders. Ende die Burchgrave had gern gesien, dat *Henric* van *Dyonsvelt* oock Ridder geworden had, mer *Henric* en woude dat niet doen. Ende als dat scuttergeveerde lange ydert hadde, so moest die minste hoop veken, want die Ruters ende Stalbroeders van Utrecht waren sterck omtrent elf hondert. Aldus waken die Hollantsche Ruter op hoer heer, ende die Ruters van Utrecht riepen mit luder stemmen, *Sy vlieghe, sy vlieghe*, ende sy liepen mit dat gerust ende gekrysch hem na, ende die banier van Utrecht mit dat heel volck sloeghen daer iop. Als dit die Hollanders saghen, sloe scooten sy mit den slanghen na die van Utrecht, mer sy scooten veel te hoogh, also dat sy niet ant en raekten. Ende dat Hollantsche heer wert vlychtich, ende sloegen anden nyen Dam, ende illien al hoer busen ende schermen staan, ende die van Utrecht volghden hem na, ende sloeghe sloot, omtrant

xxxviii. daer die xxxv. of begraven worden tot Yfsesteyn, ende drie tot Vianen. Ende der liep der een deel in de Kil, ende aenciden op die weert te lopen, ende die verdroncken al. Mer hoe veel dat daer was, en weet ic niet, ende sy vinghen der omtrent twee hondert ende twintich, daer veel riker mannen mede waren.

VXXVI. Item die van Utrecht vervolgeden die Hollanders tot den nieu Dam toe, ende die Ritmeyster van Yfsesteyn wist wel, dat die van Utrecht uyt waren mit der macht om die Vaert te ontfetten, also reet hi uyt Yfsesteyn mit xl. gewapent op die avontuer, dat die Hollanders goet coop was, want die Ruters te peerde hielden die van Utrecht staende, also sy die Hollanders op die Ry na quamen loopen, also dat van den Hollanders niet meer doot noch gevanghen en wett, als voorz is, ende die van Utrecht keerden weder tot der Vaert toe na dat bannier. Ende die van Utrecht wonnen die Hollanders of viiii. wimpelen, ende xxxvii. buffen so groot ende kleyn, behalven haeckbuffen ende knipbuffen, ende veel schermen.

XXXVII. Item als dese slach gedaen was, doe worden alle die buffen ende schermen in scepen geleyt, ende voeren daer mede tot Utrecht mit grooter vreuchden ende blyscappen. Ende doe syse in Tollensteghe brochten, doe worden die buffen op cstant geset, ende daer waren veel buffen, die op raden stonden, daer dede men se ereden, ende veel kinder ginghen an die selen, ende roghen alle die buffen allenken uyt Tollensteghe op die Noey al singende vreemde woerden, die te niet noemen en wil; want
ic daer

ic daer te kleynen man toe bin om die te verhalen , want sy op Heren ginghen , ende alle die schermen worden oock op die Noey gebracht , ende die wimpelen worden boven uyt *Keyferryck* gesteken , ende die * buffen ende schermen bleven lange tyt op die Noode staende , also dat dat volck daer groote vroude ende blifcap aen hadden en saghen.

* *Buffen tormenta sunt. Schermen plutei tormentorum. Infra ubi de Vreesvico ab Hollandis obsesso. Ende doe die buffen, ghebeten cortouwen, ende die stangen geleys waren, doe schooten sy disk ende menichwerf &c. Et mox: ende als dat scherm op ginck, daer die groote bus onder lach, ende sy schieten soude, so liepen die gesellen &c.*

Hoe die wimpelen in die Buerkerck gebracht worden.

XXXVIII. Item op Sinte Martyns avont wert die bandlock geluyt , ende dat volck maerde ter clock te comen , als men pleecht. Ende doe dat volck omtrent die Buerkerck vergadert was , doe ginck die Processy uyt die Buerkerck , ende haelden die wimpelen uyt *Keyferryck* , ende brochtense in die Buerkerck , ende hingense daer boven onse lieve Vrouwe ter Noet Goeds , ende daer wert een eerlike misse gesonghen. Ende doe die Processy voer *Keyferryck* stont , doe namen die Stat dienre die wimpelen in die hant , ende gingen als voer na die Buerkerck , ende daer volgheden doe v. Stat dienre , ende hadden elck een groote toertys in hoer hant , ende daer volgheden doe die schoolkijnder met die Preesterscap , ende doe volgheden die *Borchgrave* van *Montfoert* , ende Heer *Vincentius* van der *Zwanenburch* , Heer *Sweder* van *Montfoerd* , ende Heer *Willem* van *Wachtendonck* , Heer *Dirc* van *Zulen* van die *Haer* , ende *Heynric* van *Nyevelt*. Ende doe volgheden die Overste te weten *Jan* van *Lanscroen* , ende *Bernt* van *Everdinghen* , die geset was in *Roedolf* van *Nyevelts* stede *Borghermeysters* , *Herman* van *Zyl* , ende *Matheus* *Coervoet* , die geset was in *Jacob* van *Amerongens* stede , ende *Jan* van *Over de Vecht* ende *Steven*

Steven van Zulen Overste Oudermans van den ou- * Couel,
den Rade, Eerst van Drakenborch ende Beernt Proeys puto, u-
Burgermeesters van den ouden Rade waren uyt der est, & pi-
Stat als voerz is, ende elck Overste hadden hoer * sul- leus, seu
veren kovels aen. Ende doe volgheden die drie Came- tegmen
laers, capitis, &
pallium.

quod ambit humeros, ἀμβόφορον, ut du Cange ait ad Ann. Comnen.
lib. 7. hist. Consules Ultrajecti, Camerarii, & qui præerant Collegiis
artificum Decani duo primarii, prodibant pallio ejusmodi, distincto
nolis argenteis, festo die & solenni. Togas vocat argenteas Lamb. Horten-
tensius lib. 7. hist. in fin. Sed togas improprie. Humeralia erant potius,
quæ & collum ambientia superducta iis aut annexa. Forma in veteri
tabella est, quam Lectorum oculis exhibui lib. 4. de Nobilit. cap. 31.
De nolis etiam Lappius ad Hortensium d. loc. Alibi tamen legi laminis
argenteis, aut si mavis segmentis, non nolis obducta hæc. Vidi Lappi-
um in adversariis ex Adversariis viri nobilis Herberni van Amstel
van Mynden van Ruweel notasse verba hæc, quæ sequuntur: *Elck gilde
hadde twee Oversten, die noch syn, die plagen Oudermans te heten, ende
plagen mede te Rade te comen &c. Die twee van dese gilden Oversten plach-
men te heten Heer Overste Ouderman, ende dat waren de vier Overste met
de twee Burgermeesters van Utrecht. Dese droegen in alle statien, te weten
alst processie generaal was, Couels aen haren hals met silvere loveren, seer
cierlyck gemaeckt ende beslagen. Scabinis datas etiam cappas sed absque
ejusmodi ornamentis in Actis est Trajectensibus ad Ann. 1492. s' Vry-
dachs voer Bartholomei: Item so sullen die xii. Schepenen couelen hebben.
Viatoribus etiam dabat urbs, & vulgo famulis suis heri, ut in Actis
Ann. 1455. Item en sullen hem niet meer dan ses man van onsen borgeren of
onderstaten te samen cleden mogen, noch geen en sel meer cleder geven ymant
te dragen, het sy tabbert of couels, dan sinen Dienres, die by daghelicx in
siner cost heeft. Cappas dixi. Nam & cappa est idem quod toga. Th.
Walsingham ad Ann. 1204. Capta est etiam civitas Andegavensis à Gui-
lielmo de Ruspibus, ducente milites suos armatos sub cappis, velut fuissent
mercatores ad mundinas accedentes. Concilium Albense apud d' Aehery
20. 2. Spicileg. cap. ult. Et quoniam ex cappis rotundis, quas Judæi portant
communiter, honor vehementer confunditur clericorum, qui cappis rotundis
ex more utuntur &c. duximus statuendum; ut Judæi aliqui deserre cappas
rotundas de catero non præsumant, sed cappas portent de catero & deinceps
manicatas, ita quod manica longa sint adeo sicut cappa; nec in eisdem manicis
plicatura sit aliqua asque ruga. Vid. d. lib. de Nobilit. d. cap.*

laers, te weten *Jan van Zyl*, *Peter Trinde*, die geset was in *Jan van Ameronghens* stede, ende *Zweer de Voecht*, ende sy hadden oock hoer sulveren kove's aen, mit meer ander goeder mannen ende Burgher, die ic niet al en noem, om kortheyt te scriven, Ende brochten dese neghen wimpelen aldus in die Buerkerck mit grooter vrouden ende blyscapen, ende offerden seer eerweerdeliken op dat outaer onder die misse. Ende die meeste deel van dat volck, dat in die Kerck was, dat offerde oock mede.

Hoe Bernit Parderin gevanghen wert.

XXXIX. Item omtrent hunte Willeboerts dach vinghen die van Yselsteyn tot Justiaes enen geheten *Bernit Parderin*, ende was een licht klant, ende was een voerlooper in Utrecht, want wat niemant doet en dorst, dat dede hy geern, ende hi had mede geweest in den Haghe, daer hy veel quats godaen had, ende hadde Leyden helpen beslimmen. Aldus waren die van Yselsteyn hem seer hert, ende pyn-den hem alle daghe, ende seyden hem, dat hi twee hondert Rynsche gulden geven moft, of sy wouden hem in den Haghe senden. Doe *Bernit* dat hoerde, doe was hy qualic te vreden, ende seide, dat hy een arm knecht waer, hy en mocht dat niet geven, mer hy woude syn huysfrou geern ontbieden, ende segghent hoer, of sy enighen raet wiste, ende dat sy mit *Jan van Lantscroen* spreken mocht, of hy zynsbudy krygen mocht, die hem die Stat van Utrecht sculdich was. Ende *Bernits* wyf quam tot Yselsteyn voer die poort, ende *Lambert Millinck* die *Ritmeyster* ginc tot *Bernits* wyf, ende seyden hoer, dat sy twee hondert Ryns gulden voer hoeren man
geven

geven moelt, of hy wouden in den Haghe staden. Ende *Berns* wyf seyde, sy en hadde so veel gelts niet, ende sy en wist dat oock niet te krygen, mit meer woorden. Mer sy boet xl. Ryns guldens, ende sy seyde daer mede van den *Rittmeyster*. Ende *Berns* wert alle daghe gepynct, ende hi en vernam geen troost van Utrecht. Aldus bat hi den *Stocmeyster*, dat hy doch den *Rittmeyster* seggen woude, dat hy tot hem comen woude, hy soude hem geern spreken. Ende die *Ritmeyster* quam tot *Berns*, ende vragede hem, wat hy woude. *Berns* seyde, Heer *Ritmeyster*, ghi laet my seet wee doen, ende ic en heb u niet the geven, mit meer woorden. Mer *Berns* seyde, wildy my een remiffy werven aen den *Stadhouder* van *Hollant* van dat gheen, dat ic in den Haghe ende tot *Leyden* misdaen mach hebben, ende wildy niemant doot laten slaen, ende my quyt geven van dese vangenscap, ic wil u *Sourwen* huys van *Ryn* leveren, mer ghy moet my vyftich knachten mede geven. Doe dit die *Ritmeyster* hoorde, doe vraeghede hy *Berns*, hoe hi dat bestaen woude. *Berns* seyde, dat hi een gat wiste in den kelte, dat mit losen steen toegeleyt was, ende was mit slyck besmeert, ende seyde voort, dat hy mit een scuytgen ovet die grast varen woude, want die waker sat op die ander syde, daer dat gat stont &c. Mitten kortsten die *Ritmeyster* loofden *Berns* dat te doen, dat hi begeert hadde als voorsz is, ende die *Ritmeyster* nam vyftich knechten mede, ende trat mit *Berns* uit na *Sourwen* huys des *Woensdagh*es na sunte *Katharinen* dach, ende vonden alle dinck also als *Berns* geseyt hadde. Ende

dat was enen bysteren nacht van reghen ende van wynde, ende ontrent een ure na middernacht quamen sy doer dat gat, ende ginghen voert in die plaets, ende die saeldeur stont open. Doe ginghen sy in den sael, ende saghen in die koken, daer sat die knecht, ende Heer *Jan Jacobsen* die Pastoer van Jutfaes noch by den vier, ende *Bernt* mit syn geselschap seyden, *Goeden avont, heb dy niet the eten*, ende vingense al op hoer bedde, die op dat huys waren, ende daer was XII. ende sy bonden hoer handen, ende ginghen doe sitten drinken ende eten. Ende doe dat gedaen was spolieerden sy dat huys, ende stakent aen, ende berndent.

XL. Item op onser Vrouwen avont *conceptio* sat *Bernt* voersz tot *Hagesteyn* op die kercktoorn, ende dronck mit die buer, ende seyde, Hy woude the Romen gaen, ende wachten syn wyf daer, die soude hem wat brenghen. Daer en tusschen quamen drie Stalbroeders van die Vaert, ende ginghen op den toorn, ende seyden: *Bernt gy moet wat mit ons gaen, wy moeten u wat spreken*, *Bernt* seyde, *Geern*, ende stont op, ende ginck mit hem, ende sy brochten hem op dat Blochuys aen die Vaert, ende voerden *Bernt* van stonden aen tot Utrecht, ende *Bernt* wert van den selven avont by toertsen geviardeelt, ende voer elcke poert een vierendeel gehangen.

Item die dat regement hadden binnen Utrecht, die lieten maken een blochuys in der Stat, also ment setten soude op die Vaert, als geschiede. Ende daer was te mael veel houts aen, doe dat rede was. Ende sy voerdent uyt ende settent aen die *Vaert* op *Gildenburch*.
Hoe

*Hoe die drie Steden van Overysel haer Raets-
vrienden schickten aen den Bisscop ende
aen der Stat van Utrecht.*

XLI. Item die drie Steden van Overysel hadden vernomen, dat die Geschicteus gecomen waren van den Hertoch van Oestenyck, die van wegghen der Stat van Utrecht daer gewoest waren, ende hadden oock sunt by den Bisscop niet gewoest om te achtervolgen die punten, die die van Utrecht van den Hertoch voersz mede gebracht hadden. Aldus scickten die drie Steden hoer Raets vrienden aen den Bisscop, ende quamen tot Wyck omtrent sunte Katherinen dach, ende gingen tot den Bisscop, ende seyden, hoe, ende wat, ende waerom, sy uytgesent waren van horen Steden, dat al liep om, of sy wat goets mochten doen, daer rust ende vrede of komen mocht tusschen die ghene, daer nu dese groote onvrede geleghen in is. Ende die Bisscop hietse vrendelicken welckom, ende daer worden alle die punten verhaelt, die in dat hoghe Hof versproken waren &c. Ende dese goede mans van Overysel toghen tot Utrecht, ende presenteerden hem daer, of sy wat goets mochten doen, ende reden over ende weder over, ende deden grooten arbeyt. Ende doe sy aldus drie of vier reysen over gereden hadden, doe begeerden die van Overysel, dat die Bisscop die van Utrecht geleyde geven woude, als hy dede, ende die van Utrecht scickten *Wernaer Braem*, ende *Tyman Ysbrantsen*. Ende doe sy by den Bisscop quamen, doe seyden sy wat hem mede geghoven was van der Stat van Utrechts wegghen

den Biffcop te seggen , ende dat waren drie punten. Dat eerfte punt was , also die Biffcop hadde laten verbieden , dat niemant die int Sticht gefeten was die van Utrecht eenighe provande toebrocht op hoer huf ende goet. Dat ander punt was , dat die Biffcop den Heer van Yffelstein van hem fetten soude. Dat derde punt was , dat die Biffcop die sloten , die int Sticht waren op dese fyde der Yfelen , besetten soude na inhoud des Lantbriefs. Ende alle die punten en meenden sy niet , die sy aen den Hertoge voersz vervolget hadden , als voersz staet , ende seyden mede , waert sake dat dit die Biffcop doen woude , so hoopten sy daer wel wat goets in te doen.

XLII. Item die Biffcop antwoorde op dat eerste punt , also hy dat gebod had laten doen , dat men die van Utrecht geen provande toe en soude voeten , dat en mocht hy niet laten ondoen , ten waer by wil ende consent des Hertogen van Oeftenryck , ende seyde mede ; Wordet vrede , so is dat gebot of. Item op dat ander punt als dat hi den Heer van Yffelstein van hem fetten soude , dat en woude hy niet doen , want die van Utrecht hielden sijn vianden op , die sijn vianden geworden waren in brieven , als *Willem van Wachtendonck* , ende meer anderen , die dat Sticht geroeft ende gebrant hebben , ende seyde mede , die van Utrecht wouden wel van hem gedaen hebben , mer sy en wouden niet weder doen. Item op dat derde punt , als dat hi die sloten besetten soude na uytwyfinge des Lantbriefs , daer op seyde hy , dat hy dat geern doen woude , hoer neer dat dat gesoent waer , ende hy geerde den

* Lant-

* Landbrief te houden in alle synre macht ; indien
damen hem den selven brief wederom houden wou-
de. Ende seyde mede , dat hem dat vreamt dochte ,
dat die van Utrecht die punten heel achter lieten
blyven , die sy aen den Hertoghe vervolget hadden ,
daer sy so groot goet om verteert hadden. Waer
sake dat die punten te groot of te swaer waren the
doen , hi woude daer geerne toe helpen raden , dat
sy verlicht mochten warden , op dat dat slicht niet
verderken worde , ende seyde mede , waer sake doe
die van Utrecht schicken wouden aen den Hertoghe ,
by woude syn Raden oock geern schicken ; ende be-
sien , of men die punten verlichten mocht , aen
hem en soude niet gebreken , indien dat daer rust
ende vrede of comen mocht. Aldus reyden die van
Utrecht weder t'huys , ende sy en quamen niet wa-
der , ende die goede mans van Overyssel hadden veel
arbeys , ende grooten kost gedaen om niet , ende
sy namen oorlof aen den Bisscop , ende reyden wa-
der te huus. Ende also die Bisscop die Gesickte
seyde , of die van Utrecht schicken wouden aen den
Hertoghe , om of men die punten verlicht mocht
krigen , als voer is , daer die van Utrecht op an-
twoorden , dat sy daer geen bevel af en hadden ,
mer woude myn Heer schicken syn Rade binnen U-
trecht , sy wouden hem geleyde verwerven , als sy
deden. Ende die Bisscop seickte *Jan van Zulen van*
Natouje , ende *Eerst van Maerten* , mer die van
Utrecht gaven hem veel scoone woerden , daer niet
na en volghede , ende seyden voer die Meent , hoe
geern dat sy vrede hadden , mer sy en moedent niet ,
want sy vervolgheden seer om aen van de sounen van

* Vid.
lib. 2. de
Nobilis.
cap. 47.

Cleve the hebben binnen Utrecht. Want altyt alst so verre was, dattet vrede worden soude, so sochten sy cleyn ofte groote dingen, daer sy dat mede omstoten mochten, want die Burchgrave mit die gene, die dat regiment hadden, die en wouden ghenen vrede hebben, want sy bleven altyt op die drie punten staen, als voersz is, mer sy en dorsten dat voer die Meent niet liden. Ende oock so versierde men veel loghen, daer men die Meent mede te vreden hielt, ende sonderlinge doe men op die Vaert trecken soude, ende ontsetten die. Doe stont daer een Priester, ende was een verlopen Munnic, ende placht een * Jacobyn te wesen, ende is nu een Meyster, ende heet Her *Rasscaert* in die wandelinghe, omdat hy syn misse so draey doet, dat alle man van hem verwondert, ende dese man seyde, dat die Bisscop doot was. Ende dat gerucht quam onder dat gemeen volck, ende dat volck tooch te williger uyt. Ende desen Heer *Rasscaert* had dese loghen ende deser ghelyc dic geloghen, want hi vermat hem een *Astronomus* te wesen; daer mede bedrieget hi dat volck.

* Vid.
ad Ratio-
nar. anl.
& imp.
Carol. An-
dac. n. 3.

XLIII. Teem die van Utrecht ende die van Amersfoort waren omtrent ses hondert man sterck, ende toghen uyt des Manendaghes des nachts na onser Vrouwen dach *conceptio*, ende hadden hem geleyt in die bogaerden voer *Neerden*, ende hadden drie mans toegemaect als Vrouwen, die ter merct brengen wouden eyer ende botter, ende daer was een wyf mede, die hielt die woorden tegen den Poertier, eer die poert op was, ende die poert wert opgedaen. Ende doe grepen dese toegemaecte vrouwen den Poertier, ende staken hem syn keel of, ende deden

den hoer vrienden een teycken , also dat sy aen quamen loopen , ende liepen in die Stat , ende sloegen al doot dat op die straet was van mans , ende liepen voort in die Kerck , ende sloegen daer vier in die Gaerncamer doot , ende twee sloegen sy doot op dat heylige graff , ende dat beelt wert mede gesteken , ende was mede seer bebloet van die dooden. Ende nu is geseyt , dat dat beelt gewaffen wert , mer dat bloet en kostmen niet of krygen. Ende so als der doot geslagen wert in die kerck ende op dat Kerckhof der was xvii. ende in die Stat op der straet synder doot geslagen xxi. als my geseit is. Ende sy quamen in Naerden des morgens tussehen acht ende ix. uren , ende sy vingender twee hondert , daer die ryckste niet of en mocht geven drie pont groot , want die ryckste Burgers waren the *Deventer* ter merckt , ende die bagynen binnē *Neerden* holpen'er veele wech. Ende doe die van *Utrecht Neerden* aldus in hadden , doe begonnen die kisten te besien , ende een ygelick bestont te plonderen syn best , ende sy bleven in *Neerden* van des Manendaghes sinergens hent des Woensdaghes sinergens , ende sy namen der kercken kleinnoten al , ende namen oock , dat in dat Beghinen clooster was. Mer die beghinen hadden die Seborg mit dat weerdighe heylige sacrament in een tonnetgen gedaen , ende haddent gegraven in die eerde. Ende die ghene die *Neerden* hadden gewonnen , die ontboden tot *Utrecht* , dat men alle die waghē , die sy krigen mochten , tot *Neerden* soude lenden , om dat goet daer op te laden alst gesciede. Ende hadden oock veel waghē uyt dat lant , die sy al vol geladen hadden ,

den, mer sy en mochten al door dat veen niet also geladen, want dat gerucht dat quam binnen *Neerden*, dat die van *Amsterdam*, *Muden*, ende *Weeffe* quamen mit groot volck, ende wouden *Neerden* beleggen, hent die gemeen *Hollanders* aen comen mochten. Aldus haesten die van *Utrecht* ende van *Amersfoort* uyt *Neerden* the comen des *Woensdaghes* smorgens daer na, dat sy te *Neerden* gecomen waren, ende moften veel goets laten staen binnen *Neerden*, ende op den wech, ende lieten oock veel wagen staen, ende reden mit peerden ewech. Ende daer was een *Stalbroeder* van *Utrecht*, ende hadde veel gelts in syn hofen gesteken, ende om syn tyf, dat hi niet ewech en kost comen, ende dien kregen die *Hollanders*, ende sloegen hem doot, ende kregen veel gelts weder, dat op den wech bleef staen, dat die van *Utrecht* niet mede krigen en mochten. Aldus sceyden die van *Utrecht* uyt *Neerden*, ende hadden daer seer qualic gemaect, ende sy en ontfagen *Godt* noch niemant.

Hoe Wageningen ingenomen wert.

XLIV. Item die *Ruter* van *Amersfoort* the peerde ende te voet toghen des *Vridages* nachts na *Sancte Lucyen* dach door dat wout, ende quamen des *Saterdaghes* smorgens voor *Wageningen*, ende die poert wert hem opgedaen, also alst versproken was, ic en wil niemant nuemen, ende daer en wert niemant misdaen van die ghene die daer in waren. Ende die *ruter* van *Utrecht* ontrent twee hondert peerden sterck reden des selven *Saterdaghes* smorgens ontrent *viii.* werven verby *Renen*, ende reden voert binnen *Wageningen*, ende hieldant in, ende besot-

tent

tent mit Ruter. Ende niet lange hier na so wert *Wageningen* gespyft uyt *Emmeric*. Ende binnen * *Wageningen* stonden op dat pas niet meer dan VII. of VIII. hufen, mer daer waren wat loedfen opgeslagen, also alst kortes gewonnen was van den Hertoge van Cleve, ende den Maerscalc van Oesteryck.

Hoe die Stedehouder in Neerden quam.

XLV. Item omtrent den xxiv. daech in December quam Heer *Joost* van *Alteyn* Stedehouder in Hollant, Heer *Jan* van *Rans* † Marcgrave van Antwerpen, *Peyt Salezaert* Ridder, ende was uyt *Vrancryck*, *Jan de Blanc* ende *Houtyn*, ende waren uyt Engelant. Ende dese vyf Cappeteynen hadden by hem tusschen vier ende vyf duysent man, dat al ruter waren, ende daer waren wel vier hondert vijlre boeven, of vyf hondert, die dat volck na volgheden, die geen soudy en hadden, dan omlopen te scumen, ende nergens niet te laten, ende quamen mit dat volck binnen *Neerden*; ende sloegen hem daer neder.

Hoe Emeneffe gewonnen wert.

XLVI. Item als die Stedehouder mit dit volck tot *Neerden* laech, ende die ander Cappeteynen voersz. doe scickten die van *Emeneffe* aen die geen, die tot *Neerden* lagen om the verdingen, dat men hem geleyde geven woude, alst geschiede. Ende die hem geleyde geven woude, alst geschiede. Ende die hem geleyde geven woude, alst geschiede. Ende die hem geleyde geven woude, alst geschiede.

oppugnantibus fortissime restitissent, nec vel sero mitteretur, quod expectabant, subsidium, com metu destituti tandem oppidum dederunt. Ann. 1190 cccc lxxx. Ponton. lib. 10. hist. Joannis utriusque meminuit Auctor infra cap. 54.

† Vicarius hic Marchio. Proprie enim Marchiones Maximilianus & Maria ejus conjux Caroli Audacis filia, Principes Belgii. Jac. le Roy, notis. March. sacr. imp. lib. 1. cap. 9. Vid. infr. cap. 53.

van *Emenes* wert geeyfchet enen cleynen penninck toe gheven, als verſproken was, ende daer voer woude die Stedehouder hem lieden beſcermen voor die van Utrecht, ende diet mit hem hielden. Ende doe die van *Emmones* hoerden, doe ſeyden ſy, dat ſy 't hoer buer ende vrienden the kennen gheven wouden, ende begeerden viii. daghen hoer beraet. Doe wert hem wedergeantwoort, dat dat niet wesen en mocht, mer hem wert twee daghen hoer beraet gegheven, ende hem wert mede geleyt, dat ſy binnen die twee daghen hoer antwoert geven ſouden, of dat ſy tot hoer vier ende keerſen ſien ſouden. Ende hier ſeyden die van *Emenes* mede van *Neerden*. Ende doe die Geſcickten die gemeen buer dit the kennen gaven, doe was daer een deel van die buer, die dat wel gedaen hadden, dat geen, dat hem tot *Neerden* voergeleyt wert, want dat redelic was. Ende een ander deel van die bueren ſeyden, dat hem nutter docht wesen, dat ſyt die Stat van Utrecht eerſt te kennen geven wouden, als ſy deden. Ende die van Utrecht deden die van *Emenes* mede hondert Stalbroeders om hoer Dorp te helpen bewaren. Doe dat die Stedehouder hoorden mit ſyn medewerckers, doe overdroeghen ſy, dat ſy *Emenes* ſtormen wouden, als ſy deden. Ende ſy toghen uyt *Neerden* mit dat volck, ende waren ſterck tuſſchen vier of vyf duyſen man, ende ſy ginghen *Emenes* tot vier ſteden aen, ende ſy wonnent mit macht, want 'et niet gevoren en was, ende ſy ſloeghen der veel doot van die Buerlude wel omtrent ende xc. Stalbroeders, ende die Hollanders lietender vyf doden, ende ſy plonderdent, ende ſy ſtaket aen,

aen, ende berndent al op vier huysen na of vyf. Ende dit gescieden op sunte Thomas dach te vier uren na den eten, ende finen dach was op enen Vridach, ende toghen weder binnen Neerden.

XLVII. Item opten heyligen Kerfavont hier na tooch die Stedehouder uyt *Neerden*, ende bernde *Baern* ende *Soest* al op, dat daer niet veel en bleeff staen, ten waren cramen of daer dat heyliche oly was. Ende die buer van dese twee Dorpen waren al gevlucht binnen *Amersfoort*, also dat daer niemant gevanghen noch geslaghen en wert. Ende die Stedehouder mit dat heer togen weder binnen Neerden.

Hoe die Joncker van Cleve binnen Utrecht quam.

XLVIII. Item Joncker *Enghebert* van *Cleve* quam tot *Amersfoort* des daghes voor Kerfavont, ende brocht mit hem Heer *Reynaer* van *Broeckhuysen*, Heer *Dirc* van der *Horst*, uyt die *Vest*, ende *Wessel* van *Belo* Heer *Janssen*, ende had omtrent xxx. peerden, ende bleef enen nacht binnen *Amersfoort*, ende op den Korfavont reet hi uit *Amersfoort*, ende reet tot *Utrecht*, ende die ruter van *Utrecht* ende van *Amersfoort* geleyden hem over die hey, ende hadden te samen omtrent drie hondert peerden. Ende doe sy quamen aen den berch doe sagen sy dat die *Hollanders Baern* bernden. Doe vraegheden die Joncker van *Cleve*, wat dat daer bernden, ende wie dat dat dede. Doe wert hem geseyt, dat dat die *Hollanders* waren, ende bernden int *Sticht*. Doe seyde die Joncker, dat hi die *Hollanders* hoer veren noch wel corten soude, dat sy so ver niet vliengen souden. Ende dese woerden gescieden aldus als my geseyt is. Ende die Joncker van *Cleve* mit die

Ruter

Ruter raet voert na Utrecht. Ende die Burchgrave van Montfoerde, ende die Overste mit een deel Burgers waren den Joncker tegens gereden ende gegaen op die *Bilt*. Ende alle den Steenwoch langes stonden oock veel Burgers. Aldus brochten sy den Joncker van *Cleve* binnen Utrecht, omtrent des avonts the vier uren, ende brochten hem op des Biscops Hof mit grooter vrouwen ende biscapen. Item den heyligen Kerstdach was op enen Dynsdach anno LXXXI.

Hoe die van Utrecht die nederlaghe hadden in den Westbroeck.

XLIX. Item op sinte Stevens dach toech den Stedehouder mit die Cappeteynen voongenoemt, ende hebben tusschen de vier ende vyf duisent weerastiger man by hem, ende bernde *Westbroeck* al te samen, behalven die cramen ende daer den heyligen oly was, ende die Cappeteynen hadden hoer volck aen drie heeren gestelt, daer dat een Heer den brant af voerden. Ende doe dit gerucht binnen *Utrecht* quam, doe sloeg men die bancelook, ende die Burgers ende die Ruters liepen wyt na den *Westbroeck*, sonder ordenancy, wie dat soerst gelopen kost, dat was die vroomste als hem docht. Ende als die van *Utrecht* gemaecten den *Westbroeck*, so versamenden sy hem, ende wouden die Hollanders aentasten, daer sy stonden opt veen, ende die van Utrecht en sagen daer niet dat een heer van den Hollanders, ende die van Utrecht traden tot hem, ende *Aernst Ruys* had dat roey Peljoen in die hant. Ende doe sy op dat veen quamen, doe saghen die van Utrecht die twee ander heeren. Doe riep *Aernst Ruys*,
Weer-

*Weerom, Weerom, dat volck is ons te groot ende te veel. Doe seyde die Rittmeyster Vintemius van der Zwanenburth, Laet ons bliuen staen, want vliegen wy, wy sijn daer alle doot of gevangen om, mit moet woorden, die hy seyde: Mer wat hi seyde, dat en mocht niet baten, die Burgers en gaven de vlucht. Doe dat die Ruters sagen, doe namen sy mede de vlucht, ende liepen weder na Utrecht waert. Ende die een seyt, dat Aern Kwoys dat Pejoen wech werp, ende die ander seyt, dat hy 't ontwee seerden. Ende doe dit die Hollanders saghen, doe vervolgheden sy die van Utrecht, ende sloegen sye doot tot Scolpen toe, also dat daer veel dooden bliuen van Borgers ende Borgers kynder, Ruters ende Lantlude, also my een goede Vrot gefeyt heeft, die die doden besien had, want sy horen man twee daghen lanck gesocht hadde onder die doden, dat daer waren tusschen doden, die sy gesien hadde. Ende die Jacobynen, die Minrebroeders, ende die * Lollaertges die brochten die doden by een, ende der wert der veel begraven int Westbroeck, die also seer gewont waren, dat mense niet en kende. Ende daer weter op een tyt in een kuy geworpen ontrent XL, ende daer na weter noch veel*

begra-

** Libitinarii, vespillones, quorum certum erat corpus, viles ho-*

mines, & abjecti, qui velut mortuos plangent, lugentis quendam obediunt sonanti. Unde & nomen placet, in qua plerique habitabant. Ukrajeſci de Lollaert. Fuere alioquin ejusdem nominis tunc etiam haeretici. Joann. Hocsemius hist. Leodiens. ad Ann. 1309. Eodem anno quidam hypocrisis gyrovagi, qui Lollardi sive Deum laudantes vocabantur, per Hannoveriam & Brabantiam quasdam mulieres nobilibus deciperunt. Et quia passim hi ceteri ut supradicti erant, vulgo etiam nuncupati sic homines nullius pretii. Chron. Windesem. lib. 2. cap. 41. Qui hujusmodi fratres devotos à mundo tunc despectos tanquam Lullardos reputabant.

begraven int Westbroeck. Ende die doden, die men kende, of die so seer niet gewont en waren, dat mense kennen mocht, die worden binnen Utrecht gebracht, ende worden geleyt op die Noey beneven een, als visschen op een banck &c. Lieve vrienden merckt, hoe dat onser God groote bliscap ende vroude in liden verkeren mach in corter tyt, want doe die van Utrecht die goede reyse hadden des Saterdaghes na sinte Victoers dach op die Vaert, als voersz is; doe brochten sy die buffen ende scher- men op die Noey, ende lietense daer staen VIII. daghen lanck, ende hadden daer veel vrouwen mede als voersz is. Nu comen die goede mannen ende vrouwen, ende sien op die selve Stede so groot lyden ende bedroeffnisse. Ende een ygelick haelden horen man ende kynder, ende voert die hem naeste was, ende brochtense ter eerden. Ende men mistender noch wel boven dese doden voersz tusschen vyf ende ses hondert man, so Burgers, Rutgers, ende Lantlude, die gevanghen of doot waren. Ende der wernder gevangen omtrent vyftich, ende dat men der luden soo veel misten, dat quam aldus by. Doe dese slach gescieden, doe waft gevoren, datmen over dat veen wel gaen mocht. Aldus bleef daer veel volcks in die wiken int veen, ende in die weteringen, die daer meenden over te lopen, mer sy braken daer in, ende verdroncken, of sy storven van koude doot, also die nacht aenquam. Want dese slach gescieden omtrent te vier uren des avonts, ende oock bleefter veel doot, die een luttel gewont waren, ende hadden hem geborghen in hegghen, die hem doot bloeden, want sy heet gelopen wa-
 ren,

ren , ende vercouden daer weder op. Hadden die van Utrecht des nachts Vrouwen uytgesent om die gewonden te helpen , dat soude menich man syn lyf gebaet hebben , want dat was enen couden nacht , ende 'et vros hert. Ende daer wasser mede uytgelopen tot XIII. of XIV. jongens out wefende xv. of xvi. jaer , dat Burgers kynder waren , ende die worden oock doot gellagen. Ende die Ritmeyster voersz quam des nachts voor die poort , ende hi wert ingelaten , ende al dat meeste deel van die van Utrecht , die ontliepen , die lieten hoer hernes ende weren achter bliven , ende quamen also the huys lopen , ende veel vrouwen brochten hoer man elcx die een op een kroeywaghen , die ander op karren , also dat men veel jammers aen die vrouwen sach , God betert , ende die mans worden op den derden dach ingebracht , daer die twee Borgers of waren , ende sy kregen hoer kerckrecht , ende storven doe. Ende daer bleef doot *Bernt van Everdinghen* Burgermeyster , ende *Aernt Rwijs* Borgermeester van die * *Vyven* , *Steven van Zulen* overste Ouderman , *Jacob Sloeyer* , *Aernt van*

Quin-
queviri
magistra-
tus , qui
inqui-
rebant in
delin-
quentes ,
noctu ur-
bem per-
errabant ,
maleficos ,
siquos na-
cti , conji-
ciabant in
carcerem ;
interro-
gabant
per tor-
menta ,
quietem
publicam
procuran-
tes , & ne-
qua fieret

D Ame-

adversus cives aut magistratum coitio. Hortens. lib. 1. hist. Aliis hoc magis placebat , edicto cavendum capitis periculo , & bonorum publicatione , ne quis novarum rerum author in civitate foret : dandum Quinquēviris capitulibus negotium , ut unum aut alterum ex seditionis concitatoribus arreptum in vincula ducerent , haud dubie quieturos reliquos. Idem lib. 3. hist. Cumque his , aliisque criminis suspicionem à se avertere niteretur , in carcerem à Quinquēviris ducitur , ut de ea quaestiones tormentis haberentur. Idem d. lib. Decernitur ilico à senatu quaestio , mandaturque Quinquēviris , ut ea primo quoque tempore ex captivo tormentis habeatur. Ex Actis Ultrajectinis Ann. 1481. des Vrydachs na sunt Willeboerts dach den 1x. Novemb. Item want *Joost van den Bosch* , *Hubert van Zyl* , *Jan Mol* , *Jan Hermanssen*

Amerongen, Claes van Zyl, Dirc Hubertsen, Matheus de Craen, Willam van Roeyen die snider. Dese personen waren seet quaet Bisscops.

L. Item

manssen scoemaker, Zeger Harmenssen Viscoper, Wilger Geryt van Hollantssoen, mit haer medewerckers waickstoringe gedaen, ende den Viven mit hoer Dienres en Donderdage s'naechts lesleiden geweldighen overvalton hebben, seggende, dat sy willige waicke waicten, ende mit toortsen langes der straten liepen buyten consens &c. Meretrices etiam observabant, ne alio se conferrent quæstus causa exercendi, quam in locis concessis. Ex Actis Ann. 1452. Des Vrydags na Sint Jans dach te midsommer wert ser klokken uytgekondigt: Die Raet van der Stadt laet weten ende gebiedten allen gemeenen ende lichte wiven, so waer die binnen onser Stat woenaestich sijn, dat sy binnen xiv. dagen naestcomende mister woen waren, ende mister woen bliuen, in asterstraten, die aen onser Stat mueren uytgaen &c. En waert dat sy buten den asterstraten in enige andere buerschappen ofte straten ginghen in gelaghe, ofte buten hoere straten bleuen aster der negender ure in den avond, so mach men hem ofpanden by den Viven, ofte by onser Stats dienaers haer querste klead, also dicke als men sy breukich vint. Semestre ipsorum imperium. Qui ordine ex iis primus Consul dictus van den Viven. Sic in Actis Ann. 1454. Vive van den yersten halven jare, Jan de Wael, Gysbert Thomassen, Dirc Hack, Dirc van Zulen, Jacob van der Horst, Henric van Alfen. Die Viven van Sint Jacob tot Lichtmisse toe, Jan van der Horst, Jan van Oudewater, Gysbert van Herdelyn de jonge &c. Ex Actis Ann. 1446. Henric van Mastse, Borgermeyster van den Viven, Henric van Malssen, Bertelmeus Schot &c. Ex Actis Ann. 1498. Scepen, Rade, ende Oudermans hebben den Viven van voor half jaer verleden toegevoecht elcx voor syn pensy ende arbeys te hebben xii. Rynsgulden, en den Borgermeyster xv. gulden. Die Viven van na half jaer sellen desgelycx hebben &c. Quorannis ergo duo. Et hinc duorum mox mentio cap. 62. Dit geschied anno LXXXII. op onser Vrouwen avont te Lichtmisse. Item Jan van Mas ende Zweer van Zulen Burgermeyster van die Viven. Erat truncus in carcere, seu pyxis, in quam quisque ad solatium captivorum elemosynam demittebat. Hujus claves habebat Consul. Nec licuit aperire eum eo invito. Ex Actis Trajectensibus Ann. 1445. Des Donderdachs na Conversions Pauli: Item so sal die Steenwaerder geen bewint hebben van der gevangen busse, mer die Burgermeyster van den Viven in der tyt sal die stentel hebben totter gevangen behoef, ende tot allen twee dagen of drien ten langstendie bussen op doen by hem selven, of enich der Viven, synre Vennoten, ser armer gevangen behoef. Duravit magistratus hic usque ad Ann. 1528. quo Carolus V. eum sustulit, potestate ipsius omni translata ad Praetorem. Hortens. lib. 7. hist. in fin.

L. Item des Saterdaghes voer sunter Nieolaes dach was nijt veel koorns op die mercket, ende die vercopers wouden dat koern daer geven, of sy wouden haer sacken toelaeen. Dit verdroot die Overste, ende lieten alle dat koorn, dat op die mercket was in † *Keyferryck* draghen; ende verkoftent daer by half † *Domus Ultrajecti non longe à ponte Pistorio.* scapelen, ende een ygelick en beurde niet veel daer af, also dat dat ghemeen volc ende die vrouwen liepen bysonder screyen ende kermen, ende hadden gheern broetkoern gehad. Doe was daer een oude vrouwe, ende woonde in die *Mersgarst*; ende profeteerde alst scheen, ende seyde, *Ghi vrouwen ende lief kynder, hout u niet te qualic, ende schreyt niet, want die tyt sal corts comen, dat ghi so seer lopen selt om ende na baren ende dootkisten, als ghi nu loopt na broetkoern; ende seyde mede, Ic en sal niet lange leven; ende sy sterf korts hier na, als my geseyt is. My dunckt dat dit wyf een Profetisse geweest is, want op sunte Stevens dach hier na werden veel burgers ende ruters dootgeslagen int Westbroeck als voerz is.*

Hoe die van Utrecht den Leckendyck doorstaken.

LI. Item doe dese slach opt Veen'gesciet was, als voerz is, doe waren die van Utrecht ende die dat regiment hadden seer droevich, ende waren beducht, dat sy naerre benaut souden worden, ende die spraeck ginck, dat men Utrecht soude bestormen. Aldus gingen sy te rade, mit namen de Burchgrave van Montfoerd, ende die Ritmeyster Heer *Dirc van Zulen, Jan van Lantscroen, Gheryt Zoudenbalch, Jan de Coninck, Jan Wouman, Jan van Maffche, Sweer van Zulen,* ende meer ander, die

ic nijt en noeme, om kortheyt te scriven, ende sy droeghen over een, ende sloten, dat men enen damme voor die hecken maken soude, dat gheen water in die Stat-comen mocht, dan mit horen wil, want in den dam voor die Tollensteghen heck stont een zyl in, ende in den Dam voor die Weerde stont ook een fyl in: Ende doe dese dammen wel vast gemaect waren, doe senden dese voergenoemde personen luden uyt int *Wael*, ende lieten den Leckendyck doorsteken, omtrent hondert roeden boven de kerck int *Wael*. Ende dit geschiede op den nyen jaers dach na den middach doe men scriven soude CIO. cccc. LXXXII. ende die Leck was bevroren, also dat sy lach op die tyt, ende doe sy gaende wert, doe stont die wijnt in dat gat, also dat die scollen van den yse dat gat grooter maecten, dan 't geworden soude hebben, had die wynt so niet gestaen. Ende dat water dede grooten scade in dat Sticht, ende die Hollanders en hadden daer gheen grooten last of, als men niet gemeent en hadde. Ende dese voersz hebben hoer uysterste macht getoont hier mede, ende hebben die Stat van Utrecht hier mede groot achterdeel gedaen, want men die Hollanders mit dat doorsteken plecht te ververen. Nu is die anxt gedaen van die Hollanders. Ende men en vint oock nergens gescreven in genen Cronicken, hoe veel lasten ende oorlogen die Stat van Utrecht gehadt heeft, die Leckendyck en wort nye doorgesteken, dan nu op dese tyt. Ende doe die van Utrecht sagen, dar sy van dit water groten last hadden, ende hoer naeburen niet, doe overdroech die Raet out endenye, datmen dat gat weder toe maken soude,
ende

ende scickten daer twee uyten Raet out ende nye, als *Jan Wouman* ende *Willem van Lochorst*, ende dese twee bestedent dat gat toe te maken, als gesiede. Ende wert bestaen den XIX. dach in Februario, ende wert in drie daghen gemaect water dicht.

LII. Item die Hertoge van Oestenyck sende enen Capteyn, die geheten was *Monfieur Glau-dyn de Bondre*, ende had omtrent hondert peerden ende tien, ende hondert en vyftich te voet, ende quain tot *Wyck* omtrent kermisse, ende dese Capteyn plecht een groot Capteyn te wesen by Hertoge *Kaerl van Burgoengen*. Ende doe dese Capteyn desen Lants-aert begon the kennen, doe sende hy syn volck alle daghe uyt om wat te halen, ende die Bisscop gaf een deel Duytsche ruters oorlof, ende hilt die *Walen*.

LIII. Item omtrent sinte Agnieten dach waren die Ruters van *Amersfoort* voer *Renen* gerunt, mer sy en bedreven daer niet, ende die *Walen* reden uyt *Wyck* mit LXX. peerden, ende venghen ses gewapent van die Ruters van *Amersfoort*, ende VI. peerden, ende brochtense binnen *Wyck*, ende dit was hoer eerste reyse.

LIV. Men sal weten dat dese Hertoge van Oestenyck, daer voer of is gescreven, was des Keyfers soon, die Keyser hiet *Vrederic*, ende had groote landen, ende groote scatten, ende Hertoch *Kaerl* van *Burgoengen* wert doot geslagen in den stryt voor *Nansy* in *Switsen*, omtrent jaers dach, doemen screef CII. CCCC. ende LXXVI. ende had een eenige dochter, ende Keyser *Vrederis* gaf na dode Hertoch *Kaerle* van *Bourgoengen* synen eenigen soon,

die genuemt was *Maximilianus*, des Hertogen dochter, die genuemt was *Maria*, daer op bestorven was Burgoengen, Pickerdien, Vlaenderen, Brabant, Artois, Hollant, Zeelant, Henegouwen, Vriesslant, ende veelmeer ander landen. Dus bleeff *Maximilianus* Heer van al dese landen, ende voerde een swaar oorloch tegen den Coninc van Vrancryck. Ende die Keyser bleef in Oestcryck regeerende, ende dese *Maximilianus* Hertoch van Oestcryck was onder xx. jaren out, ende Vrouwe *Maria* oock, doe sy malkander trouwen. Ende een half jaer na Hertoch *Karels* doot voersz was die brulof, ende was nu int vyfte jaer dat hi regeerde.

LV. Als dan die van Utrecht desen vrede voersz, die hem gebeuren had mogen, niet en wouden, als voersz is, ende veel voorspoets gehadt hadden, ende die oude Hertoch *Fan* van *Cleve* doot was binnen dat half jaer, seynde die Hertoch van *Cleve*, die oock *Fan* hiete *Engebert* sinen broeder op den Kerstavont binnen Utrecht omtrent mit xxx. peerden, ende daer na op sunte Stevens dach hadden die van Utrecht die nederlage, dat God beteren moet aen den zielen, als voersz is, ende tot *Cleve* waren nu vyf broeders al beneden xxv. jaren out wesende. Ende die Hollanders, die hier seer lief toe was, dat sy den vrede niet en wouden binnen Utrecht, ende die Burchgrave van Montfoerd, die mit sinen vrienden binnen Utrecht was, ende een deel die Leyden beclommen hadden, ende in den Haghe quaet gedaen hadden, daer sy over gheerden te wraken, hadden nu tot Capteynen van des Hertogen wegghen van Oestcryck, *Hetren Joost* van

van *Alleyn*, die Stedehouder van Hollant was, ende mit hem was Heer *Jan* van *Rans* Marcgrave van Antwerpen Ridder, Heer *Petiet Salezaert* Riddet, ende twee Capteynen uit Engelant, daer die een of heet *Hautyn*, ende die ander *Jan de Blanck*. Dese hadden omtrent vier dusent knechten te voet, ende quamen des daghes na sunte Pontiaens dach, ende was op een Dynsdach uit *Neerden*, ende bernden weder in *Emmenesse* aldat daer was gebleven, ende doer *Soest*, ende by *Amersfoort* veel, dat sy daer hadden laten staen, verbernden sy nu, ende bleven die nacht by *Amersfoort* voer die Stat. Des anderen daghes reydsen sy na *Utrecht*, ende quamen aen die *Bilt*, ende die Bisscop van *Utrecht David* van *Bourgoengen* quam van *Wyck* mit hondert ende xxv. peerden, ende liet syn ander ruter te *Wyck*, ende hi lach te *Vroulooster*, ende dat heer stonde alle den dach beschaert op den *Steenwech* verby *Vredendael* om te stryden, of die van *Utrecht* uyt gecomen hadden. Ende die Bisscop seynden enen *Eechaut* t' *Utrecht* binnen, ende liet syn Stat anderwerf eyschen, ende woude hem noch een genadelick Heer wesen, mer sy deden hem smertenisse ende oneer, ende seyden, sy hadden enen inghaelt, die hielden sy voer hoer Heer. Anders en wouden sy niemant hebben dan den Edelen Joncker van *Cleve*.

LVI. Item als die van *Utrecht* dese Ruter aldus onverboet saghén comen, ende staen beschaert om te vechten, hadden sy geern tegen hem gevochten, eer sy hem neder geslagen hadden, mer *Vincentius* van der *Swanenburg* hoer Ritmeystet seyden, sy hadden op sunte *Stevens* dach een groote nederla-

ghe gehadt, ende ooc en wisten sy niet; hoe veel datter waren, ende hieltse dien avont in die Stat, ende sy waren al die nacht op die been, ende op die mueren, elc daer hi gescict was, Papen, Munneken, elck woude weer doen, ende so maecten sy geruft, ende seyden die vyanden clommen aen die mueren om te besien, hoe hem elck stellen soude, ende ooc was daer groote anxst, ende sy vernamen des nachts, hoe groot dat die hope was, ende sy lietense bewerden, ende begaen, want sy bernden nu buten die Ghilde poort, ende opt veen veel hufen, ende en lieten daer niet staen, dan op die *Bilt* twe of drie hufen, ende sy beroofden *Vredendael*, ende die Cloosteren, sonder die kleinnoten, die die kercken toebehoerden, want sy en konden dat geboeft nijt bedwingen. Ende die Bisscop ende die Cappeteynen braken des Saterdaghes smorgens voer daghe op, ende die Bisscop reet weder binnen *Wyck*, ende die Stedehouder weder tot *Neerden*. Ende Heer *Petiet Salezaert* was voor *Amersfoort*, ende hilt die al den nacht op de been, om dat sy den Bisscop niet volghen en souden, ende doe reysde hy oock na *Neerden*. Dit was des Saterdachs na sunte *Antonis* dach Anno *CIO. CCCC. LXXXII.*

LVII. Item ooc salmen weten dattet binnen *Utrecht* sterf aen dat buyckoevel so, datter des daghes waren omtrent xxx. of xl. doden, somtyts meer ende min, ende te onser *Vrouwen Lichtmisse* maecte men te *Buerkerck* buerkulen, die doden in te graven. Dit was in den selven jaer voersz.

LVIII. Item nu was dat coern over al duyrr, ende alle dinc datmen behoefde was gemeenlick den derden pen-

pennink of den vierden duerre, dan dat plach te wesen, mer binnen Utrecht was dat coern alreduerfte, so datmen een Uters mud rogghen ofte weyt, dat seer alleens was, om LXXX. stuvers cost, so dat-tet binnen Utrecht omtrent xx. stuyvers duirre was elck mud corens, dan in anderen Steden, ende niemant en woude niet. uytgevoert hebben. Ende * elcke maelyt, diemen teerde binnen Utrecht sonder wyn te drincken, mostmen geven twee stuvers, ende alle dinc was duer daer na:

* Tam vile ergo annonz pretium in summa ejusdem caritate? Cum nota si comparatur, an non mirum videbitur? Sed

D 5

LIX.

nec gustus adhuc auri Indici, nec tributorum aut vectigalium tum temporis ea vis. In singula vasa cerevisiæ obolum dabant aut sesquibolum. nec plus in modium frumenti, quemad molam devchebant: Hollandiæ Comiti in usum belli in singula jugera tantum dati duo nummi Hollandici, twee penninghen Hollants. Sic diserte est in charta Ann. 1334-*W: Willam Graue &c. maken condit &c. Want onse waelgeborom lude, poerteren, gemeyne van der Bailjuscap van Rynlant ende van den lande van Woerden, overmits den noot die is in Vrieslant ons gegheven hebben, omme onser beden willen, ende niet van enighen rechtte, twee penninghen Hollants van den morghen, so bekennen wy dat mit desen brieue, dattet van ghenem recht en is, ende dat wi noch onse nacomelinghen, noch haven nacomelinghen hem des hier namaels niet eyschen en sullen, noch eyschen en mogen, van enighen rechtte. In oerkonde &c. Gegheven in den Haghe des Maendachs voen onser Vrouwen dach te Lichtmisse int jaer ons Heeren c10. ccc. xxx111.* In singula decem chalcos nactus David Burgundus, & per se & per alios ut tantum nancisceretur quantum possit connixus. Joann. à Leyd. infr. de orig. & reb. gest. Dominorum de Brederode cap. 56. Een deel jaren hien na so baat den Biscope den Heer van Brederoeden, dat hy hem doch helpen woude, dat hy mocht hebben een braspeninck op ten mergen in syn Bisdom &c. Salinarium vectigal, quod Romanis notum Judæisque. l. 11. C. de vectig. & commiss. l. 13. pr. ff. de public. l. 4. §. salina. 7. ff. de censib. (unde & Macchabæor. 11. vers. 20. Rex Demetrius expressit. αφίμω πάσις τῆς Ἰουδαίας ἀπὸ τῶ φόρων καὶ τῶ τιμῆς τῆ ἀλός) in his regionibus olim nullum. In Gallia primus id instituit Philippus Valesius circa Ann. c10. ccc. xviii. Unde & false cum appellabat auctorem legis Salicæ Eduardus Rex Angliæ. Anteriores enim Reges sinebant gabellam salis æque liberam ac

plu.

LIX. Item tot desen tyt hadden die van Utrecht groot gebreck gelts die ruter mede te lonen, ende hoer ander onkosten mede te doen, sy hadden die Burgeren ende die weduwe hoer gelt of geleent, ende sommige gescattet, so seynden sy uit tot *Colen* op den Rhyn enen geheten *Jacob van der Graft*, ende is een lombert, ende plecht een banck te houden tot *Yselsteyn*, om aldaer lyfrenten te vercopen, ende veyldense daer. Mer men vernam daer, dat die ryckdom van *Utrecht* veel uit der Stat waren, ende oock veel dootgeslagen, dat daer niemant copen en woude. Ende daer na hebben sy die vleys-bancken, diemen alle jaer pleghet te verheuren, opgeset te

pluviam, ut ait Molin. *ad quest. Joann. Gall. 19.* Etsi tamen nec ipse aut acerbe id eregit, aut tota Gallia indistincte. Exceptit, quos nominatim tributo hoc absolvit, Ecolismenses, Xantones, Pictones, aliosque. Morn. *ad l. 3. ff. pr. soc.* Non mirum ergo de rerum pretiis, quod hæc multo minoris tum. Cerevisiæ Amorfortiæ, quæ tum optima existimata, & magno habita ab Hollandis, vas plenum haberi potuit duodecim obolis tredecimve. Diurnum stipendium dabat Comes Hollandiæ fabro suo cæmentario sesquiobolum duntaxat, si suo sumptu se exhiberet, si sumptu Comitum sex chalcos. Et quod magis mirandum, aulæ janitor interioris tantum quatuor accipiebat. Charta Ann. 1352. Hertoghe Willem &c. maken condit. &c. dat wi bevolen hebben, ende bevelen' miss desen brieve, Jan Dircks Brunen sone onse poertier te wesen, ende onse inderste poerte te verwaren van onser herberghen in den Haghe in allen manieren, alse ander poertiers voerttyts gedaen hebben, ende hier af sel hi tot sinen wedden hebben alle daghe tot sinen live durende, alse wi geen herberghen in den Haghe en konden, een groot s' daechs &c. Nec plus datum in diocesi etiam diu dein post: De florenis sex annuis apparitori tantum datis in A&is Ordinum Trajectensium reperi ad Ann. 1538. Den Daurwaerder van der Staten Camere toegeleyt jaerlycks ses gulden, ende niet meer. Non necesse ergo ut miretur quis, si pro prandio dandi duo oboli, quod queratur de caritate lucratus tantum quatuor aut sex chalcos de die. Et vulgo alioquin pro prandio duo grossi tantum dati, aut duo grossi cum medio. Qui idcirco een brassenninck. Nam brassen est cpulari. Vid. Kilian.

te vercopen, mer niemant en woudefe kopen, ende daer na lyfrenten. Ende daer faten fy opt Raet-huus, ende oock dat ampt van den ouden cleder te vercopen was vercoft tot twee liven, ende na die twee liven woude ment noch op twee liven ver-copen, ende dat ampt en wert nijt vercoft.

LX. Item op funte Agnieten dach hadden fy bin-nen Utrecht * een generael Capittel, ende die weer-like die 't regiment hadden, wouden dat men *Engel-ber* van *Cleve* enen Ruwaert aen hadde genomen, ende fy beclaechden horen Heer den Biffcop van Utrecht, ende brochten int fcrift, ende lafen daer alle die punten, die fy op hem te seggen hadden van den jaer datmen fcreeff CIO. CCCC. ende LX. tot nu toe. Mer die Clefy wouden hem beraden, ende onderwefen hem, dat fy horen Heer eerst moften befpreden, ende ter antwoort laten comen, ende haelden hoer Camerboeck voert, daer in ftond, † dat fy onder den Biffcop van Colen te recht fouden

* *Gene-
ral Ca-
pittel in-
terdum
cleri con-
ventus est,
feu quin-
que eccle-
fiarum,
vulgo fo-
nitu cam-
panz &
terigno-
tannis in-
dictus.
Charta
Ann.*

1313.
*Absum in
loco Capi-
tulari ma-
joris eccle-
fia pradi-
cta coram
universali
staen ecclesia no-*

*stra Trajectensî &c. Charta Ann. 1310. Die autem adveniens ad forum
campana, prout moris est, in loco Capituli omnes Canonici ecclesie nostre
pradicta ibidem congregati nullo penitus deficiente personaliter existentes.
Charta Ann. 1309. Condictum est etiam, quod commune Capitulum ter
debet celebrari in anno. Primum; quarta feria proxima post Quasi modo ge-
niti. Secundum; feria 17. proxima post Remigii. Tertium in festo S. Blasii
&c. Interdum autem, ut hic, Comitum Ordinum significat, seu trium
Statuum Trajectensium. Quæ alii non Capitulum, sed Placitum di-
cunt generale. Lupus Ferrariensis epist. 105. Proficiscens ad generalia
Placitum, quod Rex noster indixerat. Generale alioquin Capitulum dici-
tur etiam de monachis, quum conveniant. & se sistant, qui omnes
eiusdem ordinis, Charta Ann. 1523. Frater Guillelmus Prior Cartusia
ceterique diffinitores Capituli generalis &c. Datum cum appositione sigilli
domus Cartusia in testimonium premissorum Ann. CIO. 12. XXII. foden-
to nostro Capitulo generali. Vid. lib. 2. de Nobilit. cap. 43.*

† *Das fy onder den Biffcop van Colen te recht fouden staen. Per appel-
lacio.*

staen , ende deden sy also nae hoer begeerten , dat sy dan hoer proven mochten verliefen. Also dat sy int anderde Capittel dit ende deser geliken mede vertogen , dattet nu niet en gesciede. Mer sy overdroegen , datmen den Bisscop met recht soude bespreken , ende verdaghen voer den Bisscop van *Ca-len* , ofte te *Romen*. Ende des daghes voer onser Vrouwen avont te Lichtnisse des morgens hadmen die Clesy geverget te besegelen ende te loven dit teghen den Bisscop mit hem te doen. Ende na de vesper als sy niet geern hier aen en quamen , so seyn-den die weerlike , die t' regiment hadden , om die ruter ,

lationem , aut si clero videretur sic , deducta ad eum causa. Ecclesiarum enim potestas in episcopum olim magna. Jus eum coercendi , citandi , multandi. Citato aut veniendum , aut indicandum cur noller. Aut Papa alioquin adeundus aut Archiepiscopus Colonienfis. Charta Ann. 1364. Voert dat die Bisscop niemant Borghe , lant , geestelike gerechten of weerlike , in onderpant en sette busen der Ecclessem , of tot jaren of tot live iemants. Ende waer dat men kost hier om doen soude , dit voersz recht te vervolgen het waer aen den Paus van *Romen* , of aen den Bisscop van *Coelen* , of aen onsen Heere den Bisscop van *Utrecht* &c. soude die Ecclesse gelden die ene helfte , ende die Stat van *Utrecht* die ander helfte. Leonis Papæ charta Ann. 1517. Quod de cetero perpetuis futuris temporibus dicti Philippus Electus & pro tempore episcopus Trarjetensis , & ejus fiscus & subditi tam clerici quam laici &c. in prima instantia pro & in quibuscunque causis civilibus , criminalibus , vel mixtis &c. coram prefato Archiepiscopo &c. & ejus Commissariis &c. praterquam per appellationem aut in eventum de-negata justitia &c. citari , conveniri , aut alias ad judicium evocari non possint , nec debeant quoquo modo &c. In libro Camerae habetur ita: Episcopus noster vocem in Capitulo nostro non habet , quamvis Canonicus noster prebendatus existat. Vocatus tamen per Decanum nostrum vel vices ipsius gerentem ad Capitulum venire tenetur. Et cuicumque de ipso justitiam petenti coram Decano & Capitulo nostro , vocatis ad hoc per Decanum Rrealis & Capitulis quatuor ecclesiarum collegiatarum secundum sententiam & decretum hujusmodi Capituli satisfacere & parere tenetur. Appellare tamen potest &c.

ter, ende quamen t' sunte Martyn in die kerck mit den ruteren, ende dwongen die Heeren daer toe, dat sy moften mit hem loven ende seghelen, mit geladen buffen ende armborften.

LXI. Item hier nae op sunte Pauwels avont toghen een deel uyt, ende sloeghen *Noerdeloës* uit, ende haelden daer omtrent twee hondert beesten, ende vinghen vier mannen, ende dit deden sy al boven dat dit dorp tegen hem wel verdongen hadde, ende cortelic daer te voren wel betaelt hadde, daer hetn dese niet voer en hoeden. Ende daer na sloegen die van Utrecht noch oock uit een deel van *Benscop*, die van den voerbrant waren bliven staen, ende nu oock verdonghen waren.

LXII. Item des Donredaghes hier na, ende was des daghes voor Lichtmisse toghen uit Utrecht omtrent anderhalf hondert knechten te *Brukelen*, om daer hoy te halen voor die peerden, ende als sy daer quamen vernamen sy, dat *Vrederic* uten *Ham* daer was, ende xx. ghesellen, die hy mede by hem had van *Vredelant* ghenomen, also sy op een reyse uit waren, ende sy brochten hem mit die xx. knechten binnen *Utrecht*, ende die ruter moften *Vrederic* uten *Ham* bescermen voer die Burgher, ende lieten hem te midweghen onder hem gaen, doe sy hem inbrochten binnen Utrecht. Ende die burgher hadden geern aen syn lyf geweest, eer sy op onser Vronwen avont te Lichtmisse te loet gegaen hadden, mer dat wert verschut. Mer men beval hem den gilden, ende uit elcken gilde werter des nachts twe by hem geset, die hem verwaerden, ende syn joncste broeder was mit hem gevanghen.

LXIII.

LXIII. Item Heer *Dirc* van *Zulen* van die *Haer* wert Ridder op die *Vaert*, ende was Soepen-Burghermeyster, *Jan* de *Coninc Godertsen*, wert Raets-Borghermeyster, ende *Bernt* van *Groenevelt*, ende *Tyman Ybrantsen* die *Goutsmit* worden overste Oudermans. Dit geschied anno LXXXII. op onser Vrouwen avont te Lichtmisse. Item *Jan* van *Mas* ende *Zweer* van *Zulen* Burgermeysters van die *Vyven*.

LXIV. Item die Bisseop hoerde dat die Clesy tegen hem gelegelt hadde, als voorsz is, doe sende hi oock te *Romen* een, die geheten was *Wilhelmas Buser*, ende doe liet die Bisscop der Clesy goet al te samen toeslaen, dat int Sticht gelegen was, ende die pachters mostent tot *Wyck* brenghen.

LXV. Item des Donredaghs na onser Vrouwen lichtmisse reet Heer *Vincencius* vander *Suwanenburcb* van *Utrecht*, ende reet toe huus, ende quam weder binnen *Utrecht* den vyften dach in die Maert.

Item *Scrassuert*, daer den oloop mede om quam, als voerz staet, die wert op een dobbelspel gesteken, daer hi aen sterff, ende wert begraven in die Buerkerck op sunte *Echten* dach.

LXVI. Item die Bisscop liet die *Letk* tot voor *Wyck* toe palen op sunte *Valentyns* dach, ende elke pael stont omtrent een roede van malkanderen, ende daer henghen groote ketten tusschen, die men op ende neder doen mocht, na dat die *Let* groot ende kleyn was. Ende dat liet den Bisscop doen, om dat die van *Utrecht* gheen provande uten lande van *Cleve* krygen en souden te scepe.

LXVII. Item des Sonnendaghes op deri Vastelavont reden xiv. peerden gewapent van den *Walen*

len uyt *Wyck*, ende reden tusschen *Utrecht* ende *Amersfoort*, ende vingen daer xviii. personen, daer vi. Stalbroeders mede waren, ende dat ander waren borgers ende Lantluden van *Amersfoort*, ende waghens mannen, die provande overvoeren wouden. Ende dese Walen sloeghen xviii. peerden uit die waghens, want sy die waghens niet mede en dorsten nemen, want sy niet sterck genoeg en waren, ende sy brochten die gevanghen ende die peerden binnen *Wyck*.

LXVIII. Item des Manendages op den Vastelavont redert omtrent liii. peerden van die Walen ende Duutschten te samen uit *Wyck*, ende reden tusschen *Utert* ende *Amersfoort*, ende vinghen daer omtrent xxx. personen, daer een Hoofstman uit den lande van der Marck mede was, ende hadde vi. peerden, ende hiet *Eerst* van *Hoefwinkel*, ende dat ander waren Stalbroeders ende Borgers van *Utrecht*, ende twe wagen lude, ende namen twe waghens mit huusraet, dat Borgers van *Utrecht* toe hoorden, ende wouden na *Overyssel* wesen, ende vi. reyfige peerden, ende vii. waghens peerde, ende brochten gevanghen perde ende waghens al te samen binnert *Wyck*. Ende doe dese by *Wyck* quamen, doe quam hem een deel ruyters uyt *Wyck* teghen, ende reden weder by *Amersfoort*, ende venghen daer ses Stalbroeders ende enen Lantman, ende quamen des nachts omtrent xii. uren weder binnen *Wyck*.

LXIX. Item die Ruters van *Utrechts* ende van *Amersfoert* toghen op sunte Peters avont ad cathedram des avonts uit, ende toghen voer der *Nykerk*, ende die poort wett hem op gedaen, ende sy namen

ment in, ende besettent met Ruters, ende daer en wert niemant bescadicht binnen noch buyten, ende funte Puters dach was op een Vrydach.

LXX. Item die Joncker van Cleve voersz wert vyant met syn hulper hulpers des Bisscops van Utrecht, ende syn hulper hulpers, ende dese vede brief quam den Bisscop tot *Wyck* op funte Peters dach ad *athedram*, ende die Joncker screef hem een Voerstender der Stat van Utrecht te syn.

Item die Raet out ende ny waren op dat huus des Sonnendaghes na funte Peters dach ad *athedram*, ende daer quam die Joncker van Cleve op dat huus, ende dede den Raet out ende nye enen eed, als dat hy der Stat van Utrecht een Voorstantler wesen soude, ende niet suenen en sel mit den Hertoge voersz, noch mit die Bisscop, ten is mit wille der Stat van Utrecht. Ende desgelyki deden hem die Raet out ende ny enen eedt, dat sy gheen soen aengaen en souden, ten waer by des Jonckers wil voersz. Item die Borchgrave van Montfoerd wert viant met syn hulper hulpers des Bisscops van Utrecht, ende desen vede brief quam den Bisscop des Dynsdaghes na funte Mathys dach Apostel.

Hoe die dachvaert tot Scoenhoven gehouden wert ende verginck.

LXXI. Item uit verspreken van gheesteliken personen is een dachvaert gemaect tusschen den Hertoghe van Oefstenryck, ende die Hollantsche Steden op die een, ende der Stat van *Utrecht* ende van *Amersfoort*, ende die ghene die 't mit hem houden, te weten den Joncker *Engbert* van *Cleve*, ende den Borchgrave van *Montfoerd* ter ander syde. Ende dese

Riv. in Holl. & diœt. Ultr. gest. Ann. 1482. 65

te dâchvaert is gēhouden tot *Scoenhoven*, ende mē
soude tot *Scoenhoven* in die herberghe wesen op
den *Affschel* woensdach, als gescieden van sommi-
ge; te weten die Stedehouder, die *Marcgrave* van
Antwerpen, ende die des Hertogen macht hadden te
doen; ende te laten; ende der Steden vrienden in
Hollant, ende des *Bisscops Raet* van *Utrecht* was
oock tot *Scoenhoven*. Ende die Stedehouder hadde
die Stat *Utrecht*, *Amersfoort*, ende die 't met hem
hielden geleyde gegeven mit XL. personen. of daer
onder tot *Scoenhoven* te comen, mē dat gheleyde en
was so pleynt niet, dat 'et die van *Utrecht* genouch-
de, ende dat wert vermaect. Aldus quam by dat die
van *Utrecht* ende *Amersfoort* dus lange na quamen
tot *Scoenhoven* achte dagen na den dach die voersz
is. Ende dese na bescreven personen waren gescicket
van weghen der Stat van *Utrecht* ende *Amersfoort*,
ende die 't mit hem hielden, een *Doctoer* van we-
gen des *Jonckeren* van *Cleve*, *Jan* van *Houdaen*,
een *Doctoer* in der *Godheit*; van der *Jacopinen*
oerden, *Jan* de *Coninc*, *Timan* *Ysbrandse* van den
nyen rade, *Gerit* *Loudenbalch*, *Jan* *Over de Vecht*
van den ouden rade. Ende dese vi. personen waren
gescickt van weghen der Stat van *Utrecht*. Ende
Mor *Geritsen*, ende *Willem* van *Herdevelt* van we-
ghen der Stat van *Amersfoort*. Ende meyster *Jan* van
Houdaen hielt die woorde, ende daer worden veel
woerden verhaelt; die gebeurt ende versproken wa-
ren op die tyt; dat die van *Utrecht* hoer *Gedepu-*
teerden by den Hertoge waren tot *Andwerpen*, en-
de den Hertoge na togen tot *Bruesel*, daer sy hoer
antwoort kregghen als voersz staet. Ende Meyster

E

Jan

Jan seyde mede, dat die Stat *Utrecht* ende *Amersfoert* goern mit den Hertoge voersz ende mit den *Hollanders* tractieren ende soenen willen, ende seyde mede dat *Juncker Engbert van Cleve* niet binnen *Utrecht* gecomen en; waer op des Hertogen afgiften, noch soaden, mit meer scoenre woorden. Doe *Meyster Jan* voersz syn reden uyt hadde, doe seyde die *Stedehouder* tot *Meyster Jan Houdaen*, Hoer ghi segghet, dat die Stat van *Utrecht* ende *Amersfoert*, mit die gheen die 't mit hem houden, ende die u uytgesent hebben, goern dedinghen souden mit myn Genadigen Heer van *Oostenryck*, ende mit den *Hollanders*; *Wildy* niet mede dedinghen mit uwen Heer den *Bisscop van Utrecht*, ende mit den Heer van *Yellsteyn*, want dat doch die principalen mede syn, ende hebben die oorloge mit mynen Ghenadighen Heer van *Oostenryck* aengenomen. Doe seyde *Meyster Jan van Houdaen* weder, Hem luden en waer daer goen bevel of mede gheveva. Doe seyde die *Stedehouder*, Soo treckt weder 't huus, ende krycht bevel daer of, of en coemt nitt weder, Ende wis des oorlochs eerst moede is, die mach als dan den anderen eerst toe spreken, mit meer woorden, die daer op dienden. Ende seide mede, *Heer ghi hebt den Juncker van Cleve seer wantwoert, dat by op myns Genadigs Heeren van Oostenryck soaden niet gecomen en is binnen Utrecht, noch op sinen landen.* Ende toech doe eenen brief uyt syn talsche, ende seyde tot *Meyster Jan*, *Leest desen brief doch.* Ende dit was den *Vede bries*, daer die *Juncker van Cleve* voersz des Hertogen van *Oostenrycks* ende den *Hollanders* viant in geworden was.

Doe

Doe Meyster Jan van *Houdeen* desen brief gelezen hadde, doe ginck hy sitten, ende en sprac een woort niet meer, ende was seer bescaemt; want hy anders gesproken hadde, dan 't was. Endemitter kortsten so verginck dese dachvaert swyllicken, ende seyden mit onvreenscapen van een, ende niemant van den partyen en liden, dat hy dese dachvaert eerst begeert heeft. Nochtans ist gesciet, ende sy syn hy een geweest. Ende doe die gescieten weder toe Utrecht gecomen waren, doe hadde dat ghemeen volck gern geweten, hoe die dachvaert vergaen was. Doe hadden die Gescieten laten tuden, dat sy hoopten, dat dat goet werden soude, ende dat daer vier personen toe gescikt waren van elker syde, ende die soudn mit' malkanderen spreken, ende seyden, sy soudn weder noch eens ter dachvaert trecken, ende hoopten, dat 'et een soen werden soude. Aldus wert dat gemeen volck te vreden geset.

LXXII. Item opten vyften dach in die Meert des nachts toghen ontxent XL. Ruters uit *Neerden*, ende trocken voor Utrecht, ende bernden een deel hulen op die Veengraft, ende sloeghen daer twee man doot, ende vinghen daer twee, ende toghen weder in *Neerden*. Item een Borgher van *Vianen* gebeten *Gysbert van Baes*, dese *Gysbert* seyde die-wil binnen Utrecht, also dat dit den Stedehouder van Hollant the kennen gegheven wert, ende hem wert mede geseyt, dat dese *Gysbert* voerz *Vianen* een handen der Stat van Utrecht brengen soude. Aldus screef den Stadthouder aen den Droflaet *Joris de Balfert van Brederode*, dat hi saghe, dat hy hiem

• Theodoricus, den man quyt maken soude; uyt *Vyanen*, want hem geleyt was, dat den selven *Gysbert van Baet* voersz wysen ende nauwen raet gehad hadde mitten Borchgrave van *Montfoerd*, ende mitten *Ritmeyster van Utrecht*, als *Vianen* aen *Utrecht* te brengen, mit veel meer ander woorden &c. Ende die *Joncker van Brederode* hadde dit selve *Foris* oock gescreven. Ende *Foris* trat tot *Gysbert* voersz, ende seyde hem, als hem die *Stedehouder* ende die *Joncker voersz* gescreven hadden. Daer *Gysbert* op antwoorde, ende seyde, *Heer Drossaet, houdy my voor sulcken man, dat ic myns Jonckeren Stat verraden soude, dat is myn leet*, mit meer guder woorden, die ic al laet staen om kortheit te scriven, ende *Gysbert* was oock sterck van magen ende van vrienden bintnen *Vyanen*. Aldus en kost hem die *Drossaet* mit forts niet wel uyt *Vyanen* krighen. Ende dese *Gysbert* voersz sprac eerbaerlic, mer hy gedacht dat hi woude, ende tooch hier na binnen *Utrecht*, ende gaf den *Burchgrave van Montfoerd*, ende den *Ritmeyster*, ende *Heer Dirck van Zulen* the kennen, wat woorden hy mit den *Drossaet van Vianen* gehad hadde, ende seyde mede, dat hy wel wiste, dat die *Drossaet Vianen* aen die *Hollanders* brengen soude. Wouden sy hem gelove houden, hy wiste raet *Vianen* aen hoer handeu te brengen. Doe seyde *Heer Dirck van Zulen* * hy en woude daer niet over staen, daer men

Theodoricus, testes undique conquirit, & quaecunque tandem possit argumenta innocentiz, ut exempli tantum causa:

" Allen den genen die desen brief sellen sien, ende bysonder den Edelen *Jonckeren van Brederode* ende synen *Leenmannen* Saluyt:

men Vianen bekrachtigen soude. Doe seyde die Burchgrave tot Heer Dirck, *Vat doe dy dan hier by, mit meer woorden.* Doe seyde Heer Dirck; *ik wil gaen, mer ic en sal daer niemant af seggen.* Ende dese Coopman wert des eens mit den Borchgrave, ende mit Heer *Vincentius* van der *Zwanenburch* Ritmeyster tot Utrecht. Item die Drossaet van *Vianen* was op dese tyt hiet *Joris* die bastert, ende was Heer *Gysbert* van *Brederoden*, die Domproest tot Utrecht was, syn loon, ende was een fris lanck man.

E 3

Hoe

11 luyt: Wy Schepen ende Raet der Stadt van *s'Hertogenbosch* doen
 12 condit, dat huden op ten dach datum deser letteren voor den Rechter
 13 ter deser Stadt ende ons Scepenen voersz gestanden is geweest in
 14 properen persone *H. Dirck* van *Zulen* Ridder H. tot *Zevender* ons te
 15 kennen gevende, dat hem van wegen des voersz Jonckers drie wete
 16 ten ofte intimatien gedaen syn geweest, om binnen der Stadt van
 17 *Vianen* voor den Joncker ende Leenmannen voersz voor recht te
 18 comen, ende hem te verantwoorden van t'geente datmen hem aen
 19 sege, Te weten dat die voersz Heer *Dirck* daer by ende aen raets
 20 ende daets soude syn geweest, dat *H. Vincentius* van *Swanenburch*
 21 voortyts ingenomen heeft die voersz Stadt van *Vianen*, ende dat hy
 22 als Borgermeester doen ter tyt van Utrecht oock daer by soude syn
 23 geweest, daer het opsette van dien gemaect was, ende daer toe
 24 consent gedragen, Ende dat deselve Heer *Dirck* daer aen gebroect
 25 ende verboert soude hebben alfulcke leenen, alsoe hy van den huise van
 26 *Vianen* te leene houdende is, Ende heeft daeromme die voersz *H.*
 27 *Dirck* voor den Rechter ende ons Schepen voersz tot synen eede ge
 28 houden, ende met synen opperechten vingeren geaffirmeert, dat
 29 hy omme vreesse ende angst van synen live op dese tyt tot *Vianen*
 30 niet comen en darre, ende datmen nimmermeer metter waerheyt
 31 bevinden en sal, dat hy daer by is geweest, daer het voersz opsct
 32 geordonneert ofte gesloten is geweest, ofte dat hy daer toe consent
 33 gedragen heeft, Ende heeft voort die voersz Heere *Dirck* voor ons
 34 Schepen ende Raet voersz gestelt, geconstitueert, ende machtich
 35 gemaect *Dirck* van *Zulen* synen sone, ende *Gerrit* ten *Borge* synen
 36 diender, ende elcken van hem bysonder, hoe wael sy absent wa
 37 ren;

Hoe Vianen bekräft wert.

LXXIII. Item opten xvii. dach van Maert, ende was die dach van die Rose te midvasten, doe was enen geheten *Gysbert van Baes*, ende was mede van die Hofftede van *Vyanen* geboren, ende hadde den Joncker van *Brederoden*, die een Heer van *Vianen* is, enen eet gedaen, of meer, als men seyt, hout ende trou te wesen, ende *Gysbert* voersz en heeft dit al te samen niet geacht noch aengeliën, ende heeft die Stede van *Vianen* aldus in grooten last

alle syn wettige Procuratoers, om die voorsz aenspraecke ende tichte in synen name voor den Joncker ende synen mannen van leen voersz met recht te verantwoorden, ende die saecke geheelick ende al te defenderen ende te bewaren, waerheyt daer op te leyden ende te horen leyden, die getuygen ende boeren getuygenis te wederpreken, ende te salveren, ofs behoeft, vonnisse daer af te hooren, ende daer inne te doen alle het gene, die voorsz Heer *Dirck* daerinne soude mogen doen, gelyck of hy voor ooggen ende tegenwoordich waer, met volcomen macht te substitueren, ende voort van synen wegen te stellen een ofte meer Procureurs die gelycke macht sullen hebben, als sy Procureurs voersz. Ende heeft geloof die voorsz Heer *Dirck* op hem ende alle synen goeden vast ende stedich te houden alle t'geene, dat by syn voorsz Procureurs ofte horen Substituyt, ofte enich van hem is t'geene dat voorsz is gedaen ende voort gekeurt sal worden, sonder droch. Des t'oerconden hebben wy Schepen ende Raet der Stadt van s'Hartogenbosch voersz den segelad legata der selver Stadt hier aen doen hangen op ten 16. dach in Decembr. int jaer ons Heeren 1485.

Wy Johan Borchgrave van Monfoort Heer van Purmerende, ende van den Linschoten &c. doen cont allen luden, ende een ygelicken bysonder, den desen pusen tegenwoordigen brieve ende certificatis gedomt ende gelesen sal worden, dat wy menichwerve verfocht syn geweest van Heer *Dirck van Zulen* Ridder puseu neve, ende oock van sommige andere van synem wegen. om die gerechte waerheyt te certificeren, of by daer dock by over ende aen raets ende laess geweest is, ende daer of gewesen heeft van den opses, die tot *Utrecht* gemaeckt wert in den laetsten oorloge tusschen *Hollant* ende den Gestichte van *Utrecht*

Ret. in Holl. & diac. Ultr. gest. Ann. 1482. 71

last gebrocht, ende alle dat lant van *Vianen* mede. Ende dese toeganē gins aldus toe. Des avonts ontrent viii. uren so is *Gysbert van Baes* mit xii. of xiii. personen op *Gheenges* poert geguen, daer plecht men op te waken, ende daer plechtmen die ommegangens af te schicken, die om die mueren pleghen te gaen, ende roepen die wachters aen, die op die toernen waken. Ende die personen, die mit *Gysbert* voetsz op die poort gingen, dat waten vyf *Stalbroeders* van die *Vaert*. Die twee quamen als

E 4

gevan-

*Utrecht van Vianen in de heinde, Want men dan van allen rethoerwordigen sreeken schuldich is kennisse ende getuyge der wnerheyt te geven, als men dat begeert ofte versoekt, Soo ist dat wy daerom certificeeren voor de gesechte waerheit, dat deselke H. Dirck van Zulen Ridder voersz daer niet by over noch ante rants noch datts geweest en is, noch dat hy by onser beftor commissie van dien opsitte voersz yet of gemeten heeft, dan dat hem swivelden so beft by geseyt, indien men van sulcker materien ofte opsitte als van *Vianen* in te nemen yet spreken woude, daer en dochte hy niet by of over te staen, so hy een *Lienman* was van der *Hoffstadt* van *Vianen*. Ende want dit aldus is, so hebben wy des toe enen oirconde onser segel aen desen brief doen hangen, in den jare ons Heeren 1486. op ten 15. dach van *Meys*.*

*Set nequicquam conquesta hęc: Pręcipue id obstabat, quod qui arbem occupaverat, auctorem expeditionis etiam ipsum nominasset, restatus factum, quicquid factum, & ipsius consilio. Infra Auctore expresse p. 100. Ende doe die *Foncker van Brederode* toe *Everdingen* watin, doe mueten hem *Heer Zwanenburch* voersz, ende daer hadden sy wat sprake mit malcanderen, also dat *Heer Zwanenburch* den *Foncker van Brederode* seyden, ende in schriftse gaf, wie die gheue waren, die hadden helpen ruden, dat *Vianen* becrasicht soude worden, als voersz staet, ende noemden daer die *Borchgrave* van *Montfoerde*, *Heer Dirck van Zulen*, *Jan de Coninck* &c. Jo. à *Leydis* infr. de orig. & reb. gest. *Dominorum de Brederode*: Ende *Heer Vincens* dede veel onscults, ende seyde, dat hy 's van der *Stat* wegen van *Utrecht* gedaen hadde, ende by rade des *Burchgraven* van *Montfoerde*, Heet *Dirck van Zulen* Ridder, ende *Jan die Coninck* &c. Ea autem id indignius, quod fisis eo ut amico urbi cum non diu ante precessisset *Brederodius*. Idem d. libr. cap. 73. in fin. Ende myn *Foncker* maecte*

Diec

gevangen binnen *Vianen*, mit witten stocken, ende die een in vrouwen klederen, ende die twe ander in bedelaers clederen, ende een syn gheclede knecht, ende dat ander waren Borgers van *Vianen*, geheten *Gherit Struyck*, *Fan Struyck*, *Heyn Coenen*, *Peter Gheritsen*, ende *Gysbert van Loenen*. Ende doe *Gysbert van Baes* mit dit gefelschap op die poert was, doe dede hy die Cappeteyn opt blochuys aen die *Vaert* geheten *Loef Berchmaker* een teycken mit vier, als hy besproken hadde. Also vroech als dat teyc-

Dit van Zulen Drossaet tot Vianen, ende hy was een jaer Drossaet: Convicto ergo hostilis animi adempta fuerunt feuda, filio autem postquam obiit ex gratia restituta, codicillis hujusmodi.

*Walraven Heer tot Brederode, tot Vianen, Burchgrave tot Utrecht, Heer ter Ameyde, ende tot Heemsrode, doen te weten, dat wy doorbede ende tot sonderlingen vruntlicken vervolge van den Edelen mynen lieven Neve die Heere van Montfoort, ende oock van onser Neven, alse Heeren Steven van Zulen van Nyvelt Lantcommanduyt der Balyen van Utrecht Duytschen ordens, Heeren Fan van Zulen van Nievelt Ridder, Gerrit van Nyvelt alle drie gebroeders, ende van anderen meer syner maghen ende vrunden, Steven van Zulen Heeren Dirck soen, Ridders, haren neve te Goye gegeven ende quytgeschouwen ende verlaten hebben, noch quytshelden ende verlaten mit desen die afwynninghe, die wy synen zalighen Vader Heeren Dirck voorsz. metten vollen leenrecht gedaen hebben gebadt in den jare van LXXXIV. van allen sinen leengoeden, hy van ons te leen hielde, overmits ende omme des innemens wil van onser Stadt van Vianen uyt ende inne der Stede van Utrecht by Heeren Vincentius van der Swanenburch Ridder haren Ritmeester, onverwaernt, also gedaen ten tyden, dat synen voorsz. Vader van der selver Stadt een Schepen Borgermeester was, Ende hebben daeromme nu ter selver tyt, ende mede ter bede ende begeerte alse boven, Steven van Zuylen onsen neve voersz. alle die selve afgewonnen leenen van synen zeligen Vader alse synen rechten leenvolger weder van nieus beleent ende verlydt, noch beleenen en verlyen mit desen onsen brieve, te weten, alse negen hoeven lants op *Harreveld*, mitten buy-*

teycken gefien is, so togen die Ruterer over, ende hadden lederen mede. Ende *Gysbert* voersz hadde een gat gemaect boven in die poort, daer hy op was. Ende sy clommen tot hem in. Ende een die geheten was *Aelbert van Teylingen*, ende was die Scout binnen *Vyanen*, ende hadde *Gysbert van Baes* Suster tot een wyf. Dese *Aelbert* en wist van dit werck nijt, ende die waeck was op dese nacht syn. Aldus ginck *Aelbert* na die poort, ende woude die waeck bestellen, als men plecht te doen. Ende als *Aelbert* voor die poort quam, doe riep hem *Gysbert* toe, wat hy daer dede, ende dat hy nijt naerre en quam, of hy woude hem enen pyl langen. Doe riep *Aelbert* van stonden aen, *Al verraden, Viant, Viant*, ende dat geruft quam alle die Stede door, ende op dat huus the *Batessteyn*. Ende also vroech als die Drossaet dit hoorden, doe liep hy mit syn knechten terstont af, ende kreech een deel burgers by hem, ende men sloech die kloc, ende

E 5

Ael-

21 se. ter *Haer*, mitten vrythoff; mitten gerechte, tias, ende tienden,
 22 mit horen toebehooren, also alse gelegen syn, ende Heer Dirck syn
 23 nen vader, ende die vorders van hem, te besitten plach, daer boven,
 24 naest gelant des Jonckeren van Gaesbeeck navolgeren mitten am-
 25 pte van Themate, ende beneden naest Heeren *Fredericx* uten Ham-
 26 me navolgeren met twee hoeven lants, dat hoer gerecht is, te hou-
 27 den van ons ende onsen nacomelingen hy ende synen nacomelin-
 28 gen tot enen goeden onversterfeycken erfeen, ende te verheerge-
 29 waden met twaelf ponden goets gelts. Noch daer toe hebben wy
 30 beleene ende verliet Steven van Zulen voersz vier ende twyntich
 31 mergen lants metter Zoodslage, eade mitten dagelicxen gerechte, eg-
 32 gen ende eynden, also alse gelegen syn met allen hoeren toebehoor-
 33 ren by der Tollestege by Utrecht tusschen des Stichts landen van
 34 Utrecht, daer *Gysbert* die *Granwerts* nacomelingen die leenweer of
 35 hebben

Aelbert was altyt by den Droft op die straet. Ende die Droft ende *Aelbert* traden mit die geen, die sy by hem hadden, na die poort, daer *Gysbert* van *Baes* op was. Ende doe quamen daer vyf knechten van die poort, ende wouden op enen toorn gegaert hebben, die by die poort stont. Ende den Droft mit syn gefelschap sloegender drie doot, ende venghender twee. Ende doe dit geschiet was, doe ginck die Droft mit die hy by hem hadde weder aen die straet, want hi en hadde niet veel volcks by hem; ende hy woude hem sterker maken, als hy dede, ende doe trat hy anderwef tot die poert wert, ende hadde een groot deel borgers doe by hem. Ende doe hy by die poert quam, doe scoten sy seer van die poorte, also dat daer twee van die Burgers geschooten wert, die mit den Droft quamen. Doe dat die ander Borgers saghen, doe worden sy verlust, ende bleven after een hoeck staen van een straet, ende dorsten niet naerre comen. Ende daer wert van die poert geröepen, *Gbi borgers van Vianen gaet te huys, u en sal niet misschien, dit syn die van Utrecht.* Doe waten daer sommige borgers van Vianen, die ginghen daer langhes die straet, ende riepen.

31 hebben aen die oversyde, ende tusschen lande dat der Vrouwen van
 32 sinte Servaes te wesen plaech aen die neder syde, oock te houden
 33 *Severis* van *Zalen* voersz van ons ende van onsen nacomelingen hy
 34 ende synen nacomelingen tot onen oversterlycken erfelen, ende
 35 te verheergowaden met een pont wasch. Doch beheklycken altyt
 36 voor ons ende malck syns goets rechts daer toe. Hier stonden over
 37 ende aen daer dese belesninge geschiede also onse leemannes onse
 38 neve die Heer van Montfoerde voersz, Bartout van Buren, Johan
 39 van Rozenborch, ende mser goeder luden. Ad oirconde s'briefs be-
 40 segelt mit onsen segel uythangende. Gegeven int jaer ons Heeren
 41 1595. den 14. dage in Meerte.

riepen, *Dat is al verloren, die van Utrecht sijn in die Stat wel vier hondert sterk; ende seyden mede, Een ygbelyck sluyt sijn deuren toe, dat en is op ons nijs gedaen.* Et schynt dat dese van dit verræet heeft geweten. Doe die Drost dit hoorden, doe trat hy na dat huys te *Batesteyn* mit sijn knechten, ende sommige van die Borgers te *Vianen*, die goet Jonckers waren, ende een deel ballinghen van Utrecht; die doe binnen *Vianen* laghen, ginghen mit den Drossaet. Sommige hadden * oervede gedaen der Stat van Utrecht, ende sommighe nijt. Ende dese na bescreven personen en hadden geen oervede gedaen, te weten *Jan van Renes* Her *Jansloen*, *Jan van Renes van Baer*, ende *Jansyn loen*, *Willem van Steentere*, *Willam van Wijnzen*, *Floris van Pallaes*; *Jan Proeys*,
 * Oervede est juramentum, quo olim exules obstringebant, parituros se sententia. nec ad fines aut ad loca interdicta accessuros. ut infra verbi gratia cap. 87.
 Ende sy moesten oervede

doen vijf milen van der Stads te bliuen op hoor lys. Nec-turos tantum in exilium, sed proscriptos etiam & restitutos, se nulli ob proscriptio-nem hanc aut facturos injuriam, aut damnum aliquod illaturos. Vin-ctos etiam ob crimen. & vinculis rurtum liberandos. bello captos & dimittendos ad idem illud adigebant. Et exemplum in promptu est:

Ich Gysbert van Scayck Jansvoen make kenijck allen den ghenen, die desen brief selven sien of hooren lesen, dat ick heb gelooft ende geseckert in goeden trouwen, ende heb mi mynen wijger volstaef, eckis tot Godt ende ten heyligen gesworen nimmermeer te doen, of te doen doen mit rade, mit woor-den, mit wercken, noch mit daden. heymelick und openbaer tegens den Eer-baaren Melys van Enghe, Maerschalck des Overstichts Gte. noch tegens Beradt sijnen sowe; noch tegens die gem. die my helpes in vangenisse ende bechtienis brengen en den neder-sack Johan van Attenvelt saliger. ende om banstotinghe, daer is mede broeckachtich was aen mynen Genadigen Heera van Utrecht. Ende waert sake dat ic hier inne broeckachtich worde, dat Godd verhoeden moet. so bekenne ick Gysbert voersx. my te wesen loveloos, roec-ketous, trouwelous, ende onmoedich, ende mede daerenboven verbeuen te hebben myn lys ende goet toe behoeft myns Genadigen Heeren van Utrecht den toe tyt wofende sonder argelick. In wercondt der waarheys, ende want ic Gysbert voergeseemt nu ter tyt selver goen sijn en hebbe, so heb ick geden

Proexs, *Evert van Scadic*, *Willam van Scadic*, *Jan Harmensen*. Ende die Droft liet'er drie ballingen achter of van *Batesteyn*, die van Utrecht oock waren, die hoer namen waren, *Eerst Taets van Amerongen*, *Heyman de Gruter*, ende *Koert de Gruter*. Ende dese naebescreven personen hadden oervede gedaen, ende waten oock mit den Drofflaet op *Batesteyn* gegaen, te weten, *Eerst van Drackenburch*, *Heynric van Lewenberch*, ende *Lubbere Snoeck*. Ende dese voorfsz ballingen hadden sommige hoer gelt, cleinnoten, ende hoer wyven mede op dat huys te *Batesteyn*. Ende doe die Ritmeyster voorfsz mit alle die Ruters in *Vianen* was, doe trat hy van stonden aen na dat huys te *Batesteyn*, ende brack door dat oude huys, en quam also by die brugge, die achter van dat huys ginck, ende die ruter wert der sommighe overgewont. Ende als dit gesciet was, so ginck die Ritmeyster mit die ruters in die Stat, ende een yghelic bestopt toe the plonderen in der ballingen husen van Utrecht, ende in den Borgers husen, die quaet *Gysbert van Baes* waren. Ende in die morgenstont quam die Ritmeyster mit alle die ruters, ende stormden dat huys *Batesteyn*, ende die ruters lieten daer toe ix. of x. doden, ende veel ghewonde. Mer die op *Batesteyn* waren en mochtens niet houden, ende traden van dat huys, ende ginghen op een toorn, geheten *Simpool*, mer daer en was gheen eten op. Dat wert den Ritmeyster geseyt, ende men scoot

den den Eersamen Gerrit van Zulen van Blickenburch, Johan Petersfoen, desen brief over my te besegelen, 't welck wy Gerrit ende Johan voergenoemt gaerne gedaen hebben ter beden Gysberts voergenoemt. Gesciet int jaer ons Heeren 1478. den 8. dach in Maerte.

ſcoot feer op den toern, ende oock van den toern weder of, also dat die Ritmeester spraeck begheerde te houden mit den ghenen, die op den toern waren, alst gesciede. Ende mitten kortsten daer wert gesproken, ende verdedinghet, als dat alle die ghene, die op den toern waren, hem gevanghen souden geven in des Ritmeysters handen, ende al hoer gelt, sulver; ende gout, ende cleinnoten souden sy daer laten. Ende dese dedinghe voerz volgheden sy alle die op den toern waren, mer sy waren twydrachtich op den toern, want die Drost mit die ballinghe, die geen oervede gedaen en hadden, hadden den toern geern gehouden, of sy ontfet hadden moghen kryghen, mer die ander die oervede gedaen hadden, ende meer ander, wouden aen dese dedinge. Ende doe sy van den toern souden gaen, doe moesten sy hoer hernes daer oock op laten, ende si ginghen des Manendages savonts omtrent vier uren van den toern.

LXXIV. Item *Walraven* des Jonckeren Bastert broeder van Brederode hadde die Leck poort in, ende doe hy hoorde dat die Drost met die gheen, die hy by hem hadde, den toern opgegheven hadde, doe gaf hy oock die poort op in al sulker maten, als die toern opgegheven wert. Doe die Ritmeester mit die ruters *Vianen* aldus in hadden, doe traden sy op dat huys te *Batesteyn*, ende plonderden alle dat daer was, mit namen alle kostelyke Cameren, ende omtrent twee dusent Rynsche guldens wert sulverwerck, dat die Joncker van Brederoden toebehoerde, ende alle syn brieven, die daer waren, ende voert also veel gelts ende sulver-

verwercks, ende kleinoten, dat ander lude daer op gevluicht hadden, dat 'et al veel duſenden droech, als men ſeyde. Ende dat dus veel goets op dit huys was, dat quam aldus by, want duerden wel twee uren, eer die ruters al in *Vianen* quamen, ende die Droſſaet ſy geern gekeert hadde, als voerſz is. Aldus brochten die Borgers van *Vianen*, die goet Jonckers waren, hoer cleynnoet op dat huys. Ende aldus wort *Vianen* verraden by toedoen des Borchgraven van *Montſoerde* boven goeden gelove, die den Droſt van *Vjanen* toegelchreven is van die Overſte van Utrecht.

LXXV. Item die Ritmeyſter mit den rutereri ſouden hebben vier duſent Ryns gulden, waert ſaeck dat ſy *Vianen* wonnen, als ſy deden, als voorſz ſtaet. Item die Ritmeyſter behielt die Stede van *Vianen* in tot ſyns ſelfs behoef, ende die Borgers van Utrecht en mochten in *Vianen* niet mit eenighe menichte van volck comen, ende Gysbert van Baes en dorſt daer int eerſt oock nijt comen, ende bleef tot Utrecht of te *Montſoert*. Ende alle die Borgers in *Vianen* moſten Ruters in hoer huus houden, ende hebben, en moſten hem oock te eten geven, luttick of veel, na dat ſy ryck waren, ende hem wert veel overlaff gedaen.

LXXVI. Item alle die ballinghen ſy hadden oervede gedaen of nijt, die gevanghen werden, moſten hem copen tegens den Ritmeyſter, ende die ander ballinghen, die oervede gedaen hadden, ende niet gevangen en waren, die moſten gelt loven der Stat van Utrecht, ende voer dat ſy leenden ſouden ſy lyſtenten wader voor hebben.

Item

Item veel Borghers van Vianen worden oock gevangen, die hem oock moften kopen, als *Willam van Wael*, ende *Alaert* syn soen, *Dirck* van *Alfen*, ende meer goede mannen van Vianen.

LXXVII. Item die Hertoginne van Oefstenryck sterf des Dynsdages voor den heyligen Palmdach anno LXXXII.

Item die Raet van Utrecht verkoft lyfrenten, ende laten daer toe des daghes na den heyligen Palmdach, ende gaven den penninck om vyf ende vier, ende de drie deel gelt, ende een deel . . .

Item dat die Raet verkoft heeft van lyfrenten in desen twee reyfen voerz. beloopt omtrent tusschen ix. en x. duzent Rynsche gulden. die sy jaerlycks uyt reycken moeten.

LXXVIII. Item die Ruters van *Wyck* omtrent xl. gewapent namen omtrent vyftich peerden uyt wagens mit provande, ende vingen xv. wagen lude, ende verdorven die provande. Item die Ruters van *Wyck* ende die Ruters van *Neerden* namen also dick die peerden uit die wagens, die provande over voerden van *Amersfoort* na *Utrecht*, ende dick namen sy die wagens mede mit alle dat goet, dat daer op was. Ende die van *Neerden* deden also vele quaets int Sticht, dat ic al niet gescriven en can. Daer wil ict nu by laten bliven, ten waer wat sonderlings.

Hoe die andere opleep was binnen der Stat van Utrecht.

LXXIX. Item des Dynsdachs na beloken Paefdach, ende was den xvi. dach in April was binnen Utrecht geordineert een ghameen mergenspraeck van

van allen gilden, waerom men raet nemen soude om gelt te vynden, daer men die ruterer medelonen soude van die vier duzent Rynsche guldens, die hem geloofd waren, van dat sy *Vianen* soudewinnen, ende oock was dese mergenspraeck, om dat die Gemeent gheen verdinge en wouden hebben gebeurt, ende *Frederic* uten *Hamme*, die een Maerfcalc was int Nedersticht, die was gevangen in der Stat vanghenis van Utrecht, ende was den ghemenen Gilden gegheven. Waerom die Overste wel gesien hadden, dat men *Frederic* hadde laten copen, ende datmen mit dat gelt te weten twee duzent Rynsche gulden den Ruterer mede geloont hadde, waer om die Ghilden niet mede the vreden en waren, en liepen so een deel voer dat Raethuys, ende daer liepen te hant alle die gilden te gader, te samen, ende haelden *Vrederic* uten *Ham* van sunte Katerinen poert, ende brochten hem op die *Plaets*, ende dwongen die Scepen daer toe, dat sy een sentency gheven mosten over *Vrederic* uten *Ham* te rechten, ende *Jan* van *Massche* wees dat laetste oordeel over *Vrederic* voersz. Ende hy wert gerecht mit den sweerde op den voersz dach op die *Plaets* te twee uren na den middach. Ende doe *Vrederic* voorgenoemt gerecht was; doe riepen die Oversten Scepen huysse uit, ende seyden dat een ygelick te huys gaen soude. Doe was daer een man van der Gemeenten en leyde. *Daerom en syn wy alleen niet hier gecomen, wy willen die gheen op die poort hebben, die officien gehad hebben van der Stat weghen in desen oerloghe, ende willen daer rekeninge van hebben.* Ende die Gemeent volghden alle dat desen
man

man sprack, ende syn naem was. . . . Doe sprack daer een van der Scepen huys, die syn naem was *Wie wil dy hebben.* Doe riep daer een van die Gemeent, geheten. Wy willen Heer *Dirck van Zulen* hebben, ende *Gheryt Soudenbalch*, *Fan van Damas*, *Cornelis Foeck*, *Adriaen van Eynspeck*, die men *Schoeyer* heet, *Fan van Diepenbroeck*, *Gheryt van Aemstel*. Ende dese voersz personen mosten op die poert gaen, als sy deden, om rekeninge te hebben van dat gheen, dat sy opgebeurt hadden. Ende die Gemeent bleef alle den voersz dach ende nacht in hoer hernes, ende die Joncker van *Cleve* was op dese tyt op des Bisscops Hoff, ende bleef alle den dach opt Hof, ende quam des Woensdages by die Gemeent, ende heeft die Gemeent anderwerf enen eet gedaen, ende die Gemeent hem weder enen eet by hem te bliven als een Ruaert. Ende Heer *Zweer van Montfoort*, ende Her *Reyner van Broeckhuysen*, *Gheryt*, *Fan*, ende *Heynric van Nieuvelt* gebrueders, deden der Gemeenten op die *Plaets* oock enen eet, als dat sy by der Gemeenten bliven souden, mit opgerichte vingheren. Ende hem gruwelde seer, datse die Gemeente doot soude hebben geslagen, want Heer *Reyner van Broeckhuysen*, ende *Heynric van Nieuvelt* die principalen syn, daer dat oorloghe is om gecomen, want hadden sy Leyden niet beklommen mit sommighe Burgers van Utrecht, die *Fan van Lantscroon* ende *Fan van Mas* hem seynden, so en soude die eerste oploep niet gesbiet hebben. Ende doe dese eden gesbiet waren, doe ginck die Raet op dat huus, ende hebben ofgeset Heer *Dirck van Zulen*, die een Scepen Burgermeyster

* *Locus hic singularis, ver- bis indi- cians aper- tis, uter Con- sulum olim dignior.*
Vid. lib. 3. de Nobilit. cap. 2. pr.

meyster was, ende * hebben *Jan de Coninck Godes- sen*, die een Raetborghermeyster was, in *Her Dirck van Zulens* stede geset, ende hebben *Jacob Jacobs- sen*, die een Soepen was, een Raetburgermeyer ge- maect. Ende die Raet overdroech, dat alle die bal- lingenhen, die *Oervede* gedaen hebben, weder in co- men sullen, ende die gheen *Oervede* gedaen en heb- ben, sullen comen, ende doen *Oervede*, indien dat sy des begheren aen den Gilden, ende zoen den Jon- ker van *Cloue*, ende aen die Overste. Doe dit voersz aldus gesiet was, ende daer wert mede overdragen ende versproken mit den Joncker van *Cloue*, dat die Borchgrave van *Montfoerd* niet weder in *Utrecht* comen en soude, ten waer dat hi rekeninghe doen soude van dat geen, dat hi opgebeurt hadde in dit oorloghe, want hy uyt *Utrecht* des morgens gera- den was te *Montfoerd*, doe men *Vrederis* uten *Haan* des ayonts rechten, Ende op dese tyt waren wel twee dusent Lantuden van den *Sticht* binnen *Utrecht* ge- vlucht, als mi geseyt is, want hoer husen al ver- berpt waren. Ende men coft binnen *Utrecht* op die tyt een mud weyts om *xciij.* stuvers, ende den rogge om *lxxxiii.* stuvers, een maet botteren om *vii.* Cromstert, een pont specks om enen braspen- ninck, ende voert alle dinck daer na daer. Doe die gilden aldus by een waren, so waren sommighe Bur- gers daer onder die geern gesien hadden, datmen den *Biscop* ontboden hadde, ende die sommige en wou- den dat niet hebben. Ende die Joncker van *Cloue* gaf elcke gilde een vat biers, daer sy hem vrolic me- de maken souden. Ende hier wert die *Gemeent* me- de te vreden geset, ende een ygelick ginok t'huus, ende

ende dede syn hernas uit. Ende die Gemeent hadden op dien dach die vrede in hoer hant, hadden sy gewilt, ende hoer regiment en duerde niet lanck; want alle die ghene, die sy op de poert hadden, lieten se gaen, als voersz is, ende sy waren binnen viii. daghen weder op die straet sonder rekeningh te doen. Ende dat net wert hem aldus over t'hoofte getogen, dat al te lange waer om te scriuen. Ende t'uit elke gilde wert enen goeden man geset, die mede raden soude in der Stat saken om der Stat orbaer te doen, ende men en soude nyt doen, dan by xxi. goede mannen, ende dese waren geset van die Gemeenten weghen.

† Collegia olim opticum aliquando xii. aliquando viginti unum. Vid. lib. 3. de Nobilitate. l. 10.

Item die Borchgrave van Montfoerde voersz quatt op sunte Marcus avont hier na weder binnen Utrecht mit hondert knechtern of Stalbroeders.

LXXX. Item des Vridaghes na sunte Marcus dacht Anno m. cccc. lxxxii. doe toghen nyt Utrecht die Borchgrave van Montfoerd, Heer *Willam van Wachtenborch*, als Cappeteynen, ende quamen des avonts te *Montfoerd*, ende sy waren sterck omtrent dusent man; so Ruter ende Borgher van Utrecht, ende toghen den selven avont voert na *Dordrecht*. Ende als sy nu int velt quamen, so wert dat velt bestek na ouder gewoonten, ende hem wert mede geseyt, dat dese reyse op *Dordrecht* wesen soude, want die Borchgrave voersz goede vrienden daer binnen hadde; die hem schepen souden bestellen een halve mile beneden *Scoonhoven* op die Leck. Ende hem wert mede geseyt, dat een yghelid man van die knechten ende Borgheren hebben soude vier Rynsgulden, ende die Hoefstude ses Rynsgulden, indien dat sy *Dordrecht*

drecht kregen, mer so en soude daer niemant plonderen in *Dordrecht*. Ende doe sy quamen ter plaetsen, daer die schepen wesen souden, daer vonden sy vier schepen. Daer ginck Heer *Willam van Wachendonck* mit twee hondert ende LXXX. Ruterer in die drie schepen, ende voeren van stonden aen na *Dordrecht*, want sy hadden voor de wijnt. Doe ginck die *Borchgrave* in dat vierde scip mit omtrent hondert ruters. Doe dit die *Borgers* saghen, dat daer niet meer scep en waren, ende sy op den dyck bleven staen, doe riepen sy, *Heer van Montfoerd ghy hebt ons verkeft, had dy ons geleverd*, mit meer woorden, also dat die *Borchgrave* uit dat schip quam, ende alle die ruters mede, ende worden daer te rade, dat sy weder om keeren wouden na *Utrecht*, als sy deden. Ende doe sy voer *Scoenhoven* quamen, doe verbernden sy drie hufen, ende een molen. Ende dit schiede des Saterdaghes in die dagheraet. Ende desen brant voerden de *Borchgrave* van *Montfoerd* met die ghene, die hy by hem had, op dat die van *Scoenhoven* mochten meenen, dat daer niemant meer after en was. Ende op dese tyt doe lagen binnen *Scoenhoven* wel vier hondert knechten, ende die van *Utrecht* hadden oock veel beesten om *Scoenhoven* genomen. Ende die knechten van *Scoenhoven* traden uyt der Stede, ende vervolgden die van *Utrecht*, also dat sy mit maleander mangelden, ende daer bleven doden, ende veel gewonden, mer hoe veel dat en weet ic niet. Ende die knechten van *Scoenhoven* lieten die van *Utrecht* reysen, ende doe die van *Utrecht* mit hoeren roof ende beesten quamen aen den niep *Dam*, daer wa-

ren

ren die ruters van *Yselfteyn*, ende namen die van *Utrecht* hoeren roof ende beesten, ende daer weter veel gewont aen beyden syden. Ende die van *Yselfstein* lieten daer enen doden, ende een paert doot, ende die van *Utrecht* togen voort aen die *Vaert*, ende voort na *Utrecht*. Ende die *Boregrave*, ende Heer *Zweer* van *Montfoerd*, *Heynric* van *Nievelt* mit x. of xii. personen toghen binnen *Vianen*, ende bleven daer tot *Manendach* toe, ende toghen doe tot *Utrecht* weder. Item doe Heer *Willem* van *Wachten-donck* mit die drie schepen volcks voor *Dordrecht* quam, doe voer dat een scip aen den steyger. Doe quam die Poortier, en woude dat scip besien, ende vraghede, wat hy geladen hadde. Die scipper seyde, goet dat hy lossen woude. Ende die Poortier woude in dat scip om te besien, wat daer in was. Doe wert daer geseyt, *Int scip slaet ummer rijt te mis*. Doe dat die Poortier hoorde, doe trat hi weder na die poort, ende sloech gerucht. Ende die scippers stieten dat scip weder van den lande, ende die ander twee schepen en waren noch niet aen t'lant. Ende die ghene, die van dat opset wisten, die binnen *Dordrecht* waren, die hadden twe of dry molen kernen voer die poert staende, ende hadden dese schepen moghen comen sonder besien, so souden die kernen in hebben gevaren, mer sy souden in die poort hebben bliuen houden. Ende doe dit opset aldus gebroken wert, doe vielen daer sommighe over die *Ameye*, die hier of wisten, ende quamen ewech, ende daer wort 'er oock een deel gevangen binnen *Dordrecht*. Ende dese drie schepen volcks van *Utrecht* voeren wederom na *Rotterdam*, ende syn by

Rotterdam uyt die ſceep getreden, ende ſyn ge-
 gaen verby dat Blochhuys, dat by der *Goude* ſtont,
 daer op die tyt niemant op en was, ende voert
 verby die Stede van der *Goude*, ende ſo voert ver-
 by *Oudewater*. Ende die ruters van *Oudewater* man-
 gelden mit die ruters van *Utrecht*, alſo dat daer veel
 gewonden ende doden bleven aen beyden ſyden,
 ende quamen ſo voert tot *Montſoerde* des Sonnen-
 daghes omtrent des avonts, ende ſy en hadden niet
 gegheten in xxxvi. uren. Ende die van *Utrecht* ſey-
 den, dat ſy fueven van haren hoep after gelaten
 hadden, ende ſommige ſeggen, dat ſy der wel xl.
 miſten. Ende men ſeyde, dat die van *Oudewater* daer
 xlii. doden lieſen, ende oock gevanghen drie of vier,
 ende daer en was nijt dan een, die wat had, ende
 heet *Aelbert Henrickſſen*. Ende die van *Utrecht* lie-
 ten daer vier of vyf Hoefte ude mede doot, ſo doot
 geſlagen, ende verdroncken int water, ende daer
 was den *Borgemeysters* ſoon van *Deventer* mede
 een of. Ende dat die ruters van *Utrecht* dus weder
 t' huus quamen, na dat ſy aldus ver in *Hollant* ge-
 weeft hadden, dat quam aldus by. Daer waren ſom-
 mige *Scouten* op die dorpen, die omtrent *Dordrecht*
 gelegen ſyn, die holpenſe weder doer dat lant, ende
 ſeyden dat gemeen volck, dat dat ruter uit *Hol-
 lant* waren, ende wouden een reyse voer *Utrecht*
 doen. Aldus en wert die klock daer niet geſlagen,
 ende en kregen geen vervolch dan voerix is. Ende
 dat die van *Dordrecht* die Ruter van *Utrecht* nijt en
 vervolgheden, dat quam aldus by; want daer wert
 binnen *Dordrecht* geſeyt, dat ſommige huſen vol
 volcks waren, ende oock volck in ſcepen waren, om
 dat

dat alle saken te besien. Dus en wert geen vervolck
in *Dordrecht* gedaect. Ende die Overste van *Dor-*
drecht hieronder vangen xiiij. man, so Borchher in die
Stat, ende Seuten op die Dorpen, die van dat
opset wisten. Ende van dese xiiij. man wert twee
geleyt na die viermaal; dat mense verwyfen soude.
Ende dit geschieden opren xv. dach in Mey. Ende
eer die een aer die viermaal quam, so sterf hy onder
weghen. God wil over syn siel ontfermen. Ende die
was de Schout van *Krimpen*. Ende de ander was die
ghene, die die schepen by *Soerboven* gebröcht
hadde, als voers is. Ende dese wert verbroeck,
ende wert gerecht, ende syn hooft wert vöer die
poorte geset, ende dat lichaent wert op den heylig-
gen kerckhof begraven. Ende die dat opset gemact
hadde, die hier *Willelm Hogensoer*, ende quam oock
wech. Ende dit opset soude al voortgegaen hebben,
hadden die van *Utrecht* tot xi. uren gekömen, so
had dat water groot geweest, so hadden die schepen
aen den steyger mogen comen. Nu quamen sy te
ix. uren, doe ontbrac hem een voet waters, anders
hadden sy die Stat gehadt. Ende die Borchgrave
voers hadde Heer *Willelm* van *Wachtendonck* geloofft,
dat hy hem volghet soude, als hy tyt en dede,
doer Heer *Willelm* sineliken op sprack, dat te veel
waer om te scrijven.

*Dit is den eer, die de Hollanders den Hertoch
van Oestryck deden.*

LXXXI. Item wy sweeren ende besoven u Ge-
nadijche Hoore, Here *Maximilian* Hertoch van *Oes-*
tenryck uwer Genaden, ende uwer Genaden twee
kinderen, Hertoch ende Grave *Philipp*, ende *Al-*

griete, onsen erfachtigen Prince ende Princesse als onse Heeren, ende Grave, ende Gravinne gehout ende getrouwe te wesen, ende alle te doene, dat goede getrouwe onderlaten van rechts wegen sculdich syn van doene, behoudelick uwer Genaden, ende onsen erfachtigen Prince ende Princesse alles rechts.

Hoe die Hertoch gehult wert.

Item die Hertoch van Oesteryck voer te scepe uyt Vlaenderen, ende quam in den Briel aen den xiii. dach in Mey int jaer van LXXXII. ende voert van den selven dage in den Haghe in Holland, ende daer was een generael dachvaert van Holland, ende daer wert die Hertoge gehult voor een Ruaert des lants, mit voerwaerden, dat die Hertoch loven most, dat hi dat oerloghe, dat die Hollanders hadden tegen die Stat van Utrecht mit hoeren toestanders of doen soude, Daer die Hertoch op antwoerde, dat hi dat gheern doen woude, mer hy most eerst weder in Flaenderen wesen tot *Aelst*, daer een dachvaert wesen soude van alle des Hertogen Steden ende landen, ende die Hertoge loefde binnen xiv. dagen weder in Holland te wesen mit der Gods hulpe. Ende hi wert gehult voor een Ruaert, ende hi reyde den xxiii. dach in Mey wederom van *Dordrecht* na Flaenderen. Ende daer wert in Holland een groot volck vergadert om Utrecht te benauwen, ende den vierden man wert uitgeboden in Holland. Ende die Hertoge wert gehult voor een Ruaert, behoudeliken syn twee kinderen in horen rechten, die Vrouwe *Maria Hertoge Karels* dochter van *Bourgoengen* achtergelaten had, dewelcke hoer namen waren, die soon Hertoch

toch *Philips*, ende was out omtrent vier jaer, ende die dochter hiet *Margriet*, ende was jonger dan die soen, ende daer was een kynt gestorven, ende Vrou *Maria* droech een kynt doe sy sterf.

Hoe dat coern quam.

LXXXII. Itē den xvii. dach in *Mey*, ende was ons liefs Heren Hemelvaert, togen die van *Utrecht* uyt omtrent ses hondert sterck, ende hadden veel wagens mede, ende reydsen toe *Haernem*, daer lach een Borgher van *Utrecht*, welck syn naem was *Gysbert Sas*, ende had daer rogge gekocht, ende men seyde dat die Stat van *Utrecht* daer renten voer gheven soude, ende loeyden tot *Haernem* omtrent ses hondert mudden rogge, ende brochten den rogge tot *Amersfoerd*, ende daer bleef den rog mit dat volck tot des *Sonnendachs* toe, ende die van *Utrecht* toghen doe mitter macht uyt, ende geleyden den rogge over die heyden. Ende om dit koorn wert grooten kost gedaen, ende wert in *Keyferryck* geleyt, ende een ygelic mocht dat scepel halen om xvi. stuyvers. Mer dit koern was onreyn ende out. Ende hier na quam noch meer koorn, dat *Gysbert Sas* gekoft heeft, ende seyndet oock tot *Utrecht*, mer dat wert altyt geleyt ende geveylicht tusschen *Wageninghen* ende *Amersfoert*, want die Bisscop voersz had syn ruter op den *Rosendael* leggen, die daghelicks op die *Velu* hielden. Ende op dat huys te *Pussen* lagen voetknechten van des Bisscops waghē. Ende dese ruter voersz ende voetknechten nam veel koerns ende provande, die tot *Utrecht* wesen soude. Ende als die provande ofte koern tot *Amersfoert* gecomen was, so wert dat somtyts over

die heyde geveylicht, ende souerijts nyt. Wade die Ruter van *Wijk* ende die Ruter van *Nieuwen* naten daer die wil die provande, als voerz is.

LXXXIII. Item des Saterdaghes na ons Heeren Hemelvaert dach, ende was den xix. dach van Mey, waren die Borgers noch ont den roeg uyt als voerz is, doe quamen by des Sondaghes tot *Utrecht*. Ende est die Borgers weder quamen, so hadde die *Borchgrave* van *Montfoerd* ruters van *Montford* laten comen, ende hadde voort vrienden by hem, die hy binnen *Utrecht* hadde, ende trat aan die *Plaets*, ende besetten die *Plaets* mit buffien. Ende daer en most niemant op comen, dewest den *Borchgrave* believen. Ende doe die *Plaets* aldus beset was mit volck ende mit buffien, doe liet den *Borchgrave* den *Borgers* seffen, dat hy die *Raet* ope huys soude laten bieden, alst geschiede. Doe die *Raet* ope huys was, doe liet hem die *Borchgrave* seggen, dat sy uytfluten souden dese na bestreven personen, *Jan Grauers*, *Steven van Boest*, *Rodolf van Draekenborch*, *Ghes de Ryck*, *Simon Dircksen*, *Willems Jansen* in die *Twystraet*, *Heynic van der Haer de Smit*, ende *Jan Heynricse* die *Sloedemaker*, ende sy mosten oerwede doen vyf milen van der *Stad* van *Utrecht* te bliven op hoer lyf. Ende die *Raet* en heeft niemant uit *Utrecht* gesloten dan dese voerz personen, sijn die eerste oloop was, ende was op die vii. dach in den Oest, ende was op enen *Dinsdach*. Want alle die ballingen die waren by hem selven uyt gegsen. Mer doe sy uit waren, doe werd daer mit die *kloc* geklyt, dat alle die ballingen die uit *Utrecht* waren, dat sy omen souden.

tot

tot *Vredendael*, sy hadden een vry vast geleyde, ende doen oervede, ofmen soude hem hoer goet nemen. Ende van des Raets wegghen was daer toe geset ende gesickt, te weten *Aernst Rays*, *Goetschalck van Brakel*, *Laef Berchmaker*, ende *Tymans Ysbrantzen*, ende veel borghers quamen, ende deden oervede, als *Eerst van Drakenborch*, die doe een out Borghermeester was, *Roelof van Nieuvelt*, die doe een ny Burgermeester was in dier tyt, *Eerst van Lichtenberch*, *Heynric van Leuwenberch*, *Heynric van der A*, *Claes van Zyl*, *Zweer van Zulen*, ende voert wel tot vyftich toe, die korts al weder in *Utrecht* quamen, mer niemant en moft in der Stat comen, sy en moften der Stat gelt lenen luttel of veel, daer na dat een ygelick ryck was. Ende daer wasser veel goeder man, dat te veel te bescriuen waer, die geen oervede doen en wouden, mer hoer goet en wert daerom niet genomen, mer daer worden ruters in der ballingen husen geset, die hem toe som steden scade deden in den husen.

LXXXIV. Item op den selven Saterdag voersa heeft *Jan van Damasschen*, als een Burgermeyster van die *Viven*, *Jan van Oyck* soon, die syn naem was, gevangen uyt beveil ende hy wert verwesen, datmen hem rechten soude mit den swerde aen syn lyf, want hi *Papen* ende *Vrouwen* had geschent, mer sommige wouden seggen, dat hy smeliken op den *Borchgrave* gesproken soude hebben, ende dat hi daerom gerecht wert. Ende hy wert gerecht des avonts omtrent vier uren op de *Noey*. Ende desen knecht verloer syn lyf, om dat gheineen volck te stillen, want die *Vrouwen* die hoer

hoer mans ende hoer kynderen int veen verloren hadden, ende daer doot gebleven waren, die seyden in des Borchgraven tegenwoordicheyt, dat hy een bloetsuper waer, ende hoer mannen ende kynderen om sinen wil doot gebleven waren, dat hy hoer nnt' eten geven woude, want sy van honger sterven soudent mit veel meer smeliker woerden, die ic al nijt scriven en can. Ende na dese tyt en dorst niemant meer op den Borchgrave spreken int openbaer.

LXXXV. Item doe dat coern voerlz quam binnen Utrecht, doe quam oock een deel sulvers mede. Men seyde dattet was omtrent drie hondert pont, ende dit sulver was te Colen. Item den xxii. dach in Meye namen die ruter van *Neerden* in die *Lege weyde* omtrent hondert stuck beesten, ende die dese beesten toehoerde waectense des nachts, ende van die wakers werter xiv. gevangen, ende sy sloegender vyf doot, ende sy wondender oock vyf seer. Mer die en worden nijt gevangen, ende ontliepen. Ende dit gesciede des nachts omtrent twee uren, ende die ruter brochten den roof ende gevanghen binnen Neerden.

LXXXVI. Item den seften dach in Junio waren die Ruter van *Wyck* omtrent xxx. peerden ende xl. Stalbroeders te voet, ende hadden een deel beesten genomen voor *Utrecht*. Ende dese reyse was die van *Utrecht* verboet, ende hadden hem rede gemaect, ende wachten op dese ruters van *Wyck*, als sy quamen, als sy deden, ende namen een deel beesten. Ende die Ruter van *Utrecht* ende een deel Borgers omtrent vyftien hondert sterck vervolgheden die ruter

ter van *Wyck*, ende omtrent dat *Goy* mangelden sy te samen, also dat die van *Wyck* gevangen worden xiv. reysigers ende hoer perden, daer dat beste of gout inder *Byten* xv. Postelaets gulden, ende oock x. of xii. voetknechten; ende die ander ontrede ende ontliepen. Ende die ruter van *Utrecht* lieten daer twee heynst doot, daer dat stuck of weert was hondert gouden *Rynsgulden*, als my geseyt is.

LXXXVII. Item den x. dach. in *Junius* quamen omtrent xiv. Stalbroeders van *Gorcum* omtrent xii. uren des middaghes, ende braken een glas uyt der kercken tot *Scoenrewoerde*, ende namen die kerck in, ende des nachts senden die van *Gorcum* daer veel provande, ende omtrent xxx. knechten, ende sy bolwerckten den toorn ende kerek, ende hildent in. Item op den selven dach venghen die van *Yselsteyn* xxviii. gesellen van die groen tent van *Montfoerd*.

Item op den selven dach was die gruen tent van *Utrecht*, ende sloegen *Coten* uit boven dat sy verdinget waren, ende brochten den roef binnen *Utrecht*, ende verkosten hem daer, ende die buer van *Coten* volgheden som na tot *Utrecht*, ende die Raet sleet, datmen hem die beesten weder gheven soude, mer sy waren verkoft, ende bleven verkoft.

LXXXVIII. Item omtrent sunte *Odulphus* dach sende die *Borchgrave* van *Montfoerd* omtrent xlv. mud weyts, die te *Montfoerd* wesen soude, in een groote scuyt, ende voert was in die scuyt also veel goets aengelt, kleinnotet, dattet te samen wel wert was, dat in die scuyt was, omtrent vyf hondert of ses hondert *Rynsche gulden*. Ende een deel ruters van *Woerden* namen

* Non mirum. Ab hostibus enim captum, & a nostris receptum, priusquam intra praedia seu fines hostium est deductum, nobis debet restitui, l. 5. §. 1. ff. de capt. & post. rev. l. 2. C. de post. lim. rev. l. 3. §. igitur ff. de vi & de vi arm. Salic. ad d. l. 2. Alb. Gentil. lib. 1. advoc. Hisp. cap. 2. & 3. Resp. Holl. 2. cons. 95. Imo quod plus est: Captus hostes navem ejus, qui hostis noster non est, qui nobis est federatus, qui bello se gerit medium, recepta à nostris in continentem, si intra horas viginti quatuor, accepto praemio debet reddi. Praemium autem est quadrans ejus, quanti res est, quanti nimirum navis, & quae in ea sunt merces. Et sic saepius judicatum. Advyb. 4. cons. 200. ubi habes exempla. De praemio est edictum Ordinum Ann. 1559. 13. Aug. Add. Grot. lib. 3. de jur. bell. & pac. cap. 6. n. 3. Advyb. 2. cons. 66. Quod si sic ponas casum: Capta est eorum navis, qui nec nostri sunt hostes, nec eorum à quibus capta. Sed nobis bellum cum his est. Si classis nostra eam recipit, haud dubie dominis debet reddi, sive apud hostes pernoctaverit, sive non, l. 19. §. 2. ff. de capt. & post. rev. l. incivilem 2. C. de furt. Covarr. 2. part. relata. §. 11. n. 1. & seq. Resp. Holl. 2. cons. 95. Ab iis capta est nostrorum navis, qui hostes nostri non sunt. Deducta in portum capientium. Etiam ibi pernoctavit. Mox ab

men dese scuyt mit dit goet voersz, ende toghiet daer mede na *Woerden*. Doe dit aldus geschiet was, wertet Heer *Dirc* van *Zulen* geleyt op die *Haer*, ende Heer *Dirc* trat doe van die *Haer* mit een deel knechten, ende namen die *Ruters* van *Woerden* die scuyt mit dat koorn, mer of sy onich gelt ofte kleingoten mede creghen, dat en weet ic nyt, ende sy brochten dat koorn op die *Haer*. Doe dat die *Borchgrave* vernam, doe schreeff hy een Heer *Dirc* van *Zulen*, dat men hem die scuyt mit dat goet wedersenden soude &c. Daer Heer *Dirc* hem tot antwoert op ontboet, dat die knechten dat al gebuyt hadden, hi en saghe daer niet weder aen te komen, mer syn buyt, of dat hi daer of hebben soude, dat woude hi hem geert weder gheven. Ende die knechten seyden, dat sy dit goet horen vianden genomen hadden, en sy behident. Ende die *Borchgrave* * was seer toornich.

LXXXIX.

ita

LXXXIX. Item omtrent sunte Odolphus hoerden die Jofferen van *Jerusalem* buiten *Utrecht*, ende die Jofferen binnen *Utrecht* in die *Wyngaert*, ende sommige wakers binnen der Stat, een groot gerucht boven der Stat in die lucht mit een gekrys ende gerucht, recht of men enen stryt gevochten had, ende of men mit hameren ende messen op harnes gesmetten hadde.

KC. Item des Sonnendaghes na sunte Odolphus dach omtrent den middach so hebben die knechten van *Yselsteyn* dat huys te *Gheyn*, dat *Jas Bouman* toe te behoren plach, den ghenen of gelopen, die daer op waren. Ende doe die van *Yselsteyn* dit huys in hadden, doe plonderden sy 't, ende berdent. Ende op dit huys plach men te koeren, ende ais die ruter van *Yselsteyn* omtrent den *Rhyn* laghen geleyt hadden, so deden die ghene die op dat huys laghen een teyken, dat men hoerden of sien mocht op die *Vaert*, ende op *Vrenesteyn*, ende wanneer men dat teyken sach, so hueden hem een ygelic, die mit schuten in den *Ryn* waren. Ende doe dit huys of ends gebrant was, doe en hadden die van *Yselsteyn* niemant, die hem besien mochte, als sy omtrent den *Ryn* laghen, ende namen doe dick die scuten, die van *Utrecht* aen die *Vaert* voeren. Ende kortz hier na quamen xvij. knechten varen van *Utrecht*, ende woude aen die *Vaert*, ende die van *Yselsteyn* laghen op den *Ryn*, ende sy vengender xv. of, ende de twee ontliepen. Ende des anderen daghes
hier

his recepta, qui nec ipsi sunt nostri hostes. Et hæc dominis debet reddi: nam velut furto surrepta est; l. hostes 24. l. latrones 27. ff. de capt. & post l. rev. Resp. Holl. 2. conf. 151.

hier na laghen die van *Yselsteyn* op den Ryn, ende namen twe scuten mit coern, ende venghender VII. ende sloegender twee doot. Ende dat nemen scieden also veel ende menichwerf, dattet te veel te scriven waer, als nu geleyt is.

XCI. Item Heer *Pesiet Salezaert*, als een Cappe-teyn van die Hollanders, was voer Amersfoort op der tien dusent martelaer avont Ann. MD. CCCC. LXXXII. ende had omtrent der Stat geleyt drie lagen, elke laghe vyf hondert ruters, eude senden XL. van die rasste ruters voer die *Nykerck*, om daer die beesten te nemen, als sy deden. Ende die van der *Nykerck* traden tot hem uit, ende dronghen die Hollantsche ruters, dat sy by hoer vrienden niet comen en con-den, ende van die XL. sloegen die van der *Nykerck* XVII. doot, ende die ander onthiepen, ende *Salezaert* brack op, ende tooch wederom binnen *Neerden*.

XCII. Item op sunte Johans dach te midde so-mer, ende was op enen Sonnendach; waren die Ru-ter van *Yselsteyn*, ende hadden een deel Ruter uyt Hollant by hem, ende waren sterck omtrent elf hon-dert, ende namen alle die beesten, die tusschen *Tollensteghe* ende *Jutsaes* in die weyde gingen. En-de der was omtrent hondert stuck so koe ende peer-den. Ende had daer meer geweest, sy hadden der meer genomen. Ende dit geschiede des morgens om-trent x. of te negen uren.

XCIH. Item op sinte *Lebuyns* dach des anderen dages na sunte Johans dach droech men binnen U-trecht dat heylige sacrament om rust ende vrede van Godt te verkrigen, want een dachvaert gemæct

was

was tot *VVoerden*, ende daer soude men wesen des daghes na sunte *Lebuyns* dach, als gesciede. Ende op dese selve tyt stont by dat heylige Geesthuys binnen *Utrecht* enen goeden man, ende heet *Andries*, ende heeft een geecht wyf, ende was van enen goeden leven, ende plecht oock *Succenter* tot sunte *Peter* te wesen. Ende dese goede man stont, ende seyde den ghemenen volck toe, die mit dat heylige Sacrament gingen: *Lieve vrienden, wilt u beteren, want ic heb God also toornich op u gesien, ende Utrecht is also grooten plaghe nakende. Daerom ist van grooten noode, dat gy u betert.* Mit veel meer woorden die ic al niet en gescriven en can. Ende hy seyde dit dick ende menichwerf, ende daer dat volck meeste was in kercken of op ander steden. Ende syn woerden waren altyt; *Betert u lieve vrienden of die toern Gods sal op u comen.* Ende dese selve persoon stont op sunte *Martyns* dach *translatio* in die *Buerkerck* ende sprac als hy voergeleyt hadde, ende seyde mede: *Op dat ghy my geloven meucht, dat ic u segge, so segge ic u, dat ic niet gegbeten noch gedroncken en hebbe in VIII. daghen, ende ic en sal oock niet eten noch drinken, ghy luden ghi en hebt u gebetert, of die wil Goeds en is gesriet.* Ende bewees daer die goedertiernheyte Goeds, ende die rechtveerdigheyte Goeds mitter heyligen scriftuer. Ende daer was niemant die hem strafte geestelic noch weerlic persoon, noch niemant anders.

Hoe die kerck in Lopie beslegen wert.

XCIV. Item den xxvi. dach in Junio, ende was op een Sonnendach, quamen die ruter van *Oudewater* in *Lopie* in die kerck recht als onsen Here God

geheven was van die Homisse, ende hebben daer twee mannen van die buer doot gellagen in die kerck, ende vengender omtrent xxxiii. oock in die kerck, ende brochtense tot *Onderwater*. Ende dit geschiede al boven goet verdingen. Ende die sake daer't die ruter om deden, dat was dese. Op een tyt waren een deel ruters van *Onderwater*, ende hadden wat beest by *Lopic* gehaelt, ende die buer van *Lopic* vervolgheden die ruter, ende sloegender drie doot.

XCV. Item daer was een Eerweerdich Docter in der Godheyt van onser liever Vrouwen brueder oerden, ende was *Prior* tot *Scoenhoven*, ende syn naem was Meyster *Jacob* van *Kemerswael*, ende maecte gern altyt vrede, daer twist ende onvrede was. Dese Eerwaerdighe man maecte veel arbeys, ende reysde dick over ende weder over, so aen die Stedehouder mit die viii. Gheschickten in Hollant, die dat oorloge regierden, ende so aen die Stat van *Utrecht* mit horen hulpers, also dat desen Doctoer dit also vervolghden, dat daer een dachvaert tot *VVoerden* gehouden wert, ende die was des daghes na sunte *Lebuyns* dach te middesomer. Ende daer waren die Stedehouder mit den Gedeputeerden van den Hollantschen Steden, mer des Bisscops Raet van *Utrecht* en waren daer niet. Ende daer was Meyster *Jan* van *Houdaen*, ende Heer *Dirc* van der *Horst* Ritter van weghen Joncker *Engbert* van *Cleve*, ende *Jan* de *Cominc*, ende *Adriaen* van *Ryn* van wegen der Stat van *Utrecht*. Ende die van *Amersfoort* hadden hoer vrienden daer oock mede. Ende dese partyen waren twee daghen by een tot *VVoerden*, ende sy scheyden van een, ende een ygelick mocht

mocht syn best doen op den anderen. Mer daer wert noch een dachvaert gemaect op den xv. dach in Julius, ende dese dachvaert soude men houden in den Haghe ende daer soude een ygelick van partyen de syn schicken.

XCVI. Item op den viii. dach van Julius was een dachvaert tot *Haernem* gemaect, ofte geraemt, ende daer was den Hertoch van *Cleve*, ende Joncker *Enghebert* van *Cleve*, ende die Stat van *Utrecht* ende van *Amersfoort* hadden hoer vrienden oock daer mede, ende die *Doctoer* voerz was daer oock mede, ende daer soude men verspreken, watmen in den Hage tractieren soude om vrede mede te maken.

XCVII. Item op onser liever Vrouwen dach *visitatio* soude men provande van *Amersfoort* halen, als gesiede, ende dat een vierdeel van der Stat souden uyt trecken, ende *Gberye Zouderbalch*, ende *Tymman Ystransfoen* de *Goutsmit* waren *Capeteyner* van die *Borgers*, ende die *Burgermeyster Jan de Cominck* seyde den ruteren, dat sy mede om die provande trecken souden. Daer die ruters op antwoerden, sy en wouden over enen voet nergent uyt trecken, sy en hadden hoer soudy eerst, mit veel meer woerden, Dat *Jan de Cominck* den ruteren wederom seyde, *Ghy sult mede wy trecken, of wy sullen u die cloek op u gat gheven*, mit meer woerden; Also dat die ruter seyden, *Moeten wy't doen so syn wy daer toe gedwongen*. Ende die ruter toghen uyt, ende die ruter spraken mit malkanderen; ende doe die *Borgers* ende de ruters te samen aen den *berck* waren, doe lieten die ruter die * *bonghe slaan*, ende

* *Tympanum*,
die tromme
ende

ende vergaderden te samen. Ende die Quartiermeysters seyden tot *Gherit Zoudenbalch* ende *Tyman Ysbrantsen*, ende die gemeen Burgers, wat woerden dat sy mit den Burgermeyster *Jan de Coninck* gehadt hadden, ende seyden hem luden toe, dat sy hoer soudy van hem geloest wouden hebben, of sy woudense voor hem driven in Hollant of te Wyck, daer soude men hem hoer soudy dan wel gheven. Doe *Gherit Zoudenbalch* dese woerden hoerde, doe wert hy al versaecht ende verveert, ende sprack niet een woort. Ende *Tyman Ysbrantsen* seyde; *Ghy goede gesellen, ic wil u loven die helft te gheven, laet u Gherit Zoudenbalch die ander helft loven, alst geschieden mitten kortsten.* Ende sy brochten tot Utrecht CLXXV. waghén provande. Ende so vroech als *Gherit* ende *Tyman* binnen Utrecht quamen, doe gaven sy den engen Raet the kennen, hoe sy mit den ruterén gevaren hadden. Ende des anderen daghes wert die Raet out ende ny opt huys geladen, ende daer wert hem desen last the kennen ghegeven. Ende daer wert enen raet gheslagen, als dat men dusent personen nemen soude int schrift, ende elck van desen personen soude der Stat van Utrecht lenen negen Ryns gulden, ende daer soude die Stat weder voer gheven twee Ryns gulden des jaers lyfrenten. Ende mit desen ghelde soude men die ruter mede betalen. Ende die geen die dat regiment binnen Utrecht hadden als voersz is, so en lieten sy hem niet genuegen mit die personen voersz, mer men ginck huys by huys, daer dat volck also veel buten buycks hadden, die mosten die 1x. Rynsgulden geven, ende wie dat niet gheven en woude,
die

die pande men van vyf pont, ende sy moesten hoer panden lossen, ende die ix. Ryns gulden oplegen. Ende *Egbert Rutgerffen* ontfinck dat gelt als een Camelaer.

XCVII. Item des Sonnendaghes na sunte Martyns scuddekorfs dach hadden die gefellen van de gruen tent een oploep tegen die Stalbroeders binnen Utrecht, ende quam toe om een beest, dat sy genomen hadden, also dat sy hantgemeen mit malkander worden. Ende dit gesciede by den *Vogelsauck* by sunte Jacobs kerck, also dat daer drie van die gruynt tent doot bleven, ende die ander namen de vlucht, ende liepen in sunte Jacobs kerck. Ende dit gesciede onder die vesper, ende die Burgers, die in die kerck waren, hadden gemeent, dat die Stat gewonnen hadde geweest, also grooten gerucht was daer, ende liepen ende sloten alle die doeren van die kerck toe. Ende die Stalbroeders vervolgheden die van de groen tent, ende liepen die doer van die kerck op aen de Zuytsyde. Ende doe sy in die kerck waren, doe wiert daer een man doot gescoten op der stede, die van die gruen tent niet en was, ende hiet. Ende die kerck was beslagen mit desen man, ende niemant meer en bleef daer doot in die kerck, want die gefellen van die gruen tent waren in die geruwe Camer. Ende doe dit gedaen was, doe streken die Stalbroeders aen die *Plaets*, ende namen die in. Ende mitten kortsten so wert mitten Stalbroeders also gesproken, dat een ygelick te vreden was, ende gingen elck daer hy wesen woude, ende men en doest geen correcty over die dootslagers doen. Ende die Priesters die songen des Manendages weder

in sunte Jacobs kerck, also dat dat Capitel van den
 † Pollue- Dom die Priesters van sunte Jacob * verboden,
 bat eccle- dat sy met singen noch geen dienst in die kerck
 sium fufus doen en souden, want die man in die kerck doot
 in ca san- geslagen wert, ende daer en wert den dienst Goeds
 guis. Nec niet gedaen.

quamdiu in eo statu
 res divina
 in ea facta.
 Donec re-
 concilia-
 ta, quod
 fiebat so-
 lenniritu,
 totos dies
 occlusa.
 can. eccle-
 sias can. si
 morum de
 consecr.
 dist. 1. can.
 ecclesias
 dist. 68.
 Greg. Tu-
 ronenf.
 lib. 5. hist.
 cap. 32.
 Saucian-
 zur multi

XCVIII. Item op den 12. dach in Julius waren
 die ruters van *Yselfteyn* omtrent 21. reytenaers te
 peerde, ende hadden elck enen rasschen knecht af-
 ter hem op hoer peert, die die beest ondersloegen,
 ende namen alle die beesten, die buten sunte Kateri-
 rinen poort ginghen, ende der beest was omtrent
 hondert ende twintich, so koe ende pert, ende
 brochtense binnen *Yselfteyn*, ende die van Utrecht
 en deden daer geen vervolch na, want die ruters
 en wouden niet uyt, sy en wouden eerst hoer soudy
 hebben ende betackt wesen.

XCIX. Item die Stedehouder voersa ende *Petyet*
Salesaert als Cappeteynen hadden by hem omtrent
 vier duzent ruters, ende hadden groote buffen ende
 rescap mede, als daer men hufen mede winnen
 mach, ende quamen op den 14. dach in Julius
 voer

*gladiis, respargitur sancta humano cinere basilica, ostia jaculis fediuntur,
 & ensibus, atque usque ad ipsum sepulchrum tela iniqua deserviunt, quod
 dum vix misigatur, locus officium perdidit &c. Dico solenni ritu, per
 asperionem nimirum aquæ cum vino & cinere benedictæ c. proposuisti
 c. consuluisti x. de consecr. eccles. vel alt. Quod fiebat etiam ecclesia ab
 hæreticis, ab infidelibus, occupata & recepta can. ecclesias & seqq. de
 consecr. dist. 1. Et hæc prius purganda, ut ædes Divi Cypriani recepta
 à Vandalis, ut Procopius ait lib. 1. Vandal. Prorsus ut olim ethnica
 redacta in hostium potestatem, non sacra amplius, sed profana, l. cum
 loca 36. ff. de rel. & sumpt. fun. Virgil. XII. Æneid.*

Quos contra Æneada bello fecere profanos.
 Add. Akerstr. ad d. c. proposuisti.

voer dat huys te Hermelen, dat op die tyt *Gysbera* van *Zulen* toe hoerden, ende die Stedehouder liet dat eyschen. Ende dat huys wert opgegheven, ende daer weter *xxi* i. op gevanghen, ende dat huys wert gespolieert ende gebrant.

C. Item dese Capéteynen voersz syn voert mit den ruteren getogen voer dat huys geheten die *Haer*, ende hoerde *Dirc* van *Zulen* toe *Gysberts* outste broeder, ende die bussen syn gestekt, ende hebben gesctoten doer dat huys, also dat die ghaen die daer op waren spraeck ghierden te houden mit den Stedehouder, alst geschiede, ende dat huus wert opgegheven, ende daer weter op gevanghen *xxxix*, ende daer bleefder een doot opt huys. Ende dit geschieden op den *xvi*. dach in *Julius*. Ende Heer *Dirc* van *Zulen* hadde dese knechten toegeleit, dat hyse ontfetters soude, ende waert also dat hy die macht hadde, ende die borgers van *Utrecht* helpen wouden, so soude hy den knechten een teyken doen met vier. Ende waert dat sy dat teyken niet en sghen den nachts, dat dan die knechten hoer lyf berchden als sy best mochten. Aldus en wouden die van *Utrecht* Heer *Dirc* van *Zulen* niet volghen, noch helpen &c. Dit heeft my een geseyt, die op dat huys mede gevanghen wert, ende dat huys wert gespolieert, ende gebrant.

CL. Item *Jaest* van der *Mey* hadde een goet huys by die *Haer* staende, dat was wat gebolwerckt, ende daer waren van die buyrluden op, ende meer anderen, ende die hielden oock spraeck mit den Stedehouder, also dat onder dese spraeck houdende een met een haeckbussse van dat huys scoet, ende rae-

ten daer een van die Hollantsche knechten, also dat alle die ruter aen dat huys liepen, ende hebben dat huys stormender hant ghewonnen, ende hebbender **xxiii**, op doot geslagen, ende hebben dat huys oock verbrant.

CII, Item doe de Stedehouder mit dat volck voersz voer der *Haer* laghen, doe quam hem die tydinge, hoe dat die ballingen ende die Scout van *Hoorn* die uyt Hollant verdreven waren, ende dese ballingen waren van die Hoecks party, ende die Cappeljaus hadden dese luden verdreven uit Hollant, ende dese Scout met syn party namen *Hoern* in op sunte Margrieten dach. Ende doe dit gherust in Hollant quam, doe was Heer *Jan van Egmont*, ende Heer *Philips van Vassenaer* mit die Steden als *Delft*, *Haerlem*, ende *Amsterdam*, ende togen voer *Hoern*, ende die Stedehouder quam mit alle die ruters die hy by hem hadde, voor die *Haer* int Sticht. Ende doe hy voer *Hoern* quam, doe eyfde hy die Stede, ende die in die Stede waren gaveri hem een smalike antwoert, also dat die Stedehouder mit die Heeren, die by hem waren, ende die Steden, die daer mede voer laghen, enen raet sloten, ende gaven die ruteren die Stede te voren te spolieren, indien dat sy die Stede stormen wouden, als gesiede. Ende die Stede van *Hoern* wert gestorant tot drie steden aen, ende sy wert gewonnen des morgens ten vyf uren op den **viii**. dach na dat die ballingen daer in waren gecomen, ende was op enen Saterdag. Ende die Stat van *Utrecht* had daer enen goeden mangesent, welok syn naem was *Jan van Middachten* mit een deel knechten, ende hy bleef

bleef daer doot. Ende men seyde, dat daer doot bleven over vier hondert burgers, ende wel hondert knechten of ruters, ende alle die ander burgers die worden gevanghen, ende hondert wechgevoert in elcke Stede, daer die ruters pleghen te legghen in Holland, ende wat men vont op die straat ende in hermes, dat was op die straet, ofte in husen, dat wert al doot geslagen, ende wat den Hoecksen naem had, dat wert al doot geslagen. Ende in der kercken wert der xii. dootgeslagen. Ende men seyde, dat die Stedehouder mit synen vrienden voer Hoern wel liet over hondert doden. Ende die Stede wert heel ende al gespolieert, ende niemant en behielt daer niet, ende den vrouwen ende die kynder en wert niet misdaen op der straten, mer daer waren bedden uytgevoert, die tot *Delft* quamen, daer men in die bedden vant twee kynder doot, ende dit was tot meer plaetsen, datter tot xii. kynder aldus in den bedden doot gevonden werden, om dat die bedden mitter haest over een gewonden, ende toegeslagen worden van den ruterem, eermen die kynder daer in sach leggen slapen; om dattet vroech was, God betert, ende worden haestelic nae die seepen gedragen. Ende Heer *Jan* van *Egmont* bleef in dese Stede *Hoern*, mit een deel volcks, ende oock een deel Burgers, die van die Cabeljaeus partye waren. Ende die Stedehouder reyden na den Hage op die dachvaert voersz.

CIII. Item op sunte Blasius dach anno 1532. deden die ballingen voersz een reyse op *Hoern*, ende hadden een deel ruter mede van *Utrecht*, ende een goet deel van die ballingen ende ruterem verdrencten

in die zee, ende daer verdronck die Burgermeyster mede op dese tyt uit Hoern verdreven was, ende sy hadden gemeent die Stede te krygen, als sy daer na deden als voersz is. Item op den xvi. dach in Julius des avonts omtrent ix. uren senden die van Utrecht twee groote schuyten mit provande ende buscruyt, dat aen die *Vaert* wesen soude op dat blockhuys, ende deden geleyden mit hondert knechten. Ende dit wert die van *Yselsteyn* verboet, ende sy schickten hem daer op, ende hebben dese provande genomen by *Wessels* Camer van *Everdinghen*, ende hebben ses knechten daer toe gevanghen, ende die ander ontliepen. Ende dese provande hebben sy binnen *Yselsteyn* gebracht, ende men seyde dat dese provande ende buyskruwt wel hondert nobel weert was.

CIV. Item op den xvi. dach in Julius syn sommige ruter van den *Rosendael* geweest, ende hebben den toern ende kerck tot *Berneste* ingenomen, ende hoere was xix. die t deden, ende die van *Amersfoort* ende die ruters van die *Nykerck* toghen voer die kerck, ende brochten buffen mede, ende scoten doer den toern, ende scoten daer vier of vyf doot. Die op den toern waren gheerden spraeck te houden alst gesiede. Ende die gheen die op den toern waren hadden geern in handen gegaen, ende hem gevanghen gegeven. Ende die van *Amersfoort* antwoerden, dat syle niet in handen nemen en wouden, sy en moesten enen geheten *Fan* van *Scaffelaer* te galngaten uytwerpen van den toern, dat die gheen die op den toern waren niet doen en wouden. Doe seyde *Fan* van *Scaffelaer*, *Lieve gesel-*

Ret. in Holl. & daer. Utr. gest. Ann. 1482. 107

selten, ic moet immer steruen; ic en wil u in gemen last brengen. Ende ginck boven op die tynnen van den toern staen, ende setten syn handen in syn syde, ende spranck van boven neder, mer hy en viel niet doot, mer doe hy lach, doe wert hy dootgeslagen, als voerz staet, als my gesegt is.

Hoe die Joncker van Brederode Vianen weder kreech.

CV. Item die Hertoch van den Berge ende van Gulick screef heer *Vincentius* van der *Zwanenburch*, die op dese tyt *Vianen* in hadde, om by hem te comen opt verbeuren van syn leen, dat hy van den Hertoch voerz te leen hout, also dat *Zwanenburch* sprack mit die Burgers van *Vianen*, ende seyde: Wat wildy my gheuen, dat ic die Joncker van *Brederode* die Stede van *Vianen* ruym, ende laet hem daer in mit meer woerden. Mit den kortsten *Zwanenburch* soude hebben vier dusent Ryns gulden current. Ende dese gulden moesten rede welen binnen viii. daghen op een peen, die sy overdragen hadden. Doe quam die Joncker van *Brederode*, welck syn naem was *Wabraven*, tot *Culenburch*, ende die Grave van *Hoorn*, welck syn naem was *Jacob*. Ende die Grave voergenoemt reet bianen *Vianen* mit geleyde, ende versprack daer verre mit Heer *Zwanenburch* ruerende van des Jonckeren wegen voerz. Ende dese vier dusent Rynsgulden voerz en worden op die tyt niet betaelt, als versproken was. Doe seyde Heer *Zwanenburch*, syn geleft en waer hem niet gehouden, die hem beloest waer, hierom en woude hy dese voorwaerde oock niet houden, also dat die Grave van *Hoorn* hier tuschen

Ichen sprack, also dat noch *Zwanenburch* hebben soude boven dese vier dusent Ryns gulden voersz vier hondert Ryns gulden, alst geschiede. Ende doe alle dese gelden overgeghaen waren, doe gaf Heer *Zwanenburch* die slotelen van die poorten over. Ende also als die Burgers die slotelen hadden, ende die ruters van die poerten waren, so waren daer sommige Burgers, ende liepen op die poort, ende seyden; *Wy sullen nu die geselschap wel haest quyt werden; onde schieten mit pylen van der poerten, mer sy en raecten niemant, also dat daer een groot geloep was tusschen den ruteren ende sommige burgers, also dat die Grave van Hoern mit die wysheit hier voor vjelen, ende sprack also mit Heer *Zwanenburch* ende voort mitten Ruteren, die daer omtrent waren, so reyfiger ende voeknechten twee hondert, dat sy te vreden gestelt worden. Ende die Burgers moesten weden van die poerten, ende die Ruteren namense weder in, en ten hadde die Grave van *Hoern* gedaen, daer soude ter avonturen een groote bloetstortinghe geweest hebben, dat God verhueden. Dit dus geschied weseude so syn die voersproken woerden nagegaen, ende Heer *Zwanenburch* is mitten ruteren uyt *Vianen* gereyft op den xix. dach in Julius Ann. cio. cccc. lxxxii. ende die Bisscop van *Utrecht* heeft Heer *Zwanenburch* geleyde gegheven, ende die Joncker van *Culenburch* oock, door syn lant te reysen, ende die Heer van *Yellsteyn*, welck *Bueren* syn was, gaf Heer *Zwanenburch* oock geleyde doer dat lant van *Bueren* te reysen. Ende dat geleyde was niet meerre begert voor *Zwanenburch*, dan voor vyftich reyfiger, ende twee waghcn mit dat*

dat daer op was. Ende die Joncker van *Brederode* reet van *Culenburg* na *Vianen*, ende die Joncker van *Culenburg* liet omtrent hondert burgers uyt bieden, die mit den Joncker van *Brederode* reysen souden, als sy deden. Ende doe die Joncker van *Brederode* tot *Everdingen* quam, doe mueten hem Heer *Zwanenburg* voersz, ende daer hadden sy wat sprake mit malcanderen, also dat Heer *Zwanenburg* den Joncker van *Brederode* seyde, ende int scrift gaf, wie die ghene waren, die hadden helpen raden, dat *Vianen* becrafticht soude worden, als voersz staet, ende noemden daer die Borchgrave van *Montfoerd*, Heer *Dirc van Zulen*, *Jan de Coninc*, *Gberit Zoudenbalch*. Ende sy scheyden daer van malcanderen, ende Heer *Zwanenburg* reet mit syn volck verby *Culenburg*, ende had omtrent lx. peerden, ende hondert voetknechten, daer een deel peerde tot *Culenburg*. of bleven, die oerlof hadden. Ende doe reet Heer *Zwanenburg* voert door *Bueren*, daer op die tyt den Heer van *Yselsteyn* was, ende *Zwanenburg* had geleyde van den Heer van *Yselsteyn* door *Bueren* te reysen mit syn reylich getuych, ende twee wagens mit dat daer op was, ende x. of xii. die daer by die wagens waren van die knechten. Dit al te samen door *Bueren* reysende, so quamen die voetknechten, ende wouden oock door *Bueren*, als gescieden. Doe sy voer die poert waren, doe lietmense in comen by xv. of xvi. teffens, ende doe sy in die Stede waren, doe vraechden hem die Heer van *Yselsteyn*, wat sy so koen of dwaes waren, ende quamen in syn Stede, daer sy syn vyanden waren. Daer op sy antwoerden, ende seyden,

Q

fy hadden geleyde van den Biffcop van Utrecht, mit meer woerden, also dat die Hoer van *Ysselsteyn* seyde, Dat Sticht hoort den Biffcop toe, ende *Burven* hoort myn, mit meer woerden, mer hadde u *Quartiermeyster* voer u geleyde begaert, ic had't u gegeven, mer ghy moet mi of leggen, ende gheven u gevangen. Ende aldus worden die voetknechten allenken ingelaten, ende fy worden gefpolieert ende gevangen omtrent *LXX*. ende hem wert van stonden aen dach gegeven. Ende dit is aldus geschiedt als my gefeyt is, ende geschiedt op den *XIX*. dach in *Julius*.

CVI. Item op den *XIX*. dach in *Julius* is die *Burchgraves* van *Montfoerd* mit een deel Burgers van *Utrecht*, ende met syn volck uit *Montfoerd* getogen voer *Oudewater*, ende hebben daer genornert omtrent hondert en vyftich stuck boesten, so groot ende kleyn, ende hebbense binnen *Montfoerd* gebrocht. Ende dit geschiedt doe die ruters van *Oudewater* mede voer *Hoern* waren.

Hoe die knechten van Schoenrewards geslagen worden.

CVII. Item op den *XXI*. dach in *Julius* waren *XLIV*. knechten van den toern tot *Schoenrewards*, ende hadden toegetaft ins lant van *Hagesteyn*, ende hadden daer te voren dick toe getaft int lant van *Culenburch*, ende hadden oock enen Burger van *Culenburch* gevangen, welck syn naem was *Henric* van *Maurerick*, ende scatten hem also, dattet hem kost twee hondert Ryns gulden, also dat die *Buerlude* van *Everdingen* by een waren, ende gingen op boer palen van hoeren lande op enen wsch
staen-

staende, ende die knechten van den toern voerz quamen aen, ende riepen *Gheloue*. Doe seyden die Lantluden; *ist gheloue, so werpet u buffen van u*. Ende die knechten traden aen, ende schoten tot die Lantluden in, ende raectender twee, ende die Lantlude voert tot den knechten, also dat die knechten die vlucht namen, ende van die knechten bleef der daer doot x. op die waellat, ende sy vingen se al voert die daer waren, ende daer wasser veel ter doot toe gewont, daer der een of sterf des anderen dages. Dit aldus gesbiet wesende, so is alle dat Lantvolck van *Culenburch* voor den toorn van *Schoonrewoerde* gelopen van stonden aen, ende den Joncker van *Culenburch*, welck syn naem was *Jasper*, sende die Burgers van *Culenburch* mit groote buffen ende schermen oock voor den toern, ende quamen des andereu daghes mit linen *Dem*, welck syn naem was Joncker *Everwyn* van *Culenburch*, also dat daer spraeck gehouden wert, ende xiv. knechten ginghen van den toern, behoudeliken hoers lyfs ende goets, mit voerwaerden, dat sy den Joncker van *Culenburch* oervede doen souden, als geschieden. Doe bleef noch die *Capiteyn* self derden op den toern, welck syn naem was *Jan* van *Heemstede*, ende die grote bus wert op den toern gescoten, ende die kerck wert stormenderhant gewonnen, also dat daer spraeck gehouden wert. Ende die Joncker voerz nam *Jan* van *Heemstede* in genade mit syn gesellen gevangen. Ende dese gesellen voerz deden veel quaets, ende namen vrienden, ende vyanden, ende spaerden niemant, also verghinckt hem.

Hoe

Hoe Gbersteyn gewonnen wert, ende Gberit van Nieuvelt gevanghen wert.

CVIII. Item *Gberit* van *Nieuvelt* was op syn huus te *Gerefteyn*, ende dat wert verraden van syn gesellen, die hy daer op had leggen, ende syn naem was *Jan Misselink*, ende dat gesciede op sunte *Jacobs* dach Anno *LXXXII.* in den daghet. Ende daer op wert gevanghen *Gberit* van *Nyevelt* voer genoemt, ende *Steven* van *Nieuvelt Stevenssoen*, ende een ander *Hoefman*, ende heet *Jan* van *Aller*, ende voert tot *xix.* gevanghen, ende de sommige hadden *Leyden* mede helpen beclimmen, als *Steven* van *Nieuvelt* voersz, ende meer andere. Ende dese voersz worden gebrocht binnen *Wyck*, ende *Gberit* ende *Steven* voersz werden van stonden aen in den stock geslagen, of geset, ende dat huus hielden des *Bisscops* *Dienre* in enen dach ende enen nacht, ende dat die gesellen draghen konden, dat namen sy mede, ende oock omtrent *xl.* stuck beesten, ende dat sy niet draghen en konden, als bedden, ende meer anders, dat brochten sy int huys, ende stakent aen, ende berndent al te samen, ende toghen weder om tot *Wyck*. Ende die *Bisscop* gaf den koopman syn gelt binnen *Wyck*.

* Bulla est apud Hedam. hif. Ultraj. p. 297.

CIX. Item die *Bisscop* heeft enen ban * geworven van den *Paus* die *Sixtus* de *iv.* genaemt is, ende hout op *Joneker* *Engebert* van *Cleve* mit syn hulpers hulper. Ende die geleerde seyden, dat desen ban, die alreswaerste was, daer sy oyt of hadden horen seggen of spreken. Ende dese bulle van desen ban is tot *Wyck* den *Bisscop* gecomen op sunte *Jacobs* dach. Ende op sunte *Peters* dach *ad vincula*

cula daerna is dese Cotype van der bullen getoont ende gelesen in den generael Capittel van die vyf Goedshusen tot Utrecht.

Hoe die Borgers en Vrouwen die Stadt verboden wert.

CX. Item opten xxvii. dach in Julius so is die Joncker van *Cleve* ende die *Burchgraef* van *Montfoerd* op dat *Raethuus* gecomen, daer die *Raet* van *Utrecht* sat, ende hoer knechten die hadden hoer hernas aen, ende lange messen op hoer syde, ende brochten een cedel mede, ende seyden, dat sy dat overdragen hadden voer t' best. Ende die Joncker en *Burchgrave* voersz wouden hebben, dat die *Raet* uyt der *Stat* slyten soude, alst gesiede, dese na bescreven personen, vyf mylen van der *Stat* te blyven, ende oervede te doen, ende die vrouwen een myl van der *Stat* te wesen. Item in den eersten *Roelof* van *Nievek*, *Meylker Jan Valck*, *Jan* van *Gheer*, *Dirck Heer*, *Godert Stycker*, *William Petersen*, *Johan Vos* die *snider*, *Claes Helminck*, *Jacob Memminck*, *Jan Buys*, ende *Jacob van Oey*. Item dit syn die vrouwen. In den eersten *Heynrick* van *Gents* wyf, *Dirck Bor* van *Amerongens* wyf, *Jan* van *Veens* wyf, *Jacob* van *Amerongens* wyf, *Floris* van *Pallaes* wyf, *Loef* van *Jutfaes* wyf, *Heyman* de *Gruters* wyf, *Jan Hermanssen* wyf, *Aelbert* de *Gans* wyf, *Bertoldus* wyf, *Emme* in den sleutel, *Styn* in die ghelue, ende *Kuneer Jan Dircksen* weduwe hoer mecht. Ende dit is die anderde reyse, dat sunt die eerste oploep was, dat burgers, ende burgers wyven, ende ballinger wyven die *Stat* verboden wert.

H

Hoe

Hoe die van Utrecht koorn halen wouden.

CXI. Item opten xxix. dach van Julius toghen die van Utrecht uyt, ende waren sterck omtrent seven hondert man so burghets ende ruters, ende hadden bocken ende schepen mede, ende wouden koorn halen tot *Jutsaes*. Ende doe die van Utrecht tot *Jutsaes* quamen, doe waren daer omtrent xl. of vyftich ruters van *Yselsteyn*, ende wouden bock tot *Jutsaes* koorn halen. Ende die van Utrecht hielden mit die knechten scuttergeveerde, also dat die van *Yselsteyn* molten wycken, ende worden gedrongen in *Yselsteyn*. Dit aldus gesciet wesende, so syn die van *Yselsteyn* mit horen hoep te voet ende te peerde uytgeobmen, ende hebben mit die van *Utrecht* scuttergeveerde gehouden, also dat die van *Yselsteyn* die van *Utrecht* vyf reyflegers peerde of wonnen, ende scoten oock omtrent xvi. perde of, die gewont binnen *Utrecht* quamen, ende veel volcks van *Utrecht* wert daer oock gewont, ende sy lieten daer enen *Quartiermeyster* doot, welck syn naem was *Heynric Gybertsen*. Ende men seyde dat daer meer dooden waren. Ende die van *Utrecht* toghen wederom te huys, ende lieten dat koorn tot *Jutsaes*, ende die van *Yselsteyn* worden vier voetknechten of gevanghen. Aldus is my geleyt.

Hoe die dachvaert in den Haghe gehouden wert.

CXII. Item daer is een dachvaert geraemt in den Haghe tusschen den Hertoch van Oostenryck ende den Bisscop van Utrecht van der eenre syde mit horen toestanderen, ende den Joncker *Engbert* van *Eleve*, die Stat van *Utrecht*, ende *Amersfoort* mit horen

horen toestanders van der ander syde. Ende een y+
gelick van desen partyen hebben hoer Raetsvriens-
den gesent op dese dachvaert, Ende dese dachvaert
wert gehouden op den xvi. dach in Julius. Ende
daer is getracteert van allen gebreken, die een y+
ghelick van desen partyen op malkanderen te seggen
mochten hebben, dat ic so claer niet en weet te
screyven. Dan int kort so liept op twe punten, als
op een geblyf, ende op een bestant, ende dat be-
stant soude ingaen den x. dach in Augusto, ende
duerende tot Paschen toe. Ende so souden die Hollan-
ders dit bestant houden, ende reysen, ende oock
mede al die ghene, die van der syden syn des
Bisscops van Utrecht hooch ende leghe, van wat
staet dat sy syn, moghen reysen over Ysel mit hoer-
ten comenscapen, of anders, ende velich wederom
comen, elck tot den synen, doer die gemeene wegen,
die leggen onder t bewynt oft bedryf van Joncker
Engebert voerz mitter Stat van Utrecht ende Amers-
foert nu ter tyt. Ende diergelycken sullen oock die
van Utrecht ende Amersfoert reysen over Ysel,
ende wederom comen doer die gemeyne wegen on-
der t bedryf van hoer wederparty wesende etc. En-
de sullen al die ghemeyn wegen daer toe dienende
veylich mogen gebruycken aen heyden syden, be-
houdeliken dat sy niet comen en sullen in ghenen
Steden, sloten, noch vesten, daer volck ende gar-
nisonen leyt. Ende als sy comen voor eenige poor-
ten van die Stede, sullen sy oorlof bidden, daer
doer te reysen, ende als men hem oerlof geeft, so
en sullen sy nochtans daer niet benachten. Als vant
ander punt van den geblyf so is geraemt, datmen aen

beyden syden die sake geheel blyven soude op seker punten ende gebreken, die van des Hertogen van Oesteryck &c. ende van des Bisscops weghen van Utrecht daer op overgegeven waren. Welcke punten ic niet en weet. Ende dese partyen soudon vier personen van eloker syden setten, die de sake geheel ende al soudon mogen scheyden, ende die soudon voert, waert hem van noode, enen Overman moghen kiesen. Ende daer wasser van die van Utrecht, weghen vier geraemt, daer die Hertoch van Oesteryck mit synen Toestenders enen Overman soudon moghen uyt nemen, ende dat waren die Bisscop van Colen, die Hertoch van Gulick, die Heer van Ravesteyn, ende die Ende waert dat die Hertoch van Oesteryck uyt die vier niet en believde enen Overman te hebben, so soude hy vier ander moghen setten, daer die seggers van beyden syden enen uyt nemen mochten. Ende des Bisscops Raet van Utrecht, ende die Raet van der Stat Utrecht mit Joncker *Engelberts* raet, ende die Raet van *Amersfoort* toghen wederom te huys, ende soudon dit voersz, ende meer ander, dat daer getraecteert was, een ygelic hoeren vrienden the kennen gheven, wat sy doen wouden, ende komen weder in den Haghe den x. dach in den Oest. Ende die Bisscop voersz senden syn Raet op den dach voersz in den Haghe, ende daer was des Hertogen Raet van Oesteryck, mer die van Utrecht mit hoeren vrienden en quamen op desen dach voersz niet, mer of sy daer schreven of niet, dat weet ic niet. Mer van dat gheen, dat in den Hage getraecteert was, dat en hadde geen vervolch, want die *Borchgrave* van
Mont-

Montfoerd mit die ghene, die binnen Utrecht waren, ende aen hem hoefden, en wouden aen den vrede niet, alst blyckt, want sy keerden, dat daer niet geschikt en wert. Ende doe dese dachvaert voersz niet vervolcht en wert van die van Utrecht, so is daer spraeck geweest tusschen den Bisscop van Utrecht voersz, ende Joncker *Engebert* van *Cleve* voersz, ende die Stat van Utrecht. Ende die Bisscop screef die Steden van *Overyssel*, dat sy hoer Raets vrienden scicken wouden, om of sy wat goets doen mochten tusschen hem ende die Stat van Utrecht mit meer woerden, also dat die drie Steden hoer Raets vrienden gecomen syn by den Bisscop tot *Wyck* op ten vi. dach in *Augusto*. Ende dese goede mans van *Overyssel* togen tot Utrecht, ende spraken daer mit die ghene, die daer dat regiment hadden binnen Utrecht, also dat daer dage gemaect worden ende gehouden tot *Oestbroeck* twe reysen of drie. Ende die *Burgermeyster* van Utrecht, die syn naem was *Jan de Coninc*; en *Wernaer Braem* waren eens mit die goede mans van *Overyssel* by den Bisscop tot *Wyck*, ende spraken daer te samen, also dat daer noch enen dach tot *Oestbroeck* geraemt wert, als dan daer te sluten van allen punten ende gebreken. Ende dese dach wert gehouden den *xxi.* dach in *Augusto*. Ende dese partyen by een wesende so is daer enen brief gecomen aen die van Utrecht van den Hertoch van *Cleve*, also dat die van Utrecht des Bisscops raet verchden den Bisscop over te brenghen, die so groot ende ontemelyk waren, dat des Bisscops raet dat niet aennemen en woude, also dat die van Utrecht dat omstieten, ende sy en wouden aen den dedin-

ghe niet. Ende op desen selven dach was Joncker *Engebert van Cleve* mit die van Utrecht omtrent *Neerden*, ende namen daer peerden ende koeyen, ende brochten den roof binnen Utrecht. Ende men seyde, dat daer beesten waren omtrent drie hondert stuck, so groot ende kleyn. Ende die goede mans van die drie Steden van Overyssel togen wederom te huys, ende hadden horen arbeyt ende grooten kost om niet gedaen.

CXIII. Item Joncker *Engebert van Cleve* mit die van Utrecht bernden een groot deel van *Amerongen* op den xxi. dach in Augusto boven een goet verdinge, ende boven segel ende brieve, die sy hadden van den Joncker voersz, ende worden daer getoent, ende ruter scoerden den brief.

Item die Hertoge van *Cleve* sende syn volck voert den *Rosendael* op sunte Bartolomeus avont Anno lxxxii. ende liet dat beleggen. Ende die op den *Rosendael* waren gaven dat huys op. Ende dit gesciede op onser liever Vrouwen dach avont *nativitas* daer na.

CXIV. Item die Hertoge van *Cleve* sende Joncker *Engebert* synen broeder ende die van Utrecht omtrent twee dusent knechten ende xxvii. te peerde ende Her *Reyner van Broeckhuysen* had dese knechten gehaelt, ende was hoer *Cappeteyn*, ende quamen int Sticht van Utrecht op den xxx. dach in den Oegst anno c. l. cccc. lxxxii, ende bleven enen nacht tot *Doern*, ende braken daer op, ende toghen voert na Utrecht, mer die hoop en quam niet in Utrecht.

CXV. Item int selve jaer op den xxx. dach in den Oest quam Heer *Willam van Arenberch* mit die Fran-

Fransosen omtrent Ludic, ende die Bisscop van Ludic, die dat vernam, toech terstont tegen hem uyt Ludic mit een deel Burgers van Ludic, ende Heer *Willam* versloech den Bisscop, ende hielt dat velt, ende daer bleef doot den Bisscop voerfz, ende vyf of ses Doemheeren van *Ludick*, ende die Bisscop was des Hertogen broeder van Burboen.

CXVI. Item Heer *Willam* van *Arenburch* had van sinen ruters in een Stede, die *Hassolt* hiet, gesent, ende die Brabanders hebben dese Stede mitter macht gewonnen, ende al dat weer boet binnen der Stede dat wert al doot gellagen. Ende der wasser over ses hondert als my geseyt is. Ende dit geschiede op den XIII. dach in September Anno LXXXII, na dat *Ludic* van Heer *Willam* gewonnen was, ende die Brabanders hadden groote menichte van volc, ende laghen omtrent *Ludic*, ende sy kregen vast sommige kleyn Stede in sonder Heyen Tongeren.

Hoe die van Utrechts voer Yselfteyn quamen, ende wederom astogen.

CXVII. Item op den xxvi. dach in den Oest omtrent des avonts te vier uren quamen die Joncker *Engbert* van *Clevo* ende die Stat van *Utrechts* mit al hoerre macht voer *Yselfteyn*, ende des nachts begroeven sy hem voer die Stede, als men des pleecht, ende sy leyden hem aen drie heeren voor die Stede, dat een heer lach after den *Yfeldye*, ende dat ander heer lach op den *Cruys-wech*, die na *Lopie* gaet, ende dat derde heer lach in dat clooster, ende by die groote busfen. Ende die van *Utrechts* scooten vier in *Yselfteyn*, ende daer bern-

den vier huifen af, ende enen berch, ende niet meer. Ende die scade die die van Utrecht deden mit die groote buffen, die en was niet groot, ende in *Yselfteyn* bleven twee mans ende een wyf doot. Ende die ghene die binnen *Yselfteyn* waren, traden oock uyt die Stede, ende scoten ende sloegen hem mit die ghene, die voer die Stede laghen, ende schoten oock seer uyt der Stede, also dat die van Utrecht veel dooden daer lieten ende ghewonden, want daer men houwet, daer vallen spaenre. Dit aldus gesbiet wesende so hadden die Overste van Utrecht geern gehadt, datmen *Yselfteyn* gestormt hadde. Mer die ruters, die uyt den lande van *Cleue* gecomen waren, die seyden, dat sy gebeden waren om een reyse in Hollant te doen, om enen roofte nemen, sy en waren niet gecomen om Steden te stormen, mit meer woerden, also dat dat heer niet eendrachtich en was. Ende oock was Heer *Frederic* van *Egmont* Heer tot *Yselfteyn* mit den Hollanders tot *Scoenhoven*, ende vergaderde daer groot volck om *Yselfteyn* te ontsetten, also dat dat een den anderen hulp, als voersz is, dat die Joncker voergenoemt ende die *Burchgrave* van *Montsaerde*, mit die van Utrecht, ende mit der macht op braken op den vi. dach in September des avonts omtrent ix. uren. Ende in den opbreken van die van Utrecht, so wert daer seer geschoten aen beyden syden, also dat daer die van Utrecht dooden lieten, ende veel gewonden, die sy mede namen, ende binnen Utrecht brochten. Ende die *Cleeffche* lieten daer dat meeste volck, die daer begraven worden in dat clooster tot *Yselfteyn*, ende oock

oock t' *Eyteren* ende te *Jutsaer*. Ende men seyde dat die van *Utrecht* op die reyse over de anderhalf hondert dooden daer lieten voer *Yselsteyn*, so van die ruteren ende anders. Ende doe die van *Utrecht* geruynt ende ewech waren, doe traden die van *Yselstein* uit, ende staken dat Clooster aen, ende bernden dat, die kerck, ende meer anders, also dat daer niet veel en bleef staende van dat clooster. Ende die van *Utrecht*, ende die Joncker van *Clove*, ende die geheel hoop haesten also seer mit opbreken, dat sy voer *Yselstein* lieten schermen ende anders, dat also niet te scriyven en is. Ende die Joncker voersz mit die Stat *Utrecht* hadden omtrent ses duzent man voer *Yselsteyn*. Ende op desen selven dach bernden in die *Weerde* omtrent
. . heertsteden, ende vier rosmolen.

CXVIII. Item terwylen dat die Joncker van *Cleve* mit die van *Utrecht* voer *Yselsteyn* laghen, doe namen die van *Amsterdam* die van *Utrecht* twee schepen, die van *Overysel* quamen, ende souden in die *Eem* aengecomen hebben. In dat een scip was koern, ende in dat ander scip was salpeter ende buskruit, bus cloten van steen, ende pilen, ende voert dat tot *Artillery* behoort. Ende men seyde dattet wel weert was twee duzent *Ryns* gulden.

Item die Hertoch van *Oesttenryck* is selver by die *Brabanders* gecomen int *Sticht* van *Ludick*, ende die *Stede Heyen Tongeren* is in handen gegaen des Hertogen van *Oesttenryck*, ende die poorten ende die mueren syn neder geleyt.

CXIX. Item omtrent sunte *Gallen* so is die Stat *Ludic* in handen gegaen des Hertogen voersz, ende des

Graven soen van *Hoern* is Bisscop gecoren tot Ludick by consent des Hertogen van Oostenryck, ende die Hertoge reet weder in Brabant. Doe die Hertoge ewech was, doe sloech die Stat *Ludic* weder om aen Heer *Wilham* van *Arenberch*, ende wert een rydende oorloch. Ende et wert na quader dant te voren was.

CXX. Item die ruter van *Neerden* namen op die heyde tusschen *Utrecht* ende *Amersfoort* XL. ossen ende xxx. waghens provande, die die van *Utrechts* toebehoerden, ende brochtent al binnen *Neerden*.

Item die ruter van *Wyck* verderfden omtrent xxxiii. waghens mit provande op die heyde voersz, die oock tot *Utrecht* wesen soude, ende dese ruter traden die botter int sant, ende lietent coorn in die heyde stroyen, ende daer was veel Oesters bier mede, dat sy oock den bodem in sloegen. Mitten kortsten sy verderfden al. Ende dese waghens hadden waertslude, die die ruter van *Wyck* eerst sagen, ende dese reden tot die waghens, ende seyden hem, ende doe die waghens lude dat hoerden, doe sloegen sy hoer peerden uit, ende reden binnen *Amersfoort*. Aldus quamt toe, dat die ruter van *Wyck* dese provande niet mede krygen mochten, dan een yghelick had wat specks op syn peert. Ende dese drie punten geschieden al binnen die acht daghen, dat die van *Utrecht* voer *Ysselsteyn* laghen.

*Hoe een dachvaert tot des Hertogen bossche
gehouden wert.*

CXXI. Item door begheerten des Heeren van *Ravesteyn* so is een dachvaert geraamt tusschen dese

dese partyen voergenoemt, ende desen dachvaert wert gehouden tot des *Hertogen-bosche*, ter wylen dat die van *Utrecht* voer *Yselsteyn* laghen, als voerz is. Daerna een ygelic van desen partyen voerz hadden hoer vrienden op dese dachvaert, ende die Heer van *Ravesteyn* was selver daer niet, mer hy hadde daer drie haftige mannen gesent van synen Rade, ende die Hertoghe van *Cleve* hadde syn Raet oock hier by gesent, ende gesickt, ende daer wert getraecteert tusschen den Bisscop voergenoemt, ende Joncker *Engelbert* van *Cleve*, ende die Stat *Utrecht* ende *Amersfoort*, ende daer en wert niet getraecteert van des Hertogen van Oostenryck wegghen, noch van die Hollanders wegghen, mer also die * Heer van *Ravesteyn* een Oem van Joncker *Engelbrecht* voerz was, ende die Bisscop voerz ende die Heer van *Ravesteyn* suster ende brueder kynder waten, aldus had die Heer van *Ravesteyn* geern goet tusschen den Bisscop ende Joncker *Engelbert* gedaen. Ende dese rade van desen partyen aldus by een wesende, so dede een ygelick syn beclach op int lange, ende Joncker *Engelberts* vrienden eysten ende begeerden te hebben tot synen verdoen, ende onder hem staende, die Stat van *Utrecht*, *Amersfoort*, ende *Renen* mit die Maerscalc-Ampten ende meer anders, ende die Bisscop en soude niet houden op dese syde der *Yselen* dan *Wyck*, ende dat goet dat den Joncker van *Gaesbeek* toe te behoren plecht. Ende die Bisscops Raet en wouden dit niet overgheven, dan sy seyden, dat enighe van des Heren Raet van *Ravesteyn* mit hem reysen wouden, ende gheveht den Bisscop selve

* Philippus Boni vulgo dicti soror erat Maria. Data hæc in matrimonium. Clivio primum Comiti & dein Duci Adolpho ut scribit Pont. Heuterus lib. 3. rer. Burgund. cap. 3. Adolphi ex ea filii Joannea patris suc-

cessor, & selve te kennen, als geschieden, Ende doe dit den Adolphus Bisscop aldus geseyt wert, doe antwoerde die Bisscop daer op, dattet hem vreemd had, dat sy hem aldusdanighen onbehoerliken sake verghen souden, want hadden sy hem gevanghen het waer genoeg geverghet. Ende oock seyde hy, dat hem dat niet en stont te doen, ende en mocht dat oock niet doen mit ghenen recht buten die drie Staten van den Sticht, mit meer woerden, die al te lanck te scriiven syn. Ende des Heeren Raet van Ravesteyn toghen weder om t'huys, ende dese dachvaert ginck tot niet, ende daer en wert op dat pas niet meer toe gedaen.

Regulus
Ravesteini.
Joannis
rursum
Joannes & Engelbertus.
David
Philippi
filius. Vid.
Pont.
Houter.
Genealog.
Clivio.

Hoe Vronesteyn, ende dat blochuys op die Vaert gewonnen wert.

CXXII. Item doe Joncker *Engebert* van *Cleve* ende die Stat van *Utrecht Yselfteyn* beleghen hadden, als voersz is, so maecten die *Hollanders* een groote vergaderinge ter *Goude*, tot *Scoenboven*, ende te *Oudewater*, ende sy schreven alle *Capeteynen* ende *Quartiermeysters* by een te comen in dese Steden voergenoemt, ende alle die *Hollantsche Steden* groot ende kleyn, ende voert alle die *Dorpen*, die onder die Steden hoerden, hadden hoer volck daer mede. Dit volck aldus vergadert wesende so heeft elck groot of kleyn enen *Borgermeyster* of enen *Oversten* uit hoerre Stede mede gehadt, die sy gehoer gaven, ende elcke Stede hadde hoer *wympel* mede, ende hoer volck gecleet mit der Stede *cledinghe*, ende dat volck uit den Steden ende *Dorpen* was omtrent acht dusent, ende tot dit volck hadden sy noch omtrent vier dusent knechten, die soudy

foudy verdienden, ende omtrent drie hondert reyfiger peerden. Ende onder alle dit volck so waren vyf principael Cappeteynen, mit namen Heer *Foost* van *Alleyn* Stedehouder in Hollant, die Grave van *Scoerl*, ende was een Overlander; Heer *Jan* Heer tot *Egmont*, Heer *Frederick* soen tot *Egmont*, Heer tot *Yselssteyn*, ende Heer *Petiet Zalesaert*, ende was uit Bisscayen. Ende dese Cappeteynen mit alle dit volck voergenoemt die syn gecomen int Sticht van Utrecht op den xviii. dach in September, ende was op een Woensdach, ende hebben buffen ende schermen mede gebrocht, ende hebben hoeren leger gemaect tot *Jutsaes*, ende hebben van stonden aen hoer buffen ende schermen voer *Vronesteyn* gebrocht, ende hebben doer dat Huus gescoten, also dat *Lodewych de Wael* dat huys opgaf des Donredaghes smorgens omtrent te x. uren, behoudelic syn lyf, ende gingh in handen mit x. of xii. gesellen, die by hem opt huus waren, ende dat huus wert gespolieert ende verbrant. Ende dat heer bleef den Donredach ende tot des Vrydages s' avonts tot *Jutsaes* legghen. Ende terwyl dat dit heer stil lach, so eyften drie ruters uten heer te steken, ende een glavy te wisselen om hoer boelen wil tegen drie ruters van *Utrecht*. Ende die ruters aen beyden syden hadden malkanderen geleyde gegeven, ende quamen by een te spraecke tusschen *Utrecht* ende *Jutsaes*, daer die Overste van Utrecht qualicken mede te vreden waren, ende die van *Utrecht* en wouden hoer Ruters niet uyt laten ryden, want sy meenden verraden te werden. Aldus bleef dat steecspel aester, ende des Saterdaghes daer na, ende was op

op sunto *Mateus* dach, doe brack dat heer op; ende togheu voer dat blochhuys op die *Vaert*, ende dat rechte heer lach van *Wessels* camer van *Everdingen* tot den *Geyn* toe alle den wech langes, ende hadden hem daer begraven, ende lagen in goeder ordenancyen, ende in grater huede. Ende een ygelick *Stede* leverde hoer volck mit provande, broot, bier, ende anders, dat den daghe tydich was, ende hadden hoer tenten ende paweljoenen opgeslagen, ende Heer *Fau* van *Sigmont* lach met een deel kneechten by die bussen aen dat blochhuys, ende begroer van hem tot op die haven toe, daer die hufen pleeghen te staen. Ende die kneechten opt blochhuys staken den spoor toorn aen, ende bernden hem, doe sy dat heyr aen saghen comen. Ende doe die bussen geheten cortouwen, ende die slangen geleyt waren, doe scooten sy dick ende menichwerf op dat Blochhuys, mer sy en mochten daer niet op winnen. Doe sende die Bisscop van *Utrecht* voerlz op den xxx. dach in *September* twee groote bussen, diemen mortieren heet, ende die schietmen in die lucht, ende vallen van boven neder, ende sy worden gescoten, mer sy en raekten niet. Ende die Bisscop voorgehoert quam int heyr op den xxv. dach in *September*, ende bleef daer hent dat blochhuys opggeswenwert. Doe dese bussen voerlz op dat blochhuys niet winnen en mochten, doe sende die Stedehouder tot *Gorsum*, daer lach een graote busse, die wel eer die *Stadt* van *Zutphen* toe te horen plech, ende sy was lenck xvii. voet mitter Cameren, ende scoot wat minre cloot dan een *Uters* half scapel vat, ende *Hertoch Karl* van *Burgoengen* hadde die van *Zutphen*

phen dese bus genomen, doe hi dat lant van Gelre in kreech. Ende dese bus wert gescoten den eersten scoet op sunte Michiels avont, ende was op een Saterdag des morgens omtrent te vii. uren, ende dese scoet ginck beneden op dat blochuys. Doe scoten sy noch eens mit deselve bus ende scoten doer die borstweer. Daerna scoot dese bus noch eens op dat blochuys, dat tet al daverde dat aent Blochuys was. Ende als dese groote bus gescoten hadde, so worden die cortouwen ende slangen daer op verstont oock gescoten, ende als dat scherm op ginck, daer die groote bus onder lach, ende sy scieten soude, so liepen die gesellen, die op dat blochuys waren uyt den blochuys in een plaetsken, dat voert blochuys stont, mer die gheen die daer voer laghen en mochtent niet sien. Ende als dese bus gescoten had, so liepen sy weder in dat blochuys. Ende doe scoot die bus noch eens: also dat *Fau van Alphen* ende *Ewout Rutgerffen* als *Cappeteynen* op dit blochuys mit den knechten, die sy by hem hadden, spraeck begeerden te houden, als gesciede. Ende sy gavent blochuys op op sunte Michiels avont, behoudeliken hoer lyf, ende sy worden gevangen, ende daer ginck vant Blochuys lii. man, ende oock wat jongens, ende daer waren sommige Burger van Utrecht mede, ende opt Blochuys weter vier doot gescoten. Ende die Hollanders lieten voer dat Blochuys vii. dooden als men seyde. Ende op dit Blochuys was provande genoeg, ende alle dinck genoeg mede te houden. Daer waren op omtrent xl. haeckbussen ix. yfere slangen, ende een metalen slange, ende drie groote steenbussen, ende ander kleyp bussen, ende arborsten genoeg,
ende

ende veel goet hernas , also dat dit blochuys van allen wel bestelt was , ende sy hadden oock buskruyts genoeg , mer die grote bus dede hem die last , dat sy't opgaven , ende sy en saghen oock geen ontfet van die Stat van Utrecht. Ende doe die Bisscop voergenoemt ende die Cappeteynen mit die Overste van die Hollanders dit Blochuys in hadden , doe ginghen sy te rade , wat men best met dit Blochuys doen soude , of ment ofbreken ende tot niet maken woude , of datment inhouden woude , ende besettent. Ende daer wert voer't best gheraden , als datmen dat Blochuys ofbreken soude , als geschiede. Ende sy hebben dat Blochuys ofgebroken , ende dat beste hout is in schepen geleyt , ende is in Hollant gevoert , ende sy hebben al geslecht. Ende die twee toernen , die op die Spoey stonden , oock mede nedergebroken , ende hebben den steen voer in den kolck ende voer die deuren van die verlaten geworpen , ende dat ny werck , dat die Stat liet maken int jaer van LXXIX. dat hebben sy oock of gebroken tot dat water toe. Ende oock so hebben sy alle die molensteen , die aen die Vaert stonden , ende alle den steen van allen den verbarnden husen hebben sy in den kolck , ende voer die verlaten , ende in die haven geworpen , ende hebben den kolck toegedamt , datmen daer over mach gaen , ende die brugghen ende boghen van die Spoeyen hebben sy oock in gellagen , ende hebben al verderft , datmen verderven mocht , ja sy smeerden peck ende ter aen die plancken , die aen't Hoest stonden , ende hebben der sommige gebernt , ende ghenen arbeyt en verdroot hem wat quaets te doen ,

doen, ende te verderven, ende deden die Stat van *Utrecht* hier, aen' die *Vaert* grooten scade, als men mercken mach. Dit voersz aldus gesciet wesende so is die *Bisscop* voergenoemt des *Dynsdaghes* daer na wederom tot *Wyck* gereyst. Ende op enen *Saterdach* hadden die *Hollanders* die nederlaghe op die *Vaert* als voersz is, ende op enen *Saterdach* syn die *Hollanders* weder voer die *Vaert* gecomen, ende op enen *Saterdach* is dat *Blochhuys* op die *Vaert* opgegeven.

CXXIII. Item opten VI. daech van *October* is dit heer opgebrosen, ende was op den VIII. daech na dat dit *Blochhuys* opgegeven wert, ende dat heel heyr tooch tot *Oudewater*, ende daer omtrent, ende die *Cappeteynen* hadden wat meer in den wil te doen, mer et wert also natten weder, dat men die weggen qualiken gebruiken mocht, ende dat volck scheyden hem, ende een ygelick tooch weder thuis. Ende dat heyr lach omtrent ende in *Oudewater* XII. daghen lanck, ende Heer *Jan* van *Egmont* sende den *Burchgrave* van *Montfoerde* enen brief, ende eysten hem uyt te *kempen* te peerde. Ende dit soude gescien tusschen *Yselsteyn* ende *Montfoerd*, ende so wie den anderen venge van desen twee Heeren; die daer gevangen worde, die soude hem mogen lossen mit dusent *tronen* ofte die weerde daer voer. Mer die *Burchgrave* van *Montfoerd* en woude den Heer van *Egmont* niet comen, ende hiet en wert niet meer toe gedaen. Ende desen brief senden die Heer van *Egmont* voergenoemt den *Burchgrave* voersz, terwylen dat dat *Hollantsche* heer tot *Oudewater* lach by een.

CXXIV. Item terwilen dat die Hollanders voer dat Blochuys lagen so mangelden die ruter van Utrecht mit die ruter van *Wyck*, mer die ruter van Utrecht waren die van *Wyck* veel te sterck, also dat die van *Wyck* vyf of ses gevangen wert van de Walen, ende een Capiteyn van dat Walen volck, syn naem was Monsieur *Panffier*, ende hy was seer gewont, also dat hy daer aen sterf binnen Utrecht. Ende doe hy doot was, doe senden hem die van Utrecht mit die Lollaertges weder tot *Wyck*, ende daer wert hy begraven eerliken, ende die Bisscop was daer mede te grave, ende meer goeder luden.

Item op den xi. dusent mechden dach daer na toghen die van Utrecht uyt omtrent drie hondert sterck in Hollant, ende bernden een deel husen in *Arreeven*, ende sy vengen daer vier lantluden, ende sy lieten daer twe doden.

CXXV. Item in die maent van October int selve jaer, ende daer voer in die ander maent, so heeftmen alle die solres besien binnen Utrecht, wat coern daer op was, ende bysonder die solres, die de Lantlude gehuyrt hadden, ende was daer haver op, die nam die Stat, ende gaf hem lysfrenten daer voer, die penninc voer vier of vier en een quart, ende mit dese haver worden die ruters peerde gevoedert. Ende die dese haver haelden van die geen die 't regiment hadden was *Fan van Mas*, *Evert Volkertssen*, ende *Tomas Janssen* die rademaker. Ja sy deden so veel meer, die hoer solres niet op doen en wouden, ende hoer haver geern gehouden hadden, so lieten dese Gesckikte van den Rade die solres op slaen, ende namen die haver daer of, ende deden die luden

den gewelt, als my geseyt is.

CXXVI. Item op den xiv. dach in October is enen dach gehouden tot *VVerckhoven* tusschen den Bisscop ende die Stat Utrecht, ende van die Stat wegghen was daer geschicht *Gherit Zoudenbalch*, ende *VVernaer Braem*, ende daer wert getracteert om vrede te maken, mer alst aent sluten quam, soe wist *Gherit Zoudenbalch* een ander, ende stiettet altoes om, op dat daer geen vrede komen en soude, als men seyde. Ende hy hadde gevolch van die gene, die 't regiment hadden binnen Utrecht, die hoer getal niet groot en was, want 'et was al te doen om acht of negen personen. Ende dese dachvaert ginck tot niit, als der menich gedaen heeft. Ende doe dese dachvaert of was, doe wert dat ghemeen volck murmurerende, ende spraken onder malkanderen: *Wy willen vrede hebben, of wy willen ons selven doot vechten, et is ons beter doot te vechten, dan van bonger te sterven.* Aldus om deser spraeck overdroech die raet, dat sy die ecclesy bidden souden tot den Bisscop te trecken, om vrede te maken, als gesciede. Ende die Gedeputeerde van die Clesy quamen tot *VWyck* op den xviii. dach in October, ende spraken mundelic mit den Bisscop ruerende van vrede te maken, ende sy deden hoer boetscap scoen op, ende die Bisscop antwoerde daer weder op, die een reden om die ander, ende mitten kortsten die Clesy sceyden van *VWyck*, ende quamen niet weder.

CXXVII. Item ter wilen dat die Heeren van der Clesy te *Wyck* waren, so runden die ruters van Utrecht voer *VWyck*, ende namen daer omtrent xxx. stuk beesten, so peerden ende koeyen, also dat die

Heren van der Clefy grooten angst leden van die ghene, die hoer beesten verloren hadden, mer die Bisscop liet gebieden terstont, dat niemant die Heren van der Clefy misdorn en soude.

Item op den xx. dach in October daer na so syn die Heren van der Clefy weder van *VVyck* tot *Utrecht* gereyft, ende die ruters van *VVyck* syn die Heren nae ghereden, mer sy en namen hem niet, Ende doe dese Ruters aen die *Bisk* quamen, doe syn sy den wech opghereden nae *Amersfoort*, ende als sy op die hey by 't *Veen* quamen, so quamen daer drie waghens mit volck ryden, ende die ruters runden daer toe, ende dat volck ontliep den ruters int *veen*, mer die waghens ende die peerden kregghen die ruter, ende doe reden sy voert na *Amersfoort*. Doe quamen hen xxx. offen te gemoet, die namen sy oock mede, ende brochtende tot *Wyck* binnen.

Hoe die dachvaert gehouden wesi op Heyric Valkenaers weert.

CXXVIII. Item doer begcerten der drie Steden in *Overyssel* so is een dachvaert gehouden op *Heyric Valkenaers weert* tusschen den Bisscop voersz ende Joncker *Engelbert* van *Cleve*, ende die Hertoge van *Cleve* hadde syn Raets vrienden daer mede op dese dachvaert. Doe die Raets vrienden van *Overyssel* desen dach begeerden aen den Bisscop, doe seyde die Bisscop die van *Overyssel* toe; *Iek hebbe die daghe gehouden tegen den Joncker van Cleve, ende tegen die van Utrecht, ende haer voornemen ende begeerte is altoes, dat is van myne domynacy gaen suude, ende hem die ouerghouen suude, ende dat en denck ic niet te doen, want souden sy daer weder op staen,*
so

so en woude ic myn vrienden daer niet seiken, mit
meer woerden, Daer die van Overysel op antwoer-
den, sy hadden dit versproken, men en soude van
die dominacy niet tractieren. Aldus quamen die
Raetsvrienden by een als voorsz is. Ende doe sy by
een waren, doe spraken sy mit malcanderen, ende
hadden veel woerden ruerende van den vrede te
maken. Onder al so hieven die Cleefche Raden op
ende seyden: *Wilt gy vrede hebben, so onderwyft
uwen Heer, dat by overgeeft onsen Joncker Eng-
bretts van Cleve, ende eykten dese punten nae be-
screven: In den eersten die weerbycke jurisdictie in be-
veel te hebben over Utrecht ende Amersfoers, ende
dat ander punt was, dat die Joncker van Cleve heb-
ben soude dat Bistdom na des Bisschops doot, ende daer
in gevesticht by den drie Staten &c. ende by die drie
Steden van Overysel. Dat derde punt was, als dat
die Joncker van Cleve voersz hebben soude alle die
Bisschops garen op dese syde der Yselen, Ende want
dat dat re: cleyn waer synen staet op te voeren, so
soude men hem noch een pensy geven daer toe
nyt dat goet van Overysel, ende oock een van den
Stichtsen sloten, et waer die *Horsf* of *Apronde*.
Dat vierde punt was, als dat die Bisscop een generael
quytscelinge doen soude, ende vergeven alle misdact,
dat men des vast ende seker waer. Dat vyfte punt
was, dat die ballingen mit aervele ende lippen in
camen souden, als dat behoert, na gewoonten der Stat
Utrecht. Dese vyf punten aldus gheeyft wesenide,
daer antwoerden des Bisschops Raden op, ende sey-
den, of sy den Bisscop gevangen hadden, ende sy
hem dese punten of scaren, et waer genoech. En-*

de sy seyden mede , dat daer niet of comen en soude, mit meer woorden, die al te lanck te scrijven waren. Ende sy seyden mede, Wouden sy van vrede spreken, behoudelic den Bisscop syn dominacye, dat sy dan die van Utrecht ende van Amerissoert mede brochten. Ende die Raets vrienden van beyden syden seyden van een, ende een ygelic soude it synen Heren by brengen dat gheen, dat sy versproken hadden, ende souden wederom by een comen the *Wageningen*. Ende dese dachvaert wert gehouden op den xxix. dach in October. Ende die Raetsvrienden van Overyssel waren mede op dese dachvaert. Ende des Bisscops Raet van Utrecht setten die van Overyssel ter talen, hoe dat hem geleyt wert van den Bisscop, Waert sake dat men spreken soude als van die Dominacye den Bisscop over te gheven, so en woude den Bisscop syn vrienden daer op den daghen niet senden. Ende die van Overyssel deden des Bisscops rade des gestant, ende seyden, et waer waer, ende seyden dat sy't die Raden van Cleve oock also aengebrocht hadden, daer die Raet van Cleve niet teghen en seyden. Ende desen dach verginck niet vriendelick, dan die van Overyssel als middelaers namen noch enen dachvaert op aen beyden syden, ende daer souden die van Utrecht, Amerissoert, ende Montsoert mede by wesen, als geschieden.

CXXIX. Item daerna den iv. dach in November so syn die Raetsvrienden aen beyden syden by een gecomen tot *Wageningen* sonder die Raets vrienden van Overyssel en waren daer niet. Ende daer waren sy mit malcanderen in woerden, ende tractier-

tierden daer van allen gebreken, die hoer in dit oorloghe geschied waren, ende noch geschien mochten, die al te lanck te scrijven waren. Onder al so wert des Bisscops Raet gevraget, wat wisheyt, dat die Bisscop doen woude den ghenen, die hem gestelt hebben in dat oorloghe tegen hem. Daer antwoorden des Bisscops Raden op, daer soude men hem alsulcke wysheyt voer doen, als die drie Staten van desen lande ofte Sticht, ende die drie Steden van Overyssel goet docht wesen, ende genoeg docht wesen mit meer woerden. Mer int sluten so woude die Cleefsche noch die van Utrecht niet aen de vrede, ten waer dat die Bisscop voersz die vyf punten voersz overgheven woude. Doe seyden des Bisscops vrienden, *Doe ghy dit in uwen sin had, so hadt ghy u selven wel onghemueyt moghen laten, ende ons diergelycken.* Ende sy sceyden mit onvreenscap van een, ende een yghelyck tooch weder toe huys. Mer hadden die van Utrecht vrede willen hebben, sy souden em wel gekregen hebben, mer sy waren mitten Hertoch van Cleve verbonden, so en mochten sy buten den Hertoch niet doen. Ende oock so en woude die ghene, die dat regiment hadden binnen Utrecht, aen den vrede niet. Want sy seyden, men en soude hem gheen gelove houden, hoe veel seghelen ende brieve daer of gegeven worden.

Hoe die kerck tot Linschoten verbrant wert.

CXXX. Item op Alreheyligen avont so hebben omtrent xxxviii. knechten van *Montfoerd* toeghe-
taft in Hollant omtrent Oudewater, ende hebben daer ghenomen enen groeten roef van peerden ende hoernbeesten, ende hadden oock omtrent xxv.

of xxx. Lantluden gevangen. Ende die ruters ende Burgers van *Oudewater* hebben die knechten van *Montfoort* vervolghet, ende hebben daer mede ghemangelt, also dat daer xii. van *Montfoort* dootgeflagen wert, ende die ander worden vluchtich, ende liepen in die kerck tot *Linschoten*, ende die van *Oudewater* vervolghedense, ende staken die kerck aen, ende brandense, also dat sy uit die kerck rumen moften, Ende sy worden al gevanghen ende geslagen, also dat daer niemant van die knechten van *Montfoort* ontquamen. Ende die van *Oudewater* namen den roef ende gevanghen mede, ende toghen wederom te huys.

Item op sunte Willeboerts avont sterf Jan de Coninck, ende was Schepen-burghermeyster tot Utrecht, daer die Burchgrave ven *Montfoort* voersz veel aen verloes, want hy was een wys ende een stout jonck man, ende die ballingen die verdreven waren, die was hy seer hart.

CXXXI. Item op sunte Lebuyns dach na sunte Martyns dach in den wynter daerna so heeft die nye Raet eendrachteliken behalven vier stemmen verkoren tot eenen Borgermeyster in *Jan de Conincks* stede *Aernt Kam*, mer die Borchgrave van *Montfoort* mit synen vrienden en warens niet te vreden, want sy waren al in hernas, te weten in den eersten die *Burchgrave* van *Montfoort* voergenoemt, *Heynric van Nyevelt*, *Jan van Nyevelt*, *Jan van Lanscroen*, *Jan Wouman*, *Jan van Mafsche*, *Gherye Zoudenbalch*, ende meer anderen, die ic laet ongescreven, om de kortheyt wil, Ende die Borchgrave voersz mit dese personen voergenoemt
gin.

ginghen tot den Joncker van *Cleve*, ende seyden hem, dat sy mit *Aernt Ram* niet te vreden en waren, dan sy wouden *Jan Wouman* hebben in *Jan de Conincks* stede, mit meer woerden, also dat die Joncker voersz antwoerde, *Hy waer daer wel mede te vreden, also die Raet gekoren hadden.* Doe die Borchgrave voergenoemt mitten sinen dat hoerden, doe namen sy oorlof van den Joncker van *Cleve* voergenoemt, ende ginghen weder te huus, ende *Aernt Ram* bleef Scepen Borgemeyster.

CXXXII. Item op den *xxi.* dach in April anno *LXXXIII.* ende was op enen Manendach, was binnen Utrecht een Capittel geleyt in den Doem, om te spreken van vrede te maken, ende daer waren int kleyn Capittelhuus den Borchgrave van Montfoort, ende anders die dat regiment binnen Utrecht hadden. Ende als sy vergadert waren als voersz is, soo quamen sommige Borgers, die't verdroot dat dit oorloch aldus lange duerde, want menighe dachvaerden gehouden hadden, ende dat daer niet af en quam. Ende die Burgers maecten een vergaderinghe in die Doemkerck van *xx.* of *xxv.* man, ende een van hem luden floet dat Capittelhuys van buten toe, also dat daer niemant uytcomen en mocht, ende sy rlepen, *Vrede, Vrede, So wie vrede hebben wil, die comen aen die Plaets.* Ende die ruters, te weten, die voetknechten waren te *Breuckelen* om hout gesent, daer men mede bolwercken soude, ende *Loef van Pallaes* was hoer Capeteyn, mer die reylyger waren noch binnen, ende die waren som aen die *Plaets.* Ende doe die Borgers aldus aen die *Plaets* quamen, doe quamen

die reyſige ruters uyt haer herbergen lopen, ende boden weer. Mer die Borgers waren hem te ſterck, dat ſy hem hoer weren namen, ende ſekerden ſe in hoer herbergen te bliven. Ende ter wilen dat ſy aldus die *Plaets* in namen, ſo wert dat Capittelhuys opgeſlagen, ende die Burchgrave van Montfoert, ende die Overſte. die dat regiment hadden, quamen daer uyt, ende ſy wouden oock aen die *Plaets* lopen, mer ſy worden gevanghen, die *Burchgrave* van *Montfoert*, *Gberyt Zoudenbalch*, *Adriaen* van *Ryn* Borgermeyſter, *Cornelis Foeck*, *Fan* van *Lantſcroen*, *Adriaen* van *Eynſpeck*, ende *Fan* van *Nievelt*, *Dirck* van *Sulen* outſte ſoen. Ende over drie of vier daghen wort oock gevanghen *Fan VVouman* ende *VVillam* ſyn ſoen. Ende daer wert oock gevangen *Heyn de Lege*, ende *Heynric* van *Mas* de tripmaker, die wert gewont. Dit aldus geſciet weſende ſo hebben deſe Borgers behulp geſocht aen die Cleſy, ende die ſyn hem te bate ghecomen, ende hebben haeltelic enen bode gheſent aen den Biſſcop tot *VVyck*, hem ſeggende, dat die Borgers die *Plaets* in hebben, ende die *Burchgrave* van *Montfoert*, *Gberyt Zoudenbalch*, ende *Henrick* van *Zulen*, ende meer ander, die't regiment hadden, gevanghen. Ende deſe bode quam tot *VVyck* omtrent ten een uren na den middaghe. Ende terſtont ſende die Biſſcop twee van ſynen Dienres als *Geryt Korſgen* ſyn Kamerling ende *Aernt Scut* tot *Culenburch* te peerde tot die ballingen, die daer lagen; dat ſy hem rede maken ſouden, ende comen terſtont tot *VVerckhoven*, daer ſoude die Biſſcop comen, ende alſo te ſamen binnen Utrecht

rey-

reysen. Ende als dese boden tot *Culenburch* waren, doe quam noch tot *VVyck* die Commelduer van sunte Katerinen, ende brocht oock dese selve bootſcap tot *VVyck* aen den Biſſcop, dat hi van ſtonden aen tot *Utrecht* comen ſoude, die Borgers ende ſyn vrienden hadden die *Plaets* in. Ende doe quam noch *Eerſt* van *Drakenburch*, ende *Aernſ Ram*, die een out Borgermeyſter was in *Jan de Cannicks* ſtede, ende doe quamen noch die Domdeken, ende die Deken van ſunte Marien. Ende dese brochten oock dese bootſcap, als voorſz is, alſo dat die Biſſcop hem rede maecte, ende reysde doe na *Utrecht* wert, ende tot *Werckhoven* vant hy die ballinghen, die tot *Culenburch* gelegen hadden, alſe *Jan van Renes* Heren Jans ſoen, ende *Jan van Renes* van *Wulven* ſyn ſoen, *Heynric* van *Gent*, *Gheryt* van *Ryn Gberytſſen*, *Dirc Bor* van *Amerongen*, ende voert tot xx. perſonen toe, die verdreven waren, ende ſy hadden gebeden omtrent xx. goeder geſellen van die Borgers van *Culenburch*, die hem veylighen ſouden, alſo dat ſy ſterck waren mit die Lantluden, die oock tot *Culenburch* laghen, omtrent vyftich man. Ende die Biſſcop had mit hem ſyn daghelix huysgeſin, ende die Borgers van *Wyck*, ende een deel van die ballingen, die van *Amerſſoert* verdreven waren, alſe *Jacob van Biler*, ende *Willam* ſyn ſoon, *Lumen Reyers* ſoen, *Jacob Dolre*, ende meer andere, alſo dat die Biſſcop te ſamen ſterck was omtrent drie hondert man te voet, ende xxxv. te peerde, ende quam des avonts omtrent x. uren binnen *Utrecht*. Ende doe hi voer die poert quam, doe was die poert geſloten, ende daer vergaderde al dat volck

volck by den Biffcop voer die poert, ende daer quam doe *Jan Butendyck*, *Ysbrant Jansfoen*, ende *Meeus van Wede*, ende seyden, dat die ballingen die en fouden niet incomen, sy en fouden eerst oervede doen, dat sy om hoer uyt wesen, dat sy uyt geweest hadden, niemant misdoen, noch doen doen en fouden, als dat die Raet overdragen had, eer sy in comen mochten. Ende daer namen *Ysbrant* ende *Meeus* voersz enen eet van alle die ballingen, die daer waren van *Utrecht*. Mer die ballingen van *Amersfoort* en deden geest oervede. Ende die daer doen niet en waren, daer loefde die Biffcop voer, dat sy oervede doen fouden, eer sy oock in comen fouden, alst geschiede. Ende doe dit gedaen was, doe wert die poert, te weten die Tollestege poert, die aen die Oestfide van der gract staet op gedaen, ende die Biffcop reet in mit syn vrienden, ende wert eerliken ontfangen. Ende alle dat volck int gemeen beerden of hem seer lief had geweest, ende er was nacht ende duister, also dat alle die luden voer hoer dberen stonden mit bernende keerssen, ende syn mit toorsen ende lichten den Biffcop ende die mit hem quamen gevolt. Ende die Biffcop reet op die *Plaets*, ende van daer voert op syn Hof, ende een yghelick ginck doe, daer hy woude, ende daer hi plecht te wonen. Ende daer na quamen voert vast in die ander ballinge, die oock uyt waren, ende tot *Gorcum* ende anders waer lagen, als *Jan van Veen*, *Heyman de Gruter*, *Roelof de Gruter*, *Gheryt Knyff*, *Jan* syn broeder, *Aernt* van der *Maern*; ende anders veel goeder mannen, ende sy deden oervede als voersz is, eer sy in comen mochten.

EX

EX

THOMÆ BASINI

Archiepiscopi Casariensis

HISTORIA GALLICA

EXCERPTUM,

*Continens res gestas in Hollandia
& diocesi Ultraj.*

Ann. 613. CCC. LXXXI. & duob. seqq.

VIRO NOBILISSIMO
Generis splendore & vetustate
EXCELENTI
THEODORICO JOANNI
ALBERTO de RIDDER
VAN GROENESTEYN,
BARONI de KESSENICH, de RIENESTEYN,
de ANDELST, &c.

Bene agere, ac latari, & terrena despiciere.

NOBILISSIME VIR

Redit tandem ad te, quod ex
schedis viri doctissimi Gis-
berti Lappii à Waveren,
quas is moriens parenti tuo
viro Nobilissimo testamento
reliquit, à te hæctenus asservatum me-
cum ultro communicasti. Ego postquam
legissem, etsi nonnihil mutilum, ve-
lut raptum ex incendio, abjecta omni
mora, & descripsi mea manu, & quod
aspiceret tandem lucem, quum con-
tineat non pauca Ultrajecti olim acta,
cum Maximilianus Imperator cinxisset
urbem obsidione, & quæ alibi quæras
frustra, non indignum existimavi. Tibi
autem Nobilissime & Præstantissime Vir,
qui & ipse es eruditus, literasque & li-
tera-

teratos singulari æstimas affectu, quicquid
id tandem est, deberi totum sum arbitra-
tus. Et ratio amicitæ similitudine studio-
rum jam olim inter nos initæ, & quam
mutuis inter nos officiis servavimus hæte-
nus illibatam, jure id visa est flagitasse.
Deus Opt. Max. in cujus manu est uni-
versum hoc, illustrem tuam Nobilitatem,
& universam familiam protegat, tueatur,
& potenti sua dextra diu servet incolu-
mem. Vale Perillustris & Nobilissime Vir,
& devotam tibi tabellam hanc, nominis
tui templo dicatam, accipe serena fron-
te, meque & hæc studia, quæ multis ad-
modum nominibus obstricta tibi & de-
vincta, tua illa singulari humanitate &
comitate, quemadmodum fecisti hæte-
nus, fove, complectere. Dab. Lugd. in
Batav. Idib. Maj. Ann. CIO. IOO. XCVIII.

Nobilit. & Extell. tua

Additiss.

ANTON. MATTHÆUS;

LIBRI.

LIBRI CAPITA.

- CAP. XX.** *Transitio ad Trajectensia. Leyda urbis in-
vasto.*
- XXI.** *Quomodo Dn. de Egmonda Dordracum subegit,
Hoek sensibus inde pulsus, & de decretis & man-
datis Ducis Austriae contra Trajectenses.*
- XXII.** *Quomodo Trajectenses in . . . Dominum de
Montfoort.*
- XXIII.** *De Nanda occupata, de caesis ad Vreesvulcium
Hollandis, aliisque.*
- XXIV.** *De Legatis Trajectensium ad Ducem Austriae.*
- XXV.** *De Ruardo Trajectensi Engelberto Clivenfi.*
- XXVI.** *De Trajectensi clade.*
- XXVII.** *De miseria eorundem. De arctiore annona.*
- XXVIII.** *De Viana surrepta.*
- XXIX.** *De Amorsfortiorum & Trajectensium contu-
macia.*
- XXX.** *De novata causa ab Engelberto Clivenfi, &
de aliis ejus gestis.*
- XXXI.** *Trajectensium spes, quam habebant in rege
Franciae, aliisque.*
- XXXII.** *De Papae interdicto, & ab eo appellatione.*
- XXXIII.** *Inter Regem Galliae & Ducem Austriae pax.
Delpbini sponsalia cum filia Ducis Austriae.*

L I B

- I.** *De eorum tyrannide, qui Ultrajectum occupabant.*
- II.** *De episcopi in urbem reditu.*
- III.** *Montfurtum obsessum. Captum Ultrajectum ab
Henrico à Zuylen à Nyvelt. Captus episcopus.*
- IV.** *Soluta obsidio Montfurti. Fames quae Ultrajecti.
Ejusdem obsidio.*
- V.** *Ejusdem deditio. Episcopi restitutio. Obitus Fran-
sorum regis Ludovici XI.*

E X

T H O M Æ B A S I N I

Archiepiscopi Cæsariensis

HISTORIA GALLICA

E X C E R P T U M,

*Continens res gestas in Hollandia
& diœcesi Ultraj.*

Ann. c. d. cccc. lxxxi. & duob. seqq.

C A P. XX.

Non etiam arbitramur silentio prætermittendum eventum tumultuosæ seditionis, quæ ea tempestate grassabatur in civitate Trajectensi; quam tunc ipsi incolebamus. Et hæc caput olim & velut mater extitit totius Frysiæ, & iis temporibus in spiritualibus & Princeps hominum Christianique sacerdos; ejusque Frysiæ & Hollandiæ Præsulatum tenet, latum etiam habens proprium & peculiarem Principatum episcopali dignitati conjunctum. Ipsius etiam accolæ ab antiquo consueverunt inter se civiles contentiones exercere & habere. Quemadmodum etiam plura inter se habent oppida. Et in oppidis Hollandiæ atque vicinarum terrarum in tantum; procurante inimicorum; satore zuzaniorum;

K

niorum, discordiæ temporibus illis invalere, ut in acerbissima usque & implacabilia odia processerint, nedum inter de oppidorum & unius oppidi cives, verum etiam inter unius domus & familiæ conjunctissimas personæ. Est enim illic videre patrem adversus filium, fratrem adversus fratrem, & uxorem contra maritum odio partialitatis inardescere. Et quem quondam per urbès Italiæ quondam effervere partialitates Gueliorum & Gibellinorum, quarum necdum in plerisque locis omnino radices adhuc evulsæ sunt, ita non ibi tantum, verum etiam in recentioribus terris Hollandiæ & Trajectensium & finitimis eadem partialitatum genera inestabant. Sic & hoc est hamus & piscis, quæ cum citra annos cc. exorta fuit, & quodammodo sopita serotinerunt, & latuerunt, imperantibus illustris memoriæ Philippo & Carolo ejus filio Burgundionum Ducibus, qui eas in apertum produmpere perarant metu prohibent. Statim tamen vultus in inferis bedivæ sese attollentes mortuo Carolo Duce è latebris eructant, & in palam prodierunt. Sic & in Gallia nostra ante seculum hinc & odiolimplacabili prosequente fatis Burgundionum & qui *Armeniaci* dicebantur. Quæ tamen infamata factio postquam multis civibus atque populis, prohi dolor! extirpata fuit per annos circiter xv. modo miseratione divina obsoleta est & penitus extincta. Ea vero quæ *Hoekensien* & *Gabloncesien* inimicitia atque partialitas vulgo nuncupatur, tam altera dicitur in aridissimis montium populosis, & tam tenaciter eos inimicavit, ut quamvis stulte & sine ratione atque aliquo probabili colore exorta vel nuncupata videretur, cum & hamus & piscis, quem vulgo

ARCHEPISCOPO CESARIENSI. 145

Jo Cabileau nominant, ex quo omnibus populis
 Hollandiæ communis sit, qui hujusmodi etiam pi-
 scium ac cæterorum piscatione victum & divitias ma-
 gnas parare consueverunt, attamen nec exhortatio-
 ne aut doctrina verbi divini, nec timore Dei, aut
 Principum sanctionibus vel edictis ab hujusmodi dis-
 sensu nefandissimo atque perniciosissimo semina-
 rio hæcenus purgari, vel conquiescere possunt, quin
 semper imitaturque semper majorum suo-
 rum nefanda malorum radice contigit. Ann.
 Dni. m. ccc. lxxx. oppido de Leydis nonnulli cives
 expulsi & sese apud Trajectum recepissent
 qui tum magistratum in ea civitate gerebant
 fertur, ab antiquo patres illorum *Hoeck-*
sen defenserunt, auxilium ab eisdem postulave-
 runt. Quod cum facile impetrassent, circiter ducentos
 viros de civitate clero tamen civitatis &
 communitate de hoc nihil scientibus, quos eisdem
 exulibus quo vellent ad suum scilicet oppidum si
 possent recuperandum commodarunt. Quorum &
 cuidam militi * *Keynero à Broeckbuysen* &
 cuidam *Henrico Luyden à Nyerelt* commissa fuit. Hi
 autem alio se proficisci simulantes velle, celantesque
 propositum, quod mente conceperant, ad idem
 Leydense oppidum nocte appulerunt. Erat tunc
 gelu satis asperum, ita ut aqua, qua ipsum oppidum
 cingitur, in glaciem durata † facta & solida vestigia
 calcantibus facile haberet. Transmisso itaque vallo
 oppidanis nihil hostile suspicantibus, sed in stratis
 suis sacre quiescentibus *Hamati* cum suo comitatu
 Trajectensium nullo obstantem oppidum Leydense
 invadunt. Quod ita ingressi concurrentibus ad se aliis

Filius
 hic tertio
 gentis
 Gerardi
 domini
 de Weer-
 denburgh,
 de Ame-
 royen, &
 de Broeck-
 husen, &
 Johanne
 Brederod-
 dia, Rey-
 noldi do-
 mini de
 Brederode
 capti à
 Davide
 & dein
 torti so-
 roris. Vid.
 Jo. à Ley-
 dis de orig.
 & reb. gest.
 domin. de
 Brederode
 cap. 46.
 † al. fit-
 ma.

in ea civitate, factionis *Hoeck sensum* scilicet, eo loco potiti sunt. Cui resistere irruptioni cum illi adversae factionis, licet longe plures numero & opibus potentiores essent, velut jam captivi & obruti, non audent, ex ipsis circiter xv. direptis domibus suis certis in locis sub custodia traditi sunt, tenueruntque exules cum iis, qui suae factionis, oppidum, sese de inimicis suis satis atrociter vindicantes, & varias praedas atque rapinas pro libito exercentes. Sed tali actu & dolo sibi parata auctoritas non in longum eis cohaesit. Nam paulo post, cum Dux Austriae & Hollandiae Princeps in Hollandiam trajecisset cum parvis admodum copiis, exterriti Trajectenses, quos exules secum adduxerant, & non minus ab his, qui adversae factionis erant in oppido, ac à Principis invasione formidantes Trajectum cum praeda quam fecerant repedarunt. Et sic oppidum in pristinam libertatem sub Principis manum & potestatem receptum est, ejectis aut fugientibus illis, qui in illud forte irruerant.

C A P. XXI.

Quomodo Dn. de Egmonda Dordracum subegit, Hoeck sensibus inde pulsus, & de decretis & mandatis Ducis Austriae contra Trajectenses.

Juvit hujus Leydenensis oppidi recuperationem non modicum, quod illis diebus contigit in oppido Dordracum. Nam cum illis locis cives & Rectores ab antiquo velut duces & Primores partium *Hoeck sensium* factionis fuisse asserantur, easque partes pertinacissimo animo retinerent, atque foverent, traquentes ad se

se atque pellicentes vel terroribus, vel blanditiis, atque suasionibus, quoad poterant, alia patriæ oppida, & pleraque ex ipsis jam ab olim ad suum consensum, perduxerant, veluti oppidum de Gouda, Scoonhoviam, Roterodamum, & alia nonnulla, in quibus factio Hoeckensium longe validior & robustior existebat oppressis, & vel..... coactis, qui de contraria factione suspecti..... audita irruptione facta per Hoeckenses..... Leydensi supra modum exhilarati pro suæ factionis..... adversæque partis depressione ac damnatione..... universam Hollandiam in potestatem ac subditionem..... redacturos sese speraverant. Et is est vestigio proveniens..... quidem atque felicius quam ipsi tamen existimabant..... quidam strenuus miles Dominus de Egmonda collectis & sub silentio 200, circiter viris armatis eos in duabus aut tribus navibus occultatos & tectos, secum advexit, oppidumque irrupit. Quod cum statim sensissent hi, qui studiosi partium Cabelleanenſium erant, de ea re verisimiliter antea præmoniti continuo eis, qui irruptionem, fecerant sese sociaverunt, atque ita illos, qui diversæ factionis erant, ac magistratum honores in eo gesserant, atque à multis retro temporibus velut Principes totius Hoeckensium factionis extiterant, sub inimicorum suorum manum atque potestatem redegerunt. Fuit in illa irruptione alter Burgimagistrorum oppidi cæsus, qui obviam cum armis inventus, cum obistere adversariis conaretur, oppressus. Et licet nonnullorum, qui præcipui auctores factionis ante fuerant, bona direpta fuerunt, & de quibusdam ductis ad Hagam Comitum supplicia sumpta, quantum ta-

men ad plebejam multitudinem oppidum intactum remansit, cujus subactione cætera oppida ejusdem ac illud factionis, quæ potius suum verum Principem contemnere, quam ad eum debitum subjectionis & obedientiæ servare videbantur, exterrita atque emolita deinceps Principis sui dominationi magis se devotos atque obedientes præstiterunt. Nec tamen propterea radices seditionum à cordibus Hoëckensium avulsæ prorsus aut emortuæ reddiæ sunt, quatenus procul dubio manent alta mente repositæ, etsi proveniente metu pro tempore teguntur, tamen aliquando si in apertum emergere licuerit, verendum est, ne in magnum erumpant incendium.

G A P. XXII.

*Quomodo Trajectenses in Dominum
de Montfoort*

Habebant tunc Pontificem Trajectenses Dominum *David de Burgundia* cognominatum naturalem filium *Philippi* illustrissimi Burgundiæ Ducis. Et is frater erat felicitatis recordationis *Caroli* etiam Burgundiæ Ducis, literis competenter instructus, & humana prudentia ac animi magnitudine admodum excelebat, Qui cum cathedram episcopalem rexisset per annos plus *xxi v.* satis feliciter, & quamdiu præfati Principes vitam in humanis egerunt *Carolo* extincto, sublatoque metu, qui profecto utiliter Trajectenses aliosque ecclesiæ subditos à rebellionibus & civilibus dissensionibus cohibuerat. Quum homines quietis impatientes ani gestirent, quantumque illum egregium suum Principem ac Pastorem episcopum Trajectensem diligenter, evestigia celare

celere minime potuerunt. Creverant sub freno pacis,
 in qua sub eo jam diu vixerant, in magnas opes. Et
 civitatis ædificia tam sacra quam profana in floren-
 tissimum & honestissimum statum producta erant.
 Acquisierant quoque singuli pene cives Trajecten-
 sium, unusquisque pro suarum modulo facultatum,
 omnia vectigalia vel hereditarie vel ad vitam super
 singula ferme Hollandiæ vicinarumque terrarum op-
 pida. Quorum summa super lvi. millia florenorum
 ascendere solebatur in anno. Statim itaque, ut dixi-
 mus, extincto *Carolo*, cujus viventis metus infirmis
 & seditiosis animis Trajectensium tanquam tutor pu-
 pillis utilis valde ac necessarius fuerat, cogitarunt
 pestilentes nonnulli, quamvis via sese retrahere pos-
 sent ab obedientia & subiectione, quas ad suum Do-
 minum hæctenus exhibere & observare consueverant,
 ut abdicatis & proscriptis, qui magistratus & officia ci-
 vitatis gerebant, possent ipsi ad eosdem magistratus
 gerendos accedere. Videntes autem non nisi sub Du-
 catu alicujus potentis se facile id consequi posse accesi-
 serunt præfatum Dominum de *Montfoort*, quem suis
 factionibus dignum rati sunt futurum executores.
 Solebatur quidem eum contra suum Dominum Epia-
 scopum Trajectensem jam olim ab antea quosdam ex-
 ercuisse similitates. Propter quod & præfatis adfutu-
 rum auxilia eorum, qui se accersabant, non recu-
 savit. Sed prætinus eorum parvit voluntati. Ingre-
 dientique civitatem raso admodum satellite statim
 magna turba hominum eorum, qui res novas & em-
 nia turbari semper exoptant, ejus lateri se adiunxit.
 Sicque nullo negotio nullaque ex adverso data resi-
 stentia illico civitatis veluti imperio est potitus. his-

que vel profligatis vel dejectis, qui magistratus antea gesserant, ex voluntate Pontificis, secedentibusque omnibus civitate Vicariis & Officiariis episcopi, alios novos magistratus illico pro voto instituit, clavesque portarum civitatis ab eis, quorum fidei antea creditæ erant, amovit, & sibi assumpsit. A toto autem pene populo civitatis totissime cum his, qui suæ factionis participes vel etiam auctores extiterant, sibi multum applaudebatur, & quasi prisæ libertatis suæ restitutor publice privatimque ferebatur. Fiebantque per civitatis plateas frequentes epulationes per vices nunc in una vicinia, nunc in alia. Ita civitatis in hujus novita ferme festiva videbatur. Sed profecto non respondebant ultima primis, imo hujusmodi vanæ exul tandem calamitosus & gravissimus occup suæ instaurator libertatis publice jactabatur demum universam civitatem in miserabilem servitut ut nihil à servis ferme cives Trajectenses differre vi moreque jumentorum aut pecorum passus adversus eisdem paraverat hostes, die noctuque per imbres, nives, & frigora exire, & vitam suam periculis omnibus exponere cogèrentur. Hæc fuit libertas. Hæc privilegia restituta Trajectensibus per adventum Dni de *Montfoerde*, cum tamen suæ calamitatis & ruinæ nesciam crassaque ignorantia excusandam ipsam Trajectensium civitatem causabantur plures è civibus, nonnullique de clero adversus Dominum & Pastorem suum. Et is quadam majori imperandi ambitione erat elatus, Duce *Carolo* germano suo superfixe, cujus nomen & potentia non modo suis subditis

ditis sed & vicinis terris formidini atque terrori semper fuerant. Idem suus Pontifex privilegia suorum civium dejurabat, quæ in quadam * carta dicunt se habere, observari à suis Pontificibus, dum primum in domicilium & possessionem patriæ ingrediuntur, & sacramento solemniter jurari consueta. Sed quicquid exterius jactarent, aliud tamen, quo magis in ejus odium exardescerent, latebat in pectore clausum. Nam cum, uti agebant, qui mores civium Trajectensium ex antiquis temporibus exploratos & agnitos habent, plerique, saltim major pars ipsorum, veluti præcipui auctores & pertinacissimi defensores semper fuerint Hoeckensium factionis, eam quia quodammodo depresso & Cabeljaveses extulisse in Hollandia Burgundiæ Principes *Philippus & Carolus* ferebantur, adversus eos, & consequenter adversus suum Pontificem & totam domum Burgundicam vetustum odium conceperant, simul etiam quoniam eorum potentia semper eos sub metu & terrore continuerat. Vetere enim proverbio quos ipsi odissent consequens fuit quod & oderant. Quem enim metuunt † oderunt, inquit Cajus. Unde & primum iuviti eundem suum Pontificem, procurante Duce *Philippo* à sede Apostolica promotum, non valentes ejusdem *Philippi* conatibus obistere, susceperunt, cum electus alter fuisset frater Domini de *Bredenrode*, qui Præpositus erat sancti Martini Trajectensis, de familia utique, quæ una vel præcipua semper fuisse fertur tenacissima partium Hoeckensium factionis, contra Cabillionensium factionis per Hollandiam, proch dolor! capita. Ex his itaque animi çalentibus & ingruentibus morbis

* Formulam juramenti ab episcopis præstiti habes lib. 2. de Nobilib. cap. 47.

† Vid. Sueton. in Caligul. cap. 30.

* Vid. Hed. in David.

odia immortalia fere concerpant, & inimicitias implacabiles. Trajectum sive civium multo contra suum Pontificem totamque Burgundie domum, uti diximus. Quique ex civibus gravioribus & locupletioribus numerus, procul dubio ejusdem sui Pontificis, benignitatem atque prudentiam pensantes sui & quietissimam pacem, quam sub suo Praefule annos amplius * viginti quatuor habuerant, quae divina durasse cognita est in saeculis retroactis. . . . diligebant, & ut longævum esse in administratione Episcopatus cum sibi divina pietas donaret votis supplicibus precabantur. His itaque aliisque odiorum causis stimulantibus, qui pertinacius partes Hœckensium factionis defendebant, aliis adversabantur, qui suum Pontificem sequi, ac diligere, & se reconciliare Duci Austriae, eundemque sibi placibilem efficere cupiebant. Verum cum satis animadverteret dictus Burchgravius in Montfoort, si repropitiaretur civitati Dux Austriae, se ab ea repellendum fore cum cæteris suae factionis, potissime Bantitis ex Hollandia, quos omnino Dux Austriae expelli volebat, clam exceptis certis Ruthariis, parvo tamen numero, utpote viginti aut triginta sese contra hujusmodi suae depulsionis periculum communit. Quodam igitur die Ann. Dni 1481. mense Augusto, tres circiter aut quatuor dies antefestum beati Laurentii, cum jussus esset civitatem exire ipse Dominus in Montfoort cum suis, & is minime parere vellet, gravissima exorta est inter cives seditio. Nolentes enim potentiores & locupletiores sese & concives suos commercii & confrequentationibus carere,

* Tot anni sunt ab eo quo David inauguratus usque ad Ann. 1481.

rere, quas soliti erant facere & habere in terris præfati Domini Ducis, non sine magno sui detrimento, simul etiam se interea privatos advertentes patrimonii, & annuis redditibus, quos in ejusdem Principis terris atque dominiis habebant, collegerunt se cum magna multitudine plebis ad quendam pontem circa conventum Regularium prope portam, quæ vulgo *Tollenstege* appellatur. Ex adverso vero dictus Dns in Montfoort cum altero Burgimagistrorum & suis fautoribus collegerunt se in platea, quæ est ante domum Consulatus, eamque machinis & bombardis muniverunt, feceruntque campanam publicam sonari ad colligendum ad se populum sub vexillis civitatis, eo modo, quo in bellicis tumultibus fieri solet. Qua satis horribiliter intonante magnus populus & ad plateam & ad alios quoque qui ex diversa parte astabant confluit. Erantque quam plures ex plebe hæsitantes & fluctuantes ad quam potius partium sese conjungerent. Sed multitudo major est locupletioribus, quæ versus portam se colligit. Et si primum ac sufficiens manus illico coacta ad occupandam plateam & domum consulatus tendisset, cum dictus Dominus de *Montfoort* illic adhuc pene nullis stipatus militibus ac satellitibus quasi solus astaret, absque ullo negotio deside Sed nescio quo consilio in eo loco, ubi se collegerunt, constiterunt. Quod adversariis suis spatium suffecit ad se colligendum in platea civitatis, & eam Ut vero Dominum Trajectensem aut aliquam suorum manum asciscere & intromittere possent, extracta illa porta civitatis, prope quam astabant, cursores destinaverunt ipse quidem

dem ut tunc ferebatur celer accurrere, & suis fautoribus opem ferre properans ad medium usque iter inter *Wyck* & *Trajectum* pervenit. Sed cum Dominus de *Montfoort*, & qui eidem astabant, periculum intellexissent, & quod ad intromittendum inimicos suos in civitatem portæ effractæ apertæ paterent, ad obviamdum periculo ex tempore consilium accepit, nam stipatus Rutheris illis, quos ante, uti diximus, in civitatem ad se communiendum invexerat, atque aliis satellitibus, qui ad se confluerant, inter quos erat velut præcipuus unus juvenis audacissimus *Henricus à Zuylen à Nyevelt* ipsius Dni de *Montfoort* ex sorore filius, è platea civitatis præeunte vexillo versus portam, prope quam astabant adversarii, contendit. Ibi cum in adversarios bombardulas jacerent & aliâ missilia, paululumque adversarii obistere conarentur, tribus vel quatuor ex ipsis de dictis missilibus vel occisis vel sauciis, reliqua multitudo terga dedit, quos adversarii persequentés excedere civitatem per portam, quam effregerunt, coëgerunt, & effractam portam, ne vel per alios aliis vel ipsis, per suos aditus pateret ad civitatem, statim obserarunt & muniverunt. Numerus autem ad quingentos usque ex honorabilioribus civibus & locupletioribus ascendere ferebatur eorum, qui sic exiverunt, & per fugam salutem consuluerunt. Qui se primum apud oppidum *Wyck* recipientes, deinde etiam per vicina oppida, prout quisque sibi magis oportunitatem existimavit, sese effuderunt. Hæc fuit infausus acque infelicissimus dies civitati *Trajectensi*, quæ procul dubio evestigio, ex libertate & florentissimo statu, in quem diu manens sub legitimi

ARCHIEPISCOPO CÆSARIENSI. 157

gſtini Paſtoris & Principis ſui imperio proveſta ex-
 titerat, ſub tyrannicam poteſtatem & infeliciffi-
 mam ſervitutem eſt redaſta. Paucis diebus effluſis
 ipſe Dominus de Montfoort, qui ſuam modo quo
 diximus vendicaverat poteſtatem, ut eam manu mi-
 litari firmaret, ſciens molimina ſua non modo ex-
 pulſis civibus, verum etiam pluribus ex his, qui in-
 tus remanſerant, diſplicere, accerſivit atque Invenit
 in civitatem magnam prædonum manum, quos Teu-
 tonici Rutheros appellant, quorum metu atque ar-
 mis miſera civitas oppreſſa respirare in amiſſam liber-
 tatem non auderet. Miſerum erat tum videre ſpecta-
 culum civitatem paulo ante inſignem & civium ho-
 norabiliſſimam copioſam prædonum & viliffimorum la-
 trunculorum magna tunc numeroſitate confertam,
 & refertam, atque oppletam. Sed ad ſilentium civis
 miſeros adigebat metus, ex quibus tamen ex præbe-
 turba plurimi erant, quibus ea per erat
 eis præcipue, qui in ſuum epiſcopum odio acceſ-
 qui metiri & æqua lance pendere neſciebant
 mala, & quam miſerabilem ſervitutem
 ex priore & omnium rerum opulentia, quam
 à ſuo parentes habuerant, recidiſſent. Un-
 de indiscreta talium quibus & odium Dei
 ſui, & habitudo mentis, rationis judiciū
 penitus obtundebant, in eundem optimū Paſtorem
 ſuum omnia probra & maledicta jaciebant, nihil
 amplius votis expetentes, quam ut inoreſceret, aut
 peſſeret nomen ejus. Cum autem ſeſem Praſul & Do-
 minus videret civitatem ſuam tanta Rutherorum &
 plurimam ex populari multitudine civium turba contra
 ſe munitam, eoſque, qui tyrannidem à ea arripue-
 rant,

tant, nihil aliud quam se perditum iri optare, & moliri, habuit ipse necesse ad protectionem sui etiam sese militaribus præsidis commutare. Unde in tribus præcipuis oppidis, civitate unius *Wyck* ipse moram faciebat, & in *Renis*, atque *Yselsteyn* militum præsidia advocavit. Oppidum autem *Amerfordiz*, quod antea etiam civilibus dissensionibus & mutuis proscriptionibus agitatedum fuerat, & in quo prævaluerant, qui civet suo Præfulei obsequentes atque faventes miseriarum proscriptionibus affecerant, pertinacissimo fœdere Trajectensi civitati contra eundem suum Præfulem se constrinxit & devinxit. Nec mora longa *Fredericus* Dominus ab *Yselsteyn* stipatus *Bartheris* suis ad suburbanum portæ civitatis, quæ sanctæ *Catharinæ* cognomentum habet, noctu incendium posuit, pluribus inibi domibus incendio consumptis. Quod licet velut favilla in stragem incurrens materiam initio parvum esset, statim tamen longe lateque quaquaversum in magnos ignes colluxit. Nam brevi exacto tempore omnia ædificia, quæ per agros circumquaque Trajectum, ad vicina usque oppida absque inhibitione passim ignis consumpsit. Pauperesque agricolæ, nisi qui fuga elabi potuerunt, eorumque bona abduci vel direpti sunt, aut incendiis absumpti. Ita brevi momentæ agrî illi, qui cultu satorum optimi, atque ædificiis optimis populoque ornati, instructique erant, deserti, squalentesque ambustis & crematis cum suis æditibus in solitudinem sunt redacti, maledictumque illud Prophetarum, procul dubio completum est. *Convertit terram eorum in sanguinem, æmentia habitantium in ea.* Nam ubi paululum antea fuerat, voluti

luti quidam paradifus voluptatis, ubique procul du-
 bio squallent abductis arva totenis, ut nec jam,
 quæ pro prius fuerat, sed alia prorsus patria posse
 existimari videretur. Quotidie fiebant incurfiones
 novæ ex Hollandiâ, & oppidulis à Pontifice arma-
 torum copis communitis, in agros Trajectensium &
 Amersfordienfium univerfos, in donec omnibus expi-
 latis & abrafis nihil jam quod posset præde pa-
 tuiffe supereffet. Tentavit una vice pius Pontifex
 fuorum servium commiferatus ab suis eisdem re-
 vocare ad suam obedientiam, quare
 tati vicina suorum stipatus præfidio mul-
 tillic duobus solum tribus pernoctantibus diebus si-
 reverentiam præfentia sua rebelles meliore acti-
 relipiffent, sed ea res non modo rebellium ani-
 mos non emollivit, verum potius quod mente cen-
 ceperant odium adversus eum manifestius effe fecit.
 Exhibebant se quotidie cum Rutheris rivos rebelles
 ad expugnandum... & socios, si quo ingreſſio
 e monasteriis, in quibus confitebat ipse, sed in
 patentes eos campos edicere, vel in stationes sua vi-
 telam in sumptu potuiffent. Quare prudens idem
 Pontifex, qui arthriticis nam passionibus acriter ve-
 rabatur, & quod in majori sævitiam atque odis,
 unde eos mitigare putaverat, contra inardescant,
 relicto dicto roamine ad castrum de Myrke repede-
 re eis possit.

C. A. P. XXIII.

*De Narda occupata, de casis ad Vreesvicum
Hollandis, aliisque.*

Ea tempestate & turbine, & vastatione semen-
tis Rutheri, qui Trajecti collocati erant, cum
multis ex civibus per insidias cives & oppidulum de
Nærden Hollandiæ, nihil hostile de Trajectensibus
suspiciatos, sed commerciorum & com meatus com-
municationem cum eisdem mutuan habentes, inter-
coeperunt. Nam sub muliebri amictu fingentes qui-
dam ex ipsis Rutheris se, uti feminæ assolent, ad
oppidum ex vicinis agris ova & lacticia invehere,
portam oppidi occupantes in oppidum irruerunt,
causaque nonnullis ex civibus etiam basilicam ejus-
dem oppidi diripere, sed cum sentirent Amsterda-
mensis confestim triguis armatorum copiis navigio
advantare, relicto oppido bonis spoliato, cum præ-
da, qualem ad manum apprehendere potuerant, plu-
ribusque ex civibus abductis captivis, Trajectum sta-
tim remearunt. Nec tamen eo usque omnia, quæ di-
riptuerant, deferre potuerunt, sed plurima per agros
& vicina sparsim projecta effuderunt. Nam dicti Am-
sterdamenses cum aliis vicinis ex Hollandiæ eos cum
magno ulciscendi desiderio insequabantur. Et hæc
res adversum Trajectenses in odium & inimicitias
graviter totam Hollandiam concitavit. Unde non
multo post exciti ad vindictam collecto exercitu ex
oppidis suis Hollandini venerunt, ductore eorum,
vices Principis gerente Governatore Hollandiæ,
Dno Jydoro de Lalaing, ad obsidendum quandam
turtim

turrim seu Bastiliam, quam Trajectenses in loco, unde canale, quod Trajectum pertransit, exit de flumine *Lecke* (quod flumen portio est & membrum Reni fluminis) præsidio militum seu Rutherorum munierant. Cum tamen incautius illic absque valli munimento aut castris more militari dispositis se effudissent, nec ad explorandum molimina Trajectensium, quorum civitas ab eo loco non amplius uno miliari patrio remota est, cursores expeditos haberent, subito uno mane irruerunt in eos Trajectenses cum suis Rutheris, & eos imparatos cum magno clamore adorti in fugam verterunt absque certamine vel pugna. Cæsi ex ipsis circiter quadraginta & capti circa sexaginta. Cæteri ad naves, quas per flumen adduxerant, & se eis opportunitas ingerebat confugium invenerunt usque ad numerum xxx. tam grossarum quam minut. nobiles cum præda quam de navibus expositam in terram invenire potuerunt, cum pluribus militibus Hollandiæ signis Trajectenses in suam civitatem cum magno applausu civium invexerunt. Sed nec ea lætitia eis longa nec fausta hujusmodi trophæa extiterunt, quemadmodum paulo post in sequentibus referemus. Ut enim cecinit Poëta insignis:

*Nescia mens hominum fati sortisque futura,
Nec servare modum rebus sublata secundis.*

C A P. XXIV.

De legatis Trajectensium ad Ducem Austriæ.

Miserunt subinde Trajectenses legatos suos in Brabantiam pro concilianda pace cum Duce Austriæ

striz, si possent, secluso Pontifice. De pace enim cum eo redintegranda nullo pacto patiebantur audire, qui magistratum tunc in civitate gerebant. Et quidem bonas & æquas pacis conditiones, comprehenso suo Pontifice, manenteque, uti iuris erat, Præsule & domino civitatis, si eam amplecti curassent, facile invenissent, & in sua poterant mansisse libertate & pace, sed tam alte iniquum in suum Pastorem optimum odium in mentibus auctororum rebellionis radices miserat, deque se semper sæva præsumens conscientia læsa in tanta diffidentia & desperatione ventis & firmitatis qualiumcunque eis factarum pollicitationum animos eorum constituerat, ut bonam pacis oblatam seu offerendam conditionem, per quam sub manus & potestatem domini & Pastoris sui reciderent, respiciendam pertinacissime observarint. Ferebatur Dominum in Montfoort hujusmodi evomuisse sermonem, quod mallet potius videte Trajectum deductum aratro, totumque campis virentibus solum ipsius civitatis referri, quodque potius omnia extrema famis, pestis, cæterarumque cladum & calamitatum ipse sui que iniqui fautores etiam ad omnium usque civium internecionem libentius expectarent, ac viderent, quam incolam civitatem ad parendum dicto suo Pontifici & domino consentirent. Sic erat misera civitas sub sævissimorum tyrannorum potestatem redacta, nec in contrarium, quanquam sine dubio longe amplius numerus eorum esset de honestioribus civibus, qui ad parendum atque obsequendum suo Pontifici afficiebantur, qui existeret, quisquam erat, qui contra de-

creta

creta vel inordinatissimas rebellium affectiones nutire auderet. In tantum minus ac metu premebantur. Atque cum infecto pacis negotio Legati civitatis domum ex Brabantia revertissent, magnum Ru-therorubia numerum equitum atque peditum, rebellium auctores, undecunq̄ue poterant, asciverunt; ita ut absque difficultate, si eis libuisset, & dissipare civitatem, & cives trucidare potuissent; nisi hoc divina providentia avertisset. Cum his itaq̄ue prædandi & spoli mentis, injectis cum eis civibus, quoties & ad Rectoribus imperare collibuisse, patriam tam suam quam Hollandiam vicinam incurstantes; id ipsum etiam stipulatoribus episcopi & Hollandiæ ex adverso referentibus, quaquaversum ad tria & quatuor miliaria patriam incendiis, cædibus, & rapinis vastatam, abram, desertamq̄ue fecerunt.

C A P. XXV.

De Ruwardo Trajectensi Engelbrito Croensi.

Videntes potro Rectores civitatis se non potuisse consequi pacem, quam habere speraverant, aut sperasse fruxerant seu simulaverant cum Duce Austriae & terris suis, suo Pontifice secluso, & quod eis ad sustinendam tam. difficilis belli pondus majoribus viribus opus erat, agitarunt, qualiter suo Episcopo potentem aliquem adversarium opponerent, quem ipsi veluti civitatis & patriæ vice Pontificis defensorem, vel Advocatum, vel ut vulgo loquuntur, Ruwardum illectum spe Episcopatus obtinendi post mortem vel depositionem sui Pon-

tificis objicerent. Et oculos deflectentes ad *Engelbertum* fratrem illustris Ducis Clivenfis, adolescentem nobilem, annorum circiter decem & octo, neque literarum peritia, nec probitatis adhuc moribus fatis agnitum, intonsa barba, adsciverunt sollicitantes, donec cum suis voluntati eorum assentiret, quod non difficile factum fuit, inque civitatem introduxerunt. Mirabantur multi, cur hujusmodi Rectores & magistratus civitatis subito in illam barbariem sese invicem foederassent, ut promissas cuncti contra patrios mores deserrerent barbas, quod perante minime consueverant; sed cum adventu præfati *Engelberti* ad civitatem eas repente omnes pristino more detonsas haberent. Et satis probabili conjectura æstimatum est, eos, vel communi voto vel ex condito eas sic detulisse intonsas, quoniam desiderio suo de invehendo præfatum *Engelbertum* in suam civitatem potiti forent. Intravit igitur civitatem vigilia Dominicæ nativitatis Ann. Dni 1481. cum magno auctorum sui adventus & imperitiæ ac ignavæ plebis applausu. Sed profecto longe aliter, quicumque graves rerum divinarum & humanarum periti, vel humana valentes prudentia, rem existimabant. Nec longa mora: altero nempe die post solennem nativitatis Dominicæ insani vulgi vana exultatio, quæ de novo adventu sui Ruwardi duxerant, in lamentum & luctum conversa est. Et tunc manifestum fuit, utri de suo adventu veriores fuerint existimatores, illine qui ei plaudentes ardebant, an qui infelicem infaustumque non ambigerent esse futurum.

CAP.

C A P. X X V I.

De Trajectensium clade.

Collegerat enim tunc Gubernator Hollandiæ magno gestiens animo diluere ignominiam, quam apud Bastiliam de *Vaert* ad ripam fluminis *Lecca* ante passus fuerat à Trajectensibus, circa tria millia virorum, qui ex parte majore erant militares & bellicis expeditionibus & congressionibus assueti, inter quos Capitanei & Duces satis famosi Marchio Antwerpia, & quidam Hispanus cognomento Pe cum certo numero Gallicorum atque Hispanorum Hi cum quendam Burgum appellatum * *Emmenesse* locupletis ac bellicosi & superbi populi multitudine refertum vastavissent, diripuissent, atque cremavissent, pluribus loci accolis vel cæsis vel captis, ad incendendum pariter & vastandum quasdam villas sitas ad unum miliare vel duo de Trajecto illis palustribus locis, & quibus ad comburendum & focos componendum patria illa uti solet, quod illic neque sylvæ neque arbores ad combustionis usum nisi raro admodum inveniantur, iter direxerunt. Ubi incendia & prædas cum agerent, flammis manifestissime in Trajecto collucentibus, atque apparentibus, statim tam Rutheri quam magna civium multitudo usque ad numerum, ut ferebatur, quinque millia hominum confuse & absque ordine suis portis eruperunt, atque ad loca, in quibus adesse hostes sentiebant, properanter cucurrerunt. Quos cum propius accessissent, & eos fugam capturos, quemadmodum alias prope

* Vid. lib. de jur. glad. cap. 19. n. 3.

flumen Lecke juxta Bastiliam fecerant, arbitrarentur, experti sunt damno suo se cum armatis viris negotium habere, qui cum eos alacriter excepissent, & in eos composito agmine irruerent, illico ipsi Trajectenses terga dederunt. E quibus tam de civitate, quam suburbanis & vicinis villis perempti sunt circiter mille & quingenti, plures etiam abducti, capti, cæteri fuga elapsi cum ingenti pavore intra mœnia sua se receperunt. Quantus autem luctus, quæ lamenta in civitate audita sint plangentium liberos parentum, liberorum parentes, fratrum fratres, uxorum maritos in eo prælio cæcos, vix sufficienter ullo sermone æquari posset. Erat profecto luctus ubique, pavor, & plurima mortis imago. Hæc fuerunt felicia auspicia futurorum bonorum, quæ eis suus novus Ruwardus, quem tantopere regentes civitatem expetierunt attulit. Invexit hos fructus applausus, quem sibi ignorantia atque malitiæ tenebris obducta plebs, invalidis suis assentens Rectoribus, eidem Ruwardo adventanti tertio ante die fecerat, atque celebrarat. Hæc oppressa, uti jactitabant, per suum Pontificem suæ libertatis restitutio. Quod si hostes civitatem hac clade suscepta statim aggredi & expugnare pertentassent, factis verisimile est, quod in ea expugnanda, sic ut erat tunc exterrita & velut exsanguis effecta, resistentiam satis debilem invenissent. Sed misericordia Dei benigniora providente ab illo tunc periculo imminente civitas præservata extitit. Non enim vult Deus, ut sanctus Propheta canit, mortem peccatoris, sed magis ut convertatur & vivat. Erant etiam in civitate quamplures viri devoti & religiosi, qui

quibus molitio suorum regentium vehementer displiceret, quorum merito pie credi potest divinam iram clementia temperatam tali civitatis excidio tum pepercisse.

C A P. XXVII.

De miseria eorundem. De æstivæ annæ.

NON tamen absque plurium ætumnarum & calamitatum cumulo civitas permansit, sed eam & carissima annonæ aliarumque rerum humanis usibus necessariorum inopia & paupertas graviter afflixerunt. Qui enim amplissima patrimonia habebant, vel annua vectigalis, si in terris Ducis consistebant, uti erant ibi majori ex parte, cum ad fiscum Principis cuncta devoluta erant, nihil profus emolumenti inde percipiebant, si in proprio territorio, cum omnia, quæ in agris erant, deserta & squallida jacerent, etiam nullam dominis prædiorum afferebant solatium vel fructum. Itaque nisi ex veteri industria vel parsimonia aliquid sibi reservaverant, quod pauciores tamen tam de civibus quam de ecclesiasticis fecisse forebant, consequens erat, cum quoque victusque ad duplum vel triplum assuetum perantæ pretium excurrissent, nec non nisi, cum maximis difficultatibus & laboribus, inveni ex uno solo angulo possent, & hoc cum præsidio plurimæ armatorum multitudinis, quod qui bene peculiatum non erant gravi egestate & penuria laborarent. Artificum vero manus, qui anteriori quietis ac pacis tempore de suis artificijs atque operis honestam satis & copiosum sibi victum suppeditabant, quia necessariz eis

deerant suarum artium materiæ, quas etsi forsan adhuc residuas haberent, nullus erat vel rarus, qui ab eis operas expeteret, vel artificialia compararet, magna pariter inopia atque famis inedia premebatur. Quas clades etiam plurimum mors atque interitus tum ex moestitia, & luctu, tum variis ex ægritudinibus, quas fames & penuria victualium parturiebant, quibus perante sufficienter vesci soliti erant, e vestigio sunt consecuti, in tantumque est adauctus mendicantium numerus cujuslibet ætatis atque sexus, ut de ipsis per totam pene civitatem plateæ replerentur. Qui nedum in civitate erant, sed etiam ex vicinis villis & agris, ubi enutriti erant, adigente necessitate ad civitatem pro victu necessario sibi procurando confugerant. Eratque miserum & lamentabile videre impletum in hoc populo, quod Jeremias Propheta de Jerosolymitis lugubri cecinit carmine: *Quod qui prius nutriebantur croceis amplexati sunt stercorea.* Perurgente enim penuria famisque inedia vilissimis & ante insuetis prorsum cibis plerumque mendicatis vesciebantur. Et supra his quidem multi compatiebantur & congemebant, sed subveniebat nullus, nam qui hoc soli potuissent averfos prorsus habebant a reconciliatione & pæce animos obduratos. Unde & adversus civitatem & in eos odium plurimum animis cumularunt.

C A P. XXVIII.

De Viana surrepta.

In fidiis etiam & proditione aliquorum accolarum
 qui in civitate pro præsidio collocati erant,
 oppid

oppid perante semper civitati amicum & benevolum ferme solo eo quod per terras Ducis *Austriæ* libera exerceretque commercia, quæ plurima necessaria Traj advehebantur, nocte irruerunt cooperante proditorum manu, inciperuntque, & suorum manu valida communiverunt, quanquam cives loci nihil de Trajectensibus hostile suspicarentur, nec ullam, veluti nihil metuentes, armatorum munitionem recipere voluissent. De quo tamen ab utralibet partium sollicitati fuerant, & sæpius peremptati. Illic astabant * plures ex civibus adscititiis civitatis, qui ad eum locum tanquam securum & neutralem sese contulerant, quos Rutheri bonis suis exutos & spoliatos etiam ad se redimendum magnis pecuniarum summis adegerunt. Res primum a nonnullis Trajectensibus auctoribus & fautoribus rebellionis pro felici & fausto proventu habebatur, sed profecto a quibusque peritioribus rerum æstimatoribus infelix & iniquissima habebatur, successuque statim temporis compertum est, quam damnosa civitati foret, quod per hoc omnino privata fuit advectione plurium victualium ac aliarum rerum necessariorum, quas de terris *Hollandiæ* & aliis *Austriæ* Ducis per medium illius oppiduli neutralitatem servantis consequi consueverat, atque cum hujusmodi oppidulum circiter menses tres ille Rutherfordus, qui ipsum sic fraude interceperat, cognomento *Zwanenburgh*, tenuisset, cunctaque & in oppido & circumquaque, quæ capere potuisset, aggregasset, plurima farcitus præda & spoliis miserorum, domino loci mediante, summa trium mille florenorum ipsum oppidulum restituit, & relictis Trajectensibus ad propria remeavit,

* Sermo est de Vienna. Vid. infr. in not.

CAP.

De Amersfordensium & Trajectensium contumacia.

Nos vero Amersfordenses Trajectensibus agglutinati etiam belli cladibus, & his, quæ inde provenire solent, sinistris eventibus exfortes evaserunt. Nam paulo antè cladem à Trajectensibus susceptam autumnali tempore, cum adversus hostes incurstantes & populantes agros suos tamere & confuse exiliissent per insidias ab hostibus circumventi fortunam belli adversam experti sunt. Cæsi enim fuerunt de civibus plusquam ducenti, & circa centum ducti captivi cum plurima præda bonæ, quorum solent quotannis multitudinem magnam in suis saginatis palustribus & palustribus locis. Agebant abductos fuisse, præter alia multa, quæ in prædam similiter cesserunt, super eia, & ducentos boves, qui iam deducendi ad nundinas huiusmodi armentorum (quæ iisdem temporibus celebrari solent) in plerisque locis parati erant, sed huiusmodi clade licet graviter attriti nihil tamen magis magnifatus, & reliqui factionis duces emolliti sunt, sed semper magis ac magis in acerbitate odii atque inimicitiarum in suum Pontificem exarserunt, licet nec ullam vel minimam huiusmodi probabilem factis causam dicere vel probare potuissent, cum profecto iustus ac verius de ipsiis & Trajectensibus idem Pontifex dicere poterat, quod de iniquo Judæorum in se odio Salvator noster dixit, quemadmodum in Evangelio Johannis legimus; *Odio iniquo habuerunt me gratis*, & quod in Psalmo de eo cantatur: *qui recubaverunt*

ARCHIEPISCOPO CÆSARIENSI. 171

hant mihi mala pro bonis, & plurima hujusmodi. Procurrente autem hujusmodi odiorum atque inimicitiarum rabie. & furore civitas Trajectensis sub carissima annonæ plurimarumque rerum humano usui necessarium atrociter gravata elanguit, & fame, & quæ exinde nasci solent variis hominum mortibus, morbis, atque ægitudinibus extabuit. Ita enim invaluit fames ob carissimam victualium & pauperiem, quam ob majorem populæ multitudinem furor bellicus importarat, ut ubique per vicos & plateas viri & mulieres, sed majori numero pueri & infantes, veluti simulacra, seu mortuorum umbræ super terram ambulantes putarentur. Fuerunt interea pluribus & variis in locis conventus partium pro pace vel treuga ineunda, & reconcilianda, nunc cum legatis seu Commissariis Pontificis, nunc cum Legatis Ducis Austriæ, sæpe etiam cum utrisque celebrati, sed in omnibus cum Amersfordenses & Trajectenses suum Pontificem ac Principem recognoscere pertinacissime & obstinatissime recusarent, nunquam ex hujusmodi conventibus aliquis bonus fructus optatæ pacis vel treugæ potuit evenire. Quin potius publice tractabatur, quod non nisi ad circumveniendum suos adversarios, siquo ingenio potuissent, & placandum rumores pauperum civium, quorum longe major pars non nisi pacem exoptabat, & suo Pontifici reconciliari, tales conventus cum adversariis fieri & haberi petebant. Nec levi sane & vana conjectura ea communis omnium ferme æstimatio invaluerat. Nam quoties ad hujusmodi conventus Legatos suos Trajectenses mitterent, se uestigio vel ad rapinas faciendas, & abducendas prædas, aut capti-

captivos, vel ad miscenda incendia in terris & agris adversariorum suos emittebant, qui frequenter damna non modica improvidis & se negligentius curantibus ingerebant, unde non temere eos uti verbis pacificis in dolo, nullum autem profus redintegrandæ pacis atque amicitiaæ votum, seu propositum, sed ipsius potius distrahendæ atque elongandæ gerere putabantur. Initio quo Trajectum *Engelbertus* de *Clivis*, de quo supra meminimus, advectus est, cum magistratus regentium civitatem cum suis fautoribus in ipsius nomen, obedientiam, atque fidem jurassent, conati sunt clerum civitatis, uti similiter faceret, modo blandis sermonibus, nunc gravissimis comminationibus, inducere, sed cum viri graves & timorati quinque ecclesiarum, divini & humani juris periti eis liquido ostendissent salvis conscientiis propter jurium inhibitiones magnis & formidabilibus pœnis sancitas se id minime facere posse, tandem, quamvis à comminationibus non cessantes, tamen aliquando quieverunt. Temptaverunt & idem ipsi perante & ab eodem clero extorquere, ut in quibusdam vanis & frivolis comminationum articulis, & capitulis, quos adversus suum Pontificem tendentes ad suam depositionem, apud ipsum Pontificem se prosequi intendere jactabant, eis vellent adherere, eundemque clerum, vi & metu non injusto, aut vano, adhibitis, ad quandam adhesionis formulam, non tamen qualis ab eis expetebatur, sed longe civiliozem adegerunt. Verum cum per omnia scrutantes iniquitates viderent se deficere in suo scrutinio, & sese irrisioni potius ubilibet patere, nihil de conceptis com-

comminationibus, vel verius confictis, intentare vel prosequi ausi fuerunt. Videbant enim tales concinnantes dolos se talibus innixos dolosis commentis, variisque figmentis, omnis solidi ac validi fundamenti firmitate destitui, nec inde aliud posse nisi labores & expensas inutiles atque ignominiam reportare. Quapropter se ab hujuscemodi suis frivolis abstentarent molitionibus ad tempus quidem, postea autem interposita quadam appellatione, de qua paulo post locuturi sumus, causam suæ appellationis duobus Cardinalibus committi ægre obtinuerunt, in qua erant hujuscemodi frivolæ criminationes insertæ.

G A P. XXX.

De moneta cusa ab Engelberto Clivenfi, & de aliis ejus gestis.

Erat dictus *Engelbertus* intrusus ab initio adventus sui, quamdiu stetit Trajecti, in domo Episcopali sita, ut moris est, juxta cathedralem ecclesiam, in quam fuerat ab his, qui eum accersierunt, tanquam vicem gerens Pontificis collocatus & adductus. Ut autem non in *vacuum accersitus fuisset, aut nihil assecutus potestatis putaretur, ipsis suggerentibus monetam novam, argenteos atque aureos nummos, suo nomine cudi facere aggressus est. Qui cum initio utcunque pro attributo eis cursu tolerabiles fuissent, brevi tamen temporis decursu, cui opus hujuscæ cudendæ monetæ ab eo commissum extiterat, tam improbos percussit, ut non modo extra urbem, ubi à cunctis respuebantur, sed nec in civitate ullus solutionem in talibus nummis acceptare

topare vellet; sed passim tanquam reprobi refecti
 refectur ab omnibus: Erant enim; ut agebant; in
 reita parte deterioris in estimatione justis & va-
 lore; pro quo; ut currere deberent; cadebantur.
 Unde & in ead prater alla incommoda
 etiam ipsa moneta pluribus non modicum damnant
 invenit. Aliud etiam, ne inutile sibi dominium quassif-
 se videretur, satis injustum & infame opus effecit.
 Nam cum accolis cujusdam villæ; ut ab incendiis
 & rapinis tuti ac securi manerent in suis domibus;
 apud civitatis Rectores sese pecunia redemisset; &
 sub pactis promissæ eis libertatis & securitatis
 nihil hostile a civitate metuentes agros suos cole-
 rent, dictus *Engelbertus* persuasus a nonnullis suis
 satellitibus; quod pactum per eos cum civitate con-
 ventum sibi, nisi se ab eo redimerent, minime
 prodesse deberet, stipatus multis Rutheris ad eos
 prædandos atque diripiendos exiit. Qui cum ni-
 hil hostile suspicantes non curassent neque se neque
 bona sua divertere aut occidere; nihilominus dirē-
 ptis & rapis, quæcunque habere poterant, non
 fideles sibi aut pacificos; sed hostes ferocissimos
 adventasse senserunt; qui nec contenti præda &
 spoliis miserorum etiam eorum domos & habitacu-
 la flammis voracibus dederunt. Hæc fuit prima
 expeditio; hæc prima congressio; quam per semet
 ipsam *Engelbertus* defensor futurus patriæ fecit, de
 qua in civitatem Trajectensem; quæ dictis infeli-
 cibus fidam securitatem vendiderat; præclara hæc ob-
 erophæa importavit. Temptavit autem idem *Engel-
 bertus*; imo potius Rectores civitatis & factionis
 Duces; ac totis ea terra *Clivensi* copiis; quæ eisdem
 Dux

Dux Clivenfis ita auxilium miserat, pariter cum fors
 tam Rutheris quam civibus, quos cum Clivenfi-
 bus advexerat, vel expugnatione, vel alias deditio-
 ne loci Moclarum, sibi acquirere & sui juris efficere
 oppidulum de *Yselberg*, a civitate non amplius uno
 miliari patriae remotum. Erat illic praesidium satis
 infirmum civitati, & quod vel ad civitatem accedens
 vel inde abeuntes plurimum molestabat. Emis-
 sa quoque ad pascos vel saltus animalia civitatis sa-
 pe frequenter abigebant, ac variis modis atque fre-
 quentibus & pens quotidianis incursionibus dam-
 na civitati inferbant. Et erat quippe inverteatim,
 uti agebant, Dominorum loci illius odium ad civita-
 tem, & vice versa. Certe vulgo proverbium &
 commune, quod Domini de *Yselberg* adhuc in ma-
 trani uteris clausi hostes Trajectensium, praesquam
 in lucem hauri ederentur, esse solent. Moverant
 itaque hinc civitas hujus Trajectensium & Cliven-
 sium copia circa quatuor milia pedum decibus
Engelero & Domino & *Monsieur*, & sepe per
 agros & pascos ipsius oppiduli ultra jam jactum missi-
 silium propinquos effuderunt, velut oppidulum ob-
 sessum, qui cum sine fossa illic & vallo aut aliquo alio
 munimento quinque aut sex dies dispersi hinc inde
 jacuissent periculum potius quam milium more (nec
 enim secundum disciplinam militarem castra metati
 erant, aut communiabant) tandem simul & vicissim
 caritatis atque caritatis defatigati nulla attemptata ex-
 peditione inefficaces & vacui Trajectum redierunt.
 Unde post duos aequae tres dies, cum nec stipendia
 perciperent, nec victualia, nisi admodum raro,
 comparari valerent, sine ullo penitus fructu &
 hono-

honore ipsi Clivenfes sunt reverfi in patriam:

C A P. XXXI.

*Trajectenfium spes, quam habebant in Rege
Francia, aliisque.*

DEposuerant autem magnam spei suæ partem ipsi rebelles Trajectenfes in auxilio Ducis Clivenfis, sed cum hæc auxilia hujusce eis transmissa non modo eis nihil profuisse, verum etiam magis obfuisse perspicerent, ab ea, quam in eum habuerant, spe plurimum exciderunt, majoremque eis adhuc ab initio ipsius factionis confidentiam de Rege Francorum ipsi sibi proponebant; & quod eis præsidio adforet cum Duce Clivenfi quotidie jactabant, & in vulgo omnia adverfa Duci Austriæ Indies provenire ab exercitu Regio disseminabant, non tam exspectantes, quod eis in subsidium partem copiarum suarum transmitteret, quam quod eorum hostem Ducem Austriæ suasque terras prorsus deleteret atque opprimeret. Quod si ita eveniret, sublato tanti tamque potentis inimici metu, qui erat sui Pontificis unica spes & fulcimentum, quem uti diximus acerbissimo odio prosequerentur, voto suo in ejus oppressione atque dejectione, *Engelbertique* sui sublimatione potiri minime dubitarunt. Trajectenfes autem, qui tunc administrabant civitatem, & cuncti rebellionis fautores, rerum dicti sacrilegi tyranni Leodiensis operiebantur eventum, suæ enim spei stabilimentum in Rege Francorum primum, uti sæpe diximus, reposuerunt, deinde in Duce Clivenfi, cujus fratrem *Engelbertum* in suam defensorum

ARCHIEPISCOPO CÆSARIENSI. 177

rem seu Ruwardum asciverant, fœdere facto cum eodem Duce, quod eis auxilio foret adfuturus. Tertio vero in illius tyranni Leodiensis prosperitate, si sibi obveniret, plurimum confidebant. Jactabatur quoque in vûlgo infano, quod cum multis armatorum millibus eidem auxilio adveniret, si Dux Austriæ vel Hollandi urbem suam obsidione vallarent. Verum quam procul à suo desiderio vanæ hujuscemodi spes eos deluserint atque fefellerint non supervacaneum fuerit enarrare. Rex quidem Francorum mense Decembris vel circiter anno currente 1482. pacem & fœdera percussit cum domino Duce Austriæ, & omnibus ejus tertis & subditis, in cujus capitulis fuit, & est expresse concordatum, quod idem Rex nullum prorsus auxilium dicto sacrilego tyranno Leodiensi, neque Duci Clivensi, neque civitati Trajectensi contra eundem Ducem Austriæ ferret, promittens etiam se eidem Duci, si expeteret, contra eundem tyrannum Leodiensem, Ducem Clivensem, & civitatem Trajectensem, aut alios quoscunque hostes suos, auxilium præbiturum. Quam pacem ita factam fore Trajectenses credere omnino respuebant, contrarium in vulgo omni die disseminantes, quod novis quotidie pascebant & deludebant mendaciis, & figmentis, ut ipsum miserabiliter afflictum & defatigatum talibus adinvenientis utcunque erigerent, & a rebellione ac murmure adversum se cohiberent. Tandem tamen cum post aliquot emensos menses liquido compertum haberetur mercatores ultro citroque sua libere exercere commercia, de publicatione etiam ipsius pacis solemniter cum ingenti læticia per omnia insignita

M

op.

oppida terrarum Ducis palam omnibus innotescere, pacem sic factam inuis licet & plurimum abhorrentes credere compulsi sunt. Jactabant etiam eam non diu fore duraturam, quod Deus clementer avertat. Et in hujusmodi fictis sermonibus, quos assidue in vulgus disseminabant, ponentes spem suam mendacium, sese & eis adherentes, uti poterant, solabantur. Sane si mens eis non caeca atque insana fuisset, satis moniti esse debuerant de illo, quod quotidie de sacro psalmo per omnes ecclesias canitur: *Nolite confidere in Principibus, neque in filiis hominum, in quibus non est salus.* Unde per Jeremiam nos perpulchre Deus admonet inquitens: *Maladixit, qui confidit in homine, & qui ponit carnem brachium suum, Et recessit à Domino con ejus.* Sed excocaverat eos profecto malitia eorum, & haerulce vanis illusionibus & mendacis auctores rebellionis, atque eorum assertores merito pro suis impietatibus decipi merebantur. Satis etiam multis in casibus & quidem longe gravioribus regiam fidem, siquid saperent, compartam poterant habuisse. Et quantum quidem ad Ducem attinet Clivensem & Trajectenses Rex accusari de fide eis non observata minime debebat, cum non constaret eos ulla cum eodem foedera percussisse. Sed aliud fortasse estimari potuisset de illo sacrilego parricida de *Arenberch*, qui ex jussu & ordinatione Regis ad iter sibi perivium in Brabantiam per Leodientem terras atque suo exercitui aperendum transmissus fuisset, quod satis verisimile esse videtur, ferebatur. Sed id, quidem ante pacis foedera paululum post cum Duce Austriae percussa, per qua satis apparebat,

tebat, & ex his, quæ proxime retulimus, per eundem *Arenberch* de ceptis per eum & sine jussu Regio extorta fuisse, quemadmodum verius putabatur, idque Regem ipsam publice etiam agnovisse asserabatur, quod totum injussu suo factum esset, quicquid idem *Arenberch* patravisset, ex tunc Regem eum desistere voluisse, atque licet non nesciret se tibi foedere per Regem fuisse derelictum, expositumque Duci Austriae, cui etiam ad eum proterendum & profligandum opem se laturum pollicitus erat, non tamen adhuc desistit, quin civitatem & oppidum *Hoyense* cum nonnullis castellis retinuerit. Sanè cum Brabantini ad eum vel in *Hoye*, ubi astatat, expugnandum vel obsidendum, circa duo miliaria prope dictum opidum accessissent, ipse sacrilegus id pervadens die decima sexta mensis Martii Ann. 1487, eum quibus poterat copiis tam Ruthenorum quam incolarum in exercitum Brabantinorum irruit, qui sui moliminis non ignari eum strenue & viriliter exceperunt. Fuitque ipse equo dejectus occiso sub se, sed quod triste victoribus fuit à suis fuga ereptus evasit. Cæsi fuerunt in eo conflictu circa 1300. De suis capti 800. Cæteri fusi atque dispersi. Ipse autem nocte illa per sylvas & nemora errabundus crastino in civitatem intravit, ad quam si victores cursu properante adventante curassent, erant cives utriusque sexus pusilli & magni in portis ad eos pacifice recipiendos, sed hoc, quemadmodum altera vice, minime fecerunt. Unde & civitatis, & totius patriæ, atque ipsorum etiam Brabantinorum, non modo protogata, verum etiam adaucta est calamitas, quod etiam tunc effarum & acerrimum hostem juxta

se ymo quodammodo infra viscera habebant, ut non secure & absque pavore & periculo in suis possent vel agris vel oppidis quiescere. Delusi itaque hactenus Trajectenses in spe etiam, quam in auxilio dicti sacrilegi tyranni Leodiensis utcunque posuerant, quem falso frequenter victoriam de Brabantinis mentiebantur obtinuisse, nihilominus in sua obstinatione durabant, tolerabantque carissimam, & famem, plurimasque inedia, a quibus omnibus facile, si non eos pertinacia sua tenuisset, se eximere & pacatos reddere potuissent.

C A P. XXXII.

De Papa interdicto & ab eo appellatione.

Mense autem Augusti anno 1482. allatum est Apostolicum monitorium procurante Episcopo Trajectensi. Monebatur dictus *Engelbertus* & singuli Consulatatus Trajectensis, quatenus bona episcopo spectantia, quæ contra jus & fas occuparant, eidem episcopo restituerent & traderent, utque tanquam Domino & Pastori suo parerent, & cives locique ac colæ similiter. Alioquin lapsis certis diebus, qui monitioni parere detrectassent, excommunicationi & anathemati subdebantur per censuram, & si per tres postmodum dies contumaciter & pertinaciter sustinerent, ex tunc civitas ecclesiastico supponebatur interdicto. Et similiter oppidum Amersfordiæ. Et huic quidem monitioni initio *Engelbertus*, nisi iniquorum consilio fuisset depravatus, protestabatur se obedienter parere velle, & Episcopale palatium evacuare velle, omnemque ejusdem suppellectilem probe restitutum,

rum, & siquid inde vel perditum vel deterioratum foret, omnia debite & sufficienter suppleturum. Quod cum primum facturum se ac impleturum fuisset pollicitus, dolo paulo post inimici hominis, impiorumque sinistris consiliis circumventus, a iuste & recte desponsis resiliit, prorupitque in frivolæ cujusdam & temerariæ appellationis vocem, quæ profecto merito subsistere non poterat, tum quod ex scientia certæ summi Pontificis appellatio inhibebatur, tum quod monitio non erat, nisi de his, quæ divinis præceptis & sacris canonicis sanctionibus fieri jubentur. Notorium insuper erat crimen evidentia facti, quod nulla poterat tergiversatione celari vel offuscari, de quo crimine ut se ejusdem patratores emendarent, admonebatur. Hæ autem causæ & eorum singulæ validæ & efficaces sunt ad rejiciendum & exluffandum omnes hujusmodi frivolæ appellationes. Atque nihilominus ipsi seditionis auctores eis innixi & excommunicationem & anathema Sedis Apostolicæ, interdictum quoque publicatum, contemnentes se prætextu talis appellationis defensos sufficienter jactabant. Quod nonnulli sibi Evangelizandi officium usurpantes ausi sunt in cathedra, quam non deceret nisi Evangelicæ veritatis nunciam esse, impudenter auribus astantis populi ingerere, qui etiam, ut fides eisdem amplius haberetur, officium inquisitionis hæreticæ pravitatis se jactabant habere. Sed cum clerus venerabilis civitatis de hujusmodi Apostolicis monitionibus, censuris, & interdictis, ipsius etiam *Engelberti* assertionem, per quem eorundem *Copias* acceperat, sufficienter certiorati essent, decreverunt, uti par erat, Apostolicis

mandatis & censuris reverenter atque obedienter parere. Sane cum id Regentes civitatis & rebellionis intellexissent auctores, quod clerus interdictum observare statuisset atque etiam a divinis in vigilia beati Laurentii Martyris cœpisset abstinere, sese in unum cōgentes stipati armatorum multitudine plusquam, ut aiebant, trecentorum accesserunt ad locum Capitularem majoris ecclesie, ad quem tunc universum clerum acceperant adesse, ubi tanquam leones rugientes & frementes bestie clerum adjurare atque interminari cœperunt, quod nisi illico sacra, à quibus cessare inchoarant, reassumerent, & exequerentur solito more, omnes eos absque misericordia perimerent, eorumque domos & bona Ruthericis, qui tunc accincti armis & contibus suis aderant, ad cædes perficiendas statim, ut eis imperaretur, parati, diripiendas contraderent ac donarent. Quo, nec mirum, percussis & deterriti metu, qui certe merito in quemvis etiam constantissimum virum cadere potuisset, videntes periculum, non comminatum in futurum, sed præsens coram adesse, coacti sunt talibus vi & metu urgentibus divina intermissa reassumere pro tempore. A quibus plures se abstinerunt per alios minoris reverentiae hujusce officia perfici sinentes. Sane postea furore Regentium utcumque temperato in ecclesiis beati Martini & beati Johannis sub obtentu injuriarum, quas à suis Præpositis eidem dicebant irrogari, de Apostolico interdicto conticentes, à divinis officiis penitus cessatum est. Quod non item in conventibus fratrum mendicantium & alijs ecclesiis civitatis observatum fuit, sed in eis solito mo-

re fuerunt divina continuata. Tentant & magistratus civitatis etiã inducere clerum, ut suæ interjectæ appellationi, de qua supra, adherere vellent. Sed cum prudenter adverterent, quod hujusmodi appellatio de jure nullatenus subsistere posset, quodque multa probrosa & turpia in suum pium Pontificem ab inimicis mendaciter conficta contineret, nullo pacto eidem se adhæsuros firmaverunt.

C A P. XXXIII.

Inter Regem Gallie & Ducem Austriæ pax. Delphini sponsalia cum filia Ducis Austriæ.

Pax igitur, ut prædiximus, & amicitiæ fœdera inter Regem Francorum, in quo totam penes spem suam initio Trajectensium rebelles reposuerant, & Maximilianum Austriæ Ducem ejusque liberos, terras, & dominia firmata fuit per medium sponsaliorum & conjugalis fœderis perficiendi inter Delphinum Viennensem, ejusdem Regis filium unicam, & dominam *Margaretam* filiam dicti *Maximiliani* unicam, cum filia pro dote & portione hereditaria, quæ eam poterat contingere ex successione materna, scilicet dominæ *Mariæ* unicæ filia *Caroli* Ducis Burgundionum, defunctorum, quibus propitius dignetur esse Deus, assignati sunt Comitatus Burgundiæ & Artesiæ, terræ & dominia Matisconensis, Autissiodorensis, Salinarum, Barri supra Sequanam, & de Nyvers, quæ fuerant dicti *Caroli* Ducis, & obitus sui tempore possidebat, sed eos ipso vita functo Rex occupaverat, ac partim armis partim deditiõibus in suam redegerat potestatem.

Ea autem lege dos hujuscemodi domino Delphino pro sua dicta futura conjugē constituta est, quod si eadem nullis de se superstitibus liberis finire vitam contingeret, dictæ civitates & terræ ad Ducem *Philippum* ejusdem sponsæ fratrem suosque heredes reverti deberent, sed eo casu Rex jam dictus aut sui heredes possent hujusmodi Comitatus & terras tam diu retinere, donec jure disceptatum diffinitumque foret de & super jure, quod Rex habere prætendit in oppidis Insulensi, Duacensi, & Orchies, eorumque Castellaniis, sive districtibus. Quæ disceptatio atque de & super dicto prætenso jure diffinitio infra triennii metas deberet expediri. Erant & alia quam plura capitula in dicto pacis fœdere comprehensa, quæ brevitatis causâ hic omittimus inserere, quia id huic nostro operi minime necessarium existit. Non tamen omittendum, quod paulo antequam hujusmodi pax conciliata foret, Rex oppidulum de Aire corrupto Capitaneo, cujus fidei ejus custodia commissâ fuerat, magno auri pondere redemerat, ad summam, ut ferebatur, 20. vel 30. mill. scutorum auri. Et quia bella quæ paulo post obitum *Caroli* Ducis inter Regem & heredes dicti Ducis terrasque ejus efferbuerant, hoc felici pacis fœdere finita sunt, & pro tempore terminata, itaque in hoc temporis articulo convenienter hunc librum claudemus, ab alio postea quæ restant exorsuri.

L I B.

C A P. I.

De eorum tyrannide, qui Ultrajectum tunc occupabant.

I. **D**esiderabant & acclamabant pene omnes pacem, & eo usque uno die perventum est, quod collecta multitudine populi in armis ipsi aliquos de suis tyrannis ceperunt, & in carcerem detruserunt, clavesque portarum civitatis a suis Burginagistris acceperunt. Et siquid in eis fuisset sensus, siquid boni consilii vel prudentiæ pacem suam in omnibus habebant, & servitutis jugum excutiebant. Si enim habito cum viris bonis, & sapientibus acceptoque consilio, e quibus & in populo & in clero sufficienter invenire potuissent, statim ad dominum & Pastorem suum optimum accersendum, qui prope ad tria tantum vel duo miliaria distabat, legatos misissent. Interim ipsis armatis simul permanentibus, & muros suos atque portas solerter custodientibus, nulli dubium esse potest, quin depulso tyrannide, qua miserabiliter premebantur, paci, libertatique suæ restituti fuissent. Atqui profecto tantis bonis ipsi indigni erant, nec dignas satis adhuc pœnas exsolverant pro malevolentia, odio, atque execrationibus, quas adversus præfatum optimum Pontificem habuerant, atque exercuerant. Propter quæ scelera & facinora tradidit eos divina justitia in reprobum sensum, & mentes eorum excœcavit merito, ut nequitia suæ

pœnas darent, quodque eis utilissimum fuisse debuerat minime videre atque agnoscere possent. Quod ex duobus, quæ tunc per eos gesta sunt, unicuique intueri licet. Uno quidem, quia cum trames rectus, & apertus, nec alius tunc nisi ille unicus eis pateret, quod Domino & Pastori suo piissimo, qui paratior erat omnem in se offensam condonare, quam ipsi petere, sese reconciliatos & pacatos esse potuissent & voluissent, eumque velut dominum suæ defensionis ac libertatis præsidium in suam civitatem invexissent, sed tramitem illum callemque rectum & paratissimum, ac facilem ad pacem suam acquirendam, sua malitia excœcati nec amplecti, nec agnoscere poterant, verum potius ipsi omnino aversum à sua salute & quiete animum velut homines phrenetici & dementati gerebant, ubi cum in ea sic collecti populi multitudine unus vir bonus ac prudens acclamasset, quod opereretur se illico mittere ad suum Pontificem aliquos, qui eum ad suam civitatem adducerent, statim à turba impiorum acclamatum est se minime velle eidem Pontifici suo & Principi parere, nec ullas eos in Episcopo *David*, erat enim *David* nomen ipsius, partes habere. Fuissetque ille vir bonus, qui consilium de eo accersiendo acclamarat, à turba laniatus & oppressus, nisi mature se absentando à turba per occultam fugam elabi potuisset; Altero autem, quod cum ydolum, quod sibi adversus eundem Pontificem invexerant, atque erexerant, quum ad eos misisset pacandos, singulis artificum collegiis ad bibendum unum dolium cerevisiæ pollicitus se daturum, protinus in eam stultitiam relapsi sunt, ut ipsum ad domum sui

con-

consulatus accirent, sibi que portarum civitatis, quas tulerant a suis tyrannis, claves resignarent, atque fidelitatis sacramenta ultro ei præstarent, qui ætatis circiter annorum XVIII. nec literis, nec naturali prudentia, vel moribus ullis probitatis eminebat. Quo facto cum ipsi certo numero doliorum cerevisiæ, qui eis promissus fuerat, suas ventres impleissent, quæ samen ipsi exsolvere postea compulsi sunt, ab invicem discedentes in domos suas singuli abierunt, statim vero soluti e carcere, quos ipsi incluserant, & suos magistratus etiam cum ampliori auctoritate recuperantibus. Paucis effluxis diebus uno ex his, qui colligendæ & aggregandæ plebæ multitudinis auctor extiterat, tyrannisque suspectior habebatur, capite plexo, sub prætextu tamen aliorum criminum, quæ unus perpetrasse ferebatur, alii novem banno publico proscripti sunt. Hoc quidem unum in tot eorum malis bonum, imo verius mitius malum erat, quod in his civilibus factionibus & seditionibus sanguinaris non fuerunt, quemadmodum sæpe in talibus civilibus seditionibus omni crudelitatis genere inter se dissidentes desævuisse compertum est, sed proscriptionibus, vel civibus intra suas ædes recludi jussis, ut plurimum grassabantur. Sic itaque & prius misera civitas sub interdicto Apostolico & sub anathematis gravissima censura, quo ad eos ipsos, qui occupabant bona aut mitram sui Pontificis, vel occupantibus auxilium, consilium, vel favorem præstabant, & sub impiissimorum hominum tyrannide in omnium ad usum vitæ necessariorum penuria & tristitia languerat per annos prope duos. Et quamvis in conventu Prædicatorum, & Minorum, qui capitalis odium

odium cæteris ad Pontificem habere dicebantur, nonnullisque aliis ecclesiis, seu præveniente metu, seu obstinatione nefanda, id interdictum minime observaretur, in cathedrali tamen & sancti Johannis collegiatis ecclesiis, ut supra diximus, servabatur. Terminabantur interea sæpe & indicebantur conventus pro pace tractanda, nunc in Haga Comitum, nunc in Buscoducis, nunc in monasterio de Oestbroeck, & aliis plerisque locis. Ad quæ loca accedebant Legati Trajectensium tyrannorum cum Deputatis, nunc Pontificis, nunc etiam Principis, vel terræ, & patriæ suæ Hollandiæ. Et deludentes populum Trajectensem simulabant tyranni se pro pace agere & eam toto conatu perquirere, sed quid animo gestarent & mente, opera indicabant, qui ferme semper, cum legatos mitterent suos ad dietas, una mittebant Rutheros suos ad incendia, vel prædas faciendas, vel in Hollandia, vel in aliis locis vicinis. Redemerant se à civitate pleræque villæ magnis, quas exsolvebant, pecuniarum summis, ne vel in personis, vel in ædibus aliisve rebus, damna paterentur, sed non eo minus, cum antea nihil jam sibi metuendum putarant, post adventum illius Domicelli de Clivis, tanquam novi domini, quem aliena promissa non ligarent, omnia compactata rescissa sunt, fuitque iis necesse, vel se denuo redimere, vel incendiis, vel prædæ pateri, aut loca sua deserere, quod nonnulli incertæ & fragili fidei se committere nolentes amplius tanquam potius elegerunt. Fuitque nempe quædam villa circa oppidum *Wyck*, quæ promissa sibi securitate etiam per Domicellum de Clivis sæpe sese redemit, sed cum ille ipse ivisset cum suis Ruthero-

theris,

theris, nec loci incolæ confisi de pacta indemnit-
tate se subtraxissent, sed advenientibus etiam de suis
bonis ministrassent, nihilominus spoliata & cremata
fuit. Quæ res amplius ceteros, qui pariter sese rede-
merant, vehementer exterruit, ita ut amplius nemo
per hujusmodi redemptiones se tutum fore reputaret.
Videns autem populus Trajectensis se toties fore per
suos tyrannos delusum, qui in tot conventibus pro
tractanda pace habitis nihil penitus votivum repor-
tabant, quin potius ab eisdem tyrannis, licet fre-
quentèr omnes & honestæ & rationabiles condicio-
nes pacis eis oblata fuissent, palam dictum pro-
testatumque fuisse, quia potius omnia extrema us-
que ad civium omnium internecionem & ultimum
hominum relictum sustinerent, quam quodpiam
Pontificem suum unquam in dominum suum reco-
gnoscerent, de pace componenda aut reformanda
penitus desperare cœperunt. Crescebat indies fames
ex penuria & caristia annonæ, nec mercatores aut
artifices quicquam lucri vel ex artificio vel ex ne-
gotiatione facere poterant. Similiter nec clerus, ne-
que honestiores cives, quibus consuetudo fuerat
de propriis vivere redditibus, quicquam inde po-
terant percipere. Et plerique, qui si aliquid pusillum
olim ex patrimonio sibi reservaverant illud à tem-
pore inchoantis seditionis consumpserant, etiam
egestatem laborabant. Unde moriebantur multi, &
erat ubique mendicantium miserabilis ejulatus & ge-
mitus duobus illis annis, quibus illa seditio effe-
ruit & duravit. Erat ubique pene per Gallias &
Germaniæ terras sterilitas & caristia magna victua-
lium, ita ut pene ubique etiam per Gallias fame &
peste

peste inde contracta plurimi morerentur. Sed Trá-
jecti hæc calamitas geminabatur, cum ex agris suis,
qui incolti & fertilibus oblitri jacebant, nihil prof-
sus perciperent, & xxx. denario aut etiam medi-
tate cunctis carius emere necesse haberent, quam
in eis locis vendebantur, unde ea advehi ad eos
oportebat. Sed & nihilominus illis unde advehe-
bantur, ultra solitum quemadmodum & in omni
circa regione caritis magna victualium erat. Quam
miserabilem calamitatem quidam ex civibus, qui
validioris animi & audacis erant, ultra ferre non
valentes, inter se pauci tunc secreto primum dixe-
runt, quod si aliqui die Rutheri civitatem exirent,
si qua via possent, à suis cervicibus tyrannicum illud
jugum excuterent, & sese ac civitatem in libertatem
vindicerent. Explorabant itaque, & tacite operiebantur,
suspensando horum oportuna se offerret, qua sui
inter se placiti & conditi executionem efficere
possent.

C A P. II.

De episcopi in urbem reditu.

Conspicit autem, ut die mensis Aprilis xxi. post
Pascha Ann. Dni 1483. tyranni civitatis ab-
sente tunc idolo suo Domicello Engelberto de Cl-
ver, qui ob normalis sua negotia à civitate se ab-
sentarat ad patriam suam Clivensem profectus, suos
Rutheros semper omnes mitterent ad quosdam arbor-
res succidendas & ad strivatem deforendas pro mu-
nitionibus portarum, & murorum, tempore & lo-
co, pro quibus id necessarium esse posset, atque
etiam

etiam ad machinas & propugnacula fabricandas, simulque etiam evenit, ut ipsi tyranni omnes cum Domino de Montfoort, pene quem maxima totius factionis tunc manebat auctoritas, in unum convenirent in loco Capitulari ecclesie sancti Martini. Solent enim frequenter, solemnes & pro gravioribus causis totius civitatis illic celebrari conventus. Quod cum agnovissent, qui ejusdem conjurationis erant, ostia ejusdem Capitularis aulae de foris clauferunt, atque illico currentibus quibusdam per vicos civitatis, qui pacem cum magno acclamarunt tumultu, adventantibus & convocatis civibus in magna multitudine ad communem plateam, quae est prope domum consularis. Ac statim tota civitas in armis fuit, obleratisque civitatis portis, & incensibus, ut suadebat necessitas, custoditis, capti fuerunt tyranni omnes. At quod valde mirandum, attentis innumereis pene malis, quae civitati ac toti populo intulerant, ipsos captos in dicto Capitulari loco, in quo fuerant conclusi, pacifice ad portam civitatis, quae sanctae Catharinae appellatur, adduxerunt, & in carcerem detruserunt, nemine eorum caelo aut percussio. Reverta tum, ut diximus, ostenderunt non esse se homines sanguinarios, quod tamen in plerisque civitatibus, quando tales seditiones exsurgunt, contingere saepe visum est. Consilio autem statim ex tempore accepto non ut prius vice ad suam Dominicellam Clivensem, sed ad suam Pontificem optime atque piissime accessendum miserunt, qui in oppido suo de Wyck à civitate non amplius duobus miliaribus patriae remoto consistebat. Locus igitur idem benignissimus Pontifex, gratiaque

tialque agens Deo , quod dulciter absque sanguinis effusione cives à se jugum tyrannicæ dominationis excusserant , omnes erratus suos culpasque clementer eis condonans , immemorque juxta præceptum Domini omnis injuriæ civium suorum , ipso die cum comitatu ducentorum circiter armatorum equitum & peditum civitatem intravit jam advesperascente die , ymo jam nocte per duas horas ante incepta. Susceptus est autem à civibus cum maximo omnium bonorum applausu , luminaribus per domos & plateas in facibus ubique accensis. *Bonorum* autem diximus. Nam multi adhuc in civitate erant , & de clero , & de laycis , quibus ea res vehementer displicebat , nec poterat ulla ratione eorum perversus animus , ferus , atque indomitus , ad obediendum eidem suo Pontifici vel eum colendum inflecti. Sed tunc necesse eis fuit , ut altum premerent corde dolorem , & vel simulatæ signum quodvis lætitiæ exterius portenderent. Nam ipsi nimium erant & numero & viribus impares his , qui de recuperatione suæ libertatis , & tyrannorum depulsione toto corde exultabant. Rutheri autem , qui ad commissa sibi opera emissi extiterant , ad vesperam redeuntes objectu portarum intrare prohibiti sese in suburbano locaverunt , parati discedere , dummodo eis de stipendio , quod promissum fuerat , solveretur , & quanquam revera non pro civitate , sed potius contra à tyrannis acciti ad civitatem opprimendam militassent , voluerunt tamen cives optimi , ad quos regimen & moderatio reipublicæ & civitatis ab impiis & iniquis translata erant , ut de stipendio statuto pro tempore , quo servierant , eis probe & legaliter

ARCHIEPISCOPO CÆSARIENSI. 193

ter solveretur. Pulchrum autem jucundumque erat videre cives, qui initio seditionis, vel postea, civitate vel propriis laribus relicta, Pontificis partes secuti fuerant, ad propria revertentes, de vicinis quoque oppidis navigio & curribus annonam, aliasque merces, ad civitatem advehi, Ad quam & avidius plurimi adventabant, quod per annos prope duos eam nec videre nec ingredi propter hostilitatem potuerant, ita ut plateæ civitatis, quæ tyrannide fervente vacuata civibus, nec nisi a Ruthenis, desperatis garzonibus, atque ut Theutonice vulgari dicimus buffonibus calcabantur, jam honestis civibus & mercatoribus cernerentur impletæ.

C A P. III.

Obsessum Montfortum. Captum Ultrajectum ab Henrico a Zaylen a Nyevelt. Captus episcopus.

Habuit autem ipse prius Pontifex verba de pace, & de reconciliatione Dni de *Montfoort*, quem clausum in una Camera sui Palatii custodiebat, satis humaniter eum faciens procurari & detractari. Et consentiebat idem Dns de *Montfoort*, ut castrum & oppidum de *Montfoort* ad manum suam contraderent, quibus loci custodia a se fuerat commissa. Hujusque rei consummandæ gratia ipse Dominus & Pontifex stipatus ducentis aut trecentis viris armatis exiit civitatem illuc proponens proficisci, & castelli nancisci, ut dominus, possessionem. Verum statim ut iter arripuerat, nuncium accipit, quod Hollandi castrum obsidebant, illud

N

ad

ad manus suas cupientes habere. Quod si habere potuissent, intentio eorum fuisse putabatur, quod loci munitionem funditus everterent, tum in odium Domini de *Montfoort* illius domini, cum & propter vicinitatem ad terras Hollandiæ, quod sæpe de his priscis & modernis temporibus damna plurima perpessi fuissent. Quo accepto nuncio, cum per hoc videret propositum suum impediri, ad civitatem est reversus, nec efficere potuit, licet non semel tantum sed pluries hoc efficere tentavisset, ut Hollandi, qui illic castra sua & obsidionem posuerant, ab obsidione discederent. Fuerautem ad custodiam castri illius commissus quidam juvenis audacis nimium & efferati animi, dictus *Henricus a Zuylen a Nyevelt*, cognatione ipsi Domino de *Montfoort* propinquus, utpote suæ sororis filius. Hic cum cognovisset Dni Episcopi ad suam civitatem ingressum, captivosque detineri ipsum dominum de *Montfoort*, aliosque qui tyrannidem in civitate exercuerant, qualitercumque de castro illo egrediens ad oppidum *Amersford*, indeque ad patriam *Clivensem* accessit. Inveniens autem Ducem, & Domicellum *Engelbertum de Clivis* Ducis fratrem, quorum tyranni civitatis in suum velut dominum crexerant adversus Episcopum, pronos & faciles ad id quod affectabat perficiendum, eundem Domicellum acceptis quingentis aut sexcentis utherbis, ex quibus plures erant, qui civitate egressi sub eodem Domicello & tyrannis civitatis illic pro presidio collocati fuerant, *Amersfordiam* adduxit. Quo in loco per aliquot dies repansavit expectans per transfugas, qui implacabili odio habebant suum episcopum.

qua-

qualis militum seu rutherorum manus, qualis in muris & portis custodia, qualesque agerentur nocturnæ vigiliæ. Et præfatum quidem *Engelbertum* cum prædicto *Henrico de Zuylen a Nyevelt* & ea quam diximus manu Amersfordiam adventasse non ignoravit pius Pontifex. Unde propterea ascivit circiter rutheros ducentos, quo civitas tutior redderetur, & ea utique manus ad civitatem tutandam sufficere potuisset, si communita per omnes aditus platea civitatis, quæ est ante domum Consulatus, & circumta fuisset repagulis, & serpentinis, prout eam sæpius tyranni anteriori suæ tyrannidis tempore munierant, vel etiam vigiles noctu in mœnibus, turribus, & portis numero sufficienti extitissent. Sed heus, proci dolor! nec dicta platea sufficienter sulata præsidio, nec in muris, seu incuria & negligentia civium, qui nimis tamen & falso securitatem sibi in sui Pontificis præsentia promittebant, seu malignantium fraude, quorum adhuc plures in civitate erant, summo odio suum Pontificem habentes, sufficientes vigiliæ, vel custodiæ adhibitæ fuerunt. Unde exitiale malum provenit civitati feria sequenti quarta, quæ erat dies septima Maji & vigilia Ascensionis Dominicæ dicto Anno 1483. de nocte circa horam secundam post mediam noctem. Qua irruentes ille *Henricus a Zuylen a Nyevelt*, & satellites, quos de terra Chivensli & Amersfordia secum adduxerat, neminem, qui pro defensione in mœnibus stare, invenerunt. Unde facile admotis scalis ad muros oblistante nullo transcendere muros potuerunt. E quibus cum modicus numerus intra civitatem descendisset, fertur quod

quandam portam parvulam, seu ostium, per quod præparatores coriorum ad fossam civitatis & aquam exire consueverant, aperuerunt, & per hujusmodi foramen seu ostium turbam sociorum suorum intromiserunt, qui omnes in unum globum collecti suis stipati armis præcipue bombardellis, ballistis, & contis plateam civitatis petierunt, in qua liquidem inventa parva manu stipendiariorum, quos proximis ante diebus bonus Pontifex pro custodia asciverat, cum eis ferme duarum horarum spatio acerrimum conflictum habuerunt. Defenderunt enim illi strenue plateam, & bombardellis & variis missilibus inimicos repellere satagebant. Horrendum erat & formidabile audire bombardellarum & missilium jactus, quæ hinc & inde mittebantur. Tam & tam crebro & incessanter crepitabant, quantum initio nonnulli quid agebatur ignorantes arbitrabantur non talium missilium esse sonitum, sed potius lignorum aliquorum continuatos ictus ad fores domorum aliquarum effringendas. Pulsabat & terrifice sono assiduo campana, per quam cives ad armorum tumultus excitari solent. Verum e civibus, audito ab eis, quod Clivenses pro *Engelberto* suo Domicello contra suum episcopum dimicarent, pauci & prope nulli ad defensionem occurrerunt, sed obseratis ostiis sese intra ædes suas continebant. Fuitque ita in platea prædictarum partium certamen magnum & atrox. In quo occubuit ille stolidus & pro-cax *Henricus a Zuylen a Nievelt*, qui totius hujus aggressus auctor fuerat & intentator. Cujus profecto casus perutilis fuit Pontifici & civitati. Nam eum execrabili sacramento firmasse fama erat se manu sua
 pium

ARCHIEPISCOPO CÆSARIENSI. 197

pium Pontificem fuisse necaturum, si victor & sal-
 vus evadere potuisset. Erat quippe ipse censura &
 spirituali mucrone summi Pontificis excommuni-
 catus, aggravatus, & reaggravatus, atque ana-
 thematizatus, omni impietate & ferocitate reple-
 tus, quamplures e civibus & ecclesiasticis ha-
 bens odio implacabiliter. Propter quod clementissi-
 mus Dominus valde utiliter & misericorditer pro-
 vidit civitati, quod tam cruenta & immanis bellua
 e medio tolleretur, quæ profecto, si voti sui execran-
 di compos evasisset, plurimos enecasset cum optimo
 Pontifice, & ad explendam rapacitatem suam, quia
 pauper & inops erat, vel civitatem universam, vel
 saltem domorum partem cum suo impiò satellitio
 expilasset & diripuisset. Fuerunt in eo certamine
 bina vice Clivenses depulsi, & loco moti, viriliter
 & strenue dimicantibus, qui pro defensione plateæ
 & civitatis astabant, sed finaliter se accumulanti-
 bus Clivensibus & atrociter imminentibus, necesse eis
 fuit, qui longe pauciori numero erant, loco cede-
 re. Nam & ipsis Clivensibus sese ex civitate non-
 nulli consociarant, qui acerbiori odio in suum fere-
 bantur episcopum. Statim autem, ut terga verterunt,
 qui pro defensione astiterant, ipsi Clivenses cum
 civibus suæ factionis effractis carceribus, in quibus
 Dominus de Montfoert & alii fautores sui asserva-
 bantur, ad palatium Episcopi eruperunt, & effractis
 & direptis, exportatique omnibus, quæ inibi por-
 tabilia inventa sunt, in ipsum etiam pium Pontifi-
 cem, Christum dominum suum, sacrilegas manus
 ausu nefando injicere non sunt veriti, quin & mul-
 tis eum probris, & contumeliis, absque ullo Dei

timore & sacri ordinis reverentia affectum etiam domino propria eiecerunt. Dum vero propter arthriticas passiones pedibus non facile posset ambulare, ad quandam aliam domum, ubi satis vile publicum tenebatur hospitium, deportatus est, atque ibi per multos dies servatus. Ipso autem die, quo sicuti diximus civitas irrupta fuerat ab impiorum hominum manu, & redacta in potestatem, accersierunt statim huiusmodi iniqui suum *Engelbertum* domoellum Clivensem. Ipse enim Amersfordiz constitit. Qui statim ad civitatem veluti ad acquisitam sibi praedam accurrit. Exierunt autem & se se per moenia dimiserunt, qui ad stipendia Pontificis in civitate erant, cum pluribus ex civibus, qui studiosi partium eiusdem Pontificis, eidemque fideles extiterant, & post recuperatam per eum civitatem eandem ingressi fuerant. Qui vero tali fuga minime potuerunt instans periculum effugere, scrutati sunt per civitatem, & qui de eis inveniri potuerunt, fuere in carcerem detrusi, & ad se redimendum pecuniam, quantum posse eos extolvere arbitrabantur, dare compulsi, & necessitate adacti. Nonnulli tamen ex honestioribus & adversum quos non tam acerbum odium efferbuerat, fuerunt in propriis domibus relictis, interdicto eis sub vitae suae periculo ne inde exire praesumerent. Capti etiam & custodiae mancipati omnes ferme de domo & familia Pontificis, descriptis his, qui clam elabi potuerunt. Domus etiam nonnullae effractae & expilatae fuerunt, non tamen tot, quot diripi & saepius spoliari visum est in talibus civitatum vel oppidorum irruptionibus, in quarum multis nec corporibus neque botis fuisse par-

parcitur frequentius compertum est. Unde ut verum fateamur, pensatis rerum circumstantiis, hi qui irruptionem fecerunt, * civiles ac victoria valde clementer usi fuisse videntur. Non enim sanguinarii fuerunt, ut ad cædes usque, eorum præsertim, quos se exosos maxime habuisse sciebant, procederent, ymo nec ad domorum, nisi paucarum, dirptionem, cum tamen jure belli plures mortalium universam civitatem non aliter quam prædæ sibi expositam atque permissam reputassent. Eramus ipsi tunc in civitate non sine metu, qui cum tam atrocem & periculosam civitatis captivitatem tam humaniter procedere inspiceremus & videremus, magnas gratiarum actiones Domino exsolvebamus, quod tam clementer res tam lævas atque formidabiles sic miscesceret. Statim enim erat videre cives non modo in suis domibus, sed per forum & plateas ambulare, atque suas necessitates procurare, parvo lineo panniculo tamen circa brachium circumvoluto, quod signum nec usque ad noctem portandum fuit. Fuerunt enim statim & rapinæ & violentiæ cohibitæ. Verum tamen ad sumptus ipsi Domicello & suis necessariis exquisitæ sunt pecuniæ, tum ab his, qui rem aliquam habere putabantur, tum à quibusdam pro sua redemptione vel domorum suarum, ne prædæ exponerentur. Ab aliis vero etiam nomine civitatis mutuae acceptæ sunt cautione ab eis facta de fienda restitutione. Satisfaciendum enim uterunque erat de stipendio militibus seu rutheris, qui illos adventarant, ut à rapinis & amplioribus violentiis civitas servaretur.

* *Civili victoria*
Buchelius legit ad Hedam *bist. Ultraj. pag. 312.*

C' A P. IV.

*Soluta obsidio Montforti. Fames quæ Ultraje-
cti. Ejusdem obsidio.*

Audito vero ab Hollandinis, qui obsidione castellum *Montfoort* cinxerant, quod sic à Clivensibus Trajectum irruptum fuisset, statim soluta obsidione discesserunt. Sed evestigio hujusmodi civitatis captivitatem multæ denuo & magnæ eidem civitati calamitates secutæ sunt. Primum dira fames & omnium victualium caristia magna. Cœperat enim aliquantum remitti de pretio annonæ & cunctorum victualium ab illo die, quo civitas tyrannide excussa sese sub legitimi Principis sui atque Pontificis potestatem reduxerat, cum ex Hollandia & vicinis terris cuncta secure atque affluenter adveherentur. Minuebatur indies rerum omnium usui vitæ necessariorum decresebatque pretium, unde exultatio & ingens lætitia plebi erant, * hujusce commoditates sibi provenisse cernenti, quibus biennio privata sub dira servitute tyrannorum, fame, & penuria omnium rerum elanguerat. Sed heus, proch dolor! hujusmodi momentanea lætitia civitati statim versa est in luctum & lamentum. Nam post irruptionem Clivensium, facta denuo civitate omnibus vicinis terris inimica, nullo ex latere in eam victualia importabantur. Poterant forte nonnulla ex Transylvælanis oppidis advehi, sed cum tantis sumptibus & periculis, quod cum ad civitatem usque pervenire potuissent, tam care ea venundari oportebat, quod plebis humilioris ad ea emenda fa-
cul-

* Reliqui,
ut reperi:
nam &
alibi sic
lectus:

cultates minime sufficiebant. Erat tunc annona ubique cara, sed ex vectura seu conductu pretium ad tertiam partem vel amplius in civitate excreſcebat, & ex tunc rariffime aliqua invehebantur ad civitatem. Ex quo contingebat, quod ſimul cum caritate annonæ invaleſcebat & fames. Non multum vero poſt circa feſtivitatem nativitatſ beati Johannis Baptiſtæ illuſtriſſimus Princeps *Maximilianus Dux* Aultriæ compatiens piiffime calui piiffimi Pontificis, qui ſic à Clivenſibus, hoſtibus etiam ſuis, fuerat circumventus & captus, quem ipſi de Trajecto Amersfordiam transportaverant, ne forte ob ipſius præſentiam aliqui in civitate res novas moliri aggrederentur, collecto valido exercitu ad duo millia equitum & x. aut xu. millia peditum ipſam civitatem obſidione cinxit & vallavit, non quidem ex omni parte, ſed ex ea maxime, unde obſeſſis vel annonæ ſubſidia vel ſuccuſus ſolatia provenire potuiſſent. Admotis autem ad mœnia & turres deſiciendas petraris & baliſtis magnam muram partem, quæ vicina eſt monaſterio religioſarum, quæ vulgo *albæ Domine* vocantur, deſecit. Quod videntes *Engelbertus Domicellus*, Dominus de *Montfort*, & alii, qui in civitate erant, & per eam partem civitatem expugnari metuentes, dato eis ſecuro acceſſu, ipſum illuſtriſſimum Dominum Ducem adierunt ſupplices ab eo pacem petaturi, obtuleruntque ſe deditionem facturos, ſi eis certæ, quas petebant conditiones, grarioſe concederentur. Et eas quidem clementiſſimus Princeps conceſſit. Adjecit tamen aliqua ultra hæc, quæ cives perferre onera & tolerare deberent, quæ cum factu non dif-

N 5

ſicilia

fiella nec dura nimium eis viderentur, ea se im-
 plementes spondederunt, & quatenus non ambigunt de
 consensu civium et Principi amboverunt, se vades
 vel obfides propter hoc confituros. Noluit tamen
 ipse Dominus de *Montfort* ad hoc per Ducem
 hinc oneribus absolutum prestare assensum, sed
 reveri ad civitatem voluit, ut civium super his
 consilium & assensum exquireret, quod ex pro-
 fitis sibi salvi conductus securitate licebat. Putabat
 ut tunc ferre à conciliis, & ita communis sententia
 volubatur, deditionem civitatis, & pacem firmam
 fieram esse. Sed cum idem Dominus de *Montfort*
 civitatem fuisset ingressus, statim ex abrupto abs-
 que mandato & ordinacione Ducis in ea parte,
 qua extractus fuerat murus, milites certi ex suis in-
 sulum ad civitatem facere inclinarunt. Quibus
 cum à civibus & milibus, qui intorant, resis-
 tentis obsta fuisse, & res huiusmodi temere
 attemptata ad Ducis notitiam perlata, ad prohib-
 endum insultum ipse statim accurrens, postquam mi-
 lites ab incepto cessare, atque discedere. Unum
 quoque aut duos manu propria petensille ferebatur,
 & eisdem paribus affligi fecisse. Sed nihilominus
 ex hoc quod facta fuisse credebatur pars adeo turbu-
 ra fuit, prelati Domino de *Montfort* minime ad
 Ducem revertente, sed in civitate remanente, ut per
 aliquot dies de reformanda & reponenda pace
 nullus sermo peritus haberetur. Retinuit autem ipse
 Dux *Dominicus* de *Clivis* captivum, & *Con-
 radum Zaudenbach* Burgumagistrum, unum ex civibus,
 qui se apud eum, ut premissum est, obfides con-
 stituerant. Fuerunt tamen, qui dicebant injunctum
 fuisse

fuisse eos sic retinere, nec promissam eis securitatem ri-
 te fuisse servatam, quod qui in neutram partem, sed
 iustitia duntaxat, afficiebantur, aliter esse asserabant.
 Fuerunt etiam, qui dicerent per prædictos & Do-
 minum de Montfoort machinatum fuisse dolum in
 Principem, quem si illa manu duntaxat, quam pro-
 posuerat, fuisset ingressus, appositis occulte in-
 certis ædibus insidiis circumvenire & perire cum
 suis decrevisset, qui dolum à quodam transfuga
 cum Principi fuisset nuntiatus, prædictos duos ius-
 serit captivos asservari, & in carcerem recludi. Verum
 autem de his potius, quid verum fore credendum
 sit, definire non præsumimus, quia non satis com-
 pertum habemus. A nonnullis enim sic, ab aliis
 aliter res narrabantur. Certum tamen est post hu-
 jusmodi attentatam expugnationem & prædictorum
 detentionem longum de pace silentium durasse, &
 ad arma & hostilia apparatus reditum extitisse. Hi
 enim qui obsessi erant, loca in quibus muri diruti
 fuerant, aggerebus & repagulis, atque impedimentis
 farciebant. Qui vero tunc adiacebant, è di-
 verso novas struere machinas & balistas parare. Cum
 enim multum sibi viderent opportunum ad expu-
 gnandum civitatem, si suburbatum, quod erat ad
 portam, per quam Amstelredamum iter, navigio
 possent acquirere, ad illud expugnandum magnis
 viribus intenderunt. Erat quidem locus & aquis
 undique cinctum, & magnum atque populorum
 oblerantque aditus accolæ loci portis & repagu-
 lis, per quas ingressus ad ipsos parasset. Semel
 quoque initio obsidionis cum obsessores tentarent
 ipsum irumpere, eos opposita valida defensione
 sub-

submoverant, & caelis ex ipsis plurimis reliquos fugarant. Porro ipsum denuo expugnare adorti magnis viribus expugnarunt, nec potuerunt, qui ad ipsum tutandum illic astabant, amplius ipsum servare, sed misso in nonnullis ædibus incendio, quæ prope omnes straminibus vel arundinibus erant coopertæ, quibus tempestive hoc facere licuit, ad civitatem fugientes sese illic receperunt, & ad eam pro salute tuenda confugerunt. Fuerunt autem in illo certamine ultro citroque nonnulli perempti. Et quod non parum damnosum Principi fuit, terrisque suis Hollandiæ, quibus regendis atque moderandis vices Principis gerebat, paucis post hujuscemodi suburbani expugnationem diebus, fuit illic jactu unius bombardellæ peremptus *Judocus Dominus de Lalaing* miles ex Hannonia, vir prudens atque honestus.

C A P. V.

Ejusdem deditio. Episcopi restitutio. Obitus Francorum Regis Ludovici XI.

Ablato itaque civitati hujuscemodi suburbano, & toto pene exusto, in quo plures magnificæ domus & opulentæ fuerant, jussit Dux iterato prope portam civitatis, qua aditus ad suburbanum fuerat, petrarias admoveri, quæ postquam illic stabilitæ instructæque fuerunt his, quibus opus erat, & per duos aut tres dies muros continuo quatendo grandem eorum fecissent ruinam, per quam introeundi in civitatem non difficilis aditus patere videbatur, metuerunt salutem suam tam rutheri quam cives,

cives, & tanti tanquam præsentis atque imminentis horrore periculi consternati sese in unum agmen colligentes venerunt ad Dominum de *Montfort*, & reliquos tyrannos, qui sua nequissima obstinatione ad tale periculum adduxerant civitatem. Dixeruntque eis, quod illico & absque ulteriori procrastinatione a Principe procurarent sibi pacem, alioquin in continenti eos perimerent, & supplices eandem ipsimet pacem expolcerent. Exterriti itaque illi omnes mortem sibi, nisi voluntati populi acquiescerent, præsentem adesse cernentes, statim proquirenda pace supplices, certi qui ad hoc deputati fuerunt, Principem adierunt. Manebat *Ludovicus* Francorum Rex cum illustrissimo *Maximiliano* & terris suis in pace. Trajectenses vero spe, quam in ejus habuerant auxilio, destituti trahebant miseram vitam in multa penuria & caristia victualium, utpote ab hostibus circumquaque obsessi, uno tamen angulo relicto, unde ad eos, nec sine magna militum & armatorum civium multitudine annonæ advehi posset. Ad opus sæpe miseri cives, quoties tyrannis suis collibuisse, sub vitæ periculo velut vilia jumenta vel pecora exire cogebantur. E quibus cum compertum fuisset, quamplures ex illis, qui sic exibant, minime ad civitatem redire, sed propriis laribus inopia urgente relictis sese ad opida *Transyfulana* aut alia, quo potuissent, transferre, hujusmodi tyranni ultra cives ad conducendum annonam exire minime permiserunt, sed hoc rutheris faciendum suis duntaxat reliquerunt, quorum tamen talem ac tantum numerum intra civitatem semper retinere solebant.

Ad

Advenerat tunc ex Austria ad Principem a Patre suo Legatus unus venerabilis Prælatus Archiepiscopus Strigoniensis in regno Hungariæ, & cum hoc in Alemannia etiam Archiepiscopus Salsburgensis. Qui cum rogatu Legatorum civitatis pacis se sponderet futurum mediatorem, certo sibi honorario expromisso, apud clementissimum & benignissimum Principem, non difficulter pacem civitati certis legibus impetravit atque obtinuit. Sub quibus cives cum nihil ultra virium haberent, sed fame & inedia variisque confecti morbis languerent, deditionem fecerunt. Duravit autem obsidio paululum ultra duos menses, & facta est ipsius civitatis deditio Dominica prima mensis Septembris, quæ tunc erat ejusdem mensis septima dies. Et quoniam uti diximus Pontifex piissimus in opido Amersfordiæ captivus detinebatur, paucis post hæc emensis diebus, facta opidi deditio certis legibus, idem Pontifex plenarie suæ redditus ac restitutus libertati atque authoritati Trajectum ad Principem venit, atque cum omnium bonorum applausu & cum ingenti lætitiâ receptus tanquam dominus fuit. Durante autem obsidione volavit rumor satis ingens, quod Clivensis exercitum apparabat & congregabat, ut Trajectensibus obsessis juxta quod promissum ferrebatur succursus præberet solatia. Sed quum coactis copiis, quas asciscere poterat, se nimis numero & viribus videret inferiorem, domi substitit, nec ultra progredi ausus fuit. Mansit autem Trajecti Dux ipse *Maximilianus* dies multos cum suis militibus, qui cum numerosa essent multitudo & variarum linguarum atque nationum, alii Galli, alii Hispani,

alii

alii Theononici, alii & pars magis de inferiori Alemannia, difficile cohiberi potuerunt, ne civitates disperderent atque soluerent, sed quantum facere potuit humanissimus Princeps, ne id fieret, obtulit, curam habere & omnem ad hoc adhibens sollicitudinem, ut de stipendio constituto eis satisfaceret, ob cuius solutionis defectum sibi in prædam debere permitti civitates cessabantur. Non tamen adeo usque contineri potuerunt, quin peculiares prædas atque rapinas agerent, atque damna quam pluribus modis irrogarent. In multis enim domibus ostia & fenestras de vastis foramentis, cæteraque lignea domorum instrumenta comburebant, hos pro huiusmodi multitudinis de delictis pœnæ sumi poterant. Cum enim de quibusdam ex ipsis, qui capitali crimine damnati erant, supplicium foret sumendum, sese in unum agmen magna huiusmodi iniquorum turba cogentes reos supplicio violentè extorserunt. Quod ne gravius contingeret scandalum in altum mensit. Paulatim vero eis de stipendio satisfactis per turmas civitate excedere & alio abire, quo Princeps ordinabat, compulsi sunt, & pedetentim sub ordines eis redactis violentiæ cessare magne ex parte ceperunt. Immorati aliquantum forte latius sumus ad Trajectensium referendas seditiones rebellionisque adversus suum Pontificem, ad quas ab antiquo prolixes atque affustos fuisse eorum in annalibus atque historiis relatam invenitur, & forsitan amplius quam nostrum posceret institutum, munusque susceptum. Sed quia in has rebelliones irruerunt, sub ea, quam gerebant, spe, quod Francorum Rex bellum adversus illustrissimum *Maximilian-*

lianum suasque terras susceperat, ut suas suorumque vires omnino contereret, terrasque suas dominio suo adjiceret, ac per hæc ipse de totali ruina domus Burgundiæ sui que dejectione Pontificis, qui, uti superius retulimus, erat naturalis *Philippi* filius, fraterque *Caroli* illustris memoriæ Ducis Burgundionum, suum compleret desiderium, nam in eos implacabili pene odio inardescibat, simul etiam, quia tunc nos ejusdem incola civitatis omnemque rei seriẽm plenius agnovimus, idcirco non abs re gestis *Ludovici* Regis, quæ enarranda suscepimus hanc ipsorum Trajectensium tragœdiam inferendam esse putavimus. Ipse enim sciens inimicitias, quas ad dominum *Maximilianum* hostem suum suumque exercebant Pontificem, eos *suos bonos amicos* appellare consueverat, & per literas eis auxilium præstare fuerat pollicitus, quod quemadmodum adimpleverit factis constare unicuique potest, qui tractatum fœderis inter se & eundem Maximilianum percussis legere curaverit, per quem expresse eosdem Trajectenses excludit, atque adversus eos & Ducem Clivensem *Maximiliano* præstiturum auxilia repromittit. Dum vero idem *Maximilianus* adhuc castra teneret ante dictam Trajectensem civitatem, atque uti retulimus obsidione constringeret, contigit eundem *Ludovicum* Francorum tunc Regem hac miserabili luce deficere die 29. mensis Augusti anno præfato Dominiæ incarnationis M. CCC. LXXXIII.

OBSERVATIONES

A D

THOMAM BASINUM.

Pag. 145. *et hæc caput olim & mater extitit totius Frisiz.* Arx & solium regni Frisiz, ut apud Theofridum Epternacensem est in vita S. Willibrordi *cap. 5.* Etiam Hollandiz. Hollandia enim pars Frisiz parens in spiritualibus episcopo Trajectensi. Vid. *lib. 1. de nobilit. cap. 14. & 17.* Episcopus autem ipse etiam Princeps imperii. Certe in matricula quæ est apud Goldastum *to. 1. const. imp.* inter Principes imperii recensetur etiam *Episcopus Trajectensis in Hollandia, qui Ultrajectinus.*

Pag. 146. *Burgundiones & qui Armemiaci dicebantur.* Joannis Regis Galliarum quatuor fuerunt filii, Carolus V. qui patri successit, Ludovicus Dux Andegavensis, Joannes Bituricensis, & Philippus, cui cognomen Audax, quod patre ab Anglis jam capto restitisset nihilominus, & prælio ultimus excessisset. Philippus contractis nuptiis cum Flandriz Comitissæ, Artesii, & Burgundiz, Ludovici Malani filia unica Margareta, opibus paulatim auctus, Ducatum etiam Burgundiz a Carolo VI. consequitur. Bipartita enim Burgundia, Ducatus Regis Francorum erat, Comitatus imperii. Carolus dein VI. cum iturus adversus Britones, qui detrectabant imperium ejus, incidisset in phrenesin, de regno regni proceres multum solliciti, nequid caperet

○

de.

detrimenti sub Principe mente capto, cum quærent Regi curatorem, nec de eo admodum conveniret, & patris curam ambientibus, & regis fratre, sed qui adhuc juvenis, Duce Aurelianensi, inter colloquendam, cum pertinacius is instaret, *Quid tu, inquit Philippus Audax, an regem vis regere, qui te ipsum adhuc nescis regere?* Ille verba hæc non ferens, & contumelia velut tactus, Philippo pugnum incussit. Pro provincialium quiete patienter Philippus tulit, & reliquit inultum. Filius ejus non tulit Joannes Intrepidus. Concepto odio in patruelem, cum uterque præterea eandem, & quod plus est, alteri nuptam deperiret, nec rivalem posset ferre, Joannes facinus occupavit, & fixurum in se emissum, majori pretio conductum, adversus æmulum convertit. Casu Aurelianensi, cum auctor cadis quæreretur, Duci Andegavensi, qui erat Joannis pater, Joannes festus confessus est, in aurem placide ipsi infusurans, paternæ injuriæ in ultionem suo jussu id perpetratum. Obstupescens autem Dux cum fugam ei suavisset, abjecta prolixo spe veniæ ille in Flandriam ansugit, totalem patris provinciam, Burgundiam interim populantibus filiis interfecti, e quibus Joannes, congressus prælio cum Anglis, cum esset victus & captus, & in Angliam abductus, una cum Bourbonii & Alençonis Ducibus, regni proceres Magistrum militum, seu Connestabulum, ut vocant Galli, crearunt Comitem Armeniaci, gravem Burgundi hostem, qui & prælis aliquot tumultuarius, ulturus necem Aurelianensis, cum ejus copis commisit, in quibus aliud non inelamatum, quam *Bur-*
gun-

AD THOMAM BASINUM. 211

gundi nomen & *Armeniaci*. Et hinc, duæ illæ fa-
ctiões, quæ Galliam & tam diu & tam graviter
affligerunt, Joanne etiam mox sublato, & ad pe-
des Delphini cæso, cum per fraudem evocatus,
quasi Regi reconciliandus, & futurus belli Dux ad-
versus Anglos, se in Galliam contulisset. Pius Pa-
pa II. & Phil. Cominæus *lib. 6. comment.*

Pag. 147. *oppido de Leydis nonnulli crives expul-
si.* Quod *Leyden* vetus *Lugdunum* dubitat vix quis-
quam. Disputant tantum vulgo, unde id di-
ctum *Lugdunum*. Alii ajunt a *tuce*, loco olim ce-
leberrimo, quod *sacrum nemus* appellat Tacitus,
ut ait Stephanus Pighius in *Hercul. Prodic.* Alii, quod
Dun Belgis molem significet, a *Burgi* mole aut altitu-
dine. Alii a veteri voce *Lugum*, quod denotare ajunt
corvum, Plutarchi usi auctoritate, qui *ἄλις κορυμῶν*
sic: *Quia cum jacerentur fundamenta, corvi quidem
visi sunt; ἄλις lingua Cæltica τὸν κόρυνα significat,
ἄλιος δὲ τὸν ἐξέχορτα.* Sed unde id habeat Plutarchus,
quod ἄλις corvum significet, juxta sciunt cum
ignarissimis. Vid. Boxhorn. *Theatr. urb. Holl. A Lugb*
alii deducunt. *Lugb* specula est, ut dicunt, *Lugben*
idem quod *speculari*, quod & castrum & specula,
ad contemplandos nimirum colles illos arenarios,
qui ad proximam littus, fuisse enim illic Roma-
norum præsidium, ex Gallis imprimis constans,
quorum lingua olim Germanica. Sed quæ quæso
hic certitudo? Quod Gallorum id præsidium, &
quod tempore Romanorum colles hi, qui ad lit-
tus, jam in rerum natura, quis veterum quæso di-
xit? Rhemi iter an impeditum jam, & an desit ad
Cævicum jam evolvi in mare? Ubi vel vola, vel

vestigium ejus rei? Fuere Galli circa Rhenum. Fiat. Non nego. Sed hi an Lugdunenses? An Lugduni præsidium? Euge, *σφῶς*. Quid si ita jam dicam. Fuere Batavi circa Rhenum. Fide in Romanos non minore quam Galli. Eorum fratres & amici. Et quæ ratio est, cur non hi potius præsidium quam Galli? *Lugh lugbt* est potius, aër, cœlum. Priscis Frisii *Lugh* ingnavus est, & *Lughen* legnem, ignavum esse, Kilianus notat in Lexic. *Lugum* turrem Cambdenus ait in descriptione Cumberlandiæ. Otrifido vetustissimo Germanorum Poëtæ, ut qui seculo nono vixit ann. nimirum 870. *Luckun* nihil aliud est quam fallacia, mendacium 2. *Evang.* 4. *Thia luchen wolt'er findan*. Adeo nihil hic satis certi. Et quod ad moles illas arenarias primus dicitur excitasse eas in Walachria Willebrordus. Notatu dignus est locus Theofridi Epternacensis de vita S. Willebrordi *cap.* 15. *Divertit in insulam Walachriam vocabulo Scaldæ fluvii & Britannici maris circumfluum brachio &c. Et quia mirabiles elationes maris crebrius subruerant littori contigua, mirabilis in aliis Dominus per exemplum Prophetæ sui Willebrordi merita excursus ejus contempserunt dispendia. Vir enim omnium virtutum speculum per itineris sui baculum juxta commune totius provincie testimonium in continenti traxit sulcum, ut sibi visum est, sufficientem & congruum, ac illum in Jesu nomine, qui sicco pede incessit per liquidum, & jussu tempestatem inhibuit, ac ventum validum, posuit mari metam & terminum. Excrevit e vestigio congesta moles arenæ, instar muri firmissimi, quam congregationem sua lingua Daxen appellant indigenæ maritimi, & illis usque in præsens eliduntur & confringuntur*

tur fluctus periculosissimi &c. Sed fides fit penes ipsum. Alcuinus de eo nihil. Vixit autem Theofridus seculo xi. quo quicquid insolens, nec visum prius aut auditum, quo quod paulatim alluvio & vis fluctuum excitaverat, adscriptum hominum sanctitati. Prima quod sciam mentio in Annalibus Bertinianis fit ad Ann. 839. *Tanta inundatio contra morem maritimorum aestuum per totam pene Frisiam occupavit, ut aggeribus arenarum illic copiosis, quos dunos vocitant fere coaquaretur &c.* Sed nec Dunen semper sunt tumuli. *Dounos* ait Athenæus a Celtis dominos appellari. Et Hispani, quorum olim pars Galli, aut a Gallis oriundi, ut & Siculi eodem sensu eam vocem adhuc retinent. Et inde ait Bodinus in *method. historiar.* antiqua illa nomina *Lugdunum, Virodunum, Isodunum, Nevirodunum*, quamvis nec illud alterum, quod dicitur scilicet de tumulis, ei profus displiceat. Sed tempus frustra in his teritur. Nec necesse, ut hæc sit quæstio, cur *Leyda* olim *Lugdunum*, & quodnam *ετυμον* ejus vocis. Hæc fit potius, & probetur hoc, nam nondum de eo satis constat, an *Lugdunum* illud vetus, & quodam Rheini olim ripas, illud ipsum sit, quod jam *Leyden*, quando id ex castro urbs, quando *Leyden* dictum, & a quo. Nam & *Leyden*, aut *Leythen*, aut *Leydis*, varie enim scribitur, & urbs & vox est vetustissima. Mentio est in charta Ann. 1083. apud Miræum *Cod. piar. dor. rap. 62.* *Leidni* est apud Godfrid. Monachum ad Ann. c12. cc. iv. Hollandiæ Camera olim dicta. Jo. a *Leidis lib. 23. hist. cap. 1.* *Natus autem fuerat in Camera Hollandiæ, hoc est, in opido Leydensi, sic enim olim hoc opidum can-*

suavit appellari. Et non una olim Leydis. Fuit prima, secunda, tertia. Et quæ quæso ex his nostra? Lugdunum quæso ex his quænam? Heda in Hungero episcopo: Vulgo dicitur Leyden, & Gallice Lugdunum, & in commemoratione donationum ecclesie Trajectensis antiquarum invenitur Leithis prima, Leithis secunda, Leithis tertia. Forsan tria, inquit, fuisse hic familia præfida. Verum nihil plane hac in re veteri admodum & obscura certi solidive.

ad idem Leydense oppidum noctu appulerunt. Factiones Leydæ tumultuati Houckii & Cabeljavii, Hamatos & Asellinos Reinerus Snoyus eos vocat. Superiores mox Cabeljavii ex Houckiis aliquot ejecerunt. Qui non diu dein post ejectis rursus adversariis vi potiti opido, ut paucis refert rem Snoyus lib. 12. Interea Hamati Leyda pulsæ ad Maximilianum ire questum, & dum eis redeundi facultas in urbem negaretur, patrios penates vi atque armis statuunt recuperare. Itaque astitis Trajectinis fortuna unius bellique futuris sociis, ducibus Renaldo Brouchusio, atque Henrico Nieweldio, hyemis intempesta nocte, quando universa gelu concreta essent, admotis scabris patriam citra cruorem illi recuperare, Asellinis tantum expulsis aut in vincula conjectis. Verum eos non diu post Maximilianus, qui propter matrimonium cum Maria Burgunda mox Hollandiæ hic vocatur Princeps, super veniens ejecit rursus. Snoyus ibid.

Pag. 149. Fuit in illa irruptione alter Burgimastorum oppidi casus. Egidium Adrianum vocat Snoyus d. loc. & rem refert ita; Johannes Egmondanus facinus moliri audax, tribus in hoc celocibus paratis, ac una æstuaris, quæ Dordracum allapsam Pra-

ror e statione maximè interrogare, quid mercium fecerat adferret, ubi fasces arborum aliaque leviscula, nil mali suspiciens ille intravit, sed cujus vestigia cum armatis e concavis premere, urbemque valenter occupare. Egidiumque Adrianum virum consularium verbis asperius se ferientem, quod tam hostili animo in urbem irrupisset, multis vulneribus conficere. Quo e vestigio confosso, inelamatum, quotquot sua pars essent, alba brachium fascia ligarent &c.

Pag. 151. accesserunt prefatum dominum de Montfoort, quem satisfactionibus dignum ratifant. In Maximilianum hic animo non satis equo, nec atque in Davidem Mariæ Burgundæ patrum Maximiliano nuptæ. Renaldum Bronchusium & Henricum Nieneldium Leyda pullos receperat, a Maximiliano missos qui fugientes comprehenderent, dispendis bombardis ab urbis portis rejecerat, summus vocatus factor, qui odio in Davidem præsentem acrum statu non contenti Ultrajecti rebus studebant novis. Et hic Joannes de Montfoort, cui alta jurisdictio per tractum Montfortensem ab episcopo obligata, sed quam belli hujus occasione David rursus tunc extorsit, ut dixi lib. de jur. glad. cap. 11. Steterat pro Brederadio Davidis olim amulo, quem electura a clero, & nummis jam acceptis, sed oedicillis monendum redditis, confirmatum a Papa, destituerat rursus Papa, prælato ipsi Davide, & ne obolo quidem reddito. Seduxerat ad id Papam amplis admodum promissis Philippus Burgundie Dux, Davidis pater naturalis. Erat Brederadius Prepositus Trajectensis. Aderat ei omni ope frater ejus, vir illustis, & magnis nixus clientelis, toparcha de

Brederode, eorum caput per Hollandiam, qui vulgo dicti Hamati. Aderant plures viri nobiles, & qui ejusdem factionis. Et hi etiam ex plebe habebant inter auxilia viros strenuos & manu promptos, a quibus ingens per provinciam & damnum datum & acceptum. Nec obstabat quod Brederodio a Papa prælatus David. Papæ enim judicio, quem fraude aiebant circumventum, non statim acquiescebant, qui contrariæ erant factionis. Bellum hinc inter partes, cædes, incendia, & nocturnæ grassationes. Nec factionibus tamen tantum, Afellinis & Hamatis, quæ distinebant tum Hollandiam, quicquid factum tum, adscribendum. Sic Auctor vult fateor. Sed si propius rem consideres, propriæ erant factiones, quæ turbabant diœcesin, & dividebant in partes. Quæ stabat in Davidem, conflata ex Hamatis, si e re ipsorum videretur, nec Hamatis parcebat, ut argumento est Viana, quæ quamvis esset Brederodii, & Brederodius esset ex Hamatis, astu tamen ab Hamatis & ex insidiis surrepra. Quam gravis autem & perniciofa diœcesi universæ, & inprimis Ultrajecto, contentio illa pertinax inter Davidem & Brederodium de episcopatu, docebit quadam ex parte descriptio hæc, seu narratio, quæ tum temporis quidem prodit, sed ab iis prodit, ne quis erret, qui erant partium Davidis.

Om te weten ende te verstaen waeromme ende in wat schyne, dat die uytwesende der Stat van Utrecht op desen tyt, ende die vrunden ons Genadichs Heeren van Utrecht Bisscop David van Bourgoengen

gen uyt der Staat van Utrecht verdreven ende verjaget syn van den Domproest, de Heere van Broderode, die Borchgraef van Montfoerde, mit die rebellige, oervedighe ballingen, alsoe die van Renesse, die Proeyfingers, ende andere ongehoorsamige, gelyken hier na von punte tot punte eensdeels geschreven staet.

1. In den eersten als die vrunden ons Genadichs Heeren Bisscop *David* van Bourgoengen als voerscreven staet, aller weghen by hoeren rechten Lantsheere getrouwelicken gebleven syn, als goede Burgeren ende onderfaten schuldich waren te doen; en eerst by hoeren Heere Bisscop *Rodolph* van *Diepholt* saliger gedachten, ende nu na by hoeren Heer Bisscop *David* van *Bourgoengen* hoeren rechten Lantsheer; als blycken mach, om sonderlinge liefden wille, die sy totten selven hoeren Genadigen Heer gedragen hebben, ende om die rechtveerdicheyt der heyliger kercken in eeren te helpen houden, ende die Stoel van *Romen* onderdanich te blyven na alre hoerre machten, overmits dat onsen heyligen Vader den Paus van *Romen* onsen Genadigen Heere Bisscop *David* van *Bourgoengen* mitter provisie van der kercke van *Utrecht* versien hadde, daer die Domproest mit synen broeder, ende die Borchgrave van *Montfoerde* mitten oervedigen rebelligen ballingen, alsoe die van *Renesse*, die *Proeyfingers*, ende andere ongehoorsamige daer aen clevende, dert selven onsen Genadigen Heere Bisscop *David* van *Bourgoengen* mit geweld, ende crachte, tegens eer ende reden uyt synre Stadt van *Utrecht* hebben gehouden, ende

noch daghelyck houden, als wel kenlyck is.

2. Item als die *Dampvoest* yerst binnen *Utrecht* gecomen was, doe geloofde hy, ende swaer aen heyligen voor die *Staten van den Lande*, daer die *Stad van Amersfoort* tegenwoordich stont, alse dat hy die oervedige meyncedige ballingen uten *Gesfichte* ende *Stat van Utrecht* soude helpen, keeren ende houden, ende voert alle deuchden voorwaerts setten, ende alle ondeuchden ende onwede afterwaerts, ende oeral rust ende vaede saken na alle synre macht, daer hy onde ende mochte. Ende geloofde ter selver tyt mede, datmen voertaen niemant uytter *Stat van Utrecht* vendrywen noch verjagen en soude, dan als den *Raedt ont* ende nywe metten gemeynen *Gilden* overdragen hadden. Maar waer ymant die daer misdede, die soudemen corrigeren na grootheit der mildaet, het waer aen lyve oft aen den goede. Terkont binnen twet daghen daerna hadde hy alle die gelostenisse ende goede overdrachte vergeten, ende quam met gewapender hant, ende mit gewelt optie *Plaetse* tot *Utrecht*, ende verjagede ende verdoof swaels goede *Boigers van Utrecht*.

Item so hadden die *Dampvoest*, die *Heer van Brederode*, ende die *Borckgrave van Amstende*, mit maer hoeren hulperen, beyde goestelick ende weerlick, heymelick raedt by machte, om myns *Gernadichs Heeren vrunden* tot *Utrecht* *Bisscop Davids van Bourgaengen* gewapender hant mit macht te overvallen, dat een goet man hoerden gebeten *Zweder van Tienhoven*, daer hy tusschen die doeken stont, ende uythrochte, so dat ondragen was

was by den Gilden, ende gaf alle den raet te kennen, die sy onderlinghe gehadt hadden, ende wat sy geseyt hadden, om onsen Genadigen Heere voerz buyten t' Gesticht te houden. Daer syn dese voerz Heren vrunden gecomen gewapender hant, ende hebben desen man gevangen, ende seer gepynt, ende in der pynen gedwonghen ende gedruet, dat hy seggen most, dat hy't gelogen hadde, ende hoeren raet nye gehoort en hadde, hoewel sy in syn tegenwoordicheyt, daer sy's hem aensyden, niet versaken en condon, ende deden hem mit macht of doemen, ende so mit sulcken schamelen recht ende krancken vonnisse dien goeden man onthoofden.

3. Item een weynich tyts daerna sochten dese selve Heeren nye vonden, om die Gemeente, ende myns Genadichs Heeren Bisscops *David's* vrunden mit gewapender hant weder te overvallen, ende gingen so mit toortsen by nacht, ende sloegen alle myns Heeren vrunden daer syse wisten doer die Stat, ende woudense dootslaen oft gevangen hebben, daer doe die alinge Stat ende Gemeente seer sterck voorvielen; dat sy's niet gedoen en condon op die tyt metter macht, die sy doe hadden.

4. Item so die Gemeente doe die ondaet ende geweld gerecht begeerde te hebben, syn die voorgenomde Heeren gecomen gewapender hant, ende hebben gevangen tot XLII. personen toe, die ons Genadichs Heeren vrunden waren van Utrecht, ende deselve seer gepynt, daer die Heer van Brederode ende veel Canoniken, ende anders hoire hul-

hulperen, geestelyck ende weerlick, selve bystonden, ende dat sagen ende lieten doen. Ende boven dat al die daer so seer gepynt worden, in geene pynen, oock watmen hem dede, anders en belyden, dan dat sy onsen Genadighen Heer Bisscop *David van Bourgoenghe* tot synen réchten liever hadden, dan den Domproest, ende worter twee daer van verwyft metten sweerde gerecht te werden aen hoer lyff.

5. Item doe sy die twee verwyfden om gerecht te worden, dat alle goede mannen verdocht, so sy geene schult en hadden, worter eene groote vergaderinghe van volck, die sulcks niet gehengen en wouden, so dat syse geene macht en hadden te rechten. Maer die Domproest geerde eene bede, woudemen in laten comen die ballingen, die meynedich waren ende noch syn aen onsen Genadighen Heere, ende die hem buyten t' Gesticht tot ewigen dagen versgelt hadden, hy woude hem hoer lyff weder geven, ende sy ende alle die XLII. gevangen, ende die goede mannen, die hy hadde laten verdryven, souden weder in comen, ende sy souden alle t'samen goede mannen onderlingh wesen, ende hy woude se so verbinden, dat sy malcanderen niet meer becrachten en souden, ende dat sy in thien jaer daerna in ghenen rechten sitten noch wesen en souden, maer hy maecte deselve ballingen noch van den selven jaer Burgemeesters, Schepenen, ende Raetsluyden, ende syns noch huyden des daghes.

6. Item doe die selve meynedige ballingen, die nu Utrecht regieren, ingecomen waren, vergat die Dom-

Domproeft alle die voerz beloften, ende alle dat hy hem gefeit hadde, maer hielt deselve ons Genadichs Heeren vrienden algevangen, ende schattese elck nae synen wille, synen cost mede te doen, ende seynde een deel daer van tot sunt Iacob in Galiffen.

7. Item daerna dat die Hoochgeboren Doorluchtige Vorst onsen lieven Genadigen Heere van Bourgoengen aen der Stat ende Gilden van Utrecht gesonden hadde om voor syne Raetsvrunden geleyde te hebben, so hielt deselve brieff in, dat wie syne Vorstelycke Genade daer hinderlick in waren, dat woude syne Genade scerpelyck gedencken, ende syne bytandighe daer in daer woude syne Genade met alle vruntschap op versculden, Ende daer op worde overdragen by myns Genadichs Heeren vrunden van Utrecht Bisscop *Dauids*, beyde in den Rade ende in den Gilden, datmen synen Raetsvrunden een geleyde geven soude, gelyck syne Vorstelycke Genade dat doen scryven ende begeert hadde.

8. Item quamen die Domproeft mit meer Canonicken, ende andere, beyde geestelyck ende weerlyck, mit dwangh, ende wouden dattet so niet en gesciede, of datmen vergaderen ende opsitten soude, want syn broeder weder van Overyssel gecomen was, dat so gescieden most op die tyt, ende binnen dien tyt so maecten sy hem sterck van vreemden volck, ende quamen so alle drie die Heeren mitten oervedigen ballingen in Utrecht, Begeerende boven dat sy gesworen hadden, ende besegelt, tegens der Gemeenten niet te doen, mitten Domdeucken ende meer Priesteren, ende mit al dat
sy

fy vermochten op sinte Marcus dach gewapender ende vechtender hant, ende overvielen so de Gemeente, daer een arm goet man voor des Domproests voeten dootgeslagen wert, ende van synen brodigen huysgesinne ende knechten gesiede.

9. Item ginck doe die Domproest terstont op die selve ure, doe dat gedaen was, mitten Heer van Brederode, ende voort met veel geestelycke ende weerlycke luyden, synen hulperen, leggen boven uyt eenen venster, ende die Raetsluyden, die doe gecoren waren nader Stat recht by der Gemeenten na ouden haercomen, sette hy off, om dies wille sy myns Heeren vrunden hieten te wesen, ende koos ende settede die oervedige, ende ballingen, die nu Utrecht regieren, tot Raetsluyden der Stat van Utrecht. Ende also sy gesworen ende besegelt hadden tegens die Gemeente niet te doen, ende in thien jaren in den Rade niet te sitten, ende niet te comen, so hebben sy selve die brieven, die sy so gegeven, gesworen, ende besegelt hadden, geschoert, ende na hem genomen, gelyck dat alle goede mannen wel kundich is.

10. Item so syn ende hebben dese Heeren mit hoeren hulperen, opten selven dach gewapender hant alle die Stat doorgegaen, soeckende ende vangende alle myns Heeren vrunden Bisscop *David*s van *Bamgoengen*, alle die sy gevonden konden, so dat sy tot XXI. toe vingen, ende een die sy voor geschat, ende tot sint Jacobs gejaecht hadden tusschen twee huysen, ende soo anxten, dat hy doot gevallen is. Ende voort tot drie hondert goet borgezen toe synt ontweecken uytter Stat, de sommige

nige in vrouwen klederen, de sommige als mannen, ende elck so hy syn lys best gebergen konde. Ende syn so uyt anxtē hoers lys ende uyt hieſde ons Gemadichs Heeren voerſz dat meerre deel tot Amersfoert gecomen, daer ſy vaſt noch ſyn. Ende die oervedigte of ballinghen, die nu Utrecht regieren ginghen ſo terſtont, ende ſegelden hoir alre huifen toe, ende namē daer uyt al dat ſy daer in gevonden hebben, ende hebben die goede mannen aldus verderffelyck gemaect.

11. Item onder des op dien ſelven dach is die Heer van Brederode ſelve gewapent met ſyn hulperen gecomen in eens goet mans huys, die myns Heeren vrund was, ende wouden vanghen, daer des goede mans wyf, die vrouwen by hoir hadde, ende ginck in arbeyde van kynde, daer woude hy ſelve in de camer weſen, ende alle die vrouwen vielen op hoir knien, ende baden hem, dat hy ſyn ſweert opſteecken, ende uytte Camer blyven woude, want die goede man daer niet in en waer, maer hy en woude 't niet doen, ende ginck ſo, dat onmenſchelyck te ſchryven is, in de Camer mit een getogen meſſe, daer die goede vrouwe lach, ende dede haer aldaer ſulcken anxt ende vreeſe, dat ſy ende hoir kynt dat ſy droech beyde terſtont doot bleven.

12. Item ſo hebbēſe oock met deſen voernoemden Borgeren, ende deſgelycken vrouwpersonen, dieſe gevangen hadden, ſeer onmenſchelyken met pynigen aengegaen, ende met ander laſten, die ſy hem gedaen hebben, daer hoir sommige verlemē al hoir leven blyven ſullen, die sommige noch ont-
mant

maat syn, ende hebbenſe ſo gevangen gelet, ter tyt toe onſen Genadigen Heere van Bourgoengen tot *Yſelſteyn* quam. Ende doe dat *compromis* doe aldaer gemaect was, hebben ſy deſelve gevangen uytter Stat, die voor gevangen waren, ende die drie hondert Borgeren of daer omtrent, die dus van anxt hoers lyfs ende om deſe groote ondaet wille ontweecken waren, die clocke na geluyt, ende hebbender die Stat op hoer lyf euwelyck verboden, ende hebbenſe ſo ballingen ſonder enich toefleggen, dan voornoeint is, gemaect, ende hebben hemluyden beyden ryck ende arme hoirre wyven ende kynder na die luydinge al na geſent, ende die Stat mede verboden, ende al hoir goet toegelagen ende genomen, ende nemen noch dagelycks, ende maeckender ſe mede ballinck off.

13. Item doe dit aldus geſchiet was, des anderent dages daer na, doe vergaderden die Raet ende gemeene Gilden van Utrecht t'ſamen, hoemen beſte in de voerſz ſaken doen ſoude. Doe ſeyde die Domproeſt totte voerſz Raet ende gemeene Gildens omme den Domdeecken Heer *Jan Proeys*, Heer *Gysbert van Ryſenborch* Ridder, *Gysbert van Nyenrode*, ende *Jan van Lichtenberch*, ende ſeyden aldaer openbaerlick totten voerſz Rade, ende gemeeyne Gilden, *Siet gy Heeren, wat gy doet, Onſen Heere den Eleſt die ontbiet u, dat alle alſutcke brieven ende Bullen, als die Heer van Bourgoengen voor ſynen ſoon verworven heeft, die ſyn valsche ende quaet, ende met valschen ſegelen geſegelt.* Dat was hem waerachtich uyt den Hove van Romen geſchreven van ſynen Ambaſſadeurs, want'er twee of drie Cardina-

len

len ende Ridder om gebrant waren, ende oock soude die Elect die Confirmatie eerstdages hebben, want hem onsen heyligen Vader den Paus versien hadde mitter kercke van Utrecht. Dat dit aldus geschiede hoirden wel vyff dusent man.

14. Item so hebben sy voersz onses Genadichs Heeren vrienden daerna, terwyle sy tot Amersfoort gelegen hebben, elck na hoer doen, gelden op hoer lyven geset, dats te weten, van de sommige wiese vinge, ende t'Utrecht leverde, ofte dootsloech vierhondert Beyerische guldens, de sommige drie, de sommige twee, de sommige hondert, ende voirt elck na hoir goetduncken.

15. Item also Raet out ende niwe mitten Oversten Oudermans ende gemeenen Gilden van Utrecht eenen geheten *Daniel van Niewael* eendrachtelyck met ryphen voersienten rade omtrent negen jaer lanck geleden tot synen lyve wittelycken vercoft hebben dat clerck-ampt der Stat van Utrecht om acht en dertich hondert en vyftich ponden Stat paye, daer sy hem hoir Stat segele ende brieven of gegeven hebben, ende hem geloof, hem daer niet in te vercorren, noch oock eenige hinder oft letsel daer in te laten gesien in eeniger wys. Welcke gelostenisse, segel, ende brieve voersz, dese voersz oervedighe ballingen van Utrecht niet achtende en syn geweest, ende dit voersz ampt den selven *Daniel* mit geweld ende ongenade, ende weder Godt, recht, ende reden ontweldicht hebben, ontdrongen, ende genomen, onverschult, ende onverdient, ende hebben een van horen vrienden, geheten *Fan Arnt Proeys*, die welcke *Jacob Proeys* syns Oems soen is, weder
 P daer

daer in gēset, ende maecten hem syn voersz ampt aldus uythandich ende ontbruyckt met grooten onrecht ende ongenade, ende boven hoir segel ende brieven. Ende hebben hem in syn voersz ampt weder der tyt, dat hy aldus van den synen verdreven ende verjaget is geweest, wel benout, ende geweldelyck genomen, ende te schade gedaen, boven ses hondert Rynsche guldens, gelyck menich goet man dat wel kennelyck is.

16. Item dit ende alle dat voersz en was alleen noch niet gehoec, oock hebben dese onredighe ballingen, die Utrecht nu regieren, een deels hoire vrienden, daer onder ende mede waren sommighe hoire Stat knapen, nadien dattet Compromis gemaect is, ende op die selve tyt, dat die Commissarissen ons Genadichs Heren des Hertochs van Bourgoengen, alle die Stathoudet van Holland, die van Vlaenderen, die Heere van der *Goer*, die Hofmeyster ende Meister *Antonis van Haneton* te Wyck te Duerstede saghen, geweest met boven xl. of vyftich waghnen opt Slot gheten *Kynesteyn*, gelegen by *Wyck* voersz, toebehoerende eens ons Genadichs Heeren vrunt van Utrecht, gheten *Daniel van Nywael*, ende hebben die selve huyfinge gedelstrueert alinge, ende van binnen seer lelycken ontwee geslagen, gebroocken, ende verdorven, ende hebben alle tegeene dat sy aldaer vonden van huyfrade ende cleimoten gerovet, genomen, ende t'Utrecht gebrocht. Daerenboven namen sy hem ter selver tyt boven hondert ende xlv. vim goet korens, so weyt, so haver, ende brochten dat gelyck binnen Utrecht, ende hebben

ben hoeren wille oock daer mede gedaen. Ende voorts wierden daerna alle anckers, tralien, ende yserwerck, doeren, vensteren, raemten, folders, ribben, plancken, ontwee geslagen, uytgebrooken, ende mit hem t'Utrecht gevoert. Ende daerenboven so hebben sy noch neder gehouden boven acht hondert groote bomen, so eschen, so willige &c. ende hebben den selven daer aen wel bescadicht ende genomen, als voersz staet, boven vyftien hondert Rynsche gulden, als menich goet man dat aldaer kennelyck is. Ende dit voersz is al gesiet boven een goet geleyde, dat sy gegeven hadden, doemen opter dachvaert te Wyck also lach.

17. Item ter selver tyt doe beroofden die van Utrecht, ende namen een schamelen armen Lantman, een onderlaet ons Genadichs Heeren van Utrecht, ende woonden omtrent *Wyck*, voersz by *Rynsesteren*, drie mergen goet koorns, ende brochten dat oock binnen Utrecht, ende hebben hoeren wille daer mede gedaen. Welck coorn voersz desen armen Lantman gecoft hadde opten velde tegens eenen synen buerman om xx. Franccysche schulden, die hy betalen moet, ende hebben hem aldus brootganch ende verderffelyck gemaect, als nu dagelicx aen hem blycken mach.

18. Item hebben dese voersz van Utrecht dat meestendeel van den voersz uytsweligen alle hoere goeden, have, ende renten binnen Utrecht, daer syse gevonden ende gecrygen condon, geweldelyck genomen weder Godt, secht, ende reden, sijn sommige hoer huysen binnen ende buyten doer geslagen

slagen ende gedestruert, ende hebben daer toe genomen all t'geen, dat sy daer in gevonden hebben, gelyck dat menich goet man wel kennelyck is, ende hebben aldus menich goet man verderffelyck gemaect.

19. Item so hebben die sommige van deselve balingen, die nu Utrecht regieren, in voorleden tyden, doe sy uyt waren, by nacht die luyden, Burgeren, en onderfaten onses Genadigs Heeren van Utrecht van den bedde gehaelt, gevangen, ende door myns Heeren Landen van Burgoengen gevoert, ende in synen Lande geschat, ende gesloot, ende onder den geenen, die dus gevangen hebben, heeft *Willem van Cranenborch* mit synen hulperen, van die luden des daghes t' Utrecht op ter straten gaende enen gevangen *Bartholomeus van Vormsweerde*, en 11. Postulaet guldens afgeschat, daer die Stat van Utrecht op dede vervolgen op die tyt, op datse weten wouden, waer die gesloot waer, so hebben sy gecregen, die desen goedest man van die Stat wegen dus vervolchden, ende hebben him neus, mont, ende ooren afgesneden mit messen. Welcke ondadighe noch huden des daghes t' Utrecht opter straten gaen, ende die sommighe in goede Steden van rechten noch syn, daer sy bevonden worden.

20. Ende so hebben sy enen armen knecht, die woonachtich was ter Goude, ende comen woude tot Amersfoort by synen Vader, gevangen, ende lange in gevangennisse gebonden, ende op enen tyt wouden sy ontfich onder die gemeente hebben, om die voortae te dwingen, so hebben sy den schamelen man genomen des snachts by tortyfen sonder eenich recht van Schepeners

AD THOMAM BASINUM. 219

penen daer over te laten wysen, so dat niemant van Godes wegghen daer over wysen en dorff, hoewel dat die Hoochgeboren Vorst die Hertoge van Cleve voor hem badt, so by geen scult en hadde, ende hebben hem so sonder vonnisse onthoofst, dat in den Gestichte sa niet behoertyck en is so onmenschelyck een man te dooden sonder recht.

Et haftenus libellus hic. Cui fidem facile non derogabit, si quis addat libellum oblatum tum Davidi a Daniele de Nieuwael, cujus mentio hic aliquoties. Libelli saltem fragmentum est, quod ex Lappii adversariis communicavit vir nobilis, idem quem jam dixi, Theodoricus Albertus de Ridder van Groenesteyn, dominus de Kessenich, de Andelst, de Rynesteyn &c. ex quo & statum eorum temporum, ut ex ungue lennem, haud difficulter cognoscas. Ita autem se habet:

Extract uyt een out Register oft Historie boeck met de handt gescreven berustende onder den Heere Gysbert Lappius. Alwaer verhaelt worden die questien tusschen den Domproest den Heere van Brederode, ende David van Bourgondien aengaande het Bisdom van Utrecht.

1. Item dit ende alle dat voorsz staet en was noch al niet genouch, soo hebben dese selve hooveerdige ballingen, die Utrecht nu regeeren, eendeels hore vrienden, daer onder, ende mede waren sommige horer Stat knapen, na dien dat het Compromis gemaect is, ende optie selve tyt dat die Commissarii ons Genadichs Heeren des Hertogen van Bourgondien, alse die

Stadthouder van Holland, die Stadthouder van Vlaenderen, die Heere van der Goes, die Hoofmeyster, ende Meyster Antonis Hanne-ton tot Wyck te Duystreden lagen, syn geweest met boven 40. ofte 50. wagens op een slot gebeten Rynsteyn gelegen by Wyck voorsz, toebehoorende eens ons Genadigen Heeren vrint van Utrecht, gebeten Daniel van Nieuwael, ende hebben die selue huysinge gedeftruceert alinge, ende binnen so leliken omwee geslagen, gebroken, ende alle t'geene dat sy daer vonden, van huysraet, kleynode, ende ander goet genomen ende t' Utrecht gebracht. Daer en boven namen sy him ter selver tyt boven hondert ende 45. vimmen goet corens, so weyt so haver, ende brochten dat desgelycks binnen Utrecht, ende hebben heuren wille oock daer mede gedaen, ende voorts uysfloegen daer naer alle ankeren, tralien, ende yserwerck, doren, weynsteren, raemten, solders, ribben, plancken, ende bergen, ende die so geslagen ende uytgebroken met hem t' Utrecht gevoert. Ende daer en boven so hebben sy noch neder gebouwen 800. groote boomen so effchen als willigen, ende hebben daerom wel beschadicht ende genomen als voorsz staet boven 1500. Rynsche guldens, als menich goet man dit aldaer kennelyck is. Ende dit voorsz is al geschiet boven een goet geleyde, dat sy gegeuev hadden, doemen op die dachvaert te Wyck also lach.

Daniel van Nieuwael doleert aen die Ambassadeurs van Hertoeh Philips van Bourgongen, ende volthden aldus.

Den Ambassadeurs myns Genadichs Heeren
Philips Hertoeg van Bourgondien.

2. Toent

2. **T**oont ende geeft te kennen Daniel van Nieuwael den Edelen, Gebogrtigen, ende voorfianigen eerbaren Heeren Ambassadeurs myns Genadigen Heeren tejer tyt gesomen wesende by den Eerweerdigen ende goeden Heere David van Bourgondien Biscop 3. Utrechts. Alsoo hem groot geweld ende ongedaende van den Heere van Brederode, den Domproost synen broeder, die van Renesse, die van Nieuvelt, ende andere die ongehoorsame, rehellige, ende quebysk willende van Utrecht geschiet ende aengedaen es, overmits by synen rechten Lantsheere getrouwelycken naer synen cleyne macht by gestaan heeft, ende veel onredelycke punten, die sy den voorsz synen Lantsbeer over spraken, ende seechden, als dat die provisie van der kercken van Utrecht, daer hem den Eertsehen vader mede overseuen hadt, vals ende quaet was, 3. welck Daniel in synen gilde, ende onder den gemeynen volcke, daer by by quam, verantwoort heeft, seggende dat by te groeten Vorst ende Heere was, dat by sich met valschen onrechten Bullez soude behelpen &c. Daerom hebben sy hem met synen wyf ende kinder uyt der Stadt van Utrecht verdreven ende vryjager, ende hebben hem syn gaet, heere, ende dat Schepen clerck ampt, dat by om een sekeren somme van gelde by conseruade gemeen Rade wettelicken had gecocht, ende betaelt, wider Godt, recht, ende raden gemeynen, ende conc. Beyarsche guldens, op syn wyf geset, die hem dootsoege, ofte dinnen Utrecht genangen trochte. Welck een anmaatenlyck werck is &c.

3. Daer naer verhaelt by int lauck ende breed, hoe dat die gemeynte d' Utrecht genegen was t'ontfangen waer haren Lantsbeer, die de Confrimatie van den

Eerſchen Vader den Paus van Romen mede brachte, ende die wilden ſy altoos vruntlyck ontfangen. Dat David van Bourgondien die proviſie van den Paus mede gebracht ende vertoont hadde, doch dat op St. Jans Kerckhof ſommige adherenten van den Domproeſt Brederode de gemeente wys maecoten, dat die proviſie vals was, ende dat ſy wel wiſten, dat ſommige Cardinalen ende Ridderen daerom gevangen ende verbrant waren, ende dat het Viſcopers gilde verſocht hadde op Daniel, dat hy dat wederspreken ſoude, als hy voek dede &c. Ende dat die den Biſſcop David tegenſpraken waren, Heer Jan Proeys Domdeken, Heer Gysbert van Vianen van Ryſenburch Ridder, Gysbert van Nyenrode, ende Johan van Lichtenberch. Daer naer verbaelt hy die ſchade, die hy op ſyn huys Rynſteyn tot Cothen geleden heeft van die conſtrarie factie, ende ſo het ſchynt als den Biſſhop nu in ſyn ſtoel quam leverden Daniel over alle die ſchade, die hy gebadt hadde, ende volcht aldus van woort tot woort.

Eerweerdige in Gode, Hoochgeboren, Mogende Vorſte, Genadige Heere,

4. Wy bidden den Mogentbeden willen geweerdigen te weten, hoe dat Daniel van Nieuwael uwe ootmoedige arme Dienare, leenman, ende onderſaet clareblichen te kennen gevet, als dat hy van de Stadt van Utrecht voor deſen tyden weder Gods, recht, ende reden, onverſchult ende onverdiens, ſonder op hem ook eenige aensprake ofte betichte te mogen hebben met eenige reden ofte rechtsen, oft dat hy eenige ſaecten ofte nieuwicheden ter banden getogen ſoude hebben anders dan een goet burger ende ſanto Meertens man ſchuldich was

was te doen, Maer alle t'geene dat sy op hem mogen te seggen hebben gehad, dat macht wesen, overmits dat Daniel voorsz den stoel van Romē, ende U. Genādige Heere geboorsamich wesen, ende by U. blyven woude, daerom so hebben sy den voorsz Daniel wider Godt, recht, ende allen reden met geweldē uyt de Stadt van Utrecht verdreven ende verjaget, ende der Schepen clerck ampt, dat hy wettelycken gecost ende wel betaelt hadde boven hoere segel ende brieven genomen ende ontweldicht; ende desgelycx boven die sormen gemaectt by mynen Heer, Flier Antonis Bastert van Bourgoengen, noch verderffelycken van goede ende bare, gelyck menich goet man, dat noch wel kennelyck is, ende U. Genādige Heer dat voor deser tyt menichwerwen elagelycken te kennen gegeven is. Ende hier naer volgende syn lasten ende gebreken, ende verliese, die van punto te punto dus gescreven staen.

5. In den eersten so hebben sy den voorsz Daniel van Nieuwael op St. Meertens dach Ann. 1456. sonder hem eenige tichten dan voorsz te kennen gegeven, maer met grooten onrechte ende geweldē aldus onverschens uyt synen goede ende wetwaren verdreven ende verjaget, ende met groote menichie van walech gewapenderbant tot synen huysē binnen Utrecht gecomē om hem te vangen ofte doot te staen, ende gingen in Daniels huys alsoo te wock, soo hem dat geliefde, tot synen grooten laste, verdriest, ende schade, als op die tyt wel blycken mocha.

6. Item so hebben sy des seluon dachs die clocke doen luyden, waert sake dat ymant den voorsz Daniel huysede ofte hoofde, ende sy dat den Raet niet openbaerden noch te kennen en gauen, dat wouden sy met

den fweerde rechten aen hoeren lyue, ende so wie hem konde geuinden, ende leuerde, die soude hebben 100. Deyersche gulden.

7. Item een wyl tyts daer na so heeft deselue Raede der Stat Urescht noch niet der slocken doen kondigen, waert sacche dat yemant Daniel noch vinge, luerde, ofte daer floege, die soude men 200. Deyersche gulden geuen.

8. Item doe Daniel by die gracie Gods ende behulp van vrienden beymelyck yter Stat van Utrecht geuicht was, doe quam hy te Wyck te Dwyrtsteden. Terstont sberaef hy by rade van synen vrienden aen den out Raet ende meeuw, ende aen den gemeenten gulden der Stat van Utrecht, hem elcks bysonder ootmoedelyck biddende, dat sy hem aen geleyde geuinen ende geuen wouden alsoe lange alse het hem geliefde, hi van Utrecht te comen, op dat hy hem mochte verantwoorden van allen bejachten, beclachten, ende aanspreken, die hem nu en yemant mochten aengeseyt worden. Konde hem Daniel als dar misten waerhays ende mit rade van synen vrienden niet onschuldigen noch uerouuonden, so bekende hy ende gaf hem daer volcomelyck heken oer, dat hem syn geleyde als dan niet te hata en sondar comen, ende begeuden syn hys ende goet als dan in hoer banden te stellen van haren wille. Daer mede te doers, ende waert dat hy onschuldich daer in havoer dan warda, dat hy syn onschuldichyn mochte geuen ten, ende geen ongemade meer kon hem en worde gen hoerda. Maer dat onschuldich hem niet slygen beuuen noch goshien. *Ure*

Dit hier na beschreven is alsulcken bederffelycken laste ende schaeden, als die voorsz Stadt van Utrecht den voorsz Daniel van Nieuwael wieder Godt, recht, ende reden onverschult ende onverdient gedaen hebbeti &c.

9. In den oersten so hebben sy den voorsz Daniel geweldelycken wieder Godt, recht, ende reden genomen dat Schepen clerck ampt van Utrecht, dat hy westelycken gecoft ende wel betaelt hadde voor 3850. ponden Stadis paye, boven haer segelontvriegen brieven, ende hebben daer oen anderen ingeset mit geweld wieder Daniels wille, eenen geheuen Jan Aemt Proeys, die dat gebruyckt ende beseren heeft vter jaer lanck, daer Daniel niet een duycken of heeft gebeyert, maer hy heeft jaerlycks aldus nyt moeten reychen xvi. Franckrycksche schilden, so hy die nyt synen erve ende goede heeft moeten versooopen ende versetten, daer hy een deel van syn voorsz ampt mede heeft moeten betalen, t welck hem lastich dagelycks noch aencomet, aengesien hy syn voorsz ampt quyt wesen muste, ende was, ende daer en boven nyt syne goeden jaerlycke uytreycken muste d'voorsz xvi. Franckrycksche schilden, daer syn goet noch dagelycks mede belast ende beswaert is, ende dat comt toe, overmits dat hem t voorsz syn ampt aldus met geweld ontnomen ende ontdrongen is geweest.

10. Item alsoa Daniel dat voorgenoemde Schepen clerck ampt ontrent 4. jaren ontnomen ende ontweldicht was geweest, so haest myn lieve Heere, Heere Antonis Baster van Bourgondien een soene ge-

gemaect tusschen der Stadt van Utrecht ende der Stadt van Amersfoort, ende elck mit horen vrienden, mit sulcke voorwaerden, dat die voorvluchtigen die nyt Utrecht geruymt waren die selve Stadt van Utrechts, ende die geene, diese op die tyt in horen handen hadden, oirvede moesten doen, ende een yx van die Stadt van Utrecht blyven souden. Behoudelyck dat die gene, die aldus voorvluchtich van Utrechts waren, oirvede deden, die souden terstont hoir goeden aenvaerden, ende gebruycken, off doen laten gebruycken tot hoiren oerbaer ende profytie. Daer op so heeft Daniel voorsz by goetduncken uwer Vorstelycker genaden oirvede gedaen. Aldus heeft Daniel oetmoedelycken geschreven biddende den Rade van Utrecht ant ende nieuwe, alse dat sy hem nae inhout der selver soene ende der oirveden, die hy gedaen hadde, believen ende gunnen wouden, dat hy enen goeden man by horen goetduncken dat voorsz Schepen clerck ampt bevelen moechte van synre wegen voorttaen te regieren, ende te bedienen, ende te bewaren tot eeren der Stadt Utrechts, ende tot synen nutschappe, oirbaer, ende profytie. Des en hebben sy niet geacht, ende hebben hem daerenhoven noch boven die soen ende synon oirvede dit voorsz syn ampt met grooter ongeerde ontweldichs ende ontdrongen noch ontrent drie d'alf jaer lanck, ende dat de voorsz Jan Aernt Proeys noch hebben bevolen ende laten gebruycken ende bedienen tot hem oirbaer ende goetduncken &c.

11. Item des Maendachs ende Voensdachs nae den H. Palmdach Ann. LVIII. quamen sommige Stadt Cnapen van Utrechts met veel andere borgerse ende

ende gefelſchap gewapender hant, daer mede waren een deel van des Domprouſten huysgeſinde te Rynneſteyn op uwer Vorſtelycker Genade leengoede, ende deſtruceerden ende bedorven alle dat yſerwerck, iralien, anckers, glafen, loot, ende anders alle yſerwerck, houtwerck, huysſtraet, ende imboedel, dat opter voorsz Hoffſtede op die tyt was, ſo dat ſy daer niet eenen houten lepel en lieten, als mennich goet man dat noch wel kenwelyck ende bewyſſlick is.

12. Item dit voorsz was niet genoegh, ſo hebben die ſelve, die voorsz ſtaen, met meer anderen ter ſelver tyt op ende om de Hoffſtede tot Rynneſteyn, die Daniel van uwer Vorſtelycker Genade te leen houdt boven DC. grote bomen, ſo eſchen, willigen, ende eycken, ende daer toe mede een deel peerbomen, noten, ende pruymbomen opgehouden, ende die binnen Utrecht gebrocht ende gevoert, ende anders, waer dat hun dat geliefde, ende hebben deſe voorsz huysſinge ende Hoffſtede aldus ongenadelycken verdorven ende verdeſtruceert, als op den dach van huysden noch wel bewyſſelick is, ende blycken mach.

13. Item in die ſelve Paſſie weecke ſo ſyn noch gecomen ſommige borgeren mit ſchawven ende mit andere ſchepen op die voorsz Uwer Genaden leengoeden, ende hebben voort alle dat ander hout ende goet, dat die andere die daer voor waren geweest niet alle met hun en mochten nemen, voort genomen, ende hoiren oerbaer daer mede gedaen.

14. Op Sinte Laurens nacht daer naer int ſelve jaer ſo ſyn noch ſommige Borgers ende oock meer andere van Utrecht gecomen met gewapender hant met

met ontrent 40. ofte 50. wagenen, ende hebben den voorsz. Daniel boven een goet bestant, dat tusschen mynen Genadigen Heere van Utrecht, Heeren David van Bourgondien, ende die Stadt van Utrecht gemaeckt was in tyden, dat die Commissarien myns Genadichs Heeren van Bourgondien tot Wyck te Duyrsteden lagen, noch geweldelycken genomen op myns Genadichs Heeren leengoet van Utrecht, op die Hoffstede te Rynesteyn, boven 200. vimmen weyts, ende 60. vimmen havere.

15. Item ter selver tyt so namen sy den voorsz. Daniel noch boven tachtich vimmen havere, die buyten die Hoffstede Rynesteyn op den lande stonden, van derwelcke hy eenen schamelē man, gheten Willem Heyndricksen, die helfte van die voorsz. haver vercoft hadde. Aldus so namen sy den voorsz. schamelē man syn deel alsoo wel als Daniels deel, ende maeckten den armen man daer mede verderflicken &c.

16. Item in die tyden, dat die Stadt van Utrecht voor Wyck te Duyrstedē gewapender hant met machte quame, daer myn Genadigen Heere van Utrecht oprecht tegenwoordich binnen was, doe vernachten sy tot Cothen, ende daer deden sy den voorsz. Daniel boven die saene, ende boven syne oirvede, die hy hem hadde gedaen, groote onspreke-lycke schade aen synen beyningen, synen, ende willigen, die sy ophouden, kraken, ende mede verbranden &c. alhoewel dat hy nochtans veel goeder borgeren ende goede mannen tot synen huysē innam, ende dede hun dat beste naer syn vermogen met eeten ende met dranck, ende met wyrende met lichte &c.

17. En-

17. Ende want Genadige Heer immers een onmatighelick werck is ghewone sonder waerachtige bewyslicke verdingen wys den synen te verdryven ende te verjagen, ende syn ronen, dienften, ende goederen, ende have, gewettelicken, onversohult, ende onverdient, wieder Godt, recht, ende reden te ontweldigen, ende te narren, ende te ontbringen, ende syn huysinge ende Hoffede die anckren wys te werpen, ende te destrueren, ende alle die geboomten daer staende off te bonden, ende alles met gewapenderhandt met al het ghene, dat op Daniels voorfsz huysinge ende Hoffede te Rynesteyn ende daer omstrent was, z'welck hy van Uwer Genade in leen houdende is, met schouwen, wagens, ende andere schepen binnen Verrecht, of daer het hem geliefde, gwoert ende getroucht hebben, ende hoiren wille ende oirbaer daer mede gadaen hebben, ende daer toe sekeren gelde mit wylclaydinge haerer Stadts klokken op Daniels hof geset den ghonen te geven &c.

18. Item die en was noch niet genoegh, so syn de dorfsz van Utrecht noch te Rynesteyn op Daniels Hoffede met gewapenderhandt wederom gecomen ende hebben aldus boven d'cc. schoone lange willigen ende effche bomen, opgehouden ende veel appelboomen, peerbomen, pruyndbomen, kersebomen, ende veel * wyn-
 guerts die ten staecken stonden, daer jaerlyx of plaech te comen twee of vier amen wyns, welke willige ende effe boomen sy met hun hebben genomen, ende hoiren oirbaer daer mede geduon, als kennelyck was, & mox :

19. Also die Stadt van Utrecht Daniel aanboden hadde te comen voor de Witte vrouwen poort tot Ger-

* Locus hic adhuc hodie vulgo den Wijngaert. Uxorem habebat Daniel dominam de Beaumont, oriundam ex Burgundia, & una cum episcopo in diocesi transvestam. A qua retentus mos plantandi vitis, & ad stipites religandi. usitatus in Gallia.

rit

rit Barentsens huys op Oudtwycker kermisse dach, ende hebben hem een geleyde brieff in der Stadt schoolen beschiet om met him te spreken. Daniel is aldaer gecomen. Daer syn by hem geschickt van den Rade als Jan van Lichtenberch, Philips van Groenewoude, Jan van Oudewater, ende Roelof die Craen, ende hebben Daniel vreemde lasten woorgeleyt, daer hy niet wel op en dorfde ofte en konde geantwoorden, want by daer niemant by hem en hadde, daer by hem mede mochte beraden, also dat hy den voorsz goeden mannen vruntlycken badt, dat sy van des redens wegen in geen ondancke wouden nemen, dat by wederom t'huys trecken mochte, hy woude myns Heeren Genade van Utrecht te kennen geven, 't geen dat hem medervaren was, ende waert saecke, dat myns Heeren Genade ende syn hogen Rade, dat voor hem also dochte nutte ende oirbaer gedaen, so woude hy altoos daer in doen, t'geene dat myn Genadige Heere van hem daer in gedaen woude hebben. Ogck so sechde hy; myn toeven en mach alhier niet lange wesen naer inhoud myns geleydes, want ick voor der sommen ondergangh weder van hier wesen moet. Aldus scheidten sy van Daniel, ende gingen ter Stadtwaert in, ende Daniel gingh in syn herberghe, ende nam oorlof van synen weert ende weerdinne, ende woch terstont te huyswaert eenen anderen wech, dan hy gecomen was, ende sechde den Weert, dat hy ter Bilte waert uyt woude reysen, ende gingh in den heyligen Cruys Capel, ende sprack syn gebedt aldaer, ende gingh af ter die Hoeve na Gallichsweerde. Daniel en hadde niet een vierendeet van eenre uyre uyt synre herberge geweest, daer in quamen XII. ofte XIII. gesellen
gewa-

gewapent, der eenen gebeten van Wynen, ende was een Borger, ende fochten Daniel met getogen messen alle die herberghe door, onder den bedden ende over al op solders, ende op balcken, ende souden hem aldus ondadelycken boven syn geleyde doot geslagen hebben. Maer Godt heeft hem beschermt ende bewaert voor syne boosheyt, gelyck die heylige Engelen die heylige drie Coningen bewaerden voor Herodes opset ende boosheydt, ende also de voorsz. gesellen wouden van den Waert ende Waerdinne weten, hoe waer Daniel gebleven waer, sy seyden dat hy syn oorlof hadde genomen, ende dat hy na der Bilten reysen woude om voorts i' huyswaert te trecken, anders en wisten sy daer van niet off. Ende syn terstont ter Biltwaert nae gelopen, maer Gode badt versien, dat sy hem niet en vonden. *Finis.*

20. Daer naer so heeft die Dompreeft ende Heer van Brederode aen die vrinden van den Bisschop David van Bourgondien een oervede voorgeleyt, die sy wilden van hem gedaen hebben, eer sy deselve in die Stadt wilden lyden. Den Bisschop en begeerde dese oervede niet gedaen te hebben, ende seyde hy soude syne vrinden in die Stadt wel helpen. Die vrinden van den Bisschop waren dese; Peter van Zuylen, Arent van der Horst, ende Daniel van Nieuwael, ende togen na Wyck by den Bisschop op Maria Magdalenen dach Ann. 1469.

Dit syn die ghene die partye hielden tegen den Bisschop David van Bourgondien.

Geestelycken binnen Utrecht.

Heer Willem van Montfoorde Canonick ende Proost
 v' Oudemunster, Heer Jan van Drakenborch; Heer
 Etrnt

Q

Ernst Steenre , Vrederick van Amerongen *Canonicen St. Marien t'Utrecht.*

Die weertycke personen binnen Utrecht.

Jan van Montfoortde Ridder , Heer Jan van Renesse Ridder , Jan van Renesse van Wulven met synen soen , Jan van Renesse van Wynningen , Jan van Renesse van Baer , Jan van Amerongen Schout , Jan van Oudewater , Jacob van Amerongen met syne soonen , Jan Woutman , Dirck Woutman , Ernst van Drakenborch , Willem van Lochorst , Gerrit van Lockhorst , Bartholomeus van Nievelt , Gerrit uyten Laan , Jonge Philips van Groenevelt . Henrick van der A , ende Gerrit van Ryn syn soon . Dese leyden al des Bisschops vrinden te last , dat sy t'huys te Renouwen verbrant souden hebben , daer op die Bisschops vrinden seggen aldus :

Oock mede Genadige Heere of dese voorsz ongehoorsame desgehyex wouden seggen , als dat dat huys te Renouwen verbrant is , om die waerheyt daer of te weten , dit is toegecomen ende geschiet , overmits dat die van Renesse oirvede ende gelooffenisse hebben gedaen , als hier voor wel geroert staet , den Eerweerdigen in Gode Heere Rudolph van Diepholt Bisscop van Utrecht , die welcke sy gebroken hebben , ende niet gehouden , als wel eerlycken was , en daerom sou syn Bisschop Rudolph ende de Stadt van Utrecht daer op verdacht geweest , ofe hun eenige last van opsette ofte anders van den huysen Renouwen had mogen gebeuren , gelyck dat voor desen tyt eens geschiet was by Bisschop Sweders tyden van Oulenburg , Aengesien dat die van Renesse moeten hooren daer by

en-

ontyden opt woorsz huys plagen te vergaderen, synde daer sommige van de boeren ofgeheft ende gevangen worden, daerom ende te verhoeden dat quaet ende ongeluck, dat van den woorsz huysse lutt soude mogen gebauren, so hebben Bisscop Rudolph ende die Stadt van Utrecht woorsz mit rypen rade by hoeren dienaers dat woorsz huys te Rynouswen doen verbranden, i welck die weduwe van Renesse mit horen kinderen van die Stadt Utrecht hogelycken gebetert is, want sy jaerlycx tot horen byen daer voren hebben ƒ10. cccc. ponden, hoewel dat alle afterwesen, schade, ende afgebrande goeden volcomelyck quyt geschouden syn, gelyck die oeruede ende gelaesenisse brieuen dier of wessende dat wel uytwyfen konnen ƒc.

Adjeci etſi prolixiora hæc, ut eo plenius cognoſci poſſit, quam atrox tum rerum ſtatus, & quæ tum inter Ordines per diœceſin confuſio. Atterebant diœceſin, ut dixi, propriæ factiones, diverſæ ab Hoeckii & Cabeljaviis, ſed alterutris pro re nata & aquæ & iniquæ. Pro re nata, inquam, & in loco, & prout quemque id quod intereſt, impellebat hæc illuc. Cum Cabeljaviis, aut cum iis, qui fauebant factioni iſti, ſuſceptum bellum non nego, non odio factionis, verum odio Davidis, quod ſuperbus, inclemens, contemptor canonum, & juris veteris, quo niſi hætenus Trajectenſes. Violaverat imprimis, & quidem iterum iterumque, vetus illud privilegium, quod tam acriter omnino, tam conſtanter & pertinaciter etiam armis ſumptis defendit urbs, quo civis Ultrajectinus coram alio quam ſuo iudice, Scabinis ſcilicet, ſeu magiſtratu, in jus trahi non poteſt. Sed violaret nec ne non mul-

multum David sollicitus, fretus vi ac potestate Ducum Burgundiae, quorum terrorem spargebat late & in omnes, cum civium libertati, quam nimiam judicabat, tetendisset infidias, variis modis accidere eam & subvertere conatus frustra, juris sui mordicus retinendi & conservandi avidissima civitate, ad decernendum etiam armis cum oppressoribus semper prompta. Unde & tot decreta illa in episcopum & ministros ejus fortia & animosa, ut verbi gratia: *Opfinte Anthonis avont Ann. 1460. Overdroegen ende sleten Scepen, Rade, ende Oudermans, dat die Raet voir hoir onderfaten bescremen wil die buer in Lawwenrecht, die hoir hoogste weer daer hebben, na der onder gewoonten, ende die geen die Jan van der Meer an den Maerschalck gebrocht heeft, die sel by daer weder brengen buten hoiren cost.* Des Dingsdages na Martini translatio Ann. 1465. *Sleten die Raide out ende nieuwe tusschen Jacob van Nyvelt Maerschalck van Eemlant aen die een syde, ende Thonis Willemsen aen die ander syde, roerende van dat die Maerschalck Thonis goet by Bunschoten gelegen aengesproken heeft voer sekere poenen, die hy verboert soude hebben, also dat die Stadt Thonis bescremen sal, ende heeft die Maerschalck op Thonis yet te seggen, daer van zel Thonis hem binnen onser Stadt te recht staen.* Des Saterdages na Conversionis Pauli Ann. 1468. *Sleten Scepen, Rade, ende Oudermans tusschen den Maerschalck van Eemlant aen die ene, ende Peter Gysbertsen aen die ander syde, ruerende van dat Peter onsen Genadigen Heere van Utrecht in den Gerechte van Bunschoten gebroickt heeft, ende*

ende hem selven verantwoert, somtijt als een Borger ende Scepen tot Bunschoten, ende tot somtijden als onse ondersaet, welck ondoechdelic is. Daerom zel Peter voer syne broiken geven den voergenoemden Maerschalck xxv. Rynsche gulden, gick zel Peter voirsz onse Stadt ter beteringe geven xxv. Rynsche gulden totter Noide te makene. Ende hy zel, borchtochte doen, eer hy van den huysse gaen zel die voersz vyftich Rynsche guldens te betalen binnen xiv. daghen naestcomende, of men zel hem int vleyschhuys leggen, daer hy leggen bliuen sal ter tyt toe hy borchtochte gedaen zal hebben ~~de~~ voirsz is.

Aliud adhuc habeo, cujus nec urbis Acta, nec Heda, nec quisquam alius, uspiam meminere. Id ex schedis vetustis, in quibus reperi, se habet ita.

Hoe die Stadt van Utrecht getogen is mit haire macht voor Wyck te Duerstede, daer Bisschop David van Bourgongen in was om dat te becrachtigen.

Des Saterdaghs voor St. Laurens dach int jaer ons Heeren van Lxii, doe quam die Stadt van Utrecht met alle haire macht i' savonds in der nachte tot Cothen, ende Adriaen van Lantscroen waren op die tyt i' Utrecht Borgemeesters, ende deden den Bueren tot Cothen groote schade, ende rogen des Saterdaghs daer aen voor den dagh voor Wyck te Duerstede om dat te becrachtigen, anders niet wetende dan dat sy daer wel in souden comen, daer hoire Lantsheer Bisscop David van Bourgongen in was, om dat sy weder hebben wonden Jan Woutman hoire Borgemeester, Jacob van Amerongen, Willem van Steenre, en Aelbert

Proeys, also myn Genadige Heere die gethorft ende gevangen hadde, overmits dat sy synen Maerschalck gedreyget hadden Jacob van Zulen van Nyevelt, om dat hy by bevele myns Genadigen Heere eenen Claes Gysbertsen van Emenesse, die sy vermaeren hoir borger te wesen, gevangen hadde, Myn Genadighe Heere wert te male seere vertoornt, want sy also mit gewapender hant mit grooten vervolch van hoire Gemeente quamen, hoewel sy nochtans niemant misdaen noch gevangen en hadden, Ende is Johan van Reniels van Wulven doen tusschen myn Genadighen Heere, ende der Stadt van Utrecht gereden, ende begeerde een dedinghe van der Stadt wegen van mynen Genadigen Heere, Myn Heere was seere vertoornt, ende en woude van geen dedinghe hooren, ten waer dat sy deden i'geene hier na beschreven staet, dat waer te verstaen. Daer moesten xxiv. personen van hoeren Raetsluyden binnen Wyck op die plaetse aldaer bloots hoofts cruypen op hoire knien seggende; Also en Dondredach lefleden Jan Woutman, ende Jacob van Amerongen, Willam van Steenre, ende Aelbert Proeys van ons Raets wegen quamen binnen uwer Stadt van Wyck, ende deden aldaer een bootscap aen den Eersamen Jacob van Zulen van Nyevelt Maerschalck van Eemlant, bevelende by lyve ende by goede, dat hy Claes Gysbertsen hoiren Borger weder overgave, so bidden wy ootmoedelyck onsen Genadigen Heere, dat hy's ons om Gods wille vergeven woude, ende bekennen dat also geschiet, als voorsz. staet, Ende bekennen ende belyden, dat wy binnen der Stadt van Wyck geen gebot en hebben,

ben, ende dat wy't van der Stadt wigen niet meer en sullen laten geschien, noch doen geschien. Daer toe bidden wy uwer Genaden mede oosmoedetycken, dat ghy ons die vier voergenoemt myster geuanke- nisse qnyt laten ende geuen willet.

Dis syn die viereuwintich personen van Raets- luyden van Utrechts, die op hoire knyen vergiffenisse baden, ende Adriaen van Lantscroen als een See- pen Bergemeester i'Utrecht lach mede op syn knien bloots hoofts, ende las die cedulle, in wat schyn dat sy de vergiffenisse bidden souden, ende wat die Stadt van Utrecht vorder gelouen ende besogelen- sende; In den eersten, Adriaen van Lantscroen, Jan Woutman, Willem van Steepre, Jacob van Amerongen, Aelbert Proeys, Vrederick van Draekenborch, Huybert van Pallaes, Jan die Coninck Godevaerts soen, Vrederick van Voocht, Gerrit van Ryn, Henrick van Gent, Jan van Tyel, Gysbert van Tiel, Adriaen van Wes- sel, Huybert van Blochoven, Jonge Jan Knyff, Gysbert Hart, Willam Vogel, Aelbert van Ryn, Jan van Paelenborch, Henrick van Ap- coude, Riccout Gerritsen van Vorsche, Ger- rit de Cray, Heynrick Spycker, Jan Willemsen die Verwor, Lambert Buerlant, ende Warnout van Lichtenberch.

Die aldus gedaen synde so selt myn Genadigen Heer kun vergeuen, ende ierstont als sy weder bin- nen der Stadt van Utrecht gecomen syn, so sel myn Genadigen Heer hem die vier voersz wy ende com- merloes onbelast ontslaen, ende i'huys laten reysen, behoudelyck, dat sy mynen Genadigen Heere ver- giffe

giffenisse bidden sellen in der manieren als hier na beschreven staet.

VVij Burgemeysteren, Schepenen, ende Raet der Stat van Utrecht out ende nywe maken condit allen luyden: Also en Dondersdach lefleden onse mede Raeds gesellen, alse Jan Woutman, Jacob van Amerongen, Willam van Steenre, ende Aelbert Proeys van onser Stadt wegen binnen der Stadt van Wyck een bootscap deden aen den Eerbaren Jacob van Zuylen van Nyevelt, Maerschalck van Amersfoerde ende van Eemlant, alse dat by Claes Gysbertsen onser Stadt borger buyten synen schade overlevoren soude op syn goet, daerom onsen Genadigen Heere die voersz onse vier mede Raetsluyden betorst ende gevangen hadde, So bekennen wy mits desen brieve, dat wy binnen der Stat van Wyck geen gebot en hebben, ende wy hebben onsen Genadigen Heere gelooft, ende gelooven, dat wy synder Genaden Maerschalck Jacob voersz, noch synen Rade, nach diouren, noch ondersaten, groot ende cleyn, so wie die oock syn, om die voersz vangenisse willen niet en sullen noch en willen misdoen, of doen misdoen, noch in goere wys daerom aen hem toornen tot geenen tyden, waer sullen ende willen mit hem staen ende wesen als wy te voren deden, ende recht of dat niet geschiet en waer, sonder argeliff. Ende des ten oirconde hebben wy onser Stadt segel beneden aen desen breek doen hangen Gegeven int jaer ons Heeren etc. cccc. en twee en tseftich opten twaelfden dach in Decembri.

Et hæc quidem satisfactio est, quam Antistes poposcit. An autem eam nactus, eo ritu & ce-

ffm93

remonia, plane id incertum. Nec in Actis de eo quicquam, nec apud Hedam, ut dixi jam. In Actis nihil aliud quam quod transactum inter partes trium civitatum Transsylvaniz inventu. Nec rei tamen mentio, de qua transactum, precedit. Ponam verba Actorum ipsa. *Op St. Laurens avont 1462. Die Raet laet enen ygelicken weten, dat ene minlike zoene gemaect ende uytgesproken is by den drien Steden van Overysel, also Deventer, Campen, ende Zwolle, tusschen ons Heeren Genade van Utrecht aen die ene syde, ende der Stadt van Utrecht, ende boeken hulperen ende hulpers hulperen aen d'ander syde na uytwijng des besegelden brieue daer of gemaect, Daerom gebiedt die Raet enen ygelicken, dat sy die soene onderhouden, ende waert sake dat ymant contrario deser soenen dede in eniger wijs, dat woude die Raet verstonen rechten sonder verdrach mitten swerde aen hoeren liuen, gelycken aen zoenbrekers schuldich is te doen. Des Manendaghes na jaersdach 1463. Die Raide ont enden nywe laten weten enen ygelicken, datter ene verdodingh ende gescheyt gemaect is tusschen onsen Genadigen Heere van Utrecht aen die ene syde, ende onsen Stat aen die ander syde, ruerende die gevangnisse onser Borgoren in allen manieren, ende vorwarden, als die brieff daer of gemaect inne hout, sprekende van woerde te woerde aldus: VVj Borgemeesters, Scepenen, ende Raide, ont enden nywe der Stadt van Utrecht maken kondt allen luyden: Also en Donderdaghe lefbloden &c. Prorius ita ut supra, excepto quod post verba hzc, Gegeuen int jaar*

ons Heeren. cix. cccc. en LXII. des twaelften da-
ghes in Decembri, sequatur mox: Ende want men
das selus verdedincq onde gescheyt volcomelick wil
houden, so wair saks dat ymant dair broekich inne
werde, dat soude die Raet den rechten aen den
broekighen, als dat van rechts wegen behoort.
Crediderim ergo, & non dubito, quin Excer-
ptum id, quod jam dedi, sit ex scriniis episcopi.
Sed undecunque id tandem sit, patet interim
non obscure hinc, quid exciterit tandem bel-
lum, vincula caritatis inter populum & Antisti-
tem quam infirma, quam nulla. Odio is civi-
tati, ut civitas vicissim ipsi. Et hinc raro is Ul-
trajecti, quod exiguum ei ibi jus. Plerumque in
diocesi aut Dorstadi aut alibi. Vid. lib. 2. de
Nobilit. cap. 13.

Bag. 154. Nam exceptis certis Ruthenis, parvo
tamen numero. Rutheni hic non sunt equites, &
nec ruyters semper, nec Ridders, ut perperam du
Cange glossat. in voce Ritter, sed hominum ge-
nus vagum, latrones, praedones, obsessores via-
rum, ut mox explicat Auctor ipse: atque invenit
in civitate magna praedonum manum, quos Ton-
tanici ruthenos appellavit. Eosdem Ritteros & Ru-
thenos arbitratur du Cange. Sed aliud certe in-
nuunt adducti ab eo loci. Ritterei si hi, qui in-
ordinem equestrem adsciti & cooptati, ut pro-
bat ex Aventino lib. 7. *Annal.* multum differ-
runt à Ruthenis, de quibus Chronicon Windese-
mense lib. 2. cap. 60. non missam Ruthenorum sed
bene devotorum à fratribus suis exegit. Multum
etiam ab his, de quibus toties hic sermo est, &
qui

qui non equites tantum sed & pedites; ut in
fn. cap. 25. magnum Rutherorum numerum, equi-
rum atque peditem, rebellionum auctoros, inde-
cunque poterant, asciverunt. Gregarii milites, ut
supra p. 199. Satisfaciendum omnibus tanquam erat de
stipendio militibus, seu Rutheris, qui illis adven-
erant. Et sic Anonymus, qui supra non longe à pr.
Item doe myn Heer van alle dese vooresz die antwoore
haddes, doe nam hy ruters aen tho peerde ende tho
voete. Idem cap. 16. Item die Barchgrave, ende
die Overste, mit die goen, die dat regiment haddem
binnen Utrecht op dese tyt, die sonden om ruters te
peerde ende te voete. & mox. Ende die van Utrecht
namen al daghe meer ruters aen tho peerde ende tho
voet. Cap. 17. Ende Lambert liet die ruters tho
peerde ende tho voet, die binnen Tseffeyn waren,
hem rede maken &c. Idem cap. 44. Item die ru-
ter van Amersfoort tho peerde ende tho voete sghen
des Vridaghes nachts na sinte Lucyen &c. & sic
alibi passim. Quia autem utrumque & peditem
& equitem vox denotat indistincte, interdum
merito quis incertus, & nisi ex circumstantiis
vix certior potest reddi, de pedite an de equi-
te ea accipi debeat. Dico ex circumstantiis, ut si
Knechten Ruteris opponantur, aut si reyssige ruters.
Idem cap. 100. Ende men seyde dat daer doos
bleven wel vier hondert burgers, ende wel hondere
Knechten of ruters. Cap. 103. mitten ruters die daer
intrent waren so reyssige ende voetknechten. Cap.
102. so eyften die ruters wien heer te steken, ende
een glavy te wisselen om boer booten wil sghen drie
ruters van Utrecht. Cap. 130. Ende die ruters te
weten

waten die voetsknechten waren te Breuckelen amsbouw
gesent &c. & mox. Ende doe die Borghers aldus aen
die Plaess quamen, doe quamen die reysige ruters
nyt hoer herbergen lopen. &c. Jam ruters sunt,
qui equo militant. Sed tum latius vox accepta.

*Et oculos desllectentes ad Engelbertum fratrem illu-
stris Ducis Clivensis.* Joannis nimirum primi, Cli-
viz Ducis, non primi, ut vult Pontus Heuterus,
quem secutus Buchelius ad Hedam in *not.* sed se-
cundi, ut Pighius in *Hercul. Prodic.* Primus enim
Adolphus, quem ex Comite creavit Ducem Sigif-
mundus Imper. in Concilio Constantiensi. Qua le-
ge autem Engelbertus ad Principatum admissus,
quid cum Cliviz Duce & eo actum, docet vetus
instrumentum, quod desumptum ex Actis publicis
rei illustrandæ subijciam, ut repeti.

*Hoe ende in wat manieren Joncker Engelbrecht
van Cleve wert gepostuleert Bisscop te Utrecht*

Ann. 1481.

*In den name ons Heeren Amen. Kundich sy aller
mallick die desen brief sullen sien of horen lesen. Also
eyne wile tyts her twydracht, onwill, oerlach, roof,
brant, dootslach, ind ander schade apgestain ind belap-
pen syn tusschen den Eerweerdigen in Godt Vader
Heeren David Biscop tot Utrecht an eyne, ind Hee-
ren Johan Borchgrave to Montsoerd, Heren to Pur-
merynde, ind den twien Steden Utrecht end Amers-
foert mit oeren toestenderen an die ander syde, daer-
omme die van Montsoert vorgeuoemt, ind die twee Ste-
den voersz van oerre ind andre Ritterscap, ind cleyner
Stede, oerre toestanderen wegen, oerre vrienden, an den
Hooghgeboren Furst onsen Genadigen lieuen Heere,
Heeren*

*Heeren Johan nu ter tyt Hertoge van Cleve ind Gre-
 ve van der Marck geschickt, ind syn Genaden uyt
 betruwen ind alder gunst, die tusschen syner Genaden
 Voirvaderen ind der Stadt, ind Sticht van Utrecht, ge-
 weest is, die verkortinge ind besweringe, as oen hier
 in van den vursz Bisscop David boven ind tegen syn
 hoogelaisste segel ind brieven, hy der Stadt ind Sticht
 van Utrecht gedaen ind gegeven hebbe, geschiet weren,
 ind gescheben, clegelicken te kennen gegeven hebben,
 mede seggende, dat oen daeromme noot sy ind gerade,
 ind oick to hunner eeren, tegen den selven oeren Biscop
 so verre te procederen, dat sy niet en twyfelden men
 mit goede reden eyne anderen totten Sticht kiesen of
 postuleren sal mogen, biddende den selven goeden Heeren
 Hertoge van Cleve, want sy daer inne boven al tot
 synre Gnaden bruder Fonckeren Engelbrecht as voer
 eyne Postulaet to krigen genyget weren, dat syne Gna-
 de eem daer inne vorderlick ind behulpelick syn wolden
 an den selven Brueder, sich daer toe te willen vuegen,
 as of hy in vurgenoemde maten postuliert wurde,
 dat hy sich des dan annemen, ind onse gueden Hee-
 te van Cleve den selven synen broeder dan daerinne
 gunstich ind behulplick syn wolde. End so dan syne Gna-
 de die verderfnis des Stichts vursz so vele in eem we-
 re geerne verbuedt segen, ind avermits postulatie syns
 broeders, as die geschege, oock haist verbuedt sulte
 werden, So hebben syne Gnade sich daeromme, ind om-
 me die alde gunst vurgeroert te vernyen, ind woert te
 onderhouden, hier ane goetwillich betoont, ind voir sy-
 nen broeder vursz so verre gespraecken ind doen sprec-
 ken, dat die sich oock goetwillich hier inne ergeven
 bevet. Ind so is nu om dese dingen vurgeroerts to goe-
 den*

den vorigauch ind syndschap to brengen, overmits Raide ind vriende onses Gnadigen Heeren end Jonckeren wegen dair by geschickt van eyne, end den Utrechtsen vrinden vurgeraert vander ander syde, mit vrienlichen ind rydelicken bevaed gededingt, ind geslitten, als hier na beschreuen volgt. Dat is te weten, as dat die van Montfoort Burchgraeve vorisz, ind ander Ritterschap des Stiches, die oen in den Steden Utrecht ind Amersfoort by inne toehalden, of toestaende sijn, ind oick die selue Stede yerst dages, so balde oen die andracht te weten, off vurbracht wort, sullen varen ind salliciteren, dat die vyf Collegiale ecclesien binnen Utrecht vorisz by Rade oerre geleerden ind besochten aoverleggen, ind vernemen sullen die bequaemste ind vorderlykste wegen ind manieren to gueden fundamente ind airsaecke der postulation vurgeraert, in die persoon Jonckeren Engelbracht vorisz dieneude, ind den seluen Joncker Engelbracht sal onse goede Heer Hertach van Cleve wuegen, ind oec sommige vriende mede doen, dat Utrecht binnen to komen in seftien of achten dagen naestkamende, ind as die selue onse Joncker dair binnen komen is, so salmen oen aovermits eynen Wybischop al dair so veer doen wuegen, als totter postulation dieneude moet is, en dan in twee of dryen dagen na der inkomst naest volgende sullen die vyff ecclesien vorisz procederen totter postulatie in synen persone te doen, as vursz segt, ind as die postulati also geschiet is, so sal die selue Postulaet dan gelaven ind sweren, ind oick sijn besegalde briue dair op geuen, dat Sticht van Utrecht by oen rechten, privilegien, ind alden gewaonten ind herkomen to laten, beyde int gaestlyck end int int werthlyck, gelyck als die
 vort

voir heen Heeren, des Stichts to doen, to geloven, ind
 to sweren plegen, ind als dan sullen die van Mont-
 foerd ind andere Ritterfchap hier in toebalden, ind oock
 die Burgemeesteren, Schepenen, Raids, ind Burge-
 ren der Stadt Utrecht den selven goeden Jonckeren Po-
 stulaet doen huldinge, ind eyde van truwen, as sy ei-
 nen Postulaet of Heeren des Stichts schuldich ind ge-
 woentlyck syn, ind mede in den eyde ind huldinge be-
 grypen ind geloven den selven Postulaet oock getruwe-
 licken na alle oere macht te sullen helpen behalden, ind
 verdedingen, der postulatiën halven ind Sticht te bliuen
 sonder argelift, ind dair op dan oock oere besegelde brie-
 ven geuen in behoerliken formen, ind as syner Gna-
 den gelieuet in der Stadt Amersfoort te komen, of
 in die andere Steden, die nu mit desen partye toebal-
 den, of namaels mit ven toebaldende worden, of daer-
 omme syne vriende aldaer to schicken, so sullen Bur-
 gemeesteren, Schepenen, Raits, ind Burgeren der sel-
 ver Stede syner Gnaden ins gelycker maten as vursz
 steyt, oock hulden, ind eyde van truwen doen, den die
 Postulaet dan oock oere privilegien, rechten, ind alde
 herkomen bestedigen sal in behoerliker formen, as die
 voirheen te doen plegen, ind die selve ind anderen
 Ritterfchap ind Stede vurgeroert, die sich in dit over-
 dracht ergeuen hebben, ind oock die sich noch byr inne
 ergeuende werden, en sullen byr in van den Postulaet
 noch oere eyn van den anderen, noch die Postulaet
 van oen niet treden noch sich affscheyden, ten sy mit
 oeren gueden wille en beyden syden, ind des oock
 malkanderen brieue te geuen in gueder waster formen.
 Voort als die Postulatie vursz geschiet is, so sullen
 die van Montfeyn, Ritterfchap, ind Stede vursz stel-
 len

len ind helpen balden in gebruyck ind profyt aller Heerbededen, gerichtten, geestlick ind wereltlyck, renten, opkomingen, vervoallen, ind broeckten, niet daer van nytgescheyden, die een Heer of Bisscop des Stichts van Utrecht van rechten of gewoente to genieten, to hebben, of to gebruycken plaghe, wat sy der allet machtich syn, ind der sy niet machtich en weren, sullen sy oen hulp ind bystant doen den machtich te moigen werden, om synen cost ind staet daar off te balden, ind of die so veele niet uyt en brochten, daermen dat of gedoen off uytgerichtten konde na gelegentheyf of verloop der dingen, so sullen sy den Postulaet so vele meer guedes toe vruagen, ind doen hebben; daermen dat themelicken ind na noodrufft af gedoen konne, bis so langh by van den Sticht vursz by sich setven so vele hebben moge, dair dat mede te doin of uyt te rechten sy. Ind of die Postulaet vursz, sine vriende, Dienre, of Rutenen in den yrsten toeryden na Utrecht of na der tyt, die wile die onwyl in d'oirloch duyden, neder legen off schade leden van panden, gevanckenis, of anders, des sullen die van Montfoort, Ritterfchap; ind Stede vursz mit oeren toestenderen oen hoeftheere wesen, ind doen ytrechten, ind van den gewinne, des men weder van of uyten vyanden of wederstenderen rovede, daer af salmen tot Utrecht mitten Postulaet ind synen vrienden in redelicheyt ind na gelegentheyf averdragen, ind dair af sbrifte of brieven maicken, watmen dair mede balden, of wat malck dat deyl daer af hebben sal. Voert ofmen mitten Bisscop gevinden of gededingen konde, dat hy mit compositie of resignatie vanden Sticht simpelyck afftaent of in behoef des Postulaets vurgeroert laten wolde, wat

wat dat kosten, of wat men den Bisscop daer af doen of geven solde, dat soldemen oick ordineren nyt of van den Sticht uytgericht te werden buyten schade, ind achterdeel des Postulaets, en der synen vurgenoemt. Voert as die Postulatie vurgeroert geschiet is, so sullen die van Montfoirt, Ritterschap, ind Stede voersz by rade der geleerde ind besuchten die postulatie ind des daer tegen vurgenoemen mocht werden mit bequamen lude ind cost doen vervolgen, ind verdedingen, in den Hoff van Romem, ind waer dat vorder dienen of behoeff syn sal, buyten kost des Postulaets voersz. Voert of sich eenige Lantsbeeren, Baenrotfen, Ritterschap, Lantschap, of Sticht tegens den Postulaet of Postulatie, off tegen syne toestenderen leggende of mengende wurden, dat sullen die Postulaet ind sy mallick den anderen truwelick helpen wederstaen, ind oerre geyn sich oick buyten den anderen dair mede scheyden. Vort so vast sommige ballingen ind sommige in desen onwil nyt Utrecht, Amersfoirt, ind Bunschoten voruluchtich worden syn, is dair af verdedingt, dat die Postulaet die niet en sal laten dedingen, noch weder in den lande laten komen, ten sy by rade ind consent des van Montfoert ind andre vriende, die men tot Utrecht ind Amersfoert dair toe ordineren ind innemen sal, mer die Postulaet sal daer toe behulp doen, dat die ballingen ind voruluchtigen mitter rechten bespraicken werden, ind des sal by hebben van den gewinne, dat men dair af mit recht of compositie kryget, den wierden peninck. Vort so in deser dedinge mede to kennen gegeven is, dat den van Montfoirt vursz van den Bisscop vursz eyn brieff van twelf duysent Wilhelmus schilde sprekende mit tracht ende geweld afgedrongen ind to reten sy,

R den

den die selve Bisscop doch mit syn besegelden briue
 gefirmiert hadde, so is em beddinge, dat die Postulaet
 vursz geeruwelyk syn macht doen sal, dat den Heere
 van Montfoort sulck eynen nyen brieff van den Sta-
 den van den Lande besegelt gegeven werde in forme
 als die vurbrieff was, daer hy noch eyne Copie authen-
 sycke af hebbe, als nu mede gekyde is, ind of wen die
 Postulaet toe sulcken nyen brieue niet gebelpen en kon-
 de, so sal hy doch so voete in em is, ind syn leven
 lanc den seluen van Montfoort dat officie, dair die
 vurbrieff of sprekende was, verschrouen voer dit
 vursz twaelf duysent Wilhelms scilde te gebruycken.
 Voer is beddinge, dat onse guede Heere Hertoch van
 Cleve vursz synre Gnaden brueder Joncker Engel-
 brecht vursz oick den van Montfoort ind den Steden
 van Utrecht ind Amersfoort ind oeren toestenderen in
 desen oeren saecken ganslich, vorderlich, ind toereyckich
 syn sal, ind synen Broeder vursz oick nye synen lan-
 den, ind van den synen, redelyk dienst, ind oick koop van
 proviands ind anderen dinggen ten oirtoch dienende, gun-
 nen ind volgen sal laten. Ind by also of die selve onse
 guede Heere deser dedinge off dinggen hatue, off des daer
 ny verlopen wurde enigen last of onwiltte kriege, van
 oeden, toelast, rove, of geweld, of enige belastinge
 der synre, soo sulden syn brueder, oick die Heere van
 Montfoort, ind die Steden Utrecht ind Amersfoort,
 ind oeren toestenderen, synre Gnaden desghyken oick
 geeruwelycken dienen, ind veyten koop wederomme
 doen ind gunnen, ind oick op die wederstenderen bel-
 pen, ind daer mede eyn daryen den anderen wick niet
 te scheidten. Ind wen so dienst geschiet, die sal sy
 verplegen of vouten, ind oick doer Hooptheer wesen,

nysgeſegēt ſo lanck ſy op des ghenen eerden ſyn , daer
 die dienſt van geſchege. Is oock voerts bededingē
 of onſen goeden Heere van Cleve vurfz hier namaels
 geneyget worde ſich mitten Poſtulaet , ind den vurfz
 Heere van Montſoert , Ritterschap , ind den Sieden ,
 ind oeren toefstenderen to vorderen byſtant , dienſt ,
 hulpe , of beſchudde to verbynden , ind oen dat te ken-
 nen dede geuen , ind gelegen daige dair toe teyckenen-
 de wurde , die vrinden van beyden ſyden daeromme by
 ein ander te komen , ind die verbintenis to maicken ,
 ind ſegel ind brieue daer aover te nemen ind to geuen ;
 ſo woe die ſelue onſe goede Heere dat dan van den
 anderen vurgeroert begeerende wurdt , gelyk om gelyk
 to nemen , ind to doin , dat ſy des niet weygeren , mer
 dat verbant alſo mit een maicken , ind veſtelickheit
 halden ſullen. Ind wy Johan van Gods genaden Her-
 tock van Cleve , ind Grave van der Marcke , ind wy
 Engelbrecht ſyn brueder vurfz an eyne , ind wy Jo-
 han Borchgrave to Montſoert , ind wy Burgemeesteren ,
 Schepenen , ind Raide der Stads Utrecht , ind
 Amersfoert , van onſer ind onſer toefstenderen wegen in
 deſer ſaicken an die ander ſyde , bekennen ſamentlickheit
 ind byſonder , dat alle ind ygelike punten vurfz mit on-
 ſen weten , wille , ind goeden voergebadden rade ge de-
 dingt , aoverdragen , ind geſlaiten ſyn , ind dat wy die
 allen malkanderen in gueder vaſter gelouven , ind in
 rechtter eydſtadt gelouet hebben , ind gelaven tegen-
 woordichlick aovermits deſen brieff vaſt ſtade ind on-
 verbreeckelick to halden , to doin , ind to vullentrec-
 ken ; ſo woe ind ſo voete op mallick van ons in deſen
 brieff geſchreven ſteyt , ſonder yet dair tegen te doen ,
 ind van onſer wegen to laten geſchien , ind allet ſon-

der argelift, ind hebben diss aller tot orkunde der waer-
 beyt, ind vaster stedicheyt, wy Hertoch, ind Engel-
 brecht, ind ick Johan Borchgrave to Montfoort vursz,
 ind voert wy Burgemeesteren, Scepenen, ind Rait der
 Stadt Utrecht ind Amersfoert vursz, as vur ons, onse
 Burgeren, ind toestenderen, onse ind onser Stede segelen an
 desen brieff doen hangen ind gehangen. Der brieve vyf
 is alleyns haldende, der wy Hertoch ind onse bruder
 vursz illick eynen, ind wy Borchgrave to Montfoort,
 ind Stede vursz die anderen ontfangen hebben. Gege-
 ven in den jaer ons Heeren Dusent vier hondert eyn
 ind tachtich, op den Manendach Conceptionis Maria.

Pag. 169. atque cum hujusmodi oppidulum circi-
 ter menses tres, ille Rutherus, qui ipsum sic fraude
 interceperat, cognomento Zwanenburch, tenuisset. He-
 da in Davide: *Sequenti deinde * anno recepere Tra-*
jectani Vianam Vincentio Cygnica arcis, frue Swanen-
burch, Praefecto curante, & praeter fidem turpiter
expilante & accepto multo aere postea exeunte. Hujus
expeditionis cum diceretur inter ceteros sua for etiam
& auctor Thiedericus van Zuylen, à toparcha de
Brederode, cum urbem is recepisset, de feudis quaer-
stio ei mota. Aiebat enim ob perfidiam, ut dixi su-
pra ad Anonymum, cecidisse haec in commissum.
Conquisitis testimoniis conatum se Thiedricum
quantum posset purgare, quamvis frustra & ne-
quicquam, ibidem jam dixi. Inter ea autem etiam
haec, quorum supra non memini:

Wy Schout, Borgemeesteren, Schepen, ende gemee-
 ne Raedt der Stadt Culenburch doen condt, ende
 certificeren enen ygelicken, dat opten dach van den
 datum des briefs, daer wy saten in gespannen werf
 becleyd

*beclaydt met oordele ende vonnisse als rechts is, voor
 ons gecomen is H. Dirck van Zuylen Ridder, en-
 de heeft aldaer overmits Jacob Henrycks soon synen
 voorsprake ten rechten geklaecht ende aengesproken
 Gysbert van Dichtoren, Gerrit Visscher, ende
 Jan Splinters soon, als dat sy een waerachtich ge-
 twyfg souden geven, ende seggen by boeren cedo, also
 sy als leenmannen myns Heeren van Brederode moe-
 meer andere mannen des voorsz Heeren van Via-
 nen ten leenrecht geseten hebben, daer myn Heer
 van Brederode, also leenbeer, Heer Dirck van Zuy-
 len metten leenrecht beclaecht ende besproken heeft,
 also dat by een opsetter mode geweest is, raets ende
 daets daer toe gegeven heeft van die reyse ende over-
 valle, die Heer Vincentius van Swanenburch
 met meer andere Ruyters syn adherenten nyt die
 Stadt van Utrecht in syn Stede van Vianen ge-
 daen heeft, daer by dat by ende syne ondersaten,
 als Poorters van Vianen, tot enen onverwinnelicken
 ende verderffelicken schade gecomen is, mits wel-
 ken Heer Dirck voorsz syn sacramentelycken eedt
 gemaect heeft, ende daer toe vervallen te wesen
 van alle alsulcke porcelen van leenen, also by van
 hem te leen heli. Daer op dat deselve Heer Dirck
 van Zulen heeft geantwoort onschuldich te wesen
 van alle 't geen, dat myn Heer van Brederode
 hem daer aenseggende was. Ende also by daer stont
 op eenen vryen Keyfselycken bodem, dat by daer af
 tot syn onschuld staen soude, indien ende also verre
 dat by van niemant so goet ofte beter dan by mer-
 ten lyf daer of beseten ende besproken worde. Daer
 op dat myn Heer van Brederode voorsz gereplis-*

geert heeft, dat hy tot geenre onschulte staen soude, want hy des overgaen woude. Daer Heer Dirck voorsz weder tegen geduplicceert heeft, dat syn onschulte voor myns Hoeren bewys gaen soude. Tusschen hoiren twee dingale so wert dat vonnisse bestaet, ende die voorsz leenmannen hebben gewyft ende gewelcht, dat myn Heer van Brederode syn bewys voor Heer Dirc van Zulens onschulte gaen soude. Ende terstont heeft Dirc van Zulen van dat selve vonnisse geappelleert voor een hooger Hoff ende een meerer Heer, alsoe voor den Keyser van Romem, ofte voor alsulcken Hoer ende Hoff geestelyck ofte weerlyck, daer hy van rechts wegen schuldich was te appelleren. Ende gaf den voorsz leenmannen hoir arras dair of na onder gewoonte ende costwyme des lants. Di welcke dese voorsz leenmannen mit opgerichten vingeren mit volstaefs oedts gesworen ende voor de gerechte waerheyt gecertificeert ende getuycht hebben alsoe geschiet te wesen, gelyck voorsz staet. Endo want wy Schout, Borgemeesteren, Schepen, ende Raedt voorsz schuldich syn getuychenisse der waerheyt te geven, alsoe wy daerom versocht werden. So ist dat wy dit een ygelicken voort certificeeren onder onse Stadt segel hier aen gehangen int jaer ons Heeren 1486. den 21. dach in Junio.

Wy Schout, Borgemeesteren, Schepenen, ende gemeen Raedt der Stede van Culenburch doen scondt ende certificeren enen ygelicken, dat opson dach van linden datum des briefs, daer wy saten in gespannen werf becleyd met oordeel en vonnisse alsoe rechte is voor ons is gecomen Heer Dirc van Zulen Ridder, ende heeft aldaer overmits Arent van Droe-

Droemel syn woorsprake ten rechten bestaende ende
 aangesproken Johan van Lanscroon; als dat hy
 een waerachsich goetpach soude geuen, ende seggen by
 synen esde, wat woorden dat Heer Dirck voorsz.
 met hem had, doe Heer Dirck voorsz. quam nye
 der Heeren Camer van Montfoortde binnen Warrick
 op den dach daerom reysden omme Vianen in te
 nemen ende ingenomen wert. Ende indien Johan
 voorsz. die waerheyt ende syn rechte watenfchap
 daer uen niet en wysleden, ende seyde, soo had
 Heer Dirck voorsz. des by hem te schaden d' som-
 me van hondert Rynsche guldou. Soe beofte Johan
 voorsz. wederomms met rechts hier op gantwoert,
 ende voor de gerechtg waerheyt verifiserende, ende
 zeggende, als dat op den dach daerom reysden om Vi-
 anen in te nemen alse voorsz. is, Heer Dirck van Zan-
 len voorgenoomt quam nye des Heeren exor van
 Montfoortde voorsz., ende als doen se quam Jo-
 han van Lanscroon voorsz. hem te gemoets, ende
 wolden in de camer gaen, ende wachden Heer
 Dirck voorsz., waer by hemen wolden, ende wat in
 die Camer te doen waer. Doe antwoerden H. Dirck
 voorsz., Gaet in die Camer, Ghy sulc wail ver-
 hooren wat daer te doene is, Sy raden daer over
 een saeck, daer ick niet over raden en wil. Doe
 ginck Johan voorsz. in die Camer, ende vant daer
 den Heere van Montfoortde, H. Vinscynius van
 der Swanenburch, Johan die Cosinck, ende Gys-
 bert van Basde. Doe Johan van Lanscroon voorsz.
 in de camer quam, swaegen sy, ende slopten haren
 raedt, ende geveynsden sich voor hem. Doe vrag-
 den Johan van Lanscroon voorsz. na enen, die:

daer niet en was, om des wil, dat sy sich voor hem veynsden, ende by ginck wederom nyt die camer, ende terstont worden die Poorten i' Utrecht gesloten, ende dat velt wert bestelt, als die gewoonten syn, ende een wyle tyts daerna so hoorde Johan voersz die Bonge slaen, ende die knechten vergaderden met een. Doe vraeghde Johan voersz wat daer is doen solde wesen. Doe seyde men hem, daer solde een reyse vallen. Ende by vraeghde waer. Maer men en seyts hem niet. Ende sommige van den Bergeren vraegden hem, off hy yet wist, waer die reyse vallen soude. Doe seyde hy neen. Ende een wyle tyts daer na doe die knechten nyt waren geweest een ure ofte anderhalf, doe wert hem geseyt, dat die reyse te Vianen wesen solde, ende dat is al dat Johan voersz daer of weet, gelyk hy dat alle dat voersz is in opperichten vingeren mit volstaefden eode geswaren, ende voor die gerechtie waerheyt gecertificeert ende getuygt heeft. Ende want wy Schout, Bongemeesteren, Schepenen, ende Raedt voersz schuldich syn getuychenisse der waerheyt te geven, also wy daeromme versocht worden, So is dat wy dit enen ygelicken voort certificeren onder onser Stadt segel hier aengehangen, int jaer ons Heeren 1486. op den vyffden dach in Junia.

Pag. 176. *et cuncti rebellionis fautores rerum dicti sacrilegi tyranni Leodiensis operiebantur euentum. Wilhelmum intelligit Comitem Arenbergium, qui hostili animo & infesto in episcopum Leodiensem Ludovicum Botbonium, coactis hominibus, dicepsin Leodiensem, & universum illum tractum, annos aliquot cardibus, rapinis, & incendiis af-*

fluxit, & tandem ipsum etiam episcopum ex infidijs adortus nefario interfecit. Hadr. Barland. Chron. Brabant. cap. 159. Per eadem fere tempora non vulgaris exemplum servitia Leodis est editum circa loci Antistitem. Guibelmus Arenbergus, homo insolens, ambitiosus, & ut paucis dicam, eo ingenio, ut quicumque ipsum ad crudelitatem, ad scelera patranda exercebant, rabiem innatam quasi signodato provocarent, is inquam talis in Ludovici Borbonis Antistitis caput conjuraverat. Ob id exul postea declaratus, cum sceleratorum manu, qui numero leguntur fuisse duo milia, venit in agrum Leodensium, oppugnaturus Ludovicum Burgundiarum partium hominem. Contra Arenbergum educturus Antistes, priusquam egredi urbem potuit, occiditur angustias forte quasdam ingressus &c. Add. Suffrid. Petri in Ludovico Borbonia cap. 39.

Pag. 181. interdictum quoque publicatum contemnentibus se. praeactu talis appellations defensor sufficenter jactabatur. Interdictum est apud Hedam atrox admodum & metuendum. Quod spretum tamen & floccifacium, & odio in Davidem, & spe auxiliorum partim Ducis Clivensis, partim Comitis Arenbergii. Nec officio Dux defuit. Fecit in fratris gratiam, quantum, & quicquid potuit. Misit manum non tantum militum, sed pecuniam etiam dedit, & ex quibus haec posset confici vasa aurea & argentea. Engelbertus similiter, quo vulgo gratior & acceptior, & ab exercitu non nihil firmior, veniam dedit non paucis, & quamvis profugos ad Davidem recepit in gratiam. Argumento sunt chartae:

¶ K. Engelbrecht. Brueder to Cleve ende ter

R 5

Mare;

Marcke, Ruwaert ende Beschermer der kercken, Stadt, Steden, ende des Lants van Utrecht doen conde allen luden. Also onse lieve ende geminde Brueder Heere Johan Hertoge te Cleve ende ter Marcke den Steden van Utrecht ende van Amersfoort galeent heeft een deel sulverens ende guldens werkes, om dat te versetten, ende gelyc daer op te werken, oft sich dan also waerde, dat die Steden voersz daer geen gelyc op crygen en konden, ende des een deel vermuntende worden; Soe willen wy dat een onsen lieven Brueder voersz also verdingen ende bewerven, datmen hem dat betalen sal, als dat gewicht van den sulver ende gelyc voersz ontwyft, Behelstiken doch so daer vele verguldes sulverwerkes mede is, daer oirber ende profyte inno yelogen is, dat die voersz. Seede den oirber tot profyte ons Brueders andersz sal len laten comen. Ende of onse Brueder voersz liever sulverwerck weder hadde, so salten die voersz Seede hem diergeliken weder laten maken, ende dat makeloon willen wy betalen. Alle dingh sonder argelyst. Des t'aercomde hebben wy onsen segel aen desen brieff doen hangen. Gogheven int jaer ons Heeren m. cccc. lxxxii. op den xv. dach in May.

Engelbrecht Broeder te Cleve ende ter Marcke Ruwaert ende beschermer des lants van Utrecht, ende wy Burgemeesters, Scepunen, ende Raide der Stadt van Utrecht ende van Amersfoort maken conde allen luden. Also Heer Evert van Wilp'Ketter sich hier so voeren in dienst onser vanden gheheven, ende sich des also onse vrans bewesfen heeft, ende s' sive geloofte ende gesacht heeft niet meer te sullen gesebien, so ist dat wy s' samenlick

ende ylick van ons bysonder, voor ons, onse hulpe-
ren, ende toestanderen, ende alle die gene, die wy
machrich ende moigende sijn, den selven Heeren Eyert
een alinge vaste soen gegont ende gegeven hebben, gome-
nen ende geveert mits desen selven brieffe, ende setten
hem alsoo, of by sich rogen ons ende den aufen niet
bewysen naech daer rogen gedaen en hadde, behel-
like des, dat by van den gelijken doen, ons ende
den onsen soen halden, ende i' selve alsoo nagaan sal.
Des so oorkonde hebben wy Engelbrecht Brieder
to Cleve ende toer Astarck, Ruywaert ende beschermer
etc. onse segelen, ende wy Borgemeysteren, Scap-
pen, ende Raide der Stads ende Stede Vreacht ende
de Amersfoort, elcx onse Stads segel secreet beneden
den desen brief doen hangen. Gegeven int jaer ons
Heeren dafent vier hondert twee ende tachtentich op
zen twintichsten dach in Julij.

Pag. 182. in ecclesiis beati Martini & beati Johannis
sub obtentu injuriarum &c. a divinis officiis penitus
cessatum est. Habuerunt se hac in parte ceteris paulo
religiosis dum hæc ecclesiæ. Nec resumpserunt
divina statim, postquam Præsul rediit, sed an
liceret id hæsitantes, non sublato a Papa expressis
verbis interdicto, exquirendum prius censuræ
juris aliquot peritorum consilium hæc de re. Quor-
um hoc est responsum:

Casus qui se offert talis est, Sixtus Papa motu pro-
prio & ex certa scientia decrevit quoddam monitorium
panale contra quosdam civis, Burginmagistros, Capi-
taneos &c. certæ civitatis, ut infra terminum sex die-
rum ab obedientia N. desisterent, Alioquin in eos &
alios eis adherentes excommunicationis & anathematis
sen-

sententias in scriptis tulit; & promulgavit, & se hujusmodi sententias excommunicationis & anathematis per alios tres dies sustinuerint, civitatem & opidum prædicta, & ecclesias, monasteria &c. ad quæ easdem N. & ei adhaerentes declinare contingeret, ecclesiastico supposuit interdicto, quamdiu ibidem steterint, & post duos dies post eorum recessum stricte observando. A quo quidem monitorio statim post illius executionem extitit pro parte N. & sibi adhaerentium ad sanctam Sedem Apostolicam appellatum & provocatum, ubi causa certis iudicibus commissa fuit, coram quibus ad certos actus fuit processum circa plenam declarationem poenarum contentarum in prædicto monitorio. Qua lite pendente is, cujus contemplatione præfatus sanctissimus dominus noster expediri mandaverat monitorium prædictum, fuit restitutus plenarie ad civitatem suam vi & potentia armorum, & debitus N. cum sibi adhaerentibus expulsus & ejectus;

Ex prædicto casu & rhemate dubitatur, an clerus prædictæ civitatis possit divina reassumere absque metu irregularitatis, de qua in c. tanta de excess. Prælat. & in c. is cui de sent. excomm. in 6. restrictione prænarrata, ac expulsionem dicti N. & sibi adhaerentium attentis, absque aliqua alia relaxatione à Sede Apostolica impetranda.

„ Redemptoris nostri Jesu Christi invocato suffragio de cujus causa agitur, in quantum de
 „ sponsæ ejus ecclesiæ divino servitio subtrahendo
 „ vel reassumendo quæstio suboritur, videtur mihi
 „ hi prima consideratione omissis multis superfluis,
 „ & ut ita dixerim mendicatis suffragiis, ut loquitur
 „ textus in l. singuli C. de accus. circa prænar-

„ ratum dubium dicendum, salvo semper honore
 „ & reverentia debita Sedi Apostolicæ, quia non li-
 „ cet *lingua gradiente super terram os in cælum pone-*
 „ *re*, ut inquit textus in *c. fin. XXI. dist.* nec li-
 „ cet plus sapere quam oportet, sed ad sobrietatem
 „ *c. sit rector 43. dist. in vers. hinc paulum.* quod
 „ clerus antedictæ civitatis sua propria auctoritate,
 „ absque relaxatione alia à Sede impetranda possit
 „ divina reassumere. Nam prædictum interdictum
 „ sub certa qualitate & modo, ut fieri potest, fuit
 „ promulgatum per text. in *c. dilectis de appell.* vide-
 „ licet quamdiu dictus N. & sui complices ibi ste-
 „ terint, & post duos dies post eorum recessum
 „ observandum. De cuius natura est, quod cessan-
 „ te causa, modo, vel finito tempore, cessat, &
 „ tollitur absque aliqua relaxatione. Licet secus sit
 „ in excommunicatione, quæ indiget etiam post sa-
 „ tisfactionem condignam absolutione. Glossa est
 „ notabilis, quam communiter sequuntur Doctores
 „ in *clem. 1. in verb. donec de decim.* & notat In-
 „ noc. *c. cum bonæ de atat. & qual.* quam etiam
 „ ad hoc allegat Panorm. in *c. 1. de jud. in XIX.*
 „ *col. ante vers. ult. ultro pro juvenibus.* Facit Gloss.
 „ in *c. si quis deinceps 16. qu. 7. in verb. interdicimus.*
 „ Et plus vult Do. Cardin. in *clem. 1. in verb. terra*
 „ *de pæn. in 2. questione*, quod licet quando est du-
 „ bium de satisfactione, tutius sit, ut interveniat
 „ declaratio, tamen eo ipso quod satisfactum est vel
 „ facta est relaxatio episcopi detenti, ratione cuius-
 „ fuerat positum interdictum, de quo est casus in
 „ *d. clem. 1.* dicitur tunc sublatum interdictum, cum
 „ sub illis conditionibus & formis fuerit latum, &
 „ dicit,

,, dicit, quod hi, qui post satisfactionem & ante sa-
 ,, tisfactionis declarationem celebrarunt, si de hoc
 ,, docent, non sunt irregulares. Nec obstat, si di-
 ,, catur, quod bonarum mentium sit timere culpam,
 ,, ubi minime reperitur *c. ad ejus vero consortium v.*
 ,, *dist. 8. c. 11. de obs. jej. Et. ut ab altaris ministe-*
 ,, *rio quis debeat abstinere in casu dubio per c. signi-*
 ,, *ficasti de homic. Et c. juvenis de sponsa.* Hoc verum
 ,, in foro pœnitentiali. Ad id quidem facit glossa no-
 ,, tabilis in *c. unic. de scruti.* Secus tamen est, ubi
 ,, agitur de pœna irregularitatis contrahenda vel con-
 ,, tracta in foro contentioso, ut pulcre vult Panorm.
 ,, post Innoc. in *c. ad audientiam de homici.* Unde
 ,, dixit glossa notabilis quod expediret pro-
 ,, videri per constitutionem clericos non teneri ad
 ,, observantiam interdictorum latorum à jure, nisi
 ,, prius fiat illorum declaratio per *c. cum secundum*
 ,, *leges de heres. lib. 6. Et c. quanquam de cens. Et*
 ,, *clém. præfensi eod. tit.* quam dixit Panorm. ibi mul-
 ,, tum esse notandum. Imo quod plus est dixit Pa-
 ,, norm. ubi supra fuisse consultum in Consilio Basi-
 ,, liensi xx. *sess.* ad vitandum scandalum non solum
 ,, in interdicto, sed etiam in excommunicatione,
 ,, ut non teneatur quis alium vitare in divinis, vel
 ,, extra, nec prætextu excommunicationis, aut
 ,, suspensionis, sententiam aut interdictum obser-
 ,, vare, nisi sit facta per judicem declaratio, vel
 ,, nisi constiterit quem in excommunicationem inci-
 ,, disse, ita ut nulla possit tergiversatione celari.
 ,, Cum igitur prædictum interdictum sit latum so-
 ,, lum ad tempus certum, scilicet quamdiu dictus N.
 ,, & sui complices ibi steterint, & per duos dies
 post

29 post eorum recessum, qui quidem N. & sui com-
 30 plices, ut in casu proponitur, à prædicta civitate
 31 recesserunt plus quam duobus diebus, sequitur
 32 quod prædictum interdictum sit ipso facto absque
 33 aliqua relaxatione sublatum juxta præmissa. Ad
 34 quod etiam facit, quod ait Archid. *in c. uti-*
 35 *nem 76. dist.* ubi dixit, quod præcepta, quæ
 36 per modum statuti vel constitutionis promul-
 37 gantur, non eodem modo obligant, sed at-
 38 tendendum ad finem, quem legislator intendit,
 39 cujus auctoritatem si aliquis transgrediendo sta-
 40 tuta contemnat, vel transgrediatur, sic quod im-
 41 pediatur finis, quem intendit, peccat mortaliter
 42 talis transgressor. Si autem aliqua rationabili causa
 43 quis statutum non servet, præcipue etiam, si le-
 44 gislator adesset, non decerneret esse servandum,
 45 talis transgressor non committit peccatum morta-
 46 le. Pro cujus dicto videtur esse pulcher textus,
 47 licet non allegetur *in c. statumus §. in omnibus*
 48 *auctoritatibus 61. dist.* ubi dicitur, quod ecclesia-
 49 sticæ prohibitiones proprias habent causas, qui-
 50 bus cessant & ipsæ. Quia igitur pie credendum
 51 considerato casu prædictæ expulsionis rebellium,
 52 & restitutione plenaria episcopi præfati ad locum
 53 & civitatem prædictam Papam, si adesset, mi-
 54 nime velle locum illum retinere debere interdictum
 55 in magnum detrimentum ecclesiæ dudum destitu-
 56 tæ & privatæ à divinis obsequiis, ut lucrifiant ani-
 57 marum defunctorum, & accipiant consolationem ex re-
 58 sumptione servitii divini, dico dictum clerum posse
 59 resumere divina servitia tanquam deficiente causa
 60 interdicti & voluntate sanctissimi domini nostri reg.

„ *c. ut nostrum ut eccles. benef.* Et hoc fortius procedit in Papa, tanquam justiori, quam si præfatum interdictum fuisset promulgatum & positum per quemcunque alium *arg. c. 1. 40. & c. in causis de re judic.* Et hoc pulcre deducit Panorm. *in cap. cum super super gloss. fin. de testib. cog.* in satis simili quæstione, videlicet in sententia excommunicationis lata per Papam in non comparentem in termino sibi assignato, occurrente eidem citato impedimento, propter quod comparere non potuit.

„ Et ita ego Arnoldus de Beka juris utriusque Doctor licet minimus in insigni Universitate Lovaniensi lectionem ordinariam matutinalem juris Canonici legens sentio de jure dicendum & consulendum, & salvo judicio saniori, teste signo meo manuali hic apposito.

A. de Beka.

„ Sicut superius per dominum Doctorem scribentem egregie deductum est videtur michi *Johanni de Turnhout* in utroque jure Doctori, licet minimo, dicendum.

„ Et michi *Theodorico de viridi valle* in Decretis Doctori minimo, teste meo signo manuali.

Th. de viridi valle.

„ Et idem dico ego *Georgius Vurger* Licentiatus in legibus judicio saniori semper salvo.

„ Similiter videtur michi *Nicolao de Amsterdammis* inter Licentiatos licet minimo de jure dicendum.

Ny. de Amsterdammis.

Pag. 195. Ferris sequenti quarta, qua erat dies septi-

Septima Maji in vigilia Ascensionis Dominicæ dicto anno 1483. Ad octavam, refertur id in actis Ultrajectinis; Op ons liefs Heeren Hemelvaerts dach den 8. Maji 1484. des. morgens tusschen twee ende drie uren heeft Henrick van Nyevelt met syne toestanders de Stadt van Utrecht ingenomen, daer hy doot is gebleven, ende myn Genadige Heere den Bisscop van Utrecht is ter selver tyt gevangen genomen.

Pag. 201. circumventus & captus, quem ipsi de Trajecto Amersfordiam transportaverant. Rerum Amorsfortiarum Auctor incertus: Anno 1483. Henricus Niveldius & Gysbertus cum amicis & fautoribus Amorsfortiis profecti Amorsfortia Trajectum ceperunt. In captivitatem ceperunt præter diocesanos 125. Hoblandos. Quibus actis Dux junior Engelbertus Clivensis tanquam tutor diœcesis venit Amorsfortia cum omnibus amicis Amorsfortiis Trajectum, atque statim præparatis equis & curribus episcopum Davidem currui imponunt, Amorsfortiam vebunt, ubi apud Agathenses a domino Reynero de Broeckhuysen captivus detinetur. Vestimentis spoliatum etiam usque ad interulam, tot synen hemde toe, addit Chronicon Agathense. Vid. ad rerum Amorsfortiarum Auctorem incertum.

Pag. 206. & facta est ipsius civitatis deditio Dominica prima mensis Septembris, quæ erat ejusdem mensis septima dies. Charta est tertii Septembris, quæ pacis continet condiciones, Ann. 1483. Et eam jam evulgavi in observationibus ad jam dictum Anonymum. Sed quantum ad condiciones vix servatum ex iis quicquam, ut & ibi ostendi jam.

JOANNES a LEYDIS

PRIOR

**Conventus Ordinis Carmelitici
Harlemensis**

DE

ORIGINE,

ET

Rebus gestis dominorum

DE

BREDERODE.

SYLLABUS CAPITUM.
LIBR.

- CAP. I. *Van Adam tot Noe.*
II. *Van Noe tyden tot dat Troyen gesticht worde.*
III. *Van Troyen.*
IV. *Van de destructie van Troyen.*
V. *Van Hector van Troyens geslachte.*
VI. *Van dat beginsel des Rycks van Francryck.*
VII. *Van den eersten Coninc van Vrancryck tot die Hertogen van Aquitanien.*
VIII. *Van Hertoch Diderick van Aquitanien tot Diderick die eerste Grave van Hollant.*
IX. *Van den eersten Grave van Hollant tot den eersten Heer van Brederode.*
X. *Van Syfrido den eersten Heer van Brederode.*
XI. *Van dat wapen van Brederode.*
XII. *Van die stryt daer Grave Arnulphus in doot bleef.*
XIII. *Van Syphridus doot.*
XIV. *Van Dideric den anderden Heer van Brederode.*
XV. *Van die Heeren van Teylingen.*
XVI. *Van Heer Willam den derden Heer van Brederode.*
XVII. *Van Diderick den vierden Heer van Brederode.*
XVIII. *Van Willem de vyfte Heer van Brederode.*
XIX. *Van Heer Florys den seften Heer van Brederode.*
XX. *Van Heer Willem die viii. Heer van Brederode.*
XXI. *Van Heer Diderick de achtste Heer van Brederode.*
XXII. *Van Heer Alphert de ix. Heer van Brederode.*
XXIII. *Van Heer Willem die x. Heer van Brederode.*
XXIV. *Van de goedertieren Heer Diderick de xi. Heer van Brederode.*

S Y L L A B U S

- XXV. *Van Heer Didericks van Brederodens victorie onder Graef Floris tyden van Hollant.*
- XXVI. *Van dat Heer Diderick Heer van Brederode Joncker Johan van Hollant uyt-Engelant haelde.*
- XXVII. *Van Heer Diderics doot.*
- XXVIII. *Van Heer Willem des goedertieren Diderics soon.*
- XXIX. *Van Heet Henrick die XII. Heer van Brederode.*
- XXX. *Van Heer Dideric die XIII. Heer van Brederode.*
- XXXI. *Van den stryt tegen die Vlamingen.*
- XXXII. *Van den stryt op de Maes.*
- XXXIII. *Van dat verraet, dat die Cappeljaus sichten tegen Heer Henrick van Brederode, Heeren Diderick van Brederodens outste soen.*
- XXXIV. *Van Heer Diderics van Brederodens doot; ende vant geslacht syns wyfs Beatris.*
- XXXV. *Van Heer Reynolt de XIV. Heer van Brederode, die oock Grave van Gennip was.*
- XXXVI. *Van Grave Reynolts vromicheden.*
- XXXVII. *Van dat oorloch tusschen die van Arckel ende die van Vianen.*
- XXXVIII. *Van Heer Reynolts van Brederodens doot.*
- XXXIX. *Van Heer Johan den xv. Heer van Brederode.*
- XL. *Van Heer Johan van Brederodens leven; na dat hy monnick geworden was.*
- XLI. *Van Joncker Walraven die Grave van Ghenyp was, ende de xvi. Heer van Brederoden.*
- XLII. *Van Joncker Walraven den Heer van Brederodens gespen tot Vrou Jacobs tyden.*

LXIII.

C A P I T U M.

- XLIII.** *Van die stryt te Gorichem daer Heer Walraven die Heer van Brederoden in doot bleef.*
- XLIV.** *Van Joncker Willem van Brederode.*
- XLV.** *Van Heer Reynolt de xvii. Heer van Brederode.*
- XLVI.** *Van de dochter van Brederode, die een Vrouw was van Weerdenburch.*
- XLVII.** *Van den opset die gemaectt was tegen den Joncker van Brederode om hem doot te slaen.*
- XLVIII.** *Van syn Ridderlycke Oerde, die hy te Jerusalem opt heylich graf ontfinch.*
- XLIX.** *Van syn Vrouwen ende syn getroude kinderen.*
- L.** *Van Heer Reynolds victorien tegen die van Gent.*
- LI.** *Van die electi, die Heer Gysbert van Brederode ontfincck, om Bisscop t'Utrecht te wesen.*
- LII.** *Van de beletters deser Confirmati.*
- LIII.** *Van dat Hertoch Philips in Holland quam om David syn Bastaert soen Bisschop tot Utrecht te maken.*
- LIV.** *Hoe dat Bisschop David int Bisdom t'Utrecht quam.*
- LV.** *Van den dootlach die Walraven de Bastaert van Brederoden dede op de Bilt.*
- LVI.** *Van die vereeninghe des Bisschops mit den Heer van Brederoden ende syn broeder den Domproest.*
- LVII.** *Van dat die Heer van Wassenaer buten Utrecht gehouden worde.*
- LVIII.** *Van den beymelicken opset tegens Heer Reynolt den Heer van Brederode.*
- LIX.** *Van den Heer van Brederoedens vangenis.*
- LX.** *Van des Domproests vangenis mit die andere.*
- LXI.** *Van dat Walraven de Bastert ende Johan van*

SYLLABUS CAPITUM.

- Amerongen gepynicht worden.*
- LXII.** *Hoe dat Walraven uytter vangenis is gebroken,*
- LXIII.** *Van dat die Heer van Brederoden gepynicht wert.*
- LXIV.** *Van dat die Heer van Brederoeden veruoert worde.*
- LXV.** *Van dat die Heer van Brederoeden vry ende quyt gewyst wert van Hertoch Karel.*
- LXVI.** *Van Heer Reynolt van Brederoedens doot.*
- LXVII.** *Hoe dat Joncker Gysbert de Domproest uyt de vangenis gecomen is, ende daerna gestorven is.*
- LXVIII.** *Van Heer Walraven de XVIII. Heer van Brederode.*
- LXIX.** *Van een oloop die binnen Vianen geschiede,*
- LXX.** *Hoe dat Heer Reyner die Stede van Vianen heeft ingegegen.*
- LXXI.** *Hoe dat Heer Reyner van Broetbuysen Batesteyn als dat slot van Vianen in creech.*
- LXXII.** *Van een opset die gemaect wert om Vianen weder in te nemen tot myns Vrouwen behoef.*
- LXXIII.** *Hoe dat Heer Reyner weder uyt Vianen gedadingt wert.*
- LXXIV.** *Hoe die Heer van Swanenburch heeft Vianen ingenomen.*
- LXXV.** *Hoe dat Heer Vincent uyt Vianen gecoft is, geworden.*
- LXXVI.** *Hoe dat Joncker Walraven van Brederode Ridder is geworden.*

JOAN.

JOANNES a LEYDIS
 D' E
 O R I G I N E,
 E T
 Rebus gestis Dominorum
 D E
 B R E D E R O D E.
 INCIPIT PROLOGUS.

Hier begint dat Prologus op de historie van t'leven ende feyten der Edelen ende Hoochgeboorne Heeren van Brederode in Holland.

En Edelen, Hoehgeboren, ende Eerweerdige Vrouwe Yolende, Vrouwe van Brederode; des Edelen Heeren Willems Heere van Lalleyns lieve dochter, Broeder Johan van Leyden ootmoedich broeder der Oerden onser liever Vrouwen bruederen des berchs Carmeli, Godlike graei ende vuerspuet sy u ende alle u lieff kynderen in allen tyden. Wantmen in allen voerledenden tyden beschreven vint in diverschen Croniken die deuchtsaem wercken ende feyten ende heerlycke vromicheden der Deurluchtige Princen en Vorsten; om dat hoer kynderen arbeyen souden hoer Voirvaders te volgen, ende gelyck worden in deuchtsaem wercken ende oerberlycke manieren, hierom

so dunckt my oock seer goet te syn, datmen oock bescreyft die edel wercken ende gesten der hoechgeboren Vorsten ende Baroenen der Heerlicheyt van *Brederode*. Welcke Heerlicheyt gelegen is in neder Almiangen int Graeffchap van Holland, ende nu vereenicht is mit die schoone Heerlicheyt van *Vjanen* ende *Amoyda*, ende want die Heerlicheit van *Brederode* mit veel Edeltre Princen ende Baronnen in voerleden tyden verciert is geweest, ende noch, Godt heb lof, huden des daechs verciert is, hierom so wil ick uwe deuchdelike begeert nae myn arm vermogen volbrengen, ende sommige eerlike wercken der voersyder Heeren int scrifte setten, also als ickse in diversche oude historien, Croniken, ende jesten gevonden ende gelesen heb, ende selfs oock een deel des beleest heb, op dat oock die toecomende edel Heeren van *Brederode* in hoer gedencenis hebben mogen die edel wercken ende victorien hoerer Voerouders ende ouders, ende hem verblyden van hoer edel ouders om die nae te volgen in deuchdelycke wercken, op dat also hoer eerlike lof ende guede saem in der ewicheyt mach dueren by God ende alle menschen. Ende op datmen die Edelheyt des stams van *Brederode* te bemach verstaen, soe selmen weten dat die Heeren van *Brederode* gesproten syn uyt die alre edelste geslachten van Coningen, Hertogen, ende Graven des werlts, als van † dat alre edelste bloet van Troyen, ende van Griecken, want *Lutgarde* de moeder des eersten Heer van *Brederode* *Sifridus* genaemt was des Keyfers dochter van Griecken ende Constantinppel, die genoemt was *Theophannus*, ende syn

† Vana
 huc & in
 septa, ut
 aentia
 jam di
 Gm.

CIB.

syn ander dochter, *Theophania* genoemt, was des Keyfers *Otten* wyf van *Romen*, ende die vader des eerften Heers van *Brederode* was Graeff *Arnout* de derde Graef van *Hollant*, die een * rechte *Troyaen* geboren was yan syns vaders weghen, ende syn moeder was Coninck *Lodewycks* dochter van *Vrancryck*, van den geslachte des Coninc *Karels* de Groote. Ende om dit noch clarer te verstaen, so ist van noode, dat ick myn beginsel wat hooch begryp ende maeck uter historien van *Troyen* ende *Vrancryck*, twelck ick met corte reden besluten sel in die eerste negen of tien Capittelen.

* *Gandavensem cum vocat Sigbertus Gemblacensis ad Ann. c. 10. xviii.*
Gandavensem Baldricus Chronic. Cameraens. lib. 3. cap. 19.
An Gandenses Trojani?

Hier beginnen die CRONIKEN der Hoehgeboren edel Heeren van Brederode in Hollant van Adam tot Noe.

Dat eerste Capittel.

Adam de eerste mensch die wan by *Eva* syn wyf *Cain*, *Abel*, ende *Seth*. Ende nadien dat *Adam* *Seth* wan, worden alle syne daghen gemaict acht hondert jaer, ende wan sonen ende dochteren, ende alle die tyt die *Adam* leefden wort gerekent negen hondert ende dertich jaer, ende hy is doot. Ende *Seth* leefden hondert jaer ende vyf, ende wan *Enos*. Ende *Seth* leefde nadien dat hy *Enos* wan achthondert ende seven jaer, ende hy wan sonen ende dochteren. Ende alle *Seths* daghen werden gemaect negen hondert jaer ende twaelff, ende hy is doot. Ende *Enos* leefde t negentich jaer ende wan *Caman*, ende nae synre geboorten leefde hy acht hondert jaer ende vyftien, ende hy wan sonen ende dochteren, ende alle *Enos* daghen worden gemaict

maect negen hondert jaer ende vyftien, ende hy is doot. Ende *Cainan* leefde t'leventich jaer, ende hy wan *Malalehel*, ende *Cainan* leefde, na dien dat hy *Malalehel* gewonnen hadde; acht hondert jaer ende veertich, ende hy wan sonen ende dochteren, ende alle *Cainans* dagen worden gemaect negen hondert jaer ende tien, ende hy is doot. Ende *Malalehel* leefde vyf en t'lestich jaer, ende hy wan *Jared*. Ende *Malalehel* leefde, nadien dat hy *Jared* wan, acht hondert jaer ende dertich, ende wan sonen ende dochteren, ende alle *Malalehels* dagen worden gerekent acht hondert jaer, ende vyf en t'negentich, ende hy is doot. Ende *Jared* leefde hondert jaer ende twee en t'lestich, ende hy gewan *Enoch*, ende *Jared* leefde, nadien dat hy *Enoch* wan, acht hondert jaer, ende hy wan sonen ende dochteren, ende alle *Jareds* dagen worden gemaect negen hondert jaer ende twee en t'lestich, ende hy is doot. Oock leefde *Enoch* vyff ende t'lestich jaren, ende hy wan *Mathusalem*. Ende *Enoch* wandelde mit Godt, ende *Enoch* leefde, na dat hy *Mathusalem* wan, drie hondert jaer, ende hy wan sonen ende dochteren, ende alle *Enochs* dagen werden gemaect drie hondert jaer ende vyf en t'lestich. Ende hy wandelde met Godt, ende hy en openbaerde niet, want Godt nam hem, ende voerden wech. Ende *Mathusalem* leefde hondert ende seven en tachtich jaer, ende hy wan *Lamech*, ende *Mathusalem* leefde, nadien dat hy *Lamech* wan, seven hondert jaer ende twe en tachtich, ende hy wan sonen ende dochteren, ende alle *Mathusalems* dagen worden gemaect negen hondert jaer ende negen en t'lestich

t'sestich, ende hy is doot. Ende *Lamech* leefde hondert en twee-en-tachtich jaer, ende hy wan enen sone, ende hiet synen naem *Noe*, ende seyde; *Dese sal ons vertroosten van den wercken, ende van den pynen onser banden in der aerden, die God vermaledyt heeft.* Ende *Lamech* leefde na dien dat hy *Noe* wan vyff hondert jaer ende vyf en t'negentich, ende wan sonen ende dochteren. Ende alle *Lamechs* dagen werden gemaect seven hondert jaer ende seven en t'seventich, ende hy is doot. Mer doe *Noe* out was vyf hondert jaer, so wan hy *Sem*, *Cham*, ende *Japheth*. Doe Godt sach, dat der menschen quaetheyt veel was in der aerden, ende alle gepeys des herten was aendachtich totten quaden in allen tyden, so sprack hy; Ick sal of doen van den aensichte der aerden den mensche, die ick sciep, van den mensche totten dieren, maer *Noe* vont graci voer Godt, ende Godt seyde tot hem; *Maect een arcke van geschaven hout. Siet ick sal brengen boven der aerden die diluvie van den watere, om dat ick dooden soude alle vleysch, daer die geest des levens in is onder den hemel, ende al dat in der aerden is sal worden verteert.* Noch seyde die Heere tot *Noe*: *Ghansck in die arcke, du, ende alle dyn huys, want noch na seven daghen sal ick regenen boven den aerden veertich daghen ende nachten, ende ick sal afsdoen alle dat ick gemaect heb boven der aerden.* Hierom dede *Noe* al dat hem God die Heer geboden had. Ende *Noe* was ses hondert jaer out, doe die wateren van der diluvie vloeyden opter aerden,

Pan

Van Noe tyden tot dat Troyen gesticht worde.

Dat anderde Capittel.

NOe leefden na der diluvien drie hondert jaer. Ende vyftich, ende alle syne daghen worden gemaict negen hondert ende vyftich jaer, ende hy is doot. By syn leven na der diluvie waren de menschen gesproten tot vier ende twintich duysent ende hondert mannen, behalven wyf ende kinderen. Noes drie sonen syn *Sem*, *Cham*, ende *Japhet*. De geslachten van dese drie sonen hebben alle de werelt bewoont. Want *Sem* heeft bewoont Asien. *Cham* Afrycken. Ende *Japhet* European. *Japhet* heeft veel sonen gewonnen, onder welken een was *Suffene* genoemt, die Hertoch was van alle *Japhets* geslachte, doe *Feltan* regneerden onder *Sems* kinderen, ende *Nemroth* onder *Chams* kinderen, geliken als in *historia Scalastica* geschreven staet. *Nemroth* die timmerde de toorn van Babylonien, *Suffene* die wan een soon, die syn naem was *Helenus*. Dese *Helenus* die wan voert *Phebum*, *Phebus* die wan *Antheum* den reus, *Antheus* de reus die wan *Fanum* den eersten Hoer van Italien. *Fanus* de eerste Heer van Italien wan *Triton*, *Triton* die wan *Italum*, *Italus* die wan *Peleum*, *Peleus* die wan *Fanium*, ende *Fanus* wan *Fanum*, ende die wan voert den derden *Fanum*. Dese *Fanus* die wan *Atlas* den reus, ende *Atlas* de reus die wan *Troilum*, die de Stadt ende dat Ryck van Troyen eerst fundeerde.

Van.

*Van Troyen.**Dat derde Capittel.*

Troilus voergenoemt was een vroom man, ende regnoerde als Coninck in dat lant van Dardanien, ende hy stichte de Stadt ende dat Ryck van Troyen, daer hy die eerste Coninck was, ende dit was in den tyden dat *Ajorb* die vierde Hertoch regeerde dat volck van Israhel. Ende desen *Troilus* * wapen was enen schilt van goude, ende eenen leuw van keel getonget, ende geclaeuweert van lazuer. Welck wapen noch hebben de Heeren van Brederode, ende alle die geen die van dat Brederoedsche geslacht gecomen syn. Dese *Troilus* Coninck van Troyen die wan *Ylum* den anderden Coninck van Troyen, ends *Ilus* die wan *Laomedon* den derden Coninck van Troyen, *Laomedon* die wan *Priamus* den lesten Coninck van Troyen, *Priamus* die wan *Alexandruin* die *Paris* genoemt is, *Hector*, ende *Troylum*, die een soen wan *Turchus* genoemt, daer die Turcken af gesproten syn. Na dat *Priamus* den Coninck van Troyen gewonnen had *Hector* van Troyen syn soen, ende *Hector* te hans een kloeck oorlochs man geworden was, sorees op dat oorloch tusschen de Griecken ende die van Troyen, welke oorloch duerden vyf en tachtich jaer, ende wert gewonnen ende gedeutruert van de Griecken.

Van de destruelie van Troyen.

Dat IV. Capittel.

In dien tyden dat *Abdon* die veertiende Hertoch regeerde dat volck van Israhel so wert Troyen

gedestruert, voor ons Heeren geboorte duysent hondert ende tachtich jaer. Binnen die tien jaren dat die Grieken voer Troyen laghen so verloren sy acht hondert dusent ende tachtich dusent man. Mer doe Troyen gewonnen wert, doe wert'er verslagen van den Troyanen ses hondert dusent ende drie en tseventich dusent man. Daer bleef oock verslageri *Priamus* de Coninck van Troyen mit syn sonen. Doe weken van Troyen veel Hertogen etide Princen, ende syn getogen in ander landen. Van welke Princen gesproken syn meest alle die Heerlicheiden ende edelheit van European.

Van Hector van Troyens geslachte.

Das V. Capittel.

Hector van Troyen Coninck *Priamus* en soen voerste die liet een soon after, die syn naem was *Francio*. Welcke *Francio*, na dat Troyen gedestruert was, is getogen met syn medgesellen in de Bruecklanden des lants *Mazotis*, ende daer timmerde hy een Stat, die genoemt was *Sicambria*, ende daer so was *Francio* voergenoemt die eerste Coninck van *Sicambrien*, ende hy voerde syn ouders wapen van Troyen, dat is een schilt van goude mit een leuwe van keel getonget, ende geclauwiert van lazuer. *Francio* wan voert *Priamus* den anderden Coninck van *Sicambrien*. Dese *Priamus* die wan *Francio* den Hertoch van *Sicambrien*, watti die van *Sicambrien* en hadden geen Coninghen meer, mer Hertogen regierden dat lant. Hertoch *Francio* die wan *Priamus* den Hertoch van *Sicambrien*, ende *Priamus* die wan *Priamus* den Hertoch, ende also

also voertan alle hoer Hertogen van geflachte tot geflachte die waren genoemt *Priamus*. Dese Sicambrenen mit hoeren Hertoch *Priamo* quamen een deel jaren daerna op den Ryn mitter woen, daer sy een Stede stichten op hoer uterste palen, die sy noemden *Troyen*, dat nu † *Santen* hiet. Ende doe noemden sy hem *Franchen*, dat is vry volck, van welcken dat *Franchenlant* noch syn naem gehouden heeft. Oick so noemden sy hem Fransoylen, als gesproten van *Francio* Hertoch van Troyens soen voergenoemt.

Van dat beginfel des Rycks van Vranscryck.

Dat VI. Capittel.

Int jaer ons Heeren ccc. ende t'festich doe regneerde over die Fransoylen in Duytschlant voertgeleyt die edel Hertoch *Pipinus* * van Troyen, ende hy regneerde als een *Coninck*, waerom hy genoemt is die eerste *Coninck* van Francryck, ende hy was gesproten van syn rechte swaert syde van *Herthor* van Tro-

† *Santii*, quod vulgo *Santen*, Clivie opidum, ita dictum. quod legionis Thebeæ sanctorum martyrum ibi ossa. Unde & vetus ibi titulus in ingressu basilicæ, *Ad sanctos martyres*. Colonia olim *Trajana*, quod ubi prius *Trajani castra* frequens mox municipium. *Trajana* dico non *Trojana*, ut rursus nugarur Auctor. Vid. Steph. Pigh. *Herc. Prodic. pr.*

* *Pergula pictorum*, verum nihil, omnia falsa. Tres olim *Pipini*, *Pipinus de Landis*, *Carolomanni filius ex Etren-garde*, major domus sub *Clothario* & filio ejus *Dageberto*, secundum *Sigebertum*, *Divæum*, aliosque circa Ann. 618. *Pipinus Hestalius*, secundum *Sigebertum* factus major domus circa Ann. 691. & hujus nepos *Pipinus Bævis* sive *Pasillus*, filius *Caroli Martelli*, factus demum *Francorum rex* circa Ann. 750. ut *Sigebertus* ad eum annum. Vid. *Henschen. ad. 10. 3. 89. April. cap. 1. & cap. 4. n. ult. & lib. 1. de Nobilit. cap. 28.*

Troyen, ende daerom so hadde hy oock dat wapen van Troyen, daer of geseyt is, mer doe hy die machtichste Coninck van Walllant verwonnen hadde, doe benam hy hem syn larit, ende regneerde oock in Walllant. Ende in een teycken des waerheyt des victorys, so benam hy ende quartilleerde dat mit syn van Troyen, ende dat wapen was een met drie † swarte paddeli, ende dat droech hy mit syn nacomelingen tot dat die eerste Kersten Coninck van Francryck gedoopt wert. Na Priamum regneerde Yborus syn soen, die oock Priamus-genoemt was. Na Yborus regneerde Marcomirus syn soen. Marcomirus die wan Pharamundum, den eersten gecroenden Coninck van Vrancryck. *Pharamundus* die wan *Clodium* den gebaerden Coninck van Vrancryck, ende hy wan voert *Meroveum* den Coninc van Vrancryck. *Meroveus* wan *Hildricum* den Coninc van Vrancryck, *Hildricus* die wan *Clodoveum* den eersten Kersten Coninck van Vrancryck, die in syn doopel wert genoemt Ludovicus.

† Vetera regum Franco- rum sym- bola, nec busones nec lilia, sed spes fuisse au- reas, de- fendit multis Chiffle- tius *Ana- bas. Chil- deris. Reg. cap. 12.* Papius Massionus *lib. 1. an- gal. Quo- rundam opinio est. busones in militari signo Fran- corum olim visos, quod illi nulla auctoritate dicunt.*

Van den eersten Coninc van Vrancryck tot den Hertogen van Aquitanien.

Dat VII. Capitel.

Als dan die Coninck *Clodoveus* by mirakel be- keert was, ende van sinte *Remigio* den Bisscop gedoopt was, ende syn naem *Ludovicus* genoemt, so quam van Godt gesent een heylich Heremyt, die presenteerde hem een laken van lazuer, daer in stonden drie lelyen van goude, ende seyde dat soude voertan syn wapen wesen. Ende also liet hy syn

syn ouders wapen, daer voor af gescreven is, ende nam voertan tot syn wapen een schilt van lasuer mit drie gulde lelien, ende desgelycks deden oock alle die Coningen van Vrancryck, die van hem gesproten syn. Dese eerste Kersten Coninck die wan vier sonen. De eerste hiet *Lotharius*, die na syn vader Coninck was, de anderde hiet *Diderick*, ende regneerde in Meths, de derde was *Hildebertus*, die regneerde in Aquitaniën, die vierde was *Clodoveus* ende regneerde in Orliens, Burgundien, ende in Provincien. Doe de eerste Kersten Coninck in Vrancryck doot was, doe regneerde * *Lotharius* syn outste soen. Dese *Lotharius* wyf was sinte † *Aregondis*, daer hy by wan vyf sonen, ende een dochter. Nae syn doot regneerde in Vrancryck *Chilpericus* syn outste soen, ende hy wan vier sonen, als *Lotharium* *Theodebertum* den Coninck van *Meroveum* den Coninck van Provincien, *Clodoveum*, die jonck sterf. Als *Chilpericus* gestorven was, doe regneerde *Lotharius* die anderde syn outste soen, ende hy wan *Dagobertum* den Coninck. Daer na als die anderde *Lotharius* doot was, doe regneerde *Dagobertus* syn soen in Vrancryck,

T

ende

* Gregor. Turonens. lib. 3. hist. cap. 1. Defuncto igitur Chlodoveo rege, quatuor filii ejus, id est, Theodoricus, Chlodomeris, Childebertus, atque Clotharius, regnum ejus accipiunt, & inter se aqua lance dividunt.

† Clotharius duas eodem tempore sorores habuit uxores, Ingundem & Aregundem. Ex Ingunde ei quinque filii, ex Aregunde tantum unus. Nec filiam Aregundis sed Ingundis ei peperit. Aimoin. lib. 2. hist. cap. 25. Nupta ei Aregundis Ingunde ad id connivente. Idem d. loc. Qua autem occasione Gregorius habet Turonensis 4. hist. cap. 3. Sed quodnam quælo hic sanctitatis, de qua Auctor, vestigium?

• An pro-
pter do-
nationes
& munifi-
centiam
in cle-
rum? Vid.
Aimoin.
lib. 4. bift.
cap. 31.

ende hy wan *Clodoveum* den Coninck. Dese *Dagobertus* was een * heylich man, ende hy wan *Wilturburch*, ende noemdet *Utrecht*. Nae syn doot regneerde *Clodoveus* syn soen. *Clodoveus* die wan drie sonen, als *Lotharium*, *Childebertum*, ende *Diderick*, die alle Coningen waren van Vrancryck. *Lotharius* die derde also genoemt wert Coninck van Vrancryck na syns vaders doot, ende hy sterff sonder blykende boert. Als *Lotharius* die derde doot was, doe regneerde *Childebertus* syn broeder, die oock sterff sonder kynder. Daer na so regneerde *Diderick* syn broedër, ende dit was int jaer ons Heeren DC. twee en tachtich. Ende dese Coninck *Diderick* wan drie sonen, als *Clodoveum*, *Childebertum*, ende *Lotharium*. *Clodoveus* Coninck *Didericks* outste soen was Coninck na den vader vier jaer, ende hy sterff sonder kinder, *Hildebertus* Coninck *Didericks* anderde soen, die was Coninck van Vrancryck nae *Clodoveum* syn broeder, ende hy creech twee sonen. D'eerste soen hiet *Dagobertus secundus*, ende wert Coninck na den vader. De andere soen hiet *Chilpericus*, ende was Hertoch ende Prince in Aquitanien, ende noch na Coninck van Vrancryck. Ende van desen *Chilperico* so syn die Graven van Hollant van haer stamme afgecomen vervolgende, als men nae noch wel hooren sal. Nae *Hildebertum* was Coninck van Vrancryck *Dagobertus secundus*, Coninck *Hildebertus* outste soen. Hy creech twee sonen. De eerste soen hiet *Diderick*, ende was noch na Coninck, doe hy out genoeg was, ende die ander soen hiet *Hildericus*, ende wert oock noch na Coninck na *Diderick* syn broeder, mer hy wert van de croon ge-

dron:

drongen van *Puppyn* den Hertoch van Brabant, ende *Puppyn* wert selve Coninck van Vrancryck, als gy nae hooren sult. Dese *Dagobertus* die sterft int jaer ons Heeren dcc. ende twyntich. Ende als *Dagobertus* de Coninck doot was, so waren synre twee sonen voersz jonge kynderkyns, ende doe quam *Chilpericus* Coninck *Dagobertus* eenige broeder, die Prince ende Hertoch in Aquitanien was, ende woude die croon van Vrancryck regieren van synre jonger neven weghen, want hy die naeste was, mer op die tyt so was daer een † Hertoch van Brabant in Vrancryck, ende hiet *Carel Martel*, ende was Hertoch *Puppyns** van *Harstel* bastaert soen, ende was swaertdrager, ende overste Hertoch van den Pallaes, ende overste Raet van der croone van Vrancryck, mer om synre grooter vromicheyt wil, so was hy Hertoch van Brabant geworden. Ende dese Hertoch *Karel Martel* en woude niet gehengen, dat dese voersz † *Chilpericus* Prince ende Hertoch in Aquitanien, Coninck *Dagoberts* broeder in der croone comen soude om die te regieren, ende ont-

T 2

boec

† *Ducem vocat simpliciter Aimoinus lib. 4. hist. cap. 57. exercitus scilicet, non Brabantiz. Major domus uterque & Pipinus & Carolus. Idem ibid. De Ducatu Brabantiz apud veteres ne gry quidem.*

* *Non procul a Leodio ad Mosam olim arx. Jo. a Lexdis lib. 1. hist. cap. 20.*

† *Aimoin. lib. 4. hist. cap. 51. Sequenti tempore Dagobertus rex agrotans mortuus est: regnavitque annis quinque. Franci autem Daniele[m] quendam clericum, casario capitis cresoense in regnum stabilierunt, atque Chilpericum nuncupans. & mox cap. 52. Eo isidem tempore, praedictus vir Carolus, exercitu composito, iterum contra Chilpericum & Ragenfredum consurgit.*

* *Sigebert. ad Ann. 719. Mortuo rege Dagoberto Leth-*
vix

boet den anderen * Lotharius, die Coninck *Dideris* joncste soon was voersz, ende was Oem van Coninc *Dagobert*, ende Hertoch *Chilperick* van Aquitanien voersz, ende out-oem van Coninck *Dagoberts* twee jonge kinderen. Aldus so wert *Lotharius* Coninc *Dideris* soon gemaect Coninc van Vrancryck, syn leven lanc, totter jonger kinder behoest. Ende hy regneerde vier jaer, ende doe sterf hy. Ende by desen Conincs tyden so wert Hertoch *Chilperick* van Aquitanien voersz versoent ende vereenicht mit Hertoch Karel *Martel*. Ende als die Coninck *Lotharius* gestorven was, so wert dese Hertoch *Chilperic* Coninck gemaect. *Chilpericus* Coninc ende Hertoch in Aquitanien, Coninc *Dagobertus* † enighe broeder, die wort by consent van Hertoch *Karel Martel* gecroont Coninck van Vrancryck syn leven lanck tot *Dagoberts* kinder behoest, ende hy regneerde * vyfjaer, ende hy sterff int jaer ons Heeren dcc. ende negen en twintich, ende hy liet twee sonen na. Die eerste hiet *Diderick*, ende was Hertoch ende Prince in Aquitanien, ende die anderde hiet *Hildebertus*. Ende van desen Coninck *Chilperick*, ende van *Diderick* syn soon Prince in Aquitanien so is gecomen van den rechten stam ende

vius regnat annis duobus. Annal. Fuldens. ad Ann. 1000CVIII. *Carolus Chlotarium Regem constituit nomine non potestate. Chilpericus Rex & Raginfridus auxilio Eudonis Ducis Aquitanorum inflaurata rursus acie superati fugantur a Carolo.*

† Fratrem veteres non vocant, nec Sigebertus, nec Aimoinus. nec Ado. Sigebert, ad Ann. 221. *Mortuo Lothario rege Karolus Chilpericum ab Eudone per legatos recipit, eumque sibi regem facit.* Consanguineum statuit Henschenius de trib. *Dagobert. lib. 3. cap. 4.*

* Ado Chron. anat. 6. *Rognavit autem annis plus quinque.*

de linie de eerste Grave *Dideric* van Hollant, als
 men na wel hooren sal. *Diderick* † Coninck *Dagoberts*
 outste soon die was nu tot synen jaren gecomen,
 ende die wert gemaict ende gecroont Coninck van
 Vrancryck, ende regierde vyftien jaer, ende doe
 sterf hy sonder kinder, int jaer ons Heren MCC. en
 XLIV. *Hildricus* * Coninck *Dircks* † broeder, ende
 Coninck *Dagoberts* joneste soen, die was gemaict
 Coninck van Vrancryck, ende regneerde negen
 jaer. Ende dit was die leste Coninck van Vranryck,
 die van den edelen bloede van Troyen ende van
 den eersten Coninck *Clodoveo* van Vrancryck ge-
 eomen was, want *Karel Martel*, ende *Puppyn*
 de cleyne syn soon, syn seer machtich geworden,
 also dat Hertoch *Puppyn* de cleyne is mit mach-
 ten Coninck van Vrancryck geworden, ende hy
 heeft desen Coninck *Hilderick*, die een goeder-
 tierten man was, van der croon gedrongen ende af-
 geset, ende heeft desen Coninck *Hilderick* in een

T 3

cloo-

† *Ado ibid. Franci Theodericum Dagoberti junioris filium re-
 gem super se constituunt. Aimoia. lib. 4. bis cap. 52. Franci
 vero Theodericum in Kala monasterio nutritum filium Dago-
 berti junioris regem super se stituunt, qui nunc anno sexto in
 regno subsistit. Henschenius d. loc. non filium sit Dagoberti,
 quem & juvenem putat mortuum, & forsan etiam impu-
 berem, sed fratrem Chilperici, quem filium facit Childerici
 occisi Ann. 679. Sigebert. ad eum Ann. Bodilo Francus,
 quem Hildricus ligatum ad stipitem cadi praecepit, Hildricum
 in venatione exceptum, cum Blithilde uxore ejus pregnantem in-
 terfecit.*

* Sigebert. ad Ann. 741. *Post Theodericum regem Franco-
 rum regnat Hildricus annis X.*

† Alii non fratrem sed filium ajunt Theoderici. ut Chro-
 nic. Fontanellens. apud Henschen. *de trib. Dagobert. lib. 3.
 cap. 6. Auctor genealogie Regum Francorum apud du Ches-
 sne to. 1. p. 793.*

clooster gedaen tot sinte * Medaerts te Syfon. Ende desen Coninck en liet geen kinder naer, mer die croon soude mit recht gecomen hebben op Hertoch *Dideric* Coninc *Chilperics* soon, want Coninc *Hilderick* ende dese Prince *Diderick* die waren twier broeder kinderen. Aldus had hy die naest geweest. Mer Hertoch *Puppyn* die was so machtich geworden, dat hy selve Coninck van Vrancryck wert, ende hy wert gecroont int jaer ons Heeren DCC. en vier en vyftich. Ende dat rechte bloet van Vrancryck is ter syden afgeset, ende *Puppyn* ende syn geslacht syn Coningen gebleven van Vrancryck tot dat men schreeff DCCCC. acht en tachtich. Ende doe quam een die hiet *Hugo Capeth* Grave van Parys, ende wert Coninck mit machte, ende sette *Puppyns* geslachte oock ter syden af, ende aldus so staet noch huden Vrancryck. Coninck *Puppyn* die wan Coninck *Carel* de Groot.

Van Hertoch Diderick van Aquitanien tot Diderick die eerste Grave van Hollant.

Dat VIII. Capittel.

Diderick Hertoch in Aquitanien Coninck *Chilperics* soon, die dat naeste bloet ende recht erfgenaem van der croone van † Vrancryck geweest sou-

* In S. Audomari, quod dicitur Sithiu. Chronicon Fontanellense: *Hildericus Rex, Merovingorum ex genere ortus, depositus, tonsusque, ac in monasterio S. Audomari, quod dicitur Syrbim, tonsus est. Cujus filius, nomine Theodoricus, in hoc monasterio anno sequenti clericus effectus, collocatus est. In S. Bertini, ut in Chron. Bertinian. tradit Iperius Abbas Sithivensis. Henschen. d. loc.*

† Eorum, quae habet Auctor hic toto hoc capite, fides sit penes ipsum.

soude hebben, die voerde in syn wapen t'wapen van Vrancryck mitter overste broeck gebroecken mit drie baren stelen van keel. Ende dit wapen had hy gevoert vier en twintich jaer by der Coningen synder neventyden. Mer doe *Puppyn* Coninck was, doe en woude hy niet gehengen, dat hem ymant van de croon vermat recht te hebben, of dat ymant die wapen van Vrancryck voerde, dan die van *Puppyns* live of quamen, mer hy gaf desen Prince Hertoch *Diderick*, dat hy voert vueren soude in syn wapen een schilt van goude mit een lewe van keel getonget ende geclauweert van lasuer, als van outs uyt Troyen gecomen was: Dese Prince *Dideric* die leefde dertich jaer na den Coninck synen vader, ende hy had een wyf uyt Italien, ende daer had hy een soen by, die hiet *Lotharius*. *Lotharius* Didericks soen was Hertoch in Aquitanien na den vader by Coninc *Puppyns* tyden, ende by den Coninc groote *Karels* tyden. Ende dese Prince *Lotharius* had te wyve Hertoch *Sampsons* dochter van Burgongen, ende daer had hy een soen by, die hiet sinte *Engeltrinus*. *Engeltrinus* Lotharius sone was Hertoch in Aquitanien na den vader by des grooten Coninck *Karels* tyden, ende hy had te wyve Hertoch *Garyns* dochter van Loreynen, ende daer wan hy by twee sonen. Die outste soen hiet *Naufredus*, ende die ander hiet *Dustanus*. Ende dese Hertoch *Engeltrinus* die wert verslagen, ende gemarteleyt om den name Jesu van den Heydenen Sarracinen * opten

T 4

berch

* An id factum, cum Carolus postquam ducem Aquitanie Hunoldum bello aggressus vicit, mox monnis Pyrenzi, ut Saracenos contunderet, transmissio jugo difficillimo peractoque

berch van *Roufœæl* by des grooten Coninck *Karels* tyden, daer alle die groote Vorsten en Princen doot bleven, ende syn Heerlycheyt van Aquitanien wert al te seer verderft ende verdestruuert van den Heydenen. *Naufredus* sinte *Engeltrinus* soen was Prince in Aquitanien, mer die Sarracenen hadden syn Heerlicheyt so seer verderft, als dat hem de Keyser *Karel* gaf meer andere goeden in Elsatzen, ende anders waer by Vlaenderlant. Ende dese Prince *Naufredus* die had te wyve des Princen dochter van Bourges, ende daer had hy enen soon by, die *Sigisbertus* genoemt was. *Sigisbertus Naufredus* soon was Prince in Aquitanien by Keyser *Lodowycks* tyden Coninck van Vrancryck. Ende in desen tyden so was *Hugo* Coninck *Karels* soon ende Keyser *Lodowycks* broeder Coninck gemaeckt over alle die princen ende lantschap van Aquitanien. Ende dese Prince *Sigisbertus* die had een wyf, ende hiet *Mathilda*, ende was des Graven *Ogiers* jonckste dochter van *Lengiers*, ende was Grave *Hagens* suster van *Lengiers*, ende Coninck *Lodowycks* wyf van Germanien *Hemma* genoemt die was haer outste suster. Ende by dit wyf so creech dese Prince twee sonen, die outste hiet *Walgerus*, ende was Prince na den vader, ende van hem quamen veel Princen in Overlant

actoque quod voluit, in reditu accepit cladem? *Aimoinalib. 5. hist. cap. 1. Sed hanc facilitatem transitus, si dici fas est, fœdavis hostis insidus, incertusque fortuna ac terribilis successus. Dum enim qua agi potuerunt in Hispania peracta essent, & prospero itinere reditum esses, infortunio obviantem extremi quidam in eodem monte regii casi sunt agminis. Quorum quia vulgata sunt nomina, dicere supersedeo. Roufœæl Roncevallis est, Pyrenzi pars. Vid. Merul. Cosmogr. part. 2. lib. 2. cap. 4.*

lant by den Ryn, ende die joncste hiet *Dideric*, ende en was noch niet wel gegoet. Ende hy wert de † eerste Grave gemaict van Hollant ende van Zeelant van Coninck *Kaerle de Caluwe* van Vrancryck. Want Grave *Hagen van Lengiers*, die Oem was van desen jongen Prince *Diderick* ende die Coninginne van Germanien, die syn moeye was, die baden den Coninck *Karel de Kahuwe* van Vrancryck voer desen jongen Prince *Diderick* hoeren neve, dat hy hem geven woude die Provintien van Hollant, ende die Coninck die gaf hem int * jaer † *Vid. lib. 1. de Nobilitas. cap. 19. & seq.* ons Heeren DCCC. drie en t'sestich, ende maecte van Hollant een Vorstelycke Graeffcap. Ende aldus als voersz is so is dese edel Prince Grave *Diderick* de eerste Grave van Hollant gesproten van den rechten boem ende originael wortel ende stam van den Trojaenschen Coningen van Vrancryck, mer *Puppyn* ende syn geslacht die hebben die croon van den rechten stam gespert, ende op enen anderen stroncke geplant, als voersz staet. * *Vid. d. lib. 1. cap. 11.*

Van den eersten Grave van Hollant tot den eersten Heer van Brederode.

Dat ix. Capittel.

Diderick des Princen *Sigisbertus* soon van Aquitanien, ende des Princen *Walgerus* broeder van Aquitanien, die was die eerste Grave van Hollant ende van Zeelant, ende Heer van Vrieslant totter Lauwers toe. Hy had te wyve Gena Coninck *Puppyns* dochter van Italien, ende daer wan hy enen soen by, ende hiet *Diderick*, die na hem Grave wert. Ende om bet te verstaen de edelheit des eer-

sten Graven van Hollant, so sel men weten, dat Coninc *Karel* de Grootte, die oock Keyser was, die hadde by synen lesten wive *Fastrada* twe sonen, die syn joncste sonen waren, die een hiet *Puppyn*, was Coninck van Italien, ende hy had een soon die *Bernardus* hiet, ende was Coninck van Italien na synen vader, mer hy sette hem tegen den Keyser *Lodewyck* synen Oem, ende Keyser *Lodewyck* die nam hem dat ryck van Italien, ende dede hem dooden. Ende dese voersz Coninck *Puppyn* van Italien die had oock een dochter, ende hiet *Gena*, ende dese was de eerste Grave *Diderics* wyf van Hollant. Aldus so was Keyser *Karel* de Groot oudevader van *Gena*, ende Keyser *Lodewyck* was haer Oem. *Diderick* Grave *Diderics* soon, die was die anderde Grave van Hollant, van Zeelant, ende Heer van Vrieslant. Hy had een wyf, ende hiet *Hildegondis*, ende was Coninck *Lodewycks* dochter van Vrancryck de derde also genoemt, ende daer wan hy by twee sonen ende een dochter. D'eerste soon hiet *Arnold*, ende was Grave na den vader, de ander soon hiet *Egbertus* Aertsbisscop van Trier, die dochter hiet *Arlinda*. *Arnulphus* Grave *Diderics* soon die was die derde Grave van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant. Hy had te wyve *Lutgarda*, des Keyfers *Theophanus* dochter van Griecken ende Constantinopel, ende was der keyserinnen *Theophania* suster van Romen, ende daer wan *Arnulphus* by twe sonen. Ende d'eerste soon hiet *Diderick*, die na hem Grave wert, ende die ander soon hiet *Syfridus*, die eerst Burchgrave was van Kermerlant, ende na wert d'eerste Heer van *Brederoeden* ende van

van *Teylingen*. Dit is dan dat onderwys als voerz is, van den beginne ende oorspronck van den edelen Heeren van Brederode ende van Teylingen, hoe dat sy gecomen ende gesproten syn van den Edelen ende Mogenden Vorsten ende Princen den Graven van Hollant, also als dat gevonden is in ouden scriften, in Hantvesten, in ouden brieven, ende in Memorie boecken, die daer veel ende menich om doorsocht syn.

Van Syfrido den eersten Heer van Brederode.

Dat x. Capittel.

S*ifridus* Grave *Arnulphus* anderde soon, ende Grave *Diderics* broeder, die was Burchgrave van Kermerlant ende Heer van Brederoden ende van Teylingen. Dese *Syfridus* als hy een frissche jongelinc was, ende Grave *Diderick* syn oude vader, die seer out was, noch leefde, so was een man in des Graven Hoff, die Grave *Arnulphus* sonderlinge lief hadde. Ende *Syphridus* die wert vertoornt op desen man om saicken, die hy hem vermaert had tegen Grave *Arnulphus* synen vader, ende *Syphridus* dede desen man slaen. Ende doe wert Grave *Arnulphus* seer vertoornt op *Sifridus* synen soon, ende hy most uyt syn ogen, ende uyt syn tanden, off men souden hebben gevangen. Ende *Syphridus* die tooch uyt den lande, ende tooch in

† Goffo
Ludig-
man habi-
tan s Stau-
riz. Win-
sem. lib.
4. hist. ad
Ann. 993.
nen

nen verflagen bleef, daer oock bleeff finte *Engelbrinus* de Hertoch van Aquitanien, als voerfz is in dat achtste Capittel. Dese Potestaet en had syn heerscappye niet over dat Vrieslant, dat den Graven van Hollant toequam, mer het lach vorder ende hoger in Vrieslant. Dese *Geswyn* van *Staveren* Potestaet van Hoeh-Vrieslant, die ontfinck *Syfridus* seer vriendelyck, ende hielt hem in syn Hoff als syn eygen loon. Ende dese voerfz Potestaet had een schoon Joffer tot een dochter, die een suverlike maecht was, die hiet *Tetburga* of *Tetta*, ende dese jongelinck *Syfridus* die verhefde op dese dochter, ende namde tot enen wyve. Ende *Syfridus* was opt Vriesch genoemt *Sicco*. Als Grave *Arnulphus* ende Graeff *Diderick* syn vader, die corts daer na sterf, dit vernomen hadden, so waren sy meest vertoorn op *Syfridus*, ende *Syfridus* die creech twee sonen by dese Vriesinne, eer hy die gratie van synen vader crygen konde. Die outste soon hiet *Diderick*, ende die jonckste soon hiet *Simon*. Daer na int jaer ons Heeren DCCCC. ende acht en tachtich so sterff *Diderick* die ander Graeff van Hollant, ende *Arnulphus* *Syfridus* vader wert de derde Grave van Hollant, ende daer na so hylacte Grave *Arnulphus* den Prince *Dideric* synen outsten soen an *Witilda* des Keyfers *Otten* dochter van *Sassen*, die de Keyser *Otto* had by synen lesten wyve. Tot welcker bruolosten veel grooter Heren gecomen syn. Ende om reden wil van dier grooter Heren so wert daer seer tusschen gesproken, als dat Grave *Arnulphus*, die ontfinck *Syfridus* synen soen by gratien, want hy is oock ontboden om te comen tot syns broeders

Di-

Didericks bruloft. Ende als Graef *Arnulphus* sach synen soen *Syfridum*, so heeft hy hem omhelst, ende seer vriendelic wellicom geheten, ende sy hebben hem alle verblyt, die in der bruloften waren. Ende doe wert' er voert gedingt, als dat Grave *Arnulphus* hem wilde verlien mit gueden ende heerscappien, daer hy synen staet soude mogen op vueren. Ende alst gedadinget wert, so sprack Grave *Arnulphus* ende seyde. Ick sal *Syphridus* mynen soen, al en heeft hy's niet wel verdient, geven *brede-roeden* ende ruym gemeten voor syn deel tot veel plaetsen gelegen in Hollant, also dat hy synen staet eerlicken sal mogen vueren. Ende uyt dit woert so syn die Heren van *Brederoede* genoemt die Heeren van *Brederoeden*. Grave *Arnulphus* die gaf *Syfrido* syn soen, als dat hy wesen soude Burchgrave ende Rechter van Kermerlant ende van Westvrieslant syn leven lanck, ende daer na so gaf hy hem noch een Casteel, dat die selve Grave *Arnulphus* had doen funderen, ende en was noch niet al volmaict, ende dat wort voltymmert, ende wert geheten *Brederoeden*. Ende gaf hem daer toe veel dorpen ende gruytgekt, ende slusen, ende ander goeden gelegen tusschen den water, dat *Merwe* ende *Lecke* hiet, ende de *Ghyfen* heyt. Ende van al dat t'samen so wert gemaict een heerscappie, ende hiet de heerscappie van *Brederoeden*. Ende *Syphridus* voersz was hier of de eerste Heer. Ende noch so gaf Grave *Arnulphus* *Syfrido* synen soen een Casteel gelegen in Noorthollant, ende hiet *Teylingen*, mit veel ander goeden, ende aldus so was *Syfridus* oock den ersten Heer van *Teylingen*. Ende

aldus so is *Syfridus* seer ryck geworden, want syn erflike renten waren alle jare by veertich duzent Franscher croonen. Sommich meenen Franscher schilden. Hierom so meenden oock sommige, dat *Syfridus* d'outste was van syns vaders kinderen, ende om dat hy of soude staen, daerom so wert hy so ryckelick versien by menigerhande renten ende gueden. Ende wat men daer af geloven sal, dat mach een ygelick, die dit leest, by hem selven oordelen. Oeck so was *Syphridus* President in Hollant in des absentie des Graefs synes broeders, van welck hy mede grote renten creech.

Van dat wapen van Brederode.

Dat XI. Capittel

Dese *Syphridus*, daer af voerseit is, die was die eerste Heer van *Brederode*, ende syn wapen was dat wapen van Troyen, dat die Graven van Hollant oock hadden, want by vuerde in syn wapen een schild van goude mit een lewe van keel getonget ende geclauweert van lazuer, gelyck Grave *Diderick* van Hollant synen broeder, mit drie baren stelen van lazuer. Ende die Heeren van *Brederode*, die voert van hem quamen, die hebben dat selfde wapen also gevoert, die een na den anderen. Ende dat dit blyckelick ende waer is, dat machmen sien in den ouden brieven, die daer veel in Hollant syn, die de Heeren van *Brederode* besegelt hebben, daer van de sommige over drie of vier hondert jaer, ende sommige over twee hondert jaer, sommige over derald hondert jaer out syn, leenbrieven, ende ander, die mit witten wasse besegelt syn mit groote ma-

je

jestaet segelen, sittende in den seghel te peerde op
 een overdect roffe, ende in haren schilt, ende op ha-
 ren overdect van den roffe, den lewe van Hollant
 mit drie baren stelen gebroken, ende daer die Hee-
 ren van *Teylingen*, ende meer ander grooter Hee-
 ren ende Ridderen, in staen als leenmannen des Hee-
 ren van Brederode. Ick heb Heer *Johan van Dron-
 gelen* den Lant-commandeur van den Duytschen
 huys binnen Utrecht horen seggen, dat hy dusda-
 nighe brieven in Hollant tot veel plaetsen in syn
 hant gehadt heeft, ende oock mede in syn clooster
 sommige van de selfde form heeft by hem leggende.
 Ende dese *Syphridus* syn vier vierendeelen, dat wa-
 ren Hollant, Vrancryck, Keyser van Griecken, en-
 de van den edelen Romeynen geslacht van Colom-
 nen, geslacht van Romen. Sommige luyden syn,
 die seggen uyt partyen, ende uyt haet ende nyt,
 als dat die Heeren van *Brederode* ende die Heeren
 van *Teylingen* gecomen souden wesen van bastardien
 van Hollant, van den eersten Grave *Willem* van
 Hollant, als dat die getrouwet hadde een Vriesinne,
 ende hiet *Maria van Castrichem*, ende dat hy daer bo-
 ven nam een dochter van Gelre. Mer het is veruert,
 ende ten is also niet, als men in der waerheit vint,
 want daer syn veel brieven in Hollant, die de Hee-
 ren van Brederode besegelt hebben, die veel jaren
 ouder syn, dan die eerste Grave *Willem* geboren
 was, gelycken voersz staet. Mer dese Grave *Wil-
 lems* eerste wyf was Vrou *Adelbeyt Graef Otten* doch-
 ter van Gelre, ende na haer doot so nam hy tot
 eenen wyve *Mariam* des Hertogen dochter van Lan-
 caster, uyt Engellant, ende die sterff sonder kinder.

Mer

Mer Grave *VVillam* voersz die had drie sonen by Graef *Otten* dochter van Gelre, als *Florys*, die nae hem Grave wert, *Otto* die Bisscop van Utrecht was, ende *Willem* die rechter van Kermerlant ende van Vrieslant was, ende die had een dochter by des Heeren dochter van Adingen, ende hiet *Adelheyt*, ende dese dochter *Adelheyt* had Heer *Diderick* de achtste Heer van Brederode tot eenen wyve, daer hy by wan Heere *Alfert* den negenden Heer van Brederoede, ende aldus so syn sy oock van den eersten Grave *Willem* gecomen.

Van die stryt daer Grave Arnulphus in doot bleef.

Dat XII. Capittel.

Arnulphus die Grave van Hollant was een rechtveerdich goet Heer, van goeden leven ende devoet, die God seere ontsach. Hy had veel onleden tegens die Oestvriessen, ende Westvriessen. Op een tyt int jaer ons Heeren DCCCC, drie en t'negentich so tooch dese Grave mit grooter macht in Vrieslant, ende als syn volck gebreck had van dranck ende van dorst op een tyt, wantet water fout was, so viel die Grave in syne gebeden, ende by Godliker ingevinge wysde hy den volcke een stede, daer sy graven souden om versch water. Ende als sy groeven so vloeyde daer overvloedich goet versch water uyt. Ende corts hier na so quamen die Vriessen mit grooter macht tegens die Grave *Arnulphus*, ende vergaderden op enen slechten velde in Vrieslant in een dorp dat *Winkelmaeds* hiet, ende daer wert al te seere gestreden ende gevochten, ende die Vriessen

sen die cregen de overhant, so dat die Edel Prince wert verslagen in den stryt mit veel volcks. Ende dit geschiede int selve jaer van DCCCC. drie en t'negentich op de xiv. kalende van Octob. Ende des Graven lichaem wert gevoert tot Egmont int Clooster, ende daer wert mit rouwen syn uytvaert gedaen ende begraven. Ende die Gravinne des Keyfers dochter van Grieken sterff int ander jaer daer na op die anderde Ydus in Mey; ende wert by horen man int selve Clooster begraven. Op een tyt langhe jaren hier na, op een witten Donderdach; als tot Egmont veel volcks gecomen was om afaet; ende des Abts benedictie te hebben; so schoerde die sarcksteen, die op des Graven *Arnulphus* graf lach; ende uyt den grave soe quam soe sueten roeck; dat alle die kercke daet mede vervult wert. Na Grave *Arnulphus* doot so wert Grave van Hollant *Diderick* syn soon; ende hy hadde als voerseit is te wive *Wiltidam* Keyser *Ottien* dochter van Sassen; die hy hadde by sinen lesten wive; ende daer wan hy by twee sonen; die eerste hiet *Diderick*, die na hem Grave wert; ende die ander hiet *Florens*; ende was Grave van Oestvrieslant; ende na syns broeders doot dock Grave van Hollant ende van Zelant. Int jaer ons Heren cto. en xvii. so had dese Graeff *Dideric* van Hollant twee staende stryden tegens *Adelboldum* den Bisscop van Utrecht. Welcke stryden hy beyde wan overmits hulpe syns broeders *Syphridus*. Ende dit was die eerste stryt tusschen den Sticht van Utrecht ende dat Graeffcap van Hollant.

V

Van

Van Siphridus doot.

Dat XIII. Capittel.

Int jaer ons Heeren cld. ende xxx. opten vyftentendach in Junio so sterf *Siphridus*. die edel eerste Heer van Brederoden, ende leys begraven tot Egmont int Clooster an de Noortzyde in dat Cruyftwerck van de kerck, ende syn wyf *Tetburga* starf op die yerste *Kalendas* Februarii, ende leyt by hem begraven. Ende want van *Siphridus* gecomen syn die Heeren van *Brederode* ende van *Feylingen*, daerom so staet in syn *Epitaphio*. geschreven op syn graf aldus: *Stirps de Siccone processit in hac regione.* Dat is gelyt in Duytsch aldus: *Egeschecht van Siccone is voertgegaen in dese regione.* *Sicco* was syn naem opt. Vriesch. Dese *Siphridus* of *Sicco* die gaf sinte *Aelbrecht* clooster tot *Egmont* om Goeds wil tot verlichtenisse synre zielez dat lant opten Geest genaemt *Noortborpe*, *Smirben*, *Algeringer lant*, *Allderades lant*, *Suyldingerlant*, vyff viertele lantlofmate, in *Echerstote* twaelf pont, in *Benes* twee pont. *Tetburga* syn wyf die gaf dat selfde clooster voer hoer siele een vergulde scrien mit veel reliquien, ende oock ander veel gaven. Daer na int jaer cld. negen ende dertich sterff *Grave Dideric* van *Hollant*, *Siphridus* broeder, ende *Diderich* syn soen wert die vyfte *Grave* van *Hollant*.

Van Diderick den anderden Heer van Brederode.

Dat XIV. Capittel.

Als *Siphridus* de eerste Heer van Brederode gestorven was, so wert *Dideric* syn outste soen

na

na hem die anderde Heer van Bretteroden, ende *Simbis*, die *Siphridas* jonckte soon was, die wert Heer van Teylingen, gelyck int navolgende Capittel gefcreven staet. Ende aldus so syn die Heeren van Teylingen gesproten uyt die Heeren van *Brederode*. Ende van den Heere van *Brederode* quam noch een Heere van der Lecke, die den witten schilt mitten swarten lewe voerde. Ende dese Heeren waren al Banner-Heeren. Noch so syn oock gecomen van die Heeren van *Bredetoeden* die van *Aurichem*, dat goet Riddercap is, mer oft van een getrouwt bed is, oft van bastarden, dat en tweet ic niet, doch sy voeren dat wapen van *Brederoeden*, mer sy brengen niet een rat op de syde van den lewe. *Diderick* die anderde Heer van *Brederoeden* die voerde syn vaders wapen als voerz staet in dat elfde Capittel mit al syn geslacht tot den eefften Heer *Reynolds* Heer van *Brederoede*, daer na of geschreven staet in dat xxxv. Capittel. Ende dese *Diderick* Heer van *Brederode* nam te wive *Abvethardin* Heer *Boudewyns* dochter, die de sevende Heer was van *Heusden*, ende * hy was die seste gesproten van sinte *Edmun-*

V 2

dua

* *Primus fuit Robertus, Secundus Baldulfus, de quo vetus auctor & incertus: Baldulfus illustris Baro defuncto patre suo exaltatus est secundus dominus de Hoeflen. Hic dum esset adolescens stetit ad Franciam serviens ibidem Sinoldo Comiti de Angierv. diu, cum quo tandem pergens ad Angliam promotione prefati Comitis domini sui mansit diu serviens S. Edmundo Regi Anglia. Qui sanctus Rex alio nomine dicebatur Edelricus. Et praecipue serviebat Reginae filiae ejus, dilectusque fuit omnibus propter suam probitatem & honestitatem, inter quos Sophia filia Regis inamorata amore ejus. Quod ipsum minime latuit, quia mutuo sine suspitione colloquebantur. Erat enim adolescens mira pulchritudinis & proceri statura. Tandem nato oportuno tempore,*

dus lichaem, die martelæz ende Coninck van En-
 gelant was, ende by desen Alverardy so wan Heer
 Diderick een soon, die Willem hiet, die nae Heer
 van Brederoede wert, ende van desen so syn gespro-
 ten die Heeren van der Leck, als voer geseit is. Int
 jaer ons Heeren c10. en acht en veertich so wert
 Grave *Diderick* van Hollant tot Dordrecht verslagen
 van syn vyanden. Ende want hy sonder wyf ende
 kinder was so gingen Heer *Diderick* van *Brederode*
 ende Heer *Simon* van *Teylingen* mit Heer *Gerrit* van
Puste ende andere Banner-Heeren ende Ridderen
 van Hollant, ende haelden *Floris* den Grave van
 Oestvrieslant des voerseyden Grave *Diderics* broe-
 der, ende maecten hem de seste Grave van Hollant
 ende Zeelant. Daer na so sterf *Diderick* de Heer van
Brederode omtrent dat jaer ons Heeren c10. drie en-
 de t'sestich, ende Willem syn soen wert Heer van
 Brederoeden na hem.

*tere, absente sancti Rege & Regina, cum una pedifera & uno
 famulo nocturno tempore fugerunt. veneruntque prospere stanse
 vento navigio in Zelandiam. Deinde secreto pervenit in Braban-
 tiam apud cognatum suum in castrum de Meyben, manseruntque
 in eodem secreto modo, quod nemo sciverat, nisi dominus Robertus
 pater ejus, cui omnia significavit secreto ordine &c. Obiit an-
 no Domini mccc. lxx. De Theodoricis conjugibus idem Au-
 ctor incertus, Theodoricus filius Siphridi secundus Dominus de
 Brederoeden habuit in uxorem Alverardim filiam Balduini se-
 ptimi Domini de Heusden, & genuit ex ea Wilhelmm sibi suc-
 cedentem. De Eadem quæ sanctus, & postquam casus
 a Normannis fundens ad Deum preces, quam miraculis olim
 clarus, Wilhelm. Malmesburicens. lib. 2. de gest. Reg. Angl.
 Chronicon Saxonium refert eadem ad Ann. mccc. lxx.*

Van

Van die Heeren van Teylingen.

Dat xv. Capittel.

Simon Siphridus jonckste soen die wert na syn vaders doot Heer van Teylingen, ende dese Heer Simon van Teylingen die voerde oock syn ouders wapen van Troyen ende van Hollant als een schilt van goude mit enen lewe van keel getonget ende geclauwiert van lazuer, mer om een ondersceyt te hebben tusschen syn broeder Heer *Diderick* van Brederoede, soe voerde hy daer op drie baren stelen van sulver, ende dat is die anderde divisie van Hollant. De eerste divisie als drie baren stelen van lasuervoerde de Heer van Brederoeden syn broeder mit syn nacomelingen. Simon dan die Heer van Teylingen, die wan Heer *Gerrit* van Teylingen, ende men sel weten, dat die Heren van Teylingen waren Banner-heeren. Dese Heer *Gerrit* van Teylingen was tegenwoordich, daer die * exemptie geschieden des Cloosters van Egmont int jaer ons Heeren cto. c. drie en veertich, ende doe was hy een seer out man. Dese voersyde Heer *Gerrit* die de anderde Heer van Teylingen was, die wan by syn wyf Heer *Haych* den derden Heer van Teylingen, ende Heer *Willem*

V 3

van

* *Duplicia monasteria exempta & non exempta. Exempta passim Regalia, libera, Imperialia, Βασιλικα, ἀντιβασια.* In his episcopo nullum jus, nisi quod reservatum ipsi verbis expressis, cap. 11. & 16. ext. de prescript. cap. 14. 17. & 24. ext. de censib. aut si nihil reservatum, jus tantum visitandi, sed visitandi suo sumptu, mores, regulam, & disciplinam in melius reformandi. Exemptio enim ut plurimum temporalia tantum spectat, Abbatis electionem, ut libera hæc monachis permittatur, facultates monasterii, easque administrandi jus. Ziegler. lib. 3. de episcop. cap. 26. n. 16. & 699. Add. & quæ dixi ad Annal. Egmond. p.

van Teylingen Ridder. *Hugo* de derde Heer van Teylingen was daer by, doe de derde *Floris* Graef van Holland resigneerde de kerck van Vlaerdingen int jaer ons Heeren c19. c. twee en t'felfich. Dese Heer *Hugo* die wan Heer *VVillem* den vierden Heer van Teylingen. *VVillem* die vierde Heer van Teylingen † dede groote hulp den eersten *VVillem* van Holland tegens Grave *Lodowick* van Loen int jaer ons Heeren c19. cc. ende drie, geliken wel bescreven staet in die Croniken van Holland. Dese Heer *VVillem* die wan *VVillem* den vyften Heer van Teylingen, ende Joncker *Dideric* van Teylingen. Dese twee broeders waren in haer * blaen int jaer ons Heer c19. cc. ende twe en vyftich by Coninck *VVillem* tyden, die was Grave van Holland ende Coninck van Romen. Dese vierde Heer *VVillem* van Teylingen die sterf int jaer ons Heeren c19. vier ende veertich. Die vyfte Heer van Teylingen was *VVillem* syn soen, ende hy wan *Diderick* den sesten Heer van Teylingen. *Diderick* die seste Heer van Teylingen, die wan *Willam* den sevenden Heer van Teylingen. Dese Heer *Dideric* die sterf int jaer ons Heeren c19. cc. ende twee en tachtich. *VVillem* de sevende Heer van Teylingen die wan Heer *Simon* den achtsten Heer van Teylingen, ende Heer *Dideric* syn broeder Ridder, Ende dese Heer *VVillem* van Teylingen die sterf int jaer ons Heeren c19. cc. en LXXIV. Heer *Simon* ende Heer *Dideric* van Teylingen broeders die bleven te *Staveren* verslagen mit Graeff *VVillem* van Holland van die *Vriesen* int jaer ons Heeren c19. ccc. ses ende veertich.

† Auctor
lib. 20.
bif. cap. 9.
6/seqq.

* blaen
forlan apt
bloeyen.

*Van Heer Willelm den derden Heer van
Brederode.*

Die xvi. Capittel.

Na dat *Diderick* de anderde Heer van Brederode gestorven was, so is *Willelm* syn soon geworden de derde Heer van Brederode. By desen Heer van Brederode tyden so geschiede dat *Buyt-rugde Gouert* Hertoch van Lotharingen quam mit machten in Hollant ende verdreeff daer uyt *Gravinne Geertruit* mit horen kynde *Diderick*. Ende die selfde Hertoch *Godevaert* die stichte de Stede van *Delf* in Hollant. Maer na vier jaren wert hy ter doot gewont tot Antwerpen van *Gysbert* † Joncker *Didericks* van Hollants knecht, ende hy sterf tot Maeltricht. Na syn doot so quam Joncker *Diderick* voerleyt mit grooter macht van volck, ende wert Grave van Hollant, ende in syns Vaders erf verheven int jaer ons Heeren 1123. ses en t'seventich. Dese Grave *Diderick* was de sevende Graef van Hollant, ende hy wan *Floris* de vette, die na hem Grave wert. Heet *Willelm* die derde Heer van Brederode doe hy ten volwassen man geworden was, doe trouwde hy mit grooter eeren een suverlike maget * *Adelbeyd* genoemt, ende was des Graven dochter van *Seyd*, daer hy by wan *Diderick* die vierde Heer van Bre-

V 4

de-

† Bertold. Constantiens. ad Ann. 1076. *Godefridus Dux filius Godefridi Ducis turpiter a quodam coquo per posteriora, cum ad necessarium sedes, vulneratus ante medium noctis exspiravit.*

* Auctor incertus: *Willelmus hujus nominis primus filius Theodorici primi fuit tertius dominus de Brederode. Et genuit ex Adelbeyde filia Comitis de Zeyn Theodoricum secundum sibi succedentem. Obiit anno Domini 1123. c. 21.*

deroeden. Ende dese Heer *Villem* sterff omtrent dat jaer ons Heeren cto. c. ende drie.

Van Diderick den vierden Heer van Brederoeden.

Dat xvii. Capittel.

Doe Heer *Villem* offivich was geworden, so worde *Diderick* syn soon die vierde Heer van Brederoeden, ende hy wort gehult als gewoonlick is. Dese Heer *Diderick* die heeft by rade van syne vrienden te-wive genomen *Agnetam* des edelen Graven dochter van Solms, ende tot dier bruloft so syn gecomen veel grooter Overlantscher Heeren, ende daer wan hy by eenen soen, die *Villem* hiet, ende wert na hem Heer van Brederoeden. Omtrent dat jaer cto. c. ende xxxix. so wert dese *Diderick* Heer van Brederoede sieck, ende hy sterff, ende wert eerlicken begraven. By desen Heer van Brederoedens tyden so was in Vrancryck also grooten droochte, dat alle fonteynen ende alsulcke wateren die verdroochden, ende die aerde schoerde van droochte, ende uyt die scoeren so quam yuer, ende dat bernde, onbescelyck twee jaer duerende.

Van Villem de vyfte Heer van Brederoede.

Dat xviii. Capittel.

Als *Diderick* gestorven was ende begraven, so trat *Villem* syn soon in syns vaders erff, ende wert gehult de vyfte Heer van Brederoede. Dese Heer *Villem* Heer van Brederoeden die verliesde op *Katherinam* des mogende Gravens dochter van *Salmen*, dien hy oock troude. Ende hy wan daer
by

by een schoone soen, die genaemt wert *Floris*, ende hy wert naer hem Heer van Brederoeden. Ende als dese Heer *Willems* die Heerlicheyt voer- genoemt een deel jaren hadde eerlicken regiert, so sterf hy by dat jaer ons Heren 1123. c. vier ende vyftich, ende hy wert met enen besceyden uytvaert begraven. By synen tyden als int jaer ons Heeren 1129. c. XLVIII. so verbernde bekant alle die hele Stadt van Utrecht, als sinte Martyns kerck, sinte Pieters kerck, sinte Johans kerck, sinte Pouwels, mer de oude Monster bleef onverbrant, mer de Capel des heyligen Cruys, die vast an de Monster staet, die verbrande met al dat daer in was, uytgeleyt een beelt des cruys, ende nochtans so bernde dat cruys mit die nagelen, mer dat beelt niet. Nochtans so wast swart geworden, ende het wert gebrocht in de kerck van Oudemonster, ende het is genoemt dat swarte cruys.

Van Heer Florys den seften Heer van Brederode.

Dat XIX. Capittel.

Na Heer *Willems* uytvaert ende begravinge so wert die edel *Floris* syn soen ontfangen voer die sefte Heer van Brederoeden. In dese tyden so hadde die grootmoedighe Graeff van Ghenyp een dochter, die seer schoon was van allen leden, die hoer naem was *Cristina*, ende die selfde dochter die creech dese Heer *Floris* tot eene echte vrouwe. Ende daer werde groote feest in die brulofst gehouden. Ende hy wan daer een soon by, die hiet Heer *Willems*, ende wert na syn Vader Heer van Brederoeden.

Ende dese Heer *Florys* die sterff omtrent dat jaer ons Heeren 119. en xviij. In synen tyden int jaer ons Heeren 115. o. en xlvij. en lxxvij. omtrent ontfer Vrouwen Lichtnis so bloeyden die bomen, die spruten die wiesen, ende de vogelen saen in hoet nesten ende broeden. Ende dit was by die tiende Graef van Hollants tyden die *Florys* gendemt was:

Van Heer *Willem die VII. Heer van Brederode.*

Dat xx. Capittel.

Doe Heer *Florys* was begraven so wert *Willem* syn soen verheven de viij. Heer van Brederode. Ende hy sende tot den Graeff van der Lippe om te hebben *Margaretam* syn dochter tot enen echtten wyf. Die Graef van der Lip heeft syn dochter gesonnen, ende Heer *Willem* voersa heeft se getrouwt, ende wan daer by enen soen, die *Dietrick* hiet. Dese soen is opgewassen, ende is geworden een scoetman, ende wert nae syn vader Heer van Brederoden. Ende ten lesten so wert Heer *Willem die Heer van Brederode* cranck van lichaem, ende syn leste sacramenten werden hem gegeven omtrent dat jaer ons Heeren 115. 06. een ende twintich. By desen Heer *Willem* tyden so was een Jode in Hispatien, die soude syn wyngaste ont betrueren, ende in die wyngast so was een verheven cleyen steenrodse, ende doe hy die brack, doe vant hy dattet daer hot was, ende hy vant daer in een boeck mit houten bladen, daer in gescreven stont, in Florens, Grieks, ende in Latyn aldus; *Christus sal geboren worden van die maget Maria, ende sal lyden om die salichste der menschen.* Als die Jode dit geleesen hadde, so wert hy

hy bekeert, ende liet hem dopen mit al syn huys-
gesinne.

Van Heer Diderick de achtste Heer van Brederode.

Das xxi. Capitel.

Als Heer *Willem* begraven was so wert *Diderick*
syn soon de achtste Heer van Brederoden. In
dees tyden so was Grave van Hollant *Florys* die Co-
ninck *Willems* vader was. Dese Graeff *Florys* hadde
noch twee broeders van een volbedde, als *Otto* den
Graef van Oestvrieslant, die na Bisscop tot Utrecht
wert, ende Joncker *Willem* die † President van Hol-
lant. Dese Joncker *Willem* die President hadde by
des Heeren dochter van Adingen een getroude ee-
nige dochter, die genoemt was *Adelheyt*, ende was
een scoone maget. Ende dese *Adelheyt* nam *Dide-
rick* die Heer van Brederoden voersz tot enen wy-
ve. Heer *Diderick* die hadse seer lief, ende hy was
daer by enen soen, die *Alphert* hiet, ende wert na
syn vader Heer van Brederode. Dese Heer *Diderick*
is oock in sommige boecken genoemt *Diderick* die
Drossaet * van Hollant. Ten lesten so sterf hy by
dat

† Praeses hic Rector est, Gubernator, Protector. Char-
ta ejus penes me est Ann. MD. CC. XXXVI. & ita incipit. In
nomine sanctae & invididuae Trinitatis. Ego *Wilhelmus* Tuor
Hollandia notum facio tam presentibus quam futuris. quod con-
tuli Abbatisse & Conventui ecclesie sanctae Mariae in Rinsberg
omnia bona, sive hereditatem, quam post mortem pueri *Immae*
& *Egidii* ad *Wilhelmum* puerum, filium dilecti fratris mei *Flo-
rentii* quondam Comitis Hollandia sunt devoluta, decimam scilicet
majorem & minorem &c. Haec omnia qua promissimus cum
manu *Wilhelmi* pueri, filii *Florentii* quondam Comitis, ac fra-
tris mei, nec non & eorum consensu nobilium & discretorum
virorum &c.

* Idem auctor incertus: *Theodericus* hujus nominis tertius
filius

dat jaer ons Heeren MD CC. ses ende dertich. 9

Van Heer Alphert de IX. Heer van Brederode.

Dat XXII. Capittel.

Na dat Heer *Diderick* gestorven ende begraven was, so wert Heer *Alphert* syn soen de negende Heer van Brederoden. ende van desen Heer *Alphert* so stont Coninck *VVillem* Grave van Hollant susterlinck over. Dese deurluchtighe Heer van Brederoden hadde te wive *Beatris* des Heeren dochter van Hoern, daer hy by wan *VVillem* die na hem Heer van Brederode wert, ende een suverlike maget, die *Katerina* hiet, die Coninck *VVillem* voersz gaf tot enen wyve den Casteleyn van Keyferswaert. Ende dese Heer *Alphert* had oock een bastaert soen in de Duynen, doe hy daer was jagende, die syn naem was *Diderick*, die was oock Ridder, ende van hem so syn gesproten, die van der *Duyn* genoemt syn. Dese Heer *Alphert* sterf omtrent dat jaer ons Heeren CII. CC. drie ende vyftich opte XIII. Kalende van December.

Van Heer VVillem die X. Heer van Brederode.

Dat XXIII. Capittel.

Doe Heer *Alphert* begraven was, doe wert Heer *VVillem* syn soen na erflick recht de tiende Heer van Brederoden. Dese Heer *VVillem* nam te wive *Hillegont* des edelen Heren *Henricks* dochter van

filiius Wilhelmi tertii fuit octavus dominus de Brederoden, qui duxit in uxorem Adelheydim filiam Wabelmi Domicelli Hollandie filii Wilhelmi XII. Comitis Hollandie, de qua genuit Alphardum sibi succedentem. Hic Theodoricus etiam fuit Drossarius Hollandie, & obiit anno Domini MD. CC. XXXIV.

van Voerne, daer hy by van de goedertiernē Diederick, die na hem wert Heer van Brederoeden. Dese *VVillem* Heer van Brederoede, was seer glorieus ende hoeh verheven in synen neve Coninck *VVillems* Hoff, die oock Grave van Holland was. Want Coninck *VVillem* hadde hem gemaict de meester syno Ridderfcaps. Ende doe dese selfde Coninck *VVillem* soude stryden tegen die Westvriessen, so deyde hy syn heer in twie bataelgen, ende dat een deel bovat hy te regieren Heer *VVillem* den Heer van Brederoede, ende dat anderde deel nam hy self an te regieren. Ende also is Coninck *VVillem* mit grooter macht getogen in Westvriesslant om die Vriessen te bedwingen. Heer *VVillem* de edel Heer van Brederoeden is getogen met syn wapentuers tegens die † Drechterse Vriessen, dat is tusschen Enchusen ende Hoorn, ende heeft die Vriessen al heel bedwongen, want veel heeft hy dodgeslagen, ende veel isser gevangen genomen, ende die ander syn in genade gecomen. Mer lasi Coninck *VVillem* over dat ys rydende na *Hoochtwoude* alleen om den wech te soeken is in dat ys gebroken, ende die Vriessen syn uyt die rietbossen gecomen, ende hebben daer den edelen

† Borealis Hollandiæ in primis quatuor olim partes. Ordines ipsi in charta Ann. 1299. *Wi Raet, Seepene, ende al de Gemeenten van Westvriesslant &c.* Ende omme dat wi wilken, dat alle dese saken oerkondelic syn, ende vaste ende gestande bliuen, so hebben wi desen brief besegelt; met onsen vier landsegelen, met *Houwinginger ambocht*, met *Sciedorper ambocht*, met *Drechtinger ambocht*, ende met *Geestemanner ambocht* segelen, daer wi alle onse ghemeene saken mede plegen te besegelen &c. In tetrarchiâ Drechterensi etiam Grotebroec; Lütkebroec, qua conjunxit Dux Albertus; & unam fecit ex iis urbem Ann. 1402. Vid. de *Hansvassen van Grootbroeck intro Frivil. Holl. Boreali*.

len Coninck doorgelagen, eer syn volck mochte by hem comen. Ende dit geseiede int jaer ons Heeren 1522. cc. lv. opte vii. Kalende in Februario. Brude doe wert Grave van Hollant *Florys* Coninck *Willem* Iben, die doe doch een jonck kint was. Int jaer ons Heeren 1525. cc. lxxxix. op sinte Jorys dach so verbrände by na die heele Stat van Utrecht. Want daer verbrände sinte Johans kerck, sinte Pieters kerck, der Minrebroederen kerck, de Buerkerck, ende sinte Katherinen. Int jaer ons Heeren 1525. cc. lxxxv. op die derde *Nomas* Junii so sterf die edel Heer *Willelm* Heer van Brederoeden. ende syt wyf *Kathelgond* die sterf int jaer ons Heeren 1525. cc. ende wie.

Van de goedertieren Heer Diderick de xi. Heer van Brederoede.

Das xxiv. Capittel.

Int jaer ons Heeren 1525. cc. lxxxvi. so wert die goedertieren *Diderick* Heer van Brederoeden. Dese Heer overmits syn groote doecht ende goedertierenheyt is genoemt *Theodoricus Pius*, dat is, int *Duytsche*, de goedertieren *Diderick*. Ende hy nam te wive *Mariam* des edelen Heren dochter van der Leek, daer hy by wan *Willelm* ende *Diderick* Riddersen, ende *Justa*. Welcke *Justa* te man nam Heer *Johan Persyn* den Bannerheer, ende Heer van Waterlant. Dese Vrouw *Justa* sterf int jaer ons Heeren 1525. cc. xxvii. ende wert begraven int clooster te *Estrenhörff*, ende hoer man Heer *Johan Persyn* sterf int jaer ons Heeren 1525. cc. drie ende vyftich. *Diderick* de Ridder voergeroemt die nam te

te wive Mariam des Klooren dochter van Buerster Van *Killen*, den ousten soon sellen wy noch ne scrijven in det xxviii. Capittel.

Van Heer Diderick van Broderoodens victorie onder Graef Floris tyden van Holland.

Det xxv. Capittel.

Int jaer ons Heeren. clo. on. ~~xxxviii.~~ op de xiiii. Indach in December so is groote storm ende wind geweest, also dattet veel menschen en beesten verdronckt syn, ende al Westvriesslant stont onder water, ende want die Westvriessen op die tyt rebel waren, so ginck Heer *Diderick* de Herr van Boedsoeden wyl beveil van Graeff *Floris* van Holland, ende vergaderde veel schepen mit wapentuere, ende toech so in Westvriesslant als een onvervaert Prins, ende nam gyfel uyt allen dorpen, ende bedwanck also sonder bloetstortinge al Westvriesslant. Want die Vriessen en mochten malcander niet te hulp comen overmits dat water. Graeff *Floris* wart hiet af seer blyde, ende doe die wateren wederom wech gelopen waren, doe tijmende hy in Westvriesslant vier stercke stonten, om die Vriessen daer mede onder dwang te houden, als *Middelich*, *Erngelush*, *Middelbrach*, ende *Niburch*. Daer na so toech Graef *Floris* over in Engeland, ende die wyl dat hy in Engeland toechde, so vergaderde Graef *Gley* van Vlaenderen groot volck in Calant om daer mede te comen in Zelant, ende dat lant van Walcheiren in te vromen. Ende als dit Heer *Diderick* die ziele Prins van Broderooden hadde vernomen, so vergaderde hy gezinse mit Heer *Johan* van *Renes* een schoone hertog van volck

volck om die Vlamingen weder te stzen. Graeff *Flor*
rys is oock haestich over gecomen uyt Engellant;
 ende quam te Vlissingen an, ende vergaderde oock
 daer groot volck. Ende doe dit Graeff *Ghy* vernam,
 so en dorste hy niet overcomen in Zelant, ende te
 wyl dat Graef *Ghy* aldus toefde, so toech Heer *Jo-*
ban van *Kenes*, ende verbrande de Stede van der
Stuys. Ende Heer *Diderick* van Brederoeden toech
 mede in Vlaenderen, ende quam mit ontwonderi
 banieren, ende mit geluyt van basuynen in Casant;
 ende verbrande daer dorpen ende castelen, ende hy
 sloech ende venck veel Vlamingen, ende quam al-
 so wedet mit grooten love tot Graeff *Flor*
rys van Hol-
 lant. Daer na wert dat oorloch gesoent.

*Van dat Heer Diderick Heer van Brederoeden
 Joncker Johan van Hollant uyt Engellant
 haelde.*

Dat xxvi. Capittel.

Int jaer ons Heeren cto. ccc. xcvi. so wert Graef
Flor
rys jammerlycken vermoort, van Heer *Gerie*
 van *Velsen*. Ende als die wreack daer van gedaent
 was, so quam *Reynald* die Graeff van Gelre, ende
 de nam al Noorthollant onder syn voochdy, ende
Ghye Grave *Johans* van Henegouwen broeder, die
 Tresorier van Ludick was, die nam daer tegens al
 Zoeyhollant in synre voochdien, ende hier van is
 aldus groote twiedracht in Hollant gecomen. Dit
 mishaeche seer den edelen Heer *Diderick* van Bre-
 deroeden, ende daerom sprack hy toe Heren *Flor*
rys den Regael Abbet van Egmont, Heeren *Hen-*
rick den Borchgraef van Leyden, Heren *Villens*
 van

van Egmont Ridder; ende sy overdroegen also, dat syop hoer eygen costen getogen syn in Engelant, ende hebben den Coninck *Eduwart* van Engelant gebeden, dat Joncker *Johan* Graef *Florys* soen soude mit hem luden mogen overvaren om syns vaders erf te ontfangen. Dese Joncker *Johan* hadde des Conincs van Engelants dochter te wive. Die Coninc *Eduwart* heeft dese Legaten eerliken ontfangen ende verhoert; ende heeft bereyt een costelick schip mit costeliken juwelen verciert, ende sette daer in Joncker *Johan* mit syn dochter, ende heeft die bevolen in der voochdien van Heer *Diderick* van Brederoden. Ende aldus so syn sy t'sceep gegaen, ende want die wynt hem contrary was so quamen sy an in Zeelant. Ende Heer *Wolfert* van der *Veer*, die heeft den jongen Graef van Hollant in synre huede ontfangen, ende heeft die Hollantsche Heren mit subtylheynt van hem geseth. Mer dese Graef *Johan* is corteliken daer na gestorven, als hy Hollant regiert hadde vierdalff jaer. Ende na hem wert Grave van Hollant *Johan* Grave van *Henegouwen*, ende als die oock regiert hadde vyf jaer, so sterf hy, ende syn soen die genoemt is die goede Graeff *Willem*, die wert Grave van Hollant. Dese goede Graeff *Willem* mercte die groote wysheynt, die in Heer *Diderick* van *Brederoden* was, ende daerom soo maecte hy hem syn overste Raet mit Heer *Claes* van *Putte*.

Van Heer Diderics doot.

Dat xxvii. Capittel.

Int jaer ons Heren cix. ccc. ende achtien so toech die goedertieren *Diderick* Heer van *Brederoden* om

X

syn

syn bevert te doen in verre landen, ende als hy wederom quam door Vrancryck so sterf hy in die Stat te *Ryemon* op die VII. *Kalendas* Januarii, ende hy wert daer begraven totten Prekebroeders int clooster. Dese edel Heer van Brederoeden, was een sterck Prins van grooter famen, ende een milde aelmisgever, want hy gaff te Haerlem tot die Heren van sinte Johans een kelck die van synen goude was. Hy was Heer van Brederoeden drie en dertich jaer. Syn wyf *Maria* die was gestorven int jaer ons Heren c10. ccc. ende seven.

Van Heer Willem den goedertieren Didericks soen.

Dat xxviii. Capittel.

Dese goedertieren *Diderick* Heer van Brederoedens outste soen, was genoemt Heer *Villem*, ende was oock een famoes Ridder. Ende hy hadde twee wiven, dat eerste wyf was *Elisabeth* des Graven dochter van *Luxemburch*, want *Luxemburch* en was doe noch geen Hertochdom, ende daer by wan hy Heer *Heynrick*, die nae den goedertieren Heer *Diderick* wert Heer van Brederoden. Ende als dit wyf doot was, so nam hy een ander wyf, die *Katherina* hiet, ende was Heer *Villem* van *Teylingens* dochter, ende had een man te voren gehad, die hiet Heer *Aelbert* Heer van *Voorne*. Hier by so wan hy oock een soen, die Heer *Diderick* hiet, ende wert Heer van Brederoeden na Heer *Heynrick* synen broeder. Dese Heer *Villem* van Brederoeden en was geen Heer van Brederoden, want hy sterff twee jaer voor synen vader Heer *Diderick*, dat was int jaer ons Heeren c10. ccc. ende seltien. *Katherina* syn wyff, die hadde tot hoeren lyff

lyff erworven van Graeff *Florys* van Holland dat
casteel te *Teylingen*, ende sy sterf int jaer ons Heer-
ren 110. ccc. acht ende twintich.

*Van Heer Heynrick die XII. Heer van Brede-
roden.*

Dat XXIX. Capittel.

Int jaer ons Heeren 110. ccc. ende XVIIII. doet de
goedertieren Heer *Diderick* oflivich was geworden,
so wert Heer *Heynrick*, die Heeren *Villem's* oufste
soon was de XII. Heer van Brederoeden. Dese edel
Heer *Heynrick* Heer van Brederoeden, die nam te
wive *Elisabeth* des edelen Heeren dochtet van *Fon-
teynes* nyt *Vrancryck*. Ende die brulofst die worden
terlycken gehouden mit menigerhande jolyt, mer hy
en wan daer geen kinder by. Ende mede ten lesten
so wert Heer *Heynrick* van Brederoden cranck, en-
de hy wert berecht metten heyligen sacrament. En-
de hy sterf int jaer ons Heeren 110. ccc. seven ende
twintich, na dat hy die Heerlicheyt van Brederoe-
den regiert hadde drie jaer, ende *Elisabeth* syn
wyf die sterf int jaer ons Heeren 110. ccc. ses ende
veertich, ende sy hadde den Clooster van *Egmont*
pretiose ornamenten gegeven. Dese selfde *Vrou*
Elisabeth gaf oock het Clooster sint *Johans* binnen
Haerlem een Cappelri, ende begaefde daer sinte
Margrieten outaer jaerlick mit dertien pont.

*Van Heer Diderick de XIII. Heer van Brede-
roeden.*

Dat XXX. Capittel.

Int jaer ons Heeren 110. ccc. XXI. na Heer *Heyn-
rics* doot so wert Heer *Diderick* syn broeder die

dertiende Heer van Brederoeden. Dese Heer *Henrick* was seer cloeck van leden ende vroem in syne daghen. Hi nam te wive *Beatricem* Heeren *Valravens* dochter van *Valckenburch* ende van *Montjouwe*, van wiens geslacht gescreven staet hier nae int xxxiv. Capittel. By dese Vrou *Beatrix* so wan Heer *Diderick* van Brederoeden Heer *Reynolt*, die nae hem wert Heer van Brederoeden ende oeck Grave van *Gennip*, Heer *Diderick*, Heer *Willem* Ridderen, Joncker *Valraven*, ende *Katherinam* de Vrou van *Polanen* ende van der *Leck*. Dese Joncker *Valraven* van Brederoeden die nam te wive *Bertjen* Heeren *Johans* dochter van *Egmont*, daer hy gheen kinder by creech. Ende hy sterf int jaer ons Heeren c10. ccc. en lxix. op de xvi. Kalende in Augusto, ende leyt begraven tot onser liever Vrouwen broederen binnen Haerlem int choer. Ende *Catharina* de vrou van *Polanen* ende van der *Leck* die sterff int jaer ons Heren c10. ccc. en twe en t'sestich, ende leyt begraven tot Monster in die kerck by s'Gravesant.

Van den stryt tegen die Vlamingen.

Dat xxxi. Capittel.

Int jaer ons Heren c10. ccc. xxviii. so toech de goede Graeff *Willem* van Hollant mit Heer *Diderick* van Brederoeden, ende mit ander veel Heren, den Coninck *Philippo* van Vrancryck te hulp tegen die Vlamingen, ende Graeff *Willem* van Hollant rechte syn tenten op Casselberch. Doe dat die Vlamingen sagē, so bereyden sy hem om den Coninck van Vrancryck onverhoets over te vallen, ende hem

hem te slaen binnen syn tenten. Maer dat keerde haesteliken. De goede Graef *Willem* van Hollant, die nochtant van syn paert geworpen wert, ende soude daer doot gebleven hebben, hadde Heer *Diderick* van Brederoeden mit Heer *Johan* van Arkel, ende Heer *Philips* van Wassenauer, ende ander Heeren hem niet te hulpe gecomen. Daer wert * vreselick gevochten, ende ten lesten die Vlamingen verloren den stryt, ende werter doot geslagen † veertich duisent ende ses hondert van den Vlamingen.

Van den stryt op die Maas.

Dat xxxii. Capittel.

Int jaer ons' Heeren cix. ccc. een ende vyftich scresen op in Hollant twee partyen als die *Hoecks* ende *Cabeljaus*. Die *Hoecks* hieldent mit horen rechten Lants-Vrou als mit *Margriet* die Keyserinne, Gravinne van Henegouwen, van Hollant, Zeelant, ende Vrieslant. De *Cabeljaus* hieldent mit Hertoge *Willem* van Beyeren, die een soon was van de voersz Keyserinne, ende syn toenaem was de *dulle Graeff*. De Capeteynen van de *Hoecks* waren de Heer van *Brederoede*, die Heer van der *Leck*, die Burchgraef van *Leyden*, ende die Heer vander *Burchorst*. De

X 3

Capet

* Decem erant eo praelio Gallorum acies, ut Mejerus ait ad h. Ann. *Oitava*, inquit, praerat *Wilhelmus Comes Hannonia cum xviii. signis, cum surma item equitum Joannis ejus fratris, qui auxilia adduxerat Regis Boemia. Ex Hannoni nobilitate praecipui hic erant filius ejus Wilhelmus, Theodonicus Brederodius. Joannes Arkel, Alardus Egmondanus, Philippus Wassenarius, Joannes Hamstede, Arnulphus Gruningius, &c.*

† Augēt numerum pro more. Mejet. d. loc. *Qui ex sda scribunt, pari ad sex, alii ad novem plus minus millia casus referunt.*

Capeteynen van den *Cabeljaus* waren die Heer van *Arckel*, die Heer van *Egmont*, ende die Heer van *Heemskerk*. Ende dese tweedracht wert so groot dat *Margriet* de Keyserinne ende Gravin van *Holland* quam mit veel scepen vol volcks op die *Maes* tusschen den *Briel* ende s' *Gravesande* om te stryden tegens Hertoch *Willem* haren soen. Daer quam Heer *Dideric* van *Brederoden* mit veel Ridderen ende knechten om syne rechte *Lants-Vrouwe* te helpen, daer gedeecht tot enen swaren stryde, overmits dat daer anxtelick wert gevochten ende veel volcx doot bleef aen beyden syden. Ten lesten die Keyserinne die weeck in *Engelant*. Ende Heer *Diderick* van *Brederoede*, die niet wycken en woude, wert daer gevangen mit veel gueden Ridderen ende knechten. In desen stryt was also veel volcks verslagen, dattet water in die *Maes* drie dagen daerna behielt de veru van bloet alst vloeyde. Ende dese stryt gesciede op sint *Mertyns* dach in den somer na onser *Vrou* *visitati*. Daerna wert dit oerloch gesoent ende Hertoch *Willem* soude *Grave* van *Holland*, *Zelant*, ende Heer van *Vrieslant* wesen, ende die Keyserinne soude *Henegouwen* rustelick besitten tot horen live. Doe wert die Heer van *Brederoeden* mit veel ander goeder mannen uyt de gevangenis gelaten ende geloft. Omtrent vier jaer hier na so sterf dese Keyserinne in *Henegouwen*, ende leyt aldaer begraven. Int jaer onis *Heren* *CLD. CCC. acht* en vyftich omtrent sint *Joris* dach wert dese Hertoch *Willem* van *Beyeren* siner sinnen onmachtich, ende hy wert in seker hoeden geseth, daer hy in was *xix.* jaer, ende doe sterf hy, ende hy leyt in *Henegouwen* begraven.

*Van dat verraet dat die Cabbelijaus sichten
tegen Heer Henrick van Brederoeden
Heren Diderick van Brederodens
ouste soen.*

Dat xxxiii. Capittel.

Als Hertoch *Villem* van Beieren Grave van
Hollant synre sinnen onmachtich geworden
was, so wouden die *Cabbelijaus* dat *Vrou Machtels*
die Gravinne van Hollant, des voersz Hertoch
Villems wyf, soude dat lant van Hollant van hoer
mans wegen regieren. Mar om dat sy geen kinder
en had, daer dat Graeffcap van Hollant op soude
mogen comen, so togen die *Hoeks*, ende haelden
Hertoch *Aelbrecht*, dat hy syns broeders lant als
Ruwaert soude regieren, twelck also geschieden. Als
dan vrouwe *Machtels* die Gravinne van Hollant toe-
geschicht was voer haer duwanie des jaers twaelf du-
sent Vranysche schilden, so wert Hertoch *Aelbrecht*
voersz Ruwaert van Henegouwen, Holland, Zeelant,
ende van Vrieslant. Als dan Hertoch *Aelbrecht* Heer
Johan van *Blomensteyn* Ridder afgesetst hadde van
dat Baljuscap van Kermerlant, ende Balju gemaect
hadde *Reynolt* des Heeren soen van Brederoeden,
so worde daeromme toornich alle die beide *Cabbel-
jaus* partye. Ende doe dese Heer *Reynolt* van Bre-
deroeden soude ryden om dat Baljuscap te berech-
ten, so hadden die *Cabbelijaus* lagen gestelt in *Ca-
strichemer* doryn om hem daer doot te slaen, als hy
daer soude comen. Ende als hy daer quam, ende
dit vernam so stack hy syn paert mit sporen, ende
seet haestich na *Castrichem* toe. Dese *Cabbelijaus*

volchden hem, ende sloegen hem of van afteren drie van syn dienaren. Heer *Reynolt* die weeck in de kerck, ende die van *Castrichem* quamen hem te baten. Doe dat die Cappeljaus sagen so weken sy som op Heer *Wouters* huys te *Heemskerck*, ende som die weken te *Delf* binnen. Ende doe wert Hertoch *Aelbrecht* seer toornich, also dat hy dat huys te *Heemskerck* beleyde, ende wan dat, ende venck Heer *Wouter* van *Heemskerck*. Daerna beleyde hy oock die Stede van *Delf* dese selfde Hertoch, ende wan die, ende werp om die poorten mit de mueren.

*Van Heer Diderics van Brederodens doot,
ende van t'geslacht syns wyfs Beatris.*

Dat xxxiv. Capittel.

Int jaer ons Heeren cjo. ccc. lxxvii. als Heer *Diderick* den Heer van Brederoden de heerschappie van Brederoede regiert hadde ses ende vyftich jaer, so sterf hy op sinte *Mauritius* dach, ende wert begraven tot onser liever Vrouwen broeders te *Haerlem*. Ende dat selfde clooster besprack hy jaerlycks tot renten vyftien pont Hollants uyt syn renten toe *Schoten*. Ende *Beatris* syn vrou was gestorven int jaer ons Heren cjo. ccc. liv. ende was begraven te *Rynsburch* int clooster. Dese Vrou *Beatris* en vader was Heer *Walraven*, die Heer was van *Valkenburch* ende van *Montjourwen*. Ende hy was gesproten van een jonger broeder des Heerlicheyts van *Limburch*. Desen Heer *Walravens* dochter was des *Graven* van *Loons* dochter. Ende dese selfde *Walraven* hadde te wive genomen *Philippam* Grave *Reynolds*.

nolds dochter van Gelre, die een vader was van Hertoch *Reynolt* den eersten Hertoch van Gelre. De moeder van dese *Philippa* was Vrou *Margriet* Grave *Ghyen* dochter van Vlaenderen. Van dese *Philippa* so wan Heer *Watraven* Heer van Valckenburch ende van Montjouwen drie sonen ende drie dochteren. Den eersten soen hiete *Reynalt*, ende was Heer van *Valckenburch* ende van *Montjouwen*, ende syn wyf was *Elisabeth* des Graven dochter van Gulick, ende hy sterf sonder kinderen. Die ander soen was genoemt *Diderick*, ende hy was na syn broeder Heer van Valckenburch, ende van Montjouwen, ende want hy te wive hadde Vrou *Margriet*, die een erf dochter van *Voorne* was, so was hy oock Heer van *Voorne*, ende Burchgraeff van Zeelant. Hy en had geen kinderen, ende hy wert verslagen in den Ludicksen stryt int jaer ons Heeren MD. CCC. XLVI. Die derde soen was *Johan* Heer van *Valckenburch* ende van Montjouwe. Hy hadde te wive *Johannam* des Heeren eenige dochter van Bergen an Soem. Waerom dat hy oock was Heer van Bergen, ende hy sterf sonder kinderen. De eerste dochter was Vrou *Beatrix*, die een vrou was van Brederoeden, als voergescreven is. Die ander dochter hiet *Philippa*, ende sterf oock sonder kinder. Die derde dochter was genoemt *Maria*, ende was Abdisse van Magoven. Ende aldus na rechte erfrecht so souden die heerschappien van Valckenburch ende van Montjouwen gecomen hebben op de edel Heren van Brederoeden, maer dat keerden die Princen van Brabant, overmits dat an *Brabant* gecoft was dat Hertochdom van *Limborch* ende

de *Valckenburch*, ende *Montjaurwen* was een quaet leen van *Limburch*, overmits dattet een broederscheydingh was. Nochtans so hebben de Heeren van Brederode gehouden dat wapen van *Valckenburch*, dat een wapen is mit *Limburch*, ende dat quartieren sy mit dat wapen van Brederode.

Van Heer Reynolt de XIV. Heer van Brederode, die oock Grave van Genip was.

Dat xxxv. Capittel.

Int jaer ons Heeren cīa. ccc. lxxvī. als Heer *Diderick* van Brederoden begtaven was, so wert Heer *Reynolt* syn soon die xiv. Heer van Brederode. Dese Heer was die eerste die dat wapen van *Brederoden* quartilleerde mit dat wapen van *Valckenburch*, ende dat om die reden, die int voersta Capittel bescreven staet, nochtans so liet hy op Brederoden bliven die drie baren stelen van lasuer. Hi nam hi syns vaders tyden te wive *Johannus* de erfdochter van *Ghenip*, also dat hy van syns wyfs wegen oock was Grave van *Ghenip*, daer wan hy by vier Deurluchtige edele sonen, als *Diderick*, *Johan*, *Wittraven*, ende *Joncker Willem*. *Diderick* die eerste geboren soon die versnade die werlt mit al haer weelden, ende wert te *Diest* int Cathaefers clooster een devoet monick int jaer ons Heren cīa. ccc. negen ende tachtich. Heer *Johan* die hadde te wive *Johannus* des Heren dochter van *Aproude*, ende was Heer van Brederoden na syn vader, ende hy sterf sonder kinder. Die derde soon als Heer *Wittraven* was Graef ende Heer na syn broeder, ende had te wive des Heeren eenige erfdochter van

Via

Vinnen. De vierde als Joncker *Willem* van Brederoerden nam te wive des Heren erfdochter van der Merwen in Vlaenderen. Van dese drie sonen sal ick noch eens scriyven in de naevolgende Capittelen.

Van Grave Reynolds vromicheden.

Dat xxxvi. Capittel.

Als Heer *Reynolt* van Brederoede by syns vaders tyden Grave van Ghenip was geworden, so maecte hy dat hylick tusschen Grave *Johan* van *Beloys* ende Vrou *Margriet* Hertoch *Reynolts* van Gelres dochter, dien hy te hulp quam mit grooter macht tegens *Willem* den Hertoch van Gulick. Int jaer ons Heren *ca. ccc. ses en t'seventich* ontrent Mey dach so tooch die Graeff *Reynolt* van Ghenip mit grooter heercracht in die Velu by Wageningen, ende venck daer *Henrick* den Heer van *Hoemoet*, den Joncker van *Borclo* mit veel ander edelingen. Daer na int jaer ons Heeren *ca. ccc. een ende tachtich* des nachts op den 26. daech in *Meye* so waren binnen *Leyden* in groot pericul in *Dirck* van *Swietens* huys dese Heer van Brederoeden mit Heer *Philips* van *Vassenaer* Ridder. Ende dit gescieden uyt partyen, want die Cabbeljaus hadden een oploep gemaect om dese Heeren doot te slaen, met sy wierden verlost van hoer vrienden, ende sy quammen daer van ongeschent.

Van dat verloch tusschen die van Arckel ende die van Vinnen.

Dat xxxvii. Capittel.

Int jaer ons Heeren *ca. ccc. acht ende tachtich* so begon den oorloch tusschen *Otto* den Heer van *Arckel*

Arckel ende *Pirlepont* an die een syde, ende *Heyrick* den Heer van *Vyanen* ende erfgenaem van der *Amejde* an d'ander syde. Sy deden malcander groote schade an beyden syden, want sy sloegen ende vengen malcander mit grooter wreetheyt. Ten lesten so quam Heer *Otto* die Heer van *Arckel* mit grooter macht van volck, ende beleyde t'slot van der *Amejde* seer vreeselick, ende hy verbrande dat dorp te pulver toe. Die op dat slot waren die bescermden hem selven, so als sy best mochten. Doe quam daer Graef *Willelm* van Oestervant Hertoch *Aelbrechts* outste soen, ende daingdet, als dat die Heer van *Arckel* soude hebben dat slot met al syn toebehoren, ende des soude hy lienen den Heer van *Vyanen* ende *Amejde* sestien dusept Rynsche gulden, mit sulcken voirwaerden, waert dat hy t'einden twee jaren syn gelt weder gaf, so soude dat slot der *Amejde* mit die Heerscappie weer gaen tot den Heer van *Vianen*, t'welck also gesciede. Want na dattet bestant uytgegaen was, so quamen die van *Gorichem*, ende vernielden al dat int lant van *Vianen* was. Daer is tegens gecomen Heer *Henrick* van *Vianen*, mit groote macht in *Laeckervelt*, ende heeft daer een stryt begonnen mit basunen ende mit ontwonden banieren. Die van *Gorichem* die verloren den stryt, en die Heer van *Vyanen* creech daer also veel gevangen, dat hy die afschattede also veel gelts, dat hy daer mede lossede dat slot ende die Heerscappie van der *Amejde*. Daer na int jaer ons Heeren MD. CCC. en negen en tachtich so wert dat oorloch geloent.

Van

*Van Heer Reynolts van Brederoedens doot.**Dat xxxviii. Capittel.*

Int jaer ons Heeren cio. ccc. ende xc. als Heer *Reynolt* Grave van *Ghenyp* de Heerlicheyt van Brederoeden hadde regiert dertien jaer, so wert hy sieck ende sterff. Dese edel Graef van *Ghenyp* ende Heer van *Bredogoden* die gaf om die eere Gods alle dat hout, dat onse Vrouwen broeders binnen *Haerlem* behoefden; tottet dack van onser liever Vrouwen kerck in hoeren Clooster. Dese Grave *Reynolts* wyf als *Johanna* de Gravinne van *Ghenyp* die sterf int jaer ons Heren cio. cccc. ende dertien op den xxix. dach in Maert; ende leyt begraven Int jaer ons Heeren cio. ccc. twe en t'negentich op sinte *Mauritius* nacht so dede Graef *Willem* van *Ostervant* Hertoch *Aelbrechts* outste soon dootslaen Joncfrou *Alyt* van *Poelgeest* in den Haech, die syns vaders ami was, ende op hoer lyf worden mede dootgeslagen *Willem Kuser* Hertoch *Aelbrechts* Hofmeyster. Ende van desen dootslach quam groot onlust in *Hollant*.

*Van Heer Johan den xv. Heer van Brederoeden.**Dat xxxix. Capittel.*

Doe Heer *Reynolt* gestorven was, doe wert *Johan* syn soen de xv. Heer van Brederoeden, overmits dat *Diderick* syn outste soon was geworden een Cathuser by *Diest* in *Brabant* int jaer ons Heren cio. ccc. lxxxix. daer hy een devoet monnick sterf. Dat Graeffcap van *Ghenyp* dat behielt *Vrou Johanna* syn moeder tot hoer lyff, want sy was

was d'erfdochter van Ghenip. Dese Heer *Johan* van Brederoeden die nam te wive *Johannam* des edelen Heer *Willems* dochter die een Heer was van Apcoude ende Wyck te Duerstede, daer hy geen kinder by en creech. Int jaer ons Heren cio. ccc. xcviii. so toech dese Heer *Johan* van Brederoeden mit Hertoch *Aelbrecht* den Graef van Hollant in Vrieslant mit grooter heercracht, ende sy wonnet die victori van den Vrielen. Ende in dat selfde jaer so wert dat *Nonnen* clooster gefondeert binnen *Wyck* te *Duerstede* van der Predicaren oerden. Int jaer ons Heeren cio. ccc. negen en t'negentich in die vasten so ginck dese Heer *Johan* in sinte * *Patricius* veyver in Ierlant, ende hy quam wederom t'huys op St. Odulphus dach in dat selfde jaer. Hy stichte oock die Capel in de Santpoort in die eer Gods ende sinte *Patricius* mit twe missen ter weeck.

* Dicitur S. Patricius Hibernorum Apostolus ad tartorem incredulorum Purgatorium constituisse in lacu Dairge In Hibernia apud Donnegallenses, cum non crederent id Hibernis, nec ad fidem impelli possent, nisi oculis usurpassent. Locum autem monstrante Christo ajunt se circumcinxisse, ne quisquam ingrederetur absque episcopi permisso. Matth. Paris. ad Ann. 1153. *Multis autem in diebus Patricii Purgatorium intraverunt, qui reverts testati sunt se tormenta gravia pertulisse, & gaudia magna ibidem & inenarrabilia conspexisse.* Addit Joannes Brompton in Henrico II. multos ea occasione conversos ad fidem. *Multis quoque, inquit, intraverunt, qui nusquam radierunt.* Ingressus & Joannes hic, & cum in Anglia regnaret Stephanus Ann. 1153. *Owenns* quidam miles, qui & multa à se visa & audita ibi reversus retulit. *Uffer. de Britann. ecclaf. antiq. cap. 17.*

Van

*Van Heer Johan van Brederoedens leven na dat hy
Monnick geworden was.*

Dat xl. Capittel.

Int jaer ons Heeren c10. cccc. ende een so west die
kerck gewyt int Nonnen-clooster te *Wyck* te
Duersteden op ons liefs Heren Hemelvaerts dach.
Ende als die dienst gedaen was so worden die Non-
nen besloten. Des jaers daer na doe ginck *Vrou*
Jobanna de *Vrouw* van *Brederoeden* te *Wyck* te
Duersteden in dat selfde Nonnen clooster, ende
Johan de Heer van *Brederoeden* hoer man die
wert in dat selfde jaer een † *Lekebroeder* tot den
Cathusers buten *Utrecht*. Ende want hy hem
seer wel verstont op de *Walsche* tonge, so oversette
hy doe een boeck, dat hiet *Connecks Som*, uyt den
Walsche in *Duytsche*, ende is een seer devoet boeck.
Oeck so dichte hy veel schone rymen ende dichten
ter eeren onser liever *Vrouwen* van de *Engelsche*
groet, *Ave Maria*. Int jaer ons Heeren c10. cccc.
en seven, so sterf Heer *Villem* die Heer van *Ap-
coude* ende *Wyck* te *Duersteden*, ende wert begra-
ven te *Wyck* voerseit int Nonnen clooster, ende hy
en liet geen kinder after, dan alleen *Johannam* de
Vrou van *Brederoeden*, die in dat selfde Nonnen-
cloester woende, mer hy had een broeders soen, als
Joneker Jacob van *Gaesbeek*, Heer *Sweer* van
Gaesbeecx soen, die ontfinck doe die Heerlicheneden
van *Apcoude* ende *Wyck* te *Duersteden*. Doe wert
Heer *Johan* van *Brederoeden* geraden, dat hy uyt
den Clooster soude gaen, ende crygen oorlof van
den Paus syn wyf weder te nemen uyt den cloester,
ende

† De fra-
tribus lai-
cis dixi
lib. 2. de
Nobilis.
cap. 2.

Memini
lib. de jur.
glad. cap.
24.

ende also self te besitten die Heerlichkeiten van Ap-
coude ende Wyck te Duerstede. Ende als dit aldus
geschiede, so wert hem nochtans syn wyf gewey-
gert. Hierom so wert Heer *Johan* van Brederoden
leer-toornich, ende quam mit veel gewapender
mannen int jaer ons Heeren 1119. cccc. ende thien,
ende quam mit machte in die Stede te *Wyck*, ende
nam syn wyf uyt den clooster. Ende als dit ver-
hoerde den Bisscop van Utrecht *Frederick van Blan-*
kenheim, so quam hy mit grooter macht, ende wan
die Stede weder hem off, ende venck Heer *Johan*
van Brederoeden, ende gaffen over gevangen Jon-
cker *Jacob* van *Gaesbeeck*, ende syn wyf de Vrou
van Brederoden, die besloot hy weer int clooster,
ende sy sterf binnen een jaer van rouwen. Ende
doe wert Heer *Johan* van Brederoeden uyt de van-
genis gelaten. Ende aldus so quam Joncker *Jacob*
van *Gaesbeeck* an die Heerlichkeiten van *Apcoude* en-
de *Wyck* te *Duersteden*. Int jaer ons Heeren 1119.
cccc. ende vyftien op Sinte Crispyn ende Crispinia-
nen dach, so was een groote stryt tusschen den
Conick van Vranckryck ende den Coninck van
Engelant tot *Blangys*, sommige boecken houden
tot *Alencoert*, ende daer bleven doot veel groter
Heren, als *Antonis* de Hertoch van Brabant, de
Hertoch van *Baer*, de Hertoch van *Alensson*, *Phi-*
lips die Graeff van *Nyvers* ende *Stampoys*, die Heer
van *Truwy*, ende Heer *Johan* van *Brederoeden*,
die ten dienst was gecomen Hertoch *Johans* van
Bourgoengen. Ende dese stryt was gewonnen van
den Coninck van Engelant, want die Fransoyfen
verloren den stryt.

Van

*Van Joncker Walraven die Grave van Ghenyp was,
ende de xvi. Heer van Brederoeden.*

Dat xli. Capittel.

Na Heer *Johan* van Brederoeden so was Joncker *Walraven* syn broeder die xvi. Heer van Brederoeden. Hy was oick Grave van Ghenyp, want *Johanna* syn moeder de Grawinne was binneri twee jaren daer te voren gestorven, ende hadde dat Graefscap te samen gelaten hoer sonen, als Joncker *Walraven* ende Joncker *Willem*. Dese Joncker *Walraven* Heer van Brederoeden was seer ryck, want hy hadde des jaers in sekere renten vier ende twintich dusent oude Vrancrycksche schilden. Die zee heeft dees veel genomen ende gedrenct voor Dordrecht korts na syn doot. Hy was oock mit al syn broeders deurluchtich geboren. Dese edel Heer was die eersten Heer, die afdam van dat wapen van Brederoeden die drie baren stelen van lasuer, ende hy voerde voertan syn wapen sonder baren stelen, vri gequartilleert mit dat wapen van Valckenburch. Hy was seer vroem van leden, ende een cloeck oirlocks man. Hy nam te wive *Johannam* de eenighe erfdochter des Heren *Heinricks* van *Vianen* ende *Ameyde*, daer hy by wan Heer *Reynolt*, die na hem wert Heer van Brederoeden, *Vianen*, ende *Ameyde*, ende *Gysbrecht* den Domproest ende Elect Bisscop van *Utrecht*, ende *Vrou Walraven*, die een Vrotu was van *Waerdenburch*, *Ameroyen*, ende *Broechuyzen*, daer hier na of gescreven staet.

Y

Van

Van Joncker Walraven den Heer van Brederoeden gespen tot Vreit Jacobs tyden.

Das XLII. Capittel.

Dese Joncker *Walraven* Heer van Brederoeden die toech int jaer ons Heeren cxi. cccc. van Hertoch Aelbrechts wegen mit veel volcs uyt Staverey, dat doe in der Hollanders macht was, ende hy besocht dat blochhuys te *Malskenhuys* by Staverey, dat nu heet *Malswera*. Ende want syn gesellen hem niet trouw by en stonden, so wert hy daer gevangen van de Vriessen, mer niet langh daarna, want hy niet wel en worde bewaert, so quam hy subtiliken uyt dier vangenis. Daerna int jaer ons Heeren cxi. cccc. ende twee op sinte Pieter ende Pauwels dach so beleide Graef *Willem* van Oestervant Hertoch *Aelbrecht* soen die Stede van *Gorichem* mit veel edelre Heeren ende Jonckeren uyt Hollandt ende Zeelant, ende daer was dese Joncker *Walraven* van Brederoeden mede. Daer geschieden veel slagen by menigerhande tyden ende manieren, ende *Johan* de Heer van *Arkel*, daer dit oorloch tegens was, die verck veel Hollantsche Heeren, also dat Joncker *Walraven* van Brederoeden mede gevangen wert. In welcke vangenis dat hy was seveten jaer, mer hy creech dicwyle geleye uyt te gaen, ende also vryden hy hem selven ten lesten uyt dier vangenis. Int jaer ons Heeren cxi. cccc. ende iv. sterff Hertoch *Aelbrecht*, ende syn soen Graef *Willem* van Oestervant die wort Hertoch, ende Graef van Henegouwen, Hollandt, Zeelant, ende Heer van Vriesslant. Dese Hertoch *Willem* hadde Joncker

ker *VValraven* van Brederoeden seer lief, ende maicte hem syn overste Raet. Oeck so wan dese Hertoch *VWillem* den Heer van Arkel al syn landen van Arkel off. Ende ten lesten int jaer ons Heeren 115. cccc. ende xv. so wert Heer *Johan* die Heer van *Arkel* gevangen tot *Arpenbrug* van den Heer van *Sevenbergen*, Heer *Diderick* van der *Merwen*, ende *Philips* van der *Leck*, ende wert Hertoch *VWillem* geleyvert. Doe wert die Heer van Arkel in seker gevangenis geset, daer hy in was thien jaer langh.

Van die stryt te Ghorichem; daer Heer VValraven die Heer van Brederoeden in doot bleeff.

Dat XLIII. Capittel.

Int jaer ons Heeren 115. cccc. ende xvii. in de Pinxster heylige daghen so sterff Hertoch *VWillem* Grave van Henegouwen ende Hollant, ende syn dochter Vrou *Jacoba* die was Gravinne van Henegouwen, Hollant, Zeelant ende Vrieslant. Ende Heer *VValraven* die Heer van Brederoeden, die was in dien tyden Regierer van Hollant. Maer dese Hertoginne en mocht haer vaders erf niet rustelick besitten, want Hertoch *Jan* haer oem die was hoer contrari mit die van Dordrecht, ende Joncker *Willem* van *Arkel*, also dat Joncker *VWillem* van *Arkel* creech weder in die Stede te *Gorichem*; ende dat slot en conde hy niet crygen. Ende als dit Vrou *Jacob* vernam so vergadeide sy groot volck, ende liet dat comen tot *Gorichem* opt slot, ende daer was Joncker *VValraven* die Heer van Brederoeden een Capeteyn of. Ende doe maicten sy een gat in der

Stede muyr om in *Gorichem* te comen, ende den Joncker van *Arckel* te bevechten, t'welck also geschiede. Ende Joncker *Valraven* van Brederoeden dede hem Ridder maken, ende desgelycx Joncker *Willem* van *Arckel* wert oock Ridder geslagen, ende daer na so began den stryt. Daer wert vreeselick gevochten, want daer bleven veel Heren doot ende gevangen, ende Vrou *Jacoba* die won den stryt. Daer bleven beyde doot *Willem* de Heer van *Arckel*, ende *Valraven* den Heer van Brederoeden. Desen stryt geschieden op ten eersten dach van December int jaer ons Heeren voersz. Dat lichaem van Heer *Valraven* van Brederoeden wert gebrocht in *Vyanen*, ende is begraven int Choer voer dat hoech outaer des Prochikercks. Dese Heer *Valraven* Grave van *Ghenyp* ende Heer van *Brederoeden* was in syn tyden seer ryck, want hy hadde des jaers in sekere renten vier en twintich dusent olde Vrancrysc scilden. Van welcke renten hy seer veel heeft vercoft in den dienst van Hertoch *Willem* ende Vrou *Jacoba* syn dochter. Dat Graeffschap van *Ghenyp* heeft hy oock versettet den Hertoch van Cleeff om een groote som van penningen. Ende want syn kinder dat ny en hebben op sekere tyden geloft, so syn sy dat Graeffscap quyt geworden. Doe Heer *Valraven* tot *Gorichem* verslagen was, doe was *Reynalt* syn outste soon twee jaer olt, *Gysbrecht* syn ander loen een jaer, ende *Johanna* syn Vrou ginck grof van hoer derde kint, daer sy an sterf van groot verdriet. Ende dat derde kint was een dochter ende wert genoemt *Valraven*. Ende als *Johanna* de Vrou van Brederoeden gestorven was, so wert sy begraven tot *Vianen* by haer man. *Van*

*Van Joncker VVillem van Brederoeden.**Dat XLIV. Capittel.*

Joncker *VVillem* van Brederoeden was Heer *VValravens* broeder, want hy was Heer *Reynolts* den Heer van Brederoeden syn vierde soen, gelyck voerscreven staet in dat xxxv. Capittel. Dese Joncker vercofte syn andeel an dat Graeffscap van Genyp den Hertoch van Cleeff. Dese Joncker *VVillem* van Brederoede die was na Heer *Walraven* den Heer van Brederoeden syns broeders doot momber van syn broeders kinder mit Heer *Johan* van *Vyanen* Ridder, mer sy en regierdent niet wel. Ten lesten so wert Joncker *VVillem* momber alleenlick over die goeden te Brederoeden, ende hy gaf hem selven also seer tot die partye, die doe in Hollant regneerde, dat die Cabeljaus partye tot Haerlem dat Hoff tot Brederoeden neder worpen, dat alte schonen casteel plach te wesen. Daer na so wert hy by *VVieringen* gevangen van den Cabeljaus mit veel volcx, ende sy worden tot Enchusen gebrocht, ende aldaer onthooft, uytgeleyt Joncker *VVillem* van Brederoeden, ende weynich mit hem. Daer na so troude Joncker *VVillem* van Brederoeden de outste dochter van den Heer van *Merwen* ende *Steyn* in Vlaenderen, die een edel Bannerheer was, ende syn na neeff was Heere *Johan* van Hensberch de Bisscop van Ludiç, mer hy en wan daer geen kinder by. Dese Heer van *Merwen* ende *Steyn* die en liet geen kinder after dan twie dochteren, daer Joncker *VVillem* van Brederoeden den outsten of hadde te wive, ende sy maicten malcanderen al haer goet. Ende daer na int

jaer ons Heeren 1120. cccc. ende vyftich so was dat gulden jaer te Romen , ende Joncker *Willem* van Brederoeden die ginck tot Romen mit syn wyf om die gratie des gulden jaers te verdienen. Ende in dat weder comen so sterff Joncker *Willems* wyf van die pestelenci , ende omtrent achte dagen daer na so sterf Joncker *Willem* oock van de pestelenci. Ende als dit vernamen Heer *Johan* van *Hensberch* de Biscop van Ludick so toech hy tot Steyn, ende tot alle ander plaetsen, daer Joncker *Willem* syn cley-nodiën , juwelen , ende ander guet hadde staen , ende gaf dat Joncker *Willems* wyfs suster , ende hy brack oock Joncker *Willems* segel ende brieven , ende maicte ander brieven tot Joncker *Willems* wyfs suster behoef na syn wil.

Van Heer Reynolt de xvii. Heer van Brederoeden.

Dat xlv. Capittel.

Als Heer *Walraven* de deurluchtige Heer van Brederoeden tot *Gorinchem* in den stryt was doot gebleven , so is *Reynolt* syn outste soon geworden de xvii. Heer van Brederoeden. Ende binnen een viendeel jaers daerna so sterf Heer *Heynrick* de Heer van *Vianen* ende *Ameyde* , ende hy wert begraven tot *Vianen* , ende syn Heerlicheneden syn gecomen tot *Johannam* syn eenige dochter de Vrou van Brederoeden , ende leyt begraven tot *Vianen*. Ende aldus is *Reynolt* , die Heer van *Brederode* was , oock geworden Heer van *Vianen* ende van *Ameyde* , welck twee verscheyden Banner-Höfteden syn. Ende aldus so was hy een Heer van drie Banner-Höfteden, als *Brederode* , *Vianen* , ende *Ameyde*. Oeck so

so was hy Burchgraef van Utrecht, niet want hy ^{Dixi de} noch niet dan twee jaer out was, so hadde hy twee ^{Professu-} momboirs, als geseyt is int voersz Capittel. Als hy ^{ra hac lib.} dan aldus een eblendich woeskint mit syn broeder ^{de jur.} ende suster gebleven was van vader ende moeder, ^{glad. cap.} 23.
 costs daetna-gingen die van Haerlam, ende worpen dat huys om tot Brederoeden, so men noch mercken maech, want dat selve luttel dat daer nu is, dat heeft hy in synen tyden wederom doen maken. Doe benam Hettoch *Johan* dese voergenoemde weeskinder den dienst van dat lant van Arkel, ende mede een deel dusert cronen, die Vrou *Jacob* van Holland Heer *Walraven* van Brederoeden had gegeven in afcortinge van syn nytgeleyde gelden.

Van de dochter van Brederoeden, die een Vrou was van Waerdenburch.

Dat XLVI. Capittel.

Dese Heer *Reynolt* van Brederoeden hadde als voersz staet een suster, daer syn moeder Vrou *Johanna* an sterff, ende haer naem was Jonckvrou *Walraven*. Ende dese troude na tot enen man Heer *Gerit*, den Heer van Waerdenburch, van Ameroyen, ende Broechufen. Ende dese Heer van Waerdenburch is oock een erfhofmoester des Hertochs van Gelse. Ende hy wan by Vrou *Walraven* de dochter van Brederoeden vyf sonen. Die eerste soon was *Johan* die Heer van Waerdenburch, die voort wan een soon, die *Gerit* hiet, die iok in myn Vrou van Brederoedens Hof gesien heb by Jonckvrou *Fraus* van Brederoeden. De ander soon was *Walraven* de Heer van Ameroyen, ende de derde soon

† *Reyn-* was Heer † *Reynolt* van *Bruuchusen*, die de Stede van
rum vo- Leyden wan mit hondert en dertich man op eenre
cat pas- morgenstont in de winter, alst over al bevroren was.
sim. Et Ende dat was int jaer ons Heeren *cio. cccc.* een
fic Tho- Ende tachtich op sinte Agnieten dach. De vierde
mas Basi- ende tachtich op sinte Agnieten dach. De vierde
nus vocat. soon hiet Heer *Villem* Canonick in den Dom
Sic Ano- t'Utrecht. Ende de vyfte soon hiet Heer *Adriaen*,
nymus ende was Canonick in de Oude munster t'U-
qui supra. recht.

*Van den opsed die gemaect was tegen den Joncker van
 Brederoede om hem doot te slaen.*

Dat XLVII. Capittel.

Int jaer ons Heeren *cio. cccc.* ende drie en der-
 tich als *Reynolt* de Joncker van Brederoeden out
 was *xviii.* jaer, ende Vrou *Jacob* de Gravinne van
 Hollant hadde getrouwet Heer *Franck* van *Borssel-*
len, die na wert Grave van Oestervant, doe quam
 Hertoch *Philips* van Bourgongen in den Haech by
 de selfde. Vrou *Jacob* van Hollant syn nichte, om
 dat hylick te beletten, of t'lant van Hollant van haer
 over te nemen, t'welck also gesciede. Ende in dien
 tyden so was in den Haech een dachvaert geordi-
 neert, ende een Ridder, geheten Heer *Colaert* van
Massemen, wert gesonden tot *Vyauen* om den Jon-
 ker van Brederoeden totter selver dachvaert te ha-
 len. Als dan *Reynolt* de Joncker van Brederoeden
 in den Haech was gecomen by Vrou *Jacob*, ende
 die Cabbeljaus dit sagen, doe maecken sy een op-
 set mit malcandoren, ende solden hebben gecomen
 in Vrou *Jacobs* camer om den selven Joncker daer
 doot te slaen. Maer alst God woude so vernam die
 die

die goede Ridder van Mallemen , ende die quam doe haestelyck voor Vrou Jacobs camer, ende bleeff voer de doer staen, ende seyde, Hy was die geen die de Joncker van Brederoeden gehaelt hadde, ende daerom watmen den Joncker van Brederoeden dede, dat sol men hem doen. Hier en binnen so wert de Joncker van Brederoeden heymelick van syn vrienden wech geholpen.

*Van syn Ridderlycke Oerde die by te Jerusaleem
opt heyligh graf ontfinck.*

Dat XLVIII. Capittel.

Luttel jaren daerna so toech dese selfde Joncker *Reynolt* van Brederoden ten heyligen grave te Jerusaleem om te visiteren de heylige plaetse, die onse Heere Jesus Christus mit de tegenwoordicheit mit syns selfs persoon geheylicht heeft, ende op dat heyligh graf ons Heeren Jesu Christi so ontfinck hy mit groter devotien syn Ridderlike oerde, ende daer na so quam hy weder tot sinen lande. Daer na als hy weder t'huys gecomen was, so ginck Hertoch *Philips* van Burgoengen Grave van Hollant, ende stelde dese Heer *Reynolt* Heer van Brederoeden in syn Ridderlike Oerden des gulden vlies, want hy sende ende gaf hem dat gulde vlies te dragen om syn hals, dat was een brede halsbant, daer ommegeans in stonden de vieryfers van goude mit die vuerstienen, ende voer op die borst so henck *Jafons* gulden vlies in een manier van een vel. Ende in dese selfde Oerden waren veel grooter Heren als Coninghen, Hertogen, Graven, ende Princen, als ick noch na wel setten sal in dat LIII. capittel.

Als dan Hertoch *Philips* Heer *Reynolds* van Brederoden syn Oerde gefent hadde, doe gingen die Cabbeljaus, ende informeerden Hertoch *Philips*, ende seyden, dat de Heer van Brederoden gecomen was van bastardien uyt Hollant, ende datmen syn wapen folde breken mit den stock, als men den Oerden hielt vant gulden vlies. Doe sende Hertoch *Philips* tot Egmont int clooster, ende in den Hage, om alle die oude scriften te oversien, ende doe vantment al t'samen gelogen.

Van syn vrouw ende syn getroude kinderen.

Dat XLIX. Capittel.

Daer na om dattet edel geslachte van Brederoden sonder edel kinder niet en soude bliven, so heeft dese Heer *Reynolds* Heer van Brederoden getrouwet by rade van syn vrienden een suverlike edel maget, die genoemt is *Tolenda*, ende haer vader was Heer *Villem* Heer van *Lalleyn*, een edel Banner-heer, ende President van Hollant. Ende die selfde Heer van *Lalleyn* hadde drie broeders, als Heer *Sampson* van *Lalleyn*, Heer van *Oppetvaes*, ende Heer *Simon* van *Lalleyn* Heer van *Montigni*, die oeck hadde om den hals dat gulden vlies. Ende Heer *Simons* soon was Heer *Joost* van *Lalleyn*, die namaels oock dat gulden vlies droech om syn hals, ende was Stedehouder van Hollant. Dese edel Vrou van Brederoden hadde oock vier broederen, als Heer *Jacob* van *Lalleyn*, Heer van *Vingekoert*, *John* de Domproest van *Ludick*, *Philips*, ende *Anthonis* Ridderen. De suster hadde tot een man Heer *Jacob* van *Baschuyt*, ende sy was de jonckste suster.

Ende

Ende deser kinder moeder was des Heeren dochter van Cricky. Dese edel Heer *Reynolt* Heer van Brederoeden die wan by *Yolenda* syn edel vrouwe vyff dochteren, ende twee sonen. De outste dochter hiet *Juffer Joest* van Brederoeden, ende sy ginck int Nonnen cloester te Jerusalem buten Utrecht. Die ander dochter hiet *Joffer Jobanna* van Brederoeden, ende sy was lange tyt de overste Camenier by Vrou *Margriet* die Hertoginne van Burgoengen, die Hertoch *Karels* van Burgoengen wyff was, ende sy was Coninck *Eduwaerts* suster van Engeland. Dese *Joffer Jobanna* liet ten lesten de werelt mit al haer genoechten, ende is geworden een *Clarissa* binnen Gent. Die derde dochter hier Vrou *Walrave* die getrouwt heeft Heer *Johan* van *Gawere* Heer van *Rott*. De vierde dochter hiet *Joffer Anna*, ende die sterff jong. De outste soon hiet Heer *Walraven* van Brederoden, ende hy wert geboren int jaer ons Heeren c15. cccc. ende lxi i. op sint Seveers dach. De ander soon hier Joncker *Franciscus* van Brederoeden, ende hy was geboren int jaer ons Heeren c15. cccc. en vyf en t'sestich, daechs na sinte Blasius dach. De vyfde dochter hiet *Joffer Yolenda* van Brederoeden, ende is een *Canonissa* te Bergen in Henegouwen.

Van Heer Reynolds victorien tegen die van Gent.

Das L. Capittel.

Int jaer ons Heeren c15. cccc. en lii. so wert een sel oerloch tusschen Hertoch *Philips* van Burgoengen, ende de Stede van *Gent*. Ende daer geleden an beyde syden groote bloetstering. Ende
ten

ten lesten so ontboet Hertoch *Philips* de Hollanders dat sy hem te bate comen wouden tegens die van Gent, t'welck also geschiede, want daer toech Heer *Johan* van *Lannoy* de Stedehouder van Hollant, *Johan* de Heer van *VVassenaer*, ende Joncker *Philips* van *VVassenaer* syn broeder, ende *Johan* van *Heemstede* mit noch meer ander edel mannen uyt Hollant. Die Stedehouder van Hollant voerge- noemt badt oock den Heer van Brederoeden, ende syn broeder *Gysbrecht* den Domprouest van Utrecht, dat sy wilden op hem selven brengen dusent man te wapen, belovende hem goede soudy ende wedding te geven, als sy in Vlaenderen quamen by den Hertoch int heer. T'welck sy also volbrachten, mer sy en ontfongen geen wedding. Die Heer van Brederoeden is dan mit ontwonden banieren ende blafsende basunen, tegens die van Gent int lant van Waes gecomen, ende heeft cloeckelicken die van Gent weder gestaen. Ende ten lesten so heeft hy Hulst begrepen mitten Hollanders, om daer veylich in te leggen. Doe dit die van Gent vernamen, so quamen sy wel mit acht dusent man om die Hollanders over te vallen, ende brachten mit hem basten, daer sy de Hollanders mede wouden hangen. Ende als dat die Hollanders vernomen hadden, so togen sy hem tegens mit gescutte ende geruft also vervaerlycken, dat die van Gent de rugge keerden ende gingen loopen. De Hollanders volchden hem na, ende vengense ende sloegense by groten hopen. In dit selfde oerloch so worden Ridderen *ge- maict

* *Creandi equites habet jus, cui summa est potestas. Nec
necesse.*

maict van den Heer van Brederoeden, *Johan* die Heer van Wassenauer, *Rutger* die Heer van Boetselaer, *Asperen*, ende van *Langeraeck*, ende *VValraven* van Haesten mit noch meer edel mannen. Dit vernam Hertoch *Philips* van Burgoengen, ende hy wert van dese victory seer verblyt. Ten lesten so wert dit oerloch gespent, ende nedergeleyt, ende

necesse est tamen, ut eos creet per se. Potest etiam per alium. Ut quos creat hic Brederodius creati existimandi a Philippo Burgundo. Bart. ad l. 1. C. de dign. Tiraquell. de nobilit. cap. 6. n. 5. & seqq. Vultej. de feud. lib. 1. cap. 5. concl. 3. n. 4. Sixtin. de Regalib. lib. 1. cap. 2. n. 36. Datum Duci id exercitus ab eo, cui majestas est, ut habeat ad remunerandum viri fortis virtutem, dum militiæ est, & si sit miles, creandi equitis potestatem. Annales rerum Ultrajecti & in diocesi gestarum Ann. 1481. & seq. de prælio Trajecten-
 fium cum Hollandis ad Vreesvicum: Ende onder dat scuttee-
 geveerde so sloech die Burchgrave van Montfoerde Ridder *Vincentius van der Zwanenburch*, ende *Willam van Wachendonck*, ende *Dirc van Zulen van die Haer*, ende sy bleven Ridder. Vid. lib. 4. de Nobilit. cap. 14. Atque ita puto accipiendum Caroli V. Francorum regis diploma, quo nobilibus adscribit fratrem episcopi Trecentis Nicolaum dictum Champaigne de Villaribus, nec ipsi tantum, sed & liberis ac descendantibus, & universæ ejus progeniei, nobilitatis dat insignia, facta insuper potestate, ut possint a quocunque, modo & is miles sit, militiæ cingulo decorari. Nam, ut alias jam dixi, miles nobili præfertur, nec omnis nobilis statim miles. Diploma est apud Camuzatium antiq. Tricass. cap. 16. ex quo, quæ huc faciunt, hæc sunt: *de nostra plenitudine regia potestatis, ex certa scientia & gratia speciali nobilitavimus & nobilitavimus, nobilesque facimus, & habiles reddimus per presentes ad omnia & singula, quibus ceteri nobiles regni nostri utuntur, & uti possunt & consueverunt. Ita quod idem Nicolaus, & ipsius liberi, ac tota posteritas eorundem masculina, in legitimo matrimonio procreata & procreanda, quandocunque & a quocunque milite vulnerint, militia cingulo valeant decorari &c.*

ende een ygelyck tooch weder thuyt. Mer Heer *Reynolt* die Heer van Brederoeden en ontfinck niet dat hem beloofd was, mer wat anders daer voer. Dars quaet voor goet altyt.

*Van die electi die Heer Gysbrecht van Brederoeden
ontfenck om Bisscop t'Utrecht te wesen.*

Dat LI. Capittel.

Int jaer ons Heeren *cio. cccc. lv.* op die *xxiv.* dach in Maert so sterff *Rodolphus* de Bisscop van Utrecht, ende wert begraven t'Utrecht in den Dom. Doe sende Hertoch *Philips* van Burgoengent t'Utrecht Graef *Johan* van Nassouwen om de ecclesi van Utrecht te bidden, dat sy wouden kiesen Heer *David* syn bastert soen den Bisscop van Trawaen. *Arnolt* de Hertoch van Gelre quam selfs tot Utrecht, ende bad dat sy kiesen wouden Hertoch *Steven* van Beyerem den Canonick to Coelen. Die Capittelaer Heren van Utrecht hebben aengeropen der Heyligen Geest, ende daer na so gingen sy kiesen ende koren eendrachteliken Heer *Gysbrecht* van Brederoeden, die t'Utrecht op die tyt Domproest was, ende oick Proest van Oudemunster, uytgeseyt Heer *Gerrit* van *Massche*, ende Heer *Johan* van *Wittenhorst*, die koeren Hertoch *Steven* van Beyerem. Mer na dat sy die electi so eendrachtich sagen op Heer *Gysbrecht* van Brederoeden, so riepen sy hair stemmen weer, ende koren oick Heer *Gysbrecht* den Domproest. Ende dese † electi was also eendrachtich alst oyt geschiede van † sinte O-
duls

† Claruit Ann. 862. *Buchel. ad Hed. in Freder. episc. S. Salvatoris Ultrajecti Canonici, ut Beke in Freder. In cu- jus*

dulfs tyden tot dese tyt toe. Dese selfde clexi geschie-
de des daechs na Paschen op den vijft. dach in April
int voerfiz jaer. Ende aldus so was Heer *Gysbrecht*
van Brederoeden die LII. gecoren Bisscop van U-
trecht, ende hy regierde dat Bisdum een jaer ende
vier maeden. Ende hy sloech goude nobels, daer
ick'er een af gesien heb, die seer fyn was. Ende in
dat selfde jaer so wert hy mit consent des Raets en-
de der Gilden van Utrecht in dat Bisscops Hof in-
geleyt, als een Bisscop, om daer in te sitten ende
recht te doen als een Heer van Utrecht. Ende in
desen tyden so hadden binnen Utrecht groote macht
die Gilden, ende de Gemeent van der Stat. Mer
Heer *Gysbrecht* de Elect die ginck hem mit soete
woerden an, ende brochte daer toe, dat sy con-
senteerden in de Stat te comen Heer *Reynolt* de
Heer van Brederoeden syn broeder, *Jacob* de Jonck-
ker van *Gaesbeeck*, *Johan* van *Renes*, de Dom-
deken, ende meer Edelen, die van Bisscop *Roelof*
verdreven waren. Ende als dese Heeren ingecomen
waren, so vergaderde hy die meent van beyden
partyen, ende begeerde, dat sy een volck wouden
wesen,

ius coemiterio etiam dicitur habitasse, ædibus ut Buche-
lius ait, suo tempore adhuc sic inscriptis:

*Odulfus sacrum quem clara Brabantia ab Oirschot
Missis ad hoc templum has habitavit presbyter adas.*

Vita ejus apud Surium 10. 3. cap. 8. Ecclesia Trajectensis, o-
visa sublato episcopo. Pastore orbata fuit. Mox collecti clerici,
cum beato viro Odulpho tractabant de eligendo successore. Dis-
autem illis inter se contendentibus &c. Dicitur contulisse se-
cum Frederico in Frisiam, ubi data ei a Frederico Stauriensi
ecclesia extruxit monasterium, ad quod cæsus a Frisia Wil-
helmus Comes V. Miræ. in Annal. Belg. ad Ann. 829. Chron.
Gerdan. in vit. *Wilhelmi V.*

wesen, ende hy soude hem een goet herder wesen. Als sy dat allegader beloofd hadden, so is een ygelick t'huys gegaen mit grooter vrolicheyt. Mer sommige die t'regiment gehadt hadden, als sy sagen, dat die geen die verjaecht geweest hadden, aldus weder in gecomen waren, ende begonden macht te crygen in der Stat, so syn sy vervaert geworden, ende sy syn allensken uytgetogen, ende syn gecomen tot *Amersfoert*, om dat sy wisten, dat die van *Amersfoere* goet Biscope *Roelofs* waren geweest, ende sy maecten dair haer vergaderinge ende overdrachten mit malcanderen. Heer *Gysbrecht* de Elect van Utrecht, die heeft te Romē gesent totten Paus *Calixtum* om de confirmaty des Bisdoms syn Ambassatoers, Heeren, ende Meesters; als *Willem Paets*, *Alfert* van *Montfoort*, *Everard Zoudenbalch*, *Herman* van *Ryn*, *Dirck* uytter *Weez*, *Ludolf* van *Horen*. Ende dese waren welsprekende Heren ende Meesters. Hy stelde oick syn gelt in de wisselbanck te Romē, als * vier duzent ducaten, die men voor de confirmaci plach te geven, op dat syn Ambaciaten voersz geen gebreck daer by en souden lyden. Oick so sende hy † totten Keyser *Frederik* om dat swaert ende temporael jurisdictio te ontfangen, t'welck de Keyser hem oock gaf ende sende.

* Cur duodecim ergo dedit millia Philippus Burgundus, ut Gerardus Noviomagus in ejus vita restatur? An idcirco quod spurium, spurium autem ad Præsulatum, ad beneficia ecclesiastica admitti non possint, nisi Papa dispenset? Vide *manud. ad jus Canon. lib. 1. cap. 6.* An quod summa paulatim aucta?

† Episcopus Trajectensis etiam Princeps imperii. Vid. *lib. 2. de Nobilit. cap. 44. & seq.* Et hinc toties apud Bekam quod *temporalis jurisdictio* data Principis codicillis.

*Van de beletters deser Confirmaci.**Dat LII. Capittel.*

Als dan die saem van dese elexi gecomen was over al Hollant, so bedroefden hem die *Cabbeljans* partye, ende sy dochten hoe dat sy schalckelicken dese Confirmaci souden mogen beletten, ende sy senden haer boden tot Bruesel tot Hertoch *Philips* van *Bourgoengen*, die aldus spraken ende seyden. † *O edel Prins, wy hebben lange tyden in wreden geleest, ende dat overmits uwe groote wysheit, die ons in rusten geregiert heeft. Mer lieve Heer, ist dat Heer Gysbrecht van Brederoeden de confirmaci cryget van syner elexi, so syn wy beducht, dat wy al in grooten onvreden sullen comen, ende dat ghy oock wel mocht verliesen dat lant van Hollant. Want Heer Reynokt van Brederoeden syn broeder sel staen na dat lant van Hollant, ende seggen, dat hy van den rechten stam van Hollant gecomen is. Ende dat sel hy goet te doen hebben, als syn broeder Heer van Utrecht is. Want hy heeft thans veel vrienden in Hollant, ende die Oestvriessen staen hem thans oock bereyt. Hierom genadige Heer op dat geen stryt en oerloch en come int lant van Hollant; so waert profyt dattet gekeert worde, dat Heer Gysbrechts geen Bisscop en worde. Ende ist dat uwe Genade dat wil keren, so willen wy u bystant doen mit lyf ende goet, also wy best mogen. Ende als Hertoch *Philips* dese woerden gehoort hadde, so heeft hy dit geloofst te doen, dat nochtans*

Z

on-

* Vide eorum orationem etiam apud Bockenbergiū lib. de Brederodiis cap. 16. Latine verba hæc reddentem, & quamvis dissimulet Auctoris nostri vitula arantem ibi passim.

onreden was. Want die Heer van Brederoeden hadde hem een trou Prins geweest, geliken dat wel scheen int oorloch van Gent, ende in ander werken. Ende oeck so en quamen niet alsulcke gedachten in syn edel hert, als die verraders daer vertelden voer den Hertoch, want hy was een vreetfamich Heer, ende begeerden nye, dat hem niet toe en behoerde. Doe sende Hertoch *Philips* te Roem den Biscop van Arrecht, dat hy die provisi voer *David* soude brengen tegens Heer *Gysbrecht* den Elect van Utrecht. Ende *Alfincius* de Coninck van Arragonien die bad oock de Paeus voer *David*. Ende Hertoch *Philips* Ambassaten die allegerden tegen den Elect van Utrecht, ende seyden dat hy onbequaem was tot dat Bisdum, ende seyden dat hy geen Priester en mochte werden, om dat hy geweest hadde in dat oorloch van Gent. Hierom so hielt die Paus de Ambaciaten des Elects van Utrecht int vertreck. Ende ten lesten so gaf hy heymeliken de provisi Heer *David* Hertoch *Philips* bastaert soen, ende sende die totten voersz Hertoch. Ende nochtans so nam hy de vier dusent ducaten die Heer *Gysbrecht* den Elect gesonden hadde voor de Confirmaci, ende en sende hem niet de Confirmaci. Hierom so hadden Heer *Gysbrechts* Ambaciaten herde woorden mit den Paus. Mer die Paus en vraechden daer niet veel nae, ende hi gaf hem luden al scoene woerden, ende dede dat hem beliefte. Ende hy hieltse vast mit een vertreck daer leggen, ende *David*s provisi die quam neder tot Hertoch *Philips* van Bourgoengen.

Van

*Van dat Hertoch Philips in Hollant quam om David
syn Bastaert soen Bisscop tot Utrechts te maken.*

Dat LIII. Capittel.

Int jaer ons Heeren c15. cccc. lv. dewyl dat de Ambaciaten voerseyt van beyde int Hoff van Rommen waren, so quam op Alreheyligen avont in Hollant in den Haech Hertoch *Philips* mit *Karel* de Graeff van Charloys syn soen, ende mit meer andere mogende Princen ende Heren, om *David* syn bastaert soen te brengen in dat Bisdrom van Utrecht. Ende dewyl hy aldus in den Haech lach, so hielt hy daer de staci van synre Oerden, als dat de Princen van dat gulden vlies doe quamen, ende hilden hoer staci mit malcander. Ende dier Princen syn int getal van ses en twintich, also dat Hertoch *Philips*, die de Deken was, die was de seven en twintichste. Die Heeren die dan in der Oerden waren die syn dese, als *Alfuncius* die Coninck van Arragon, *Karel* de Graef van Charloys, Hertoch *Philips* soen, *Carel* die Hertoch van Orliens ende van Valoys, *Johan* die Hertoch van *Halentsan*, *Johan* de Hertoch van *Cleeff*, ende Graeff van der Marck, *Ritsaert* die Graef van *Nuenaer*, *Franck* van *Borselen* Graef van *Oestervant*, *Reynolt* Heer tot *Brederode*, *Vianen*, *Aineyde*, ende Burchgraef van Utrecht, *Henrick* van *Borselen* Heer van der Veer, *Johan* de Heer van *Truwy* ende *Chymay*, *Antonius* van *Truwy* Heer van *Perli* ende *Renthi*, *Simon* van *Lalleyn* Heer van *Montigni*, *Johan* die Heer van *Lannoy* Stedehouder van Hollant, *Villem* van *Lannoy* Heer van *Wilrevael*, *Lovegnus* van *Lannoy*, Heer van *Molenbays*, *Hugo* van *Lannoy* Heer van *Santys*,

tys, *Johan* die Heer van *Cricky*, ende van *Tannaples*, *Dilbalt* die Heer van *Nuasteel*, *Johan* de Heer van *Auxi*, *Baldewyn* de Heer van *Noyele*, *Johan* van *Nuasteel*, Heer van *Montange*, *Andreas* die Heer van *Humieres*, *Johan* die Heer van *Foudens*, *Johan* van *Melin* de Heer van *Anthoing*, *Pieter* de Heer van *Sarny*, *Johan* de bastaert van *Santpol* Heer van *Haudbordin*. Ende behalven dese Heeren so quamen daer noch meer ander Heeren tot deser feestten, ende daer was groote sierheyt ende jolyt alle dage gemaict. Doe die van *Utrecht* vernamen, dat *Hertoch-Philips* syn bastaert soen mit machten woude brengen in dat *Bisdum* van *Utrecht*, so dochten sy, dat sy dat wouden wederstaen, ende sy vergaderden viciali ende soudenaers in hoer Stat om by hoeren *Elect* te bliuen. Mer die * *Dekenen* van den *Gilden* hadden groote macht op die tyt, ende die togen tot hem die *Ribauden* ende dat geboeft, also dat sy groot quaet deden in der *Stadt*, ende sy verdructen de ryckdom, guede mannen, die sy som sonder schult vengen, ende som soe setten sy uyt den Raet. Ende dese Gemeent † quam op de *Noey* int jaer ons Heeren *MD. cccc. lxxv*

* *Ex Actis Ultrajectinis Ann. 1455. des Woensdachs na sinte Matsbys dach: Voirt dat der Stadt voirt stotelen, banier. ende wimpelen voirt an comen ende bliuen sullen in bewaernisse der overste Oudenmans. Ende dat man alle brieuen, die voirt. an alhier comen, onser Stadt ende den gemeenen gilden andragende, in den gilden in der morgen sprake lesen sal.*

† *Latinus Veldenaer de tumultu hoc in Fasciculo suo temporum: Op een tyt, inquit, int jaer van LVI. so heeft die gemeente haer becken geslagen, ende waren op die Noey vergadert om veel wonders so bedriuen over die Ryckdom van der Stadt.*
Heer

ses ende vyftich op sinte Marcus dach ende hadde in den fin veel quaets te doen. Mer als dat hadden vernomen Heer Gysbrecht van Brederoden die Eleÿt van Utrecht, so quam hy hem daer tegens mit den Heer van Brederoede syn broeder, ende mit Henrick

Z 3

rick

Heer Gysbert van Brederoda die Eleÿt die had dit vernomen. Hi ontbaed den Heer van Brederoede synen Broeder mit die van Vianen by hem, ende die Jonchoer van Montferde. Ende hy hadt veel goeder Ridder ende knechten by hem uyt den Sticht, ende uyt den lande van Gelre, ende oock uyt Brabant ende ander landen, ende veel goeder Stalbroeders; ende sy maecten hem seer wel toe, ende teyckenden hem mit stroy, ende ginghen stoutelic mit den Eleÿt door die Scoutensbeghe, ende waren gemoedet stoutelic te vechten, ende te slaen, ende die overhant te hebben, van diez wilder Gemeente. Ende ats sy den Eleÿt mit synen hoop sagen aensomen so stoutelic, so staken sy hoer handen op, ende geerden vrede, ende wouden doe alle bi hem bliuen. Ende daer moesten sy hoer wapen neder leggen, ende gaen al aen een side staen, die by hem bliuen wouden, ende sy gingen al by hem. Ende alle die wysheyt ende ryckheit van der Stadt vielen al by den Eleÿt. Ende die Eleÿt settede al hoer morgenspraecken, ende oploep aff, ende wie dat meer becken sloege dat waer op synen hals. Ende hy settede weder den Raet van der Stadt, als by van ours placht te wesen. Ende goede Burgers, die gevangen waren van der Gemeent, die liet men quyt, ende aldus quam dat Gemeent stuk aff. De pelvi locus hic singularis. Pelvi plehem ad tumultum per vias publicas concitabant. More admodum detestabili. De quo & Veldenae. paulo ante: Ende dese Gemeent maecte een Ordonnantie, dat in alle straten gemeenlick daer maecten sy een beckenstach, so sloech men in alle straten die becken, ende so liep elck int harmas, daer hy geordineert was. Ende daer waxen sy op een kort vier of vyf dusant man by een, of sie meer, dat een vreeslyck dingh was. Stalbroeders, quorum mentio hic, & quorum meminit identidem Anonymus, qui supra, gregarii milites, commilitones sunt, ejsdem quasi contubernii, ejsdem stalli seu stabuli. Unde & contubernales, ut notat Stewechius ad Vegetii illa verba lib. 2. cap. 8. Erant decani denis militibus praepositi, qui nunc capus contubernii nyminauntur.

rick den Burchgrave van Montfoort, ende mit veel volcks om dat quaet te beletten. Ende als sy den Elect sagen, so worden sy vervaert, ende begeerden pays, ende hy gaf hem pays, op dusdanighe manieren, als dat sy al hoer wapen souden uytdoen, ende die 't mit hem wouden houden, die souden overtreden an syn syde, ende terstont so ginghen sy al over ryck ende arm, ende woucent houden mit horen Elect. Doe sette Heer *Gysbrecht* alle hoer quade ordonnantien off, ende verboet opten hals dat becken slach niet meer te slaen, ende hy sette Regierers van der Stat guede rycke mannen na onder gewoenten. Ende nae dese tyt so en gesciedet niet meer de ooploop van der Gemeente. *Johan* de Hertoch van *Cleeff* die dede dicwyl syn best om pays te maken tusschen Hertoch *Philips* ende Heer *Gysbrecht* den Elect, mer hy en mochtet niet maicken. Oick Heer *Johan* van *Hensberch* de Bisscop van Ludic Heer *Gysbrechts* neeff die dede oock seer veel om den pays te maicken. Ende op een tyt so behoefde hy den Elect van Utrecht, wairt saeck dat hy die pays niet en mochte maken, hy soude trecken van Hertoch *Philips*, ende comen den Elect van Utrecht te baten op syns selfs cost mit dusent paerden. Ende als dit Hertoch *Philips* hadde vernomen, so dwanck hy den Bisscop van Ludick, dat hy

over-

† Suffr. Petr. de gest. episc. Leodiens. cap. 19. *Multi nomina Bredenrodii apud Philippum intriterunt, ut hac petitione desisteret, ac Bredenrodio legitime electo episcopatum relinqueret, inter quos & episcopus Leodiensis erat, qui cum acrius aliquanto sed frustra hanc causam apud Philippum egisset, Gisberto tandem, quem cognationis affectu diligebat, promississe fertur, si minus obtineret quod peteret, se relicto Philippo, Gisberto ad suscipiendum bellum mille equitum subsidio adfuturum &c.*

overgaff dat Bifdom te Ludick Heer *Lodewyck van Bourbon* fyn Sufter foen, dien die van Ludik nochtans niet rustelick en ontgingen.

Hoe dat Biffcop David int Bifdom t'Utrecht quam.

Dat LIV. Capittel.

Als Hertoch *Philips* de provifi voer fyn foen *David* vercregen hadde van Roem, so quamen sommige uit Amersfoort ende uit Renen tot Hertoch *Philips* in den Haech, ende dair maicten fy hoer overdrachten mit malcander. Ende *David* die fende * *Adriaen van Borselen*, die zyn bastaert fufter hadde te wive, mit veel volcx tot *Amersfoort* ende *Renen* om die Steden in té nemen. Ende als dit aldus geschiet was, so quam *Everart* van der *Eyff* die Casteleyn van der Horst, die dat Castelynschap belient hadde om seven duzent Rynsche gulden, ende seyde tot *Adriaen van Borselen* voeriz, waert datmen hem fyn gelt woude weder geven, hy woude dat Casteel overgeven. T'welck also daer na geschiede. Een weynich tyts daer na so tooch Biffcop *David* mit *Johan* den Heer van *Wassenaer*, ende ander meer volcx tot *Gorichem*, ende van daer so toech hy te *Tyel*, ende so voert tot *Renen*, daer hy ontfangen wert als een Bifcop van Utrecht, ende des gelycks te *Amersfoort* mede. Int jaer ons Heeren c13.

Z 4

cccc.

* *Dnas habuit hic uxores. Prima unica fuit filia Florentii de Borsalia. Qua, ut Auctor ait incertus de origine Borsaliorum, defuncta, accipis in uxorem Amam filiam bastardam Philippi ducis Burgundia. Hic miles ordinatur in coronatione Ludovici regis Francia cum Philippo de Wassenaer anno Domini 1110. ecce. xli. Obiit autem sine liberis anno Domini 1113. cccc. lxxviii. in nuptiis Caroli Ducis Burgundia in civitate Brugense.*

cccc. lvi. op sinte Marien Magdalenen dach so quam Hertoch *Philips* mit *Carel* den Graeff van *Charloys* syn soen uyttē Haeg tot Leyden, en daer bleeff hy leggen een weeck om hem te bedencken, hoe dat hy Utrecht soude mogen winnen, ende *David* syn soen daer in brengen. Doe quamen daer tot hem op seker geleyde Heer *Reynolt* die Heer van Brede-roeden, *Henrick* die Burchgraef van Montfoort, *Johan* van *Renes* die Domdeken met syn brueder *Jacob Proeys*. Ende dese Heeren gingen mit *Johan* den Hertoch van Cleeff tot Hertoch *Philips* om die pays te maicken, mer daer en quam doe niet aff, ende daerom is een ygelick weder wech gereyft. Doe tooch Hertoch *Philips* te Woerden, ende van daer tot Yselsteyn. Ende als hy daer was mit *Karel* den Graeff van *Charloys*, so syn oock daer toe gecomen *Jacob* des Hertogen soen van *Bourbon*, *Johan* Hertoch van Cleeff, *Lodewyck* den Graeff van *Stampoys*, *Antonis* de Bastaert van *Bourgon-gen*, *Adolff* van Cleeff die Heer van Ravelsteyn, den Graef van *Marle*, *Volfert* de Graeff van *Bochain*, de Heer van *Truwy*, de Heer van *Vassenaer*, *Willem* de Heer van *Egmont* ende Yselsteyn, *Johan* de Heer van *Lannoy* Stedehouder van Hollant. Ende de Hertoch van Cleeff is t'Utrecht gecomen, ende heeft mitten Elect gesproken, ende heeft hem veel schone dingen toegelooft, also dat hy begon te luysteren, ende *Johan* van *Renes* de Heer van *Wulven* Ridder, die heeft oock den Elect dair toe gebrocht, dat hy t' soude laten dadingen, dat hy syn alexi soude overgeven, ende men soude hem anders genoech daer voer geven. Ende Heer *Gysbrecht* den

den Elecť gaf hem selven hier in over, eer dat hy 't syn broeder den Heer van Brederoeden te kennen gaff, die nochtans om syn wil op die tyt veel leets van Hertoch *Philips* geleden hadde, want hy hadde al syn goeden, die in Hollant lagen, tot syn tafel geleyt. Alsmen dan die soen soude enden, so sende Heer *Gysbrecht* de Elecť tot Hertoch *Philips* mit den Hertoch van Cleeff syn broeder den Heer van Brederoeden, den Burchgraef van Montfoert, *Johan* van *Renés*, de Heer van *Wulven*, *Johan* de Domdeken, en *Jacob Proeys* syn broeder. Ende die pays is aldus gemaickt, dat Heer *Gysbrecht* van Brederoeden soude wycken van syn elexi, ende hy soude voortaan blyven Domproift, als hy te voren was, mer die Proesty van Oudemonster hadde hy overgegeven *Willem* van *Montfoert*, ende die soude dat behouden. Voert daer boven so soude Heer *Gysbrecht* van Brederoeden een Proest wesen tot Sinte *Donaes* te *Brugge*, t'welck een ryck Proesty was, ende hy soude oock Raet te Hollant wesen met dubbelde weddinge tot syn lyf. Oeck so soude hy alle jaer tot syn lyf hebben uit dat Bisdome van *Utrecht* vier duysent ende twee hondert Rynsche gulden, ende voor syn oncosten, die hy om 't Bisdome gedaen hadde, so soude hy eens hebben vyftich duysent goude leuwen. Ende hier voer is borch geworden die Hertoch van *Cleeff*. Ende aldus so is Hertoch *Philips* mit syn soon *David* in *Utrecht* gecomen. Ende als Biscop *David* in den Dom ginck, so gingen Heer *Gysbrecht* van Brederoeden de Domproest an syn rechter syde, ende Heer *Johan Proeys* de Domdeken an syn linker syde. Ende dese twee setten hem in den Biscops

stoel, ende hy swoer alle die privilegien ende rechten van Utrecht te houden, na ouder gewoenten. Na achte dagen beval Hertoch *Philips* den Heer van Brederoeden, ende syn broeder den Domproeft, dat sy die Stat van Utrecht regieren ende bewaren souden, ende hy is getogen † in dat belech voer Deventer. *David* de Biscop is getogen ter Horst.

Van den dootslach die VValraven de Bastaert van Brederoden dede op de Bist.

Dat LV. Capittel.

In desen tyden so brack een scip mit wol by *Santvoert* in die heerfcappie van Brederoede, ende die Heer van Brederoeden die sende daer *VValraven* syn bastaert soen * om dat te berechten ende te regieren, mer *Lubbrecht* van *Raphorst* de Schout van Haerlem mit *Claus* van *Yperen* ende *Gerrit* van *Noortwyck* die quamen mit die schuts van Haerlem, ende spraicken *VValraven* spytich toe, ende deden hem veel oneers, ende overvielen hem mit machten, ende benamen hem die wol, ende brochten-
le

† Nec Davidem hęc admittebat, nec transactionem cum Brederodio. Obsessa ergo à Philippo, & duos menses obsessa, donec opera Ducis Clivie ut & Ordium Trajectensium soluta tandem obsidio, & urbi pax restituta. Pont. Heuter. lib. 4. rer. Burgund. cap. 16.

* Vindicabat toparchia, quod in proxima terris ejus litus ejectum, ut non obscure id colligitur ex charta Caroli Audacis Ann. 1445. apud Boxhorn. Chron. Zel. part. 2. cap. 33. in fin. Passim Gallis sic usitatum, & exempla habet Alteserra lib. 2. de Ducib. & Comit. cap. 14. Sed sæpe hinc tamen questio, ut vel locus hic argumento est. Eius certe *ἀπογάρτοι*, ut vocat Nicetas. Nam & res, & quod p̄na homines etiam ipsi rapti hac ratione in servitutum toparche, ut & docet Lindenbrog. gloss. in Naufragare.

se tot Haerlem, daer hem nochtans die wol niet toe en behoerde, want sy quam uyt Schotland, ende behoerde toe die Schotten. *Walraven* wert seer toornich, mer want hy sach, dat sy hem te machtich waren, so liet hy 't doe goet wesen, mer hy dochte op een ander tyt so soude hy 't hem vergelden. Aldus dan so ist gebeurt daer na int jaer ons Heren 1110. cccc. seven ende vyftich so wouden die van Haerlem excys hebben van de Clesi van Haerlem, ende die Priesteren en woudens niet geven. T'is gecomen so verde, dat sy tegen malcander getreden syn in een proces voer den Bisscop, also dat van der Stede wegen getogen syn te Utrecht om mit der Bisscop te spreken *Nicoles* van *Yperen* die Borgemeester van Haerlem, *Gerit* van *Noortwyck* Sceppe, ende *Villem Paeds* Secretarius van Haerlem. Ende als sy vernamen dat de Bisscop tot Amersfoort was, so bereyden sy hem daer toe te varen. Dat heeft vernomen *Walraven* de Bastaert van Brederoeden, ende hy is heymeliken getogen op die *Bile* mit een deel gesellen, datter syn Vader die Heer van Brederoeden niet of en wist, en hy heeftse daer gewacht. Als sy daer quamen, so sloech hy daer doot *Claes* van *Yperen*, ende *Gerrit* van *Noortich*. Ende als dit Heer *Reynolt* die Heer van Brederoeden verhoerde, so was hy seer toornich op syn soon *Walraven*, dat *Walraven* in lange tyden niet en mocht comen in syn tegenwoordicheyt.

Van

Van die vereeninge des Bisscops mit den Heer van Brederoden, ende syn broeder den Domproest.

Dat LVI. Capittel.

Daer na int jaer ons Heeren CLII. cccc. ende .LX. so maecte *Johan* de Heer van *Lanoy* de Stedehouder van *Hollant* een vriendelike soen van nieus tusschen den Bisscop van *Utrecht* mit syn vrienden an die een syde, ende de Stat van *Utrecht*, de *Domproest*, de Heer van *Brederoeden*, de *Burchgrave* van *Montfoert* mit hoir vrienden an de ander syde, ende in dat tractaet so was verdadingt, ende versproken van den ballingen van *Utrecht* dat sy souden bliuen buten der Stadt, als *Meester Jan Brant*, *Gerrit van Ryn*, Heer *V'Willem* van *Bocborst*, *Evert Proeys*, ter tyt toe dattet de Stat van *Utrecht*, de *Domproest*, de Heer van *Brederoeden*, de *Burchgraeff* van *Montfoert*, hem dat samentlick gonden in te comen, ende anders niet. Ende dese soen is vriendelike gemaict. Een deel jaeren hier na so badt de Bisscop den Heer van *Brederoeden*, dat hy hem doch helpen woude, dat hy mocht hebben een braspeninck op den morgen in syn Bisdome, t'welck die Heer van *Brederoeden* hem te lieve dede syns deels. Ende doe daer sommige waren onwillich, so bad den Bisscop den Heer van *Brederoeden*, dat hy van *Vianen* woude laten comen vier hondert man by hem, op dat die onwilligen geen oploep en souden maken tegens hem. Ende dat heeft die Heer van *Brederoeden* hem oeck te lieve gedaen, ende die Bisscop heeft also gegregen opten morgen een braspeningh. Daer na een deel jaren so bad die Bisscop den Heer

Heer van Brederoeden, dat Meester *Jan Brant* mochte consent hebben om in Utrecht te comen. Ende die Heer van Brederoeden heeft hem daer oock toe geholpen. Daer na als Meester *Reynier* des Biscops Raet was geworden, so quam op een morgenstont omtrent ten seven uren Meester *Reynier* voorseyt tot Heer *Reynolt* den Heer van Brederoeden, ende Heer *Gysbrecht* den Domprouest syn broeder, ende seyde tot hem beyden, alse dat hy veel woerden hadde gehadt met den Biscop van hem luden, ende dat den Biscop onder ander woerden geseyt hadde; *Mocht ik my verlaten op den Heer van Brederoeden, ende op syn broeder den Domprouest, ick soude my seer verbliden, ende my selven al heel tot hem lieden geven, ende laten ander luden varen.* Doe antwoerden de Heer van Brederoeden met syn broeder, ende seyden tot Meester *Reynier*: *Conden wy hem enich dienst of werck te lieff doen, of jets goeds helpen raden, daer souden wy altoes wel guetwillich toe wesen. Mer als wy geraden ende gedaen hadden, ende i'best volbrocht na ons vermoghen, soude hy ons dan verwerpen, ende mit onwaerden van hem setten, als by sommige gedaen heeft, so en quamen wy niet wel toe. Want wie de Heren helpen wil, die sel veel wederstiens ende onweerdicheys van den gemeenen volck crigen.* Ende aldus so heeft Meester *Reynier* den Heer van Brederoeden ende syn broeder Heer *Gysbrecht* tot Biscop *David* gebrocht. Ende den Biscop heeft hem luden geseit, geliken Meester *Reynier* te voren gesproken heeft. Ende doe antwoerden sy ende seyden; *Heer ghy moget u wel vriiken tot ons verlaten, indien wy ons tot u oock verlaten mogen, want als*
 wy

wy al gedaen hadden, dat wy mochten, soud ghy ons dan laten varen, ende ander luden ons over den hals brengen, so souden wy ons selven verderven. Die Biscop antwoerde; Neen trouwen, dat en is mynne meeninge niet. Dat moet verde van my wesen. Ick en sal u niemant over den hals brengben, daer ghy verdriet of soud mogen trigen, ende ick en sal myn hant ende myn trouheit nimmermeer van u beiden halen, ende ultyt so sal ick u bystaen mit alle dat ick kan. Dit seide hy al sonder mehinghe mit noch meer vrientlicker woerden, die daer aen beiden syden gesproken waren. Ende also syn sy mit grooter vrientscapen gesceiden van malkander. Daer na op een tyt so ontboet den Biscop den Heer van Brederoeden ende syn broeder Heer Gysbrecht den Domproest, ende hielt raet mit hem luden van den quaden regiment van Utrecht. Ende int eynde begeerde hy van hem luden, dat sy hem raden ende helpen wouden, dat hy * een jaer die vier Overste setten mocht, ende

* In Actis Ultrajectinis ea de re nihil. In libro tamen diurno occurrit, quod huc facit, & quo Auctor forsitan respicit. *Ann. civ. cccc. Lxiv. des Saterdaghs na onser Vrouwen dach te Lichtemisse. Hebben die Raide out ende nywe belieft ende geconsenteert ter bede mynre Heren Demproests ende van Brederode, ende anderen hoeren vrunden ende maghen, dat die nywe Oudermans om ruste ende vrede binnen onser Stadt te houden in die stede Hubert van Pallaes terstont kiesen sullen moigen, Jacob van Amerongen voer enen Raet, ende die nywe Raiden sullen terstont kiesen moigen in die stede Jacobs van Amerongen, Jan van Renefs van Wulven voer enen Scepen. Twelck aldus gedaen wesende, hebben die Oudermans terstont eendrachtelick gecoren Jacob van Amerongen voer enen Raet in Huberts stede van Pallaes, ende die nywe Rade hebben gecoren Jan van Renefs voerst in stede Jacobs van Amerongen voer enen Scepen.*
Ende

ende sy holpen hem daer toe, dattet also geschiede, dat niet Biscop in lange jaren gegont was. Ende als sy gecoren waren, drie daghen daef na, so quamen die Overste op des Biscops camer, daer die voerseide Heeren by hem stonden. Ende die Biscop namse by hem mit meester *Reymier*, ende sy hadden veel woerden van den quaden regiment van Utrecht. Ende int eynde so beval die Biscop die vier Overste, dat sy in synre absentie souden gaen tot den Heer van Brederoeden, ende syn broeder die Domprouest, als sy eenigen raet begeerden. T'welck sy dicke gedaen hebben.

Van dat die Heer van VVassenaer buten Utrecht gehouden worde.

Dat LVII. Capittel.

Item corts daer na so quam *Johan* de Heer van *VVassenaer* voor die poort t'Utrecht, ende hy wert daer uytgekeert, om dat geleyt hadde tegens die Poertiers, dat hy uyt *Vrancryck* quam, ende woude tot den Biscop trecken, ende dat en was niet waer. Doe riet de Domprouest, om dat hy loech, datmen niet inlaten soude, ende laten buten omryden, ende dat wert gedaen. Hier wert die Biscop seer toornich, ende beval die vier Overste, dat sy t den Raet t'Utrecht te kennen souden geven, dat-

ter

Ende dit geschied hebben die Scepenen gekoren Jacob van Amerongen voer een Raet Borgemeyster in die stede Huberts van Pallacs, ende die Raide hebben gekoren Jan van Renels voerskenen Scepen-Borgemeyster voer Jacob van Amerongen.

Overdroegen die Raide ont en myne dat Folpart van Raephorst een half jaer naestcomende uyt der Stadt wesen sal om rust ende vrede wille, ende hy sal ene mile van der Stadt blijven op sijn Borgersep.

tet van synen fin niet en waer, ende hy en woude niet meer gedaen hebben. Ende hy en sende hier of niet tot den Heer van Brederoeden of tot synen broeder den Domproeft. Als dan den Heer van Brederoeden t'Utrecht gecomen was, ende hy dit vernomen hadde, so toech hy na vyf daghen tot den Biscop; ende seyde tot hem aldus: *Heer ick heb geboort dat gy die Overste by u gebadt hebt, ende weert toornigh, dat de Heer van Wassaer buten de Stede gebouden wert, ende daer dunckt my, dat ghy ongelyck in hebt. Want doe ghy die vier Overste bevaelt, dat sy in uwer absentie hem beraden souden met mynen broeder ende met my, ende wat wy voor t'beste rieden, daer waert ghy mede te vreden, aldus so soudt ghy mogelick ierst mynen broeder by den Oversten omboden hebben tot u, ende soudet hem u meninghe geseit hebben, ende had minen Broeder dan daer en boven gedaen, so had ghy toernich mogen wesen mit reden. Ende off myn Broeder of ick wat deden, dat u niet en behaechden, soud ghy t' ons eerst niet te kennen geven, ende seggen wat u meninghe waer. Ende soudet ghy also terstont toornich op ons worden, so mochten wy liever t'huys blyven, dan veel ondanccks an beyden syden te vercrigen, daer wy alrede genoeg of hebben. Doe antwoerde den Biscop; Hy hadde t'beste geseit, ende sach node, dattet gerucht in Hertoch Karels Hof quame, dat men syn Ridderchap in synre Stadt buyten sluiten soude sonder reden. Die Heer van Brederoeden seyde daer op aldus: *Heer ghy hebt recht daer mede, mer ghy seltet ons mogelick seggen, ende weten wy dan iet, dat sellen wy u wel te kennen geven.**

Van.

*Van den heymeliken opset tegens Heer Reynolt
den Heer van Brederoeden.*

Dat LVIII. Capittel.

Int jaer ons Heeren **cio cccc. en lxx.** so begon de tribulacy des edelen Heren *Reynolts* van Brederoeden. Welck jaer ons Heeren men mach vinden in de tellicke letteren des vaers *Dauids* des heyligen Propheet's inden *Souter*, als in die *Pfalm Azzendite*. Welck vaers is aldus: *Non sunt occultata a filiis eorum in generatione altera.* Als ick dan denck om die tribulaci des edelen Heers van Brederode, so lust my bet te sereyen, dan yet daer of te scriven. Waer is dat verstiende hert, dat niet met medelyden bewogen wort, alst hoert hoe dattet edel Hollants bloet sonder schult lelicke gepynicht wort van een bastaert van Bourgongen. Dese tribulaci is te geloven, dat Godt over hem verhenget heeft, op dat syn pacienci allen anderen Heeren soude wesen tot een exempcl des lydsaemheits, geliken als sinte *Jobs* pacienci allen anderen menschen tot een exempcl gecondicht wert. Veel so syn dan syn tribulacien geweest, ende uyt allen tribulacien so heeft hem de Heere verlost. Syn vianden, die hem dit gedaen hebben, syn geweest sommige edel van geslachte, ende sommige onedel als van die *Cabbelijans* partye, die anders geen saken en hadden, dan die partheye, die sy in haer hert drougen. Ende op een tyt als die Heer van Brederoeden van *Utrecht* soude comen in den *Haech*, so leyden die *Cabbelijans* onder weechlagen van groot volck tot twien steden als op die Hoge wech, ende op die Lage wech, om den Heer

A a

van

van Brederoeden te wachten , ende doot te slaen. Mer want 'er op die tyt t'Utrecht een vechtelick geschiede, so bleeff die Heer van Brederoede t'Utrecht, ende quam doe niet in den *Haech*, mer een wyl tyts daer nae so quam hy in den *Haech*. Doe gingen sy hoer volck al heymelick leggen in die keke van dat huys van Oestervant, ende in de keke van Gaesbeecks huys, ende van Waffenaer, op dat als sy hoer open sagen, dat sy dan uyt comen souden, ende slaen hem door. Mer Godt die heeft dat verhenget, dat hy 't vernam, ende hy is als heymeliken wech getogen. Daer na so syn sy al heymeliken getogen tot Hertoch *Karel* ende tot Biscop *David* syn bastaert broeder, ende hebben hem mit zyn broeder den Domproest mit valsche logenen vermaict, ende lelike dingen angebrocht. Want sy dochten schalkeliken, ende seyden tot malcander. Dat wy onse handen daer of houden, mer wy willen hem leveren in de handen des Hertoch *Karels*, ende Biscop *David*s, ende seyden; Laet wy hem doot-slaen, dat men niet en weet, dat wy 't gedaen hebben. Wy sellent al doen, ende het salscinen, of wy daer toe niet gedaen en hadden. Hier toe was Biscop *David* seer geringe bereit, ende geloofde lichtelick, dat men hem anbrochte, ende dochte, waer die Heer van Brederoeden wech mit syn broeder, so waende hy meerre macht te hebben binnen die Stede van Utrecht.

Van des Heer van Brederoedens vangenis.

Das. LIX. Capittel.

Int

Int jaer ons Heren cxx. cccc. ende lxx. op sinte *Vins* dach, dat was des Vrydachs na Pinxter; Heer *Reynok* de Heer van Brederoeden, die van dese opsetten niet en wist, is getogen mit syn bastaert sonen ende mit *Gerrit* van *Ryn* te *Wyck* te *Duersteden* om mit den Biscop te spreken. Ende als hy daer was gecomen, so sach hy een van des Biscops dienaers, ende syn naem was *Phillipot*, ende hy bad hem, dat hy gaen woude totten Biscop, ende seggen hem, dat hy daer gecomen was om wat mit hem te spreken. *Phillipot* die dede also, ende quam weder, ende seyde: *Myn Heer de Biscop die heeft walt te doent mit syn meester, ende daerom vermoede ick, dat ghy hem voer den eten niet en selt sprecker, off by hem comen.* Die Heer van Brederode ginck horen misse, ende daer na ginck hy in syn herberge om te eten. Ende als hy over syn maelyt sat, so quamen daer twee des Biscops dienaers, de een mit een overdeckte scuttel, daer stoer in was, ende de ander hadde twee kannen met wyn, ende seyde totten Heere van Brederoeden aldus: *Dit sent u myn Heer van Utrecht, om dat ghy vroliken sount wesen.* Die Heer van Brederoeden die danckte de gesellen seer, ende liet hem drincken schencken. Ende als de Heer van Brederoeden bekant gegeten had, doe bad hy *Herman* van *Vy*, die mit hem sat, ende at, also als hy des Biscops dienaar was, dat hy woude gaen tot den Biscop ende vernemen, wanneer hy den Biscop soude mogen spreken. *Herman* seyde, hy woude gaerne doen. Ende hy ginc totten Biscop, ende quam weder, ende seyde tot den Heer van Brederoeden, dat hy wel een ure slapen

mocht, de Biffcop soude hem wel laten halen, alft tyde was. Die Heer van Brederoede ginck flapen, ende na een ure quam *Herman van Wy*, ende wecte hem op, ende seyde, dattet tyde waer tot den Biffcop te gaen. Die Heer van Brederoeden ftont op, ende doe hy voer t' Slot quam op die trappen, doe wert hem gefeyt van des Biffcops gefinde, dat hy *Gerrit van Ryn* ende fyn baftaert fonen mit hem op foude laten comen, ende die ander beneden laten bliven. Ende hy dede alfo, ende doe hy boven quam, ende daer een wyl tyts geftaen hadde mit meefter *Antonis Potagi*, *Heynrick Minneprys*, ende meyfter *Luloff van Campen*, fo wert een ander duer opgedaen, ende men seyde tot hem, *Heere comt hier in tot den Biffcop*. Ende hy ginck daer in. Ende als hy daer oock een wyl tyts geweest hadde, fo quam *Alfons* mit drie gefellen, daer hy in de Camer fat, tot hem, ende seyde: *Myn Heer die ontbiet u, dat ghy niet van hier en gaet buten finen oerlof*. Doe sprack den Heer van Brederoeden, *Wat beduyt dit. Ick bid u, dat ghy my brengen wilt by myn Heer den Biffcop. Ende kan ick my dan niet verantwoerden, fo ift reden, dat ick 'et misgelde*. Men sprack weder tot hem; *Weeft te vreden. Ghy fult noch wel by myn Heer comen*. Een wyl tyts daer na seyde *Alfons* tot den Heer van Brederoeden. *Myn Heer geeft my u mes*. Ende als hy dat gedaen hadde, fo seyde *Alfons*: *Gact nu met my, myn Heer wilt het aldus hebben*. Ende hy leyde den Heer van Brederoeden als een onnofel lam boven in een Camer. Daer was hy den eerften nacht. Ende des anderen nachts fo wert hy inden toren
gewe-

gewesen, daer hy in sliep Bartholomæus avont. Dat edel bloet van Brederoeden was hier al lytsaem in, want syn consciënti en tuychden hem niet, dat hy eenich quaet hadde gedaen, daer hy om soude vervaert syn. Hy most dan wat lyden, ende het woort Gods most in hem volbracht wesen, dat onse lieve Heer Jesus seyde tot syn discipelen, *Die knecht en is niet boven syn Heer. Hebben sy my vervolcht, ende sy sullen oock u vervolgen.* Hier en binnen so waren syn bastaert sonen beneden, ende sy kaetften mit des Biscops dieners, want sy waenden dat haer vader mit den Biscop was sprekenkende. Mer ten lesten so quam daer een van des Biscops dienaers, ende seyde, *Gaet van hier in u herberghe.* Doe antwoerde die bastaert Reynolt, *Wy en willen nergent gaen sonder onse vader. Als onse vader comt, se sullen wy wel mit hem gaen.* Een wyl tyts daer na so wouden die bastaerde weten, waer hoer Heer vader bleeff. Ende doe sy also toornich worden, doe worden die schuts ontboden, ende die bastarden die moesten op hoer sekerheit gaen in hoer herberghe went des anderen daechs.

Van des Dompreefts vangenis mit die andere.

Dat LX. Capittel.

Dese edel Heer van Brederoeden had enen broeder die *Gysbrecht* hiet, ende was Dompreeft t'Utrecht, ende hadde hier voertyts gehadt de elexi des Bisdoms, mer hy hadde dat Bisdom Biscop *Dat vid* overgegeven, dat hem ende syne vrienden nu qualicken geloont wert, Waerom dat hy wel mit recht moecht spreken totten Biscop ende seggen. *En*

wert my nu niet quaet loen gegeven voer dat goet ,
 dat ick u gedaen heb. Dat Bisdom van Utrecht was
 myn, ende ick hebbet u overgegeven, ende ghy geeft
 my nu dat loen dat after lande gaet; Dat is: Doet my
 gaet, ick doe u quaet. Dat die Biscop aldus dede, dat
 machmen in dese schriften wel bevinden. Want al-
 so geringe als hy den Heer van Brederoeden gevan-
 gen hadde, so dochte hy oeck den Domproest te
 vangen. Ende van dese selfde achter middach, dat
 hy den Heer van Brederoeden gevangen hadde, so
 reet hy mit vier paerden haesteliken nae Utrecht ,
 ende als hy in de Stadt gecomen was, so liet hy
 de clock luden, ende hy quam geharnaft onder syn
 blauwen fluwelen rabbert aldereerst mit luttel volcx
 op de Plaets, Heer Gysbrecht de Domproest verwon-
 derde hem seer hier of, ende quam met vier hon-
 dert gewapent tot den Biscop, ende dochte den Bis-
 cop te helpen. Den Domproest heeft dan den Bis-
 cop gegroot, ende vraechden watter doens was.
 Die Biscop leyde syn hant op syn schouderen ,
 ende seyde: *Het is om u te doen, gaet mit my, en-
 de geeft u gevangen.* Ende als hy dat hoorde, so
 heeft hy hem seer hier van verwondert. Jorys des
 Domproests bastaert soen, als hy dit sach, so wou-
 de hy mit syn hulpers den Biscop geslagen hebben,
 ende hy was bereyt, want hy sach, dat aen syn
 syde wel was vier man tegens een van des Biscops
 syde. Mer die edel Domproest die was edel van ge-
 dachten, ende dochte, hy en woude syn hant niet
 slegen aen den gesalfden Biscop, ende die heeft dat
 benomen. Ende want die Domproest dochte, dat
 hy den Biscop mit soete reden wel soude onderwy-
 sen,

fen, so is hy mit hem gegaen in des Biscops Hoff. Ende als hy daer was, so wert hy daer gevanghen, ende en mocht oock niet den Biscop comen te spreken, dien hy self in des Biscops stoel gesettet hadde. Ende daer was dat edel Hollants bloet die nacht in grooter droefheit. Oeck so dede de Biscop van den selfden avont mitter clock uyt die Stat bannen alle die broetknechten des Heers van Brederoeden, ende des Domproests. Des anderen daechs ontrent den middach so dede die Biscop den Domproest op een wagen setten voer des Biscops Hof op die stratt. Ende als die Domproest sinte Martyns kerck an sach, so liepen hem die tranen uyt syn ogen, ende hy groete sinte Martyn, ende also quam de Biscop doe mede te wagen, ende sy syn geteyst te *VVyck*, ende daer dede de Biscop den Domproest op een ander Camer leggen verscheyden van den Heer van Brederoeden. Doe ontboet die Biscop de bastarden van Brederoeden, datse op t'Slot souden comen. Ende jonge *Johan* de bastart, want hy clerck was, ende soude noch Priester worden, so leet men hem gaen, mer die ander vier die worden in een vervaerliken kercker geleyt by malkander. Ende als sy daer vyf dagen in geweest hadden, so worden de drie laten gaen, als *Reynolt*, *Heynrick*, ende oude *Johan*, mer *VValraven* worden seer vast gesettet. Hier en was *Joest* die Bस्ताert niet mede, want hy doe noch seer jong was. Ende om dat de Biscop te bet in syn quaetheit gestyft ende gesterct soude wesen, so is hy getogen t'Utrecht, ende heeft alle die ballingen in laten comen, die in voerleden tyden uyt Utrecht gejaecht waren, of oock

self uytgelopen waren. Die edel Vrou van Brederoeden, die nu een bedruete Vrou was, die is mit haer kinderen uyt Utrecht getogen, ende is gecomen te Vyanen in haer Stede, om haer daer in te bergèn. Ende oick so syn tot *Vianen* gecomen, om haer te helpen houden de Stede van Vianen, de Heer van Brederoedens suster soen uyt Gelrelant, als *VVabruven* de Heer van *Ameroyen*, ende *VVabruven* van *Haefien*. De Heer van Brederoedens vyanden gingen terstont sayen onder dat volck over al Hollant ende Utrecht, aldus seggende: Hadde de Biscop dese Heeren niet gevangen, hy soude binnen drie daghen een verdroven Biscop geweest hebben, ende so souden sy voert getaelt hebben om Hertoch *Karel* uyt Hollant te verdriven. Ende dat dit al een versierde logen was, dat machmen hier by weten, Want hadden sy dat in den sin gehad, so en mocht dat nimmermeer bet te pas gecomen hebben, dan doe de Biscop den Domproest venck, want doe had de Domproest een saeck, om dat syn broeder gevangen was, ende hy had oeck wel de macht, want hy hadde vier man tegeu een. Ende als die Biscop sach dat hem dit wel ter handen ginck, ende dattet de Cabbeljaus selfs wel behaechde, so dochte hy oock mede te vangen *Johan* van *Amerongen* den Schout van Utrecht, ende die vinck hy op sinte Pieters ende Pouwels dach, ende dat aldus: Na dat de Biscop voeriz de voergenoemde Heren aldus verraderliken gevangen hadde, so toech *Johan* van *Amerongen* uytter Stat om sommige dingen te besicken van syn selfs wegen, ende hy quam weder in op sinte Pieters ende Pauwels dach, ende ginck

ginck des avonts mede mitten Biscop totter statien in sinte Pieters kerck. Ende als die Biscop *Johan* van *Amerongen* gesien hadde, so ginck hy tot den Biscop, ende groetede hem. Die Biscop die toende hem een vriendelick aensicht. Aldus so en dochte *Johan* geen arch, ende heeft den Biscop geleyt na dier statie tot des Biscops Hof. Ende als hy daer was, doe sprack de Biscop al spottende tot *Johan* van *Amerongen* in deser manieren: *Jan weest wellekome van den jongen Heer van Gelre*. Ende daerom so sprack hy also, recht of hy seggen woude, *Ghy hebt tot myn viant geweest om die Heren van Brederoeden te baten te comen tegen my*. *Johan* die dede vast syn ontsult, mer ten mocht hem niet baten, want hy wert daer gevangen, ende wert oock te *Wyck* gesent inde gevangenis. Oeck so dochte die Biscop te vangen *Johan* den Burchgraef van Montfoert, ende *Jacob* van *Nyevelt*, mit noch meer andere Edelen, die hem dochte, dat goede gunners waren des Heers van Brederoeden, maer sy by den Biscop niet en quamen.

Van dat Walraven de bastaert ende Johan van Amerongen gepynicht worden.

Dat LXI. Capittel.

De Heer van Brederoedens vyanden die waren nu seer bly, sy staecten ende braicken in den Haech, ende werschapten, ende waren in dusent vroechden, ende seyden; *Die van Brero heeft men eens gesien*; recht of se seggen wouden, Men en selse niet meer sien, ende sy sochten scherpen raet tot allen plaetsen in Hollant, ende int Bisdome van Utrecht, om saicken te vinden, daer die van Bre-

deroeden mede verbuert souden hebben hoer lyf ende goet, mer sy en conden geen saicken vinden, die bewyselick waren. Ten lesten sloten sy hoer raet, dat sy *Walraven* ende *Johan van Amerongen* mit pynen souden angaen, ende die souden dan overmits pynen genoeg lyden, ende dat docht hem goet raet te wesen. Aldus so syn sy gecomen in den eersten tot *Walraven* de bastaert, ende hebben hem van veel dingen gevraecht, daer *Walraven* nergens of en wist, ende sonderling so vraechden sy hem ten lesten van dien dootslach, die hy opte *Bilt* dede, of hy die niet gedaen en hadde uyt bevel syns vaders, welcke dootslach *Walraven* doe al gesoent hadde. Hy antwoorde ende seyde, dat hy dat gedaen hadde buyten syns vaders weten, ende dat syn Vader seer toornich op hem was daerom. Voert so vraechden sy hem, of hy niet en wist van enich verbant, dat syn vader ende den Domproest gemaect souden hebben mit den jongen Heer van Gelre tegen Biscop *David* ende Hertoch *Carel*. Oeck so vraechden sy hem doe *Yselsteyn* van de Gelre'sche verbrant worde, of syn vader ende die Domproest daer te voren niet of en wisten. Ende doe hy nergent of en wiste, doe gingen sy hem pynigen op sint Johannes Baptisten avont, ende die hem pynden waren *Gerrit van Zuden*, *Tyman de Maerschalck*, ende *Phillipot*. Ende sy togen hem syn clederen uyt, ende sy bonden hem seer wreedeliken op een banck, dat de teykenen van de koerden menige dagen aen syn lyff bleven staen. Ende als hy in der pinen was, so vraechde hy, *Waerom doet ghy dit, wat wilt ghy van my weten, Wist ick*
was,

wat, ick foudet wel seggen. Sy spraken en seyden,
Ghy selt ons de waerheyt seggen van punten, die wy
u gewraecht hebben. Ende hy seyde; *Ik heb u doch*
de waerheyt geseyt, dattet also niet geschiet en is. Des
 anderen daechs, als op sinte Johans Baptisten dach,
 so pynichden sy hem weder, ende oock op onser
 liever Vrouwen visitaci avont, ende op onser liever
 Vrouwen dach, so hebben sy hem oock seer wre-
 deliken gepynicht mit water, dat sy in syn lyf ge-
 goten hebben, ende hebben op syn buyck gespron-
 gen, om dat hy te wreder gepynicht soude wesen.
 Sy en hebben niet aengesien de heylige daghen of
 de heylige avonden, want sy en hebben hem niet
 gespaert op onser liever Vrouwen dach. Ende al-
 dus is hy gepynicht geweest wel veertich of vyf-
 tich reysen, geiken hy self nae vertelt heeft, som-
 wylen eens daechs, somwylen twee reysen daechs,
 of oock somwilen driewerff of vierwerff daechs heeft
 hy moeten lyden die sware tormenten ter tyt toe,
 dat hy leet al, dat sy geleden wouden hebben.
 Ende dat en was geen wonder, want hy was dicwils
 gepynicht ter door toe. Ende wat dat hy leet, dat
 screven sy in een cedel. Ende desgelycks gingen sy
 oock pynigen Jan van Amerongen, ende seyden;
Walrauen die heeftet doch geleden, Waerom soe wilt
dy 't versaken. Ghy seltet lyden of wy sullen u al-
so lange pynigen, went ghy 't gaeren sult seggen.
 Ende aldus so moeste hy mede lyden al dat sy wou-
 den. Dese scriften die sonden sy terstont tot Hertoch
 Karel, ende seyden, dattet dese twi geleden hadden,
 op dat Hertoch Karel te toerniger soude worden,
 ende dat hy soude gebieden, datmen se soude do-
 den.

den. Ende als Hertoch *Karel* dese scriften gezien hadde, so wert hy seer toornich, also dat hy die Vrou van Brederoden niet meer en woude hooren bidden voor haer man den Heer van Brederoden.

Hoe dat Walraven uytter vangenis is gebroken.

Dat LXII. Capittel.

Als Walraven in dusdanige noot was, so docht hem, dat hy een kint des doots was, ende syn vader mit *Johan van Amerongen* den doot niet en mochten ontgaen, hy en wist niet tot wien dat hy hem soude keren, daer hy troest soude mogen vinden, anders dan tot die moeder der gracien, tot die moeder des ontfermherticheits, onse lieve Vrou Maria, die niemant en begeeft, dan die hoer begeeft. Tot haer so heeft hy hem gekeert, ende heeft haer syn noot te kennen gegeven mit vierige gebeden, die hy gesproken heeft, ende die heeft hem verlost in dusdaniger maniere: Na dat hy syn peregre magi geloofst hadde te Tienthoven te doen tot onser liever Vrouwen beelt in die gevangenis, so hy die boeyen an syn bienen had, ende hy bad dicwils om vers stroo, so sochte hy die harde strootges, ende daer stack hy mede op dat slot van die boeyen, ende maecte hem selven los. Ende also maecte hy doe voert trappen in de muer, want hy nam sommige stienen uyt die muyr al tot dat veynster dat boven de kerker stont. Doe hy dan sach datter hoep toe was, so bad hy onse lieve Vrou, dat inde ure als hy uyt soude climmen, dattet dan seer soude stormen ende wayen, op dat

dat men hem niet en hoorde. T'welck also gefciet is. Hy scoerde syn klederen, ende breyde daer snoeren of mit dat hoy, ende werp dat snoer an dat veynster, ende maectet daer an al vast, also als hy buten was, dat hy 't oock soude mogen of doen, op dat dat snoer hem oock niet en melden. Des nachts dan opter Octaven van onser liever Vrouwen assumptie, so heeft hy die reys bestaen, ende is uytter gevangenis gecomen, na dat hy gevangen geweest hadde negen weken ende vier dagen. Doe hy dan beneden quam, ende soude dat snoer of doen, so quam een van des Biscops dienaers, ende soude piffen. Als *Walraven* dat vernam, so stont hy al stil, ende als die knecht syn water gemaict hadde, so is hy ras weer in de sael gegaen, want het was seer cout, duyfter, ende het stormde ende wayde seer, ende het was omtrent elf uren in der nacht. Ende als die knecht ingegaen was, so swam *Walraven* over, ende quam int voorwerck, daermen tymmerde, ende hy nam mit hem een sperre, daer hy dochte die Leck mede over te swemmen, op dat hem die cramp niet hinderen en soude in syn bienen int overswemmen. Ende als hy gedoelt hadde overmits de duyfternis, ende moeste noch eens overswemmen, so quam hy al swimende by de swanen, ende die swanen worden verwaert, ende sloegen haer vloegelen, ende maecten groot geluyt. Als des Biscops knechten dat geluyt hoerden, so liepen sy ras uyt mit veel bernende keerfen, om te befen wat daer waer. Ende *Walraven* als hy al die keerfen sach, so hielt hy hem al stille in dat water. Ende als die knechten de swanen sa-gen, so spraken sy tot malcander, dattet *Walraven* hoerde,

boerde, *Hic sunt die summi, die hebben gevochten.*
Laet ons binnen gaen. Ende aldus gingen sy wedera-
 ren binnen. Doe wist *Walraven* die wech veel beter
 te vinden overmits dat licht van de keersen, ende
 quam also open dyck, ende hy gineck voert swem-
 men in de Leck om an de ander syde te wesen, mer
 als hy in de Leck quam behant ten halven, so er
 mocht hy niet overswemen, overmits dat die stroent
 hem te swaer worde. Ende also is hy weder op den
 dyck gecomen. Doe liep hy omtrent een myle, en-
 de quam daer isepen lagen, die over plagen te va-
 ren. Ende hy wecte een veerman op, ende begeer-
 de over te varen mit grooter haesten, ende hy veyn-
 de hem, of hy sieck ende gewont hadde geweest.
 Doe vraechden hem die veerman ende seyde, *Van
 waer comt di.* Hy antwoerde. *Ik som haestelick van
 Ements, ende daer was gister een dach gebonden van
 een slaefschap, ende sy worden wederom vechtende,
 ende ik wordt gequetst, ende ick heb angst, dat sy
 my noch achtervolgen sullen, ende daarom bid ick u
 vriendeliken, dat ghy my haesteliken overvaren wilt.
 Ik selt u wel loven.* Mittien so dede hy syn buyde
 op, ende gaf hem een gouden penninck, want hy
 had noch al syn gelt. Sy en hadden hem in de
 vangenis niet benomen, dan syn silveren halsbant
 ende syn otaci-bouck. Die veerman was bly van den
 gouden penninck, ende hy maecte syt ever ree,
 ende gaf hem syn kaeche, ende liefte also t'samen
 overvaren. Ende diewyl dat de knecht toeyde, so
 enckh *Walraven* by hem des knechts dagge mit
 syn messen. *Walraven* vraechde hem, *Tot waer
 plaats sult ghy aenbrongen,* Hy seyde, *by Culenbarck.*
 Doe

Doe sprack Walraven ende seyde, *Neen ick en wil daer niet wesen, mer brengt my in Hagesteyn. Ick selt u wel loonen, of wil dy des niet daen, so wil ick't u doen doen mit dese dagge.* Ende als die knecht dū hoorde, doe wert hy vervaert, ende dede also Walraven woude, ende brocht hem in Hagesteyn. Doe gaf *Walraven* die knecht oock een goude peninck, ende is gegaen voer t'Scouter huys, ende clopte daer an, ende riep, datmen hem in laten woude. De dochter van den huys kende al der eerst syn stem, ende also wert hy daer in gelaten. Sy togen hem cleder an, ende leyden vuer an, ende hy warmde hem wel, ende van daer is hy voert gecomen tot *Vianen*, ende sy hebben hem allegader verwondert hier van. *Walraven* is hier na getogen tot onse lieve Vrou te Tienhoven, ende heeft syn peregrimie gedaen, ende heeft onse lieve Vrou geoffert een stuck lants, dat jaerlicx rente ses gulden. Ende oock so liet hy schilderen in een bort de maniere, hoe dat hy uyt de gevangenis quam, ende dede dat hangen voor onse lieve Vrou te Tienhoven. Ende als *Walraven* dus wech gecomen was, so was de Bisscop mit synen quaden Raet al wat begaen, want hy dochte dat Walraven over al vertellen soude, dat hy gepynicht waer geweest, ende dat alle menschen wel souden dencken, datmen niet pynen wel doet lyden, dat een nye en dochte. Ende aldus so dochte die Biscop, dat syn wreetheyt uyt comen soude, ende dat hy dan niet bedriven en soude. O wat grooter onderscheyt isser tusschen desen *David* ende *David* den heylligen Propheet. Want de eerste *David* dede goet de geen die hem doden wou-

wouden, maer dese *David* conde wel quaet doen die hem goet deden. Ende dit quam al uyt quader informatien, ende logenen, dien die partyedragers hem aengebrought hadden. O hoe wel behoeren die Heren voer hem te sien, dat sy niet lichteliken allen logentalen, ende aenbrengers, ende alle geesten en gelooven. Want een logenaer verderft sommels menich goeden mensch, alst hier wel schynt.

Van dat die Heer van Brederoden gepynicht wert.

Dat Lxiii. Capittel.

Omtrent drie weken eer dat *VValraven* uitgebroken was, ende hy al geleden had, dat sy wouden geleden hebben, so hadde die Biscop mit syn quade Raetsluden enan sellen raet, hoe dat hy den Heer van Brederoeden soude mogen daer toe brengen, dat hy oeck soude lyden, al dat *VValraven* geleden hadde. Ende laci, dat schant is te seggen, so hebben sy in hoeren raet gesloten, dat eer t die Heer van Brederoeden niet en soude willen lyden sy souden hem liever mit sware tormenten ende pynen doen lyden, Ende aldus hebben sy hoer ogen verkeert, ende hebben niet angesien den genen, die in den hemel sit, ende geboden heeft aldus seggende in de oude wet? *De onnossele ende de rechtveerdige en suldi niet ter doot brengen*, Mer dat gebot hebben sy al vergeten, ende hebben dat onnosel bloet, ja dat alder edelste Hollants bloet gehandelt oft een dief of moordenaer waer geweest, want sy hebben met swaren pynen hem angegaen, om hem te doen lyden, dat hy nye en dochte, om also saken te vinden, dat sy hem souden mogen doden. Mer God die en heeft dat nochtans niet ver-

verhenget, als men hier na noch wel horen sal. In dese navolgende manier so hebben sy hem gepynt; want deselfde maniere heb ic gelesen in scriften; die hy self mit syn eygen hant achtergelaten heeft. Omtrent dan des hoochtyts sinte Petri ad vincula des avonts op een Donredach omtrent negen uren so quam *Phillipot, Alfons*, ende *Johan Dauti* de Maerschalck totten Heer van Brederoeden opte camer, daer hy lach, ende seyden tot hem: *Myn Heer van Utrecht die heeft ons hier tot u gesent mit dese cedule, die wy hier hebben, dat wy u souden vragen van sommige punten.* Ende sy begonden hem te vragen van den dootslach die *Walraven* gedaen hadde op die *Bilt*, ende van den brant van *Yselsteyn*, ende van den verbant tusschen *Adolf* den jongen Heer van Gelre, ende dat den Heer van *Brederoeden* mit syn broeder den *Raet*, ende die *Overste* van *Utrecht*, souden willen verset hebben op eenen dach, als men een eerste mis soude singer mit noch meer versierde woorden. Ende sy seyden dattet *Walraven* ende *Jan* van *Amerongen* also geseyt hadden: Die Heer van *Brederoeden* die dochte in hem selven; *Nu is my groote bangheit an beyde syden, Want lyde ick dit, so ben ick een doot man, ende lyd ickt niet, so en sel ick hoer pyn niet mogen ontgaen. Nochtans geve ick myn selven God op, ende ick sel die waerheyt seggen;* ende hy sprack tot hem luden aldus: *Men selt nimmermeer van my vernemen, dat ick van dien dootslach yet te voren wist, ende het was my bertelycken leet, dattet geschiet was; ende ick heb daer oock in der staci van der Oerden om geveaecht geweest. Ende van die ander punten,*

daer ghy my na wracbt, en weet ick niet met allen of, daer wil ick op leven en sterven. Ende willen Walraven ende Jan van Amerongen anders seggen, la-
ter my by comen, sy en sullen niet dorren seggen. Doe spraken sy tot den Heer van Brederoede spi-
tich, ende seyden; *U schoone woerden en sullen u niet helpen;* ende sy lieten den Bollert op die camer co-
men mit syn rescap om hem te pynigen. Ende Jan Dauti trat an, ende nam den edel Heer van Bre-
deroden † dat gulden vlies van den hals; dat hy niet waerdich en was an te taltten. Ende daerna sagen sy hem an al offet wolven ende leuwen ge-
weest hadden, die hem verschoren wouden, ende sy togen hem syn clederen uyt, ende bonden hem daerna op een pynbanck seer wredelicken, ende sy goten hem dat lyf vol waters also lange dat hy van hem selver niet en wiste eën wyl tyt, ende lach al voor doot. Als sy dat saghen, so haesteden sy hem seer, ende ontbonden hem van den banck; ende maickten groot vuer, ende *Alfons* nam des Heeren lange tabbert, ende deedse hem om, ende sy wreven syn armen, ende syn handen. Ende doe dat een goede wyl geleden was, doe gingen sy hem weder an te vragen, ende seyden; *Ghy moet we-*
der

† *Contra ordinis privilegium, quo equites ab equiti-
bus, & equitibus ejusdem ordinis, & non ab alio judican-
di. Grot. lib. 2. hist. Egmondus & Hornanus, dolo in curiam
accisi vinctique, rogantes, ut ex aerei velleris privilegia a col-
legis judicarentur, non hoc modo non impetrant, sed extra Bra-
bantiam custodiendi ablegantur, contra jura e plebe infimo cui-
que concessa. Et nec quenquam ex eo ordine licet carceri
mancipare, tantum abest ut torquere, nisi prævio consen-
su equitum ejusdem ordinis minimum sek. Hoofst. lib. 9.
hist.*

der op de banck, of ghy sullet ons seggen. Die edel Heer antwoerde met lachten sin: *Ghy moget my wel doden, mer dat ick niet en weet, dat en kan ick u niet seggen: Segget my, wat gy geseyt wilt hebben. Ick selt gaern seggen.* Sy seyden van den dootflach, van den brant van *Yselfteyn*, van den verbant mit *Adolf* den jongen Heer van Gelre, ende die Overste van Utrecht te verletten. Hy antwoerde: *Ghy wilt dat ick u hier van seg: Ick neemt by dat oerdeel, dat Godt over myn siel oerdelen sel, dat ick hier off niet en weet, off oeck geboert en heb voer dese tyt.* Sy spraken; *Ghy moeder weder an.* Ende de Maerschalc nam hem by der hant, ende woude hem weder opte banck hebben. Die goedertieren Heet die bad genade an den ungenadigen, ende badt hem luden om Goets wil, dat sy die Biscop seggen wouden, dat hy hem om Goets wil bade, dat hy toch tot hem comen woude. Hy soude hem bedencken, ende soude hem al seggen, dat hy wiste, of bedencken konde. Ende also syn sy gescyden van hem, want die schone dach begon te comen. Op die selfden dach dan des morgens so quam *Phillipot* weder tot hem, ende seyde; sy haddent den Biscop geseyt, ende die had hem bevolen, dat hy hem seggen woude, dat hy 't scryven soude, dat hy hem seggen woude. Doe seyde die Heer van *Brederoeden*. *Al wist ick die beele werelt mit sryven te winnen, so en soude ick een woort niet connen sryven, datmen soude mogen lesen.* Aldus so ginck *Phillipot* wech, mer des avonts quamen sy weder om hem * een onrustige nacht te maicken,

Bb 2

ende

* *Atrox & detestandum hoc. Et quid tam inauditum, quam*

ende seyden tot hem, dat de Biscop veel quaets gesproken hadde, dat sy aldus sonder besceyt van hem gesceyden waren, dat hy hem luden nu seggen woude, dat hy den Biscop geseit woude hebben. Die Heer van Brederoeden seyde; *Segget myn Heer van Utrecht, dat hy niet vinden en sel van sulcke punten in my. Mer ick wil myn hoofi geern in syn schoot leggen van enich punte, die ick tegens hem misdaen mach hebben, ende wat hy dan van my gedaen wil hebben, dat wil ick gaern doen.* Phillipot die seyde, *Vat soude myn Heer u doen off seggen, als ghy niet en bekennt misdaen te hebben.* Ende hy antwoerde; *Hy en sel in my niet vinden. Hy laet my hier blyven ongepynt een jaer lang of twee, ende verneemt hy dan yet in 't waer, dat ick anders weet, dan ick nu seg, soo geef ick hem al, dat ick van hem te leen houde, ende hy laet oock myns Geduchtichs*
 • *Heren mannen comen. Ick sel my verwilcoren op myn lyf ende goet, ende voert van myn leengoeden ende eygen goeden, die ick in der werlt heb, vintmen dat ick van dese punten weet, so ist my lief, dat myn Geduchtige Heer Hertoch Karel my doe houden an so menigen stuck, als ick leden an myn lyff heb, ende hy neem al myn goet, ende laet myn wyf ende kinder after landt lopen om broot.* Doe seyde die Maerscalck. *Al uwe parabelen en sellen u niet helpen, Vel op ghy*

quam nocturnum supplicium, ut est apud Senecam. lib. 3. de iras? Execratur id Ammianus lib. 28. hist. cap. 1. tanquam capus fontium pariterque Anepsiam horrore medio tenebrarum audire disposuit, quo tempore hebetari solent obstricta terroribus mentes, ut inter innumera multa Ajax quoque Homericus docet, optans perire potius luce, quam pati formidinis augmenta nocturna.

ghy moeder weder an. Hy bad genade, ende bad, dat sy beyden wouden went des anderen daecbs. Hy soude hem bedencken, ende wat dat hy wiste, dat soude hy hem garen seggen. Sy seyden. *Neen, daer en moochdy niet mede deur, Ghy sult ons ander besceyt seggen.* Hy seyde, *Wilyd my immer doot hebben, wilt u God gunnen, ghy hebt et guet te doen.* Sy seyden; *waerom wilyd 't versaken, want Jan van Amerongen ende Valraven die seggent goet ront. Ende ick so isser een gecomen wyf dat Haf van Gelrelant, als Gysbert van Randwycks soen, die claer genoech seyt, dattet goet te verstaen is, datter verbant is.* Doe seyden die Heer van Brederoeden; *Vy hebben wel vrientlike woerden mit den jongen Heer van Gelre gebadt, mer daer en syn geen scriften of, ende men sel daer anders niet vinden.* Sy en wouden daer mede niet te vreden wesen, ende daerom doe hy sach, dat hy weder gepynicht soude worden, doe ginck hy wat versieren om de pyn te ontgaen, geliken hy na noch geseyt heeft *Philips de bastart van Brabant, den Heer van Crubeeck, ende Meester Jan van Haetwyn, ende na den Heer van Bergen, ende Meester Jan Vael.* Des Sonendachs daer na als die Heer van Brederoeden misse hadde gehoort, so ontboot hy *Phillipot*, ende seyde tot hem; *Myn lieve Heer Casteleyn. Ick hebbe nu misse gehoort, ende hebbe God van hemelryck in des Priesters handen gesien. Ick seg u by den seluen God, die over myn siel oordelen sel, ende by den eedt, die ick myn Heer van Bourgoengen gedaen heb, al dat ick geseyt heb, dat heb ick versiert ende gelogen, om de pynen te ontgaen, ende ick bid u om Goets wil, dat ghy 't myn.*

Heer van Utrechts te kennen wilt geven, Hy en sel nimmermeer anders in der waerbeyt vinden. Phillipot seyde, hy woude geerne doen, mer hy had anxt, datter de Biscop niet mede te vreden soude wesen. Des Dynsdachs s'avonts daer na quamen sy weder, ende seyden tot hem, of hy met hem spotten woude, dat hy hem eens geseyt hadde, dat hy dat nu wedერიep. Ende sy seyden, *Vel op, Ghy moet'er weder an.* Hy seyde, *Ghy moget my wel doden, mer ghy en seltet nimmermeer anders bevinden.* Sy seyden. *Vel op, Ghy moet'er an.* Hy antwoerde. *Ik en wil myn selven niet doden, Vil dy't my doen. Ick en kans niet keeren.* Aldus so togen sy hem uyt den bedde, daer hy in lach, ende gingen mit hem te werck, tot dat hy al overgaf dat hy in syn lyf hadde. Doe seyden sy, *Vil dy's ons niet seggen.* Hy antwoerde; *wat wildy geseyt hebben.* Sy seyden; *Jan van Amerongen, ende Walraven hebben doch bekend, ende ghy wiltet versaken.* Hy seyde, *Laetse by my comen, Ghy sultet vinden, dat sy 't niet seggen en sullen, daer ick 't hoer.* Doe seyde Phillipot, ende sat optie trappen, daer men in quam in eenen langen rabbert, die hem de Domproest des Heeren van Brederoedens broeder gegeven hadde, *Ghy sultet ons seggen, al soudmen twee jaer lanck alle avont aldus mit u spelen.* Doe die Heer van Brederoeden dat hoerde, doe seyde hy. *Het is waer, dat ick te voren geseyt heb.* Doe seyde Jan Dauci, *Ghy sultet vliis weder versaken.* Hy seyde, *Ick en sal niet.* Jan Dauci sprack doe voort, *Vildy't nemen op u Ridderescap.* Daer en woude hy niet op antwoorden. Mer hy bad, dat sy hem doch ont-

bin-

binden wouden. Want de Maerschalck had hem de houten, daermen mede woelt, op syn scheenen doen woelen, die de Bollert voer onder gewoelt had, ende lach also lange tyt, eer sy hem ontbonden. Ende voert so bad hy al dat hy bidden conste, dat sy hem die nacht voert mit vreden laten wouden. Ende also ontbonden sy hem, ende lieten hem blyven. Des anderen daechs so quamen sy weder, ende doe had hy hem wat bedocht, hoe dat hy hem seggen soude, om de pyn te ontgaen, ende also als sy doe screven, mer sy screven wel so veel als hy seyde, ende oock meer daer toe, dat hy oock tot *Phillip* seyde, doe hy't teykende. Ende dit bleef doe alsoo staen tot sinte Bertheleuus avont, dat was daechs daer na als *Vatruven* uytgebroken was. Ende doe quam *Phillip* mit *Alfons* ende meer ander, ende seyden tot hem, dat hy soude op een ander Camer wesen, de Biscop woude dat vermaeken ende afbreken. Hy ginck mit hem luden, ende sy leyden hem boven op den groten toren, ende sloten hem twee sware boeyen an syn beenen, ende lieten hem daer mede nacht ende dach ontrent een maent lang. Daer na so quam *Philips* de bastart van Brabant, de Heer van *Crubeek*, mit Meester *Jan* van *Haetwyn* Raetsheer van Hollant, ende examinuerden hem, ende hy waende, dat sy hem gepynicht wouden hebben, want hy sach daer oock de vier, die hem plagen te pynigen, ende daerom so seyde hy de waerheyt van al dat sy hem vraechden. Ende hy was dat gemoet, doe Hertoch *Karls* raet hem vraechde, dat hy liever gestorven hadde dan eens gelogen.

Van dat die Heer van Brederoeden verouert werde.

Dat LXIV. Capittel.

Die Biscop van Utrecht die sende scriften tot Hertoch *Karel* synen btoeder van al dat geen dat de Heer van Brederoeden geleden hadde, ende was begeerende, datmen den voersyden Heer verwyfde ter doot, ende datmen daer doden soude. Ende dit dede de Biscop daerom, op dat hy niet comen soude tot Hertoch *Karels* tegenwoordicheit. Want hy dochte, dat hy't dan versaken soude, ende soude seggen, dat hy't van pynen geleden hadde. Hertoch *Kaerl* die is seer toernich geworden uyt dier scriften, ende heeft raet mit synen Heren gehouden, watmen mit den Heere van Brederoeden doen soude. Ende sy hebben allegader geraden, datmen hem soude laten comen tot Hertoch *Karel*, op datmen also te bet tot die waerheit mochte comen. Doe sende Hertoch *Karel Johan* den Heer van Bergen mit Meester *Johan Haetwyn* tot Biscop *David*, om den Heer van Brederoeden ende *Johan van Amcrougen* van daer te brengen tot Hertoch *Karel*. Aldus so is dan die Heer van Bergen ende Meester *Johan Haetwyn* totten Heer van Brederoeden gecomen, ende hadden by hem *Phillipot* ende die Maeriscalck mit enen Scryver, ende eeden hem by God, ende by syn Kerstenheit, ende by den eedt, die hy Hertoch *Karel* gedaen hadde die waerheyt te seggen van al, dat sy hem vragen soudent. Ende hy dede dat gaern. Doe wert hem al veel gevraecht ende seer scerpelick, al had hi den Heer van Bergen bifonder sy-

synen vader dootgeflagen, hy en mocht hem niet
 naerre gaen, dan hy dede, mit quade ende verwaer-
 tlike woerden, ende dan mit suete bedriechlike woer-
 den, om hem vander waerheyt te leyden. Ende die
 Heer van Brederoeden heeft hem geseit, daer hy
 by blyven woude, datmen in der waerheyt so vin-
 den sal, ende oeck noch veel bet verclaren woude,
 alst Hertoch *Karel* beliefte, wantet hem luden al
 veel te scriven was, als hem dochte, na de woerden
 die sy hem seyden. Mer doe sy twee dagen gescre-
 ven hadden, doe quamen sy opten derden dach we-
 der omtrent vier uren voor middach, ende vraech-
 den hem, of hy't niet bet verclaren en woude, ende
 seyden, dat Hertoch *Karel* hem hadde bevolen de
 waerheyt te vernemen, op dat alrescerpste. Ende
 sy hadden den *Bollert* by hem, ende lieten hem mit
 banck ende rescap op die camer comen, ende sy
 ontkleden hem, ende setten hem op de pynbanck.
 Ende als hy daer op was gaen sitten, so seyden
 sy, *Verclaert u sonderlinge van den verbant, ende
 den dootslach.* Die edel Heer van Brederoeden die
 antwoerde ende seyde. *Ghy hebbet my by mynen God
 end eed besworen. Ick heb u de waerheyt geseyt, en-
 de wil dy's niet geloven. Siet de Bollert is nu hier.
 Ick sal myn hals uytsteken, ende besegelent met myn
 bloet. Ghy en wilt niet dat ick liege, ende ghy en wilt
 my niet geloven, dat ick u in der waerheyt geseyt hebbe.*
 Doe stont die Heer van Bergen op mit Meester *Fan*
 van *Haelwyn*, ende gingen daer *Phillipot* ende die
 Maerschalck stonden op die selve camer, ende spra-
 ken een weynich t'samen. Ende doe seyde die Heer
 van Bergen, *Heer van Brederoeden, In der eere*

Gods so selment u nu verdragen, ter tyt toe, dat wy weder comen tot u, Bedenct u wel, wy willent doch weten. Hy antwoerde ende seyde; Ick heb u de waerheyt geseit van dat ghy my gevraecht hebt. Vraget my vriiken. Ick sal u de waerheyt wel seggen, daer ick op leven ende steruen wil. Doe seyde die Heer van Bergen; Ghy hebt al eer wel geseit by uwen eede, dat ghy't gedaen hebt. Daer op so sprack hy aldus: Hier syn dese twee, die by my in myner pinen geweest hebben. Dat yemant van hem beiden segge, Dat ick by minen God off eede geleden heb, dat ick 'et gedaen soude hebben, ick sel my eem lit van mynen vinger of laten houden. Ende doe die Heer van Bergen sach, dat hy niet naerre en conde comen, so heeft hy den Heer van Brederoeden mit *Johan van Amerongen* uyt der vangenis genomen int jaer ons Heeren † c13. cccc. lxxi. omtrent sinte Pauwels dach *conversi*, ende is daer mede te scheep getogen tot Bergen an Zoom, om van daer voert te trecken tot Hertoch *Kaerl*. Mer die Heer van Bergen hadde also lang onder weech geweest, dat Hertoch *Karel* was getogen in dat oorloch tegen den Coningh van Vrancryck mit syn beleggh, dat hy maicte voor Amiens. Ende doe wast bevolen, dat men den Heer van *Brederoeden* soude brengen mit *Jan van Amerongen* tot Cortryck in Vlaenderen, om te wachten, went Hertoch *Karel* weder quam uyt dat oerloch van Vrancryck. T'welck also geschiede, ende daer so was de Heer van Brederoeden in een hoefche vangenis. Ende syn bastaert soen *Reynolt* was eens by hem int beginfel al heymelick. Ende na dat Hertoch *Karel* weder gecomen was

que.

† c13.
cccc.
lxxi.

omtrent Mey , so worden sy gebrocht opt slot te *Repelmont* , ende daer waren sy omtrent een jaer langh noch gevangen.

*Van dat de Heer van Brederoden vry ende
quyt gewyst wert van Hertoch Karel.*

Dat XLV. Capittel.

Int jaer ons Heeren cix. cccc. LXXII. als die Heer van Brederode onschuldich was gevonden van al , datmen hem overgeleit hadde , so daechde Hertoch *Karel* alle de geen , die tegen den Heer van Brederoeden yet seggen woude, Mer daer en quam niemant dan Biscop *Davids* raet, ende eyfste hem weder in synre vangenis te halen. Ende dat en worde niet toegelaten , mer Hertoch *Karel* * gingh te recht sitten op den vierden dach in de Mey , ende die Heer van Brederoeden quam eerliken int recht staen, hebbende by hem Graef *Engelbrecht* van *Nassouwen*, *Johan* den Heer van *Cricky* , Heer *Simon* van *Lal-leyn* Heer van *Montigni*, Heren van der Oerde des gulden vlies, ende noch wel negen of tien Bannerheeren, oft sonen van Bannerheren daer toe van *Vrouwe Yolende* syns wyfs wegen. Ende syn Advocaet dede de relaci syns onschulds also eerliken, dat alle die Heeren hem daer of verwonderden. Ende Hertoch *Karel* na dat hy den Heer van Brede-

100-

* *Exemplo magnorum Principum , Justiniani , nov. 88. in prof. Augusti , Sueton. in ej. vit. Trajani , Plin. 4. epist. 21. Interfui Principis optimi cognitioni in consilium assumptus. Idem in Panegyric. Quid in omnibus cognitionibus quam mitis severitas , quam non dissoluta clementia. &c. Idem a Germanicis olim saepius factitatum. Gryphiand. de Weichbild. Saxo. 267. 61. in fin.*

roeden quyt gewyft hadde , fo sprack hy daerna tot *Johan* den Heer van *Cricky* , ende Heer *Simon* van *Lalleyng* aldus: *Want den Heer van Brederoeden aldus strengelicken besocht is geweest , ende by nochtans onsculdick gevonden is , so heb ick in den sin hem noch also boechte verheffen , als by ye verdruct is geweest.* Ende aldus so is dat onnosel bloet behouden in dien dach. Ende Heer *Reynolt* die edel Heer van Brederoeden en is God niet ondancckaer hier van geweest , mer hy heeft Godt altyt gedanct in synre gebeden van dat hy hem aldus verloft heeft van de handen synre vianden. Ende na dat hy in eerliker manieren in *Hollant* quam , so ontvingen hem die van *Dordrecht* mit groter eeren, ende desgelycx so deden oock die van *Scoenhoven*. Ende also quam hy ten lesten in *Vianen* tot syns selfs onderlaten. Ende aldaer so quamen oock alle de *Overste* van den lande van *Vyanen*, ende van der *Ameyd*, ende ontvingen hem oock mit betamelicke manieren. Ende desgelycks so gesciede hem oock in ander Steden van *Hollant*, in *Noorthollant*, ende in syns selfs landen van Brederoeden. Ende daerna so is Hertoch *Karel* in *Hollant* gecomen, ende die dede hem oock groote eer. Want waer dat hy in *Hollant* reyfde van Stede tot Stede, daer nam hy den Heer van Brederoeden an syn sy, dat alle de Heeren van Brederoedens vianden seer mishaechde. Daerna int jaer ons Heeren † c10. cccc. lxxiii. op *Meydach* so hielt Hertoch *Karel* de staci van de *Oerden* des gulden vlies tot *Valencyn* in *Henegouwen*, ende daer so quam doe mede Heer *Reynolt* die edel Heer van Brederoeden als een Heer van der *Oerden* mit syn gulden vlies.

† c10.
cccc.
lxxiii.

vlies om den hals, ende hem so wert daer oock groote eer gedaen. Des jaers daerna want *Jan van Amerongen* oock onschuldich was gevonden, so is hy mede vry ende quyt gewyft, ende was noch na weder Schout tot Utrecht.

Van Heer Reynolt van Brederoedens doot.

Dat LXVI. Capittel.

Na dat Heer *Reynolt* de Heer van Brederoeden uyt syn noot ende last vri was geworden, so dochte hy voert, hoe dat hy syn lieve Broeder de Domproeft soude helpen mogen uyt Biscop *David*s vangenis. Hierom so heeft hy dicwils subtielen raet gehouden mit syn magen ende vrienden, die hy oock gebeden heeft, dat sy hem hier in helpen wouden, t'welck sy hem geloeft hebben. Als hy dan Hertoch *Karel* daerom mede gebeden hadde, so screef deselve Heer tot Biscop *David* syn broeder, biddende hem voer den Domproeft, also hy geliken hi sonder misdaet waer, dat hy hem oock so soude laten vry uyt de vangenis gaen. Ende in dese tyden dat die edel Heer van Brederoeden in dese saick onledich was mit reysen ende mit vrienden te maicken, so is hy haestich sieck geworden van quaden wyn, die hy tot Hairlem hadde gedroncken. Alle die geen die mit hem geweest hadden, die spogen ende gaven over alle dat sy gegeten ende gedroncken hadden, mer die Heer van Brederoeden mocht niet overgeven, waerom dat hy sieck tot *Vianen* quam, ende was daer sieck omtrent elf dagen eer hy sterff. Ende doe hy voelde, dat hy sterven soude, so liet hy hem geven syn uysterste sacramenten, ende oock so

so dede hy tot hem comen syn twee sonen, de Pastoer van *Vyanen* mit dat volle gerecht van *Vyanen*. Als dese al by een waren in syn Camer, daer hy sieck lach, ende die Vrou van *Brederoeden* syn wyff by hem stont, so beval hy die voechdi van syn kinderen syn Vrou na synre doot in tegenwoordicheit van hem allen. Ende daer na so wert hem op syn bedde gelanget Joncker *Walraven* syn outste soen, ende hy cussede hem, ende beval hem, dat hy syn Vrou-moeder alle tyt onderdanich soude wesen. Daerna so sterf hy int * jaer ons Heeren **civ. cccc. drie** en t'seventich op die **xvi. dach** in **Octobri**, dat doe vridach was. Ende na syn doot so wouden sommige, datmen op soude sniden, om te vernemen, of hy vergeven waer geweest. Sommige ander meenden, hy waer doot, ende men mochts niet weder levendich maken met opsniden, ende het mocht veel fantesien maken. Waerom dat sy rieden, datmen hem also begraven soude. Ende aldus sonder opsniden so wert hy binnen *Vyanen* by syn vader eerliken begraven, na dat hy Heer van *Brederoeden* waer geweest ses en vyftich jaer. Ende bysonderlinge is te mercken, dat dese edel Heer op een Vridach was hy gevangen, op een Vridach was hy verlost van des Biscops vangenis, ende op een Vrydach was hy quyt gewyft van Hertoch *Karel*, ende op een Vrydach quam hy weder tot *Vianen*. Noch op een Vrydach so was geboren Joncker *Walraven* syn outste soon, ende op een Vrydach so sterf hy, als geleyt is, doe hy out was acht ende vyftich jaer. Syn bastert soen *Reynolt* die nam tot enen wyve Joffer *Margriet Jan Ruycbrochs* dochter, die een Raetsheer van **Hol-**

• civ.
cccc.
LXXIII.

Hollant was, daer hy by wan twee sonen, als *Joest* ende *Reynolt*, ende een dochter, die *Johanna* hiet. Hy timmerde dat hoge huys by de Cappel binnen Heemstede. Ende *Jan* de bastaert nam te wive *Lysbeth Gelis Willemssen* dochter binnen Haerlem, daer hy by wan een soon die *Joest* hiet. Ende jonge *Jan* de bastert die wert Pastoer van Tienhoven.

Hoe dat Joncker Gysbrecht de Domproest uyt de gevangenis gecomen is, ende daerna gestorven is.

Dat LXVII. Capittel.

Als Biscop *David* vernam, dat die Heer van Brederoeden gestorven was, so hielt hy hem veel te straffer, tegens alle die geen, die arbeiden om den Domproest te verlossen uyt de vangenis, ende ten lesten so worden die Biscop van dien sin, dat hy hem wel woude uyt de vangenis laten, behoudelicken dat hi de Domproesti over soude geven, ende dat hy hem oock soude verbinden met syn eygen segel te varen uyt dat Bisdome van Utrecht, ende daer niet weder in te comen also lang als hi leefde. Doe dit de Domproest vernam, ende mede dat syn broeder de Heer van Brederoeden gestorven was, so heeft hy dit liever willen doen, dan langer in de vangenis te bliven. Na dat hy dan de Domproesti resigneert hadde, so is Domproest t'Utrecht geworden Meester *Simon* vander *Shrys*, die Hertoch *Karels medicus* was. Die renten, die Joncker *Gysbrecht* voersz op dat Bisdome van Utrecht tot syn lyf hadde, die heeft hy noch behouden, mit meer

o c13.
cccc.
LXXIV.

meer andere beneficien ende geestelycke provenuen:
Ende aldus so is hy uyt des Biscops vangenis gecomen int jaer ons Heeren * c13. cccc. en vier en t'eventich omtrent onser liever Vrouwen dach *assumptio*, na dat hy gevangen geweest hadde vier jaer ende twee maenden. Ende hy is te scheep getogen de Leck neder verby Vianen. Ende doe hy voor *Pyanen* by dat lant was, so stonden daer op dat *Hoest* syn twee neven als Joncker *VValraven* ende Joncker *Frans* syn broeders soonen, die in syn schip gedaen worden. Ende als hy diē gecusslet hadde, so seyde hy, *Hadiu myn lieve neven*. Als sy dan weder uyt syn scip gedaen waren, so reysde hy voert tot Breda by Graef *Engelbrecht* van *Nassouwen* om aldaer te wonen. Ende als hy daer een jaer gewoont hadde, so sterf hy daer int jaer ons Heren † c13. cccc. LXXV. ende wert tot sinte Geertrudenberghe begraven in dat Cathusers clooster. Hy hadde oock veel bastarden, als Meester *Matbys* Canonic

† c13.
cccc.
LXXV.

* De his nick tot sint Johans t'Utrecht, *Foris*, *VValraven*, etiam Heer *Reynolt* Canonic tot Maestricht, Heer *Henrick* Canonic tot Borchlo, *Antonis*, *Pieter*, ende Bocken- *Pons*, *Johanna* een nonne tot Delf in sinte Agnic- bergius *ten* clooster, *Heytwich*, *VWillem* van der *Gou* en wyf, *tr. de Bre-* *derodius*, *Elisabeth*, *Lambrecht* van *Hamersvelts* wyf, ende *cap. 16. in* *Machteit* *Gysbert* *Piecken* wyf. *Foris* nam tot syn *fin. Pra-* *modum* anderde wyf. . . . *Philips* *Ruybroecks* enige dochter, *hzc indi-* *tia, quam* die een Raetsheer van Hollant was, ende was *Fan* *vovent* *Ruybroecks* soon, die oock Raetsheer van Hollant *clerici,* geweest hadde, ende hy hadde veel sonen ende doch- *castitatis.* ters after gelaten. Item de Biscop van Utrecht en is sonder verdriet na dese tyt niet gebleven, want na *twie*

twie jaren so is Hertoch *Karel* van syn vianden verslagen geweest in een stryt voer Nanfy. Ende na syn doot so rebelleerden tegen den Biscop die van Utrecht ende die van Amersfoort. Ende de Biscop wert gevangen t'Utrecht, ende tot Amersfoort gebrocht. In die vangenis was hy by twintich weken. Ende hem bewaerde Heer *Reynolt* van *Brucbusen* Ridder des Heer van Brederoedens susters soon.

Van Heer Walraven de XVIII. Heer van Brederode.

Dat LXVIII. Capittel.

Int jaer ons Heeren c10. cccc. LXXVI. na dat Heer *Reynolt* die Heer van Brederoeden gestorven was, so is Joncker *Walraven* syn outste soon, die doe was out elf jaer, geworden Heer van Brederoeden, van Vianen, Burchgraef van Utrecht, ende Heer van der Ameyd. Hy was de achtienste Heer van Brederoeden, ende was geboren int jaer ons Heeren c10. cccc. ende LXII. op sinte *Seveers* dach, die doe was op een Vridach. Ende Joncker *Franis* syn broeder, die was geboren int jaer ons Heeren c10. cccc. vyf ende t'lestich daechs na sinte *Blasius* dach. Ende want dan Joncker *Walraventoch* seer jong was soe heeft Vrou *Yolenda* de Vrou van Brederoeden al hoer soens Heerlicheneden aengenomen te regieren, ende sy liet haer die voochdy toe befelegen van Hertoch *Karel* van *Bourgoengen*, Grave van *Holland*, in alsulcker manieren als die Heer van Brederoeden die voochdy in syn uterste haer bevolen hadde in tegenwoordicheyt des Pastoers, ende des volen gerechts van Vianen. Sy heeft dan die voochdy

dy geregeert vier jaer langh, mer sy en mochte niet rustelick regeeren, als men wel lesen mach in dese navolgende Capittelen. Int jaer ons Heren MD. cccc. LXXIV. so lach Hertoch *Karel* voer *Nuys*, ende dat beleg duerde bekant een jaer langh.

Van een oploop die binnen Vyänen gesiede.

Dat LXXIX. Capittel.

† Rey-
noldum
vocat su-
pra, na-
tum ami-
ta Brede-
rodii, &
Gerardo
domino
de Waer-
denburch
de Amero-
yen, & de
Broechu-
sen. Vid.
supr. cap.
46.

Int jaer ons Heeren MD. cccc. en LXXV. omtrent ses dagen voer sinte Severyns dach so waren tot Vyänen gecomen *Walraven* de Heer van Ameto-
yen, ende Heer † *Reyner* van *Broechusen* Ridder, ge-
broeders uyt vervolch der Bastarden van Brederoe-
den, ende wouden hem der voechdyen onderwijn-
den, ende te niet maken, dat de Heer van Brede-
roeden saliger gedachten in syn uyterste de Vrou van
Brederoeden syn wyf bevolen hadde, so hy niemant
en wilt, die syn kinderen het regieren soude dan die
moeder. Ende hier of so quam een opstal van par-
tien onder de gemeente van Vyänen, also dat de
Bastert *Walravens* knecht *Jan* genoemt, ende *Ge-
rit* de *Griemer* quamen op sinte Severyns nacht voer
Batesteyn ten huse luyfteren, ende de wakers wor-
dent gewaer, ende riepen van den huse, *Wie daer*.
Mer sy en gaven geen antwoert, ende worpen met
steen en na die wakers. Des so quamen doe twee wa-
kers van den huse, als *Jan* van *Beeft* ende *Allert
Coel*, ende schoten elck enen schoot, also dat *Jan*
de bastarts knecht geraict wort in syn arm. Doe liep
hy ende claechdet Heer *Reyner* voergenoemt, van
welcken wort een groot rumoer in der Stat van Vya-
nen, want de clock wert geslagen alle den heelen
nacht

nacht deur, ende Heer *Reyner* sloech de Vyaensche poort op by de kerck mit hameren, ende *Gysbrecht* van *Beest* nam dat yserwerck uyt de wyttmolen, dat men daer niet mede malen en mocht. Ende die Vrou van Brederoeden leynde twee sack korens op de molen om die te malen, mer *Gysbrecht* voerlz nam dat koren, ende lietet tot sinen huse draegen. Ende sy stonden den gantsen nacht int barnas, ende hadden oen bernende heerpan uyt den Raethu- se gesteken. Ende die Joncker van Brederoeden mit syn Vrouw moeder, broeder, susteren, ende sommige van syn vrienden, magen, ende onder- saten bleven op den huse. Ende die Vrou van Brede- roeden wert mit haer vrienden des nachts te rade, also dat sy boden uyt van den huse seynden mit scriften an den Burchgraef van Montfoort, Heer *Willem* den Proost van Oudemonster, ende die Joffer van *Beverweert*. Welcke vroeck voor de middach tot Vianen quamen, mer binnen tyde eer dat dese voerlz quamen, so hadden *Walraven* van *Ameroyen* ende Heer *Reynier* mit de bastarden voerlz des Jonckers vrienden van hoer bedden gehaelt, als *Willem* van *Wael*, *Lubbert* van *Groenewou*, *Dirck* van *Alphen*, ende meer ander, ende hem wert groote ver- smaetheit bewesen mit woorden ende wercken. Ende ten lesten so worden sy also te rade, dat sy *Willem* van *Wael*, *Dirck* van *Alphen*, ende meer ander boven seynden an die Vrou ende hoer vrienden om te dadingen. Hier en binnen so quam Heer *Johan* die Burchgraef van Montfoort, Heer *Willem* die Proost, ende de Joncfrou van *Beverweert* voerlz, de welke seer lang ende breet tusschen beyden over-

gingen om gonst ende vrientscap te maken, mer sy en conden niet naerre comen, dan dair wort gemaict een compromisse, ende alle ding wert opgestelt tot Meydage toe naestcomende tot verclaringe dan te doen by den Heer van *Humbercoert*, of die hy daer toe deputeerde. Dõe worden daer acht of negen balling slants geleit, als *Gerit die Griemer*, *Henrick Coentensse*, *Lau Adriaensse*, *Gerit Struyck*, *Herman van Mynen*, *Jan Plunis*, *Jan Struyck*, ende *Henrick van der Vey*. Ende *VValraven van Ameroyen* ende Heer *Reyner van Broeckhuysen* mit die bastarden van Brederoden die moften oeck gaen uyt *Vianen*, want die Vrou van Brederoeden hadde an Heer *VValraven van Haesten* gescreven, ende die brocht een grooten hoop volcks mit hem. Ende *Jan Lueff* brocht oock tot der Vrouwen behoeff een deel gesellen mit een Capiteyn van den Heer van *Humbercoert*. Ende aldus so heeft die Vrou van Brederoeden de overhant gehouden, ende sy bleef tot *Vianen*, ende behielt een deel ruteren by haer, ende dede grooté cost. Item doe Meydach quam, daer of woerfz is, so lach Heer *Reyner* in dienst des Hertochs *Karels* van Bourgoengen, also dat dat compromis ende geblyf bleef leggen, want Heer *Reyner* nye uyt den dienst en quam, dan doe de woerfz Hertoge was verslegen vóor *Nansi*, ende Heer *Reyner* wert in den stryt gevangen, mer corts daer na so coste hy hem selven uyt de vangenis. Ende dit gesciede int jaer ons Heren *MD. CCCC. LXXVIF.* op den dertien avont.

Hee

*Hoe dat Heer Reyner die Stede van Vianen heeft
in gecregen.*

Dat LXX. Capittel.

Int jaer ons Heeren MD. CCCC. LXXVII. als Hertoch *Karel* op dertien avont voor *Nauſi* in Loreynen in de ſtryt doot gebleven was, ſo is *Vrou Mari* ſyn eenige dochter *Vrou* geworden van ſyn landen en Heerlichkeiten. Dese *Vrou* dede corts daer na *Adolf* den Prins van *Gelre* uyt ſyn vangenis halen, ende tot *Gent* brengen by haer. Oeck ſo maecte dese voerſz *Vrou* in de vaſten des jaers voerſz Heer *Wolfert* den Heer van der *Veer* Stedehouder van *Hollant*. Welcke Heer van der *Veer* oock Graef wert van *Gramprey*, ende Graef van *Bochain*. In dese ſelfde vaſten, ſo quam Meester *Gerit Calſlagen* van *Gent* in *Vyanen* tot die *Vrou* van *Brederoeden*, aldus ſeggende; *Lieve Vrou*, myn Heer van *Gelre* doet u weerdelick groeten, ende by laet u weten, dat men de ordinancs ende ſtaet van onse *Hertoginne Vrou Mari* nu by *Paefcen* ſtellen ende ordineren ſal. Ende daerom bid by u, dat ghy mit u ſonen ende dochteren tot *Gent* voor *Paſchen* comen wilt, op dat men u kinderen ſtellen mach mit ander edelen in die dienſt ende int *Hof* van onse *Hertoginne Vrou Mari*. Die edel *Vrou* van *Brederoeden*, als ſy dit gehoort hadde, ſo is ſy ontrent midvaſten getogen tot *Gent* int *Hoff* voerſz mit alle hare kinderen, ſonen, ende dochteren. Ende ſy hadde *Sweer* van *Vyanen* bevolen dat huys ende *Stede* van *Vyanen* mit dat lant van *Vyanen* te bewaren mitten vrienden, die ſy tot *Vyanen* hadde. Daer na opten beloken *Paefchdach* na middach ſo

quam *Sweer* van *Vyanen* van den huse op die Voer-
 straet, ende daer quam *Wouter* van der *Donck*, en-
 de wert scelende mit scerpen woorden tegen *Sweer*
 voersz. Ende tot twee herbergen waren vergaderin-
 ge van poerteren, ende die quamen *Wouter* te ha-
 ten, also alst scheen, dattet een opset was, ende
 leydent *Sweer* also na, dat sy hem weder dreven
 tot *Batesteyn* opt huys, ende hem so volchden een
 deel poerters opten huse, die 't mit hem daer ont-
 hielden. Als dit aldus gefciet was, so quam *Herman*
Coenen mit een deel gewapenderhant voor die Lant-
 poert, ende eyscede van den poertier die slotel van des
 Jonckeren wegen van Brederoeden, nochtans was
 hy contrari den Joncker. Ende die Poertier gaf hem
 die slotel, ende hy seynde terstont om die ballingen
 voersz, die tot *Hagesteyn* lagen, ende wachten op
 haer hant. Ende als dese by *Vyanen* gecomen wa-
 ren, so sloten sy die poort al vast toe, ende sy wa-
 ren seer sterck int harnas op te straet by een, also
 dat op ten huys niemant comen en mocht. Ende
 sy ontboden *Reynolt* den bastart van Brederoeden,
 die op die tyt tot *Culenborch* lach, dat hy by hem
 comen woude om hoer Capiteyn te wesen. Doe
 quam *Reynolt* die bastaert tot *Vyanen*, ende had by
 hem vyf gefellen van *Culenburch*. Doe screeff *Sweer*
 van *Vyanen* een brieft an de Vrou van Brederoe-
 den, om te weten, hoe hy hem hebben soude,
 Ende hy sende *Henrick Maertensse* uyt, die op die
 tyt bode was, after van *Batesteyn* off, ende beval
 hem, hoe hy hem hebben soude int uytgaen ende
 int weder comen, dat hy al te samen vergat, en-
 de ginck voer de *Viaensche* poort, ende liet hem
 daer

daer in laten, ende ginck in *Melis* huys van *Beest*, daer was *Reynolt* die bastart, *Henrick* van der *Wiers*, ende meer ander, ende sy visiteerden den brief, ende slotense weder toe. Ende die bode loefde hem luden, als hy weder quam, so soude hy syn antwoert tot hem luden brengen, op dat sy hem daer na rechten mochten, ende also is de bode gereyft na myn Vrou van Brederoeden. Ende *Reyner* van *Braechusen* hadden sy oock beschreven by hem tot Vianen te comen. Ende hi quam terstont des Vridachs na beloken Paschen, ende brocht mit hem *Ludolf* van den *Berge*, Heere tot *Hedel*, *Albert* van *Bommel*, *Gouert* van *Scherpenfeel* mit veel ruiteren, ende doe gingen sy terstont, ende leyden een bolwerck after *Batsteyn*. Ende doe anderen daechs so quamen *Johan* van *Vueren*, ende *Gerit* van *Broechusen* van *Brakel* oock mit een deel knechten, ende doe setten sy een waeck after *Batsteyn* alle nacht. Oeck so hadden sy gefellen geleit in *Villem Hysinx* huse, die seer schoten int Hoff. Ende sy schoten weer van den toern met een groote bosse boven deur *Villem Hysinx* huse groote gaten. In deser mangeling so quam die Joncfrou van *Beverweert* tot Vianen met *Philips* den Bastert van *Bachou* om wat goets te doen tusschen beyden, ende sy maeckten een bestant, dat niemant van genen syden yet doen soude, ende ginck over ende weder over. Mer doe sy sach, dat sy niet bedriuen en mochte, so sende sy *Philips* de bastart voergenoemt boven om *Sweer* mit syn vrienden te seggen, dat sy niet goets daer in doen en conde, ende dat sy scherp toe souden sien. Ende doe *Phi-*

lips weder van den Hove ginck, so wert hy mit een knipbosse gescoten in syn lyf uyt *VWillem Hysinx* huys boven gelove, daer die Joncfrou voerge-noemt seer toornich om was, ende toech terstont uit Vianen. Ende onder desen so quam *VValraven* de bastart van Brederoeden in Vianen, ende had by hem een deel gefellen uyt *Langerack*. Ende *Reyner* van *Broebusen* wert tot Vyanen Ruwaert gecoren van der Stede ende van den lande van Vy-anen, ende van der Ameyden, ende hem wert doe gelooft al sulke costen, als hy in voorleden tyden in de vedemerct ende oick nu gedaen hadde, ende noch doen soude. Item doe begeerde Heer *Reyner*, dat men hem een deel personen by setten soude uter Stede ende Lande van Vianen, daer hy by doen ende laten mochte, so werden daer gecoren uyt Vyanen *Joest Adriaensen*, *Burger VVouterssen*, *Heinric van der VVys*, *Jan Lambrechtsen*, ende *Gerit Mourissen* uyt *Heycoep*, oude *Lubbert van Merkerck*, *Meynert Dircksen van der Ameyde*, *Lambert Pieterßen*, ende *Barent Barentsen van Lexmonde*, *Herman Albertssen*, ende *Heynric de Wilt*, mer *Heynrick* en quam niet te Vianen.

*Hoe dat Heer Reyner van Broebusen Bate-
steyn als dat slot van Vianen in creech.*

Dat LXXI. Capittel.

Hier na so ontbiet Heer *Reyner* dese Raetsluden tot *Pieter s'Beren* huys, ende leyde hem luden te voren, dat sy hem souden helpen raden, hoe sy *Batesteyn* beclimmen souden, mer dat wort mit soete woorden hem ontraden, also dat daer
niet

niet of en quam. Des anderen daechs so worden geordineert, om tusschen beyden te gaen, *Aelbert van Bommel*, *Wouter Tengnagel*, ende *Joest Adriaensse* om een middel daer in te vinden. So gingen dese drie voorz boven om te dedingen menichwerff, mer sy en conden daer of niet maicken. Ende dewyl dat men dus overginck ende weder over, so quam *Heynrick Maertensse* de bode van de Vrou van Brederoeden als een verrader, ende had den wech altemael vergeten, die hem *Sweer van Vyanen* gewesen hadde. Ende hy quam voor *Johan van Sand*, ende liet hem daer vangen, ende hy had by hem der Vrouwen segel, ende slotelen, ende brieven, daer sy haer meninge in geschreven had, daer die van den huse nae gerecht souden hebben. Ende hy wort gebrocht voor Heer *Reyner*, ende die nam hem al dat hy had. Ende hy had oock mede gebrocht vier of vyf brieven, daer niet in gescreven en was, dan daer stonden onder der Vrouwen ende des Jonckers handt teyckenen om an den vrinden te scriven, ende met den segel te besegelen, dat Heer *Reyner* tot groter ondeuchden tooch. Des anderen daechs so seynde Heer *Reyner Aelbert van Bommel*, *Govert van Scherpenseel*, ende *Joest Adriaenssen*, wedex boven, ende hy gaf hem mede der Vrouwen segel, ende enen brief, die Joncvrou *Oede Zand* geschreven had, ende dien de Vrou voersz beteykent hadde, daer in gescreven stont, dat sy hem lieden niet en wist te ontsetten, mer conden sy die deding crygen, dat sy dat nemen souden. Doe *Sweer van Vyanen* dat hoerde, doe liet hy de dadinge maken. Ende doe wort daer een

geblyf gemaectt, als dat alle die poerters, die by Sweer op ten huse waren, souden van den huse gaen, ende Sweer soude daer op bliven met syn gesellen, ende *Aelbrecht van Bommel*, ende *Govers van Scherpenseel*, souden by Sweer op ten huse gaen, ende sy souden even sterck wesen. Ende sy deden elck den anderen een eedt, dat sy dat huys mit malcanderen trouwelick bewaren souden, also lange dat die *Joncker van Brederoeden*, ende Heer *Reyner van Broeckhusen* samentlick oondrachtich worden souden in een manier, die sy doe mit malcanderen begrepen. Een corten tyt hier na so quam die *Vrou van Brederoeden* tot *Scoenboven* ende seynden enen Doctoer, als Meester *Jacob* den Prior van onser liever Vrouwen broederen binnen *Scoenboven*, ende *Gerit van Poolgeest*, an Heer *Reyner* tot *Manen*, om dagen te maken tusschen hem luden om alle ding ten besten te vuegen. Ende daer wort een dach geraemt tot *Scoenboven* te komen by Heer *Jacob* den Grave van *Hoern*, Heer *VVolfert* Grave van *Gramprey*, Heer van der *Veer*, den Ste-dehouder van *Hollant*, Heer *Adriaen* den Heer van *Cranningen*, Burchgraef van *Zeebant*, Heer *Johan* van *Mansfoers* den Heer van *Ackoy*, Heer *Heynrick* van *Naetwyck*, Heer *Johan* van *Hamerit*, Heer *Johan* van *Vyanen* Ridderen, ende *Ghorit* van *Affendelft*. Ende Heer *Reyner* quam ten dage mit *VValkraven* die bastart, *Aelbrecht* van *Bommel*, ende mit sommige poerters van *Vyanen*. Ende die *Vrou* van *Brederoeden* hadde by haer Heer *VValkraven* van *Maefien* Ridder, ende *Martyn* van *Puerojen*. Ende gingen die Heeren over ende weder over, mer daer en

en quam niet off, overmits dat die Stedehouder van Hollant genen tyt en hadde te verbeyden, want hy terstont ter *Goude* moſte, om dattet daer qualick ſtont, ende tot anderen plaetsen deſgelycx. Ende daer wort eenen anderen dach gemaect op eenen corten tyt, als des Dingſdachs na Pinxteren. Ende doe die Stedehouder mit den anderen Heeren gereyft was, ſo viel die Graeff van Hoern mit Heer *Johan van Hamert* an die Vrou van Brederoeden, ende dadingde alſo mit hoer, dat ſy hoeren ſoon Joncker *VValraven* den Grave van Hoern mede gaff tot Vyanen te brengen op gelove. Want hy ſwoer by ſyn Ridderſcap, dat hy hem wederom tot *Scoenhoven* by ſyn Vrou moeder ſoude brengen, 't welck hy niet en dede. Als dan die Grave van Hoern mit den Joncker van Brederoeden tot Vianen quam, ende brocht hem ſo in Heer *Reyners* handen, ſoo gingen ſy ſamentliken op ten huſe tot *Bateſteyn*, ende daer moſt terſtont *Sweer* van *Vyanen* mit ſyn geſellen aſter of van den huſe gaen. Ende Heer *Reyner* nam t'huys in, ende die Joncker van Brederoeden bleeff tot *Henrick Pelgrimſſen* by den Grave van Hoern. Daer na ſoginck den Grave van Hoern mit die Joncker op dat Raethuys, ende daer was die heel Gemeent ende dat lantvolck vergadert. Doe vraechde Heer *Reyner* hem allen, of ſy hem niet ontboden hadden om byſtant te doen, dat ſy niet overvallen en worden. Doe riepen ſy allegader *ja. ja.* Doe vraechde hy noch, of ſy hem tot enen Ruwaert gecoren hadden dat lant te regieren tot orber des Jonckers van Brederoeden. Doe ſiepen ſy echter *ja. ja.* Doe bad dat gemeen volck

volck al samen hoeren lieven Joncker, dat hy dien koer believen woude, sy wouden den Joncker al doen, dat een goede Gemeente horen Heer schuldich is te doen. Ende die Joncker sprack, dattet hem beliefsde, want het also stont binnen Vyänen, dat hy niet wel bet en mocht. Want Heer *Reyner* toende alsulken gelaet mitter Gemeenten opter straet, ende seyden, dat sy horen Joncker by hem houden wouden, also dat die Grave van Hoern mit den Joncker anders niet doen en dorst, dan sy gedaen wouden hebben. Ende doe gingen sy gelyck in den *Slaetel* teren, ende daer wort terstont gemaict een tractaet, in wat maten Heer *Reyner* regieren soude. Daer na op ten Manendach na Pinxteren in die heylige dagen doe schoot myn Joncker van Brederoeden mit den Grave van Hoern die Papegay tot Vianen mit noch meer ander Heeren, die daer gecomen waren. Des Dingeldachs daer na so quamen tot Vianen van Scoenhoven Joncfrou *Joest* ende Joncfrou *Jobanna* myns Jonckeren susteren om te besien hoe dattet met myn Joncker was, ende Heer *Reyner* ginck met hem tweeen op *Batesteyn*, ende leydense in een camer, daer sy lange tyt in blyven mosten. Ende Joffer *Oede Zand*, die mit de voersz Joncfrouwen quam, moest buten der poerten blijven. Doe ginc sy wandelen op dat bleecvelt an *Batesteyn*, ende sprack tegen die Joncfrouwen, ende dat wert terstont vermelt, ende Heer *Reyner* geseit. Doe ginck hy, ende haelde se terstont binnen *Vyanen*, ende brochte tot Porsslikerts op de camer, ende liet se wel bewaren van vyf gesellen, ende doe ginck Heer *Reyner* teren by de Heren. Ende

de na der maectyt so ginck Heer *Reyner* mit den Grave van *Hoorn* tot *Batesleyn* by de Joncfrouwen, ende spraken daer mede, ende gingen toe tot Juffer *Oede Land*, ende spraken mit haer, ende gingen veel reysen over ende weder over. Ende doe Joffer *Oede Land* aldus geexamineert was, so gaf men haer oerlof, dat sy weder reysde tot *Scoenhoven* by myn Vrou van *Brederoeden*. Ende als myn Vrou voerfz van deselve Joffer verstaen hadde, hoe sy hoer lieve kinder tot *Vyanen* geseynd hadde, ende in wat schyn dat sy daer waren, hoe haer doe te moede was, mach elck by hem selven dencken. Na dat dan alle ding aldus by den Grave van *Hoorn* gesciet was, so woude hy t'huys reysen, doe dede Heer *Reyner* syn costen over al in de herberghen rekenen, ende dat most t'gemeen lant betalen voer die goede dadinge, die hy gedadinget hadde. Oeck so wort hem een heynxt gesenct, daer t'lant van *Vyanen* voor betaelde vyftich *Rynsche* gulden. Corts daer na so wert Joncfrou *Johanna* van *Vyanen* gebrocht tot *Breda* by der ouder Joncfrouwen ende weduwe van *Nassouwen*, ende daer na quam sy by Vrou *Margriet* de oude Hertoginne van *Bourgoengen*. Ende myn Joncker mit syn suster Joncfrou *Joest* waren also nau bewaert, dat sy nergent scryven en mochten, of Heer *Reyner* en had die brieff eerst in syn hant. Noch sy en mochten geen brieven ontfangen, noch mit ymarkt spreken, ten moste Heer *Reyner* eerst wel believe.

Van

Van een opset, die gemaect wert om Vianen weder in te nemen tot myns Vrouwen behoefte.

Das LXXII. Capittel.

Als dit vast langh gestaen had, dat myn Joncker ende myn Joncfrou aldus scherp bewaert worden, so begant ten lesten wat te vercouden, also dat sy daer na dicwyl onder malcander gingen, ende mit malcander spreken mochten. Doe dan Joncfrou *Jaest* hoer open sacht, so sprack sy op een tyt mit *Pieter Pieterffen Tamboryn*, of hy genen raet soude mogen vynden om vry te worden van die benauwichheit, daer sy in waren. *Pieter Tamboryn* gaff hier consent in, want hem docht, dat hy oock wel half gevangen was, overmits dat hy myns Jonckers *Camerlinc* was, ende wel so nau bewaert worde, als myn Joncker. Ende want daer een deur was in de keucken toorn, daer men deur mocht gien in de wrande, ende so voert op ten dyck, so ginck Joncfrou *Jaest* al heymlick daer die sloetelen hengen, ende hadde een stack was, daer sy die sleutel in dructe, ende seynde dat tot myn Vrou, die doe woenden tot Utrecht. Ende myn Vrou liet doe drie sloetelen maken na dat teycken. Ende *Tamboryn* besocht die sloetelen, ende sy deden dat slot wel op. Dos spraken sy voort myn Joncker, dat hy an syn Vrou moeder screeff, dat sy doch vrienden sien, ende scriven woude, die hem hier in bystant deden. Ende die Vrou van Vyanen verwerff vrienden, als *Sweer* van Vyanen, Heer *Jan* van Vianen van Jaersvelt mit *Adriaen Hack*, ende meer ander ruten, Voert so sprack myn Joncfrou ende *Tamboryn*
mit

mit *Jan Dircksen de waker*, ende hy loofden oock trou te welen, ende hy soude op de groene tent staen ende blafen, ende die van buten souden dan angaen. Ende hy soude mede seggen; *Wesft doch niet al dwaet*. Ende want Heer *Reyner* een hont hadde gaen tafschen die mueren, so seynden sy an myn Vrou, dat sy hoer seynden soude venyn, daer sy den voersz hont mede vergeven mochten, op dat hy niet en bastte, als 'et gescien soude. Ende myn Vrou seynde hoer de vergiffenis in een bus, ende screef an hoer dochter mede, als sy dat geoirboirt hadde, dat sy dan die bus in een heimelicheit werpen soude, ende den brief soude sy bernen, t'welck sy niet en deden, daer na veel onrusten of quam. Als dan dese voirsz saicken lang stonden, eert volbracht werde, so began Heer *Reyner* hier of wat te vernemen, waerom hy die waker of settede, ende stelde een ander waker in syn stede. Oeck so liet hy ruteren in komen, ende sach self seer seerp toe. Item op sinte *Valeriaens* nacht int jaer van *LXXVII*. so quam *Swuer van Vianen* mit den voergenoemden personen voer *Vyanen*, ende meenden op hoer opset voert te gaen, mar sy en vondens daer also niet, als hem toegeseit was, daer sy doe niet wel in te vreden en waren, ende hielden hem stil after onder t'huys. Soe sagen sy ten lesten licht op t'huys, ende Heer *Reyner* riep enen toe opt huys, ende oock so hoorden sy harnas ramelen. Doe seyde *Adriaen Hack*, *laet ons afstrecken, want dat opset is gebroken*. Ende so reylden sy weder of sonder meer gerufts te maken. Des morgens vroeck so dede Heer *Reyner* die *Bastarden*, by hem comen, ende ginck in die camer by

by myn Joncker ende myn Joncfrou, die op die tyt by een waren, ende gaff hem die falcke te kennen seer wredelyck, ende sprack seer spitich, ende hy woude myn Joncker van syn Suster versceiden hebben. Mer myn Joncker nam syn Suster om den hals, ende en woude niet van haer wesen: Doe tooch *Jorys* die bastart by den arm myn Joncker van syn suster, ende brocht hem in de ander camer, ende myn Joncfrou wert doe gedaen in die Statt-camer, dat niemant by haer comen en mocht, dan een dienst-Joffer, die altyt by hoer was. Ende *Pieter Tamborjn* ende *Jan Dirckssen* die walcker worden in den stock geleyt als quade verraders. Doe ginck Heer *Reyner* ende dede Joffer *Foosten* koffer op, ende socht of hy enich bescheit van den opset vinden mochte, ende hy vant den brief van der vergiffenis, daer of gescreven is: Doe maecte Heer *Reyner* syn belacht daer op seer groot, ende gaff der Stat van Utrecht ende den Burchgraeff van Montfoort te kennen; hoe dat myn Vrou van Brederoeden mit hoer dochter hem vergeven wouden, ende toenden hem den brief. Doe most myn Vrou by sountschyn uyt der Stadt van Utrecht, ende sy wort uytgeleyt, of sy een misdadich wyf waer geweest. Ende myn Vrou ginck tot Jherusalem buiten Utrecht int cloester, ende bleeff daer lange tyt leggen: Niet lange hier na so liet Heer *Reyner* den Bollert halen, ende *Tamborjn* ende den waicker dede hy seer pynen; ende examineren, ende woude geseyt hebben, wie sy waren, die van den opset wisten: Doe liet Heer *Reyner* noch meer luden vangen van den ondersaeten; mer ten lesten; want sy geen schult en hadden,

so quamen sy weder uyt. Mer want *Tamboryn* ende die waker seer gepynicht waren, ende hoer saicken mosten setten na Heer *Reyners* wil, so leyde hem Heer *Reyner* een dach van rechten, ende hy liet drie of vier karren sands voer dat Raethuys halen, want hy daer die justici woude laten gescien. Doe seynden die van Utrecht goede mannen uytter Geestelicheyt ende Weerlicheyt tot Vianen, ende en hadden niet gaerne gesien, datter justici geschiet had, want die saeck was myns Jonckeren saeck. Ende sy begeerden op Heer *Reyner*, dat hy die justici vertrecken woude. Ende die van Utrecht reydsden vast gins ende weder. Ende int eynde so gaf Heer *Reyner* die gevangen die Stadt van Utrecht, ende so worden sy voert myn Vrou van Brederoeden weder gegeven. Ende myn Vrou was doe weder in Utrecht gecomen.

Hoe dat Heer Reyner weder uyt Vianen gedadinge wert

Dat LXXIII. Capittel.

Heer *Reyner* van Broechusen heeft dan also geregeert tot *Vianen*, ende in de landen van *Vianen*, ende der *Amejde*; ende bewysde hem so in myns Jonckers renten ende gueden, dattet syn magen ende vrienden began te verdrieten. Ende die Burchgraef van Montfoort, ende die Prooft van Oudemonster mit moer ander brochtent also verde, dat tot Utrecht eenen dach ordineert wort, so myn Vrou daer lach. Ende Heer *Reyner* quam tot Utrecht, ende bracht myn Joncker mede. Die van Utrecht ontfingen myn Joncker seer eerliken, en-

D d de

† 110.
cccc.
LXXVIII.

de costeliken. Van den eersten dach en quam niet, ende daer worden ander dagen gemaect, ende elck setten syn dingen int schrift. Ende doe die arbiters der dadincx eens waren geworden, ende die brief daer of besegelt was int jaer ons Heeren * 110. cccc. LXXVIII. op den vyften dach in Junio, so wert Heer *Keyner* gescreven t' Utrecht te comen om die uytspake te hooren. Ende als Heer *Keyner* t' Utrecht quam, so worden die arbiters van sulcken rade, datmen tot *Montfoort* reysen soude, om daer die uytspaeck te doen. Ende als sy dan daer gereyft waren, so deden sy dair hoer uytspaeck, ende gaven elck syn brieven. Mer Heer *Keyner* en woude geen brief ontfangen, want hy en woude dat seggen niet houden, ende heeft myn Jonckets lant ende goet geregiert na syn wil. Waerom dat myn Vrou is getogen tot *Brederoeden* mitter woens, ende heeft tot God opgegeven. Ende sy heeft beyde hoer sonen tot *Loven* ter scoln geseynt om te leeren, ende Jonctrou *Joest* is gegaen int clooster te Iherusalem buten Utrecht. Daerna int jaer ons Heeren † 110. cccc. negen en t'seventich so verdreef Heer *Keyner* tot Vianen alle die bastarden van Brederoeden, ende noch sommich ander van hoer vrienden, die hem tot Vianen gebrocht hadden, t'welck hoer loen wel was. Ende daerna op dertien dusent martelaren dach s'morgens vro voer den dage, so liet Heer *Keyner* vierdalf hondert ruteren after op *Batsteyn* in comen. Ende daer dwang hy mede de Gemeent van Vyanen, dat sy hem alle hulde ende ede moften doen hem hout ende trou te wesen, syn best te doen, ende hem

† 110.
cccc.
LXXIX.

hem alle geweld en te helpen wederstaen, het waer oock tegen wie dattet waer, alwaert oock tegens baer selfs Heer, die tyt van syn Ruwvaertscap duerende, ende daet en tenden niet van hem te scyden, hy ende de Gemeent waren eerst tegen myn Joncker ende syn broeder ende susteren versoent ende vereenicht. Hierna so heeft Heer *Reyner* een rekeningh voortgebracht, die seer groot was van penningen, die hy voer ende na verleyt hadde, als hy seyde, ende claechde, dat hy 's niet langer te verleggen hadde, ende dat hem oock geloeft was, datmen hem al syn costen voor ende na wel betalen soude. Waerom dat hy eyfde vier stuvers van den mieren, myns Jonckeren lant uytgeleyt, twelck hy al erech. Ten lesten als syn Ruwvaertscap ten eynde begon te comen, so sprack *Willem van Wael* ende *Willem van Nes*, ofmen geen manier soude mogen vinden, datmen Heer *Reyner* mit een redelicke dading uyt *Vianen* soude mogen crygen. Als dan Heer *Reyner* hier of gesproken was, ende het hem wel beliefte, so seynden die van *Vyanen* tot Heer *Johan* den Heer van *Lalleyn*, ende tot die *Vrou* van *Brederoden*, dat sy tot *Vianen* comen souden om een dading te vinden, datmen Heer *Reyner* uyt *Vyanen* mochte crygen. Als sy dan daer gecomen waren, soo heeft die *Burchgraef* van *Montfoert* daer mede also in gedadingt, dat Heer *Reyner* soude *Vianen* rumen, ende tot *Montfoert* soude hy ontfangen vier dusent gouden *Rynsche* gulden. Aldus dan int jaer ons Heeren * cix. cccc. ende lxxx. 6 cix
des *Manendachs* na *Paschen*, so quam *Joncker Lo-* cccc.
dewyck van *Montfoert* tot *Vianen*, ende nam *Via-* lxxx.

nen in tot myns Jonckers behoef van Brederoden, ende Heer *Reyner* gaf hem die slotelen van Stede ende van huse, ende hy reyfde uyt *Vianen* tot *Montfoert*, ende daer ontfeng hy syn vier duſent Rynſche gouden gulden. Hier na ſo is Joncker *VValraven* van Brederoeden tot *Vyanen* gecomen mittē Heer van der *Veer*, ende mittē Heer van *Lalleyng* ſyn Oem. Daerna ſo gingen ſy t'ſamen op dat Raethuys, daer die heel Gemeent ende dat lantvolck van *Vyanen* ende van der *Ameyd* vergadert waren, ende daer wort myn Joncker gehult, ende ſwoeren hem alle hout ende trouwe te weſen. Ende die Heer van der *Veer* ende myn Joncker, dat hy een goet Heer ſoude weſen. Ende myn Joncker ſette t'Gerecht tot *Vyanen*, ende myn Joncker maecte *Dirc* van *Zuylen* Droſſaet tot *Vianen*, ende hy was een jaer Droſſaet. Daer ten enden ſo wort Droſſaet van *Vyanen* *Foris* die baſſart, ende doe toech myn Joncker weer ter *Veer* by den Heer van der *Veer*.

Hoe die Heer van Swanenburch heeft Vyanen ingenomen.

Dat LXXIV. Capittel.

* C13.
cccc.
LXXXII.

Intjaer ons Heeren † C13. cccc. twie ende tachtich ſo was een groot oerloch tuſſchen de *Hollanders* ende die van *Utrecht*, ende ſommige die uyt *Utrecht* verdreven waren, die waren geweken tot *Vianen*, ende onthieldent daer, dat die van *Utrecht* niet en belieſden. Op die tyt ſo woonde binnen *Vyanen* een, die genoemt was *Gysbert* van *Baeſt*, ende was myns Jonckeren *Dyckgrave* van den Lande van *Vyanen*, ende die partide ſeer mit die van *Utrecht*

te-

tegens Hollant. Want hy besorchde provande op dat Blochuys op de Vaert, daer die van Utrecht op lagen om Hollant te beschadigen. Mer *Joris* die Drosfaet mit de heele Raet van *Vyanen* seyden hem, dat tet also niet en behoerde, mit veel meer ander woerden. Mer hy en woude niet laten. Daerna is *Gysbrecht* tot Utrecht getogen, ende heeft die van Utrecht beloofd *Vyanen* te leveren, om daer uyt te oorlogten tegens de Hollanders, also veer als sy hem ruterer ende hulp daer toe doen wilden. Die van Utrecht hebbent hem beloofd te doen. Ende hy is weder in *Vyanen* gecomen, ende heeft op haer hant gewacht in de waeck op *Geenkens* poert des nachts na den Sonnendach *Latare* in de vasten. Ende in de seifde nacht so seyden die van Utrecht na *Vianen* Heer *Vincent* van *Swanenborch* Ridder, die een van hoer principael Capiteynen was, ende deden hem mede veel ruterer. Ende also syn sy heymelick mit ladderer ende instrumenten gecomen in der nacht voer *Vyanen*, ende sy syn ten lesten ingecomen. Ende want die Poerters hem te weer setten, so bleven mitten eersten een deel doot, mer ten lesten so worden de ruterer de Stede machtich, want sy waren ontrent drie hondert int getal. Als sy dan ingecomen waren, so gingen sy mit groot bongelach ende trompen gellach op die Voerstraet voer dat Raethuys. Ende doe togen sy voer die Lantpoert, ende togen die in. Doe gingen sy afster *Batesteyn*, ende hadden *Jacob* van *Sweten* een poertter te *Vyanen* by hem mit syn instrumenten, ende stack die poert op. Ende daer quamen noch veel meer ruterer in, dan daer in ge-

comen waren, Doe dit gedaen was, doe gingen sy weder op die Voorstraet, ende so voert voer de Leckpoert om die in te winnen. Mer *Valraven* de bastart en woude die poort niet opgeven, ende beschermde de poort seer stoutelick. Doe gingen sy van daen vopr *Busesteyn*, ende eyften dat huys, dat sy't opgeven souden, behouden lyf ende guet, mer die ballingen van Utrecht woude hy gevangen nemen, *Jorys* die bastart die nam syn beraet, ende beriet hem also, dat hy's niet opgeven en woude, hy en woude daer eerst meer voor lyden. Doe streck Heer *Vincent* ten huse, ende taste dat styf an, ende wan dat huys terstont, ende sy roefden dat huys terstont, also dat daer nyt en bleeff, gout noch silver, noch brieven, noch geenrehande guet. Ende *Joris* was mit al den hoop, die hy by hem hadde, op den toern *Simpol* geweken. Ende *Arnt Pieterffen*, ende *Jacob* in de Clock, ende oude *Jan van Reness* bastart soen worden gevangen in de camer, daer men uyt dat Somerhuys gaet, mer daer blevender wel thien of twaelf doot. Daerna eyfte noch Heer *Vincent*, dat *Jorys* hem opgeven soude, ende in genade gaen. Ende so *Jorys* geen hardicheyt hadde dat huys te houden, so gaf hyt' op, ende ging in genaden. Daer worden alle die mannen, die daer op waren, ende die ballingen geoedt, ende *Gysbert van Baess* screeff hoer alre namen, ende sy lieten alle heur harnas daer blyven, ende gingen of in der Stadt, ende lieten al heur gelt, gout, sulver, ende al ander goet, dat sy daer op gelleept hadden, ende Heer *Vincent* ende syn ruteren nament al, ja also schoen, datter niet een stoel bleef op te sitten. Hier na so ging Heer

Vin.

Vincent weder voor de Leckpoert, ende eyfste die noch weder in van *Walraven* de Bastart. Ende want *Walraven* vernam, dattet slot gewonnen was, so gaf hy die poert op, behouden syn lyf ende goet, ende also gingen sy alle off, ende sy deden elk een eedt. Ende een wyl tyts hier na so mosten alle die geen, die een eedt gedaen hadden vier Rynsche gulden tot vangen gelt geven. Ende een wyl tyts daer na mosten sy Heer *Vincent* een pont groot geven, ende hy schoude hem also hoer vangenis quyt ende eedt. Hier na heeft Heer *Vincent* oock geschattet somnige Poerteren, daer hy groot gelt ende goet of gegregen heeft. Corts hier na so creech Heer *Vincent* mit den Hofhuden een wedersien op *Gysbert* van *Baest*, ende schuwede hem, ende bewesen hem geen vrientfchap meer, als men verraders sculdich is te doen. Ende *Gysbert* die mercte dat hy geen gehoor langer en hadde, ende is uyt *Vyanen* gereyft tot Utrecht, ende bleef aldaer. Die van Utrecht waren Heer *Vincent* groot gelt schuldich van syn soude, want sy hem in lange tyt geen gelt gegeven en hadden. Hierom so dichte dese Heer *Vincent*, dat hy uyt *Vyanen* niet en woude reysen, hy en soude eerst betaelt wesen. Waerom dat hy meer dan vier maenden in *Vyanen* bloeff, ende maecte menigen reys mit syn ruterer tegen die Hollanderer. Als dit die Hollanders sagen, so hebben sy oock ruterer gesonnen daer tegens int lant van *Vyanen*, om Heer *Vincent* weder te staen, ende weder te verdriven uyt *Vyanen*. Ende van dese onlede so is dat lant van *Vyanen* seer verdorven geworden.

Hoe dat Heer Vincent uyt Vianen gecoft is geworden.

Dat LXXV. Capittel.

Als dan Heer *Vincent* van *Swanenburg* Ridder aldus lange tyt tot *Vyanen* bleeff leggen, ende hy van der Stadt van *Utrecht* geen penningen gecrygen en conde, so liet hy by hem comen *Walraven* die bastart, *Dirck* van *Alphen*, ende *Gerit* van der *Molen*, ende sprack mit hem, als dat hy gelt hebben most, ende dat hy node *Vyanen* an ymant soude brengen dan an myn Joncker, ende dat sy 't an myn Joncker versoecken souden, ende mit sommige vrienden hem beraden, want hy most gelt hebben. Ende waert dat sy geen raet vinden en conden, so seyde hy, dat die Biscop van *Utrecht* of Heer *Frederick* van *Egmont* de Heer van *Yselsteyn* raet wisten om penningen, mer so most hy *Vianen* hem overleveren, t'welck hy node soude doen, als hy seyde. Dese drie voer genoemt namen hoer beraet een wyl tyts, ende gaven dese saeck int heymelic te kennen *Joest Adriaenssen*, ende *Sweer Henricksen*, ende *Rutger Wouwerissen*, ende die sloten mit een, datmen terstont *Frederick* van der *Sevender* seynden tot myn Joncker, om te weten, wat syn meninge waer, ende wat raet hy wiste. *Frederick* is dan wederom gecomen, ende seyde, dat myn Joncker vrienden hadde gevonden, die hem lienen souden tot derald duysent Rynsche gulden, mer daer en volchde niet na. Aldus so gingen sy self den coop an mit Heer *Vincens* om sestalf duysent Rynsche gulden ende anderhalf

half hondert Rynsche gulden. Ende Joncker *Belle* ende *Willem* de Secretarius hadden elcx derdalf hondert Rynsche gulden. dat sy goede dadings lude wesen souden. Ende dit ginck by der Gemeenten toe, mer het wert lastich eer t'betaelt wert, ende het most binnen achte dagen betaelt wesen. Ende dewyl datmen hier in onledich was, so togen vyff of ses poerters van *Vyanen* tot *VVoudrichem* by den Grave van *Hoern*, so myn Joncker van *Brederoeden* daer was, ende baden hem seer vriendelick, dat hy mit myn Joncker tot *Culenburg* comen woude, ende daer was t'lantvolck by hem. Ende die Grave voerse bracht myn Joncker tot *Culenburg*, ende hadde oock veel ondersaten van *VVoudrichem* by hem. Ende die Graeff van *Horne* quam voert tot *Vyanen*, ende was daer by de Gemeente om wat goets te doen tusschen beyden. Als dan Heer *Vincent* betaelt was, so reet hy uyt *Vyanen*, ende die Graef ven *Hoorn* reet mit hem uyt. Ende doe sy tot *Everdingen* quamen, daer was myn Joncker van *Brederoeden* mit allen den lantvolck van *Vyanen*, ende van der *Amejde* en *VVoudrichem*, ende *Foris* die bastart. Ende daer waren sommige, die garen gesien hadden, datmen Heer *Vincent* bestreden hadde, mer die Graef reet tusschen beyden, ende brocht Heer *Vincent* by den Joncker van *Brederoeden*. Ende Heer *Vincent* dede veel onseult, ende seyde, dat hy 't van der Stadt wegen van *Utrecht* gedaen hadde, ende by rade des Burchgraefs van *Montfoort*, Heer *Dirc* van *Zulen* Ridder, ende *Jan* die *Cominck*, die op die tyt Burgemeesters van *Utrecht* waren, mit meer ander, ende

de hy bad myn Joncker om vergiffenis. Ende die Joncker van Brederoeden reet tot Vyanen mit syn vrienden, ende Heet *Vincent* reet tot *Culenburch*, ende reet voert opwaert. Als dan de Joncker van Brederoden tegen den avont in *Vyanen* quam, so was die Geestelicheit mit cruoen ende vanen voer der Lecoert mitter hecke Gemeenten, ende heeten horen lieven Heet feer vriendelick wellecom, ende leyden hem so doer de straet langes tot in de kerck toe, ende daer dancten sy Gode, van dat sy weder by een waren gecomen.

Hoe dat Joncker Walraven van Brederoeden Ridder is geworden.

Dat LXXVI. Capittel.

Int jaer ons Heeren 619. COCC. LXXVI. in de maent **F**ebruario so quam tot Franckenvoert die Keyser van Roem *Fredericus Tertius* metten seven Keurvorsten, ende ander veel Biscopen, Abten, Hertogen, Craven, Bannerheeren, Ridderen, ende knechten. Mede so was daer gekomen Keyser *Fredericus* soen *Maximiliaen* genoemt, de Deurluchtige Hertoch van Oeftenryck, Burgondien, Brabant, ende Grave van Holland etc. Ende by hem so waren die Biscoop van Camerick, de Biscoop van Sibenicen, *Christoffel* de Maschgraeff van Baden, *Karel* de Prins van Gelre, *Adulff* de Graef van Nassou, *Karel* de Graeff van Cuiroy ende Chimay, *Walraven* de Joncker van Brederoeden, Joncker *Cornelis* van Bergen, *Frederick* die Heer van Yselsteyn, *Karel* van Lalleynge, *Philips* de Bastart van Bourgongen, Joncker *Floris* van Yselsteyn, mit
noch

noch meer ander Ridderen ende knechten. Op den xrv. dach in Februarij so syn dese Heeren in Sinte Bartolomeus kerck binnen Franckenvoert gekomen, ende daer wort een misse gesongen van den Heyligen Geest. Ende na die mis so gingen die Coervorsten kiesen een Roomsche Coninck mit consent ende goede wil des Keyfers, ende daer wert doe gecoren des Keyfers soon *Maximiliaen* de Hertoch van Oostenryck voersz. Ende als dese electie mit grooter sceften gedaen was, so syn alle dese Heeren gereyft tot Aken om desen gecoren Coninck daer te cronen. Sy hebben hem dan aldaer na ouder gewoenten gecroent op den ix. dach in April, dat was doe de anderde Sondach na Paschen in dat voersz jaer. Als dan de Roomsche Coninck was sittende tot Aken, en syn Conincklike croen hebbende op syn hooft, Coninck *Karels* de Grooten croen, ende in syn hant de selfde Coninck *Karels* sweert, so heeft hy dat swaert uytgetogen om daer mede Ridderen te slaen † Verum alle die geen, die daer bereyt stonden om Ridder te ergo quod dizi, quod miles nobili praelatus, & pluris miles, quam nobilis, lib. 4. de Nobilit. cap. 13.

werden. Hy heeft dan daer tot twee hondert † Edelen gemaict Ridders, daer die Overste of waren *Philips* de Palsgraef van den Ryn Koervorst, *Arnest* die Hertoch van Beyeren, *Karel* die Prins van Gelre, *Willem* de Lantgraeff van Hessen in Cassel, *Walraven* die Heer van Brederoeden, *Gysbert* die Heer van Bronchorst, *Willem* van Egmont Heer van Haeps, ende noch meer ander groote Heeren, die nu al te veel waren te schryven.

ALI-

ALIIQUOT ADHUC NOTE

E T

A P P E N D I X

Actorum veterum

A D

JOANNEM a LEYDIS.

Ag. 188. den eerstengetroonden *Corinc van Vrancryck Pharamundus*. Franci utrum habuerint primum Reges an Duces nondum adhuc satis liquet. Ducum tantum meminit Sulpitius Alexander. Alii Reges eos vocant. Regales etiam Sulpitius. Et Regales non Reges. Gregor. Turonens. 2. *hist. cap. 9. De Francorum vero regibus, quis fuerit primus, a multis ignoratur. Nam cum multa de eis Sulpiti Alexandri narret historia, non tamen regem primum eorum ullatenus meminit: sed duces eos habuisse dicit. & mox: Hac acta cum duces essent retulit: & deinceps ait, Post dies pauculos Marcomere & Sunnone Francorum regalibus transacto cursim colloquio &c. Cum autem eos regales vocet, nescimus utrum reges fuerint, an vires tenuerint regum. Ascaricum & Radagisum obiectos feris a Constantino Reges vocant Panegyristæ. Et sunt alii, quorum meminit Pontanus lib. 4. orig. Francic. cap. 5. Sed hi utrum Reges dicti proprie an improprie in eo tota adhuc quæstio. Panegyristæ enim haud dubie augent rem pro more, & multo reddunt ampliorem. Fuisse ipsis Reges, cum Rhenum transmisissent & occupassent Thuringiam loco jam citato etiam tradit Gregorius. Theode-*

demeris ibi meminit. Etiam Chlogionis, quem Auctor hic vocat Clodium. Clodium etiam Sigebertus filium faciens Pharamundi, non ut Auctor hic Marcomiri. *Clodius*, inquit ad Ann. 430. *filius Pharamundi, Rex crinitus, regnat super Francis annis xx. Ex hoc Franci crinitos Reges habere ceperunt.* Crinitos non a barba, ut perperam rursus Auctor, sed caesarie promissa. Certum enim quod id olim Francorum regum insigne. De filiis Regis Clodovei, qui primus Regum Christianus, Agathias agens lib. 1. *Non multo post tempore, inquit, Chlotomerus adversus Burgundiones exercitum ducens, in ipso praelio, pectus jaculo ictus, interit. Quo humi jacente Burgundiones promissam illius laxamque comam, & ad scapulas usque pertingentem conspicati, confestim intellexerunt se ducem hostium interfecisse. Solenne enim est Francorum regibus nunquam tondere: sed a pueris intonsi manent. Caesaries tota decenter in humeros propendet &c. idque velut insigne quoddam eximiaque honoris prerogativa regio generi apud eos tribuitur. Subditi enim orbiculatim tondentur &c.* Non scripsisset Alteserra ad Gregor. d. loc. si in locum hunc incidisset, crinitos fuisse omnes Francos, nec Regum jus id peculiare, & quod de Regibus crinitis a Gregorio memotatur, pertinere id tantum: eo, ut creatos intelligatur a Francis de sua gente. Quid an olim ergo de aliena? Et ubi quæso de eo quicquam?

Pag. 294. *ende hy wert gecroont int jaer ons Heeren Dcc. vier en vyftich.* Et unctus & coronatus. Nam simul factum utrumque. Chronic. Fontanellenf. *A. B. Bonifacio Archiepiscopo unctus Rex constituitur Frantorum.*

rum. Vetus Chronicon apud Henschen. loc. jam dict.
Anno DCCCLIV. supradictus Apostolicus Stephanus con-
firmavit Pippinum, unctioe facta in Regem, et cum
eo iunxit filias ejus &c. Iperius Albas Sithivent. in
Chron. Bertiniae. Hujus secunde coronationis Pip-
pinii tempore Rex Hildericus monachus hujus ecclesie
obit. Prima contigit ei unctio anno DCCCL. Ad quem
ita Sigobertus: Hildericus Rex Francorum in mona-
chum confuratur: Pipinus vero Princeps auctoritate
Apostolica, & Francorum electione, a sancto Boni-
facio Maguntia Archiepiscopo in Regem ungitur &
consecratur. Addit quod id contigit in civitate Suel-
siensem Annalium incertus Auctor apud Pithzum.
Add. & Henschen. d. loc.

Ibid. ex d. uan sine Remigio gedoopt was, ende syn
neem Ludovicus genoemt. Mutabant nomen baptizati
(vulgo enim ita moris) sed citra ullam necessitatem.
Nam & sancti, qui non mutarunt. Nec mutavit Clo-
doveus. Clodoveum vocat Flodoardus etiam postquam
jam baptizatus lib. 1. hist. Remens. cap. 14. & seqq.
interdum etiam Ludovicum aut Ludowicum ibid. Sed
Clodoveus, utrum dicas, an Ludovicus non refert, ut nec
refert utrum dicas Clouys an Louys. Olim qui frequen-
tius solebat dici Clodoveus, progressu passim tempo-
ris dein dictus Ludovicus. Clodovicus apud d'Achery.
est no. 4. Spicil. pr. in charta Ann. DCCC. XXII.
De nomine autem ipso Helmoldus Nigellus lib. 1.

Nempe sonat Hluso praeclarum. WIGGH quo-
que Mars est.

Unde suum nomen composuisse patet.

Vid. & lib. 1. de Nobilit. cap. 27. Et quod dixi
de baptizata revera etiam sic se habet res. Nec ne-
cesse

cesse ut miremur. Papæ etiam mutant nomen, sed non mutant inviti. Quod habebat retinuit Marcellus Papa II. Sleydan. *lib. 26. hist.*

Pag. 298. *des Keyfers dochter van Grietken ende Constantinopel, die genoemt was Theophanus.* Nec hæc magni momenti. Cui nomen *Theophanus* Imperator non fuit. Nec nomen Græcum *Lutgarda*. Nec inter filias Imperatorum, quamvis quæras sollicite, *Lutgardam* reperies. Theophaniæ etiam soror (quæ Ottoni II. nupta, & cujus meminit insignis Auctor Lambertus Schafnaburgensis, *Theophanam* eam vocans ad Ann. 972. Anno, inquit, 972. *Othoni juniori Imperatori missa est Theophana ab Imperatore de Græcia*,) non *Lutgarda* fuit, sed *Theodora* filia Imperatoris Romani Junioris, qui cum vita concessisset relictis filiis impuberibus *Basilio* & *Constantino*, filiabus autem *Theodora* & *Theophania*, successorem accepit *Nicephorum Phocam*, qui imperio potitus alteram *Theophaniam* Romani viduam sibi junxit. *Theodora* autem non *Syfrido* sed qui *Phocæ* successit *Joanni Zimisæ* nupta. Historiam tangit *Sigebertus* ad Ann. 969. *Imperator Otho, dum partem exercitus ad Græcos misisset, ut uxorem filio suo Othoni acciperent, Græci super eos irruunt, castra diripiunt, plures occidunt, plures capiunt, & Constantinopolim mittunt. Ad hoc dedecus vindictarum Imp. Otho eminentiores ex suis in Calabriam mittit, qui Græcos aggressi plures occidunt &c. Constantinopolitani audientes a suis male pugnatum esse in Calabria contra Imperatorem suum Nicephorum insurgunt.* Add. eund. ad Ann. 972. Et hic est *Nicephorus*, ad quem missus ab *Othone*, & conjugæ
ejus

ejus Adelheida Luitprandus Cremonensis, cujus extat Legatio. Meminit Leudegardis filiz Comitis Burgundionum Gisleberti Odorannus ad Ann. pccclvi. Sed id nihil ad Lutgardam, de qua noſter, qui nugatur hic.

Pag. 350. *Ende daerna so gingen sy kiesen ende koren eendrachteliken Heer Gysbrecht van Brederode.* Facta electio hæc per scrutinium, & scripto publico comprehensa, cujus hoc est exemplum. *In nomine sanctæ & individua Trinitatis Amen. Anno a nativitate Dni M. CCCC. quinquagesimo quinto, indictione tertia, die vero Luna septima mensis Aprilis hora octava ante meridiem, Pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, Dni Nicolai divina providentia Papæ quinti anno nono, Venerabiles & circumspecti viri Dns Gysbertus de Brederode Præpositus & Archidiaconus majoris, Wilhelmus de Hees Decanus ejusdem majoris, Walterus de Gouda sancti Petri, Theodoricus de Wassenæ sancti Johannis, Adulphus de Rutenberch beate Marie Præpositi, Walterus Grawert sancti Salvatoris, Petrus Zuermont de Hindersteyn dicti sancti Petri, Gerardus Vrenck ejusdem sancti Johannis Decani, Gysbertus Hermanti, Volkerus de Lichtenberch, Hermannus Vos, Gerardus de Damasco, Lumannus Zuermont, Nicolaus de Camp, Johannes Hondertmarck, Henricus Rover de Wynsen, Henricus Pot, Gysbertus Albout, Nicolaus Cluerinck, Swederus Cluetinck, Johannes de Mekereri, Petrus de Beuchem, Hermannus Droem, Wilhelmus Modde, Andreas Knyff, Wilhelmus de Backerwaerde, Arnoldus Taets, Petrus de Gouda,*
Hent

Henricus Vos, Nicolaus de Sparnewoude, Johannes Reyneri, Hermannus Scholl, Gerardus de Zuggeroede, Jacobus Dibbout, Ludolphus Backer, Johannes *uten* Thweert, Henricus *van den* Oever, Johannes de Wittenhorst, Ernestus de Steenre, Conrardus de Coesveldia, Gerardus Wit de Kyllenstein, Swederus de Jutfaes, Nicolaus Modde, Simon de Medenblick, Gerardus de Groet, Theodericus Grawert, Guido de Bloys, Judocus de Amsterdam, Alphardus de Montfoerde, Johannes de Leydis, Hermannus de Wechte, Nicolaus de Schiedam, Theodericus Steenwyck, Johannes de Wyc, Johannes de Oudencoep, Gerardus Zoudenbalch, Petrus Ramp, Johannes de Drakenburch, Everardus Griffinck de Volrats, Fredericus de Mera, Johannes de Vianen, Florentius de Jutfaes, Theodericus Vuystinck, Otto de Tyela, Johannes Wit, Nicolaus de Porta, Johannes Voecht, Wilhelmus de Montfoerde, Johannes de Schiedam, & Johannes de Arkun, earundem majoris, sancti Salvatoris, sancti Petri, sancti Johannis, & beatae Mariae ecclesiarum Trajectensium Canonici Capitulares, Capitulum generale ecclesiarum praedictarum representantes & facientes in loco Capitulari majori dictae majoris ecclesiae Trajectensis, in nostrorum Notariorum publicorum & testium infra scriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum praesentia personaliter & Capitulariter congregati & constituti, ac vacante ecclesia Trajectensi per mortem bona memoriae Dni Rudolphi Diepholt Episcopi dum vixit Trajectensis, qui die vicesima quarta mensis Martii proxime praeteriti, sicut Altissimo placuit, debitum naturae exolvit, ipsiusque corpore

tradito ecclesiastica sepultura, ne ex diuina uoluntate
 ne ecclesia Traiectensis predicta dicta ecclesia in
 spiritualibus & temporalibus dispendiis & incommoda
 pateretur, Venerabilis vir Dns Willelmus de Hees
 Decanus ecclesie maioris Traiectensis prefate proposuit
 & dixit Capitulum generale iuxta terminam alias Ca-
 nonice prefixum super electione seu postulatione futu-
 ri Episcopi Traiectensis faciendam tam presentibus quam
 absentibus ad electionem aut postulationem huiusmodi
 de iure aut consuetudine vocandas fuisse & esse legiti-
 me intimatum ad diem & horam presentes cum continua-
 tione dierum & horarum sequentium, prout constabat
 publicis documentis, nec non michi Petro Notaria
 publico subscripto quandam papyri cedulam monitionem
 & protestationem in se continentem legendam tradidit
 atque dedit, cuius cedula tenor sequitur & est talis:
 Monemus & requirimus omnes maiori excommunica-
 tione immodatos, seu excommunicatos, suspensos, &
 interdiktos, & alios quoscunque in hoc Capitulo pre-
 sentes, qui electioni aut postulationi episcopi Traiecten-
 sis nunc fienda non debent de iure aut consuetudine
 interesse, quatenus exeat. Alioquin protestamur, quod
 vota ipsorum nullum suffragium prestabunt, nec alicui
 nocuentum afferent eligendo aut postulando, et quod
 ipsos non intendimus admittere ad electionem seu postu-
 lationem huiusmodi, quodque pro non receptis vel ad-
 missis habeantur. Qua cedula alia & intelligibili voce
 lecta omnes & singuli Pralati & Canonici Capitulares
 predicti huiusmodi monitionem & protestationem fa-
 ctam ratam & gratam habentes, Spiritus sancti gratia
 invocata, altius processerunt, & deliberatione inter eos
 prehabita, per quam formam esset in huiusmodi nego-

id procedendam. Placuit eis omnibus & singulis per
 viam Scrutini ad electionem seu postulationem Episcopi
 futuri dictæ ecclesiæ Trajectensis fore procedendam &
 vacanti ecclesiæ de Pastore providendam. Unde in con-
 venienti assumpti sunt concorditer tres, videlicet Venera-
 biles & Circumspecti viri Dni & Magistri Walterus
 de Gouda Præpositus sancti Petri, ac Canonius &
 Thesaurarius majoris, Petrus Zuermont de Hinder-
 steyn ejusdem sancti Petri, & Gerardus Vrenck sancti
 Johannis Decani ecclesiarum Trajectensium supra
 nominati de dicto Capitulo generali Scrutatores. Quibus
 dederam plenam potestatem, ut secretè & singu-
 lariter voce omnium, primo samentium, & deinde aliorum,
 super electione seu postulatione dicti futuri Pontificis &
 Pastoris diligenter inquirerent, ipsaque in scriptis red-
 gi facerent, ac ipsa sit in scripturam redacta in com-
 muni publicarent, & eisdem publicatis collationem fa-
 cerent, prout foret in salubris oportunitate. Scrutatores
 autem prædicti sub fide juramenti ecclesiæ coram per
 ipsos præstiti potestatem hujusmodi esse tractam accep-
 tantes, & ad unam partem dicti loci, ne ab aliis audi-
 rentur, se retrahentes, associatis sibi nobis Notariis &
 testibus infra scriptis, qui juramenta de fideliter om-
 nia & singula in scrutinio necessaria conscribendo tunc
 personaliter fecimus, secretè & sigillatim inquisierunt
 diligenter primo ad invicem hujusmodi vota sua, &
 deinde aliorum, prout sequitur in hanc modum: Dab
 etenim ex ipsis Scrutatoribus, videlicet D. Petrus Zuer-
 monte de Hindersteyn, sancti Petri, & Gerardus
 Vrenck sancti Johannis ecclesiæ Trajectensis Decani
 prædicti certium videlicet Venerabilem & Circumspec-
 tum virum Magistrum Walterum de Gouda Præpos-

tum & Archidiaconum ecclesie sancti Petri predictae adjuraverunt in hunc modum: Adjuramus vos per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, & in periculum animae vestrae, ac sub debito praestiti juramenti ecclesiae vestrae tactis sacrosanctis scripturis, ut secundum vestram potestatem & justam conscientiam, & secundum Deum duntaxat, omnicalitate, favore, odio, & amore, & praemio temporali, & expectatione ejusdem praemii postpositis, & omni spe corruptelae seclusa &c. in illum dirigatis votum vestrum & consensum, quem creditis ecclesiae Trajectensi viduatæ utiliore, meliore, magis idoneum, praeficiendum in Episcopum Trajectensem. Ipse vero Magister Walterus de Gouda Praepositus antedictus sic adjuratus consensit in generosum, ac magna circumspeditionis & industriae virum, Dnm Gysbertum de Bredenroede Praepositum & Archidiaconum Trajectensem in hunc modum: Ego Walterus de Gouda Praepositus & Archidiaconus sancti Petri Trajectensis ac Canonicus & Thesaurarius majoris ecclesiae consentio in Venerabilem & generosum virum Dnm Gysbertum de Bredenroede Praepositum & Archidiaconum Trajectensem, quia scio ipsam esse scientificum, & virtuosum virum, ac in sacro ordine constitutum, ipsum nomino eligendum in Episcopum & Pastorem ecclesiae Trajectensis. Deinde Venerabiles Dni Wolterus de Gouda Praepositus & Gerardus Vrenck Decanus predicti praefatum Dnm Petrum Zuermont de Hindersteyn Decanum praedictum &c. sibi modo adjurarunt, qui sic adjuratus consensit in eundem Dnm Gysbertum de Bredenroede Praepositum & Archidiaconum Trajectensem in hunc

mo-

modum: Ego Petrus Zuermont de Hindersteyn Decanus ecclesie sancti Petri Trajectensis consentio in generosum & magnæ circumspectionis virum D. Gysbertum de Brederode Præpositum & Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in Episcopum Trajectensem & Pastorem. *Consequenter dictus* Gerardus Vrenck Decanus ecclesie sancti Johannis prædictus a præfatis sociis suis scilicet Dnis & Magistris Waltero de Gouda Præposito & Petro Zuermont de Hindersteyn simili modo adjuratus consensit eodem modo in Venerabilem & scientificum virum, Dnm Gysbertum de Brederode, Præpositum & Archidiaconum in hunc modum: Ego Gerardus Vrenck Decanus ecclesie sancti Johannis Trajectensis consentio in Venerabilem & generosum virum Dnm Gysbertum de Brederode Præpositum & Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in Episcopum Trajectensem, quia scio ipsum ad hujusmodi Episcopatum regendum utilem & ydoneum. *Post hoc vera dicti Dni Scrutatores absque notabili intervallo processerunt ad scrutinium aliorum Dnorum prædictorum secreto & sigillatim votum cuiuslibet exquirentes. Inprimis Generosus & Circumspectus vir D. Gysbertus de Brederode Præpositus & Archidiaconus Trajectensis vocatus, & ab eisdem Scruatoribus juxta formam prædictam adjuratus, consensit in Venerabilem virum Magistrum Dionysium de Momorancy Canonium Leodiensem in hunc modum: Ego Gysbertus de Brederode Præpositus & Archidiaconus Trajectensis consentio in Venerabilem & scientificum virum Magistrum Dionysium de Momorancy Canonicum Leodiensem, ipsumque nomino eligendum*

in Episcopum Trajectensem. *Item Venerabilis Dns & Magister Wilhelmus de Hees Decanus majoris ecclesie Trajectensis legum Doctor simili modo vocatus & adjuvatus consensit in dictum Gysbertum de Brederode Praepositum & Archidiaconum Trajectensem in hunc modum: Ego Wilhelmus de Hees Decanus majoris ecclesie Trajectensis consentio in Generosum ac magna circumspeditionis virum Dnm Gysbertum de Brederode Praepositum & Archidiaconum Trajectensem respiciendo statum & concordiam totius patrie Trajectensis, ac omnium degentium in eadem, ipsumque nomine eligendum in Episcopum & Pastorem ecclesie Trajectensis. *Item dictus Theodoricus de Wassenae Praepositus & Archidiaconus sancti Fabianis, Canonicus majoris ecclesie Trajectensis, Sedis Apostolicae Prothonotarius modo praemissa vocatus & adjuvatus consensit in dictum D. Gysbertum de Brederode Praepositum & Archidiaconum Trajectensem in hunc modum: Ego Theodoricus de Wassenae Praepositus sancti Johannis & Canonicus majoris ecclesie Trajectensis consentio in Venerabilem & prudentem virum Dnm Gysbertum de Brederode Praepositum & Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomine eligendum in Episcopum & Pastorem ecclesie Trajectensis. *Item Dns Adolphus de Rutenborch Praepositus & Archidiaconus ecclesie beatae Mariae Trajectensis eodem modo vocatus & adjuvatus consensit in Dnm Gysbertum de Brederode Praepositum & Archidiaconum Trajectensem praedictum in hunc modum: Ego Adolphus de Rutenborch Praepositus & Archidiaconus ecclesie beatae Mariae Trajectensis consentio in Generosum virum Dnm Gysbertum***

bertum de Brederode Præpositum & Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nominino eligendum in Episcopum Trajectensem & Pastorem. *Item Dns Wouterus Crawert Decanus ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis prout supra vocatus & adjuratus consensit in prædictum Dnr Gysbertum Archidiaconum Trajectensem in hunc modum: Ego Wouterus Crawert Decanus ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis consentio in Dnm Gysbertum de Brederode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nominino eligendum in episcopum Trajectensem & Pastorem. *Item D. Gysbertus Heerman Canonicus ecclesie majoris Trajectensis sic vocatus & adjuratus similiter consensit in D. Gysbertum de Brederode Archidiaconum Trajectensem nominando ipsum eligendum in Episcopum Trajectensem & Pastorem. *Item Dns Volkerus de Lichtenberch Canonicus ecclesie beate Marie Trajectensis deinde advocatus & adjuratus eodem modo consensit in Dnm Gysbertum de Brederode Archidiaconum Trajectensem sub hac forma: Ego Volkerus de Lichtenberch Canonicus ecclesie beate Marie Trajectensis consentio in generosum Dominum Gysbertum de Brederode Præpositum & Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nominino eligendum in Episcopum Trajectensem & Pastorem, quia scio ipsum esse utilem ad regendum Episcopatum Trajectensem tam in spiritualibus quam in temporalibus. *Item Dns Hermannus Vos Canonicus majoris ecclesie Trajectensis vocatus & adjuratus consensit in Dnm Gysbertum de Brederode Archidiaconum Trajectensem in hunc modum: Ego D. Hermannus Vos consentio in Dnm Gysbertum de Brederode Archidia-****

conum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in Episcopum Trajectensem & Pastorem. *Item Dn Gerardus de Damasco Canonicus ecclesie sancti Petri Trajectensis consensit in illustrem Dnm Stephanum de Bavaria Canonicum & Thesaurarium Coloniensem hoc modo: Ego Gerardus de Damasco consentio in illustrem Dominum Stephanum de Bavaria Canonicum & Thesaurarium Coloniensem, ipsumque nomino eligendum in Episcopum Trajectensem. Item Dns Lumannus Zuermont Canonicus sancti Johannis Trajectensis vocatus & adjuratus consensit in D. Gysbertum de Brederode Archidiaconum Trajectensem sub his verbis: Ego Lumannus de Zuermont consentio in D. Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in episcopum Trajectensem & Pastorem. Item Dns Nicolaus de Camp Canonicus ecclesie beatae Mariae Trajectensis vocatus similiter & adjuratus consensit in eundem D. Gysbertum Archidiaconum hoc modo: Ego Nicolaus de Camp consentio in Dnm Gysbertum de Bredenrode, ipsumque nomino eligendum in episcopum Trajectensem. Item D. Johannes Hondertmarck Canonicus dictae ecclesie beatae Mariae Trajectensis similiter vocatus & adjuratus consensit in Dnm Gysbertum Archidiaconum praedictum in hunc modum: Ego Johannes Hondertmarck consentio in Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in episcopum Trajectensem & Pastorem. Item Dns Henricus de Wynken Canonicus majoris ecclesie Trajectensis vocatus similiter & adjuratus consentiendo in Dnm Gysbertum Praepositum dixit in hac verba: Ego Henricus. Ro-*

VET

ver de Wynfen consentio in Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in Episcopum Trajectensem, quia ipsum virum prudentem & circumspectum cognosco pro regimine dicti episcopatus. *Item D. Henricus Pot Canonicus ecclesie sancti Johannis Trajectensis vocatus & adjuratus consensit eodem modo in Gysbertum prædictum in hunc modum: Ego Henricus Pot consentio in Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in episcopum Trajectensem. Item Dns Gysbertus About in Artibus Magister, & in jure Canonico Baccalaureus, Canonicus dictæ ecclesie sancti Johannis similiter vocatus & adjuratus dicendo votum suum pro Dno Gysberto Archidiacono prædicto dixit in hæc verba: Ego Gysbertus About consentio in Dnm Gysbertum Archidiaconum Trajectensem, & ipsum nomino eligendum in episcopum & Pastorem. Item Dns. Johannes Cluetinck Canonicus ejusdem ecclesie sancti Johannis vocatus & adjuratus dixit: Ego Nicolaus Cluetinck consentio in D. Gysbertum de Brederoede Archidiaconum Trajectensem, ipsumque Dnm Gysbertum nomino eligendum in Episcopum Trajectensem. Item Dns Swederus Cluetinck Canonicus ecclesie sancti Petri Trajectensis vocatus & adjuratus similiter consensit in eundem D. Gysbertum dicenda. Ego Swederus Cluetinck consentio in Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in episcopum Trajectensem & Pastorem. Item Dns Johannes de Mekeran Canonicus ecclesie beate*

Marie Trajectensis vocatus & adjuratus eodem modo consentiendo in Dnm Gysbertum praedictum dixit: Ego Johannes de Mekerem consentio in Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in episcopum Trajectensem. Item D. Petrus de Benthem Canonicus dictae ecclesiae beatae Mariae vocatus similiter & adjuratus dixit: Ego Petrus de Benthem consentio in Dnm Gysbertum &c. Item Magister Hermannus Droem decretorum Doctor, Canonicus majoris, ac Scholasticus & Canonicus dictae beatae Mariae ecclesiarum Trajectensium similiter vocatus & adjuratus dixit haec verba: Quia ego cognovi D. Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem a juventute, & scio, quod ipse fuit studens successive in Coloniensi, Lovaniensi, & Parisiensi studiis universalibus, quodque est in sacro ordine constitutus, ac scientificus & virtuosus, ideo consentio in eundem Dnm Gysbertum Archidiaconum Trajectensem, & nomino ipsum eligendum in episcopum Trajectensem & Pastorem. Item D. Wilhelmus Modde Canonicus saepe dictae ecclesiae beatae Mariae Trajectensis vocatus & adjuratus consensit in eundem Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum nominando ipsum eligendum in Episcopum Trajectensem. Item D. Andreas Knyff Canonicus ecclesiae sancti Petri Trajectensis similiter vocatus & adjuratus dando votum suum dixit: Ego Andreas Knyff consentio in Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in episcopum Trajectensem. Item Dns Wilhelmus de

de Backerweerde *Canonicus dictae ecclesiae sancti Petri vocatus & adjuratus, ut supra, dedit votum suum dicendo: Ego Wilhelmus de Backerweerde consentio in D. Gysbertum &c. ut proxime. Item Dns Arnoldus Taets Canonicus ejusdem ecclesiae sancti Petri vocatus & adjuratus dixit: Ego Arnoldus Taets consentio in generosum Dnm Gysbertum de Brederode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in Episcopum Trajectensem & Pastorem. Item Magister Petrus de Gouda Canonicius ecclesiae majoris Trajectensis vocatus & adjuratus similiter consentiendi respondit: Ego Petrus de Gouda consentio in Dnm Gysbertum de Brederode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino &c. Item D. Henricus Vos Canonicus ecclesiae S. Petri Trajectensis vocatus consimiliter & adjuratus exprimendo intentionem suam dixit: Ego Henricus Vos consentio &c. Item D. Nicolaus de Sparnewoude Canonicus dictae ecclesiae S. Petri vocatus & adjuratus dedit similiter votum suum in hunc modum: Ego Nicolaus de Sparnewoude consentio in D. Gysbertum de Bredenrode &c. Item Magister Johannes Reyneri Canonicus ecclesiae sancti Salvatoris Trajectensis, ac in artibus & Medicina Magister, adjuratus dixit: Ego Johannes Reyneri consentio in Venerabilem & generosum Dominum Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in episcopum Trajectensem; sciens ipsum fore virum scientificum & virtuosum. Item D. Hermannus Scholl Canonicus ecclesiae majoris Trajectensis similiter vocatus & adjuratus consensit dicendo: Ego Hermannus Scholl consentio*

in

in Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in episcopum Trajectensem & Pastorem. *Item Magister Gerardus Suggerode Canonicus beatae Mariae Trajectensis & sancti Leuini Daventriensis ecclesiarum similiter vocatus & adjuvatus habita desuper aliqua deliberatione dixit: Ego Gerardus de Suggerode consentio in generosum Dominum Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, quia est vir literatus, ætatis sufficientis, eloquens, & instantum approbatus, quod illustrissimus Dns Dux Burgundiarum elegit eum ad interessendum Consilio suo, ad regendum terras Hollandiarum, Zelandiarum, & Frisiarum, & in regimine sibi commisso sic se habuit, quod tota patria illa ac ecclesia & civitas Trajectensis de sua promotione recipient consolationem, Idcirco ipsum nomino eligendum in Episcopum & Pastorem ecclesiarum Trajectensis. *Item D. Jacobus Dibbout Magister in Artibus & in jure Canonica Baccalaureus, Canonicus ecclesie majoris Trajectensis, similiter vocatus & adjuvatus dixit intensionem suam in hunc modum: Ego Jacobus Dibbout consentio in Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in Episcopum Trajectensem. *Item Dns Ludolphus Backer Canonicus ecclesie sancti Johannis Trajectensis eodem modo vocatus & adjuvatus dedit votum suum dicendo: Ego Ludolphus Backer consentio in Dnm Gysbertum &c. ut supr. *Item D. Johannes noster Thweert Canonicus ecclesie majoris Trajectensis prout supra vocatus & adjuvatus dixit: Ego Johannes noster Thweert consentio &c. ut supr.****

supr. Item Dns Henricus van den Oever Canonicus ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis vocatus & adjuratus respondit in hunc modum: Ego Henricus van den Oever consentio in Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, & nomino ipsum eligendum in Episcopum Trajectensem, & scio ipsum propter multiplicas suas virtutes fore utilem pro regimine ecclesie Trajectensis. Item Dns Johannes de Wittenhorst Canonicus ecclesie beate Mariae Trajectensis consensit in illustrem Dominum Stephanum de Bavaria Canonicum & Thesaurarium Coloniensem in hunc modum: Ego Johannes de Wittenhorst consentio in illustrem Dnm Stephanum de Bavaria Canonicum & Thesaurarium Coloniensem, ipsumque nomino eligendum in episcopum Trajectensem, Item Dns Ernestus de Steenre Canonicus ecclesie majoris Trajectensis consequenter vocatus & adjuratus respondit: Ego Ernestus de Steenre consentio in Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in Episcopum Trajectensem, Item D. Conrardus de Coesveldia Canonicus & Scholasticus ecclesie majoris Trajectensis simili modo vocatus & adjuratus dixit, hac verba: Ego Conrardus de Coesveldia consentio in Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino &c. Item Magister Gerardus Wit de Killensteyn Artium magister & in decretis Licentiatu sic vocatus & adjuratus dixit: Ego Gerardus Wit de Killensteyn, quia scio D. Gysbertum de Bredenrode virum virtuosum, literatum & eloquentem, consentio in eundem, ipsumque

que domino eligendum in Episcopum Trajectensem & Pastorem. *Item D. Suederus de Weteringe artium Magister, Canonicus ecclesie majoris Trajectensis, eodem modo vocatus & adjuratus dixit intensionem suam in hunc modum: Ego Suederus de Weteringe consentio in D. Gysbertum de Brederoede Archidiaconum Trajectensem, & nominio ipsum eligendum in episcopum Trajectensem. Item Dns. Henricus de Jutfaes Canonicus dictae ecclesie majoris Trajectensis vocatus & adjuratus dando verum suum dixit: Ego Henricus de Jutfaes consentio in Dnm Gysbertum de Brederoede Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nominio eligendum in episcopum Trajectensem & Pastorem. Item D. Nicolaus Modde Canonicus & Thesaurarius ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis vocatus & adjuratus dixit intensionem suam hoc modo: Ego Nicolaus Modde consentio in D. Gysbertum &c. ut supr. Item D. Simon de Medenblich Canonicus ecclesie sancti Johannis Trajectensis vocatus modo premissis & adjuratus consensit & dixit similiter hoc modo: Ego Simon de Medenblich consentio in Dnm Gysbertum &c. ut supr. Item D. Gerardus de Groot Canonicus dictae ecclesie sancti Johannis vocatus & adjuratus eodem modo consensit in D. Gysbertum de Brederoede praedictum in hunc modum: Ego Gerardus de Groot consentio in Dnm Gysbertum de Brederoede Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nominio eligendum in episcopum Trajectensem & Pastorem. Item Magister Theodoricus Grawert, in decretis LicentiatuS, Canonicus ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis, similiter vocatus & adjuratus dan-*

dando votum factum pro D. Gysberto de Bredemode pradiſto dixit haec verba: Ego Theodoricus Grauert quia ſcio D. Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectenſem in conſiſſis negotiorum tam ſpiritualium quam temporalium fore prudentem & maturum, conſentio in eundem D. Gysbertum, & nomino ipſum eligendum in episcopum Trajectenſem & Paſtorem. Item D. Guido de Bloys Canonius diſtae eccleſiae ſancti Salvatoris Trajectenſis dixit vocatus & adjuratus: Ego Guido de Bloys conſentio in generoſum Dominum Gysbertum de Bredemode Archidiaconum Trajectenſem, ipſamque nomino eligendum in Episcopum Trajectenſem. Item Dns Judocus de Amſterdam in Artibus magiſter Canonius eccleſiae ſancti Petri Trajectenſis vocatus & adjuratus ſimiliter conſenſi in Dnm Gysbertum de Bredenrode dicendo: Ego Judocus de Amſterdam conſentio in D. Gysbertum &c. Item Magiſter Alphardus de Montſoerde, Licentius in legibus, Canonius eccleſiae beatae Mariae Trajectenſis, vocatus & adjuratus eodem modo conſentendo in Dnm Gysbertum Archidiaconum Trajectenſem dixit: Quia Episcopuſ Trajectenſis pro tempore habet vigilare non ſolum in ſpiritualibus, verum etiam in temporalibus, pro quiete regiminiſ patriae Trajectenſis, conſentio in Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectenſem, cui omnes Barones & nobiles patriae Trajectenſis conſanguinitate & affinitate conjuncti ſunt, & propterea ipſum nomino eligendum in Episcopum Trajectenſem & Paſtorem. Item Dns Hermannus de Wechte Canonius eccleſiae beatae Mariae Trajectenſis vocatus & ad-

adjuratus similiter, consensit in eundem D. Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem nominando ipsum eligendum in Episcopum Trajectensem & Pastorem. Item Nicolaus de Schiedam Canonicus ecclesie sancti Petri Trajectensis, prout supra, vocatus & adjuratus dando votum suum dixit: Ego Nicolaus de Schiedam consentio in Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in Episcopum Trajectensem. Item D. Theodoricus de Steenwyck Canonicus dictae ecclesie sancti Petri Trajectensis vocatus & adjuratus dedit votum suum similiter dicendo: Ego Theodoricus Steenwyck de Amsterdam consentio &c. ut supr. Item D. Johannes de Wyck Canonicus, ecclesie sancti Johannis Trajectensis vocatus & adjuratus dixit: Ego Johannes de Wyck consentio &c. ut supr. Item D. Johannes de Oudencoep ecclesie beatae Mariae Trajectensis Canonicus vocatus & adjuratus similiter consentiendo respondit: Ego Johannes de Oudencoep consentio &c. ut supr. Item D. Everardus Zoudenbalch Canonicus ecclesie majoris Trajectensis, ac fructuum Camerae Apostolicae per civitatem & diocesim Trajectensem debitorum Collector generalis, consimiliter vocatus & adjuratus exprimendo intentionem suam dixit haec verba: Ego Everardus Zoudenbalch consentio in generosum Dominum Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in Episcopum Trajectensem, & Pastorem, quia scio ipsum fore virum providum & eloquentem. Item D. Petrus Ramp, Arium & Medicinae Magister, Canonicus ecclesie beatae Mariae Tra-

Trajectensis vocatus & adjuratus dedit similiter votum suum in hunc modum: Ego Petrus Ramp consentio in generosum Dominum Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in episcopum Trajectensem.

Item D. Johannes de Drakenburch Canonicus ecclesie majoris Trajectensis vocatus & adjuratus dixit: Ego Johannes de Drakenburch consentio in Circumspectum virum D. Gysbertum de Bredenrode &c. ut supr. Item D. Everardus Griffinck de Volrats Canonicus dicta ecclesie majoris vocatus & adjuratus similiter consentiit dicendo: Ego Everardus Griffinck de Volrats consentio in Dnm Gysbertum &c. ut supr. Item Magister Fredericus de Mera Artium magister, Canonicus ecclesie sancti Petri Trajectensis, similiter vocatus & adjuratus dixit intentionem suam in hunc modum: Ego Fredericus de Mera consentio in D. Gysbertum de Bredenrode &c. ut supr. Item Dns Johannes de Vianen Canonicus ecclesie beatae Mariae Trajectensis eodem modo vocatus & adjuratus dedit votum suum dicendo: Ego Johannes de Vianen consentio in Venerabilem dominum Gysbertum &c. ut supr. Item Magister Florentius de Jutfaes Canonicus ecclesie sancti Johannis Trajectensis Artium & Medicinae Magister, prout supra, vocatus & adjuratus dixit: Ego Florentius de Jutfaes consentio in D. Gysbertum &c. Item Magister Theodoricus Vuiſtinck Canonicus ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis Artium magister vocatus & adjuratus respondit in hunc modum: Ego Theodoricus Vuiſtinck consentio in D. Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum, & no-

mino ipsum eligendum in Episcopum Trajectensem. Item D. Otto de Tyela Canonicus ecclesie majoris Trajectensis vocatus & adjuratus dando votum suum similiter, prout supra, consentiit in D. Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nominavit eligendum in Episcopum Trajectensem & Pastorem. Item Magister Johannes Wit Arius magister, Canonicus ecclesie sancti Petri Trajectensis, consequenter vocatus & adjuratus respondit: Ego Johannes Wit consentio in D. Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, & nomino ipsum eligendum in Episcopum Trajectensem & Pastorem. Item D. Nicolaus de Porta Canonicus ecclesie sancti Johannis Trajectensis simili modo vocatus & adjuratus dixit hec verba: Ego D. Nicolaus de Porta consentio in D. Gysbertum de Bredenrode &c. ut supr. Item D. Johannes Voecht Canonicus ecclesie sancti Johannis Trajectensis sic vocatus & adjuratus dixit: Ego Johannes consentio &c. ut supr. Item Magister Wilhelmus de Montfoerde Canonicus ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis, Baccalaureus in decretis, simili modo vocatus & adjuratus dixit: Ego Wilhelmus de Montfoerde consentio &c. ut supr. Item Magister Johannes de Schiedam Doctor decretorum, Canonicus ecclesie sancti Johannis Trajectensis, vocatus & adjuratus dando votum suum dixit similiter hec verba: Ego Johannes de Montfoerde quia scio generosum Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem virum prudentem, compositum moribus, & ætatis sufficientis consentio in eundem D. Gysbertum Archidiaconum, & nomino ipsum eligendum in episcopum

pum Trajectensem & Pastorem. Item D. Johannes de Arkum Canonicus ecclesie majoris Trajectensis prout ceteri vocatus & adjuratus dixit intentionem suam hoc modo: Ego Johannes de Arkum consentio in D. Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in Episcopum Trajectensem & Pastorem.

Investigatis igitur votis omnium, ut prefatur, & singulorum Dominorum superscriptorum prelibati Domini Scrutatores inter se tractantes, quid de absentibus esset faciendum, & super hoc deliberati deputaverunt Magistrum Jacobum Johannis Isbrandi Nuncium eorum juratum, testam infra scriptum, ad supra nominatos Praelatos & Canonicos, qui retulit eisdem in hunc modum: Venerabiles Domini Scrutatores inquiserunt vota omnium Dominorum praesentium, quid modo votis fieri de absentibus, qui vota sua eorum Procuratoribus transfuserunt. Qui Domini in continenti ipsis Dnis Scrutatoribus, ut vota absentium per procuratores suos, sicut de praesentibus fecerant, eodem modo perscrutarentur, commiserunt. Unde prefati Domini Scrutatores habita & audita de super relatione ipsius Magistri Jacobi Nuncii jurati procuratores singulorum Dnorum absentium, qui vota sua per Procuratores requirenda commiserunt, incepserunt perscrutari. Et primo Venerabilis Dns Wilhelmus de Hees Detanus ecclesie majoris Trajectensis per Dnos de Capitulo dictae ecclesie majoris ad hoc deputatos, prefatos Dnos Scrutatores accessit, offerens Venerabilem & generosum virum D. Mauritium de Spingelenberch Praepositum Embriaensem super electione seu postulatione episcopi Trajectensis sibi & Capitulo ecclesie Trajectensis vias suas commisisse, prout hoc

quadam litera per eundem Dnm Wilhelmum Decanum ibidem exhibita sigillo ipsius Dni Mauricii sigillata consistabat, & deinde dictus Dns Wilhelmus Decanus in animam præfati Dni Mauricii Præpositi, & Canonici majoris ecclesie Trajectensis, & sui ipsius adjuratus consentit in generosum D. Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum prædictum in hunc modum: Ego Wilhelmus de Hees Decanus ecclesie majoris Trajectensis ex commissione Capituli mei, nomine Venerabilis viri Dni Mauricii de Spiegelenerberch Præpositi Embricentis Canonici Colonienfis consentio in generosum virum D. Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, & nomino ipsum eligendum in Episcopum Trajectensem & Paltorem: Deinde idem D. Wilhelmus de Hees Decanus majoris ecclesie Trajectensis procuratorio nomine Venerabilis viri Dni & Magistri Johannis Pollart tanquam Præpositi Arnhemensis & Canonici sancti Andrea Colonienfis, prout de sua procuracionis mandato sufficienter docuit, ac in animam Domini sui constituentis adjuratus consentit in sape dictum Dnm Gysbertum de Brederode Archidiaconum hoc modo: Ego Wilhelmus de Hees Decanus majoris ecclesie Trajectensis Procuratorio nomine Venerabilis viri Dni Magistri Johannis Pollart tanquam Præpositi Arnhemensis consentio prout supra in Dnm Gysbertum de Bredenrode, ipsumque nomino eligendum in Episcopum Trajectensem. Item Magister Johannes de Mekerem Canonicus ecclesie beatae Mariae Trajectensis procurator Venerabilis viri Dni Theodorici Horst Decani ecclesie beatae Mariae ad gradus Colonienfis, ac Canonici & Thesaurarii dictae ecclesie beatae Mariae Trajectensis, prout de sua pro-

curationis mandato sufficienter docuit, vocatus & in animam ipsius constituentis adjuratus, nomine quo supra consensit & dixit in hac verba: Ego Johannes de Mekerem procuratorio nomine Venerabilis viri Dni Theoderici Horst Canonici & Thesaurarii ecclesie beatæ Mariæ Trajectensis consentio in generosum ac circumspectum dominum D. Gysbertum &c. ut supr. Item Johannes Hondertmarck Canonicus dictæ ecclesie beatæ Mariæ procuratorio nomine Venerabilis & circumspecti Domini, Magistri Petri de Molendino legum Doctoris, Decani ecclesie sancti Pauli Leodiensis, & Canonici ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis, prout de sua procurationis mandato docuit sufficienter vocatus & in animam dicti constituentis adjuratus consentiit dando votum Domini sui in hunc modum: Ego Johannes Hondertmarck procuratorio nomine domini & Magistri Petri de Molendino Decani ecclesie sancti Pauli Leodiensis & Canonici ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis consentio in circumspectum D. Gysbertum &c. ut supr. Item D. Ludolphus Backer Canonicus ecclesie sancti Johannis Trajectensis procuratorio nomine Venerabilis viri Dni Segvaldi Vorfwort, Canonici ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis, legum Doctoris, prout de procurationis sue mandato ibidem constabat, vocatus & in animam D. Segvaldi adjuratus consentiit & nominavit in hunc modum: Ego Ludolphus Backer procuratorio nomine Dni Segvaldi Vorfwort Canonici ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis consentio in Venerabilem & magnæ circumspectionis virum Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem & nomino ipsum eligendum in episcopum

Trajectensem & Pastorem. Item D. Swederus Clu-
tine Canonicus ecclesie sancti Petri Trajectensis pro-
curator Magistri Gerlaci de Daventria Canonici dicte
ecclesie sancti Petri, ac Rectoris parochialis ecclesie in
Zwollis, in sufficienter docuit, vocatus, & in animam
Domini sui constituentis adjuratus nomine quo supra
nominando consensit in hac verba: Ego Suederus
Cluetineck procurator & procuratorio nomine D.
Gerlaci de Daventria Canonici ecclesie sancti Petri
Trajectensis consentio in generosum virum Dnm
Gysbertum &c. ut supr. Item D. Wilhelmus Mod-
de Canonicus ecclesie beatae Mariae Trajectensis vo-
catus & procuratorio nomine Dni Henrici Pierlepomp
Canonici dicte ecclesie beatae Mariae, prout de sua
procuracionis facultate fidem fecit ibidem, & in ani-
mam dicti constituentis adjuratus nominavit consentien-
do hoc modo: Ego Wilhelmus Modde procuratorio
nomine D. Henrici Pierlepomp Canonici ecclesie
beatae Mariae Trajectensis, consentio in Venerabilem
& scientificum virum Dnm Gysbertum &c. ut supr.
Item Magister Gerardus de Coesvelt Canonicus &
Scholasticus ecclesie majoris Trajectensis procurator &
procuratorio nomine Venerabilis viri D. Theodoricus
Stock Decani Embriensis & Canonici dicte ecclesie
majoris Trajectensis, Magistri utriusque juris & Do-
ctoris, de cujus mandato ibidem sufficienter docuit, vo-
catus & in animam prefati Dni sui constituentis ad-
juratus consensit hoc modo: Ego Comradus de Coes-
velt procuratorio nomine Magistri Theodoricus Stock
Decani Embriensis & Canonici ecclesie majoris Tra-
jectensis consentio in generosum & circumspexitum
virum D. Gysbertum de Brederoode Archidiaconum
Tra-

Trajectensem, & nomino ipsum eligendum in episcopum Trajectensem & Pastorem. *Item Magister Theodoricus Vuistinck Canonicus ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis procurator Venerabilis viri D. Johannis de Barlandia, in Artibus magistri, & in Decretis Licentiat, Concanonici sui ecclesie sancti Salvatoris, infirmi, prout de sua procuracionis mandato fidem facit sufficientem, vocatus & in animam Dni sui Johannis adjuratus consensit, nominavit, & dixit similiter in hunc modum: Ego Theodoricus Vuistinck procurator & procuratorio nomine D. Johannis de Barlandia Canonici ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis consentio in generosum Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in episcopum Trajectensem.*

Inquisitis igitur sigillatim & secreta votis omnium & singulorum Dominorum supra nominatorum, ipsisque per nos Notarios publicos de mandata eorundem Scrutatorum in scriptis redactis, ut superius continetur, ipsi Scrutatores de loco, ubi scrutinium fecerunt, recedentes ad alios Pralatos & Dominos superscriptos redierunt, & mox Venerabilis Dns Walterus de Gouda Prapositus ecclesie S. Petri Trajectensis unus scrutatorum ex commissione aliorum dominorum scrutatorum dixit in hac verba vel eis in effectum similia: Venerabiles Domini nos perscrutati sumus vota & comperimus, quod omnes Domini tam presentes quam absentes consenserunt in unam personam, & tantum duo nominarunt unam aliam personam dempto voto ipsius nominati per majorem partem. Placeat ergo vobis duobus, qui aliam personam nominastis propter votum pacis &

concordiæ condescendere illi, & in illum consentire, qui habet plura vota, & accedere ad majorem & sanio-rem partem, ut ex hoc tandem concors & canonica electio subsequatur. *Post que verba Dnis inter se colloquentibus pro concordia hinc inde conservanda dicti duo Domini, qui pro suo Electo tantum duo vota habuerunt, se ipsos cognoscentes & surgentes unus post alium, videlicet Dns Gerardus de Damasco sancti Petri & Johannes de Wittenhorst beata Maria ecclesiarum Trajectensium Canonici, successively dixerunt: Nolumus quod propter nos generetur aliqua discordia, nec per nos stabit, quo minus electio hujusmodi unanimi voto & consensu fiat. Et constituto nobis de persona illius, qui majorum & seniorum vota habet, libenter accedemus ad majorem partem & consentiemus in eandem. Et continuo prefatus D. Walterus de Gouda Prepositus ecclesie S. Petri unus Scrutatorum ex commissione aliorum Duorum Scrutatorum omnia & singula vota Duorum superscriptorum tam presentium quam absentium ibidem in communi legendo alta voce publicavit. Quibus auditis prefatus D. Johannes de Wittenhorst Canonicus ecclesie beata Maria Trajectensis dixit: Ne ego quantum ad personam meam bonum pacis & concordie videar impedire, salvo judicio meo consentio in Dnm Gysbertum de Brederode Archidiaconum Trajectensem, ipsumque nomino eligendum in episcopum Trajectensem. Et ex tunc D. Gerardus de Damasco Canonicus ecclesie sancti Petri Trajectensis presens & consentiens dixit: Ego Gerardus de Damasco propter bonum pacis & salvo judicio meo similiter consentio in ge-*

per-

nerosum D. Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, & nomino ipsum eligendum in episcopum Trajectensem & Pastorem. *Quibus sic peractis prefati Dni Scrutatores post hujusmodi accessum partis minoris ad majorem comperientes, quod vota concurrerent in unam personam, videlicet in Venerabilem & generosum Dnm Gysbertum de Bredenrode Archidiaconum Trajectensem, suo proprio voto duntaxat excepto, collationem numeri, meriti, atque zeli ex Commissione eius superius, ut premittitur, facta per prefatos Dominos Pralatos & Canonicos, fecerunt. Numeri videlicet, quod omnes & singuli, qui ad electionem hujusmodi de more aut consuetudine vocandi erant, sufficienter vocati fuerunt, nec aliquis eorum contemptus, aut vox alicujus ibidem per se vel procuratorem summi comparentis non computata vel refutata fuit, Meriti vero quod prefatus D. Gysbertus Prapostus & Archidiaconus Trajectensis fuit & est vir generosus, ac jura & jurisdictiones Prapostura, & Archidiaconatus Trajectensis, per plures annos laudabiliter gubernavit, literatus, nervosus, ac matu- ra & sufficientis aetatis, de legitimo matrimonio procreatus, ac in sacro ordine constitutus, Zeli autem, quia prefati Dni Pralati & Canonici habuerunt verum zelum, cum tot & tanti notabiles viri in magnis dignitatibus & gradibus constituti in eum concorditer, ut premittitur, consenserunt, & ipsum nominarunt eligendum in Episcopum Trajectensem. Atque ita dicti Dni Scrutatores fecerunt & adimplerunt ea, que de jure & consuetudine in electione hujusmodi ac alias facienda erant, & adimplen-*

plenda juxta & secundum Commissionem eis, no-
 premissis, factam. Post hac venerabilis vir D.
 Wilhelmus de Hees Decanus ecclesie majoris Tra-
 jectensis in presentia omnium Prelatorum & Divo-
 rum supra dictorum juxta commissionem sibi per
 eosdem desuper factam vice sua & nomine omnium,
 qui in ipsum D. Gysbertum consenserunt, elegit eun-
 dem in hunc modum: In nomine Patris & Filii &
 Spiritus sancti ego Wilhelmus de Hees Decanus
 ecclesie majoris Trajectensis nomino & eligo gene-
 rosam & circumspexitum virum D. Gysbertum de
 Bredenrode in Episcopum Trajectensem vice & no-
 mino omnium, qui in eum consenserunt. Deinde
 electionem omnes & singuli Pralati & Canonici su-
 pradicti illico ibidem approbarunt, nemine discre-
 pante aut contradicente, exhortantes insuper dictum
 Electum ibidem presentem, ut dictam electionem
 de persona sua sic concorditer factam acceptare di-
 gnaretur. Et extunc ipse D. Gysbertus post aliqua-
 lam deliberationem prahabitam respondit cum gravi
 cordis suspicio in hac verba vel eis in effectu simi-
 lia: Venerabiles Domini mei electio ista, ut sentio,
 de persona mea concorditer facta est, eidem electio-
 ni cum omni, qua decet, reverentia præbeo assen-
 sum. Postremo vero antedicti Dni Pralati & Ca-
 nonici de eodem loco Capitulari saepe dictum Dnm
 Gysbertum processionaliter ad chorum ecclesie Ma-
 joris Trajectensis duxerunt, & in quodam stallo
 dextri lateris ejusdem chori installaverunt, & in
 Dei nomine inronisarunt. Et consequenter ipsum
 ibidem ante summam altare inter Prelatos ec-
 clesiarum Trajectensium cum facia ad populum sta-
 tne-

iuerunt. Et deinde prælibatus Dns Wilhelmus de
 Hees Decanus ecclesie majoris Trajectensis locum,
 super quem in festis principalibus evangelium legi
 consuevit, apud Aquilam ascendit clamans ad popu-
 lum in multitudine copiosa ibidem inferius existentem,
 & dicens in vulgari idiomate, silentium pro presens
 indicendo: Audiatis omnes: Venerabilis & genero-
 sus vir Dns Gysbertus de Broderode concorditer
 electus est in episcopum Trajectensem. Et continuo
 omnes Prælati & Canonici supranominati una cum
 ceteris beneficiatis ecclesiarum Trajectensium prædi-
 ctarum cantaverunt in vocibus & organis hymnum
 beatorum Augustini & Ambrosii Te Deum lauda-
 tus cum Antiphona & Collecta pro pace civitatis
 & ecclesie, requirentes nos Notarios presentes infra
 scriptos, ut eis super præmissis omnibus & singulis
 unum vel plura publicum seu publica conficeremus
 instrumentum vel instrumenta una cum sigillis im-
 pendentibus earundem majoris, sancti Salvatoris,
 sancti Petri, sancti Johannis, & beate Mariae eccle-
 siarum Trajectensium sigillandum & sigillanda.
 Acta fuerunt hæc Trajecti sub anno, indictione, die,
 mense, Pontificatu, & locis, quibus supra, designa-
 tis, incipiendo huiusmodi actum electionis hora octa-
 va Capitulari de mane, & continuo ipsum actum
 perficiendo paulo ante horam xii. ejusdem meridi-
 ei, presentibus ibidem discretis viris, Dnis Jacobo
 Johannis Ysbrandi majoris, Henrico Tinctore san-
 cti Petri, & Henrico Rutgeri de Boemel sancti Jo-
 hannis ecclesiarum Trajectensium prædictarum Nota-
 riis, testibus ad præmissa vocatis specialiter & ro-
 gatis. Et ego Petrus Hasert clericus Trajectensium
 pm-

publicus Imperialis auctoritate Notarius &c.

Duo habuit tactum vota Stephanus Dux Bavariz commendatus Capitulis ab Archiepiscopo Coloniensi. Et literæ erant hæc: *Post sinceram in Domino caritatem & salutem, Venerabiles & circumspetti amici sincere dilecti. Literis & veridica prob dolor relatione multorum intelleximus de obitu Reverendi in Christo consanguinei nostri, & carissimi quandam Rudolphi Antistiti vestri, cujus anima feliciter requiescat. Unde tam vobis quam ipsi ecclesia viduata, quæ est insignis & notabilis pars Provinciae nostræ, condolentes dignum censemus dilectionibus vestris commemorare, quod tunc providendum est de tranquillitate & salubri profectu ecclesiarum vacantium procuranda, si divino presidio invocato privatis affectibus atque divisionibus cessantibus personabilis & idonea concorditer eligatur juxta canonicas sanctiones. Ex adverso autem per divisiones & discordias quam multa felices plane ac prepotentes ecclesie cum clero suo post diuturnas previasurbationes, dampna, & scandala tandem ad irreparabilem inopiam & opprobrium vulgi & postremo plane ad nichilum sunt redacta. Quod ne ad remota vetustaque exempla digrediamur notorium est in plerisque sublimibus ecclesiis nationis Germanicæ nostris temporibus miserabiliter contigisse in magnam jacturam & oppressionem ecclesiastici status. Cum itaque exacti temporis consideratio & illius manifesta discrimina edoceant habendam esse rationem providentia futurorum, felixque dicatur, quem faciunt aliena pericula cautum, hinc pro officii nostri debito per providentiam vestri cœtus obnixè rogamus, & per*

AD JOANNEM · a LEYDIS. 461

& per viscera misericordiae Dei nostri obtestamur,
 ut pensantes attentius, quid vobis nunc imminet, cum
 agitur de ecclesia vestra sponso & Rectore dominici
 gregis tam ampla diocesis eligendo; depositis omnibus
 inordinatis affectibus, non particularibus & propriis
 commodis intendatis, sed Deum iudicem cuncta cir-
 cumcurrentem, & zelum animarum pra oculis habent-
 es, invocata Spiritus sancti gratia, utilitatem publi-
 cam viriliter prosequendo personam idoneam per elec-
 tionem Canonicam concorditer assumatis ad regimen
 ecclesiae Trajectensis. Insuper cum Illustis Dns Stepha-
 nus Dux Bavariae Concanonicus vester, oriundus e
 nobilissima domo Bavaria, legitimo thoro progeni-
 tus; matura sit aetatis, ac in sacris ordinibus consti-
 tutus, moribus, scientia, & virtutibus multipliciter
 praeulgens, speramus & credimus indubitanter,
 quod si eundem elegeritis, quod persona sua poterit
 illi ecclesiae in temporalibus & spiritalibus multum
 laudabiliter & frugaliter praesse, & iam vobis quam
 populo esse singulariter grata & accepta, quod in
 sincero iudicio conscientiae nostrae avisando, ut tene-
 mur, caritative vobis significamus, deprecantes bo-
 norum omnium largitorem, cum ecclesiae res agatur,
 ut inspiret cordibus vestris & concedat unanimi con-
 sensu prosequi ea, quae erunt ad laudem & hono-
 rem sui nominis pariter ac ad vestram & communem
 omnium salutem. Datum in civitate nostra Colo-
 niensi nostro sub sigillo prima mensis Aprilis Ann.
 M. CCCC. L. quinto.

Pag. 351. Ende in dat selfde jaer so wert hy
 mit consent des Raets ende der Gilden van Utrecht
 in dat Bilscoops Hof ingeleyt &c. *Certa lege id ta-*
men

*mas factum, & prius praestito juramento, quod
 charta hac continetur, quam historia illustrande
 opere pretium ut addam hic desumptam ex Charita-
 lario ecclesie S. Mariae: Wy Gysbrecht van Byede-
 rode Ele& van Utrecht doen kondt allen luden, die
 desen brieff sullen sien of horen lesen. Dat wy mit
 den Eerbaren Heeren, Prelaten ende Capittelen
 van den Dom, Oudemunster, sinte Pieter, sinte
 Johan, ende sinte Marien kercken i Utrecht ge-
 maect ende eendachtelick overgecomen syn zek-
 re punten, ende ordinantien, tot behoudenisse hoir-
 re kercken rechten, privilegien, statuten, ende oude
 gewoenten, ende op dat die by onsen ende onsen
 nacomelingen tyden onverbroken gehouden mo-
 gen worden, soe hebben wy mit onsen vryen wil-
 le, ende wail dair op voordacht den Eerbaren Prela-
 ten ende Capittelen voorgenoemt gelost ende gelo-
 ven mit desen onsen brieve truwelicke ende onver-
 brekeliken te houden all alsulcke punten ende ordi-
 nantien nae bescreven sprekende van woirt te woir-
 de aldus: *Inprimis quod Episcopus Trajectensis
 in prima sua receptione jurabit contenta in juramen-
 to Episcoporum Trajectensium, qui pro tempore fue-
 runt, & per eos praestari solito, singula & singulari-
 ter, & que sub ipso comprehendi possunt ex disposi-
 tione juris tacite subintellecta vel expressa. Cujus
 quidam juramenti tenor est talis: Jura ecclesie meae
 conservabo illibata, libertatem electionis & exem-
 ptionis hactenus habitam & observatam per dicece-
 sim Trajectensem nunquam infringam nec infringi
 permittam. Nulla importuna petitione ecclesias gra-
 vabo vel gravari permittam. Castra quoque, & muni-**

tationes ecclesie mee Trajectensis, quae de praesenti
 existunt, aut in posterum fient non alienabo, aut
 impignorabo, aut debitis gravabo directe vel indi-
 recte, sed eas & ea ad opus ecclesie mee praedi-
 ctae liberas & libera fideliter, prout nunc sunt,
 conservabo. Ceteras res ecclesie & quascunque pos-
 sessiones a praedecessoribus meis ad me devolutas
 nullatenus alienabo sine communi consilio & expres-
 so consensu Praelatorum & cleri. Nulla bella aut
 guerras movebo sine consilio & expresso consensu
 Praelatorum & cleri. Nulli petenti promittam vel ju-
 rabo ei auxilio assistere, nec assistam contra aliquos
 homines, vel ministeriales, qui parere voluerint
 juri vel consilio Praelatorum & cleri. Et hoc fideliter
 & firmiter observabo. Sic me Deus adjuvet, & omnes
 sancti, fideisque sanctorum evangeliorum. *Item quod*
ficus Episcopus non potest nec debet movere guerras
sine consilio & expresso consensu Praelatorum & clo-
ri, sic nec debet facere concordiam aut pacem cum
aliquo super quibuscunque guerris aut bellis sibi
aut ecclesiis aut per eum vel ecclesias suas seu mo-
vendis, nisi cum similibus consilio & expresso consen-
su. Et quod non imponet nec imponi permittet aliquod
subsidium, taxationes, onera, aut alia gravami-
na, vel etiam schastinge aut mergengolt, ecclesiis &
clero Civitatis & diocesis Trajectensis sine consilio &
expresso consensu eorundem ecclesiarum, & si per ali-
quem etiam Apostolicam vel aliam quancunque auctoritate
imposita fuerint, aut imponi contigerit, assistet iisdem
ecclesiis, sic quod ab illis releventur. Et si ecclesias
propterea appellare contigerit, episcopus similiter ap-
pellabit, & appellationi suorum abbatibus, &
 com-

*communibus expensis suis & ecclesiarum appellationem
 huiusmodi prosequetur. Et si opus fuerit etiam episco-
 pus manu potenti ecclesias & earum bona defendet.
 Item quod Episcopus non resignabit simpliciter vel ex
 causa permutationis aut sub aliqua pensione ecclesiam
 Trajectensem, aut desuper tractatum faciet, nisi ex-
 presso consensu ecclesiarum Trajectensium. Item quod
 episcopus Trajectensis pro tempore non debet condere
 statuta synodalia, neque admittere aut publicare, ne-
 que admitti vel publicari permittet provincialia vel a
 Sede Apostolica aut ejusdem Sedis legato facta, & no-
 vissime per Reverendissimum Dnm Nicolaum tit.
 sancti Petri ad vincula presbyterum Cardinalem edita,
 facienda, & edenda, sine tractatu diligenti premissis &
 expresso consensu Capituli generalis ecclesie Trajecten-
 sis. Item quod Decanis & Capitulis majoris, sancti Sal-
 vatoris, sancti Petri, sancti Johannis, & beatae Mariae ec-
 clesiarum Trajectensium relinquatur visitatio, correctio,
 punicio, inquisitio, & reformatio morum, & defectuum,
 & negligentiarum omnium, & singularium persona-
 rum, tam constitutarum in qualicunque dignitate, quam
 Canonice praebendatarum, Vicariorum, & omnium
 aliarum personarum inibi deservientium, nec non eo-
 rundem commensalium & familiarium excessus, crimi-
 na, vel defectus committentium, videlicet quod Decani
 & Capitula dictarum quinque ecclesiarum uti, frui,
 & gaudere libere valeant omnimoda jurisdictione eccle-
 siastica praedictarum personarum omnium, etiam in foro
 contentioso, soli & in solidum sine contradictione & ab-
 que consensu & assensu episcopi Trajectensis. Item quod
 Episcopus vocatus per Decanum ecclesie majoris vel
 ejus vices gerentem ad Capitulum venire teneatur, &*

etique de ipso iustitiam petenti coram Decano & Capitulo ecclesie majoris vocatis ad hoc Prelatis & Capitulis aliarum quatuor ecclesiarum Trajectensium de consilio & assensu huiusmodi Capituli universalis iustitiam facere & parere, & secundum sententiam & decretum huiusmodi Capituli universalis satisfacere tenebitur. Et quod non appellabit ab huiusmodi sententia & decreto. Et si episcopus non venit tertio vocatus Capitulum potest eo absente proferre sententiam. Et si non paruerit sententiae etiam procedetur contra eum ad cessationem divinorum. Et Capitulum mandabit omnibus ministerialibus ecclesiae, quod nullus eorum ad ipsius Episcopi requisitionem sententiam dicat vel auxilium praestet, donec sententiae paruerit, & alias ecclesiae procedere possint secundum consuetudinem & privilegia earundem. Et si omnes ecclesiae de ipso conquerantur, simili modo, ut praemittitur, contra eum procedetur, non obstantibus exceptionibus seu allegationibus juris & facti quibuscunque. Item quod non iudicabit aliquem laycum nec puniet, nisi ministerialibus ad hoc vocatis, consilio & deliberatione ipsorum praehabitis secundum consuetudinem patriae. Quodque nullam partialitatem in civitate vel dioecesi Trajectensi acceptabit, aut fovebit; nec in partialitate huiusmodi alicui partium assistet auxiliis, consiliis, vel favoribus, publice vel occulte, directe vel indirecte, quovis quasito colore. Item quod castra, praedia, vel iurisdictiones episcopales, tam citra quam ultra Iselam sita & constituta alicui non impignoret, vel ad annos plures vel ad vitam committat sine consensu expresso ecclesiarum praedictarum, nec cuiquam indulgeat, qui a personis ecclesiasticis citari & conveniri valeat. Et cum

aliquid castrum aut aliquam jurisdictionem committere eum contigerit, illud seu illam committet alicui de territorio Trajectensi oriundo, aut alias hic in eodem territorio commoranti, & sufficientia bona habentis. Et talis castrum non intrabit nec jurisdictionem exercebit, nisi prius talis juraverit fidelitatem ecclesis in Capitulo generali. Item quod ecclesia & earum persona a solutione theoloni & pedagi sint immunes. Item quod Praelati, Canonici, & Chorifoci ecclesiarum praedictarum, Curati & non Curati in hujusmodi ecclesiis Trajectensibus residentes, & non residentes, non possunt nec debeant moneri per episcopum ad residentiam faciendam in aliis beneficiis sua diocesis, nec pro absentia aliqua pecunia ab eis extorqueri. Item quod episcopus pro tempore, dum in civitate Trajectensi praesens fuerit, diebus stationum ab antiquo consuetis Praelatis & Canonicis dictarum ecclesiarum Trajectensium prandium tribuet, vel denarios debitos & consuetos exolveret, nisi nomine & mandato ejusdem licentia petita & obtenta fuerit, quod diebus stationum hujusmodi in dicta civitate permanere possit absque solutione praedicta. Item quod nullum pro Vicario aut Officiali suo generali creabit, ponet, aut deputabit, nisi Praelatum aut Canonicum Capitularem, & pro parvo cotidiano sigillo in Consistorio deputabit ad minus beneficiatum ecclesiarum praedictarum, majoris tamen sigillo officialitatis apud Officialem manente. Et tales jurabunt in Capitulo generali, quod praemissa & infra scripta, nec non privilegia, statuta, exemptiones, & consuetudines earundem ecclesiarum non infringent, aut infringi permittent, quodque eorum officia legaliter & debite exercebunt. Et quod non deputabitur aliquis
Pro-

Provisor aut Decanus in Provisorius & Decanatus civitatis & diocesis Trajectensis, nisi constitutus fuerit in sacris ordinibus. Et quandocunque ecclesis visum fuerit, & Episcopus per ecclesias extiterit requisitus, Episcopus Vicarium, Officiale, & Sigilliferum mutabit & variabit, & alium Pralatum seu Canonicum Capitularem aut beneficiatum hujusmodi deputabit. Et si ad monitionem & requisitionem ecclesiarum talem non variaveris, tunc ecclesie possunt procedere contra episcopum per omnia, prout supra continetur in articulo, qui incipit. Item episcopus vocatus &c. Item quod omnia & singula jura, munimenta, Registra eorundem, ac libri feudorum, ecclesie, aut mensie episcopalis Trajectensis in antea conservabuntur in Archivis ecclesie majoris Trajectensis, prout ab antiquo solitum fuit, poterunt tamen Copie eorundem fieri & manere apud Visarium seu Officiale suum, aut penes aliquem Pralatum vel Canonicum Capitularem ecclesiarum Trajectensium. Item quod Vicarius prefati Episcopi & Officialis Trajectensis non recipiet pecuniam pro sigillo ab ecclesiis vel earum personis in causis & negotiis ecclesiarum predictarum. Item quod non recipiet neque admittet Suffraganeum, nisi de consensu expresso prefati Capituli generalis. Quodque Suffraganeus hujusmodi sic receptus & admissus statim prestabit fidelitatem prefato Episcopo & Capitulo generali. Et promittet non celebrare ordines extra civitatem Trajectensem, nisi de expresso consensu prefatorum Episcopi & Capituli, & non suis exaltationis ordinandorum. Item quod prefatus Episcopus vel dictus suus Suffraganeus, vel ejus officium exercens in Scolaribus, Chorificis, & beneficiatis ordinandi-

dis, aut consecrationibus, reconsecrationibus, & retonciliationibus ecclesiarum, Cimiteriorum, & Altarium in ecclesiis nostris antedictis nihil recipiet, neque per Suffraganeum suum aut alium quenquam recipi permittet etiam pro litteris eorundem. Et requisitus Suffraganeus ab aliqua ecclesiarum sine dilatione se reddet benevolum & promptum eum effectu ad premissa omnia & singula facienda. Quod si non fecerit, tunc Episcopus ad requisitionem ecclesie petentis & conquerentis eum ab officio suo removebit. Item quod Episcopus prefatus non obliget se alicui viventi per litteras vel juramenta in prejudicium ecclesie sue, seu personarum earundem. Quod si fecerit obligatio erit nulla. Item quod Officiariis, & familiares episcopi Trajectensis vel ejus robas portantes debeant exire Capitulum, quando tractatur de causis propriis dignitatis Episcopalis, etiam ipsius Episcopi. Simili modo fiet de aliis familiaribus, Officiariis, Consiliariis; ac portantibus robas aliquorum Dnorum vel personarum, cum illorum seu illarum res vel cause tractantur in Capitulo generali. Item quod Episcopus Trajectensis conservabit & defendet ecclesias, Archidiaconos, Pralatos, Canonicos, Officiatos, & alias personas ecclesiasticas civitatis & diocesis Trajectensis sibi subjectas, ac ipsarum bona in suis juribus, jurisdictionibus, & libertatibus, in quibus hactenus fuerunt, non obstante quod tempore bone memorie Dni Rodolphi episcopi Trajectensis vel alias lesa aut infracta fuerunt. Et quod illas & illa in meliori forma approbabit & confirmabit absque prejudicio premissorum. Et quod preventiones tam in beneficalibus quam

quam in corrigendis excessibus non habebunt locum in prajudicium Prælatorum nisi secundum formam juris communis. Item quando Episcopus Trajectensis vult eudere aut eudi facere monetam novam auream, tunc vocabit ad se Prælatos & Capitula quinque ecclesiarum Trajectensium, ante per eos deputandos, & cum illis ordinabit de pondere, valore, & figura hujusmodi monetæ, & juxta talem ordinationem dicta monetæ cursum suum habebit generalem. Item quod idem episcopus non faciet se absolvi a juramento & aliis præmissis. Et si absolutus fuerit etiam motu proprio absolutione non utetur. Voert so geloven wy als tot wat tyden wy onse confirmatie verworven hebben, ende geconfacreert Bisscop van Utrecht syn, dat wy als dan tot vermaninge der Prælaten ende Capittelen voerge-noemt alle dese punten hem wederomme als eeti Bisscop vernywen, loven, ende onse besegelde brieven daer van geven sellen, in allen manieren als dese tegenwoordige brieff is. Ende alle dese punten ende articulen voersz ende elck bysonder hebben wy Gysbrecht van Brederode Elect van Utrecht geloeft ende gesekert by onser trouwen ende eren, ende lyflick then heyligen gesworen myt volstaefden ede vast ende stade te houden, the voldoen, ende niet te verbreken in eniger wys, sonder alle argelist. Ende des tot oorconde hebben wy onse segel aen desen brieff doen hangen. Gegeven t'Utrecht int jaer ons Heeren Dusent vier hondert vyf ende vyftich op ten vyfthienden dach in der maent van Aprille.

Ibid. Ende hy sloech goude nobels daer ick 'er

gen af geseen heb, die seer sijn was. Jus episcopus habuit cudendi & auream & argenteam monetam ab Ottone ei I. potestate concessa. Heda hist. *Ultraj.* p. 78. 81. & 87. Jus habuit ubique ubi vellet in diocesi, absque ullius permisso, absque ullo assensu Ordinum, Caroli IV. codicillis Ann. 1364. VI. Kal. Jul. E quibus, cum nec Heda, nec alius de his quicquam, quæ huc pertinet, tantum addam. *Quod episcopus*, inquit, *Trajectensis ecclesie, qui pro tempore fuerit, auream aut argenteam monetam facere seu cudere valeat equalis moneta valoris Divorum Imperatorum & Regum Romanorum prædecessorum nostrorum absque requisitione Romanorum Prelatorum & cleri ecclesiarum Trajectensis civitatis, vasallorum, & quorumcunque aliorum, infra districtus terrarum episcopi Trajectensis commorantium, in civitate Trajectensi, vel alio terrarum suarum loco, ubi sibi melius videbitur expedire. Quodque alius omnes monetas Principum, Comitum, Nobilium, seu Universitatum quarumlibet, nostris ac dictorum Imperatorum & Regum Romanorum duntaxat exceptis, moderari & taxare valeat secundum valorem auri puri vel argenti, quod post probationem sive examinationem sufficientem in igne factam remanet ex eisdem &c.*

Pag. 354. Hierom so hielt die Paus die Ambasciaten des Elects van Utrecht int vertrec. Ordines cum viderent a Papa, non obstante, quod electio tam concors, aliud prorsus agi, contemni, negligit electionem, modo hoc obtendi, modo illud, occultis interim consiliis tantum non eam subruat, interim
etiam

etiam Brederodium, ne quid caperet diœcesis per moram hanc detrimenti, crearunt ejus Rectorem, Protectorem, Mamburnum. De quo cum Auctor, quod mirum, nihil hic prorsus dicat, operæ pretium, ut puto, ut addam publicum instrumentum xvii. Septemb. Ann. 1455. quo comprehensum quod dixi:

In nomine sanctæ & individua Trinitatis Amen. Per hoc præsens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter, & sit notum, quod anno a nativitate Dni cio. cccc. l. quinto indictione tertia, mensis Septembris die decima septima, hora tertiarum vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, Dni Calisti divina providentia Papæ tertii anno tertio coram Venerabilibus & Circumspectis viris Dnis Prælatiis & Canonicis majoris, sancti Salvatoris, sancti Petri, sancti Johannis, & beatae Mariæ ecclesiarum Trajectensium, nec non Generosis & Strenuis viris, Baronibus, militaribus, & Armigeris patriæ Trajectensis, ac etiam providis & discretis viris Burgimagistris, & Proconsulibus civitatis Trajectensis, nec non Burgimagistris, Rectoribus, & Deputatis locorum dictæ patriæ Trajectensis in loco Capitulari majori dictæ majoris ecclesiæ ad infra scripta Capitulariter & ad generale Capitulum Trajectense, prout ibidem referebatur, congregatis, ubi de more & consuetudine longæva præscripti Prælati & Canonici majoris, & aliarum ecclesiarum Trajectensium prædictarum, nec non Barones, milites, militares, & Armigeri atque Rectores Civitatis & locorum patriæ Trajectensis, tanquam tres Status, per quos ecclesia & patriæ Trajectensis a longævis retro ante temporibus rectæ sunt &

conservabantur, prout adhuc reguntur & conservantur
 in iuribus, libertatibus, & privilegiis earundem, con-
 vocari & congregari tenentur, & consueverunt, ad
 negotia ipsius status ac ecclesiam & patriam prædictas
 tangentia sive concernentia pertractanda, disponenda,
 & ordinanda, omnibusque aliis quibus tam de iure
 quam consuetudine interesse habentibus & vocandis, ut
 similiter referebatur, ibidem ut moris est vocatis, in
 mei Petri Halert Notarii publici & testium infra
 scriptorum ac magna multitudinis populi astantis præ-
 sentia Venerabilis Dns Rudolphus de Rutenberch
 Præpositus dictæ ecclesiæ beatæ Mariæ ibidem coram
 omnibus prædictis alta voce & publice dictæ ecclesiæ
 generalis nominibus recitavit, Quanta seditioes,
 quantaque dampna, violentiæ, turbationes, & scan-
 dala in Civitate & patria Trajectensi propter diuti-
 nam & longam Pastoris carentiam, proh dolor! eve-
 nerint; unde & porro magna strages, sanguinis effu-
 so, turbationes, exactiones, captivitates, & exu-
 lationes Cleri & populi ecclesiæ, Civitatis, opidorum,
 & villarum patriæ Trajectensis, quod dolenter retu-
 lit, verisimiliter evenire formidantur, nisi salubriori
 remedio ac in tempore divina favente clementia, cu-
 jus res hic agitur, occurratur. Hinc est; quod Prælati
 & Canonici ecclesiarum prædictarum præmissa non sine
 magna cordis amaritudine revolventes, ac periculis &
 jacturis huiusmodi Dei adiutorio invocato resistere cu-
 pientes unanimiter & concorditer duxerunt eligendum,
 nominandum, & invocandum in Mamburnum, Tu-
 torem, Governatorem, & Defensorem ecclesiæ & pa-
 triæ Trajectensis Generosum & Circumspectum Domi-
 num Gysbertum de Bredenrode alias per eos concor-
 diter.

diter, ac rite, legitime, & Canonice electum in Epi-
 scopum Trajectensem & Pastorem. Unde præfatus D.
 Adolphus Præpositus dictos dominos Status, videli-
 cet Militiam, Burgimagistros, Proconsules, Rectores,
 & Deputatos superscriptos ibidem, ut præmittitur, con-
 gregatos caritative monuit & exhortabatur, quatenus
 ipsi una secum suæ ecclesiæ generalis, Civitatis, opi-
 dorum, & communis patriæ Trajectensis nominibus
 pro communi & evidenti utilitate ecclesiæ & patriæ
 præfatarum ad resistendum periculis, scandalis & ja-
 cturis antedictis, ad exterminium ecclesiæ & patriæ
 Trajectensis tendentibus, & ut eo melius ac certius se
 ipsos, ecclesiam, & patriam easdem contra pericula,
 scandala, & jacturas hujusmodi defendere possent,
 præfato Dno Gysberto Electo ad onus hujusmodi assu-
 mendum supplicare, & alias, prout res ipsa expostulat,
 facere, & efficere, disponere, & ordinare, vellent
 & dignarentur, cum ecclesiæ, & toti patriæ, ac ipsi
 non modice perplexis contra imminencia urgentiaque
 pericula per aliquem alium tam prompte tamque ma-
 gnifice, sicut per ipsum Dnm Gysbertum Electum
 succurri posse his periculis non speretur. Alias de tota-
 li destructione & ruina ecclesiæ & patriæ prædictarum
 est verisimiliter formidandum. Qua sic facta monitione
 & exhortatione Baronum, Militum, Armigerorum ad
 unum, nec non Rectorum ipsius Civitatis & locorum
 Status prædictorum ad aliud, loca extra locum Capitu-
 larem hujusmodi, Statu tertio, videlicet ecclesiastico,
 in eodem loco Capitulari pro deliberatione super præ-
 missis habenda se retraxerunt. Et tandem post ali-
 quantulum temporis spatium dictis duobus Statibus,
 videlicet Baronum, Militum, & Armigerorum, nec

nou Reſtorum prædictorum ad tertium, videlicet eccle-
 ſiaſticum Statum, in dicto loco Capitulari reuerſis, co-
 ram me Petro Notario publico & teſtibus infra ſcri-
 ptis, ac numeroſa popali multitudine præſentibus &
 aſtantibus propoſitum fuit per quemlibet prædictorum
 Statuum ſe ſuper præmiſſis ſollicite tractaſſe, & con-
 ſiderato ab eis, quantum poſſet eſſe periculum, ſi dilatio
 fieret in aſſumendo Dnm Gysbertum prædictum in
 eorum ac eccleſiæ & patriæ præſatorum Gubernato-
 rem, Deſenſorem, & Mamburnum, temporum ma-
 ioritate & ſingulis aliis præſatis, ipſi duo Status vi-
 delicet Barones, Milites & Armigeri, nec non Re-
 ctiores prædicti univerſaliter ſinguli & ſingulariter uni-
 verſi præſcripti gratanter, unanimiter, & concorditer,
 nemine diſcrepante, ex certa ſcientia, at
 omni modo, jure, cauſa, & forma melioribus,
 quibus potuerunt, in electionem, deputationem, no-
 minationem, & invocationem hujusmodi pridem per
 eccleſiam generalem Trajectenſem de perſona dicti
 Domini Gysberti de Brederode Electi Trajectenſis
 in Tuorem, Gubernatorem, Deſenſorem, & Mamburnum,
 ſeu Diſpenſatorem eccleſiæ & patriæ concorditer factas
 annuerunt, ipſumque quantum in eis
 fuit ſimiliter in eorum & eccleſiæ & patriæ Traje-
 ctenſis Tuorem, Gubernatorem, Deſenſorem, &
 Mamburnum ſic ut præmittitur electum & deputatum,
 &c. in Dei nomine invocant & receperunt. Et ex tunc ſtatim
 & in continenti nullo actu extra-
 neo intermedio præſatus Dns Adolphus Prepoſitus
 & Dns Petrus Luetmont de Hinderſteyn Decanus
 dictæ eccleſiæ ſancti Petri una cum nonnullis Baro-
 nibus, Militibus, Canonicis, & Reſtoribus ſupra-
 dictis.

dictis, de voluntate, & supplicatione aliorum ibidem permanentium, de loco Capitulari hujusmodi ad ducendum eundem D. Gysbertum Electum coram eis in dicto loco Capitulari exiverunt. Et tandem ipsum Dominum Gysbertum Electum secum ad locum Capitularem hujusmodi adduxerunt, eumque in superiori scanno loci hujusmodi collocarunt, ibique tres Status supradicti per os prefati Dni Adulphi Prepositi eundem Dnm Gysbertum Electum, premiffis eidem ad intellectum prius ibidem expositis, humiliter & attente requisiverunt, quatenus propter Deum & imminentem evidentemque necessitatem ipsorum ac ecclesie & patrie prefatorum, ac earum requisitionem, onus hujusmodi Tutorie, Defensionis, Gubernantie, & Mamburnatus in se recipere & acceptare, ac ipsos, ecclesiam, & patriam predictas regere & gubernare, ac a premiffis & aliis periculis pro posse defendere dignaretur & vellet. Ad quod idem generosus dominus Gysbertus de Brederode Electus quibusdam verbis interpositis tandem propria sue vocis oraculo respondendo dixit: Quod precibus & instantia ipsorum permotus se non alias neque alio modo in laudem & honorem Dei ejusque gloriosa matris virginis Mariae, ac beati Martini Episcopi & Confessoris, ejusdem ecclesie Trajectensis patroni, hujusmodi Defensionis, Gubernationis, & Mamburnatus onus sub certis preestationibus, prout in quadam papyri cedula inferius inserta, & per me Petrum Hasert Notarium publicum infra scriptum de mandato ejusdem domini Gysberti ibidem publice lecta, quam quidem preestationem & ejus tenorem in omnibus & sim.

& singulis actis & gestis per ipsum in officio Tutoria
 & Mamburnatus hujusmodi, & forsitan fiendis,
 gerendis, & consiciendis, semper pro repetita habere
 voluit, plenius continetur, in se recepit & acce-
 pitavit, ac ecclesiam & patriam, ejusque subditos ac
 jura eorum pro posse & nosse defendere, ipsoquo
 juxta leges & consuetudines ecclesie & patrie ipso-
 rum prefatorum laudabiles regere & gubernare me-
 dio suo juramento ibidem per ipsum Dnm Gysber-
 tum Electum corporaliter erectis digitis solemniter
 prestitito, & desuper literas suas suo sigillo roborat-
 as cuilibet trium Statuum hujusmodi dare promisit
 in forma meliore. De quibus omnibus & singulis tres
 Status hujusmodi unanimi voce Dei laudes & hono-
 res & sibi Dno Gysberto Electo gratias retulerunt,
 Tenor vero protestationis per prefatum Dominum
 Gysbertum Electum, sicut præmittitur, facta sequitur
 & est talis: Licet alias Venerabiles viri Domini
 Prelati & Capitula majoris, sancti Salvatoris,
 sancti Petri, sancti Johannis, & beate Marie Tra-
 jectensium ecclesiarum nos Gysbertum de Brederode
 in Episcopum & ad ecclesiam Trajectensem concor-
 diter electum ex certis rationabilibus, & legitimis
 causis eos ad hoc moventibus, tunc absentem, nec ac-
 ceptantem in Mamburnum, Tutorem, Defensorem,
 & Administratorem dictæ ecclesie ac patrie & dice-
 cesis Trajectensis elegerunt, deputaverunt, & assump-
 serunt. Nos attendentes quod dudum nos nec non
 predicti Prelati & Capitula nonnullos nostros confrat-
 res, Ambaxiatores, Procuratores, & Syndicos ad
 Sedem Apostolicam & Sanctissimum in Christo pa-
 trem & dominum nostrum, Dnm Calistum divina
 pre-

*providentia Papam Tertium, cum singulis necessariis
 & requisitis miserimus, qui ad dictam Sedem &
 ad Sanctissimum Dominum nostrum Papam venien-
 tes pluries ac instanter, instantius, & instantissi-
 me, servatis in talibus servari solitis & consuetis,
 confirmationem electionis nostre hujusmodi in con-
 cordia facta petiverunt, & quod dicta ecclesia val-
 de remote ab Italia constituta sit, quodque a centum
 annis proxime prateritis & ultra, ac a tanto tem-
 pore & per tantum tempus, cujus initium seu contra-
 ctium in hominum memoria non existit, confirmationes
 electionum seu postulationum ad predictam ecclesiam
 seu de ea factarum, a solo Romano Pontifice obtenta
 sunt, Protestamur palam, publice, & ex professo,
 quod ab his que sapiunt factum, ambitionem, vel
 intrusionem sumus alieni, nec aliquid de rebus ipsius
 ecclesie alienare volumus, & quod, semper salvis
 obedientia & reverentia Sedis Apostolica & domi-
 ni nostri Pape predictorum, non animo administran-
 di res dicta ecclesie tangere intendimus, sed propter
 urgentem necessitatem & evidentem utilitatem dicta-
 rum ecclesie & patrie, & ad sedandum, extinguen-
 dum, & evitandum pericula, scandala, homicidia,
 guerras, & partialitates, que jam proh dolor dicta
 ecclesie vacante & in dies haud dubie adhuc plura
 contingunt, nisi de remedio oportuno provideatur &
 certo in meliori forma. Super quibus omnibus &
 singulis premissis tam ipse Dns Gysbertus Electus &
 Tutor ecclesie ipsius Trajectensis quam etiam pres-
 tus Dns Adolphus Præpositus suorum dictorum trium
 Statuum nominibus sibi a me Petro Notario publico
 infra scripto fieri petierunt unum vel plura, publicum
 seu*

sen publica, instrumentum sen instrumenta. Acta sunt hac Trajecti sub anno, indictione, die, hora, mense, Pontificatu, & loco, quibus supra, presentibus ibidem honorabilibus viris, Dnis Jacobo Johannis Ysbrandi, Bernardo, & Nicolao VViche perpetuis Vicariis in dicta ecclesia majori Trajectensi, ac pluribus aliis personis fide dignis tam clericis quam laicis in multitudine copiosa astantibus & audientibus, testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis.

Nec hic Ordines substiterunt, sed adversus Philippum etiam, cum descendisset in Hollandiam, modum quærens, quo posset tutius excluso Brederodio Davidem mittere in possessionem, obstringunt se pro Brederodio, & hic cum ipsis vicissim se, arctiori fœdere adhuc fortius, vim vi depulsuri, & quodvis pro Brederodio, in quem eorum præclara & constans admodum voluntas, adituri periculum
ix. April. Ann. 1449.

Wy Gysbert van Brederoden Eleet ende Ruwaert, Prelaten ende Capittelen van den Dom, Oudemunster, sunte Peter, sunt Jan, ende sunte Marien i Utrecht, gemeen Ridderchap aen dese syde der Yselen, dair Utrecht staet, Burgemeesters ende gemeene Raet der Stadt van Utrecht op die ene syde, ende wy Scout, Burgemeesters, Schepenen, ende Raet der Stat van Ryenen op d'ander, doen condit ende kenlic allen luden, dat wy van allen twist, geschele, ende twydracht onlangs leden onder ons opperesen, om rust, vrede, ende die oude gunst, ende vrundscap i onderhouden onderlinge by tusschen sprecken van onse vrunden op beyde syden daer toe gedeputeert, minlick ende vrundlick

lick overcomen ende vereenicht syn alle dese punten ende voorwaerden hier na beschreven. Eerst so sal die Stat van Ryenen hoer Stat trouwelick ende wel bewaren tot des Gestichts behoef van Utrecht, so dat sy niemant daer in sullen laten comen, dair onse Genadige Heere die Elect, doe Stadt van Utrecht, ende die Staten van den Lande, of dat meerdeel van hem eenigen last of crygen mogen, ende sy en sullen geen nieuwen Heere aennemen, noch buldinge doen, ten sy dat die Stadt van Utrecht mit den Staten van den Lande voorsz hem eerst aengenomen, ende huldinge gedaen sullen hebben, ten ware, dat hem die Stadt van Ryenen mit machten afgewonnen worde, ende dat hem die Stat van Utrecht geen ontfet gedoen en conde, maer des so sal die Stat van Ryenen, of hem sulcke last ende overval aenquam, het ware by dage ofte by nachte, onsen Genadigen Heere, ofte der Stat van Utrecht, dat ter gelegender tyt terstont laten weten, daer sy mede ontfet mogen worden. Ende waert saecke dat der Stadt Utrecht eenigen last vorder aenquam, so sal hem die Stadt van Ryenen daer in bewysen ende doen naer horen vermogen, gelyck die meene Staten of dat meer deel van hem daer in deden, als goede linte Martens Stichts luden schuldich syn te doen, mit sulcke voorwaerden, dat onse Genadige Heere die Elect voorsz, noch niemant anders van synre wegen, noch die Stat van Utrecht, noch niemant van hoere wegen, die Stat van Ryenen, noch heuren Borgeren, noch ondersaten hier en boven belasten sullen aen hore Stadt, noch aen hore Barger lyuen noch goeden, mit eenigen volcke, oft anders, daer sy voer beducht mogen wesen. Ende die Stat van Ryenen sub-

fullen ende mogen onbecroont van onsen Genadigen Heere ofte der Stadt van Utrecht voersz tot alre tyt alst hem belieft buyten hore Stadt sluyten alle die ghene; daer sy voor beducht mogen wesen, ende weder in laten, dent hem gelieven sal, daer onse Genadige Heere die Eleet, die Stat van Utrecht, ende die Staten voersz onbelast van bliuen sullen als voersz is. Ende oft gebeurde dat die Stadt van Rienen enen nieuwen Heer aennemen ende huldinge doen soude in manieren voersz, so en sullen sy nochtans dien Heere niet aennemen noch huldten, hy en hebbe hem eerst confirmeeret al hoer hantfesten, privilegien, rechten, ende statuten, die sy haer toe gehadt, gebruykt, ende van anderen Biscoppen t'Utrecht vercregen hebben. Waert oock dat ymant hier en boven misdade aen boren lyuen, goede, oft aen hore Stadt; dat sullen hem onse Genadige Heer die Eleet ende die Stat van Utrecht helpen wederstaen na allen horen vermogen. Ende op dese voersejde punten ende voorwaerden sullen die Borgeren ende ondersaten van Utrecht ende van Rienen vry, veylich, ende sonder hoede elx in des anders Stadt ende bedryve varen, verkeren, ende coopsmanchap hanteren, als sy hier toe gedaen hebben. Alle dese voersz punten ende voorwaerden ende elck van hem bysonder hebben wy Gysbert Eleet ende Ruwaert, Prælaten ende Capittelen van den Dom, Oudemunster, sint Peter, sint Johan, ende sint Marien t'Utrecht, die ghemeen Riddercap, Borgemeesteren, Schepenen, out ende nieuwen Raet der Stadt van Utrecht voersz voor ons ende voor onsen Borgeren ende ondersaten, ende wy Scout, Borgemeesteren, Schepenen, ende Raet der Stat van Rienen voor ons ende

de voor onse Borgeren ende onderfaten, ende mede voor Johan van Zuylen van Natewifche onsen maech ende vrient, so lange hy binnen der Stadt van Rye- nen is, ende synen penning hoofschelic daer vertee- ren wil, geloofst ende geloven mit desen onsen brieue vast, gestade, ende onverbreeckelic te houden in alre manieren voorsz, geduyrende also lange ende tot tyt toe, dat wy eenen Heere hebben geconfirmieert van den Stoel van Romen, ende gehult van den Sta- ten s'lants als voorsz is, ende niet langer, sonder ar- gelist. Des r'oirconde so hebben wy Gysbrecht van Bredenrode Eleet ende Ruwaert, Pralaten ende Ca- pittelē voorsz, ende wy Heer Gysbert van Vianen van Ryfenborch Ritter, Steven van Zuylen van Nyvelt, Gysbrecht van Nyenrode, ende Willam van Zulen van Nyvelt gedeputeert, ende van wegen der gemeenre Ridderfchap voorsz, ons ende onse ker- ken segelen, ende wy Borgemeesteren ende Raet der Stadt van Utrecht onser Stadt signet, dat wy in desen ende gewoonlick in gelycken te gebruyken pla- gen, ende wy Schout, Borgemeesteren, Scepenen, ende Raede der Stadt van Rienen voorsz onser Stadts segel aen desen brief doen hangen. Hier wa- ren over ende aen die Eerbare Heeren van der Ec- clefie als M. Dirck Grawaert Deken r'Oudemun- fter, Heer Petér Zuermont van Hinderfteyn De- ken finte Peter, Heer Johan van Draeckenburch Canonic in den Dom, ende Heer Jan van Wy Ca- nonick r'sinte Jans r'Utrecht, Heer Jan van Mont- foert, ende Heer Henrick van Croonenburch Rid- ders, Dirck van Zulen van der Zevender, Jacob van Zulen van Nyvelt, Jan van Oudewater Borge-

meeſter, Mattheus Gysbertſoen Overſte Oudermān te deſer tyt i' Utrecht, Melis van Nyvelt ende Gysbert de Gruter, ende Schout, Burgomeeſteren, Scepenen, ende Raide der Stād̄t van Rienen. Deſer brieven ſyn twee alleens ſprekende. Gegeven ende geſchiet in den jare c10. cccc. en lvi. des Vrydags den ix. in April.

Pag. 361. Oock ſo ſoude hy alle jaer tot ſyn tyf hebben nyt dat Biſdom van Utrecht. Meminit Brederodius in charta Ann. 1456. ult. Aug. VVy Gysbrecht van Brederode Domproeſt i' Utrecht doen kondt ende kenlic allen luden, die deſen brief ſullen ſien of horen leſen, alſo die Eerbare Heeren Prelaten ende Capittelen van den Dom, Oudemunſter, ſunte Peter, ſunte Johan, ende ſunte Marien kercken i' Utrecht ons guetlic belieft ende conſentieert hebben, dat die Eerweerdige Vāder in Gode, ende Heere, David van Bourgongnen, Biſſcop i' Utrecht, ende ſyne nacomelingen Biſſcopen ons jaerlicx betalen, ende nytreyken ſullen, onſe leven lanck duyrēde nyt den tafelgoeden ende renthen des Biſdoms van Utrecht, een penſie van vier duyſent ende twee honderi gonde Rynſche gulden na nyrwylſinge der compoſitie &c. Et ſpoſondit ſic quidem David, & hæc & cetera, quæ habet Auctor, ſe facturum recepit, ſed vix ſtetit promiſſis, ut clerus quæritur in literis ad Philippum Burgundum :

Hoochgeboren, Doorluchtige, Mogende Vorſt, Genadige Lieve Heere. VVy hadden gehoopt, dat by den tractaet ende compoſitie tuſſchen den Hoochweerdigen Furſt, Vāder in Gode, onſen Genadigen Heere van Utrecht op die een, ende den Eerweerdigen

gen

AD JOANNEM a LEYDIS. 483

gen Heere Gysbrecht van Brederode doe ter 17^e Eleët, ende na Domproest, ende die Staten's lants van Utrecht aen die ander syde, van uwer Eurscheliker Mogentheden verdaingt ende gemaeckt, ons ende den gemeenen lande sonderlinge vrede ende protectie van soude gecomen hebben, i' welske wy tot noch toe niet gewaar en sijn geworden, maer Godt betert wy en vernemen anders niet dan alle twisten, nieuwigheden, ende lasten, die wy duchten dat toecomen overmits quader informatien ende aenbrengingen der geente, die tot geenen vrede en raden, daer wy veel dachfaerden ende spraccken met onsen Genadigen Heere van Utrecht van gehouden hebben, ende den Steden van Overysel op anderen tyden treflyck van geschreuen ende aangeropen hebben, om alle dese saecken ende gebreucken tot rustende vrede te helpen voegen, i' welsk wy tot noch toe niet en hebben konnen toebrengen, ende en voelen anders niet dan hem dese saecken alle dagen tot meerre lasten ende bantdadigheden te maecten, ende dat vorder lasten, opstal, ende onverwintlycke schado ende hinder des gemeen lants daer van gevreesst sijn te comen, ten waer dat mister hulpe, van Gode, ende by rade ende toedoen uwer Genaden dat wyselyck verhoet wert ende veruallen. Ende want wy verstaen dat onse Genadige Heere van Utrecht op deser 17^e by uwer Eurscheliker mogentheden is, so is onse ootmoedige begeeren, dat deselve uwer Mogentheden willen vreesghen ende ordineren mit onsen Genadigen Heere van Utrecht, dat sulcke compositie ende tractaet, als by uwer Genaden verdaingt ende besegelt is van onsen Genadigen

digen Heere voorsz. gehouden werde, want anders
 wy ende onse goeden sonder twivel daer voor belast son-
 den werden, so wy die compositie mede belieft en-
 de besegelt hebben. Ende dat dese groote lasten,
 opstalle, ende rwydrachten mit wysheden nederge-
 lecht ende vervallen worden, wy en vernemen an-
 ders niet dan die Domproost ende die gemeen Staten
 t'lants van Utrecht sonderlinge dair toe geneycht syn
 die voorsz. compositie volcomelyck te houden, ende
 dat een generael vrede van alle niet nytgeson-
 dert in den Lande voorsz. gemaect ende gehouden wor-
 de. Ende vermogen wy wat daer inne tot rust ende
 vrede dienende, dair willen wy ons alijt toe vneugen,
 sonder eenige coste ofte arbeyt dair inne te sparen,
 so wy dan oock onse Genadige Heere van Utrecht
 dat menichwerf op anderen syden offeriert hebben,
 ende tegenwoordich scryven, biddende synre Gena-
 den hem daer toe te willen voegen, so syn Voorvade-
 ren Biscoppen t'Utrecht gedaen hebben, dair synre
 Genade niet dan alle dencht, eere, ende vorder-
 scap van comen sal. Ende wes der selver kwer
 Furstelycker Mogentheden hier inne gelieven sullen
 te doen, daer wilt ons een guetlyck antwoorde van
 laten wedervoaren by desen onsen bode, Ons gebie-
 dende van t'selve wederom tot lieve ende genuegen
 kwer Furstel. Genad. dair kwer Furstel. Mogent-
 heden ons alle wel dienstelyck ende bereyt te vin-
 den selle. Kenne Godt die kwer Furstel. Mogent-
 heden wil hebben in syn heylige bescermenisse. Ge-
 schreven t'Utrecht onder onser Capittelen segelen
 des Dinxdaegs voor Ascensionis Domini Ann. M. C. C. C. C. LVII.

Ibid.

Ibid. Ende hier voor is borch geworden die Hertoch van Cleeff. Fidejuffit. Sed mox Ordines redderunt indemnem, ut in charta est Anni cto. cccc. LVII. Wy Prelaten, Dekenen, ende Capittelen van den Dom, Oudemunster, sunt Peter, sunte Johan, ende sunte Marien kercken i' Utrecht, gemeyn Ridderen ende Knapen des lants, Burgemeesteren, Sepenen, ende Raet der Stadt van Utrechts, representerende die drie Staten des Nederstichts van Utrecht, doen condt allen luden. Also als by dem tractaet gemaict by middel van den Hoehgeborende Mogenden Vorst, Heren Johan by der genaden Gods Hertoch van Cleve ende Grave van der Marck van der verlikinge ende pacificaty der kercken ende des Bisdoms van Utrecht, welck in questie ende gescheel was tusschen den Eerweerdigen in Gode onsen lieven Genadigen Here, Here David van Bourgoengen Biscop i' Utrecht aen die een, ende den Eerweerdigen Geboertigen Heere Gysbrecht van Bredenroede doe ter tyt Elect. ende Ruwaerren Dompreeft i' Utrecht, ende Proost tot sunte Danaes te Brugge &c. aen die ander syde, onder anderen voerwaerden overdragen ende gesloten is geweest, dat onsen voorsz Genadigen Heere van Utrecht, ende dat gemeen Sticht van Utrechts, also wel aen geen syde, als aen dese syde der Yselen, bewysen souden ende verskeren den voorsz Heere Gysbrecht voor synen cost ende schade tot Romem, ende oock om die Rutenen ende gewapende, ende anders ten desen dage toe gebadt, te geven die somme van vyftich dusent leuwen, waervan die voer genoemde Hertoch van Cleve Heren Gysbrecht voorsz

gelave ende wysheit gedaen heeft. Want wy dan van onser syden ende also veer alst ons aengaet den voergeneemden Hertoch van Cleve van synre loefnissen gaerne quytende antheffen willen, anderhendende i' gone dat nyrgesproken is in der saken, so hebben wy daeromme geloeft ende loven mit desen onsen brieue by onser trouwe ind eeren onsen Genadigen Heere den Hertoch van Cleve voergeneemt tot behoeff Heren Gysbrechts van Bredenrode Dompreeft voorsz, zynre eruen of testamentoirs gebrake synre, dat Gods verhoeden wil, of honder s'briefs, by synen of hoeren wil nytraycken, ende binnen Vianen op onsen cast, hinder, ende scade commer vry te betalen, tot syn of oir seker behoer een ende twintich dusent goude Rynsche gulden, of die waerde dair voir in der tyt ganckastich in anderen payementte tot drien termynen, als seven dusent Rynsche gulden tot sunte Peters daghe ad cathedram naeftcomende in den jaer van seven ende vyftich, ende seven dusent Rynsche gulden tot sunte Peters daghe ad cathedram daer naest volgende in den jaere acht en vyftich, ende noch seven dusent Rynsche gulden tot sunte Peters daghe ad cathedram dair naestvolgende in den jaer van negen en vyftich, of binnen een maent na elken termyne voirgenomst onbegrepen. Ende op dat onse Genadighe Heere Hertoch van Cleef tot behoeff des voorsz Heren Gysbrechts Dompreeft, synen eruen of testamentoirs, gebrake synre, of honder s'briefs by synen of hoeren willen de voorsz een en twintich dusent Rynsche gulden des te vaster ende sekerer sy, so hebben wy overgegeuen, geconsantore, ende belieft,

over-

overgeven, consenteren, ende believen mit desen onsen selven brieue, dat de voergenoemde somme gelts van een en twintich duysent Rynsche gulden by ons of onsen Gedeputeerden nae der nytsettinghe, die by ons daerom gesciet, sal opgeboert ende ontfangen worden van wegen ons Genadigen Heere Hertoghe van Cleve voergenoemt tot behoef Heren Gysbrechts Domproests voersz, synre erfnamen, of testamentoirs, of houders s'briefs by synen of hoeren wille, op onsen ende den gemeynen Nedersticht van Utrecht, is sy geestelick of weerlicke lyden hinder, cost, ende scade, nytgesondert alleen die van Amersfoert, Horst, ende Renen mit hoeren toebehoren, na nytwysinge des tractaets voirsz. Ende hier mede sullen wy ende dat gemeene Nedersticht van Utrecht gevryt ende gequyt wesen van den vyftich duysent Lewwen voersz, sonder alle arch ende list &c. Gegheven int jaer ons Heeren MD. CCCC. LVI. opten 27. dach in Novemb.

Ibid. Ende als Bisscop David in den Dom ginck, so gingen Heer Gysbrecht van Bredenrode die Domproest an syn rechter syde &c. Moris sic; ut inaugurandus inter duos Prælatos medius inter Præpositum & Decanum Trajectensem mitteretur in possessionem, ductus solenni ritu in majorem ecclesiam. Sic Philippus Burgundus in charta Ann. 1517. *Quem quidem dominum Philippum Electum & Confirmatum Trajectensem supradicti domini Philibertus Præpositus & Archidiaconus, & Jacobus de Apelteren Decanus Trajectensis, tanquam præstantiores Prælati pro tunc presentes cum ea, que decuit, reverentia susceperunt, & inter se medium processionaliter ducentes in dictam ecclesiam majorem*

Trajectensium &c. introduxerunt.

Pag. 362. *Ende by swoer alle die privilegien ende rechten te houden.* Formulam juramenti ab episcopis olim præstiti Lectos habet supra p. 462. & seq. Sed & aliud est, quo obstricti, ad chartam pertinens Provinciale, vulgo den *Lantbrieff*. Præstitum id a Davide VI. Aug. Ann. 1455. Et est tenor hujusmodi: *David van Bourgoengen by der Genaden Gods Bisscop t'Utrecht maken condt ende kenlick allen luden, dat wy alle die loften, ende punten, ende voerwaerden, die in desen openen brieve bescreven staen, daer onse tegenwoerdige brief doergesteken is, besegelt mit onsen segel, geconfermeert hebben ende confermeren, ende daer op loven, sekeren, ende sweren, ende geloofst, gesekert, ende geswaren, ende ons daer op verbonden hebben, wettelyck, ende wail te houden ende te voldoen, ende niet te verbreecken in geenre wys. Gegeven int jaer ons Heeren CIO. CCCC. LVI. op sinte Sixtus dach, den seften in August. Ende was besegelt mit een root segel uythangende aen een dubbelde franchyne starte.*

Pag. 375. *so is byt'Utrecht getogen, ende heeft alle die ballingen in laten comen, die in voorleden tyden wyt Utrecht gejaecht waren.* Factionibus Ultrajectum jam olim variis obsessum. Prima autem earum mentio, postquam concessit vita Herbertus de Berum. Gravis orta tunc discordia in Capitulo, ut ait Beka, quæ & tandem inter cives in civitatem prorepit, petentibus aliis episcopum Hermannum de Horn, aliis autem contra Fredericum de Hamel. Tanta statim & tam vehementis animorum contentio, ut farciendæ concordiæ

diæ

diæ Fredericus tandem Imperator Ultrajectum descenderit. Æneas Sylvius de vita Frederici III. Imp. *In Trajecto Frisicæ civitate Hermannum episcopum confirmavit, grandi pecunia multatis, qui resistebant civibus.* Gunther. lib. 1. vers. 512.

Haud mora, Trajectum, patruo regnante superba

Abjecisse jugum cervice, piumque recenter

Offendisse virum factis crudelibus ausum,

Hostili fervore petit; murosque parabat

Inclinare solo, captasque evertere turres &c.

Nec destitit ab eo tempore in partes civitas discerpi. Adversæ partis præcipuos cogebat solum semper vertere pars quæ superior. Et cum modo esset hæc, modo illa superior, plena exulum semper omnia, & diversarum factionum. Alii restituti, alii rursus proscripti. Nec omnium eadem semper ratio. In novo multi Antistite cum eo urbem introituri ponebant reditus sui spem. Sed id præter opinionem nonnunquam aliter accidebat. Vid. Hed. *in Sueder, & Rudolph episcop.* Qui redierant sub Brederodio pulsi rursus a Davide. Et cum magnæ adhuc Brederodio, & postquam cessit episcopatu, per urbem essent clientelæ, questus David identidem suos opprimi a Brederodio, ab eo pulsos restitui, & restitutos rursus pelli. Copiam habeo libelli, a Davidis studioso, & qui partium ejus, scripti, & haud dubie Davidis jussu, ad conciliandam Brederodio, quantam posset, invidiam. Non abs re erit, si addam hic, quo clarius de re constet;

*Memoriaal op verbeteringe van de vrienden,
die van de sake weten.*

Beklach der vrienden.

Om te weten ende te verstaen dat heercomen van den gescheele nu ter tyt tusschen den Eerweerdighen Vader in Gode ende Heere David van Bourgoengen Bisschop t'Utrecht, en de Stede van Amersfoort, gemeene Burgeren van Utrecht, ende veel andere goede mannen, na dode Bisschop Rudolphus van Diephok berooft van boeren incomen binnen der vrybeyt van Utrecht, aen eene syde, ende Heer Gysbert Doemproest, ende Heeren Reynout van Brederode, Hayarick Borchgrave van Montfoort, en de Stadt van Utrecht aen de ander syde wesende, so is te verdencken, ende in memorie te hebben, dat in den jaer ons Heeren cix. cccc. en acht en veertich Bisschop Rudolf voernoemt binuen synre Stadt van Utrecht niet vrylick comen en conde, vermits hinder ende wederstant, dat hem doe aldaer eenige Borgeren, sonderlingh gebeten van Renels, Lichtenbergers, Preylers, ende hoir balperen deden buyten wille ende consent der gemeene Stadt ende der Landen van Utrecht, waerom groote tweedracht in der selver Stadt van Utrecht geseen was. Ende want Bisschop Rudolf voernoemt als een Heer van Utrecht, als hy doe was, beboorde sodane tweedracht, wederstant, ende misdact miter macht ende hulpe van synre ondersaten te corrigieren ende af the doens, so vermaende by synre trouwe ondersaten, die Stede van Amersfoort, ende vele ander goede mannen binnen ende buyten Utrecht wesende by hoiren eede ende lofte van trouwe, die sy bem

ge.

gedaen hadden, dat sy hem als hoiren Heer bystant doen solden tot synen rechten, ende trecken ende wesen met hem by nachte in der Stat van Utrecht, niemant aldaer quaet te doen, ten ware datmen hem eerst misdade, ende die geweldige hant te bieden, ende syn rechten te helpen beschermen. Welcke trouwe ondersaten uyt vermaninghe voernoemt ende van noode des rechts daden bystant hoiren Heere Bisscop Rodolph voernoemt, ende voegende sich doe by den selven Heere binnen Utrecht in der yerster nacht na Lichtmisse in den jare van XLIX. gecomen syn syn rechten te helpen bescermen, ende geweld te keeren, ende niemant te misdoen, die syn banden niet en keerde aen hoiren personen, Nochtans die misdadige Borgeren van Utrecht voirgenoomt keerden hoire geweldige hant op hoiren Heer Bisscop Rodolph, ende die van Amersfoort voergenoemt, ende sloegen den selven Heer ende sommige andere van synre hulpen voergenoemt ter doot toe, Also dat wederomme deselve van Amersfoort ende andere trouwe ondersaten Bisscops Rodolphs voernoemt, met werender hant quetsende weren sommige van den misdadigen Borgeren van Utrecht voergenoemt, daer Rotard Proeys ende Johan van Lichtenberch van storven. Ende omme welcke misdadert Arnt van Amerongen ende Heynric Jacobffen mit oordeel ende mit rechte der Stadt van Utrecht waren onthouet, ende andere misdadige gescattet ende georvedet, ende ballingen gemaect worden, sonder den Bisscop van Utrecht in der tyt, ende der Seat voernoemt, ende die gene die Utrecht doe regierden, die sy nu voer hoir ballingen benomet te wesen, ende die van Amersfoort, niet en te comen, mer tot ewigen tyden buy-

buyten der Stat van Utrecht te blyven, ende daer bin-
 nen niet te comen sonder consent ende wille des Hee-
 ren van den Lande, ende die andere getrouwe bystan-
 dige voernoemt, die die saecken voernoemt mede aen-
 dragende waren, sonderlinge die van Amersfoert.
 Ende daerna in den jare ons Heeren 1110. cccc. ende
 vyf en vyftich in de maent van Januario die ecclesie
 ende Paepscap in der Stat van Utrecht by raet, con-
 sent, ende bystant des Domproests, ende Heer Rey-
 nouts van Brederode, ende Heynricks Borchgrave
 van Montfoert voernoemt verkeerde dat Regiment,
 ende Raet, ende Schependom van Utrecht tot hoiren
 wille; ontfettende die geene die aldaer doe Burge-
 meesteren, Schepenen ende Raet waren, ende togen
 die Gilden ende Gemeynthe van Utrecht boven die Raedt
 ende Schependom voernoemt, ende deden die oervedighe
 ende misdadige voernoemt buyten will ende tontsent
 des Heeren van den Lande ende der Stadt van Amers-
 foert, ende der andere, die sy oervedich waren, binnen
 Utrecht comen, nemende van hoir loften ende eden,
 dat sy binnen sekeren jaren, die noch niet om geco-
 men en syn, in den Raedt ende Schependom van U-
 trecht niet comen noch sitten en sullen. Ende daerna
 die gilden in den selven jare van vyf en vyftich om
 vrede ende ruste als sy segheden tusschen die oervedighe
 ende misdadige aen die een syde, ende sommige ande-
 re Borgeren van Utrecht bystandige van Bisscop
 Rudolph voernoemt, die sy oervede gedaen hebben,
 als voernoemt is, ende die Gilden grootlycker te ma-
 ken, namen sy loften ende eede van beyden syden, als
 dat die eene parthye den anderen nimmer hinder, of
 leet, of moeyte, solde doen omme die saecke endetwee-
 dracht

dracht voergenoemt. Ende die Gilden voernaemt oock vermits lofse ende statuten deden in den selven jaer voersz insetten, datmen doe voertan tot eeniger tyt geene ballingen van Utrecht maken en solde buyten wille, consent, ende ordinancy der twaelfgilden voergenoemt. Item in den selven jaer van vyf en vyftich sterf Bisscop Rudolph voergenoemt in die maent van Martio, ende daerna opten Maendach na Paschen de vyf Ecclesien van Utrecht deden een vrientlycke electie ende koren voor hooren Bisscop van Utrecht Heere Gysbrecht Domproest voernoemt. Welcke electie om redenen verwesen ende te niet gedaen wert van onsen beyligen Vader den Paus van Romen, ende van hem gegeven den Eerweerdigen Vader in Gode Heere David van Bourgoengen dat Bisdom van Utrecht. Welcke giste die Domproest, Heere Reynout van Brederode, Johan van Montfoerde, ende die oerwedige ende misdadige van Utrecht voergenoemt, die doe dat regiment aldaer met drange occupeerden, niet volgen noch toelaten en wouden. Ende die wederstonden dat also, dat die selve Heere Bisscop David van Bourgoengen, vermits den Doorluchtigen ende Hooghgebaren Vorst Hertoge van Bourgoengen in den jaer ons Heeren MD. CCCC. ses ende vyftich in de maent van Augusto binnen Yselsteyn een tractaet mitten Heeren ende Gilden voorgenoemt om alle vexatie, geweld, ende hinder af te doen ende neder te leggen gemaeckt heeft. Welck tractaet die van Brederode, Heynrick van Montfoert, ende Schepenen, ende Raedt der Stat van Utrecht voergenoemt doe ter tyt, ende nu die dat regiment buydendaegs occuperen, als voernoemt, niet vollentogen noch gehalten en hebben,

ben. Die welke na inholt ende verstant des tractaets voergenoemt den selven hoeren Heere Bisscop David gebolden souden hebben voir hoiren Bisscop van Utrecht, ende hem syne Landen, Steden, ende Slaten laten gebruycken, ende syne rechten laten volgen, als dat behoorlyck ende geboortlyck is te doen syn Voorvaderen Bisscoppen i' Utrecht, ende syne Landen, Steden, ende Heerlicheden niet i' onderwinden, ende te overvallen, datse qualicken gebolden, ende menichwerf gedaen hebben, ende noch dagelycx doen met grooten geweld ende onrecht, gelyck dat alle man in den Stichte wael kundich ende openbaer is, oock met andere schristen bet gespecificeert sal worden, daer des van noden wesen sal, also dat nadien sy den Heere Bisscop David niet en hebben gebolden, alse gelovet hadden, ende schuldich waren te doen, hy wederomme niet verbonden en was, noch budenduges en is te holden dit tractaet voergenoemt, ten sy dat sy him eerst en den synen beteringhe doen van die geweldende onrechte, die sy gedaen hebben tegens hem, ende synen Lande, ende Steden, als voergenoemt is, ende i' gescheel gebetert in dat verstant van den tractaet voernoemt, als van den genen, die ballingen waren van Utrecht, doemen dit selve tractaet eerst maeckede by den Doortlichtigen Vorst Hertoge van Bourgongen, en de Deputaten der twaelf gilden van Utrecht voernoemt, dat sonder atgelist en tot goeden verstande is te interpreteren, so veel als dat met den rechten bestaen ende wesen moge, beholdelycken den Stichte van Utrecht, ende elker man syns rechts, daer die Bisscop van Utrecht in der tyt niet tegens doen en mach, ende moet syn ondersaten recht doen, ende die holden by

by hoeren rechte, wan by des vermaant wort, gelyck die van Amersfoort, ende andere veel goede trouwe mannen Burgers van Utrecht, die hoeren Heer Bisscop Rodolph van Diepholt in overtyden bystantich waren, als voergeroert is, vermanen, ende han beclagen, ende die misdadige en ballinge voernoemt van Utrecht, die nu mit dwyngh buiten hoer loften ende eeden die Stadt van Utrecht regieren, ende die selve Stadt mit hulpe der voernoemde Broderode ende Montfoert occuperen, ende ofhandich maken hoeren Heer Bisscop David voernoemt, seggende, dat die misdadige olde ballinge van Utrecht voergenoemt nu hoiren loften ende eeden buiten der Stat van Utrecht blyuen, ende die niet regieren sullen, daer sy geen quyscheldinge van en hebben van den ghenen, die sy vervecht ende besworen sijn, noch oock dat tractaet gemaket tot Yfseleyen sy niet quyschelden en mochten buyten die van Amersfoort, ende andere goede mannen voergenoemt, die over die selve ballingen recht te eyschen hebben van hoeren Heer den Bisscop voergenoemt. Dat is te weten eer dit tractaet voergenoemt by onsen Heer van Bourgougen ende Deputaten der twaelf gilden voernoemt binnen Yfseleyen eerst begonnen, ende begrepen, ende geordonneert waer, geene woerden, noch tenich verstant, noch meyninge was by den geuen, die dat tractaet makeden, dan van olde ballingen, die voor der tyt na rechten ende gewoonten der Stat van Utrecht om hare misdaet vrygevlucht ende ballingen waren, gelyck der twaelf Gilden voergenoemt meyninge niet en was eenighe nye ballinghen meer te maken dan daer te beuotens waren. Dat vernemende die olde ballingen ende

ende misdadige voergenoemt, die met hulpe der van Brederode ende van Montfoerde voergenoemt in den Schependom ende Raedt tot Utrecht machtich waren, ende setteden sich willens wetens tegens die andere goede mannen, die Bisscop Rodolph bystandich waren geweest tot syne rechten als voergeroert is, deden der selver Stadt clocke luyden een dach of twee te voren, eer dit trastaet tot Yselsteyn besegelt wert, ende maeckeden doe sonder rechtveerdige saecken vele nye ballingen van den goeden mannen voergenoemt boven der Stadt van Utrecht olde rechten, ende oock buyten die statuten ende infettingen, ende consent der twaelf gilden, als voergeroert is, ende buyten weten van Genadichs Hseren van Bourgoengen, ende Bisscop Davids voernoemt, ende buten dadinghe of roppinghe der nyer ballinghen, dat immer onbehoorlyck was, ende sonder recht. Want die olde rechte der Stat voernoemt holden, datmen niemant ballingh maken en sal, by en sy daer ierst toe geroepen ende behoert tot syner onschult, als recht is, dat den nyen ballingen niet wederuaren is, ende daerom sy niet en syn, ofte mogen beten te wesen ballingen der Stadt van Utrecht, want die Gilden waren doe in die Stat van Utrecht, ende hadden doe noch dat regiment, die tot den nyen ballingen uyt te leggen geen consent en deden, als voernoemt is. Wael mogen sich dan schamen die olde ballingen ende misdadige voersz, die na allen rechten noch ballingh syn of wesen solden, dat nochtans mit dwanghe en onrecht vermits hulpe der van Brederode ende van Montfoerde voergenoemt, ende boven boerloften ende eeden sich holden ende gemaect hebben Oversten ende Regerders van Utrecht, bun seluen quyt schelden

ende van hoeren eeden ende loften, die sy gedaen hebben, als voergenoemt is; ende maeckende nye ballingen van Utrecht, daer sy noch oervedich syn, ende hore ballingen ierst geworden syn mit recht als voernoemt is.

Pag. 399. Na dat hy dan de Domproesti resigneerde hadde, so is Domproest i' Utrecht geworden Meester Simon van der Sluys. Factum id certa lege; quæ cessionario fuit dicta, & quæ charta hac continetur †:

Navolgende seeckere punten daerinne Meester Simon vander Sluys Doctor in medicynen den Eerweerdigen Hoechgehoertigen Heere; Heere Gysbrecht van Brederode Domproest i' Utrecht belieft ende geconsenteert heeft: Jerst dat die voersz Meester Simon sal confereren twee Vicaryen in den Doem, twee kercken oft partijen, twe * Roeden in den Doem den personen, die hem die voersz Heere Gysbrecht dair toe noemen sal, wanneer die vaceren; ende hy van hem oft synen wegen dair toe vermuent sal syn, ende niemant anders. Item dat Meester Simon voersz die verschenen ende onbetaelde renten ende resten der Domproostyen voersz toebehoorende cryghen sal, ende daer toe syn neersticheyt doen, al oft voor hem selven ware, ende die renten ende resten also mit synre neersticheyt gecregen sal die selve Meester Simon den voersz Heeren Gysbrecht ge-

Ii

tron-

† Copia tractatus inter Dnm de Brederode Prapof. tunc Archidiac. Trajact. & Magr. Simonem Archidiaconum moderatum.

* *Roeds* scipio est; seu virgula, clero in processionibus prælata à Bastonario, seu, ut vocant, Virgario. Molanus lib. 2. de Canon. cap. ult. Roeydrager, ut olim Belgæ. Sed ejusmodi erant plures. Ex iis primus *Primi virgini*. Et hic clero præcedebat. Reliqui sequebantur:

trouwvolick te goede laten worden. Gebuerden oock dat eenige penen, oft verbeurten miss der onbetalingen wille verschenen waren, dat die beternisse ende die profyten daer af comende sellen gelyck onder hun heyden gedeelt worden. Item sal die voersz. Meester Symon syn neersticheyt doen mit brieven ons Genadichs Heeren van Bourgondien om te crygen vyf duysent Ryns guldens, die den voersz. Heeren Gysbrecht de Camera Apostolica van geleenden gelde schuldich is. Item heeft voert die voersz. Meester Simon belioft den vaersz. Heeren Gysbrechte, dat die officien der Domproustye end Archidiaconye sellen blyven dienende onder goede rekeninge dair af te daen tot Cantate toe naestcomende, ende van den gelde dat sy dair op gedaen hebben, des Damprousts Officiael sal behouden tot des Damprousts behoeff dusent Rynsche gulden, ende datter over is sal hy gebouden syn den toecomenden Damproust oft synen Officiael in synen naem te delibereren. Sal oock die vaersz. Proust hebben alle institusien ende officiatien, die verschieuen mogen ruffchen dit ende Remigii toe naestcomende exclusys, sonder yet meer aengaende der jurisdictie van Cantate tot Remigii toe naestcomende exclusys daer af anders, dan voersz. is, te hebben, mits welcken de voersz. Meester Simon blyft onbelast van der reparatien by den Damproust gedaen aen z'huys tot Doern der Domproustyen voersz. toebehoorende. Alle argelist in desen uytgesloten. In kennisse van desen heeft die voersz. Meester Simon dese cedula getekent met syn hantteken, ende gefeget mit synen slynnen segele mits gebreke van synen grooten segele, int jaer M. CCCC. LXXIV. opten XII. dach Augusti.

Na-

Nactus Præposituram natus annos viginti ob defectum ætatis oblati Papæ literis ad beneficium admissus, & admissus, ut sequitur:

Anno 1436. indictione xv. mens. Novembr. die Martis 24. hora tertiarnm, Pontificatus Eugenio Papa quarti anno septimo, Generosus & Venerabilis vir Dns Gysbertus de Brederode insinuavit instrumenta procurationis & substitutionis, nec non literas Apostolicas & processus provisionis super Præpositura & Archidiaconatu Trajectensi, de quibus sibi provisum existit, ut in eisdem literis plenius continetur, & illis lectis & insinuatiss petiit se admitti ad dictam Præposituram, & dicti Dni habita inter eos aliquali deliberatione eidem Dno Gysberto per os Dni Johannis Colentier responderunt, quod in die Veneris proxima respondere vellent. Acta sunt hæc supra in domo Capitulari majori coram Dnis Johanne Wael Vicedecano, Johanne Colentier, Johanne uten Elfsweert, Hermanno Vosch, Henrico de Winsen, Hermanno, Henrico Sculle, Wilhelmo Paedze, Theodrico de Amsterdam, & Ottone de Jonge Canonicis Capitularibus, Capitulo ad hoc indicto, presentibus ibidem Venerabilibus viris, Dnis Johanne de Bloys, & Johanne Tienhoven sancti Salvatoris, Petro Ramp sancti Johannis Trajectensium ecclesiarum Canonicis, Jacobo Fermyn & Wilhelmo Pauli Notariis, & quam pluribus aliis testibus fide dignis, ad premissa vocatis specialiter & rogatis.

Ann. Dni M. cccc. xxxvii. indictione xv. mensis Decembr. penultima, hora tertiarnm vel quasi, constitutus Generosus vir Dns Gysbertus de Bre-

derode *Prepositus & Archidiaconus Trajectensis* coram *Dno Vicedecano & Capitulo ecclesie Trajectensis* in *Capitulo* ad hoc indicto insinuavit & intimavit se suam complevisse juxta consuetudinem ecclesie residentiam, Domini admiserunt & approbaverunt ipso instante & petente. Presentibus ibidem dominis, Jacobo Fermini, Reynoldo de Brederode presbyteris, Reynero Jagher & Wilhelmo Pauli Notariis & pluribus aliis.

Ann. Dni M. cccc. xxxvii indictione xv. die Luna Decembr. xxiii, hora tertiarum vel quasi, Pontificatus Eugenii iv. anno septimo, constitutus venerabilis vir *Dns Wilhelmus Paedze Canonicus Capitularis ecclesie Trajectensis* ad officium, quod est *Socius Prepositi*, per *Generosum virum Dnm Gysbertum de Brederoede Prepositum & Archidiaconum Trajectensem* ad hoc deputatus sive presentatus in presentia *Venerabilium dominorum Johannis Wael, Vicedecani, Johannis Colentier, Johannis usen Elswert, Hermani Sculle, Theodorici de Amsterdam, & Ottonis Jonghe, Canonicorum Capitularium dictae ecclesie Trajectensis*, in *Capella duodecim Apostolorum ejusdem ecclesie Capitulariter congregatis*, prehabito prius *Capitulari colloquio de & super materia prescripta*, de speciali gratia, quia dictus *Dns W.* non habet domum claustralem, eundem *Dnm Wilhelmum admiserunt in Socium Prepositi*, & dictus *Dns Johannes Wael obligavit & accommodavit domum suam pro dicto D. Magistro Wilhelmo*, prout consuetum est, & prefatus *Magister Wilhelmus juravit ibi, quod non ministrabit Preposito Trajectensi quicquam de bonis Prepositura, nisi prius satisfactum fu-*

fuert Capitulo de servitio &c. in meliori forma. Et si secus fecerit & ministravererit hoc erit periculo suo. Et promisit dictum Dnm Johannem Wael, servare indemnem, presentibus ibidem Jacobo Fermi presbytero & Wilhelmo Pauli Notaris publicis.

Instrumenta hæc ex Archivis majoris ecclesiæ. Quod autem de residentia hic & de Socio Præpositi, qui, quod debebat Præpositus, Capitulo tempore constituto quotannis curabat solvi, juramento id continetur, quod & publico instrumento, quod in eodem chartulario, comprehensum hujusmodi:

In nomine Domini Amen. Anno a nativitate ejusdem cto. cccc. tricesimo septimo, indictione quinta decima, die Sabbati, mensis Novembris ultima, hora tertiarum vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini, Dni Eugenii divina providentia Papa quarti anno septimo, in venerabilium virorum, Dominorum Johannis Wael Vicedecani, Johannis Colentier, Johannis uten Elſweert, Hermanni Vos, Hermanni Schulle, Wilhelmi Paedze, Theoderici de Amsterdam, & Ottonis Jonge Canonice Capitularium ecclesiæ Trajectensis constitutus D. Giselbertus Koc habens & tenens in manibus suis quandam patentem literam sigillo suo in cera rubea impresso ut dixit & apparuit impendente sigillatam, quam ibidem in medium exhibuit & ostendit, cujus tenor de verbo ad verbum inferius describitur, & idem Dn. Ghiselbertus super dicta litera & contentis in eadem bene ut asseruit deliberatus, posita manu sua dextra super scriptura ejusdem literæ, corporaliter juravit, quod contenta in eadem firmiter faceret & observaret, & dictam literam sigillatam di-

etis dominis tradidit. Super quibus omnibus & singulis præfati domini Vicedecanus & Capitulum petierunt sibi fieri a me Notario publico infraſcripto unum vel plura publicum seu publica instrumentum seu instrumenta. Acta sunt hæc Trajecti sub anno, indictione, mense, die, hora, Pontificatu & loco, quibus supra, præsentibus ibidem venerabilibus viris Dn. Rasone Doggart sancti Plechelmi Aldensalensi Trajectensis diœcesis, Jacobo de Lichtenberch sancti Petri, Theoderico de Wassenæ sancti Johannis Præpositis, Woutero Grawert sancti Salvatoris, Gerardo Vrenck dictæ sancti Johannis Trajectensium ecclesiarum Decanis, Gisberto Albout & Petro Ramp ejusdem ecclesie sancti Johannis Canonicis, Jacobo Fermini presbytero perpetuo Vicario in ecclesia Trajectensi, & quamplurimis aliis in multitudine copiosa assistantibus testibus, ad præmissa vocatis specialiter & rogatis. Tenor vero patentiſſimæ literæ, de qua supra fit mentio, sequitur, & est talis:

Nos Ghifelbertus de Brederode Dei gratia Præpositus & Archidiaconus Trajectensis notum facimus universis, quod tactis corporaliter sacrosanctis evangelis juravimus his præsentibus & juramus, quod compositionem, quam quondam bonæ memoriæ Arnolodus de Hoern inter quondam Swederum Uterloe tunc Præpositum & Archidiaconum dictæ ecclesie Trajectensis, & Capitulum ipsius ecclesie fecit & ordinavit quoad omnes & singulas perpetuitatis clausulas firmam & perpetuis temporibus ilibatam servabimus, panem, denarios mensurnales, & convivium ipsis Decano & Capitulo pro ejusdem ecclesie Trajectensis quadraginta præbendis præbebitur, sive Canonici & per
sonæ

sonæ ipsius ecclesie præsentibus fuerint, & omnes residen-
tiam fecerint, siue non, secundum antiquam eorum obser-
uantiam, ac si omnes & singulæ personæ ipsius ecclesie
Trajectensis corporaliter præsentibus fuerint, & residen-
tiam fecerint; videlicet pro singulis decem solidis unius
florinum auri de Florentia, aut unum valorem
eiusdem, plenarie & sine quacunque subtractione vel
diminutione, ministrando, nec non taxationem panis
& cervisie, vulgariter Verding appellatam, juxta te-
nores libri Camera, & modum quondam Giselberti
Koc prædecessoris nostri firmiter observando. Insuper
quia in dicta compositione cavetur, quod omnia dona
tam Præpositura quam Archidiaconatus sicut Dnis De-
cano & Capitulo ecclesie prædictæ pro servitio præ-
bendatarum & officiatorum ejusdem ecclesie obligata, ad-
circo juravimus & juramus, quod quamdiu erimus Præ-
positus & Archidiaconus ecclesie Trajectensis depu-
bimus & ponemus unum Canonicam præbendam Ca-
pitularem ipsius ecclesie, domum claustralem infra
emunitatem ipsius ecclesie habentem in Socium nostrum,
ad percipiendum & levandum omnes fructus & reddi-
tus dictæ Præposituræ, & ad recipiendum cautiones
pro eisdem fructibus & redditibus ad usum & in solu-
tionem servitii præbendatarum & officiatorum prædi-
ctorum. Quodque etiam constituemus unum alium Ca-
nonicum Capitularem domum claustralem infra emuni-
tatem prædictam habentem in Officiale nostrum ad
exercendam jurisdictionem ecclesiasticam, & ad perci-
piendum & colligendum omnia & singula emolumenta
hujusmodi jurisdictionis ecclesiastica in Archidiaconatu
nostro prædicto ad usum supradictum, salvo quod præ-
fati nostri Socius & Officialis, postquam præbendatis

Et officiatu predictis de eorum servicio fuerit integraliter satisfactum, nobis de reliquis reddent computationem legalem Et rationem. Promittimus insuper bona fide prefatos Dominos Decanum Et Capitulum singulosque Canonicos prebendatos ipsius ecclesie perpetua servare indempnes, si quovis modo quod absit eos vel aliquem eorum ratione admissionis per eos de nobis ad dictam Preposituram Et Archidiaconatum nostros facta per quoscunque seu quemcunque molestari contingat, quodque admissioni huiusmodi Et possessioni inde secuta ad decretum DD. Decani Et Capituli predictorum sine contradictione renunciabimus, si forsitan postmodum repertum fuerit in eisdem Prepositura Et Archidiaconatu nos jus non habere, Et quod cum aliqua persona compositionem de Prepositura Et Archidiaconatu predictis sine expresso eorundem DD. Decani Et Capituli consensu nullatenus faciemus. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum anno Dni M. C. CCCC. XXXVII. in vigilia S. Andreæ Apostoli.

VETERA ALIQUOT TESTAMENTA.

Seculo XIII. XIV. & initio sequentis
scripta.

I.

*Codicilli Gerardj de Leyden Canonici S. Mariæ
Traject. Anno dno. cc. LXXXVIII.*

Os Florentius Comes Hollandiæ no-
tum facimus universis, quod vir discre-
tus Magister *Gerardus de Leyden Ca-*
nonicus ecclesiæ S. Mariæ Trajectensia
dilectus clericus noster, compos men-
tis suæ, in nostra præsentia constitutus, de salute suâ
cogitans terram unam, quam comparavit erga *Theo-*
dericum de Veno in Officio de *Ryswike* jacentem ultra
Vorde contulit ac pie legavit monasterio de *Rynseburcb*
justo proprietatis titulo habendam perpetue & possi-
dendam sub hac forma, quod *Johannes* filius ejus
dictam terram & ipsius proventus tenere debeat & te-
nebit a dicto monasterio justo titulo feudali ad opus
structuræ Capellæ suæ de *Steenvorde*, quam idem de
bonis suis propriis ædificari fecit, & ad opus sacer-
dotis pro tempore celebrantis in ipsa, & si ipsum *Jo-*
hannem decedere contigerit absque legitimo herede,
quod dicta terra ad *Agatham* filiam dicti Magistri *Ge-*
radis uxorem siquidem *Johannis* filii *Johannis de Urbe*
sub prædicto jure feudali tenenda a dicto monasterio

Li 5.

de-

devolvetur. Si vero dicta *Agatha* absque legitimo decesserit herede, ex tunc dicta terra libere & absolute ad ipsum monasterium revertetur, & per hoc Conventus Sanctimonialium dicti loci ipsius Magistri *Gerardi* & suorum parentum jugem habebunt memoriam, & pro ipsis fundent ad Dominum preces suas. In cujus rei testimonium nos prædictus Comes præsens scriptum sigillo nostro fecimus communiri. Et ego magister *Gerardus* de *Leyden* prædictus ad majorem securitatem hujusmodi legati mei sigillam meam dæxi præsentibus appottendum una cum sigillo Domini mei prædicti in testimonium & sempiternam memoriam super eo. Datum anno Domini *MD. CC. LXXX. octavo. Dominica qua cantatur Letare.*

N O T Æ.

Codicillus hic oblatu Principi factus testibus non adhibitis juxta *l. omnium 19. C. de testam.*

Magister Gerardus de Leyden. Familia vetus & nobilis. Dixi de ea nonnihil ad *Annaal. Egmondanos.* Quædam etiam de ea habet *Sirn. à Leuwen descrips. urb. Leyd. p. 181.*

in *Officio de Ryfwic.* Officium idem quod *Ambacht.* *Ambacht* idem quod *Præfectura,* quod territorium, quod regio. *Charta Ann. 1536. in officio de Toloyse, & in nova terra adjacentis, qua dicitur Palro.* Et mox: *in officio seu jurisdictione temporali Joannis de Toloyse.* Nec Latinis inusitatum id. Etiam *Cæsar* sic locutus *lib. 3. de bell. civ. toti officio maritimo Bibulus præpositus.* *Ibid. Cæsar* tres cohortes *Oxici oppidi* stendi causa retinuit, *risque custodians marium tradidit.* *Itaque officio epido. quo præerat Aelius legatus.* *Gasp. Sciopp. de sit. lib. p. 59.*

Et si ipsum *Johannem deodere* contigerit absque legitimo herede. Ex justis nuptiis nimirum nato, ut circumstantiæ hic satisdocent. *Modium* mutat in feudum, non hereditarium, sed rectum. *Exclusis collateralibus* admisit tantum descendentes. Sed quod rursum singulare est, non filium tantum, sed & filiam, nec descendentes tantum ex filio, verum etiam

cx

z filia. Notum quod in rectum mares tantum succedunt, exclusis foeminis, & reliquis, qui ex iis descendunt, *lib. 2. is. de success. feud. §. filia. Neostad. de fond. Holl. success. cap. 3. pr. & §. 1. & seqq. & §. 6. & ib. Boxel. Bort de feud. part. 2. cap. 1. & part. 5. cap. 2. vers. ende dat de voorsz. Leengoederen. Resp. Holl. 3. cons. 100. n. 3. & seqq. & 5. cons. 218.* Sed nisi tabulis investituræ aliud placuit expresse, quemadmodum hic. *Neostad. d. loc. §. 7.*

I I.

*Testamentum Henrici Wisse van Borsele Toparcha
de Sandenburch Ann. cix. ccc. iij.*

IN den name des Vaders, des soons, ende des Heyligen Geests Amen. Ic *Henric Wisse* van *Borsele* Ridder, mins *Heren Wolferts* sone van *Borsele*, wilen Here van Sandenburch, dar God de siele of hebben moete, siec van lichame, doch mach tich mynre sinnen, met der hulpe der gratie Gods, ende bi rade van goeden lieden, ende van minerr vrienden, make ende ordineren min testament, eride besette in deser manieren. Int eerste so geve ic ende sette in handen Broeder *Henric Wissen* van *Borsele* minen Oem, den Joncvrouwe van *Voinne* minre Suster, min Here *Wolfert van Borsele* Here van *Zandenburch*, *Florense*, *Vrencke*, ende *Clais*, minre broedere, min Here *Joanne van Borsele* Ridder min Oem, vyf hondert pont, te gheven in aemosenen over mine siele, na harer conscientie, den hem orbarlekes dunckt, ende best bestaed. Voert alle scoud, al onrecht, al restoor, dat min Here min Vader achter bleeff, also verre als het mi ane comiet, also als broeder *Henrike* minen Oem wal cond is, wille ic dat men gelde volcomelike van minen goede, bo-
ven

ven der alemosenen, die hier voren bescreven staet. Voert so begeere ic ende wille dat min exsecutore voerseid setten tote ene eweliker Capelrie also vele goets jarelecx, als hem goet dunckt, in gedinckenissen van mynre sielen, ende die Capelrie te besinghene in de Capelle, dar min Here min vader leghet. Over dit testament ende over dese ordinanche so was de Joncvrouwe van Vorne min Suster, mit Here *Wolfert van Borsele, Florens, Vrencke*, ende *Clais* mine broedere, min Here *Jan van Borsele*, min Oem, *Jan* Elands sone, ende *Henric* Bruns sone. De welcke ordinanche was gemaect int jaer ons Heren, als men scrivet, cix. ccc. ende drie oppe sinte Baven dach. Ende op dat dese dinghen vast bliven ende gestade, so is dese brief besegelt met Broeder *Henric Wissen* seghele van *Borsele*, mins Heren *Florens* Here van *Borsele*, der Joncvrouwen van Vorne, Burchgravinne van Zelant, minre Suster, mins Heren *Wolfert van Borsele* Here van Sandenburch mins broeders, ende met mins Heten *Jans* segele van *Borsele* mins Oems in onconscpe ende in kennissen hier of.

N O T Æ.

Mins Heren Wolferts sone van Borsele. Gens vetusta, & quæ jam seculo xii. floruit illustris, ut & opibus præpotens, Dominorum de Borsele. Wolfardus, cujus mentio hic, ut defuncti, is ipse est, qui Delfis cæsus occubuit. cum rerum potiretur Joannes Comes I. Assumpserat eum à consiliis & protecturum contra omnes sponderat Comes codicillis datis Ann. 1297. Sed cum gratia, qua valebat, abuti turpiter crederetur, in eorum, quibus terrori erat, odium incidit tam vehemens, ut properata ei mors, nequicquam Comite obistente. A quibus cæsus, & postquam cæsus, quæ poene percussorum, non indicantibus speciatim *Chronis*, ostendit charta hæc, quæ sequitur: Wi

" Wi *Guy* bi der genaden Gods Biscop t'Utrecht, *Willem*
 " Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zelant, en-
 " de Here van Vriesslant, ende *Gerard* Here van Voerñe
 " Burghgrave van Zelant maken cont, dat edele luden, He-
 " ren *Wolfaerts* ende Heren *Florens* Ridders, *Vranken* ende
 " *Clais* knapen, Heren *Wolfaerts* kindren van *Borsselen*, voer
 " hem, haren maghen, haren vrienden, ende haer helpers
 " an d'ene syde, Heren *Philips* erfnamen van *Duvenvoirde*,
 " Heren *Philips* van *Zansborst*; Heren *Wouser* van Harlem,
 " Heren *Simon* van *Benthem*; Heren *Philip* Voetnesse, Heren
 " *Ghisekims* erfnamen van Ammers, Heren *Vriessen* erfnamen
 " van der Mye, *Diderics* erfnamen van *Zansborst*, *Florens*
 " ende *Wouters* erfnamen van *Duvenvoirde*, *Jan* van *Zas-*
 " *senem*, *Willem* van der *Lans*, ende *Gerard* Ever voor hem,
 " horen maghen, horen vrienden, dies ons met hem gelooft
 " hebben, of ander syde, van alre misdaet, die gesciede an
 " Heren *Wolfaert*, alse van sire doot, ende van alre misdaet
 " ende broke, die daerna gesciede ter *Vere* in jaer ons He-
 " ren 110. ccc. ende ene in die weken voer sinte Cruus da-
 " ghe ingaenden Meye, op ons bleven sijn met horen vryen
 " wille, so wat dat wi daer of seggen na onsen goetdenc-
 " ken, de partyen geroupen, weder dat si commen iof en
 " doen, dat si dat honden sullen. Ende ware dat sake dat
 " in onsen seggen enighen twifel ware, dat nu roerde iof
 " hier na roeren mochte, dat wi dat verclaersen sullen
 " ende mogen na ons selves verstant sonder enich weder-
 " seggen van den partijen vornoemt. Ende hebben beloof
 " onsen seggen, ende onse verclaersen, dat wi seggen, iof
 " bier na verclaersen sullen, dat vast ende gestade te houden
 " voor hem, horen maghen, horen vrienden, ende hoer
 " helpers. Voert hebben si hem verbonden, ware dat sa-
 " ke, dat onsen seggen ende onse verclaersen in enich punt
 " te broken worde bi hem, iof bi iemant van horen wegghen,
 " so soudende ghene, die't verbreken soudende verbueren lyf
 " ende goet, ende dat soude horen tote onser kenneffe na
 " onsen goetdinken, na onsen wille, ende na ons selve
 " proeve. Ende wi *Guy*, *Willem*, ende *Gerard* voerseit de
 " partijen voernoemt geroupen des Sonnendachs voor
 " Pinxteren int jaer ons Heren 110. ccc. ende neghe, die
 " partie van Hollant voerseit, tieghenwoerde te *Poolduinen*
 " baten s' *Gravenfande*, endede partie van Heren *Wolfaerts*
 " kin-

" kindren gezoupen , gebeit , ende niet en quametoghen-
 " woerde , de warede wel onderzonden van der stucken
 " vorseit bi rade wiſer luden , in den name s' Vaders , Soens ,
 " ende Helicha geeft seggen wi onden seggen in der manie-
 " re dat hier na volget . In den eerſten seggen wi dat He-
 " ren *Philips* erfnamen van *Duynvorde* , Heren *Philips* van
 " *Zandhorſt* , Heren *Wouter* van *Harlem* , Heren *Simon* van
 " *Benthem* , Heren *Philips Voernesse* , Heren *Gisheims* erfnamen
 " van *Amours* , Heren *Vriſen* erfnamen van der *Mye* , *Di-*
 " *drix* erfnamen van *Zandhorſt* , *Florens* ende *Francs* erfna-
 " men van *Duynvorde* , *Jan* van *Zaffenen* , *Willom* vander
 " *Lave* , ende *Gerard Ever* , voer hem , ende voor den ghe-
 " nen dies met hem op ons bleven ſyn van Heren *Wolfaerts*
 " doot gheven ſullen ende gelden duſcat pont ſwarter tor-
 " noyſen , enen groten tournoyſe gerekent voer ſeftien pen-
 " ninghe . Voert segghen wi want die poerten , ende die
 " gemeente van *Hollant* , alſo wi ter wareit onderzonden
 " hebben , ſonder voertraet ende ſonder weten waren van
 " Heren *Wolfaerts* doot voorſeit , ende omme de liefte des
 " Graven haers , Heren daer comen waren onnoſeleke , ſo
 " seggen wiſe quite van s' Heren *Wolfaerts* doot , ende seg-
 " gen , dat Heren *Wolfaerts* kinderen , noch niemant van ho-
 " ren maghen noch van horen helpers veten ſullen den
 " poerten noch den gemeenten voerſeit om s' Heren *Wol-*
 " *faerts* doot . Voert om dat wi vonden hebben ter wa-
 " rede , dat Here *Florens van Banchorſt* , die perſoenre van
 " *Delf* , *Hughes* van *Morlant* , ende *Ogier* uten *Heeke* , die op
 " ons bleven ſyn , onſculdich ſyn van s' Heren *Wolfaerts*
 " doot , seggen wiſe quite dar af . Voert van al den ande-
 " ren , die s' Heren *Wolfaerts* kinderen betyen mochten
 " van haers vaders doot , daer af en seggen wi niet ,
 " want ſys op ons niet bleven en ſyn . Voert seggen wy
 " dat Heren *Wolfaerts* kinderen vorſeit Heren *Wolfaerts*
 " broeders ende hoer helpers geven ſullen ende gelden drie
 " duſent pont tournoyſe , den groten tournoyſe gerekent
 " voer ſeftien penninghe vor die vorſeide miſdaet die ge-
 " ſciede ter *Kere* . Ende deſe vorſeide drie duſent pont ſal
 " die Grave van *Henegouwen* ende van *Hollant* ontfangen
 " of doen ontfangen bi ſinen bode , ende voert gheven
 " ende deelen onder det gheenre maghen , die daer doot
 " bleven na ſyns ſelfs goetdancken ende orbaer ſonder ie-
 " mens

mens wederleggen. Ende dat gelt vorseit of beden sy-
 den salmen betalen tote Zorix, t'este dordendeel te
 midden somer naestcomende, t'ander dordendeel des
 Sonnedaghs na half vallen daer na comende, ende tard-
 de dordendeel te sente Jans daghs midden somer daer
 nachvolgende. Ende hier bi seggen wi ene alinghe soene
 tuschen den partien vorseit, ende ware dat sake dat y-
 mant onsen seggen brake in al of in enigen punten vor-
 seit, so souden die gheue die t'werbraken verbeuren lyf
 ende goet sonder verdrach. Ende dit sal horen t'anser
 kennnghe, toit ons selves proeve, na onsen goetdun-
 ken, uts ghesait al recht dat hem helpt iof helpen moch-
 te, in wat manieren dat ware. Ende wi *William* *Grave*
 van *Hengouwen* ende van *Hollant* vorseit sullen *Heren*
Wolfarts kinderen vornoemt helpen, dat si bare helpers
 sullen winnen, die sculdich syn met hem te gheldene
 ende te beterne die vorseide misdaet na den rechten van
 den lande, ende wi sullen dien vorseiden van *Hollant*
 hore soene ute doen reeel, ende van *Heren Wolfarts* kin-
 deren ende van horen helpers. Ende dit seggen hebben
 wi geseit, behouden onser volre macht alle pointen vor-
 seit, die dair of roeren mochten, te verclaersn ende te be-
 diedene na ons selves uerstannesse. In onsonden van al
 desen sticken vorseit hebben wi *Guy*, *William*, ende *Ge-
 rard* vorseit desen brief besegelt met onsen segel. Ghe-
 seit ende gedaen te *Poeldunen* des *Sonnedaghes* voor
Hinxteren int jaer ons *Heren* *c12. ccc. end* neghene.

Aliam habeo adhuc chartam Ann. 1317. quæ Florentii,
 Nicolai, & Wolfardi Domini de Sandenburch ut viventium
 adhuc meminit. Eriam Franconis & Hedewigis filie Wol-
 fardi Burggraviz Zelandiz. Alius deinceps Florentius fuit,
 Dominus de St. Martensdyck, Wilhelmo Duci à consiliis
 Ann. 1356. ut in charta est ejusdem anni. Wenceslai Ducis
 Brabantiz. Alius item Ann. c10. cccc. Dominus de Zulen
 & de St. Martensdyck, cujus uxor fuit filia Domini Mon-
 tiervaat Jacobæ Comitis maritus, & soror ejus Alienora,
 quæ uxor mox Domini Johannis de Bueren. Florentio
 agnatus erat Philippus de Borffelen, Dominus de Kortkene,
 qui cum sine prole concessisset in fata, Florentius in Domi-
 nia, quæ ei amplè successit, & mox Collegium Canonici-
 corum

eorum ad moles S. Martini fundavit de suo. Franco Jacobus mortua uxorem duxit filiam Johannis Domini de Wassenær; relinquens ex concubina Domicella de Hesse Florentium spurium, sed militem strenuum. Brielis vita concessit Ann. civ. cccc. lx. festo S. Elisabeth, quod incidebatur in diem Lubæ, parentum tumultu illatus in ecclesiâ collegiata molium S. Martini.

Wilam Here van Sandenburch. Sandenburch castrum in Walachria est non procul à Vera, ubi & pagus *Sandyck*. Aliud in diocesi est, quod nobilem Domidorum Borre de Amerongen.

die Capelrie te besinghens. Capelrie est Capellania. Non ædes tantum sacra, in qua altare & ministerium, sed missa etiam seu officium pro vivis & mortuis, ut dixi ad *Voss: Triflam.* Ann. 1695. a me edita p. 419.

I I I.

Testamentum Henrici Machelmi Canonici ecclesie S. Mariæ Trajectensis Ann. civ.

ccc. XLIX.

In nomine Domini Amen. Noverint universi presentis literæ seriem inspecturi, quod ego *Henricus Machelmi* Canonicus ecclesie sanctæ Mariæ Trajectensis, sanus mente & rationis compos de salute etiam animæ meæ sollicitus & cogitans de extremis testamentum meum condidi, feci, & ordinavi; condo, facio, & ordino in hunc modum, imprimis videlicet ob salutem animæ meæ & spem retributionis æternæ universorum bonorum meorum mobilium & immobilium; quæ post mortem meam reliquero, heredem institui & presentibus instituo in personis pauperum Christi & ecclesie ipsum Dominum Ihesum Christum. Perpendens etiam quod is, qui dispositionem bonorum suorum post mortem alii vel aliis committendam duxit, intestatus decedere non

vide-

videtur, discretos viros Dn. *Arnoldum* de *Zutphania*, & *Tilemannum* de *Marshem* Canonicos, *Walterum* fratrem meum semipræbendarium, & *Reynerum* de *Vorden* perpetuum Vicarium antedictæ ecclesiæ sanctæ Mariæ, nec non *Wilhelmum* dictum *Molner* fratrem meum, & *Hubertum* de *Wulven* meum consanguineum laicos, meos veros feci, constitui, & ordinavi, constituo, facio, & ordino in his scriptis manufideles, seu ultimæ voluntatis meæ executores, supplicans eis humiliter & devote, ut ipsi post mortem meam solutis ante omnia debitis meis, de quibus constiterit per legitima documenta, & exequiis meis factis de bonis meis, de quibus in vita mea personaliter non disposui in præsentibus, nec adhuc disponere me contigit in futurum, ipsi disponant & ordinent ea distribuendo in elemosinas pauperum, ubi & prout ipsis secundum Deum & conscientias suas pro salute animæ meæ magis videbitur expedire, dans eisdem manufidelibus meis, seu ultimæ voluntatis meæ executoribus plenam potestatem & mandatum speciale ingerendi, & intermittendi se de bonis meis prædictis omnibus & singulis, quæ post mortem meam reliquero, mobilibus & immobilibus, ecclesiasticis & mundanis, habitis & habendis, in quibuscunque rebus consistentibus, & ubicunque locorum sitis, positis, vel repertis, eaque petendi & recipiendi, ab aliis quibuscunque personis, nec non disponendi de eisdem, & distribuendi ipsa in elemosinas pauperum, ut præmittitur, omnia quoque & singula faciendi, quæ circum præmissa necessaria fuerint vel etiam oportuna, etiamsi talia fuerint, quæ de jure manda-

datum exigant speciale. Quod si omnes antedicti mei manufideles seu ultimæ voluntatis meæ executores in civitate Trajectensi præsentés non fuerint, seu etiam quovis alio impedimento temporali vel perpetuo præpediti aliqui eorum executioni testamenti mei hujusmodi nolint seu etiam non poterint interesse, illi tamen ex eis, qui in civitate Trajectensi prædicta præsentés extiterint, & majorem ex eis partem quoad numerum facientes, testamentum meum prædictum & hanc ultimam voluntatem nihilominus exequantur. Volo etiam & ordino in his scriptis, quod omnia & singula, quæcunque in vita mea personaliter dando, legando, vel quovis modo alio disponendo de bonis meis prædictis feci & ordinavi in præfenti, seu etiam fecero vel ordinavero in futuro in pleno suo vigore permaneant, & robur obtineant firmitatis, præsertim de quibus per me factis & ordinatis, faciendis & ordinandis constiterit per literas meas patentes sigillo meo sigillatas, seu per instrumenta publica, & alias scripturas authenticas; aut etiam fide digniorum testimonio, seu quovis alio legitimo documento, pœna etiam hac adjecta, quod si aliquis de legatariis meis, quibus dedi aliqua, vel legavi, hoc testamentum meum & ultimam voluntatem meam in toto vel in parte quovis quæsito colore infringere præsumperit, vel alias impedire, quo minus effectum sortiri valeat, ipso facto cadat ab omni jure quod habet vel alias habere posset in bonis hujusmodi sibi per me datis, ut præmittitur, vel legatis, ipsaque bona sibi per me data vel legata ad ecclesiam beatæ Mariæ prædictam & ad dispositionem dominorum Decani &

Ca-

Capituli ipsius ecclesiæ devolvantur. Et hoc est testamentum meum, seu ultima mea voluntas, quæ volo ut effectum sortiatur & valeat omni jure & modo, quibus melius potest, cum protestatione, quod si valere non possit jure testamenti, saltem valeat jure codicilli, seu cujuslibet alterius legitimæ ultimæ voluntatis, salvo tamen mihi jure revocandi, mutandi, & disponendi aliter de præmissis, quamdiu vitam duxero in humanis. In quorum omnium fidem & testimonium præsentem literam per Notarium publicum infra scriptum conscribi, & in hanc publicam formam redigi feci, & mandavi, & sigilli mei munimine roboravi. Acta sunt hæc in ecclesia Zutphanienti ante altare beatæ Mariæ virginis in crypta ecclesiæ, sub anno Domini a nativitate ejusdem M. CCC. quadragesimo nono, indictione secunda, mensis Decembris die XVI. hora sexta vel quasi, præsentibus ibidem discretis viris Dnis *Arnoldo Pelegrini & Arnolde dicto Last* Canonicis; *Henrico de Bocholte* Vicecurato, *Wernero de Monasteria*, *Wernero de Oldenzeele*, *Johanne de Marshem* Vicariis, & *Gerardo de Drynemen* presbytero Chorifocio antedictæ Zutphanientis ecclesiæ testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

N O T E.

in personis pauperum Christi & ecclesiæ. Hæc dicitur scribitur de pauperibus civitatis, ubi oblit. Et de pauperibus, si ibi plures, si variz eorum matriculæ, quos dilexit plus ceteris. Aut si de eo non satis constet. de his, qui ceteris magis egent, l. ult. pr. & §. 2. C. de sacros. ecclesiis. Quidam autem ejusmodi, ex circumstantiis inquirendum, & inquirendum ab his, quibus ultimæ voluntatis executio est commissâ. Balsamo ad Photii Nomoc. tit. 2. cap. 1. πολλοί

Ἐπιτελευτῶν ἐν τοῖς ἐπιτελευταῖς αὐτῶν διατάγμασι ἐπιτρόποις ἢ γυν. δικαῖσις ἢ παρ' αὐτῶν διοριστῶν καταλιμπάνουσι &c. *Multis homines in extremis suis dispositionibus procuratores seu executores eorum, qua præscripserunt, relinquant, iisque Christo dulci isto, ac mundo salutari nomine, herede scripso rerum suarum dispensationem atque administrationem inungunt. Hoc autem videntur facere, quum pauperibus substantias suas dividit præcipiunt. Quum enim mendicans accipit, adstat Christus, ac una cum illo manum vacuat. Dixi ubi obiit. Si pimirum locus obitus etiam locus domicilii. Domicilii autem, non quod habuit, sed quod habet ubi obiit. Posteriori enim cedit prius, arg. d. l. ult. nov. 131. cap. 9. l. 39. §. ult. ff. de cond. & dem. Gothofr. ad l. 26. C. de sacr. eccles. Mantic. de conj. ult. vol. lib. 8. tit. 5. Advysb. 2. conf. 156. & seqq.*

Cæterum aliud adhuc fuit, quod testator hic iussit fieri, scripto hoc scilicet comprehensum Ann. c10. ccc. LX.

” In nomine Dni Amen. Anno nativitatis ejusdem mil-
 ” lesimo trecentesimo sexagesimo, indictione quinta deci-
 ” ma, mensis Julii die vicefima tertia, hora quasi comple-
 ” pletorii, in mei Notarii publici & testium infra scripto-
 ” rum præsentia personaliter constituti viri, Dni *Thyde-
 ” man-
 ” nus de Malsen* Canonicus, *Reynerus de Worden* semipræ-
 ” bendarius ecclesie beatæ Mariæ Traje&tenfis, & *Hubertus
 ” de Wiltum* civis Traje&tenfis, executores testamenti seu
 ” ultimæ voluntatis quondam bonæ memoriæ Dni *Henrici
 ” Machelmi* Canonici ejusdem ecclesie beatæ Mariæ, volen-
 ” tes desiderium dicti domini *Henrici*, prout ipsis in extre-
 ” mis commiserat & ordinaverat, explicare & perducere ad
 ” effectum, ne super infra scriptis juxta *Henrici* voluntate
 ” tem veritas occultetur, dixerunt, proposuerunt, & re-
 ” cognoverunt, quod dictus quondam dominus *Henricus*
 ” in suo testamento seu voluntate quædam ordinaverat,
 ” quæ servari & adimpleri voluit & mandavit in modum
 ” qui sequitur & in formam; videlicet quod executores di-
 ” cti testamenti seu ultimæ voluntatis suæ erigere, conser-
 ” vare, & dotare deberent unum altare seu Vicariam in ec-
 ” clesia beatæ Mariæ prædicta, & quod ad ipsos executores
 ” quamdiu viverent, & ad quemlibet ipsorum, qui diutius
 ” vitam duceret in humanis, præsentatio seu collatio dicti
 ” altaris seu Vicariæ & post ipsorum omnium obitum ad
 ” Decanum dictæ ecclesie beatæ Mariæ, qui pro tempore
 ” fue-

fuerit, & quem in dicta ecclesia personaliter residere con-
 tingeret, alioqui si non residens fuerit, ad seniore[m] Ca-
 nonicum in stall[o] Capitulari Presbyterum ecclesie bea-
 tae Mariae praedictae libere pertinere deberet, ita quod di-
 ctum altare seu Vicaria, quoties ipsum seu ipsam vaca-
 re contigerit, conferri deberet personae idoneae actu in sa-
 cerdotio constitutae, vel personae habili infra annum a
 tempore collationis hujusmodi in sacerdotem promo-
 vendae. Item quod persona, cui dictum altare seu Vicaria
 conferri contigerit, continuo ibidem personaliter reside-
 bit, & quatuor missas septimanatim celebrabit, nisi
 eam evidens necessitas vel infirmitas excuserit, & quo-
 tiens non celebraverit, totiens committet & cadet in pec-
 nam octo denariorum usualium in Traiecto, quos pro-
 curator sociorum exiget, petet, percipiet, & obtinebit.
 Et ut praemissa quae sic sunt acta, & per dictum quon-
 dam dominum *Henricum* in sua ultima voluntate ordi-
 nata & statuta, rata maneant atque firma, & ad noti-
 tiam omnium deducantur, ideo petierunt dicti execu-
 tores super eis a me Notario fieri publicum instrumentum.
 Acta sunt haec Traiecti in domo claustrali domini *Ibidemanni* de *Marfen* supradicti sub anno, indictione, men-
 se, die, & hora supradictis, Praesentibus ibidem viris di-
 scretis Dominis *Johanne Ulber*, *Frederico* van den *Hove*
 presbyteris, perpetuis vicariis, & *Ibidemanno Nodine* cle-
 rico Chorisocio ecclesiae beatae Mariae praedictae, testibus
 ad praemissa vocatis specialiter & rogatis. Et ego *Gisfel-*
bertus Soucraert clericus Traiectensis publicus Imperiali
 auctoritate Notarius &c.

unum altare seu Vicariam. Quid Vicaria ergo patet. Vica-
 rius, sacerdos, qui altari affixus, qui sacra in eo facit, &
 preces concipit pro defuncto. Sic infra in Testamento
 Ann. 1433. *Rectori altaris seu perpetua Vicaria &c. in pra-*
scripta ecclesia &c.

I V.

Testamentum Arnoldi ter Niefen Canonici ecclesie S. Mariæ Trajectensis Ann. CIO.

CCC. LI.

IN Del nomine Amen. Anno nativitatis ejusdem CIO. CCC. LI. indictione IV. quarta decima die mensis Februarii, hora vesperarum vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini nostri, Domini *Clementis* divina providentia Papæ sexti anno nono, in mei Notarii publici & testium infra scriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum præsentia personaliter constitutus honorabilis & discretus vir Dn. *Arnoldus ter Niefen*, Canonicus ecclesie beatæ Mariæ Trajectensis, compos mentis & rationis, licet corpore languidus, advertens nichilominus nihil morte certius, nihilque incertius ejus hora, cupiensque Deo favente horam mortis hujusmodi tam incertam quam inevitabilem rerum suarum dispositione ad honorem Dei, ejusque matris, virginis gloriosæ, salutem quoque animæ suæ, prævenire, de bonis sibi a Deo collatis manifideles, fideicommissarios, tutores, & dispositores voluntatis, omnium quoque bonorum & rerum suarum, mobilium & immobilium, præsentium & futurorum, ac omnium suorum jurium undecunque provenientium elegit, constituit, & ordinavit, eligit, creat, & ordinat honorabiles & discretos viros, Dnos *Suederum de Bosinchem* sancti Petri, *Gerardum de Embrica*, *Tydemannum de Marsen* beatæ Mariæ Canonicos, *Reynerum de Voerden de Zutphania* semipræbendatum ecclesie beatæ

beatæ Mariæ Trajectensis prædictæ, quibus, & cuilibet eorum in solidum plenam & liberam dat & dedit potestatem & mandatum speciale, prout in inventario post mortem suam repererint. Quod si non invenerint, extunc sine omni inventatio, computi redditione, aut contradictione cujuslibet, auctoritate propria de bonis suis omnibus & singulis, mobilibus & immobilibus, actionibus & juribus suis quibuscunque, tam præsentibus quam futuris, post mortem suam se intromittendi, ea ingrediendi, vendendi, alienandi, transigendi, & de ipsis disponendi & ordinandi libere, prout ipsis omnibus simul sumptis seu aliquibus, videlicet majori & saniori parti, visam fuerit expedire, & prout salutis animæ suæ magis videbitur fore salutare, facultatem concessit. Specialiter tamen vult & ordinat, quod quum antiphonæ de domina nostra videlicet *Salve Regina* post completorium diebus Sabbatinis in adventu Domini, & a septuagesima usque ad vigiliam Paschæ inclusive cantatur, Canonici & Vicarii in decantatione antiphonæ prædictæ corporaliter præsentés, & in choro psallentes, quinque habeant solidos bonorum inter se secundum consuetudinem ejusdem ecclesiæ dividendos. Dein vult & ordinat, quod ad anniversarium suum perpetuo in dicta ecclesia sua peragendum reditus triginta solidorum bonorum comparentur, qui in vigiliis, missa animarum, ac visitatione sepulchri sui anniversaria cum aqua benedicta inter Canonicos & Vicarios ibidem corporaliter præsentés & orantes distribuentur, nulla occasione vel excusatione quoad perceptionem portionum prædictarum absentibus ex quacunque causa suffragante. Item

vult. & ordinat fieri memoriam parentum suorum in ecclesia annis singulis tertio die mensis Julii, ad quam perendam decem solidi bonorum denariorum Canonicis ac Vicariis dictæ ecclesiæ in vigiliis & missa animarum, ut prius, ministrabuntur. Item vult & ordinat, quod per manufideles suos seu testamenti executores unus scholaris choralis perpetuo ordinetur, cui redditus quatuor librarum bonorum pro vitæ suæ sustentatione comparentur, quem Decanus & Scholasticus instituere ac deponere debent, prout eis pro servitio chori melius videbitur expedire. Cujus summa totalis ad duodecim libras parvorum se extendit, quorum quatuor libræ sumentur de bonis in parochia de Wageningen sitis. Et pro residuis octo libris annuatim comparandis vult & mandat vendi domum suam, quam inhabitat, & quicquid superexcreverit, solutis primo & ante omnia debitis, nec non deductis expensis exequiarum suarum, quas supplicat fieri humiles & devotas, & non cutiosas nec sumptuosas, una cum annis gratiæ suæ vult, quod hujusmodi octo libræ parvorum emantur. Et etiam specialiter de istis bonis disponendi & ordinandi, prout in duabus cedulis sigillo nostro sigillatis aperte continetur, dans & concedens, eisdem suis executoribus, seu cuilibet eorum, potestatem, nec non transferens in eosdem & eorum quemlibet omnia bona sua mobilia & immobilia, resque in ipsis bonis existentes, & omnes actiones, reales, personales, utiles, contrarias, & directas, sibi contra quascunque personas, monasteria, collegia, seu universitates ecclesiasticas vel seculares, quacunque occasione seu causa competentes, &

omnia

infra : ad quam peragendam decem solidi bonorum denariorum Canonicis & Vicariis &c. ministrabantur. & mox : cui redditus quatuor librarum bonorum pro vita sua sustentatione comparantur. Bonorum, id est, iusti ponderis, goets gelts, ut in chartis est. Specul. Saxon. lib. 3. art. 4. triginta solidi ponderosorum denariorum pro emenda presentur &c. Denarius erat obolus, & interdum semiobolus. Nam pro temporum ratione varius ejus valor. Charta Ann. 1453. dedit & donavit ad manus Magistri Jacobi Dibbons &c. octuaginta octo florenos postulatos aureos, & duodecim denarios argenteos vulgariter stufers nuncupatos &c. Carolomanni Capitulare apud Goldast. 1. const. imper. n. 11. pars ecclesiastica pecunia, nempe duodeni denarii, quem solidum vocamus, contribuantur mihi, quo militibus nostris premia condigna laboribus tribuantur.

Cujus summa totalis ad duodecim libras parvorum se extendit. Parvorum, Scilicet nummorum. Sed nec valor satis certus. Libra novem valebat placcas, quanti Guido aestimavit episcopus Trajectensis. Charta Ann. 1308. concessimus & concedimus per presentes sub annuo pacto quinquo librarum, quarum libra aestimata ad novem placcas Dordracenses, &c. Placca obolus valebat, seu stuferrum, ut Boxhornius ait theatr. urb. Holland. in descriptione Dordraci. Sed nec id satis certum, si id verum. quod ajunt, quod nummus olim Hollandicus interdum valuit sex chalcos, interdum duodecim, ut notavit Buchelius ad verba hæc chartæ veteris, qua donatio olim facta ecclesie de Leyderdorp : *Item oude Henrick van der Doos besette op enen werff gelegen by der kercke tot Leyderdorp by Johan Hugens in Usterdyck den Pape, die de kercke regeert, alle jaer xii. penningen goets gelts, ende den Coster ses penningen goets gelts.* Notandum, inquit : *In de oude reoekeningen van Vrouwe Machtelt wort elcke penningh gerekent op twee schellingen Hollants, maackende nue twee blancken, dan by tyden van oude Henrick voorsz. het welch by na l. jaer voor was gevallen, vermoede deselve niet hooger dan een blanck gereekent te syn, wessende nu jaist die aestimatie van enen Engelschen penninck.* Adeo autem incerta hæc, ut nec olim satis constitit, quæ esset libra parvorum. Vetus apud me scheda est, ex ecclesia Trajectensi, librarum aliquot valorem continens. Sed quoad libram parvorum propter crebras mutationes. & varium ejus pretium, nulla additur aestimatio. Scheda ita se habet : *Extractum ex Registro licentiarum reddituum*

tantum vicarium & redimibilem ecclesia cathedralis Trajectensis, nec non feudorum, censuum, & terrarum, incipiente Anno 1530.

Libra grossorum Turonensium regalia valet duos aureos regales cum dimidio, computando pro quolibet grosse sem solido libra Turonensis cum dimidio III. stuf.

Libra parvorum magnorum valet

Libra parvorum nigrorum valet

Libra honorum antiquorum valet XII. stuf.

Libra Civitatis Trajectensis valet IV. stuf.

Libra Civitatis Amersfordiensis valet VII. duys.

Libra nigrorum simpliciter sine aliquo addito juxta literas datus Ann. CIO. CCC. LXII. reducta ad libram bonorum, ut apparet ex literis & registro S. Maria, IX. stuf.

Libra nigrorum simpliciter de Anno CIO. CCC. XLVIII. erat XXXIX. stuf. computando in uno aureo XXVI. schell. & XX. schellinck in een pent.

Et quia ita variatum, siquis alibi forsan legat, quod libra olim Hollandica quindecim fecit obolos, & een schellinck sex chalcos, non necesse est ut miretur. Hodieque obolus een schellingh est in rationibus publicis. Vid. *t'Begin, Voortgangh, en End der Esgravelycke Bedininge cap. 3.*

V.

Testamentum domini Godscaldi de Reden olim

Vicecurati civilis ecclesia Trajectensis,

Ann. CIO. CCC. LII.

In Dei nomine Amen. Universis presentes literas inspecturis ego Godescalcus de Rede Vicecuratus civilis ecclesie Trajectensis solite per duos in solidum gubernari Rectores facio manifestum, quod per gratiam Jesu Christi compos mentis, corporis, & rationis, sex jugera terre arabilis ad me jure domini vel quasi pertinentia, prout sita sunt in parochia sancti *Nicolai* Trajectensis juxta locum dictum *Wedenderbrugge* inter terras religiosarum dominarum Prioris & Conventus monasterii albarum do-

* *annali.*

dominarum Trajectensium ex uno latere, nec non *Gerardi Wit* civis Trajectensis ex alio latere, quæ nunc *Nicolaus* filius *Bartholomai* titulo locationis sibi a me tenet, colit, & possidet pro pensione annua tredecim librarum, decem solidorum denariorum, Trajectensium usualium, & sex pullorum, in festivitibus obitus beati Martini & Petri ad cathedram persolvenda, usufructu eorundem jugerum, excepta duntaxat una libra * arvali infrascripta *Erckenradi* olim *Henrici* de *Keyfers* filix, quamdiu vita supervixerit naturali, & post ipsius *Erckenradi* decessum *Johanni* suo fratri, si eam supervixerit, & quoad vixerit, & michi post ipsorum amborum decessum, si me vita naturali supervivere contigerit, & quoad vixero, in eisdem totaliter reservato, non vi, vel dolo, inductus, sed ex certa scientia & spontanea voluntate do, confero libere, perpetue, & assigno donatione causa mortis procuratoribus fabricæ civilis ecclesiæ Trajectensis sub formis, modis, & conditionibus infra scriptis, jusque, proprietatem, & possessionem eorundem ex causa & ob causam infrascriptam, in & ad usus infrascriptos, transfero & supporto, & per abjectionem straminis, quam manu mea dextera præsentialiter teneo, effectucando renuncio eisdem, omni modo, forma, & jure, quibus melius tam de jure quam de consuetudine valere poterit & debeat. Et hujusmodi donationem, collationem, assignationem, translationem, supportationem, & effectucationem, & quamlibet earundem subsistere volo, ordino, & valere, ac si omnis solempnitates in talibus debite & consuete fieri in temporali judicio, sub quo eadem

dem bona, jugera, sive terræ consistunt, ibidem temporibus congruis accessissent, & intervenissent, & per nos præsentialiter ibidem actæ & gestæ essent & fuissent, sub formis, modis, conditionibus, & onere subnotatis. Inprimis igitur volo, ordino, atque mando procuratoribus fabricæ dictæ civilis ecclesiæ pro tempore, quod singulis annis perpetuis temporibus terminis solutionum supradictis pensionem colligant de eisdem jugeribus sive terris a cultoribus eorundem, & de eadem pensione singulis annis ad fabricam dictæ civilis ecclesiæ dent & exsolvant unam libram dictorum denariorum. Item mando eisdem procuratoribus expresse, quatenus singulis annis, diebus dominicalibus & festivis hominibus humiliter spiritu viventibus, & eucharistiæ sacrum recipientibus, tempore receptionis sacramenti eisdem vinum & ablutionem ministrent. Et in subsidium expensarum hujusmodi ad hoc faciendarum de dicta pensione dictorum jugerum recipient duas libras dictorum denariorum. Item volo, ordino, atque mando, quod dicti procuratores de pensione supradicta singulis mensibus anni inter Rectores, Capellanos, & Chorifocios dictæ ecclesiæ civilis, tamen præsentis, pro memoria mensurali mei & illarum personarum, a quibus pecunia hujusmodi, cum qua dicta jugera empta fuerunt & comparata, traxit originem, ministrent inter in vigiliis & in missis pro defunctis tum præsentis, ut præmittitur, quinque solidos dictorum denariorum; quæ summa se extendit in universo ad tres libras. Et eisdem temporibus perpetuis visitent certum locum sepulchri cum orationibus recommendatoriis consuetis

tis in memoriam mei & præsentiarum earundem. Item do, confero & assigno donatione inter vivos in honorem omnipotentis Dei, ejusque gloriosæ genitricis virginis *Mariæ*, ac beatæ *Elisabethæ* viduæ de pensione annua jugerum prædictorum singulis festivitibus beatæ *Elisabethæ* unam libram annuam inter Rectores, Capellanos, Custodem, & Chorisocios dictæ ecclesiæ civilis tum corporaliter præsentibus distribuendam, sub hac forma, quod dicti Rectores, presbyteri, Capellani, & Vicarii, & Custos campanarii in feriis solemnibus in vigilia & in die beatæ *Elisabethæ* vespere solempniter in cappis & missam in die cum ministris cantabunt, & Custos dictæ ecclesiæ solempniter quemadmodum in die festi pulsabit. Quod si præmissa neglexerit, & non adimpleverit, extunc volo, ordino, atque mando, quod dicta libra inter pauperes distribuatur. Item mando dictis fabricæ civilis ecclesiæ procuratoribus, ut singulis annis perpetuis temporibus *Conventus* fratrum *Predicatorum* Trajectensium in festo beati *Dominici* comparent tanta cibaria, quanta pro una libra valeant comparari de dicta annua pensione, & eidem *Conventui* dent, legent, & assignent. Item mando, & committo eisdem, ut singulis annis perpetuis temporibus *Conventus* fratrum *minorum* Trajectensium in die sive festo beati *Francisci* eodem modo cibaria comparent, assignent, & ministrent ad valorem & æstimationem unius libræ denariorum prædictorum. Item volo, mando, & committo eisdem Procuratoribus fabricæ, ut singulis annis in Dominica carnisprivii, tempore quo legitur *Omelia de decem leprosis*, unam libram dictorum denariorum

di-

divisim in carnes mutent, & easdem carnes mittant leprosis extra muros Trajectenses commorantibus. Item cum nemo suis propriis stipendiis militare teneatur, mando dictis procuratoribus fabricæ, ut de dicta pensione singulis vigiliis festivitatum obitus beati Martini recipiant unam tantam vini. Cæterum volo, ordino, atque mando, quod dicti Procuratores cum pecunia supercrescenti infra taxum duodecim librarum ex dictis jugeribus emant calciamenta, & ea inter pauperes hostiatim mendicantes distribuunt. Insuper volo, ordino, atque mando, quod sex pulli, vel quot de dictis jugeribus provenire potuerint, & pecuniarum duodecim librarum summa supercrescens, cedent Rectoribus, Capellanis, & procuratoribus fabricæ dictæ civilis ecclesiæ ad hunc finem, quod cum inter se tractare voluerint super utilitate dictæ civilis ecclesiæ, quod in tractatu eorundem dictis pullis & pecunia, ut præmittitur, supercrescente fruatur, & in convivio eorum socios dignos ad prandium invitabunt. In quorum omnium testimonium & munimen præsentibus liceras per *Johannem* Notarium publicum subscriptum scribi & publicari mandavi, meique sigilli & sigillorum discretorum virorum, domini *Giselberti* de Minden Rectoris dictæ mediæ partis civilis ecclesiæ, *Giselberti Grauwert*, & *Tydemanni Mourwen* civium Trajectensium feci appensione communis. Et nos *Giselbertus* de Minden Rector, *Gyselbertus Grauwert*, & *Tydemannus Mourwen*, cives suprascripti, ad rogatum dicti *Godscaldi* sigilla nostra præsentibus literis, quibus sigillum suum proprium appositum fuerat, duximus apponenda. Datum & actum
in

in armario dictæ civilis ecclesiæ Trajectensis sub anno Domini c10. ccc. lII. indictione v. mensis Januarii die xx. hora quasi vi. præsentibus ibidem domino *Gisfelberto* Rectore, *Gisfelberto Grawert*, & *Tydemanno* supradictis, nec non providis viris & discretis, *Jacobo de Lichtenberch* clerico, *Jacobo de Jutsaes*, & *Waltero de Voerscoten* civibus Trajectens. testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

NOTÆ.

& per abjectionem *straminis*. In dominio transferendo solennitas olim frequens. Quod hic stramen, *festuca* alibi, *calamus*. Et hinc *offestucatio*, de qua extat libellus Frederici a Sande. Charta apud eund. ad *conf. Geln. tr. 2. tit. 1. cap. 1. n. 33.* Pro eo supportavi prædicto domino Comiti xxxiiii. *journals terra arabilis puri alodii ore & calamo fissas apud Leguych.* Alia apud Hed. *hist. Ultraj. p. 94.* Mox post hæc subsequenti 14. die, ut firmitus & stabilius esset &c. eisdem prænominationis testibus, & aliis nonnullis astantibus, sine alicujus retractatione cum ramo & cespite jure rituque populari sancitum est, & rationaliter firmatum. Exempla sunt infinita. Formula apud *Lindembrogium 28.* In jus & dominationem jam dicti monasterii per hanc chartulam donationis, sive per *festucam*, atque *andelangum* a die presente donamus, tradimus, atque perpetualiter in omnibus transfirmamus. Ubi *andelangus* non, ut putat *Wendelinus glossar. ad leg. Salic. verb. Festuca*, mancipatio, aut traditio est, sed modus tantum aut symbolum, quo traditio perficitur. Nam si traditio aut mancipatio, dicendum idem de *festuca*, (conjunguntur enim duo hæc) imo idem & de *ramo*, de *herba*, de *terra*. Aliud res est, quæ traditur, aut id quod eam repræsentat. Aliud ipsa traditio. Puto fustem *andelangum* esse, aut *virgam*, aut *vitem*, de qua in formula apud *Lindembrog. 156.* Venit homo aliquis nomine ille ad illum mansum, quem ante hos dies per chartulam venditionis ad filium suum adfirmavit per *ostium & anaticla* (*anaticla* vel *anaticula* legit *Carolus du Fresne glossar. in Anaticla*. & *cardinem*, qui in foribus circumvertitur, exponit) per *herbam & vitem* ei visus tradidisse, vel consignasse &c. & exitum inde se fecit. Vox aut *Belgica* aut *Germanica* est.

est, forte ab *in de hand langhen*. Nam & virgam in manus sumunt, aut in manus iis datur, qui foras prodituri. Et prædio alienato, qui alienaverat, exiisse, saltem signis significasse, vacuum possessionem cessionario se reliquisse, & ostendit, quod dixi, & Formula apud Lindenbrog. 155.

Quantum illa epistola commemorat & inferium est, consignavit, tradidit, & vestivit, & per durpilum & festucam sibi foras exitum alienum vel spoliatum in omnibus esse dixit & omnia werpivit. Durpilus ibi ostium, limen, vestibulum. Nam & ita paulo ante: Ad monasterium illud in honore sanctorum illorum constructum, ubi dominus ille Abbas præesse videtur, a die præfente ad integrum concessit, & confirmavit, per portas, & per ostia &c. dictam donationem &c. Marculus: Consignavit, & tradidit, & vestivit, & per durpilum & festucam sibi foras exitum alienum vel spoliatum in omnibus esse dixit. Haud dubie est a dorpel, ut werpivit a werpen. In finem cessionarii enim mittebatur festuca. Marculus: Villas nuncupatas illas sitas in pago illo sua spontanea voluntate nobis per festucam visus est laiso werpisse vel condonasse &c. Laiso werpisse, id est, in finem jactasse. Nam & laisus vox barbara. Lex Salica tit. 48. pr. & requiratur postea homo, qui ei non pertinet, & sic festucam in laisum jactet. Vetus Glossa ad illum titulum: De donationibus, qua fiunt festucam in finem ei, cui donabatur, projecta. Pithæ. ibid. Et hinc illud. per abjectionem straminis.

ac si omnis solemnitas in talibus debito & consueto fieri &c.
Immobiliū dominium testamento transferti potest, & eandem habet vim & effectum translatio hæc, ac si facta in iudicio. Eandem etiam vim habet Pactum dotale, Instrumentum divisorium, seu familiæ eriscundæ, & de hereditate transactio, Successio ab intestato, Præscriptio temporis, Legatum, & Conjugalis communio. Lantrecht van Roermonde part. 1. tit. 2. §. 2. n. 12. & part. 2. tit. 2. §. 1. n. 10. van Veluwe tit. 27. §. 1. van Zutphen tit. 18. §. 1. van Antwerpen tit. 41. §. 2. & tit. 46. §. 10. & tit. 57. §. 3. van Wynoxbergen tit. 16. §. ult. van Dendermonde tit. 9. §. ult. van Cortryck tit. 12. §. 3. van Brugge tit. 3. §. 3. van Gent tit. 12. §. 3. & tit. 24. §. 2. van Tiel part. 1. tit. 8. §. 2. Deelbouck van den Lande van den Vryen §. 67. Winhof jur. Transsil. part. 4. tit. 4. Roseb. recueil. cap. 42. art. 3. Apfelm. ad edict. perp. art. 24. §. 22. Stockmans decis.

22. & *tr. de jur. devol.* 1. cap. 3. n. 13. & *seqq.* *Wassen. pract. notar. cap.* 12. §. 41. Valet facta instrumento familizerciscundæ constitutio hypothecæ, & habetur perinde ac si facta in judicio. Unde &, si sit prior, posteriori, quæ in judicio constituta, præfertur. *Lamb. Goris advers. tr.* 4. §. 1. n. 3. & *tr. de effest. cap.* 2. n. 34. *Nederl. Advysb.* 4. *conf.* 19. & 69. & 144. De alodiis quidem loquor. Sed nec in feudis diversum est. Venia quidem non impetrata testari de ijs non licet, non recipiunt divisionem, nec veniunt in communionem, successori tamen deferuntur, seu testamentario, seu legitimo, citra actum aliquem judicalem, nisi quo investitura sit. *Nederl. Advysb.* 1. *conf.* 257. De pacto dotali disputant. Et paulo aliter se hic habet res. Non necesse est quidem, ut id fiat coram iudice ejus loci, ubi situm est feudum. Necesse est tamen ut fiat coram Paribus Curiz & feudorum Præfecto. *Resp. Holl.* 2. *conf.* 117. Esti alibi, ut in Gelia, ne id quidem necesse est *d. conf.* 260. & 2. *conf.* 56.

eisdem vinum & abluionem ministrans. Sub una tantum specie communio laicis concessa. Exceptis regibus Galliarum, qui non minus uncti quam sacerdotes, vinum ipsis non datur. *Sleydan. lib.* 9. *bist.* Ablutio calicis tantum datur, pauxillum vini eum aqua, qua postquam sacerdos hausit, abluendas rursus calix. Et id vinum abluionis. *Johann. de Ragusio apud Canis. to.* 3. *antiq. lect.* 2. p. 254. Hinc amæ in usum ecclesiastico, e quibus in usum missæ vel vinum fustum vel aqua. *Anastaf. Biblioth. in Benedicto III. A-mam unam ex argento purissimo pensantem libras decem.* Ordo Romanus: *Amula argentea ad vina fundenda parata.* Aqua usi bisariam, vel ad vasa abluenda, & hæc rursus mor effundenda, ad quod vulgo etiam locus juxta ipsum altare, vel ad vini reliquiis miscendam & dandam laicis, quo nimium facilius datam hostiam deglutirent. *Ratherii Veronensis episcopi Synodica ad Presbyteros apud d'Achery to.* 2. *Spitil.* *Locus in secretario aut juxta altare sic preparatus. ubi aqua offundi possit, quando vasa sacra abluuntur: & ibi vas miridum eum aqua pendeat, ibique manus lavet post communionem.* *Henricus Rebdorfenis: Quum devoto sumeret corpus & sanguinem dominici sacramenti, in abluione calicis per quendam fratrem ordinis Prædicatorum immixtum est venenum in calicem.* *Disenbach diff. de vit. & mors. Henric. VII. sect.* 3. §. 4. Amæ alio:

alioquin & Romanis sed ad incendia extinguenda. J. 3. §. sciendum ff. de off. Praef. vig. l. quæsitum 12. §. acetum ff. de instr. & instr. leg. Alreferr. ad Anastas. in Sylvest.

pro memoria mensurali mei &c. Quot mensibus solemnibus dies sacris precibusque pro defuncto faciendis. Tricesimus vulgo, *syn dertichste*, c. cum ex parte ext. de verb. sign. in 5: Compil. nec non & de his, qua pro anniversario, septimo, trigesimo, & vigesimo faciendis &c. aliqua deberes solvi portio ecclesia cathedrali &c. Citon. par. de capell. monach.

visitans certum locum sepulchri. Vid. ad Vett. Testam. antehac a me edita. p. 491.

V I.

*Testamentum Hugonis Braem Decani ecclesie
S. Mariae Trajectensis Ann. 610. ccc.*

LXIV.

In nomine Domini Amen. Antio nativitatis ejusdem 610. ccc. lx. quarto, indictione secundum stylum & consuetudinem Civitatis & diœceseos Trajectensis . . . mensis Martii die quarta decima, hora Completorii vel quasi, in mei Notarii publici subscripti & testium infracriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum præsentia personaliter constitutus Venerabilis vir Dn. *Hugo Braem* Decanus ecclesie beatæ Mariæ Trajectensis, compos mentis corporis & rationis, animadvertens nihil morte certius, ejusque hora nihil incertius, & illud verbum Prophetæ, *Dispone domui tue, quia morieris*, volens diem peregrinationis suæ extremæ per dispositionem rerum suarum temporalium ad honorem Dei, & omnium Sanctorum, animæque suæ salutem, prout sursum permittitur, prævenire, suum testamentum, codicillos, seu ultimam voluntatem fecit, & expressit,

L l 2

fit,

fit, prout in quadam cedula, quam manibus suis tenuit, & mihi Notario tradidit, plenius continetur. Cujus quidem cedulæ tenor inferius describitur. Et hanc & contenta in dicta cedula dixit & voluit suam esse ultimam voluntatem, quam valere voluit jure testamenti, codicillorum, seu alterius cujuscumque ultimæ voluntatis, prout melius valere poterit, de jure, consuetudine, seu more dioceseos Trajectensis. Tenor vero dictæ cedulæ & ultimæ voluntatis dicti Dn. *Hugonis*, de quo supra fit mentio, mihi ut præmittitur per eundem datæ, traditæ, & deliberatæ, talis est: In nomine Domini Amen. Pateat univèrsis præsentibus literas inspecturis, quod nos *Hugo Braem* Decanus ecclesiæ beatæ Mariæ Trajectensis mentis, corporis, & rationis per gratiam Jhesu Christi compotes, advertentes nihil morte fore certius, nihilque ejus hora incertius, propter quam inevitabilem & incertam horam volentes ad honorem Dei animæque nostræ salutem rerum nostrarum temporalium dispositione, prout ex alto permittitur, prævenire, nostrum testamentum, codicillos, seu ultimam voluntatem ordinamus & disponimus in hunc modum. In primis volumus & mandamus, quod omnia debita nostra, de quibus constat ad præsens, aut quomodolibet constare poterit in futurum, de primis & paratioribus bonis nostris per executores nostros hujus nostræ ultimæ voluntatis inferius designatos plene ante omnia nostris creditoribus persolvantur. Item pro memoria nostra peragenda assignamus quolibet mense Canonicis, Vicariis, & Chorifociis dictæ ecclesiæ beatæ Mariæ viginti solidos bonorum, tantum præsentibus in vigiliis, missis, & nostri sepulchri visitatio-

tationibus ministrandos. Item in anniversariis nostris assignamus duas libras dictæ monetæ annuatim ut præmittitur distribuendas. Item pro memoria nostrorum peragenda parentum in ecclesia beatæ Mariæ prædicta assignamus, videlicet in anniversario Patris nostri, qui erit in crastino beati Jacobi Apostoli, decem solidos, in matris nostræ, quæ erit in vigilia beatæ Agnetis x. solidos; item *Bramonis* fratris nostri, qui erit in vigilia sacramenti, decem solidos, item Jacobi fratris nostri, qui erit in vigilia beati Jacobi Apostoli, decem solidos, item *Johannis* fratris nostri, qui erit in crastino nativitatis beati Johannis Baptistæ, decem solidos, item *Margaretæ* sororis nostræ, qui erit in crastino beati Bartholomei Apostoli, x. solidos, item *Henrici* fratris nostri, qui erit in crastino beatorum Viti & Modesti martyrum, x. solidos. Et prædicti redditus recipiantur de & ex quodam manso sito in *Overlambroeck*, in jurisdictione temporali Venerabilis viri Dn. Præpositi & Archidiaconi Trajectensis, quem ad præsens colit *Hermanuus* filius *Walteri* pro quadraginta libris annuatim, cui dictum mansum concessimus in pactum ad viginti annos. Item pro erectione Capellanæ in dicta ecclesia beatæ Mariæ assignamus triginta libras nigrorum usualium annuatim, quam executores mei conferent, quamdiu in humanis vitam duxerint, & quilibet eorundem, & post decessum eorum omnium Decanus pro tempore & Capitulum ecclesiæ dictæ Mariæ Trajectensis, personæ idoneæ, actu presbytero conferent, cum vocare contigerit, infra mensem post ipsius Capellanæ Rectoris decessum. Item ut cultus divinus in dicta ecclesia ampliori veneratio-

ne celebretur pro duplicibus festis singulis annis celebrandis in honore sancti Vincentii triginta solidos bonorum. Item pro duplicibus festis singulis annis in eadem ecclesia celebrandis in octava beatorum Stephani prothomartyris, Johannis Evangelistæ, & Innocentium, quolibet dictorum festorum viginti solidos bonorum tantum presentibus distribuendos. Item damus & legamus annuatim sex libras bonorum sociis frequentantibus matutinas in dicta ecclesia celebrandas tantum inter presentes distribuendas. Item damus & legamus dictæ ecclesiæ beatæ Mariæ pro quinque Choralibus assumendis, qui semper una cum aliis choralibus ipsius ecclesiæ omnibus intererunt horis divinis, & specialiter matutinis, annuatim quinquaginta libras denariorum communiter usualium in Trajecto, cuiuslibet eorum Choralium x. libras annuatim, mensurnatim, & particulariter, ut moris est, distribuendas, assignantes ad hujusmodi annuos redditus comparandos mille libras monetæ prædictæ. Item damus & legamus dictæ ecclesiæ beatæ Mariæ annuatim quinquaginta libras denariorum communiter usualium in Trajecto, quas ad matutinas nocturnis temporibus perpetue inter Canonicos frequentantes matutinas volumus presentibus tantum ministrari, assignantes ad hujusmodi annuos redditus comparandos mille libras monetæ prædictæ. Item legamus fabricæ dictæ ecclesiæ centum libras nigrorum. Item damus & legamus Dn. *Johanni Waengwys* perpetuo Vicario in dicta ecclesia quinquaginta libras monetæ usualis pro eo quod Dn. Johannes levavit fructus nostræ præbendæ, & in hoc volumus ipsum contentari. Item legamus Dn. *Reynero de Voerden*
per-

perpetuo Vicario in dicta ecclesia sedecim libras monetæ prædictæ ex eo, quia aliquando tenuit septimanas nostras. Item damus & legamus Dn. *Conrado de Bueren* perpetuo Vicario in dicta ecclesia quatuor libras nigrorum pro annuo cantu. Ad hæc autem exequenda & fideliter adimplenda, manifideles, executores, & dispositores hujus testamenti nostri, seu ultimæ nostræ voluntatis, eligimus, constituimus, & ordinamus Venerabiles viros & discretos Dnos *Johannem Tengnagel* Canonicum, *Johannem Waengewys*, *Jacobum Braem*, perpetuos Vicarios dictæ ecclesiæ beatæ Mariæ, presbyteros, *Bramonem uter Corenmarct*, & *Bartholomeum Gunter* cives Trajectenses, rogantes & requirentes eosdem nostros executores & dispositores, ut divinæ remunerationis intuitu onus testamenti seu ultimæ voluntatis hujusmodi in se suscipiant & assumant, & sicut in eo ordinatum inveniunt fideliter exequantur. Et si aliquem seu aliquos ex dictis nostris Executoribus ante præsentis nostri testamenti seu ultimæ voluntatis executionem seu dispositionem plenam ab hac luce decedere contigerit, ex tunc superstes seu superstites ex præmissis omnia & singula exequendi, disponendi, & ordinandi plenam & liberam habeat seu habeant facultatem, omnibus aliis testamentis, codicillis, seu ultimis nostris voluntatibus prius per nos factis & ordinatis per præsentis revocatis. Et hanc nostri testamenti seu voluntatis ultimæ ordinationem valere volumus jure testamenti, sive jure codicillorum, aut alterius cujuscunque ultimæ voluntatis, prout melius de jure aut consuetudine valere poterit & debet. In quorum omnium testi-

monium & munimen præfens nostrum testamentum seu nostram voluntatem ultimam per *Pelegrinum* Notarium publicum subscriptum scribi & publicari mandavimus, nostrique sigilli fecimus appensione muniri. Datum & actum Trajecti in domo in habitationis nostræ sub anno nativitatis Domini cto. ccc. sexagesimo quarto, indictione secunda, mensis Martii die quarta decima, hora completorii vel quasi, præsentibus ibidem Venerabilibus viris Dnis *Gerardo de Embrica*, *Arnoldo dicto Vos de Driel*, Canonicis ecclesiæ beatæ Mariæ Trajectensis, & *Wilbelmo Hont* presbytero, perpetuo Vicario in ecclesia sancti Johannis Trajectensis, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis. Acta sunt & fuerunt hæc anno, mense, die, hora, & loco, ac præsentibus supradictis, & ad majoris roboris firmitatem idem Dn. *Hugo* testator præmissa per me scribi, & in publicam formam redigi, ac suo sigillo sigillari præcepit & mandavit, ut etiam in eadem cedula plenius continetur. Et ego *Pelegrinus* dictus *Spiker* clericus Trajectensis &c.

NOTÆ.

missis & sepulchri nostri visitationibus. *Beganghenisse* Belgice. Vid. ad ea, qua antehac edidi, p. 491.

Item pro erectione Capellania. Capellania hic Capella est, in qua altare & ministerium. Alibi etiam idem quod facerdotis officium, ut in charta Ann. 1366. fundavit & dedit quandam perpetuam Capellaniam sive Vicariam in ecclesia de *Heemskerc* dicta Trajectensis diocesis de licentia Pastoris præfata ecclesiæ ad altare sacrum *Katherina & Barbara &c.* in Capella ad eandem ecclesiam de *Heemskerc* per dictam fundatricem & parentes ejus fabricata & constructa &c. de servandam septimanarum cum duabus missis &c.

iii vigilia sacramenti. Idem quod in *crastino*, ut mox. Id est,

est, pridie. Joan de Janua. *Vigilia dicitur dies profestus, scilicet dies primus ante festum, quia tunc in sero vigiliae uacamus.*

pro quinque Choralibus. Chorus pars ecclesiae, in qua clericus consistit, in qua laudes Deo concinit. Qui cantum clerici adjuvant, Chori socii, Chorales. Quinam sint. nihil refert. Delecti etiam ad id pueri. Qui & puori ecclesiae, pueri monasterii. Caroli Magni Capitula lib. 1. cap. 71. *Uz schola legentium puerorum fiant, psalmos, notas, cantus, computum, Grammaticam, per singula monasteria vel episcopia discant.*

V I I.

Testamentum Egidii Muggbaert Canonici ecclesiae beatae Mariae Traiectensis Ann.

CIO. CCC. LXVIII.

In Dei nomine Amen. Anno nativitatis ejusdem
CIO. CCC. sexagesimo octavo, indictione quarta secundum stylum & consuetudinem civitatis & dioceseos Traiectensis, mensis Octobris die decima nona, in mei Notarii publici ac testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum praesentia personaliter constitutus Magister *Egidius Muggbaert* Canonicus praebendatus ecclesiae beatae Mariae Traiectensis, compos mentis, corporis, & rationis, advertens nichil morte certius, ejusque hora nichil incertius, & illud verbum Prophetae, *Dispone domus tuae, quia morieris*, volens diem peregrinationis suae extremae per dispositionem rerum suarum temporalium ad honorem Dei & omnium sanctorum animaeque suae salutem, prout de sursum permittitur, praevenire, suum testamentum, codicillos, seu voluntatem ultimam fecit & expressit, & in quadam cedula, quam manibus suis tenuit, & mihi subscripto Notario legendam & publicandam tradidit,

L I 5

dedit,

didit, plenius continetur. Cujus quidem cedula tenor inferius describetur. Et hanc & contenta in dicta cedula dixit & voluit suam esse voluntatem ultimam, quam valere voluit jure testamenti, codicillorum, seu alterius cujuslibet ultimæ voluntatis, prout melius valere poterit de jure, consuetudine, seu more civitatis & dioceseos Trajectensis. Tenor vero dictæ cedulæ & voluntatis ultimæ dicti Dn. Egidii, de qua supra fit mentio, mihi ut præmittitur per eundem ad legendum & publicandum traditæ, & datæ, & deliberatæ est: Ego *Egidius Muggbaert* presbyter Canonicus ecclesiæ beatæ Mariæ Trajectensis, compos meæ mentis & rationis, providere volens animæ meæ saluti, memorque verbi Apostoli dicentis; *Omnes stabimus ante tribunal Christi recepturi prout in corpore gessimus, sive bonum fuerit, sive malum*, Cupiens igitur ego *Egidius* diem messisionis extremæ bonis operibus prævenire, nec non æternorum intuitu seminare in terris, quæ reddente Domino colligere valeam in cælis cum fructu multiplicato, firmam spem fiduciamque teneas, quod qui in benedictione & misericordia seminat, de benedictione metet æterna. Cum ergo inferior pars Capellæ dictæ S. Georgii ecclesiæ beatæ Mariæ Trajectensis, Deo disponente, jam quasi ex contubernio & spurcitarum vitio sit exclusa, & ad expulsionem earundem sit reducta, in qua ad præsens eligo & elegi meam sepulturam, Volens igitur Capellaniæ perpetuæ & cultui divino affuturo in eadem Capella tam in orationibus quam in missis rite faciendis, prout facultates meæ ad præsens suppetunt, subvenire, ad perpetuam Capellaniam in eadem ecclesia constru-

en-

endam & dotandam assignavi & assigno sedecim libras nigrorum Turonenſium uſualium annuatim pro tempore perpetue ex domo & area nunc meis ſitis infra emunitatem eccleſiæ beatæ Mariæ recipiendas. Insuper assigno ad eandem Capellaniam fructus annorum gratiæ præbendæ meæ, & ex eis proventura volo in uſus dictæ Capellaniæ converti, ſolutis tamen ex ipsis debitis meis, & competentibus ac debitis exequiis meis per Canonicos dictæ eccleſiæ conſuetis faciendis, & ſex libris dictæ monetæ Trajectenſis, quas cedere volo ad memoriam meam perpetuam in dicta eccleſia beatæ Mariæ quolibet menſe cum decem ſolidis dictæ monetæ faciendam, qui x. ſolidi inter præſentes tantum dividuntur, ut moris eſt. Item do & assigno dictæ Capellaniæ unum iuger terræ; unum *hont* & dimidium paulo minus vel plus, ſitum in *Lopyc*, quas terras emi erga Domicellam *Juttam* relictam *Wolteri Drivel* & ejus liberos, & tenebunt dictam terram in pactum ad novem annos, & ſolvent annuatim ſeptem libras, XII. ſolidos, & duos groſſos monetæ Flandrenſis, ut patet in quadam litera ſuper hoc conſecta, reſervato tamen *Bertradi* ancillæ meæ uſufructu dictarum terrarum, obſervatis etiam modis & formis, ut ſequuntur, videlicet reſervato mihi dominio & diſpoſitione præmiſſorum, quamdiu fuero in humanis. Poſt mortem vero meam volo quod ipſa Capellania ydoneo per executores meos, vel per majorem partem eorundem, ſi vacet, conferatur, actu tamen Presbytero. Quod ſi reperiatur infra tempus duorum menſium ydoneus de parentela mea, licet actu non presbyter, quomodo tamen infra annum in presbyterum promo-

moveatur, ipsum volo præ aliis in provisione & adeptione hujusmodi anteferri. Et de istis bonis volo quod servetur in ipsa Capella die noctuque iampas ardens per Capellanum seu Vicarium dictæ Capellaniz ipsius pro tempore. Et post mortem omnium executorum meorum volo quod ipsa Capellania per Ebdomadarium presbyterum ecclesie beatæ Mariæ antedictæ pro tempore, cum vacare contigerit, conferatur tamen actu presbytero, qui velit & debeat eidem Capellaniz in eadem Capella celebrando missam quolibet die deservire, ut est præmissum. Volo insuper, quod si aliquis non presbyter de parentela mea ad ipsam Capellaniam admittatur, ut infra annum a tempore provisionis suæ hujusmodi se procuret ordinari, & debitum suum ut dictum est perficiat & exequatur. Alioquin omni jure sibi in ipsa Capellania & ad ipsam competenti sit privatus ipso facto, & collatio ejusdem Capellaniz ad ebdomadarium presbyterum in dicta ecclesia beatæ Mariæ pro tempore devolvatur. Et si ille Ebdomadarius infra ebdomadam suam non providit ydoneo, ut est dictum, de eadem Capellania, tunc Ebdomadarius immediate deinde ipsum sequens & presbyter in eodem jure conferendi succedet, & sic deinceps ad duos menses. Lapsa vero tertio duorum mensium prædictorum, et si ipsa Capellania aliquo modo vacaverit, quod absit, extunc volo quod Decanus pro tempore dictæ ecclesie, si residens fuerit, alioquin senior Canonorum Capitularium residens & actu Presbyter eandem conferat, ut est præmissum, pro illo tempore instanti, jure tamen cujuslibet virtute consuetudinis dictæ ecclesie beatæ Mariæ in postea-

sterum semper reservato. Ad hæc autem consequenda & fideliter adimplenda manifideles, executores, & dispositores hujusmodi testamenti seu ultimæ meæ voluntatis. Algo, constituo, & ordino Venerabiles viros ac discretos dominos *Gerardum Vrencke*, *Jacobum Braem* Concanonicos meos, & *Conrardum de Bueren* perpetuum Vicarium in ecclesia beatæ Mariæ prædicta, rogans & requirens eosdem meos executores & dispositores, ut divinæ remunerationis intuitu onus testamenti seu ultimæ voluntatis hujus in se suscipiant, & assumant, & sicut in eo ordinatum inveniunt fideliter exequantur. Et si aliquem seu aliquos ex dictis meis executoribus ante præsentis mei testamenti seu voluntatis ultimæ executionem seu dispositionem plenam ab hac luce decedere contigerit, ex tunc superstes seu superstites ex eisdem præmissa omnia & singula exequendi, ordinandi, & disponendi plenam & liberam habeat seu habeant facultatem. In quorum omnium testimonium & munimen præsens meus testamentum seu ultimam meam voluntatem per *Pellegrinum* Notarium publicum subscriptum scribi & publicari mandavi meique sigilli feci appensione muniri. Datum & actum Trajecti in domo inhabitationis meæ claustralis sita infra emunitatem ecclesiæ beatæ Mariæ antedictæ sub anno nativitatis Domini M. ccc. sexagesimo sexto, indictione quarta, mensis Octobris die decima nona, præsentibus ibidem viris discretis, Dn. *Erpone de Bramen* Canonico, *Tydemanno Nodinc* perpetuo Vicario in ecclesia beatæ Mariæ prædicta, *Wilhelmo* filio *Johannis* de *Duvelant*, & *Wilhelmo* de *Heteren* clericis Tra-

je-

jectensis diceceos, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis. Acta sunt & fuerunt hæc anno, mense, die, & loco, ac præsentibus suprascriptis, & ad majoris roboris firmitatem idem Dn. *Egidius* testator præmissa per me scribi, & in publicam formam redigi, ac suo sigillo sigillari præcepit, & mandavit, ut etiam in eadem tabula plenius continetur. Insuper idem testator voluit & mandavit, ut prædicti sui executores ordinarent & disponerent de omnibus bonis suis post suam mortem relinquendis, de quibus specialiter non disposuerit, prout ipsis saluti animæ suæ videbitur expedire, constituens eosdem in rem suam propriam procuratores, dans eisdem speciale mandatum super præmissis agendi & defendendi, debita recipiendi, & credita persolvendi, ac omnia alia & singula faciendi in præmissis, quæ fuerint necessaria, seu etiam oportuna, sub modo & forma & testibus suprascriptis. Et ego *Pelegrinus* dictus *Spiker* clericus Trajectensis diceceos publicus Imperiali auctoritate Notarius præmissis omnibus & singulis, prout superius per me narrata, posita sunt, & conscripta, dum ea per dictum D. *Egidium* testatorem &c.

N O T Æ.

fructibus bonorum gratis. Supple anni. Jus habebant Canonici disponendi de fructibus intra annum percipiendis ab ipsorum excessu.

quos cadere volo ad memoriam meam perpetuam. Altaria super sepulchris aut corporibus defunctorum extructa passim memoria. Anastas. Biblioth. *Primus Anacletus memoriam S. Petri construxit.* Preces ibi pro iis factæ, & statis temporibus inter sacra missarum, recitato ipsorum nomine, suscitata memoria. Ciron. *par. de capell. monach.*

per Ebdomadarium presbyterum. Canonici, qui presbyteri, in missis, in sacrificiis etiam suas habebant vices, suas singuli septimanas.

• *Conrardum de Bueren perpetuum Vicarium.* Vicarius perpetuus, sacerdos est, Capellanus, qui affixus Capellæ, affixus certo titulo, aut altari ad vitam. Qui & stato semper tempore pro defuncto sacrificat. Vicarius, Capellanus iidem, ut supra: *per Capellanum seu Vicarium dicta Capellania, &c.*

V I I I.

Testamentum Catharinæ de Brederode Dominae de Polanen Ann. MD. CCC. LXX.

IN den name des Vaders, ende des Soons, ende des Heyligen Geests Amen. Ic *Catharina van Brederode*, Vrouwe van *Polanen*, doe condt allen luden, die desen brieve sullen sien ofte hooren lesen, dat ick gemaect hebbe myn testament, ende hier toe hebbe ick gecoren myn testamentoers, Heeren *Philips van Polanen* mynen lieven soon, Heeren *Gerard van Poelgeest* mynen lieven neve, ende Heeren *Philips van Tetroede* mynen lieven swager. In den eersten so kies ick myn legerstede tot *Monster* by mynen lieven Heer mynen man, die Godt genadich sy. Ende daer toe so bespreecke ick totter Papelycker prove een pont Hollant s'jaers ewelyck duerende tot mynen grave mede te gaen, item die Capelrie in der Capellen, die Heer *Jan van Hoochmade* nu ter tyt heeft, een pont Hollants s'jaers. Item so geve ick mynre dochter van Heemstede elf pont s'jaers. Item *Margriet van Bueren* nonne, mynre nichte, den croes daer vier scilden op staen. Item *Catharina Heeren Gerards* dochter van *Polanen* myns soons, nonne ter Lee, acht pont Hollants

lants s'jaers tot haren lyve. Item so bespreke ick Heren *Philips van Polanen* mynen soon myne wooninghe te Rynsborch, daer ick nu ter tyt in woone. Item *Oeden* mynre nichten van der *Lecke* myn beste bonte deecken &c. Ende heb gebeden myn Testamentoren, dat sy dit mit myn besegelen wilden. Ende wy *Philips van Polanen*, ende *Gerard van Poelgeest* Ridderen, ende *Philips van Tetroede* Knappe om beden wille onser liever Vrouwen voernoemt, so hebben wy dit besegelt mit onsen segelen int jaer ons Heeren cío. ccc. lxx. Dominica post Petri & Pauli.

N O T Æ.

Papelycker provo. Sacerdotis, Parocbi. Nam & hic etiam Papa. Theophan. hist. p. 83. edit. Reg. ò ðì προφρυγών τῆ ἱεροσολίμῃ ἱερωο κωνσταντῖν, ille autem ad ecclesiam confugit & factus est Papa. Alteserr. ad c. cum contingat ext. de ar. & qual. ord. Bosquet, ad Innoc. lib. 3. epist. 60. Selden. ad Euseb. Annal. n. 21. & ad Eadmer. lib. 1. hist. Idem Belgis, ut novum, ten Priester, en een Paep.

I X.

Testamentum Gerardi Foec Decani ecclesie S. Salvatoris Ann. cío. ccc. lxxxiii.

Anno Domini cío. ecc. lxxxiii. mensis Martii die viii. obiit Magister *Gerardus Foec* quondam hujus ecclesie Decanus, qui legavit ecclesie nostrae fructus anni gratiae sibi debitos, & voluit quod de pecunia exinde proveniente redditus perpetui comparentur distribuendi secundum consuetudinem ecclesie inter Canonicos, Vicarios, & Chorales ipsius ecclesie singulis annis in suo anniversario.

tio. Item dedit ecclesiæ nostræ xiv. jugera terræ arabilis cum area, structura, & pomerio consistentia juxta Montfoerde in parochia de Linscoten, in jurisdictione temporali Capituli ecclesiæ nostræ prædictæ, de quorum fructibus disposuit in hunc modum, videlicet, quod singulis annis in perpetuum xii. libras monetæ usualis Trajectensis de dictis fructibus quatuordecim jugerum recipiatur per Camerarium nostrum pro tempore, & inde fiat refectio communis in die anniversarii ipsius *Mag. Gerardi* nobis & Vicariis ecclesiæ nostræ. Residuum vero fructuum & reddituum dictorum xiv. jugerum voluit expendi in usus necessarios & victum choralium nostræ ecclesiæ, prout ad honorem Dei & cultum divinum fovendum nobis visum fuerit, vel prout alteri ad id a nobis deputato expediens, & necessitati dictorum choralium magis opportunum. Item legavit ecclesiæ nostræ domum suam claustralem, quam de præsentibus Dn. *Everardus Foec* Decanus noster inhabitat, sic quod post mortem dicti Decani vendatur alicui Canonicorum plus offerenti, & de pecunia exinde proveniente redditus certi perpetui emanent distribuendi in præsentia Custodis inter Canonicos, Vicarios, & Chorales ecclesiæ nostræ, prout moris est, quatuor temporibus anni, videlicet, mense Januarii, mense Aprilis, mense Julii, & mense Octobris, quibus temporibus die octava dictorum mensium voluit ipse & suorum parentum fieri in ecclesia nostra memoriam perpetuo solemniter cum vigiliis & missis defunctorum. Item duas domos alias sitas retro Decani domum claustralem juxta vicum dictum *anti-*

M m

quum

quum cimiterium legavit post mortem Dn. *Everardi*
 Decani nostri prædicti Choralibus ecclesiæ nostræ ;
 ut eas inhabitent perpetuo cum earum administrato-
 re per nos eis deputando , ut promptius & citius
 se offerre valeant in ecclesia nostra divinis officiis in-
 teresse. Item legavit domum suam & ejus proprietate-
 m sitam in loco dicto *St. Jans Oudwyc* perpetuæ
 Vicariæ altaris in honore omnipotentis Dei & S. *Ni-*
colai & beatæ *Katharina* virginis dudum per ipsum
 magistrum Gerardum Foc Decanum fundati & do-
 tati in parte meridionali ecclesiæ nostræ & ad eju-
 dem altaris Vicarium pro tempore voluit ipsam do-
 mum perpetue pertinere , salvo & reservato dunta-
 xat *Bertradi* sorori suæ usufructu ipsius domus ad
 inhabitandum , quamdiu ipsa vitam duxerit in hu-
 manis. Item præfatus Magister *Gerardus* per suos
 Executores fecit fundari unam aliam novam perpe-
 tuam Vicariam in ecclesia nostra super altare S. *Ni-*
colai ibidem consistens a parte septentrionali in ho-
 nore omnipotentis Dei , & beatissimæ virginis *Ma-*
riæ , & S. *Nicolai* , & S. *Catharina* virginis , & in-
 dotem illius Vicariæ legavit mansum suum terræ ara-
 bilis , appellatum *Slychoven* , continentem xxiv. ju-
 gera terræ vel circiter situm in parochia ecclesiæ de
Jutsaes , & dimidium mansum terræ cum veno
 situm in *Westbroec* apud *Zulen* in parochia
 Item legavit ecclesiæ nostræ medietatem quatuor ju-
 gerum terræ arabilis consistentium in parochia eccle-
 siæ S. *Nicolai* Trajectensis in loco *ap legbe Ra-*
ven. Item medietatem unius fertellæ terræ , sitæ in
 eadem parochia , in loco dicto *ap hogbe Raven*. Item
 & aliorum quatuor jugerum terræ medietatem in lo-

co *op booge Raven* & parochia prædictis jacentium, quorum quidem octo jugerum & fertellæ prædictæ medietatem prædictus testator dum vixit communiter & pro indiviso obtinuit cum domicella *Margareta* relicta *Huberti de Wulven* & ejus liberis, ut de fructu & redditibus inde proventuris per totum circulum anni hostiæ & vinum pro consecratione sacratissimi corporis domini nostri Jesu Christi celebrantibus missas in ecclesia nostra per aliquem Canonicum vel Vicarium ecclesiæ nostræ a nobis ad hoc deputatum singulis altæ & de perceptis & expositis singulis nobis reddat rationem, in usus choralium ecclesiæ nostræ convertatur Item idem magister *Gerardus* donavit ecclesiæ nostræ ciborium de cristallo, margaritis & argento deaurato nuper Coloniae de suis propriis bonis arte mirifica fabricatum, quod alio nomine *Monstrantia* vocari solet, ad conservandum sacratissimum corpus Dominicum in eodem, & duas ampullas argenteas deauratas. Item donavit ecclesiæ nostræ quingentos & xxx. scudatos antiquos pro opere novi majoris altaris in choro nostræ ecclesiæ consistentis, quod pro tantâ pecuniæ summa dictum altare, & ejus tabula superior, pro lapidibus ad hoc opus comparatis, & operatorum mercede, fuerunt fabricari conventum cum magistro *Henrico Gaudyn* lapicida civis Namurcensi. Item pro augmento festorum S. Nicolai episcopi & S. Katharinæ virginis certas pensiones annuas deputavit, nec non alios redditus annuos pro memoria parentum suorum comparavit, prout de his suis locis scriptum lucidius continetur. Item pensata mutatione monetæ

ac habitis super hoc consilio & consensu executorum testamenti *Gerardi* Decani prædicti definitum est a Decano & Capitulo nostro, quod pro illis XII. libris usualis monetæ, ut præfertur, ad refectioem in communi habendam deputatis, recipiatur singulis annis una marca cum dimidia argenti vel tanti valoris in æquivalenti moneta pro hujusmodi refectioe faciendâ de fructibus & redditibus quatuordecim jugerum terræ prædictorum. Residuum vero fructuum & reddituum, secundum quod dictus *Gerardus* Decanus in suo testamento disposuit, in usus choralium integraliter convertatur. De fructibus anni gratiæ fuit empta una fertella erga *Hugonem* filium *Arnoldi* civem Trajectensem, quæ est sita prope civitatem retro jurisdictionem nominatam *Lauwenrecht* in jurisdictione Archidiaconi Trajectensis, & protenditur ab aquæductu dicto *Hoofdyc* usque ad aquæductum episcopalem, & unum juger cum dimidio prope *Yselsteyn* in loco dicto *Oudelant* emptum erga *Egbertum* filium *Henrici*.

NOTÆ.

unde fiat refectio communis. Refectio, id est, prandium, convivium. Vox monachis usitata, qui refici dicebantur, cum communiter prandebant. Locus prandii *refectorium*. Unde & Belgis *den Reventer*. Quæ barbara quidem vox, sed e Latio huc deducta. Chronographus Saxo ad Ann. 1093. *Sed sequenti die &c. mensa reficiendi gratia assidens subita defensione præruptus &c.*

& fertella prædicta. Fertella species mensuræ est, & ejusdem originis, cujus *Ferso* seu *Ferson*, quæ est quarta pars marcæ. Belgis *een vierstel*, unde vox est detorta.

quod alio nomine Monstrantia vocari solet. Quid Monstrantia ergo patet. Dixi *Amalotti. to. 1. p. 340.*

X.

*Testamentum Dn. Henrici de Velde Canonici
Trajectensis Ann. c. 110. cccc. xii.*

IN nomine Domini Amen. Anno nativitatis ejusdem m. cccc. duodecimo condidit testamentum Dn. *Henricus* de *Velde* Canonicus Trajectensis constituens executores seu manufideles suos honorabiles & discretos viros Dn. *Wilhelmum* de *Riebec*, & Magistrum *Henricum* de *Vinario* perpetuos Beneficiatos in ecclesia Trajectensi, ac *Alphardum* vander *A* civem Trajectensem. Tenor vero sequitur de verbo ad verbum & est talis: In nomine Patris, & filii, & Spiritus sancti Amen. In den eersten so wil ick *Henrick* van den *Velde* Canonic ten Doem, datmen den Zouter lese opt Choer, ende men daer outaer keersen sette int Choor. Ende alse die vigilie uyt is dat elck Priester syn keerse mit hem neme. Item tot mynre beganghenisse elcken geselle ten Doem een mingelen wyns. Item so wil ic datmen een gulden cleet coopt, ende die dooden provende daar geen gelt voor en geve. Item so wil ick begaen wesen in der kercken ten Doem alleen *ut consuetum est*. Item der kercken ten Doem een out scilt jaerlycks ende teuwich, & *celebrantibus* enenhalven out scilt *perpetuo secundum consuetudinem ecclesie*. Item der fabrycquen ten Doem beset ick twaelf oude scilden *una vice*. Item die gesellen in der loedzen een vat biers, vier taken wyns, ende enen out scilt ter marckten mede te gaen, dat sy daer een geselschap willen maken mitten gesellen die in der loedze hooren, ende dat sy daer myn

graf voor fullen bewulven. Item so begeer ick een
 farck op myn lichaem te hebben. Item begeer ic
 dat die twee zielpriesters, ende Heer *Johan Bol* myn
 neve myn jaergetyde bewaren, ende alle daghe myn
 graf vifiteren, daer helet ick elcken toe twe oude
 icilden *una vice*. Item so begeer ick dat myn testa-
 mentoers myn gefinne verben mit gelt of mit cle-
 der. Item so helet ick ende wil, dat *Aernt* mynen
 broeder mit synen kinderen heb hondert gulden *una
 vice*. Item *Claes* myn broeder hondert gulden, mit
 synen kinde hondert gulden, *una vice*. Item *Alpher*
 van der *A* mit synen kinderen hondert gulden *una
 vice*. Item *Gerardo* van den *Valde* mynen neve vyftich
 gulden *una vice, cum conditione, quod magister Johan-
 nes Colemair tenebit eos. Et expones ad utilitatem Ge-
 rards*. Item *Matten* ende *Oecken* mynre fuster doch-
 teren vyf out scilt *una vice*, enen halven out scilt
 mede te coopen. Item myn Suster van der *A* myn
 gulden vingherlyn mitten steene. Item *Johan* van
 der *A* myn waterpot vergult en myn blaewe faerts
 mitten wapen. Item *Feytgen* myns Broeders *Aernts*
 dochter een waterpot. Item alle myn nywe cuffen
 mit mynen wapen wil ic dat myn twe Broeders ende
 myn Suster gelyck deyen. Item so geve ick om
 Gods willen *Fytgen* myn dochter twe hondert gul-
 den *una vice*, ende daer selmen haer enen man
 mede geven by rade mynre Suster van der *A* ende
 mynre nichten van *Culenburch*. Item *Splinter* my-
 nen loon hondert gulden *una vice*, ende daer sel-
 men hem of houden aen syn ambacht. Item so wil
 ick ende begeer, of *Braemkent* 'huys quam, dat myn
 testamentoers hem gleden ende enen drincpenwinck

geven, also als hem goet dunckt oerbaer te wesen. Item *Lysken* myn *Bastertfuster* twee silveren lepe-
len. Item den *Minnebroeders* beset ick thien gulden
una vice. Item den *Regulieren* thien gulden *una vi-*
ce: Item *do & lego heredibus Contraerdi* thien gulden
una vice. Item so geve ick myne kercken tot *Ny-*
welant, dat huys, dat ick cofft tegens den *Choor-*
bisscop. Item so wil ick ende begeer datmen myn
silverwerck ende alle myn huysraet openbaerlick
vercope, ende niet heymelick. Item waert saecke
dat myn testamentoers enich verdriet hadden van
mynnen erfgenamen, so waer alle dat ic beset te niet
aen den ghenen, die dat verdriet dede.

Et ego Henricus van der Laen clericus Trajecten-
sio publicus Imperiali auctoritate Notarius; quia pra-
missis omnibus & singulis, dum sic ut praemittitur per-
praesentatum Dnm Henricum testatorem agerentur &
fierent, una cum praenomnatis testibus praesens inter-
fui, eaque omnia & singula sic fieri vidi & audiri,
ideo hoc praesens publicum instrumentum per alium,
me aliis occupato negotiis, fideliter scriptum exinde
confeci, subscripsi, publicavi, & in hanc publicam
formam redegi; signoque & nomine meis solitis &
consuetis signavi, in fidem & testimonium veritatis
omnium praemissorum rogatus & requisitus.

NOTIE.

den Zonten Iese. Zonten liber Psalmorum est.
Eade alse die *vigilia nre is.* Id est, sacrum officium, quod
pro defunctis fit noctu. Concilium apud Saponarias Ann.
Dccc. Lix. cap. 13. Pro eo, qui decesserit, in sedibus septena
nostra eademque vigilia Domino persolvantur. Consuetudines
Cluniacenses lib. 1. cap. 3. Servitoribus autem expectatis us-
que dum & ipsi surrexerunt a mensa, agitur officium, vel
Mm 4 quod

quod a nostrasibus Vigilia vulgo appellatur, quod aliquando, cum
santi defuncti non haberentur, fieri solebat cum lectionibus tantum
tribus & responsoriis &c. Noctu dixi, aut si non noctu, ad
faces alto vespere, ut infra in Testament. Ann. 1433. In-
vestitus, seu Rector, aut Vicarius &c. de vespere vigiliis
morsuorum legit. Item infra in Testament. Ann. 1466. Dies
begeere ick, dat sy sullen singen tot elck van de veersz jaergety-
den des avonts vigilie mit negen lessen.

- unde elcken gefelle. Cuius Chori socio.

een gulden cloet coops. An ornando altari?

die dooden provendo. An respicet annum gratiae? Hujus
enim adhuc fructus in bonis defuncti. Locus obscurus est.

Ous scils. Scutum vetus aliquando quatuordecim crant
groffi, sive, ut vulgo jam groosen. Wassenb. Embric. lib.
3. cap. 10. Aliquando viginti quatuor. Jan van Hout in sijn
Dienstboeck p. 36. & seq. Aliquando viginti. Charta Ann.
1357. den goeden gouden scilt voor twintich groote gerekens, of
payement dwer vaer na der weerde te betalen &c. Aliquando
triginta oboli, ut in charta Ann. 1508. quolibet scudana affi-
mato ad unum & dimidium florenum Rhenensem aureum pleni
ponderis moneta Electorum imperii &c. Duo & XL: Caroli V.
temporibus, ut in charta Ann. 1530. so souden sy Remon-
stranten geven twintich stuyvers, & welck op twee stuyvers na
juist de helft waer van een ons scilt, die gerekent wort voor XLII.
stuyvers.

XI.

*Testamentum Everardi Foec Decani S. Sal-
vatoris Ann. c10. cccc. xviii.*

Anno c10. cccc. xviii. mensis Martii die xxvii.
obiit Magister Everardus Foec quondam De-
canus noster, qui dedit & assignavit ecclesiae nostrae
bona infra scripta. Primo septem jugera terrae sita
in *Bodegraven*, de quibus agitur annua memoria
ipsius die praescripta. Item septem jugera terrae ibi-
dem, in quibus reservavit *Beatrixi de Reno* moniali
monasterii albarum Dominarum in *Trajecto* usum-
fru-

fructum. Qua defuncta fuerit ex iis mensuralia ipsius Dni Decani. Item fundavit Vicariam ad altare beati Stephani Prothomartyris in majori cripta in cuius dotem assignavit xiv. jugera terræ in parochia de *Camerick* in loco dicto *a'Gravenstoeet*. Item quatuor jugera terræ in parochia de *Woerden*. Item dimidium mansum terræ in *Achtienboven*, & festellam terræ eidem dimidio manso proxime vicinam, & festellam terræ in *Jutsaes*, ex qua vicarius ejusdem solvet majori Camerario nostro singulis annis ad exaltationem festi Transfigurationis Domini, quod Decanus instituit, v. libras cum xviii. denariis bonorum inter Canonicos & Socios distribuendos, prout in magno Ordinario continetur. Item dedit ad usum Vicarii dictæ Vicariæ novum calicem deauratum cum patena deaurata ponderantia simul xxxiii. *loet* argenti minus, quartario unius *loet* cum missali & rubea casula novis, & ornamentis aliis necessariis. Item oneravit Vicarium ejusdem Vicariæ ad colligendam & dispensandam bona in elemosynas pauperum in quadragesima deputata, de quibus infra dicetur, nec non ad signandum singulis sabbatis in tabula parula, unde chorus diebus singulis per ebdomadam horas suas canonicas debeat decantare. Item fundavit aliam Vicariam ad altare S. Crucis in nostra ecclesia assignans pro dote ejusdem viii. jugera terræ in *Heeswic*, & unum juger eum dimidium situm ibidem, ac alia viii. jugera terræ in duobus peciis ibidem, nec non dimidium mansum terræ in *Jutsaes*. Item donavit ecclesie nostræ x. scuta antiqua emptæ per eum ex quadam festella prati & Veni sita in *Trichperueen*, & quibus Camerarius so-

dorum ecclesie nostrae tria sounta recipiet, & inde
 distribuet singulis annis Dominicis & sociis XXII.
 XXIV. & XXV. diebus cujuscumque mensis celebrantibus
 missam, quolibet ipsorum dierum, v. sol. unum autem
 scutum ex dictis datam tollet & habebit Vicarius
 principalis dicti altaris S. Crucis, pro & ex eo, ut
 communicet Vicario alterius Vicarie ad idem altare
 ut praefertur erectae, perpetuis temporibus ornamenti-
 ta ad ipsum altare jam actu spectantia & in poste-
 rum spectatura. Reliqua vero sex scuta tollet & ha-
 bebbit magister Choralium nostrorum in recompen-
 sam laborum suorum, ut in statuto desuper facto
 continetur. Item legavit Choralibus ecclesie nostrae
 in augmentum denariorum suorum mensualiam
 perpetuos redditus sex scudatorum antiquorum,
 quos fabrica nostra choralibus ipsis, prout hacte-
 nus esse observatum, ministrabit. Item dedit & assi-
 gnavit in elemosinas pauperum Christi bona infra-
 scripta, videlicet xv. jugera terre in *Yutsaes* sita.
 Item unum mansum terre arabilis situm in *Wael*.
 Item xii. jugera terre sita in *Bodegraven* in qua-
 dam parte vulgariter dicta *Jans weer van den Lan-
 ds* q. Item viii. jugera terre jacentia in *Scalcwic*.
 Item tres fertellas terre jacentes in *Snodelreweert*
aan de Linschuis in parochia de *Oudewater*. Item
 unam fertellam cum dimidia jacentem in *Maerse-
 wijk*. Item tertiam partem unius mansi terrae jacen-
 tem in *Broekhoeven*, prout de his & aliis bonis in
 fundatione praedictarum elemosynarum ac literis aliis
 inde confectis in archivo nostrae ecclesie repositis
 plenius continetur. Item idem Decanus dedit eccle-
 siae nostrae quatuor candelabra magna aenea cum

uno pulpito aeneo in choro. Item donavit ecclesie nostrae duo candelabra argentea pro parte deaurata. Item dedit ecclesie nostrae ciborium cristallinum argenteum deauratum cum coopertorio argenteo deaurato, in quo sacramenta eucharistiae & sacrae unctionis pro visitatione infirmorum conservantur. Haec & plura alia bona dedit & fecit magister *Euerardus Decanus* supradictus ad laudem & honorem Dei salvatoris nostri & ipsius ecclesie nostrae decorem, ac divini cultus in eadem amplificationem, suaeque remedium animae, quae cum Christo semper requiescat in pace, Amen.

NOTE.

Mensuralis. Sacra mense unoquoque pro defuncto facienda, *sive dertichste*, ut dixi supra ad Testament. Ann. 1352. Si quadragesimo quoque die *sive weertichste* est in Testament. Ann. 1466.

ut communiter Vicario alterius Vicaria ad idem altare, ut praefertur, orata. In eodem altari missae dicuntur a diversis & pro diversis personis. Qui dicitur *Vicarius*.

XII.

Testamentum *Wilhelmi de Ruten Canonici Treverensis* Ann. 1357.

In nomine Domini Amen. Anno nativitatis eiusdem *cristo* ecco. *xxiii*. indictione quinta decima, die penultima mensis Julii, Hora vespertina vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini, Domini Martini divina providentia Papa quinti anno quinto, in mei Notarii publici testiumque infra scriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum praesentia personaliter constitutus Venerabilis & Circumspectus vir *Dr. Wilhelmus de Re.*

Reverendissimus Canonicus Trajectensis, nec non Praepositus ecclesiae S. Martini Embricensis, Trajectensis diocesis, compos per gratiam Jesu Christi, corporis, mentis, rationis, & intellectus, attendens quod nihil est certius morte, nihil vero incertius ejus hora, cupiensque diem suae peregrinationis extremum dispositione bonorum suorum & ordinatione testamentaria praevinire, & saluti animae suae de bonis sibi a Deo collatis, in quantum poterit, salubriter providere, revocando expresse omnia & singula testamenta per ipsum ante praesentis diei datam facta, & executores inibi nominatos, testamentum suum seu suam ultimam voluntatem fecit, condidit, & in modum subsequenter ordinavit. Primo siquidem recommendavit animam suam Altissimo creatori suo, beatissimae virgini Mariae ejus matri, ac toti Curiae caelesti. Voluit insuper idem Dns testator, quod infra scripti sui Executores praesens suum testamentum seu ejus ultimam voluntatem exequantur, prout in quadam papiri cedula manu mei Notarii scripta, quam idem Dominus testator in suis tunc tenebat manibus, quae quidem cedula sequitur de verbo ad verbum, & est talis: Noverint universi, quod hoc est testamentum seu ultima voluntas mei *Wilhelmi de Reven* Praepositi Embricensis Trajectensis diocesis, quod volo valere jure testamenti seu codicillorum, aut quocunque alio jure, quo melius valere possit, & per hoc testamentum seu codicillum revoco quaecunque legata in aliis testamentis seu codicillis per me factis. Iuprimis animam meam cum de fragili corpore meo transierit commendo Altissimo creatori, beatae Mariae virgini, totique collegio bea-

beatorum. Item eligo sepulturam meam in ecclesia
 Trajectensi, in loco per me electo & michi pro se-
 pultura deputato, ubi lapidem poni feci. Et volo
 quod exequiæ meæ fiant sine pompa. Item volo
 quod debita mea & injuste acquisita, de quibus le-
 gitime constiterit, ante omnia persolvantur, & re-
 stituantur. Item lego *ecclesie Leodiensi* duodecim
 coronas auri semel &c. Item lego elemosinæ *ecclesie*
Leodiensis duodecim florenos Hollandenses semel &c.
 Item lego *ecclesie Trajectensi* pro mensurali meo
 in dicta ecclesia perpetue faciundo XII. scuta Fran-
 ciæ annua, quæ alias erga Capitulum Trajectense
 emi ad vitam meam per me levanda, sic quod
 post obitum meum singulis mensibus in vigilia &
 missa animarum unum scutum inter corporaliter
 præsentibus dividatur. Item lego celebrantibus in
 die mensuralis mei & anniversarij annuatim unum
 scutum. Item lego fabricæ ecclesie Trajectensis vi-
 ginti florenos Renenses semel. Item lego *ecclesie*
santis Martini Embricensis pro anniversario & men-
 surali pro anima mea in dicta ecclesia perpetuo fa-
 ciendis omnes fructus, redditus, & proventus, qui
 michi competere poterunt de anno gratiæ post obi-
 tum meum, & volo quod inde emanent perpetui
 redditus dividendi inter Canonicos & Chorifocios
 juxta morem ecclesie in mensurali meo ultra da-
 ta per me pro anniversario & mensurali prædi-
 ctis. Item lego *Capitulo ecclesie sanctæ Mariæ Traje-*
ctensis fructus & proventus, qui michi competent,
 sive competere poterunt de anno gratiæ de Thesaura-
 ria beatæ Mariæ, & volo quod inde emanent redditus
 perpetui pro anniversario faciundo, prout executori-
 bus

bus meis visum fuerit expedire. Item lego *Carthusien-*
sibus in Ruermunde ultra data eis per me librum meum
de vitiis & virtutibus. Item lego eisdem *Carthusiensibus*
 historiam Scolasticam. Item lego eisdem *Collectarium*
 super psalterio. Item *Carthusiensibus* extra muros
 Trajectenses lego librum meum moralium super Job,
 qui est in tribus voluminibus, ultra eis alias data per
 me. Item lego *Conventui fratrum Praedicatorum* in
 Trajecto viginti florenos Renenses semel. Item le-
 go *Conventui fratrum Minorum* in Trajecto viginti
 florenos aureos Renenses semel. Item lego *Conven-*
tui Regularium in Trajecto centum florenos Renen-
 ses semel, de quibus volo emi redditus, de quibus
 volo fieri anniversarium pro anima mea. Item lego
Conventui in Vrouwenloester viginti florenos Renen-
 ses semel. Item lego *Conventui albarum Dominarum*
 in Trajecto decem florenos aureos Renenses semel.
 Item lego *Conventui in Ducl* extra muros Trajecten-
 ses decem florenos Renenses semel. Item lego *Con-*
ventui sanctae Cacia in Trajecto decem florenos
 Renenses semel. Item lego *sororibus seu Conventui*
prope vineam in Trajecto decem florenos aureos
 Renenses semel. Item lego *Adelysa filia Hermanni*
 de *Steenre* ad usum suum ducentos florenos Renen-
 ses semel. Item lego *Conventui monialium* in Wyck
 decem florenos Renenses semel. Item lego *Wil-*
helmo de Molendino & Lutgardi conjugibus quadrin-
 gentos florenos Renenses. Item lego *Bele de Kessel*
 nepti meae de vasis meis argenteis duodecim mar-
 chas. Item totidem lego de dictis vasis *Margareta*
 uxori *Hermanni de Steenre*. Item lego totidem *Mech-*
eldi relictae Wilhelmo de Apelteren nepti meae. Item
 lego

T E S T A M E N T A: 359

lego *Margareta de Molendino*, & *Heylwig Baers* fororibus, cuilibet unum de melioribus tabbardis meis foderatis de vario, quot dimisero post obitum meum. Item lego eisdem fororibus videlicet *Margareta & Heylwig* cuilibet ducentos florenos Renenses semel. Item lego domino *Gosfrido* Decano ecclesie sancti Johannis Trajectensis pottum meum argenteum tenentem quartam Coloniensem. Item lego *Baldewino Kreyt* familiari meo centum florenos Renenses semel tantum. Item lego *ecclesie de Renen* pro fabrica ejusdem ecclesie quinquaginta florenos Renenses semel tantum. Item omnia alia bona mea, quæ in hoc testamento seu codicillo meo non legavi, seu legabo, volo quod dividantur in duas partes, taliter videlicet, quod unam partium habebunt tres neptes meæ, filie sororis meæ, videlicet *Bela de Kessel*, *Margareta de Steenre*, & *Mechtelidis de Apel-teren*, inter se æqualiter dividendam. Aliam vero partem volo dari pro medietate *Conventus Regularium* extra muros Neomagenses, & pro alia medietate *pau-peribus Christi*, & miserabilibus personis. Volo etiam quod gratiose agatur per executores meos cum familiaribus meis, qui in servitio meo fuerint tempore obitus mei. Item lego *Syberto de Kessel*, quicquid michi tenebitur tempore obitus mei, salvo quod in nullo se opponat testamento meo seu codicillis meis, & in casu quo contrarium faceret, volo, quod solvat ea, quæ mihi tenetur. Item lego *Hermann de Steenre*, quicquid mihi tenebitur tempore obitus mei. Item lego *VVikino de Molendino* quicquid mihi tenebitur tempore obitus mei. Item lego *Theodorico Baers*, quicquid michi

te-

tenebitur tempore obitus mei. Item lego *Theodoro* filio *Hermanni* de *Steenre* in subsidium matrimonii trecentos florenos Renenses semel tantum. Item lego *Frederico* de *Steenre* ad usum suum trecentos florenos Renenses semel tantum. Item lego *Heylwig* filia *Hermanni* de *Steenre* ducentos florenos Renenses semel dandos. Item lego *Vilhelmo* de *Steenre* filio *Hermanni* præscripti centum florenos Renenses semel dandos. Item lego *Matthia Veccop* viginti florenos Renenses semel deliberandos. Item lego *Lamberto* filio *Ludekini* viginti florenos Renenses semel dandos. Item lego *Johanni Kreyt* viginti florenos Renenses semel dandos. Item lego *Florentio Vysscher* viginti florenos Renenses semel dandos. Item lego *Fye* lotrici meæ quatuor florenos Renenses semel dandos. Item lego *Syberto* tempore obitus mei mecum stanti quatuor florenos Renenses semel deliberandos. Item lego domino *Petro* de *Molendino* Canonico ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis quatuor lectos meos meliores cum eorum attinentiis. Item lego domino *Johanni Hondertmarck* Canonico ecclesie beatæ Mariæ Trajectensis librum meum dictum *Catholicon*. Item lego *Elisabeth* de *Meerten* quinquaginta florenos Renenses semel dandos. Item lego *Heylwig* *Veccop* filia *Ulmanni* quinquaginta florenos Renenses semel dandos. Item lego cuilibet liberorum *Siberti* de *Kessel* & *Belya* neptis meæ prædictorum quinquaginta florenos Renenses semel dandos. Item lego *Gysberto* de *Lodesteyn* decem scuta Franciæ auri antiqua semel danda. Item lego *Wilhelmo* de *Monasterio* decem scuta Franciæ auri antiqua semel danda. Item lego *Jo-*
han-

banni de Noorde Notario præsentis testamenti mei decem scuta Franciæ auri semel danda. Item lego cuilibet executorum meorum infra scriptorum unam tassam argenteam de majoribus meis tassis & sex scuta Franciæ semel danda. Item ordino, facio, & constituo executores testamenti mei seu codicillorum meorum dominos *Henricum Houberch* Decanum ecclesiæ S. Salvatoris Trajectensis, Dominum *Johannem Hondertmarck*, *Hermannum de Steenre*, & *Witkinum van der Moelen*. Item volo quod si qua ultra præmissa propria manu in codicillis scripsero, quod illa valeant, ac si in præsentis instrumento scripta essent. Hujusmodi autem sui testamenti & ultimæ voluntatis executores, manufideles, & fideicommissarios, ac dispensatores elegit, constituit, & ordinavit venerabiles & circumspectos viros Dominum *Henricum Houberch* Decanum, *Johannem* Canonicum ecclesiæ S. Salvatoris Trajectensis, *Hermannum de Steenre* armigerum, & *Witkinum van der Moelen* civem Novimagensem laicos Trajectensis & Colonienfis diœcesis, rogans eos, quatenus divinæ remunerationis intuitu onus hujusmodi executionis in se suscipere velint, Quibus dedit plenam & liberam potestatem ac mandatum speciale se de omnibus & singulis bonis ipsius testatoris mobilibus & immobilibus, spiritualibus & temporalibus, accessionibus & juribus quibuscumque post mortem suam relinquendis intromittendi, ea ingrediendi, vendendi, alienandi, transigendi, & de ipsis libere disponendi, & ordinandi, prout saluti animæ suæ magis crediderint expedire, ipsisque cessit ac mandavit, & in ipsos transtulit

Nn

omnia

omnia & singula bona sua mobilia & immobilia, præsentia & futura, nec non omnes actiones reales & personales, utiles, directas, & rei persecutorias sibi in præsentia seu in futuro contra quascunque personas ecclesiasticas, vel seculares, collegia seu universitates, quomodolibet competentes, & eisdem constituit in rem suam procuratores, & posuit eos in locum suum & jus suum, ita quod dicti executores post mortem ipsius domini testatoris coram quibuscunque iudicibus competentibus pro præmissis agere, defendere, & experiri poterunt, omniaque alia & singula facere & exercere, quæ in huiusmodi ultimæ voluntatis executione ac etiam continetibus, ac dependentibus, seu emergentibus ex eadem necessaria fuerint, seu quomodolibet oportuna, etsi mandatum exigatur magis speciale, ipsosque ab omni cautione & satisfactione, inventarii confectio-
ne, rationum & reliquorum redditione & exactio-
ne qualibet voluit esse liberos & immunes, voluitque insuper dictus dominus testator, quod si dicti sui executores, quod absit pro præmissis exequen-
dis non fuerint concordēs, quod extunc major pars eorundem ea nichilominus exequantur, quodque si post ipsius obitum aliquem seu aliquos suorum executorum contigerit se absentare, vel interesse nequiverit, seu se aliquo modo excusaverit, aut ab hac luce decedere contigerit, quod ex tunc præsentēs aut interesse volentes & superstites ex eisdem modo præ-
tacto ea plenarie exequantur. Et præmissa omnia & singula asseruit & dixit firmiter ac esse voluit suam ultimam voluntatem, volens eam valere jure testa-
menti aut jure codicillorum, seu alias omni modo
&

& forma, quibus melius & efficacius valere poterit de jure vel de consuetudine cujuslibet ultimæ voluntatis. Super quibus omnibus & singulis præfatus dominus testator petiit sibi fieri a me Notario publico infrascripto unum vel plura instrumenta. Acta fuerunt hæc Trajecti in domo habitationis dicti domini testatoris sita infra emunitatem ecclesiæ Trajectensis sub anno, indictione, mense, die, hora, & Pontificatu, quibus supra, præsentibus ibidem honorabilibus & discretis viris, *Dnis Johanne* uten *Elfwert* Canonico Trajectensi, *Johanne de Meerloe*, *Wilhelmo* filio *Pauli* in Curia Trajectensi procuratoribus, & *Petro* van der *Haer* layco Trajectensis diocesis, testibus fide dignis ad præmissa vocatis specialiter & rogatis. Et ego *Johannes* de *Noorde* clericus Trajectensis publicus Apostolica & Imperiali auctoritatibus Notarius, quia prædicti testamenti ordinationi, dispositioni, executorum ejusdem testamenti constitutioni, electioni, & potestatis dationi, omnibusque aliis & singulis, dum sicut præmittitur fierent & agerentur, una cum prænominatis testibus præfens intersui, eaque omnia & singula sic fieri vidi & audivi, ideo præfens publicum instrumentum per alium me aliis occupato negotiis fideliter scriptum & per me subscriptum confeci & publicavi, signoque meo solito & consueto signavi rogatus & requisitus in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum.

In nomine Domini Amen. Anno a nativitate ejusdem *crs. cccc.* vicesimo quarto, indictione secunda, die *xxv.* mensis *Augusti*, hora *vesperarum* vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Christo patris

& domini nostri, Dn. *Martini* divina providentia Papæ quinti anno septimo, in mei Notarii publici & testium infra scriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum præsentia personaliter constitutus venerabilis & circumspectus vir Dn. *Wilhelmus* de *Renen* Canonicus Trajectensis, nec non Præpositus sancti Martini Embricensis Trajectensis diœcesis non annullando neque revocando testamentum suum alias coram me Notario præfato conditum & factum, ymo idem ratificandó per præsens instrumentum, & approbando, revocando nihilominus tamen expresse quamcunque donationem sive legationem de domo sua sita infra emunitatem ecclesiæ Trajectensis prædictæ, quam pro præsentis inhabitat, cuiuscumque personæ factam, omnibus melioribus modo, via, causa, jure, & forma, quibus melius & efficacius potuit, dedit, donavit, legavit, & assignavit venerabilibus & discretis viris Dnis *Johanni Hondertmarck* & *Petro de Molendino* Canonicis ecclesiæ sancti salvatoris Trajectensis, cuiuslibet medietatem domus suæ prædictæ, quam pro præsentis inhabitat. Item dedit, donavit, & legavit domicellæ *Heylwiigi* filiæ *Hermannii* de *Steenre* ducentos florenos Renenses semel tantum ultra alios ducentos florenos similes alias in priori testamento per prædictum dominum testatorem eidem *Heilwiigi* legatos, sic quod ipsa habeat in totum quadringentos florenos Renenses semel tantum. Et præmissa asseruit & dixit firmiter ac esse voluit suam ultimam voluntatem, volens eam valere jure testamenti aut jure codicillorum, seu alias omni modo & forma, quibus melius & efficacius valere poterit.

erit de jure vel consuetudine cujuslibet ultimæ voluntatis, priori tamen testamento per ipsum, ut præmittitur, condito in suo vigore perdurante & permanente. Super quibus omnibus & singulis præfatus dominus testator petiit sibi fieri a me Notario publico subscripto unum vel plura publicum seu publica instrumentum seu instrumenta. Acta sunt hæc Trajecti in domo dicti domini Præpositi sub anno, indictione, die, mense, hora, & Pontificatu, quibus supra, præsentibus ibidem honorabilibus & discretis viris Dnis *Lamberto Bruninc*, *Mathia Veccop* perpetuis beneficiatis in dicta ecclesia Trajectensi, *Hermannno de Steenre* armigero, *Johanne Kreyt*, *Baldevino Kreyt*, & *Lamberto filio Ludekini* laycis Trajectensis & Colonienſis diœcesis, testibus fide dignis, ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

N O T Æ.

Collectarium super psalterio. Volumen continens excerpta & sententias ex Psalmis, preces continens & orationes in sacris usitatas. Vita Rabani Mauri n. 10. in epistolas quoque Pauli Collectarium fecit, colligens de diversis Opusculis SS. Patrum sententias eorum &c. Eadem n. 51. Fecit Collectarium unum de sententiis divinatorum librorum. *Collecta*, lectio, oratio.

Item Carthusiensibus extra muros Trajectenses. Extra portam insulanam cœnobium ipsis extruxerat Suederus de Gaesbeeck, idque *Bloemendaal* dici jusserat, seu *domum nova lucis in Bloemendael*, *ten Nyenlicht in Bloemendael*, ut in veteri est charta. Simpliciter etiam *das Nyenlicht*, ut in Testamento Ann. 1466. *Item geve ick dat Cashayser klooster buyten Utrecht gebeten dat Nieuwe Licht &c.* Posuerat primum ejus lapidem Ann. 1392. Extinctus in Italia cum Romam se conferret Ann. 1400, Sed relatus mox Ultrajectum & sepultus in ecclesia a se extructa & dotata. Reliquit filium *Jacobum*, fratrem autem *Wilhelmum Dominum de Ab-*

coude. Meminit Necrologium: *x. Kal. Maji obiit nobilis vir Dn. Swederus de Abcoude, Dominus de Gaesbeeck, de Putzen, & de Stryan. Item: viii. Idus Februar. obiit nobilis Domicellus Jacobus Dn. de Gaesbeeck &c. filius Domini fundatoris, & magnus benefactor domus hujus. Item: Januar. Circumcisio Domini. Obiit generosus Domicellus Gistorius filius domini Wilhelmi de Abcoude fratris Fundatoris nostri. Item: memoria nobilis Dna de Abcoude matris ejus. Thomas fuit Grawert, qui primus præfuit monasterio; Prior dictus, non Abbas:*

*de melioribus tabbardis meis federatis. Federare est suffulcire. A fodro, quod utrumque est, & annona militaris, aycna, pabulum &c. & vestis suffultura. Quæ & alibi forraturæ, ut in testamento Cunegundis van Virnenburch, quod edidi una cum epistolis Ann. 1695. Federare etiam utrumque est, & suffulcire, & annonam seu pabulum querere aut exigere. Fedrarius qui exigit. Unde & nostrum *vouragier*. Benedicti ix. diploma Ann. 1035. *nec mansiones eorum hospitari, vel invadere, vel federare presumat*. Auctor vitæ Ludovici Pii apud Pithæum: *Quibus prudentissime ordinatis inhibuit a plebeis annonas militares, quas vulgo Federum vocant, dari*. Gunther. lib. 8. vers. 572.*

Cumque molendinis telonea, flumina, pontes.

Id quoque quod fodrum vulgari nomine dicunt.

Hincmari Capitula Ann. dccc. lxxxvii. *neque ducatis superflue homines, per quos illos gravetis in cibo & potu, & fodro ad caballos*. Vide & Sirmond. *ad Car. Calv. Capitul. tit. 12*. Apud quem tamen nihil de notione, de qua loquor, ut nec apud du Cange. Et frequens tamen vox est. Statuta Generalia Academiz Viennensis apud Lambec. lib. 2. *comm. de Biblioth. Cesar. tit. 17. Providebit sibi de Chabbardo seu episcopo magistrali proprio, novo serico pro estate, aut vario pro hyeme fodrato*. In iisdem Statutis, tit. 11. *Item quod nullus Doctorandus Doctori ipsum presentanti varietem vel aliquas sufferraturas solvere teneatur, legendum putat Lambecius, subfodaturas*. Ego litera mutata tantum sufforraturas.

decem scuta Francia auri antiqua. Quadraginta duos obolos valebat vetus scutum Francicum Ann. 1508. ut in charta ejusdem anni: *& adhuc duorum scudatorum antiquorum moneta Regis Francia, quolibet scudato estimato ad unum & dimidium florenam Renensem aureum pluri ponderis &c.*

MMXIII

*unam tassam argenteam de majoribus meis tassis. Tassa hic patera est, phiala, non crumena, aut marsupium. Didici ex testamento Judoci van Winsen Ann. 1494. Et dedit & legavit eisdem executoribus suis & cuilibet eorum unam tassam argenteam, vulgariter een siveren sehal, vel octo scudatos Ducis Wilhelmi pro eadem &c. Crumena aut marsupium tasca apud du Cange. Tassa neutro hoc significato apud eum occurrit. Cumulus apud eum est, seu strues aristarum. Parum autem refert *tassa* scribas an *tassea*. Testamentum Ann. 1485. apud Camuzat. *antiq. Tricass.* p. 240. *Item damus & legamus nepoti nostro M. Nicolao de la Place 12. magnas tasseas argenteas.**

ANTONII MATTHÆI
RECITATIONES

SEU

PRÆLECTIONES
SOLEMNES

AD

Tit. Cod. de Pign. & hypoth.

LIB. VIII.

Habitæ olim Ultrajecti Ann. CIO. DC. LI.

I. Ignus a *pugno* dictum, vel rem pignoratam significat, vel contractum, vel jus pignoris in re, *l. plebs* 238. §. *pignus ff. de verb. sign. §. ult. Quib. mod. re contr. obl.* Hoc loco significat jus pignoris in re.

Quod constituitur vel conventionem, vel testamento,

N n 4

vel

vel lege, vel missione in possessionem, vel iudicati exequendi gratia, *l. non est mirum 26. ff. de pign. act. l. a Drvo Pio 15. ff. de re jud. l. 1. C. de prat. pign. l. 1. C. t. tit. C. in qui caus. pign. vel hyp. tac. contr.*

II. Conventione expressa constituendum est pignus: tacita non sufficit, nisi lege adjuvetur. Itaque si quis vinitori credat centum ea lege, ut ex vinea decem amphoras vini sibi solvat, neque uvæ, neque vinea pignori est. *Sichard. ad h. rubr. n. 4. arg. l. liberto 21. pr. ff. de ann. legat. l. ult. §. 1. ff. de contrab. empt.*

III. Quid si quis emerit redditum annuum ex certo fundo præstandum, an fundus est pignori? *Aff. Matth. de Afflict. decis. 162. n. 2. C. seq. Boër. de ris. 66. Sand. 3. decis. tit. 12. def. 8.* Qui regulam hanc tradunt: Quoties onus imponitur rei, vel præstari iubetur ex re, vel de re certa, toties res pignori est. Nec tamen locum ex jure adducunt; & Afflictus contrarium sentire videtur. *Neg. arg. l. ult. §. 1. ff. de contrab. empt. d. l. liberto 21. ff. de ann. legat. l. Paula Callinico 27. §. ult. ff. de leg. 3. l. Lucius 12. ff. de alim. vel cib. legat. Thoming. decis. 17. n. 11. C. seqq. Costal. ad d. l. ult. ff. de contr. empt. Ranchin. ad decis. Pap. 42.* Quorum sententia verior videtur. Cum enim verba *ex fundo* vel *de fundo* accipiantur demonstrative *d. l. Paula §. ult.* utique imputandum creditori, cur non aperitius legem dixerit, *arg. l. veteribus 39. ff. de pact.* Neque satis firma videtur esse responsio Sandii ad *d. l. ult. ff. de contrab. empt.* quali concisa oratione responderit Scævola solum de obligatione personali,

non

non reali, quodque soleat ille brevis esse & concisus, teste Molinæo *lett. Dol. 4. & 5.* Etsi enim Cujacius quoque in *recit. solemn.* notet eum pene Laconicum esse; idem tamen ex *l. 3. C. Th. de testam.* notat, eundem peritissimum dici Arcadio & Honorio; cui laudi nequaquam congrueret, de parte solum quæstionis respondisse. Si tamen alimenta ex cerro fundo jubeantur præstari, vel quid aliud piæ causæ intuitu tum fundus obnoxius est. Tiraquel. *privil. 63. Surd. de aliment. tit. 8. privil. 51. Guid. Pap. decis. 576. arg. l. 2. §. 1. ff. de alim. & cib. legat.*

IV. Sane si quis dixerit, *Super fundo, Belg. op. dat. lant,* non dubitant Dd. fundum esse pignori: Afflict, *d. decis. 162, n. 6. Boër. d. decis. 66. Molin, de censib. §. 74. gl. 2. n. 19. Everh. conf. 107. n. 4. Rauchb. part. 1. quæst. 6. n. 60. post Bartol. in l. pen. §. instituto ff. de leg. 2.* Atque ita Castrenf. ibid. consuluisse se dicit pro quodam creditore Papæ, cui Papa assignaverat redditum super certo censu Camerae Apostolicæ.

V. Item si quis dixerit, *Assigno tibi fundum istum &c.* recte hypotheca constituta censetur. Challan. *de censib. §. 4. n. 2.*

Item vox *versekæren* ad rem respiciens hypothecam significat. Modest. Pistor. *qu. 77.*

VI. Item Mornac. notat ad *d. l. ult. C. de contr. empt.* hodie fundum pignori obligatum censeri, si in tabulis nuptialibus scriptum sit *a prendre la dite somme sur un tel heritage.*

VII. Item si debitor permiserit creditori propria auctoritate ingredi & distrahere arg. *l. 3. §. ult. ff. Qu. pot. in pign. l. 3. C. h. t. Bart & Morn. ad d.*

570 RECITATION. SOLEMN.

l. 3. ff. Bald. ad d. l. 3. C. Cuj. ad d. l. 3. lib. 11. resp. Papin. Afflict. decis. 201. Rauchb. d. part. 1. quaest. 6. n. 57. Belg. dat den crediteur sal mogen panden van de gereetste goederen des debiteurs. Neostad. decis. Cur. Holl. 36.

VIII. *Quidam dixerat, Onder verbaat als na rechen, an hypothecca est? Vid. contraria responsa Holl. 1. conf. 267.*

De jure bodierno.

IX. Romano jure tam mobiles res quam immobiles nuda conventionione oppignorari possunt, moribus nostris neutrae. Nam quod ad mobiles attinet, nisi possessio quoque in creditorem transferatur, nocet quidem ea conventio debitori, & ejus heredibus, non creditoribus aliis. *Valla de reb. dub. tr. 11. n. 1. Grot. 2. man. 48. §. sonder ter hantsettinge. Christin. ad conf. Mechl. tit. 7. §. 7. & 8. Costuymen van Deventer 2. tit. 21. §. 13. Roseb. recueil. tit. 47. §. 3. Costuymen van Duc d'Alba §. 21. ubi Ultrajectini ita loquuntur: Alle leveringe van mobile panden dat selfde heeft jus in rem. Lantr. van Roermont part. 4. tit. 7. §. 1. n. 1. Conf. Bituric. tit. 7. §. 2. Burgund. tit. 5. §. 3. Chopp. 1. Paris. 1. n. 3. & cap. 3. n. 3. Robert. 4. rer. jud. 19.*

X. Hæc consuetudo non solum in generali hypothecca bonorum locum habet, ut mobilia non habeant sequelam; sed & in speciali certarum rerum mobilium. Statutum enim non distinguit. *Chassen. ad conf. Burg. tit. 5. §. 3. pr. Christ. ad conf. Mechl. tit. 7. §. 8. n. 3. Quid si fundus instructus judicialiter oppignoratus sit, valetne oppignoratio rerum, quæ in fundo sunt: Non vide-*

videtur. Et quid si res mobilis forte apud judicem pignoretur, an habet sequelam? Et an sequelæ obtinendæ causæ posset quia. judicem accedere?

XI. Quid si debitor constituerit titulo precarii vel constituti res retinere, an habent sequelam quasi translata possessione. Aff. Chassen. tit. 5. §. 3. n. 3. laudans Afflict. *ad const. Sic.* Et sequitur Christ. *ad const. Mechl. tit. 7. §. 8. n. 5.* Et confirmari potest eo, quod Galli dicunt, si statutum vetet donare & retinere, posse tamen titulo conductionis, precarii, vel simili rem retineri. Coquel. *Inst. jur. Gall. tit. de donat. fol. 241.* Pyrrh. *ad const. Aurel. tit. 12. §. 7.* Boër. *ad const. Bitur. tit. 9. §. 2.* Argentr. *ad const. Brit. art. 226. gl. 2.* Verum hanc sententiam quantum ad prædia non admittit Sande *tr. 1. de feud. Gesr. tit. 1. cap. 1. n. 15. §. 38.* uti nec Goris *tr. 3. advers. cap. ult.* Et nobis repudiandam Chassanei de mobilibus sententiam patet ex Statut. Urb. tit. 28. §. 7. *Wanneer dat ymant den anderen eenige tilbaer have overgeeft voor Schepenen, so sal de geene, die de tilbaer have overgegeven wert, rechttevoert de have na hem nemen van den bodem, daer sy waren binnen den eersten dwersnacht, ende niet weder brengen, &c. of men soude dan een ygelicken daer aen rechten, gelyck of die niet overgegeven hadde geweest.* Conf. *Consuet. jussu Ducis Alban. collect.*

XII. Quod ad immobiles res attinet, ex oppignorari non possunt, nisi in judicio. idque passim receptum est, etiam apud Frisios, qui alioquin Romanum jus religiosius observare solent. Apud Velavos

lavos tamen sufficit præsentia duorum popularium, qui in eo loco, ubi prædium situm est, heredia possident. *Lantr. van Veluwe tit. 24. §. 1.*

XIII. Quo in judicio? Frisii distinguunt: Si generalis sit hypotheca in loco domicilii debitoris: sin specialis in loco, ubi prædium situm est. *Statuten van Friesland lib. 1. tit. 10. §. 1. Sand. 3. decis. tit. 22. def. 15.* Alii agnoscunt tantum specialem obligationem, factam ubi fundus situs est. *Lantr. van Overyffel part. 2. tit. 8. §. 3. van Zutphen. tit. 18. §. 6. van Roermont part. 3. tit. 1. cap. 1. n. 1. Costuymen van Antwerpen tit. 57. §. 1. Goris tr. 4. advers. cap. 18. Neostad. decis. Cur. Holl. 28. 29. & 30. Coler decis. 17. Carpzov. 2. const. 23. def. 20. Radel. decis. 88.* Aliter si factum fuerit, ipsi

• An nocet etiam chirographariis?

Aff. si coram testibus fundus oppignoratus sit, & signatum instrumentum. Carpzov. d. const. 23. def. 14.

* debitori nocet oppignoratio, non tertio. *Costuymen van Antwerpen d. loc. §. 2.* nisi tertius possideat ex causa lucrativa. *Grot. 2. cap. 48. §. Algemeen.* Quæ exceptio hausta videtur ex *const. Polit. Holl. §. 35.* Aliam exceptionem admittunt Zutphanienfes *d. tit. 18. §. ult.* Si nimirum specialis hypotheca coram iudice loci constituta est, & in subsidium generalis adjecta clausula.

XIV. Quid si in diversis territoriis prædium situm est? Uterque iudex adeundus. *Argent. ad cons. Brit. art. 265. verb. ou par cour superieure n. 10. vers. nihil magis.*

XV. Quid si feudale sit prædium? Resp. *Moller. 1. semestr. 20.* ante impetrandum domini consensus: dein prædium obligandum coram iudice loci. *Idem Coler. 1. de process. exec. 10. n. 204:* Nobis sufficit domini feudalis & Parium consensus. *Lantr.*

van

van Overysel 2. tit. 8. §. 3. *Costuymen van Dued'Alba* §. 21. *Sand. de feud. Geln. tr.* 2. tit. 2. cap. 4. §. 2. n. 9. *Grot. 2. man.* 48. §. *Doch loengoet*
 Et sic si censuale aut dominicale sit prædium sufficit si obligetur coram domino census, coram Abbate, aut simili superiore. *Lantr. van Roermont* 3. tit. 1. §. 1. n. 2. *van Overysel d.* §. 3.

XVI. An prædium judici loci oppignorari potest, illo ipso iudice auctore? *Aff. Rauchb. part.* 1. *quæst.* 24. *arg. l. un. ff. de off. cons. & quia cessat fraudis metus. Carpozov. 2. const.* 23. *def.* 6.

XVII. An valet pignus sine iudice, si venditor paciscatur fundum sibi pignori fore, donec pretium solvatur. *Neg. Moller. 1. semestr.* 4. *Berlich. 2. conalus.* 29. n. 61. *arg. l. ult. C. Qu. res pign. obl. poss. l. 1. §. ult. & l. 2. ff. de reb. eor. qu. sub tut. vel cur. & quia ratio hujus juris est, ne creditores decipiantur eodem fundo multis obligato. Quæ ratio & ad præsentem speciem pertinere videtur. Aff. Welsenb. conf.* 39. *Rauchb. 1. quæst.* 6. n. 26. *Carpozov. 2. const.* 23. *def.* 16. quorum sententia in Saxonia obtinuit. Item in Frisia. *Sand. 3. decis. tit.* 12. *def.* 16. *arg. l. ult. C. de pact. int. empt. & vend.* Et ratio, quia nullum hic deceptionis periculum. Ad hæc cum etiam dominium sibi venditor reservare possit sine iudice, quidni possit etiam pignoris jus? Sed ad hoc forte respondebitur. Qui dominium recipit, retinet quod habet, qui pignus, id vult, quod ante non habuit.

XVIII. Si oppignoratio semel coram iudice facta sit, & creditor id pignus alii cedere velit, an rursus adeundus iudex? *Neg. Berlich. 2. concl.* 29. n. 26.

574 RECITATION. SOLEMN.

n. 26. Rauchb. 1. *quest.* 6. n. 28. Heig. 2. *quest.* 5. Carpzov. 2. *quest.* 23. *def.* 8. quia fraudis ratio cessat. Aff. Antverpiens. *tit.* 57. §. 8. & Rurmondani *part.* 3. *tit.* 1. §. 1. n. 9. Vid. Costuymen *van Utrecht tit.* 28. §. 9.

XIX. An juramentum potest suppleri judicis defectum? N. Moller. 1. *semest.* 19. Carpzov. 2. *const.* 23. *def.* 4. *arg. l. non dubium C. de legib.* etiam si debitor juraverit se nulli alii pignus obligaturum esse.

XX. Statutum exigens oppignorationem judicialem an eo ipso tollit tacitas hypothecas? Neg. *Statuten van Friesland lib.* 1. *tit.* 10. §. 2. Berlich. 2. *concl.* 29. n. 47. Grot. 2. *manud.* 48. §. *maer de stilswygende.* Neostad. *decis. Cur. Holl.* 30. Sic enim si alienatio rei decretum exigit, ut rei minoris, tacite nihilominus pignori esse potest. Gail 2. *obs.* 13. n. 9. Sand. 1. *de prohib. alien. cap.* 1. §. 3. n. 51.

Quis oppignorandi jus habeat.

XXI. Haut dubie dominus rem suam pignori obligare potest *arg. l. in re mandata 21. C. mand. §. per traditionem Inst. de rer. divis.* In re communi potior est prohibentis conditio, *l. Sabinus 28. ff. comm. divid.* Partem tamen nostram sicut alienare ita & pignerare possumus, *l. un. C. si comm. res pign. dat. fit l. 1. & seqq. C. de comm. rer. al. l. 3. §. ult. ff. Qu. pot. in pign.*

XXII. Usufructuarius usumfructum dare pignori potest, non fundum, *arg. l. ult. ff. de usur. §. 1. Inst. de us. & hab. l. interest 6. C. de usufr.* Frustra tamen adducitur *d. l. ult. ff. de usur.* non enim de fructuario loquitur, sed domino, qui si rem suam
a pos-

a possessore cum fructibus vindicet, in fructu etiam computabit, quod eam rem pignori dare potuerit; atque ita mutuatam pecuniam impetrare. Cuj. *ad d. l. 72. ff. de reg. jur.*

XXIII. Emphyteuta an fundum obligare potest pignori? Aff. *l. tutor 16. §. ult. ff. de pignor. act.* nec id sublatum est per *l. ult. C. de reb. alien. non alien. l. 3. C. de jur. emphyt.* Cujac. *ad eand. l. 3. p. 396.* Gail 2. *obs. 25. n. 6.* Borcholt. *de feud. cap. 3. n. 42.* Neostad. *d. dec. Cur. Holl. 59.* Et hæc est communis sententia. Clar. *§. emphyteusis qu. 18.* Corbul. *cap. 14. limit. 33.* Diss. Sarmient. 3. *select. interpr. 2.*

XXIV. Finito tamen jure emphyteutæ finitur etiam pignus, *l. lex. veltigali 31. ff. de pign. & hyp. ub.* Cuj. *in comm.* Invito sane domino non potest creditor id vendere. Add. *ad Clar.* Idem de superficiario dicendum, *d. l. tutor. 16. §. ult. ff. de pignor. act. junct. l. 1. §. ult. ff. de superf.* Sed quid si dominus jure protimeseos fundum ab emphyteuta pignorum retrahat? Non extinguitur pignus, quia dominus succedit in locum primi emptoris: is vero emit cum sua causa. Nec creditori hoc casu quicquam imputari potest, dominum enim prohibere non potuit, quo minus privilegio suo uteretur. Cuj. *ad d. l. 31.*

XXII. Fundus in diem addictus interim ab emptore pignori datus est. Resoluta emptione solvitur pignus, *l. 8. §. sed & Marcellus ff. de in diem addict. l. 3. ff. Quib. mod. pign. vel hypoth. solv.*

XXVI. Redhibetur fundus ex ædilitio edicto, num extinguitur pignus? Neg. *l. bovem 43: §. pignus ff. de ædil. ed.*

XXVII.

976 RECITATION. SOLEMN.

XXVII. Rescinditur venditio ex l. 2. C. de resc. vend. an solvitur pignus? Neg. arg. d. l. 43. §. pignus, & quia non resolvitur emptio, ut in d. l. 4. ff. de in diem add. d. l. 3. ff. Qu. mod. pign. solv. sed rescinditur. Adhæc pleno jure interim emptor dominus fuit, quidni ergo potuerit rem oppignorare? Denique imputari emptori potest, cur non offerendo, quod deerat justo pretio, rem retinuerit. Cuj. ad d. l. lex vectigali lib. 1. resp. Scævol. Ant. Fab. de err. pragmat. decad. 23. err. 2. Boër. decis. 181. n. 10. Coras. ad l. 2. ff. de serv. n. 17. Diss. Molin. de feud. §. 33. gl. 1. verb. droit. de resc. n. 45. Pinel. part. 2. ad l. 2. C. de resc. vend. cap. 3. n. 11. Rebuff. de resciss. contr. gl. 5. n. 2. & 29. Fachin. 2. controuv. 23. Opp. d. l. 31. & d. l. 4. §. Marcellus. Resp. Patet ex superioribus ratio discriminis & vid. plenius Fabrum. Opp. Iniquum foret venditorem teneri hypothecaria. Resp. Idcirco emptor liberare debet pignus: alioquin condemnandus in omne quod interest venditoris.

XXVIII. Retrahitur fundus ex pacto de revendendo an extinguitur pignus? Aff. Bartol. ad l. 4. §. sed & Marcellus ff. de in diem addict. Cuj. ad d. l. 31. Coras. ad l. 2. ff. de servit. n. 17. & Dd. comm. Cagnol. ad l. 2. C. de pact. int. empt. & vend. Molin. ad cons. Paris. §. 51. gl. 2. n. 20. & seq. Tiraq. de retract. convent. §. 3. gl. un. n. 10. Est enim resolutio necessaria, ut multis probat Pinel. ad l. 2. C. de resc. vend. part. 2. cap. 3. n. 20. & seqq. Et venditor, qui hoc pactus est, videtur etiam hoc egisse, ne interim oneretur res, aut certe ne onus sibi noceat. Diss. Fab. det. 23. err. 1. con-

tendens voluntariam esse resolutionem, quia emptor non tenetur præcise revendere, sed liberatur præstando id quod interest *arg. l. 72. ff. de verb. obl.* Imò non est resolutio prioris emptionis, sed nova emptio, *l. ab emptione 58. ff. de pact.* Indemnem igitur duntaxat venditorem reddere debet. Denique venditori imputandum, cur non legem aperte dixerit de re non oppignoranda.

XXIX. Retrahitur jure sanguinis, an extinguitur pignus? Ab emptore primo interim contractum pignus resolvi necesse est: hæc enim necessaria contractus resolutio vel rescissio est, nec locum habet præstatio ejus quod interest. Sed quæ venditor imposuerat onera, ea sequuntur retrahentem, quia rem tetrahit cum sua causa. *Molin. de feud. §. 20. gl. 5. n. 26. & seqq.*

XXX. Revocatur donatio propter ingratitude an pignus extinguitur? Aff. *Tiraquell. ad l. si unquam gloss. revertatur. n. 330. Pinel. d. part. 2. cap. 3. n. 19. Ripa ad l. ult. C. de rev. don. quæst. 42.* Quoniam & hæc necessaria dissolutio vel restitutio est. *Neg. Fab. d. dec. 23. err. 4. quoniam nec res alienatæ revocantur l. his solis 7. C. de revoc. don. multo minus oppignoratio in irritum deducitur arg. l. in quorum 24. ff. de pign. & hyp. l. non debet 21. ff. de reg. jur.* Nec tam resolvitur donatio quam revocatur per querelam ingrati. *Ambigit Mozz. de revoc. don. n. 61. & seq.*

Ad l. 1. C. h. t.

Confer *l. 21. ff. de reb. cred. l. adversus 10. C. de obl. & act.* Excipit *Sichard. h. in fin.* cum casum quo prætor mihi addixit pignus judiciale, egoque

eo contentus fuit. Notat etiam ex gloss. apud Venetos hodie contrarium observari. Item ex Angelo contrarium observari inter foeneratores.

Ad l. 2.

Non pugnat hæc lex cum *l. 2. ff. Qu. pot. in pign.* quæ regulam proponit, hæc temperamentum. Regula: Cui generaliter omnia bona obligata sunt, is præfertur ei, cui postea quædam specialiter obligata sunt, *l. 6. C. Qu. pot. in pign.* Temperamentum: Nisi priori præter generalem obligationem etiam quædam specialiter obligata sint. Sed fallit hoc quoque temperamentum, si habens generalem & specialem hypothecam adjecit vulgatam clausulam: neque generali per specialem, neque huic per illam derogatum iri. Morn. *ad l. 8. ff. de distr. pign.* Choppin. *3. de morib. Paris. 2. n. 3.*

An hæc constitutio procedit etiam in uxore, cui pro dote omnia bona, & specialiter res quædam sunt obligatæ. Aff. Giphan. *b. p. 316. Conf. l. ult. C. de pact. conv.*

An habet locum, si unus duntaxat sit creditor, & debitor contendat, debere eum ante specialem hypothecam excutere? Neg. Sichard. *b. n. 2. C. 6. Giphan. d. p. 316. C. comm. Dd. Magist. de præscript. cap. 32. n. 1. C. 2. Papon. 18. tit. 6. arr. 34. Choppin. 3. de mor. Paris. 2. n. 3. per b. l. verb. aequale jus, C. per l. creditoris 8. ff. de distr. pign. & quia jus singulare non est producendum ad consequentias. Aff. Cuj. in comm. posthum. ad b. l. 2. Pro quo facit *l. quæ specialiter 9. C. de distr. pign. & b. l. 2. verb. tamen temperanda.* Nec adversatur *d. l. creditoris 8. ff. de distr. pign.* Ea enim
lo-*

loquitur non de eo, qui generalem & specialem hypothecam habet, sed qui generalem tantum, vel & hypothecam multarum rerum. Neque est jus hujus legis singulare, sed equitate temperatum & industrium. Ceterum Cujac. interesse putat, utrum specialis hypotheca precedat generalem in contrahendo, an sequatur: Si precedat, obtinet hæc lex: sin sequatur, nequaquam procedere putat. Rectene?

Ad: l. 3.

Constituto pignore jus est creditori inhærere possessioni traditæ, non vi invadere non traditam. Quid si vim fecerit? Incidit in constitutionem D. Marci l. extat l. 3. ff. Qu. met. caus. junct. l. dotis 9. C. sol. matr. Incidit etiam in legem Juliam de vi si dolo malo fecerit, l. pen. & ult. ff. ad l. Jul. de vi priv. sin errore juris, in l. si quis in tantam C. unde vi. Forte & in l. meminere C. eod. Incidit etiam in edictum de bonis vi raptis l. 3. C. de vi bon. rapt. Ac cum furti non teneatur, l. cum creditor 55. ff. de furt. cur tenetur vi bonorum raptorum? Resp. Jurisconsultus in d. d. 55. loquitur de pignoribus datis sive depositis arg. 6j. quod Paul. 5. sent. 6. §. ult.

Quid si convenerit, ut creditor suo arbitratu ingredi possit? Valet conventio h. l. & l. pen. C. de pign. act. l. 3. §. ult. ff. Qu. pot. in pign. Ita tamen intelligenda, ut ingredi possit creditor non reclamante debitore: si reclamanti vim fecerit, incidit in l. Juliam arg. l. ult. ff. ad l. Jul. de vi priv. l. qui ratiario ff. de pign. act. Et foret contra bonos mores pactio, permittens creditori, ut vim facere possit debitori, arg. l. 3. ff. Qu. met. caus. l. nihil 116. ff. de reg. jur. l. 5. ff. de pact. dotal. l. pacta:

580 RECITATION. SOLEMN.

C. de pact. Azo & Bartol. *b. n.* 18. Wurniser. *1. tit.* 30. *obs.* 3. Hotom. *b.* Atque ita etiam tenet Menoch. *remed.* 5. *adpisc. poss.* n. 86. nisi quod putet *vers. attamen* suasionem continere, cum possit & ita accipi, resistente debitore. opus esse Præfidis auctoritate. Donel. *b. n.* 4. Molin. *ad cons. Paris.* §. 1. *gloss.* 4. n. 10. Et ei tamen verbalis resistentia debitoris non sufficit ad impediendum creditorem, sed realis. Diss. Joann. teste Gloss. *b.* putans etiam resistenti debitori posse vim fieri. Sequitur Giphani. *b. p.* 322. & ut videtur Sande *1. tit.* 12. *def.* 3. & 3. *tit.* 12. *def.* 20. Aperte Fab. 57. *err.* Opp. Quod convenit, id inuito debitore facere possum *arg.* §. 1. *Inst. Qu. al lic. vel non, l. pen. §. ult. ff. de acq. poss.* Resp. si coventio iusta sit. Opp. Volenti non fit injuria, *l. 1. §. usque ff. de injur.* Resp. si in eadem voluntate perseveret. Opp. manus injectio ex *l. Titius 6. ff. de serv. export.* Resp. licita est, dum ne vi manuque violenta servum eripias. Adhæc a servo ad bona debitoris non valet argumentum. Et Giphanius, ne obstet *d. vers. attamen*, putat eum Triboniani esse, sicut & Tribonianismum agnoscit in *d. l. pen. C. de pign. att.* & *l. 9. C. sol. matr.*

An in aliis quoque contractibus valet hæc pactio, veluti in emptione? Aff. Dd. *arg. d. l. 9. ff. de serv. export.* Conf. *l. 5. & l. fundi 33. ff. de acq. poss.* Quod tamen temperandum ut supra Menoch. *d. remed.* 5. n. 34. Diss. Giph. *b. p.* 321. Vaud. *1. quest.* 13. eo quod manus injectio, de qua *d. l. 9.* sit jus singulare, non producendum ad consequentias.

An testamento quoque testator legatario permittere potest propria auctoritate occupare rem legatam? Aff. comm. Dd. Menoch. *d. remed.* 5. n. 31. per *l. Titia* 34. §. 1. ff. de leg. 2. l. non est mirum 26. ff. de pign. act. quæ tamen nihil probant. Rectius adduceres argumentum a pacto ad testamentum arg. *l. pactum* 46. ff. de pact. Diss. Giph. p. 321. eo quod lege careat hæc sententia. Adde, olim si per vindicationem legatum esset, legatarius propria auctoritate occupare legatum poterat. Gajus 2. *Inst. tit. de legat.* Hodie omnium legatorum una est natura, *l. 1. C. comm. de legat.*

An hæc pactio prodest etiam heredi creditoris? Aff. Quia succedit in universum jus defuncti *l. nihil est aliud* 34. ff. de V. S. Et unusquisque in dubio præsumitur heredibus quoque consulere voluisse. *l. si pactum* 9. ff. de probat. Menoch. *d. remed.* 5. n. 97.

An successori singulari vel cessionario? Aff. Barrol. & comm. Dd. ad *l. 1. §. usufructuarius* ff. de op. nov. nunc. per eund. §. & d. *l. si pactum* 9. ff. de probat. Menoch. *d. remed.* 5. n. 100. Limitatur: dummodo non sola hypothecaria, sed & personalis actio cedatur. Menoch. n. 103.

An nocet heredi debitoris? Aff. Quia & hic in jus passivum defuncti succedit. Menoch. *d. remed.* 5. n. 106. Giph. *ibid.* p. 323. Quid si heres pupillus sit? Huic quoque nocet. Menoch. *ibid.* n. 109. arg. *l. 2. C. ult. C. de temp. in integr. rest. l. cum mandatu* 23. ff. de min. l. 1. §. si communis, & *l. 3. ff. de reb. eor. qu. sub tut. l. 1. C. 2. C. de præd. min. l. 1. C. 3. C. Qu. decret. non est op.*

An & cuius successori singulari? Aff. Cyn. Specul.

582 RECITATION. SOLEMN.

teste Bartolo hic, per *d. l. 9. ff. de prob. & quod pactum rem ipsam afficiat, sicuti pignus, cui accedit, l. pignoris 18. C. h. t. & quia hæc occupatio pignoris executioni similis est: executio autem in rem sit, & præterea per *l. Titius ff. de serv. export.* & quia pignus a debitore venditum transit cum suo onere, *l. 15. C. h. t. l. si debitor 12. C. de distr. pign.* Diss. Mart. Roffred. & alii, quos refert Giphani, *b. p. 323*, dicentes licentiam hanc ingrediendi mere personalem esse, non minus atque licentiam cædendi, spatiandi, cœnandi *l. pecoris 4. l. Lucius pen. ff. de serv. præd. rust. l. ut pommum 8. ff. de servit.* Distinguant alii Bart. & Menoch. *d. remed. 5. p. 132, 133, 140.* Si successor causam non habeat a debitore, non nocet ei pactum. Sin causam habet, nocet ei, danimodo jus creditoris liquidum sit, aut instrumentum præter hanc licentiam contineat etiam clausulam: constituti aut precarii.*

An debitum ante liquidandum? quam creditor ingrediatur possessionem? Aff. Bart. *b. n. 4. per l. 1. C. si mancip. it. fuer. alien. ut prost. l. ult. C. de compens. l. 1. C. de execut. re. jud. l. sed etsi 24. l. cum falsum 46. ff. de acq. her.* Neg. Bald. Angel. Salic. *b.* quos sequitur Giphani. *pag. 322. 1.* Quia pactum inutile foret, si debitum esset liquidandum ante. Adducit 2. Salic. *l. pen. ff. in quib. caus. pign. tac. contr.* Pro concordia adducit Menochius *ibid. n. 62.* duplicem praxin. 1. Ut ingrediatur creditor possessionem, dein in continenti producat articulos pro liquidatione. 2. Ut liquidetur ante debitum, dein ingrediatur possessionem. Priori, inquit, modo

do procedit opinio Saliceti, posteriori Bartoli. Satis ridicule. Querimus enim, utra opinio tior, non, quæ praxis vel hanc vel illam sequi debeat. Et cui bono ingrediar possessionem, cum liquidatio requirat libellum, citationem adversarii, & litis contestationem secundum Bart. & Menoch. n. 70?

An eadem est vis pacti illius, quæ debitor constituit, pecunia ad diem non soluta, pignus nomine creditoris possidere? Resp. Dd. minime: hæc enim clausula imaginariam traditionem continet, qua vera possessio transfertur in creditorem: itaque nova prehensione non est opus *arg. l. quod meo i d. junct. l. 3. §. in amittenda ff. de acq. poss. l. si pignus 37. ff. de pign. act. l. quedam 77. ff. de rei vind. Menoch. ibid. n. 36. & seqq.*

Ad. l. 4.

Ex hac lege colligunt Glossatores: Cum obligatio principalis est sponte facta, præsumitur etiam accessoria sponte facta. Hæc regula applicari non solum pignoribus, sed & fidejussoribus potest: nec solum quantum ad ipsum debitorem attinet, sed & quum cum fidejussoribus contentio est. Diss. Hotomann. b. qui præsupponit vim vere factam esse debitori: cessare tamen actionem *Quod metus causa*, ob id, quod hæc actio damnum exigat, damnum autem non patitur, qui pignus dedit. Adducit *l. 12. §. ult. & l. 14. ff. Qu. met. caus.* Verum cum, jus crediti amittat, quisquis rem non ex voluntate debitoris tenet *l. 13. in fin. ff. eod.* non possunt Hotomanno assentiri. Conf. *l. 9. §. idem & §. sed quod ff. eod.* Rectius ergo Gloss. & Donell. præsupponunt, debitorem quidem allegasse vim, sed

non probasse, vel vim nominasse, quod adversarius sine pignore credere nollit.

Ad. l. 5. § 7.

Nec tibi oberit sententia. Si sciente & patiente creditore expertus sit debitor de proprietate rei, nocet creditori rei iudicatæ exceptio *l. sape 63. ff. de re jud. l. 4. §. 1. ff. de appell.* Sin ignorante vel absente non nocet. *l. iudicatæ 29. ff. de except. re. jud. l. 3. ff. de pign. § hyp.* Sed et si sciente creditore debitor expertus fuerit, non nocet creditori exceptio rei iudicatæ, si perclusorie actum sit, aut ejusmodi præscriptione summotus sit debitor, quæ ex facto debitoris nata est, non ex jure rei: qualis est pacti a debitore conventi, temporis, veluti appellationis non introductæ *l. Herennius in fin. ff. de inoff. testam.* Item quod pignus usucaptum sit *l. 7. ff. b. t. l. justo 44. §. non mutat ff. de usucap.* Cuj. Hotom. Donel. Giphon. *b.*

Quod diximus de usucapione eam compleri jure pignoris salvo id tradit etiam *§. cum prædictum ff. de pign. § hyp. l. cum postulasset 44. §. 1. ff. de damn. inf. Opp. l. 7. § ult. C. de obl. § act. l. 1. § 2. C. si adv. cred. l. creditor. 12. ff. de div. temp. præscr. Resp. Anni vel biennii usucapione non perimebatur pignus, perimitur tamen longi temporis præscriptione. Opp. Res aliena non potest dari pignori *t. tit. C. si res alien.* Ergo ne intra longum tempus quidem debitor recte experitur adversus possessorem. Resp. Non quidem debitor: creditor tamen, si res tempore contractus fuerit in bonis debitoris, *l. 3. pr. ff. de pign. § hyp.**

Ad

Ad l. 6. In summa.

Opp. Quod fructuarius agnoscat tributa & collationes; *l. 2. §. hactenus l. 27. §. si quid cloacarü ff. de usufr. l. 28. ff. de us. & usufr. leg.* Quod maritus nomine dotis *l. 1. C. fin. cens. vel reliq. l. neque stipendium 13. ff. de imp. in res dotal. fact.* Resp. Hi percipiunt fructus, non creditor, nisi permissu debitoris. Opp. Pacto opus est, ut debitor ea agnoscat & refundat, *l. inter debitorem 42. l. epistola 52. §. pactum ff. de pact.* Resp. Pactum filco non præjudicat: fiscus enim exigit tributum a possessore. Quantum ad contrahentes attinet, solent illi etiam pacisci, de quo jure cautum est, sed superflua non nocent; *l. 61. §. locavi ff. de furt. Cuj. b. & ad d. l. 42. ff. de pact.* Videtur porro res ita temperanda: Si fructus percepti a creditore (forte ex permissu debitoris); non æquent debitum, usuras, & impensas pignoris causa factas, eo casu contraria pigneratitia experiri creditor potest: potest & retinere pignus, donec sibi satisfiat, *l. si necessarias 8. ff. de pign. act. l. 1. 2. & 3. C. eod. l. un. C. etiam ob chirogr. pec. pign. ten.* Sin exsuperent debitum & expensas, eo casu nullam habet repetitionem.

Quid si antichresis expressim sit constituta? Ea non observat modum usurarum, *l. si ea pactione 14. l. si ea lege 17. C. de usur.* Unde quia omnes fructus in usuras imputantur, dicendum videtur sumptuum repetitionem indistincte creditori dandam. Verum contra responsum a Doctoribus est, quoniam omnes fructus ad eum pertinent, idcirco etiam opera agnoscere debet *arg. l. 7. ff. de publican. l. 5. ff. de censib. Morn. ad d. l. 42. ff. de pact. Costal. ibid.*

586 RECITATION. SOLEMN.

Et in l. 7. §. quoniam ff. de usufr.

Ad l. quamvis 8.

Feceris condemnationem. Id est, effeceris, ut tibi condemnarentur. Ratio debitandi non alia, nisi quod novatio perimat pignus l. solutum 11. §. 1. ff. de pign. act. l. in omnibus 43. ff. de salut. Res autem iudicata novat l. ult. C. de usur. rei jud. Resp. novatio voluntaria extinguit pignus: necessaria non facit deteriorem sed meliorem actoris causam. l. aliam 29. ff. de novat. l. non solet 86. ff. de reg. jur. Donel. b.

Ad l. si dominium 9.

Rem nudo pacto obligavit debitor, deinde vendidit: postea creditor eam rem tenere coepit. Cur emptori datur vindicatio adversus creditorem, cum debitori detur tantum pignoratitia? Resp. Quia debitor per creditorem possidet, l. 7. §. cum illud C. de prescr. 30. vel 40. ann. actio autem in rem possidenti non datur §. aequae Inst. de act. Hæc ratio cessat in emptore qui non possidet, nec cum creditore contraxit. Cuj. b.

Ad l. debitores 10.

Olim, inquit Hotom. nulla actio instituebatur, nisi ante denuntiatum esset debitori arg. §. appellamus Inst. de act. l. 7. ff. de inoff. testam. l. 25. §. si ante ff. de hered. pet. l. Aemilius 38. ff. de min. l. quidam Hiberus ff. de serv. præd. urb. Cic. pro Quint. Quis tam tui, Sexte, dissimilis, qui non heredem, cum primum vidisset, tertio rem faceret, appellaret, rationem offerret, siquid in controversiam veniret, aut intra parietem aut summo jure experiretur. Idem pro Cæcin. Ea judæcia, que distrahendarum controversiarum

rum causa reperta sunt, per sepe disceptatore domestico disceptantur. Liv. lib. 4. hist. Cum res peragi intra parietes nequisset, ventum in jus est. Vid. Sigon. 1. de jud. 18. Post exoleverunt denuntiationes, sed retenta forte a Pratore in pignoribus, ut non ante creditor experiri posset hypothecaria, quam debitori denuntiasset. Atque hanc denuntiationem Hotomannus distinctam arbitratur ab iis, quæ præcedebant distractionem, juxta Paul. 2. sent. 5. § 13. §. inter creditorem. l. 4. § 9. C. de distr. pign. l. 4. § 5. ff. de pign. act. Aliter Cujac. b. qui intelligit denuntiationes, quæ distractionem præcedere solent, de quibus & in l. debitoribus C. de adm. tut.

Ad l. nominatori 11.

Nominatores intelligunt Cuj. & Hotom. magistratus municipales; hi enim nominare sibi successores solebant in Curia, præsentibus decurionibus, aut majore parte, l. 2. §. si ex tempore ff. de adm. rer. ad civ. pert. l. si ad magistratum 18. C. de decur. l. 1. § 2. C. de peric. nomin. lib. 11. Cur hi sine jussu Præsidum non possunt pignora capere? Quia non possunt ea quæ magis imperii sunt quam jurisdictionis l. ea quæ 26. ff. ad municip. l. si quis 9. ff. de mun. § hon. Opp. l. quemadmodum 29. §. magistratus ff. ad l. Aquil. l. 4. ff. de damn. inf. Resp. Hoc quoque faciunt jussu Præsidis. Conf. l. Lucius 46. §. cum testamento l. pen. ff. de adm. § per. tut. l. 5. ff. de confirm. tut. l. quod dicitur C. Qu. dar. tut. vel cur.

Ad l. si uxor. 12.

Licet instrumento. Id est, licet in instrumento nulla sit pignoris facta mentio, repeti tamen ab he.

herede debitoris soluto debito potest. Nec enim creditor ipse sibi addicere pignus potest: sed nec propterea in solutum datum creditur, nisi probetur. Et conventio, ut debitore non solvente venditor emptum haberet pignus, non aliter valet, nisi iusto pretio æstimetur, *l. si fundum 15. §. ult. ff. b. t. l. ult. C. de pact. pign.*

Ad auth. hoc ita.

Hanc authenticam Donellus ex sententia Joannis, quam in omnibus receptam dicit, intelligit de pignore litigioso: ut si creditor pignus persequi cœperit, & debitor id vendiderit, liceat debitori ex pretio creditori satisfacere. Sed si non satisfecerit, tunc licet creditori statim hypothecaria agere adversus emptorem. Itaque hæc auth. exceptionem continet ad *auth. hoc si debitor C. b. t.*

Ad l. 15.

Utrum hæc constitutio tam in generali hypotheca quam in speciali locum habet? Videtur: quia generaliter loquitur, sicut & *l. si debitor 12. C. de distr. pign. l. pen. ff. in qu. caus. pign. vel. hyp. tac. contr. l. alienatio 67. ff. de contr. empt.* Aperte probat *l. un. C. rem alien. gerent. Opp. d. l. pen. ff. in qu. caus. pign. l. cum tabernam 34. ff. de pign. & hyp. Cuj. 17. obs. 39.* hanc dicit esse inter expressum & tacitum pignus differentiam, quod servus tacite pignorus pro pensione manumitti possit, expressim non possit. Verum non est satis: quærimus enim an hæc differentia sit perpetua? Ex Hotom. *in epit. ff. Qu. res pign. obl. non poss.* videtur dicendum, speciale hoc esse in taberna, ut si merces palam sint venales distrahantur sine onere: Quare? Quia
cre-

creditor consentiens alienationi remittere pignus intelligitur. *l. 7. ff. Quib. mod. pign. vel hyp. l. 2. C. de remiss. pign.* Cui consequens est hoc casu nihil interesse, utrum merces expressim an tacite obligatae sint. Possis & dicere, favore libertatis receptum esse, ut servus pigneratus manumitti possit.

Ad l. etsi frater 16.

Suo nomine. Nam si tuo nomine dedisset, sibi quaesita fuisset conditio *l. 2. C. per qu. pers. nob. acq. l. 9. §. si nummos ff. de reb. cred.* Sane aliquando etsi alienam quis crediderit suo nomine domino tamen utilis actio pecuniae creditae datur: puta si pecunia fuerit pupilli, minoris, militis, *arg. l. si pecuniam 26. ff. de reb. cred. l. 2. C. Quand. ex fact. tut. Giph. Cuj. Hotom. b. arg. l. si ut proponis 8. C. de rei vind.* Aliter Donell. *in d. l. 26.* dicens non hoc esse jus singulare in persona minoris & militis, quod ex stipulatione non ipsorum nomine facta detur eis utilis actio: sed quod ex stipulatione minoris vel pupilli nomine facta detur. Caeterum ex facto procuratoria suo non domini nomine stipulantis cuius etiam majori dari utilem actionem, *l. quod procurator 68.* Verum non persuadet Donellus, stipulari enim nomine alterius nihil aliud esse videtur, quam procuratoris officio fungi. Quid quod *d. l. 68. addenda negatio est ex Basil. & arg. l. 49. §. ult. ff. de acq. vel amitt. poss. l. 12. ff. de proc. §. l. 129. §. Chrysegonus ff. de verb. obl. Cuj. in d. l. 68. lib. 3. resp. Papin.*

Caeterum quaesitum minoribus & militibus tantumne utilis conditio an & hypothecaria detur. Prius affirmatur, quoniam nulla lex hypothecariae

me-

190 RECITATION. SOLEMNI

mentinit, & arg. l. l. 16. Opp. Utilis in rem eis datur. d. l. 2. ff. *Qu. ex fact. tut.* Ergo & hypothecaria. Opp. datur eis actio adversus fidejussorem l. l. 26. ff. *de reb. cred.* Ergo & utilis hypothecaria.

Ad l. quamvis 17.

Excipe ab hac constitutione pupillum, cui pignori sunt res ejus pecunia comparata, l. 7. ff. *Qu. pot. in pign. l. pen. C. de serv. pign. dat. man. l. 3. pr. ff. de reb. cor. qu. sub. tut. vel cur.* Item etiam, cujus pecunia servus ab hostibus redemptus est *l. in bella 12. §. si pignori 12. ff. de capt. C. post. rev. l. 2. l. 7. l. 8. l. 11. l. ult. C. eod.* quanquam hic non proprie comparatus dicitur. Apparet igitur hic & in l. 7. *infra ff. Qu. pot. in pign.* errasse eos, qui scripserunt, omnes qui ad rem aliquam conservandam crediderunt, tacite in eis rebus habere hypothecam; quem errorem ex recentioribus plerique notant *Guj. in nov. 97. C. 136. Comm. 4. comm. 17. n. 12. Donell. de pignor. cap. 5. Ant. Fab. 8. consolt. 11. Hartm. Pistor. 3. tit. 12. def. 6. Diss. Accurs. & Costal. in l. 5. C. seqq. ff. Qu. pot. in pign. Myns. 1. obs. 60. Gail. 2. obs. 18. no. 4. Opp. d. l. 5. C. nov. 97. cap. 13. Adde exercitum gratia l. quod quis 34. ff. de reb. mitt. jud. poss. l. 1. ff. in qu. caus. pign. vel hyp. l. 5. §. plane 17. ff. de trib. act. Erravit igitur & Saxxon. ad tit. 20. cons. Turon. §. 3. dum scripsit eum, qui semina credit, hypothecam & privilegium habere in fructibus. Opp. d. l. 5. §. in tributum ff. de tribut. act. quae nihil probat.*

Ad l. 18.

Est brevissima, sed ad cujus plenorem intellectum multa notanda. Actio in rem, quae pignora persequi-

quintur, in Servianam & quasi Servianam distinguitur. Illa experitur locator de rebus coloni, si Cujac. in not. & Donel. in §. item Serviana Inst. de act. credimus, siue expressim siue tacite obligatis hac alius quis creditor, adversus quemvis rei possessorem. Vult. ej. ad eund. §. n. 40.

Si plures pignus possideant, adversus singulos in solidum datur l. Moschis ff. de jur. fise. Quod tamen temperant nonnulli, ut locum habeat in debito simpliciter, non in pensione annua, cujus nomine adversus quemque possessorem pro rata agendum putant Chassen. ad conf. Burg. tit. de redit. §. 2. gloss. 1. n. 35. Guid. Pap. quest. 432. n. 4. per e. constitutus ext. de relig. dom. Verum hoc nihil ad jus civile. Videturque unicus tantum casus in jure civili extare, quo adversus possessores pro rata agitur: nempe, si legatarii hypothecaria agant adversus heredes, l. 1. in fin. C. comm. de legat. Costal. ad l. 59. ff. de rei vind. Extra hunc casum, etsi heredes hypothecam dividerint, singuli tamen in solidum tenentur l. rem hereditariam 56. ff. de evict. l. 1. & 2. infr. C. si un. ex plur. her. l. 2. C. de hered. act. cum final. Et si plures res diversas possident, adversus singulos agitur, ut aut pignus cedant, aut debito in solidum satisfaciant d. l. 1. C. de hered. act. & d. l. 2. C. si un. ex plur. her. Quod tamen restringunt ad eum casum, quo plures sunt heredes debitoris: secus putant, si plures sint extranei possessores, adversus quos pro rata agendum. Chassen. d. loc. Imb. r. Inst. for. 10. p. 31. Conf. Boer. ad tit. 7. conf. Bisturtic. §. 1.

Porro datur hypothecaria etiam adversus eum, qui

392 RECITATION. SOLEMN.

qui dolo malo possidere desiit, *l. qui dolo* 131. *l. parem*, 30. *ff. de reg. jur. l. qui petitorio* 36. *ff. de rei vmd. l. si velit ff. de pign. & hyp.* An & adversus eum, qui sine dolo desiit possidere ob id quod fructus fundi pignerati perceperit? Resp. Dd. non quidem hypothecariam dari, sed dari actionem personalem in rem scriptam, quam actionem defrustrationis appellant, nomine earum possessionum, quarum dies jam cesserat, cum defrustrator possideret. Gudelin. 3. *de jur. noviss. cap. 8. n. 8.* Everh. *conf.* 147. *n. 5. & 6. & conf.* 174. *n. 2. & seqq.* Peck. *in c. ratibabitionem ext. de reg. jur. in 6. p. 121. & de jur. fist. cap. 4. n. 21.* Memoratur in hunc modum Scabinorum placitum inter Robertum & Henricum Honthorstios & Cornelium Gerardi Ann. 1615. qua dictus Cornelius actoribus condemnatus est ob id, quod oves ejus depastæ erant agrum, quem actores tertio cuidam Joanni Jacobi locaverant, venditæque sunt oves tanquam pignori obligatæ actoribus. Sed cum iidem actores etiam apes sibi obligatas contenderent, quæ tertii erant, & in eodem fundo cum alveis deprehendebantur, succubuerunt, quia hæ non depascunt pignus. Verum male: nam sunt quidem etiam fructus piignoris pignori *l. Paulus respondit* 29. *§. 1. ff. de pign. & hyp. l. 1. C. de part. pign.* sed ita si exsent, & res non sufficiat, *l. si fundus* 16. *§. interdum ff. de pign. & hyp.* Adhæc res tertii non sunt nobis pignori, nisi hoc animo illatæ sint, idque domino consentiente, *l. 1. §. pen. ff. de migrand. l. 1. & i. tit. C. si res al. pign. dat.* Postremo et si defrustrans fuerit forte secundus conductor, res tamen ejus primo locatori non obligantur, nisi pro rata
ejus

ejus pensionis, quam iple debet primo conductori,
l. si in lege 24. §. 1. ff. locat. junct. l. solutum 11. §. solutam ff. de pignor. act.

Exitus judicii hic est, ut possessor pignus restituere cogatur, nisi malit debitum solvere: neutrum si faciat, tanti damnatur, quanti in litem juratum erit, secundum distinctionem *d. l. si fundus 16. §. in vindicatione & seqq. ff. de pign. & hyp. l. si inter 21. §. ult. ff. eod.*

Fructuum quæ habenda ratio? Vid. *d. l. 16. §. interdum ff. eod.* Si solvere paratus sit possessor, desiderare potest, ut creditor jus suum sibi cedat. *l. nulla 5. C. de sol. & lib. l. Paulus respondit 12. §. 1. ff. Qu. mod. pign. vel hyp. l. mulier 19. C. Qu. pot. in pign.* Sed quæritur, an hanc cessionem etiam injustus possessor desiderare possit? Aff. Paulus in *d. l. Paulus §. 1. Neg. Scævola in d. l. mulier. Resp. Offerre & injustus potest, d. l. 16. §. in vindicatione ff. de pign. & hyp.* cessionem desiderare tantum iustus. Cuj. 11. *obs. 35. Ant. Fab. lib. 8. tit. 11. def. 3. Sand. de cess. act. cap. 6. n. 94.*

Formulam Papiensis istam adducit: Simon adversus Philippum consistens dicit, quod Philippus confessus est accepisse centum mutuo sine usuris, quæ se restitutum illa die sub hypotheca bonorum promisit, publico instrumento ea de re confecto. Dicit porro, quod tempore hujus contractus Philippus tenuit & possedit, hodieque tenet & possidet fundum Cornelianum pro suo, quem tamen ex causa pignoris dimittere ac cedere recusat. Quare petit dictum Simon, ut pronuncietis dictum fundum esse pignori sibi obligatum, adversariumque con-

P p

dem-

demitis ad restituendum jure pignoris fundum, cum fructibus, dantibus, & interesse &c.

Hac actione agens an probare debet rem fuisse in dominio debitoris. *Aff. arg. l. 5. C. si res ad. pign. dat. l. 9. pr. l. 20. ff. de pign. act. l. 16. §. aliena res l. pen. §. 1. C. ult. ff. de pign. C. hyp. Neg. l. 2. ff. de probat. l. 3. l. 15. §. 1. l. 11. §. usufructus. l. 13. §. cum pignori ff. de pign. C. hyp. l. ult. ff. de usur. l. 9. §. pen. ff. de pign. act.* Affirmativam probat *Glossa §. nem Serviana Inst. de act. Chassien. de censib. §. 6. gloss. contra doctorem n. 9.* Sed glossam diabolicam communiter Doctores vocant teste *Gail d. obs. 26.*

Ad l. sicut vim 19.

Sed C. custodia. His verbis utrum diligentia exactissima an exacta significatur? Exactissimam arguit *l. si cum venderes 13. §. ult. ff. de pign. act.* Arguit & doctrina Theophili, docentis, *custodie* verbum adjectum verbo *culpa* vel *diligentia* designare exactissimam custodiam, in *§. cum autem 3. Inst. de empr. vend.* Contra exactam intelligi evincit *l. contractus 23. ff. de reg. jur. C. l. 5. §. nunc videndum ff. commod.* Horum agnoscit diffensionem Jurisconsultorum. Donellus vero respondet verbo *culpa* hic designari culpam, quæ in faciendo consistit, verbo *custodia* opponi eam, quæ in non faciendo consistit. Ita & Accursius; sed damnat Cuj. *h.* qui mavult distinguere, utrum pignus utriusque, an solius creditotis gratia datum sit.

Ad l. creditor 20. C. l. 22.

Liberatur pignus soluto debito *l. 6. pr. ff. Quib. mod. pign. vel hyp.* Oblatio sola non cedit pro solutione; etiam obsignatio & depositio desideratur,

*l. acceptam 19. C. de usur. l. obfignatione. 9. C. deolut. & liber. Opp. imo & oblatione fola, l. 11. §. ult. ff. Qu. pot. in pign. Resp. Giphanius exceptionem a regula eſſe. Verum non eſt de regula: ibi enim anterior creditor non poſſidebat pignus, idque vindicans repellitur per exceptionem doli mali *h. l. 22. Nec adverſantur huic legi 22. l. 1. & 5. C. Qu. pot. in pign.* Non enim ſequitur: Solutione & depoſitione confirmatur poſteriori pignus: Ego non confirmatur oblatione per exceptionem doli: cum utrumque verum eſſe poſſit.*

Quod *ead. l. 22.* dicitur pignus retineri a poſteriore creditore non poſſe, propter uſuras uſurarum, id hanc dubitationis cauſam habet: Cum poſterior ſolvit anteriori ſortem & uſuras pro debitore, nova ſors ex utriſque conſtat. Verum hac ratione non obſtante reſpondetur, non poſſe retineri pignus, quoniam poſterior anteriori ſolvens in locum ejus ſuccedit *l. 5. ff. de diſtr. pign.* Quare ut ille non poterat retinere pignus propter uſuras uſurarum, ita nec hic poteſt. *l. 12. §. ſciendum ff. Qu. pot. in pign. Motom. h.*

Ad l. res obligatas 21.

Opp. §. 1. *Inst. Quib. al. lic. vel n. l. non eſt novum 26. ff. de acq. rer. dom. l. 4. ff. de pign. alt. cum ſimil.* Resp. Aliud eſt pignus jure creditoris vendere, quod fit re æſtimata juſto pretio: aliud debitum recipere. Venditio denuntiationes requirit, non debiti ſolutio. Succedit tamen exterus ille in locum creditoris, cui ſolvit, ſi hoc fuerit actum, *l. 3. ff. Qu. res pign. obl. poſſ. l. 1. & 3. C. de h. qu. in prior. cred. loc. ſucc. l. creditor 12. §. a Titio l. mulier 19. ff.*

596 RECITATION. SOLEMN.

Qu. pot. in pign. Hotom. *ibid. in. epit. n.* 18. Ant. Fab. *C. de b. qu. in prior. cred. loc. def.* 2. & 3.

Ad l. major 23.

Concordat *l. 4. §. 1 ff. Qu. mod. pign. vel. hyp. l. 1. l. 2. l. 4. l. 7. l. 8. l. ult. C. de remiss. pign.* Cum enim pacto nudo hypotheca contrahatur, contrario tolli poterit, *d. l. 2. & l. nihil tam 35. ff. de reg. jur. Opp. l. si tibi 17. §. 2. ff. de pact.* Resp. Hotom. ibi non pignus nominatim, sed debitum remissum erat. *Fac. l. 5. C. de remiss. pign. Opp. l. 2. C. de remiss. pign. & l. 27. §. pactus ff. de pact.* Quibus motus contra existimaveris non solvi pignus ipso jure, sed ope exceptionis. Quamvis enim hypotheca pacto nudo contrahatur, tamen ex nudo pacto Prætor hypothecariam dat, quæ per exceptionem elidenda est, quoniam non est ea obligatio naturalis tantum, quæ a Prætore confirmata est. *Diss. Donell. b. existimans non solum hypothecam, sed & pignus pugno datum pacto tolli ipso jure: nec interesse utrum in specie de pignore, an de debito mentio facta sit. Verum contra Donellum auctoritate Cujacii pugnare possum in comm. ad d. l. 17. §. de pignore. Giphan. b. Conf. Hotom. 6. obs. 13. Connan. 5. comm. 3.*

Ad l. persecutione 24. & auth. hoc si debitor

Antiqua lege prius debitor quam accessiones conveniebantur, *l. Moschis 47. ff. de jur. fisc. l. 3. §. ult. ff. de adm. rer. ad civ. pert. nov. 4. cap. 2. in fin.* Post constitutionibus data est creditori electio *l. 14. & 24. b: t. l. ult. C. de obl. & act.* Sed verus jus restituitur *d. nov. 4. cap. 2.* Moribus vero rursus invaluerunt constitutiones. *Neostad. decis. Cur. Holl. 4. Grot. 2. cap.*

2. *cap. 48. vers. akwaer. Chaffan. de censib. §. 6. pr. Zutphanienfes tit. 2. §. 12. Bituricoenses tit. 7. §. 1.*
 Excipiuntur 1. argentarii, qui si pro alio inter-
 cesserint, possunt etiam ante reum principalem, *d. nov. 4. cap. 3. in fin.* Et ipsi si specialiter pacti sint,
 possunt ex pacto prius accessiones convenire, quam
 debitorem. Citra pactum non possunt *nov. 139. cap.*
 1. Unde queritur an hæc exceptio producenda ad
 mercatores? Neg. Giphani. *b. p. 333.* quia non
 sunt publicæ personæ, nec quadrant eis, quæ habet
 Iustinianus *d. nov. 136. cap. 1. Diff. Accurs. in d.*
nov. 4. negans mercatorem pro alio intercedentem
 posse se tueri exceptione excussionis, propter præ-
 cipuam fidem, quæ in eò requiritur. Diff. Ben.
 Straccha *tr. Quem. in caus. merc. proced. tit. de excepti.*
n. 5. & 6. dicens; non posse quidem mercatores &
 similes personas hanc exceptionem objicere ratione
 ordinis judiciorum, posse tamen ratione ejus quod sua
 interfit. 2. Cessat excussio, si constat reum solven-
 do non esse. Constat autem potest ex rebus & ra-
 tionibus debitoris, puta si bonis jam cesserit, aut
 fiscus bona occupaverit. Sichard. *b. n. 14.* Giphani. *p.*
 334. Quod intelligendum de occupatione partis tantum
 publicatis omnibus bonis debere desinit reus. Vid.
l. decem 116. ff. de verb. obl. Sed et si bona omnia
 fiscus occupaverit, non tamen tenetur creditor si-
 scum primo convenire, seu quod heres debitoris
 non sit, seu quod gravis adversarius sit. Choppini
 3. *de morib. Paris. 2. n. 3. 111.* Si unus ex debitoris
 heredibus pignus possideat, is enim solus conveni-
 ri potest non excussis coheredibus *l. 2. C. de hered.*
act. l. 2. C. si un. ex plur. hered. Verum non est hæc

exceptio de regula : cum regula loquatur de testis pignoris possessore. 4. Si debitor pignus litigiosum vendiderit, nec satisfaciat ex pretio creditori, statim adversus emptorem agi potest hypothecaria. *d. autb. hoc ita, nov. 112. cap. 1. §. ult. 5.* Cum debitor constituit velle se nominis creditoris possidere, cessat excussio : ipse enim creditor possidet. Verum hec hæc est de regula, cum cesset excussio debitore possidente, et si constitutum non intervenit. *b. autb.* Et falsum putat Giphani. p. 335. posse hujusmodi constituto mutari possessorem. 6. Si creditori possessio pignoris tradita sit, Nec hoc satis quadrat proposito, cum possessor non agat hypothecaria. 7. Retinet exceptionem ex *L. 2. C. h. p.* quam non videt. 8. In hypotheca generali cessare exceptionem tradit Chassan. *de censib. §. 6. gloss. 1. 9.* In hypotheca tacita. Male, & sine lege. Giphani. p. 335. 10. In his judiciis, in quibus proceditur veritate facti sola inspecta commissis iudiciorum ambagibus, Stracchi. *d. l. v.* Male. Giphani. p. 336. 11. Si agatur ex instrumento guarantee, quod paratam executionem habet. Nec hoc consonaturum juri civili. Giphani. p. 336. 12. Si excussio sit impossibilis, extincta quippe actione personali, arg. *L. 2. C. de luit. pign. l. 7. C. de pign. 30. vel 40. ann.* Hoc quoque displicet Giphani. *d. l. v.* Et sane hypothecaria non est superstes personali, nisi cum datur adversus ipsum debitorem, *d. l. 7. xiii.* Si hinc exceptioni renuntiatum sit, Zang. *de except. cap. 16. n. 15.* Sed hoc in fidejussoribus procedit, non in tertio possessore pignoris. Querunt præterea, exceptio excussionis dilatoria an peremptoria sit? Bartolus anomalam di-

cit, & posse tam ante quam post litem contestatam opponi. Sequitur Benedictus de Plumbino *tr. de discuss.* n. 18. Idem Gloss. & Bartol. in l. 3. in fin. ff. de except. Cyn. & Salic. in *auth. presentia* C. de fidej. Schneid. in §. si plures *Inst. cod. n. 4.* Verum hi de exceptione ordinis loqui videntur, quæ fidejussoribus datur: cæterum excussionis dilatoriam esse etiam Cyn. & Salic. *d. loc.* fatentur, & est communis sententia. Zang. 2. de except. 16. Sichard. *h. n. 6.* Guid. Pap. *decif. 94. C. 532. n. 10.* Ronseval. *ad. l. 3. §. ubi duo n. 122. ff. de duob. reis arg. l. 2. pr. l. si marianus 15. §. præscriptiones ff. ad. l. Jul. de adult. :*

Si debitor jam ab uno creditore excussus sit, & inidoneus deprehensus: an ea excussio profuit reliquis creditoribus? Aff. communiter Dd. quia excussio facit notorietatem. Sichard. *h. n. 36.* Giphano. *h. in fin.* Nisi forte ostendat pignoris possessor debitorem emeruisse rursus ex rebus angustiis. Ipse tamen debitor, si reperitur postea a creditoribus, non potest exceptione rei judicatis se tueri. Zang. *d. cap. 16. n. 10.*

Praxin Bartol. & Dd. eosque secutus Sichard. *h. n. 11.* condunt istam: Condemnato debitore principali apparitor mittendus ad ædes ejus, ut inspiciat, quid rerum habeat debitor. Redit is post diligentem inspectionem & refert. Relationem curat judex describi in actis. Citandi fidejussores & possessores pignorum, quibus presentibus, vel saltem vocatis, audita relatione apparitoris, pronuntiabit judex, excussionem legitime factam esse, Sichard. *h. n. 14. C. 21.* A qua pronuntiatione an possit appellari contravertunt Doctores. Frustra si Giphano credimus:

ſs enim negat ſententiam neceſſariam eſſe. Sed non
 fruſtra: excutiendis enim facultatibus ſingulorum
 arbitri ſolent dari, l. 5. §. pen. ff. de agnoſc. & d.
 lib. l. ſi cū libertas ff. de cond. & dem. a quorum re-
 nuntiatione utique appellatur, l. arbitrio 9. ff. Qu.
 ſatiſd. cog.

Ad l. ult.

Argentī diſtractores hic ſunt argentarii. *Metaxa-
 rii* ſunt negotiatores ſerici & *metaxa* tracta ſerici.
 Nomen ſerico, lanæ, commune, proprium ſibi
 fecit ſericum, propter pretium. De his conſtituitur,
 ut ſi pecunia mutuo ſumpta militiam emerint, ſi-
 quidem ſibi, aut liberis, aut cognatis, cenſeantur
 eam comparafſe ex pecunia mutua: ſi extraneo,
 non cenſeantur, niſi creditor probet. *Utilitas diſtin-
 ctionis* in eo, quoniam mutuantes argentario vel
 negotiatori paciſci ſolebant, ut res ea pecunia com-
 paratæ ſibi eſſent pignori. Cuj. h. Alii notant hoc
 ſpecialiter conſtitutum, ut ipſi quoque filii vel co-
 gnati, quibus militia empta eſt, conveniri poſſint
 contra tit. C. ne ux. pro marit. & ne fil. pr. patr.

*Quæ ad reliquos titulos, ſi non aliud ſit, quod
 impediatur, tomus tertius exhibebit.*

I N D E X

RERUM VERBORUMQUE.

Abcoude domini.	365
Actio olim non instituta, nisi ante esset denunciatum debitori.	386
Adolphus dux Gelriz dimissus e carcere a Maria Burgunda.	405
Adrianus van Borsselen maritus Annæ Burgundæ.	359
Aernt Ram Consul Ultrajectinus.	136
Æstas præmatura.	314
Albæ dominæ.	201
Alberti Comitæ Hollandiæ mors.	338
Alfaria extracta super sepulchris.	342
Ama.	530. & seq.
Amæ in usu ecclesiastico.	ibid.
Ambacht quid.	306
Amerongen afgebrant.	118
Amorfortii casu.	17. 170
Amorfortia cervisia.	58
Ampt van den ouden cleder te vercopen.	59
Amsterdammers nemen twee schepen van die van Utrecht.	121
Anatica, Anaticula.	328
Andelangus.	ibid.
Andries Succentor tot sunte Peter.	97
Anna Burgunda Philippi Burgundi spuria.	359
Annonæ caritas.	81. 197
Annus gratiæ.	342. 552
Ansem Salm overste Ouderman Ultrajecto discedit.	10
Antverpiæ Marchiones.	49
Archiepiscopus Strigonienfis legatus ad Ducem Austriæ.	206
Arckel	
domini de Arckel cum Vianensibus bellum.	334
ejusdem captivitas.	339
Arenberch vid. Willem van Arenberch.	
Armeniæ & Burgundiones.	146. 209
Arnulfus Comes tertius Hollandiæ Gandavenfis.	381. 298
a Frifis casus.	304
filiæ ejus duo Theodericus & Sifridus.	298

I N D E X

Aurei velleris forma.	345
B.	
Baern en Soeft afgebrant.	45
Ballingen domineren t'Utrecht.	228. & seq.
Ban van Paus Sixtus de IV.	112
Baptizatis mutatum nomen.	430
Baronarius, virgarius.	497
Batefeyn.	75. & seqq. 405. & seqq.
captum & occupatum a Reynero Broechusio.	76. 408
Beganghanisse.	738
Bellum inter dominum de Arckel & dominum de Vigenen.	331. & seq.
Beschoep berooft en uytgeslagen.	62
Bent Parderin gevangen en gevierendeelt.	24. & seqq.
Bernardus rex Italiz a Ludovico Pio occisus.	298
Birk's Clooster.	17
Bischoep van Luyck geslagen.	119
Bischoep Davids vricaden.	241
desselfs vyanden.	ibid. & seqq.
oppugnatus ab iis,	245. & seqq.
iis reconciliatus.	246. & seqq.
odio Ultrajectinis.	243
privilegia ipsorum ab eo sortita.	ibid. & seqq.
desselfs Capiteynen.	53
prædantur dioecesi.	19. 67. 122. 152
ceduntur a Trajectensibus.	92
Blochhuys aen de Vaert.	35
van die van Hollandt beschoten, gewonnen.	124
Bloemendael.	565
Bombardellz.	196
Bonghe.	99
Borfele gens vetusta.	504
Bosponiak vnde.	58
Brederodii de Flandris & Westfrisiiis trophæum.	319. & seq.
Brederode ubi.	180
vastatum, destructum.	241. 243
unde Domini de Brederode.	301
quando Comites de Gennip facti.	330. & seqq.
quando esse desierit.	330. & seqq.
quando ad eos devolutum Dominium de Vianen.	330.
& seqq. 337. 382.	
eorum	

RERUM VERBORUMQUE.

coram insignia.	280.
wie den eersten Heer van Brederode.	280.
Johan van Brederode een Leke-broeder tot den Catholiken buten Utrecht.	335
neemt Wyck in en syn wyf uyt t' Clooster.	336
Walraven des Heeren van Brederodes ryckdom.	337.
blyft in den stryt te Gorinchem.	339
captus a Cabeljaviis Wilhelmus de Brederode.	341
Walraven Joncfrou van Brederode trouwt met de dochter van den Heer van Weerdenburgh.	343
ejusdem liberi.	ibid.
Gysbrecht van Brederode Dompreeft.	433.
komt t'Utrecht en sweert ten heyligen.	218
doet een man ontvoeren.	ibid. & seq.
revocoort de ballingen.	229
een man voor syn vester dootgeslagen.	233
let die Raetslyuden t'Utrecht af, en andere wederom in haar plaets.	273
brenge een vrouw, die in arbeyt gingh, om hals.	213
diececlis Protector.	429
electus ad episcopatum.	431. & seq.
petita a Papa confirmatio.	313
a Papa praelatus ipfi David Burgundus.	216.
quando nactus Praeposituram.	373
captus a Davide & in carcerem conjactus.	373
ab eodem dimissus.	379
ejusdem obitus.	409
ejusdem liberi.	ibid.
ejusdem transactio cum Davide Burgundo.	361.
cessa ab eo Praepositura Simoni van der Sloys.	399.
Bufones an veterum Francorum insignia.	288
Burchgraef van Montfort voert t'regionen binnen Utrecht.	1310.
int kleyn Capittelhuys opgesloten.	1321.
provocatus ad duellum.	1329
neemt die van Goudswater haer heesten.	ibid.
Burgemeesters van den Vyven.	50. 62. 91
sublari.	50. 62. 91
Burgemeester van Hoorn verdrinkt in zee.	326
Burgers uyt Utrecht gebannes.	98

Rur

I N D E X

Aurei velleris forma.	345
B.	
Baern en Soest afgebrant.	45
Ballingen domineren t'Utrecht.	228. & seq.
Ban van Paus Sixtus de IV.	152
Baptistis mutatum nomen.	430
Bastonarius, virgarius.	497
Batafeyn.	75. & seqq. 405. & seqq.
captum & occupatum a Reynero Broechusio.	76. 408
Beginghansse.	538
Bellum inter dominium de Arckel & dominium de Vianen.	231. & seq.
Bischof berooft en uytgeslagen.	61
Bent Paderin gevangen en gevierendeelt.	24. & seqq.
Bernardus rex Italiae a Ludovico Pio occisus.	298
Birk's Clooster.	17
Bischof van Luyck geflagen.	119
Bischof Davids vricaden.	247
dessefs vyanden.	ibid. & seqq.
oppugnatus ab iis,	245. & seqq.
iis reconciliatus.	246. & seqq.
odio Ultrajectinis,	243
privilegia ipsorum ab eo scripta,	ibid. & seqq.
dessefs Capiteynen.	53
praedantur dioecesi.	19. 67. 122. 124
ceduntur a Trajectensibus.	97
Blochhuys aen de Vaert.	25
van die van Hollandt beschooten, gewonnen.	124
Bloemendael.	565
Bombardellz.	196
Bonghe.	99
Borffele gens vetusta.	504
Braepennick vode.	58
Brederodii de Flandris & Westfrisiiis trophaeum.	319. & seqq.
Brederode ubi.	180
vastatum, destructum.	241. 243
unde Domini de Brederode.	301
quando Comes de Gennip facti.	330. & seqq.
quando esse desierit.	330. & seqq.
quando ad eos devolutum Dominium de Vianen.	330.
	& seqq. 337. 382.
	corum

RERUM VERBORUMQUE.

- eorum insignia. 280. 299
 wie den eersten Heer van Brederode. 280. 299
 Johan van Brederode een Leke-broeder tot den Cathusars
 buten Utrecht. 335
 neemt Wyck in en syn wyf uyt t'Clooster. 336
 Walraven des Heeren van Brederodes ryckdom. 337. 346
 blyft in den stryt te Gyrichem. 339
 captus a Cabeljaviis Wilhelmus de Brederode. 341
 Walraven Joncfrou van Brederode trouwt met de soon van
 den Heer van Weerdenburgh. 343
 ejusdem liberi. 343
 Gysbrecht van Brederode Domproest. 343. 353
 komt t'Utrecht en sweert ten beyligen. 346
 doet een man onthoofden. 346. 349
 revoceert de ballingen. 349
 een man voor syn voeten doorgeslagen. 353
 set die Raetsluyden t'Utrecht af, en andere wederom in
 haar plaats. 353
 brengt een vrouw, die in arbeyt gingh, om hals. 353
 dieceffis Protector. 353
 electus ad episcopatum. 353. 359
 petita a Papa confirmatio. 353
 a Papa prælatus ipf David Burgundus. 353
 quando nactus Præposituram. 353
 captus a Davide & in carcerem conjectus. 353
 ab eodem dimiffus. 353
 ejusdem obitus. 353
 ejusdem liberi. 353
 ejusdem transactio cum Davide Burgundo. 353
 accessa ab eo Præpositura Simeoni van der Sluyt. 353
 Bufons an veterum Francorum insignia. 288
 Burchgraef van Montfort voert t'regiment binnens Utrecht.
 int kleys Capittelhuys appollaten. 353
 provocatus ad duellum. 353
 neemt die van Godevater haer bootsen. 353
 Burgemeesters van den Hyren eorum potestas & quando
 sublati. 50. 61. 91
 Burgemeester van Hoorn verdrinkt in zee. 353
 Burgers uyt Utrecht gebannen. 353

Rur

I N D E X

Burgundiones & Armeniaci.	146. 209
Burgundia bipartita.	209
Bullae.	32
C.	
Camera Hollandiae.	213
Cammerboeck.	59
Canon schietende een klot van een half Utrechts schepel groot.	126
Capetri, Capellania, Capella.	556. 512
Capetri gegeven aen 't Clooster van St. Johan binnen Harlem.	323
Capitulum generale.	59
Cappa quid.	33
Capta ex hostibus an fiant semper captivum.	94. & seqq.
Cardinales ob crimen falsi combusti.	224. & seqq.
Caroli Audacis in Hollandiam adventus.	396
Carolus Audax multis terribilis.	151
Carolus Marcellus an Dux Brabantiae.	291
Caroli Magni clades.	296
Castrum ter Eem captum ab Amorfortiis.	16
Cerevisia Amorfortia.	58
Childericus ex stirpe Merovingorum ultimus Francorum rex.	293
Chori socii, Chorales, gesellen.	537. 552
Clivensis ducis auxilia.	265
Clivenses occupant Ultrajectum.	107
Clodovei Francorum regis filii.	289
Clodoveus utrum dicas an Ludovicus non refert.	430
Clotharii Francorum regis polygamia.	ibid.
Collegia opificum quot Ultrajecti.	83
Collegiorum Trajectensium magna olim potestas.	356 & seqq.
Colles arenarii, qui ad litus, quando ceperint.	212
Colonia Trejana.	287
Comites Hollandiae Francorum regum progenies.	290. 292
eorum genealogia.	295. & seqq.
Conditio waer op die van Urecht den vrede gepresenteert woft van des Nestogen wegen van Oosteryck.	26 & seqq.
Consul Harlemeris orsus Biltæ in diecessi.	363
Cornelius van Swanenburch Professor Leydensis.	14
Cotica	

RERUM VERBORUMQUE.

Coten uytgeplondert. 93
 Covet quid. 33

D.

Dachvaert tot Scoonhoven. 64. & seqq.
 tot Woerden. 97. & seqq.
 tot Aernhem. 99
 tot Werckhoven. 131
 op Henrick Valkenaers weert. 132
 tot Wageningen. 134. & seqq.
 in den Hage. 115
 tot s'Hertogenbossche. 122. & seqq.
 Dagobertus Clotharii regis filius chr̄ sanctus. 220
 Daniel clericus rex Francorum mutato nomine Chilpericus. 291
 ejusdem filius Theodericus Aquitaniz dux. 295
 Daniel van Nywael *nobilis Ultrajectinus*. 225. & seqq.
 syn clerckampt afgenomen. *ibid.* & 236.
 syn huys Rynesteyn geplondert, gestedruert. 226. & seqq.
 syn bomen geschonden. *ibid.* & 233. & seqq. & 237.
 gelt op syn lyf geset. 233. & seqq.
 syn kóorn en andere goederen ontnomen. 227. 235. & seqq. 238
 Daniel van Nywael doleert aen d'Ambassadeurs van den Hertoch van Bourgoignen. 230
 suppliceert aen Bisscop David. 232
 versoeckt geleyde aen die van Utrecht en verkrycht het ad certum tempus. 234. & seqq.
 komt t'Utrecht. 240. & seqq.
 vertreckende wort vervolgt. *ibid.* & seqq.
 Daventria obsessa a Philippo Burgundo. 362
 David van Bourgongoen Bisschop t'Utrecht. 3. & seqq.
 quando & quamdiu. 154
 Philippi ducis Burgundiz spurius. 208. 354
 trekt na Utrecht. *ibid.* & seqq.
 reyft na den Hertoch van Oesterryck. 5
 schryft aen de Staten. *ibid.* & seqq.
 ab Ultrajectinis captus. 196. & seqq.
 & Amisfurtum deductus. 206
 Staten van Utrecht resolveren by den Bisscop te blyven. 6. & seqq.
 Davidis Burgundi in dioecesi adventus: 359. & seqq.
 ejusdem

I N D E X

ejusdem inauguratio & missio in possessionem episcopatus Trajectensis.	36
laet de clock int lant slaen.	8. & seqq.
stret na Utrecht.	ibid.
blyft leggen te Vrouclooster.	ibid.
eyscht Utrecht op.	ibid.
hervat synen eysch.	55. & seqq.
klachten over hem van die van Utrecht.	26. 59.
sentenen Wilhelmus Buser na Romen.	62
laet de Leck tot voor Wyck toe palen.	ibid.
wort van Wyck ontboden na Utrecht.	138
komt tot Utrecht en ryd na syn Hof.	140. 190
Ordinum contra eum unio.	478
in possessionem episcopatus missus inter duos Prælatos medius	487
Delft epidum a quo extractum.	311
Delphini sponsalia cum filia Ducis Austriae.	153. & seqq.
Deauri valor.	522
Dertiechste.	531
Dirck van Zuyleu vasallus Brederodii.	68. 81. & seqq.
valt af van den Bisshop.	216
feudum amittit.	72
syn huys tot Haer ingenomen.	103
Dominii translatio an necesse ut judicialis sit.	528. & seqq.
modi id transferendi.	ibid.
Domus Consularis.	105
Dordracum subactum a domino de Egmonda.	148
facta ei insidia.	83. & seqq.
a Dordracensibus detecta.	85
Drechterse Vriesen.	316
Drossart van Holland.	315
Æros.	213
Dunen.	ibid.
Durpilus quid.	529
Dux Aurelianensis occisus a Joanne Intrepido.	210. & seqq.
E.	
Edmundus rex Angliae & martyr.	308
Ebdomadarius.	543
Ecclesia in episcopum potestas.	59. & seqq.
ab ea an appellatum ad Archiepiscopum Colonicensem.	ibid.
	Eccle-

RERUM VERBORUMQUE.

Ecclesia polluta quomodo reconcilietur.	102
Edict van den Hollanders aen den Hertoch van Oostenryck gedaen.	88
Effectuatio.	118
Electio Gisberti de Brederode in episcopum Trajectensem.	431. & seqq.
Emenesse gewonnen.	43. & seqq.
Engelbrecht des Hertochs broeder van Cleve konit tot Utrecht.	45. 54. 64
Kuardus & Protector Trajectensis.	63. & seqq.
wort des Biscops vyant.	64
dessels vedebrief.	ibid. & 66
eenige vaten biers van hem aen den Ghden geschoncken.	88. 187
cudit monetam.	173
prædatur dioecesis.	174. 188
obsidet Iulstadium.	175
Ducis Austriæ captivus.	202
van den Paus in den ban gedaen.	112. 197
krygt hulp van syn broeder.	118
spraecck gehouden tusschen hem en Biscop David.	117
ejusdem profapia.	123
qua lege Ultrajecti ad Principatum admissus.	252
Engelrinus Aquitanix dux.	290. 300
Episcopus Trajectensis an Princeps imperii.	209. 352
cur raro is Ultrajecti.	250
Episcopus Trajectensis decretis cleri obstrictus	463. & seqq.
& diebus stationum eidem ad prandium.	466
cudendæ ei monetæ jus.	469
sine cleri consensu nihil ei licuit quod alicujus momenti.	463. & seqq.
Equites creandi cui jus & potestas.	348. & seqq.
Equites ab equitibus, & equitibus ejusdem ordinis, & non ab aliis judicandi.	386
Equitum aurei velleris numerus nominaque.	355
Evordinger boeren saren de knechten van Scerndewoerde.	110. & seqq.
Exules Ultrajectini. 10. 12. 13. & seqq. 456. & seqq. 222.	F. & seqq.
Factiones Ultrajectinæ.	217. & seqq. 488. & seqq.
Fames quæ Ultrajecti	167. 171. 189. 200
	Fa.

I N D E X

Fastrada Caroli Magni uxor.	198
Fertella	548.
Ferto, Ferton	ibid.
Festuca	523.
Fcuda adempta a Brederodio Thiedericico van Zuÿlen	260.
	& seqq.
Feudum quando amittatur.	568. & seqq.
Feudum rectum.	507
Feudorum natura.	530
ubi translatio aut alienatio eorum fiat.	ibid.
Flandri cæsi a Brederodio.	320. 325
Foderare, Fodrum.	566
Formula juramenti ab episcopis olim præstiti.	153
Franci utrum habuerint primum Reges an Duces.	428
Francio primus Sicambriæ rex.	287
Francorum reges cur criniti.	429
& uncti & coronati.	ibid. & seq.
Francken, Francoysen, unde.	287
Francorum regum successio.	287. & seq.
Francorum olim insignia an bufones an lilia.	288.
liliis quando usi & qua occasione.	ibid.
Frederic uten Ham gevangen.	61
onthoost.	88
Frederic van Blanckenheim Bisscop t' Utrecht komt met macht tegen Heer. Johan van Brederode.	336
Fructus pignoris an pignori.	592

G.

Gaerdbrugge.	3
Garzones	193
Gena Theoderici I. Comitiss Hollandiæ uxor.	297
Carolus Magnus ejus avus, patruus Ludovicus Pius.	298
Generael Capittel.	29
Geresteyn ingenomen.	112
Gerardus de Leyden.	505. & seqq.
Geyn ontgeplondert.	95
Gisbertus de Brederode Præpositus Trajectensis.	190. &
	498
Electus Trajectensis.	431. & seqq.
diocesis Protector.	477
captus a Davide & in carcerem conjectus.	373
ab eodem dimissus.	399
	epul.

RERUM & VERBORUMQUE:

ejusdem obitus.	400
ejusdem liberi.	ibid.
ejusdem transactio cum Davide Burgundo,	361. 482.
cessa ab eo Præpositura Simoni van der Sluys.	399. 497 & seqq.
Godefridusdux Lotharingæ fundator urbis Delfensis.	311
caesus Antverpiæ.	ibid.
Gondebaldus Frisizæ rex.	299
Gorichem belegert.	338
Gosso Ludigman Potestas Frisizæ.	299
Gubernator Hollandizæ Judocus de Lalaing.	160. & seqq.
Guelfi & Gibellini.	146
Gysbert van Baest Burger tot Vianen.	67
verraet Vianen aen die van Utrecht.	ibid. 420. & seqq.
als een verrader geschuwet en veracht.	428
H.	
H æeckbussen, Knipbussen.	3
Hamati, Asellini.	147
Ham ingenomen.	15. 61
d'Haer ingenomen.	103
Harstel ubi.	291
Hasselt opidum captum a Brabantis.	119
Hectoris Trojani progenies.	286. & seq.
Henrick van Zuylen van Nievelt sororis filius domini de Montfoort.	3. 194. 156
venit Amisfurtum cum Engelberto Clivensi.	194. & seq.
occupat Ultrajectum.	195. & seq.
occumbit.	196
Henrico de Brederode infidizæ factæ ab Asellinis.	327
Hermelen ingenomen.	103
Hertoch van Oostenryck in Hollant gehult.	88
Heusdzæ domini.	307
Historia scholastica.	389
Hoexii & Cabeljavii.	146
Hollandi ad Vreesvicum ab Ultrajectinis caesi.	28
ontset van die van Yfelseyn.	31
caedunt Ultrajectinos.	46. & seqq. & 54
Hollandia borealis in quatuor partes divisa.	317
Hoorn ingenomen.	104
Hoya opidum.	179
	Hy.

I N D E X

Hypotheca an constitui possit instrumento divorsio inter
coheredes. 330

I.

- J**acobi Comitiss Hollandiæ cum Arckeliiis bellum. 339. & seq.
trouwt Franck van Borssle na Graef van Oostervaat
ibid.
- Jacobi domini de Gaesbeeck obitus. 266
- Jacob van Amerongen gesonden van den Bisschop aen den
Hertoch van Oostenryck. 21
desselvs relaty of oraty in presentie van den Hertoch en
vele groote Heeren. 22
- Jacob van Remerswael Prior tot Scoenhoven. 98
St. Jacobs gasthuys. 3
- Jan de Coninck Burgemeester t'Utrecht sterft. 139
- Jan van Westrenen Burgemeester t'Amersfoort. 18
- Janus d'eerste Heer van Italen. 186
- Interdictum a Papa positum an ipso jure extinguatur ces-
sante causa interdicti. 267. & seqq.
- Joannis regis Galliarum proles. 289
- Joannes Comes Hollandiæ ex Anglia a Brederodio in Hol-
landiam reductus. 320
eiusdem mors. 321
- Joannes ab Amerongen Prætor Ultrajectinus captus ab epi-
scopo & tormentis subiectus. 376. & seqq.
- Joanna sanctimonialis filia unica Wilhelmi domini tie Ab-
coude.
- Joanna soror Walravi domini de Brederode deducta ad Mar-
garetam Ducissam Burgundiæ. 413
- Johan van Drougelen Lant-commandeur des Daytschen
Oerdens t'Utrecht. 318
- Johan Persyn maritus Juttæ filiz domini de Brederode. 318
- Jooft van Alleyn Stadhoudër van Holland. 54. & seqq.
- Judæus qua occasione conversus. 314
- Ysoltadii dominus Fredericus Egmondatus. 58. 120
- Ysoltadium ab Ultrajectinis obsessum. 119. & seqq.
soluta obsidio. 221
tocht van die van Yselsteyn int Sticht. 9. 96
nemen Utrechtis provande na de Vaert geschickt. 107
schemutsering tusschen tie van Utrecht en Yselsteyn. 114
& seqq.
- Juramentum Engelberto Clivensi præstitum. 172
Ju-

RERUM & VERBORUMQUE.

Juramentum olim præstitum ab episcopo Trajectensi. 436
 Jutfae afgebrast. 27. & seq.

K.

Kaerl van Bourgonges wanacer dootgeslagen. 53
 Keyferryck, seker huys t'Utrecht. 2. 51
 Knipbussen, Haeckbussen. 3
 Koern in Utrecht gebracht. 29. 92

L.

Laifus, laifo werpisse. 529
 Lalleya gens nobilis & vetustâ. 349. & seq.
 Lambert Myllinck Ritmeester tot Yschteyn. 9
 Leuca membrum & portio Rhœni fluminis. 161
 Leekendyck doorgestoken. 51. & seq.
 Legatio Trajectensium ad Ducem Austriæ. 161. & seq.
 Leithis prima, secunda, tertia. 2. 13
 Leodiensis tyrannus. 177
 Leodiensis episcopus Joannes van Hensberch. 458
 Leyda an vetus Lugdunum. 211. & seqq.
 averrompelt en van wien. 8. 20. 61. 147. & seq. 214.

344-

Libra parvorum. 522. & seq.
Libra bonorum antiquorum. 523
 civitatis Trajectensis. ibid.
 civitatis Amersfordiensis. ibid.
Libra nigrorum. ibid.
Libra Hollandica. ibid.
Linschoter kerck verbrant. 136
Lolardi, Lollaertges. 47. 130
Lollestraet. 47
Lopicker kerck mishandelt. 98
Luckan quid. 312
Ludick ingenomen van Heer Willem van Arenberch. 119
Ludovicus Borbonius episcopus Leodiensis. 264. & seqq.
Lugdunum unde dictum. 210. & seqq.
Lugh, Lughen quid. 211
Lutgarda an nomen Græcum. 533
 an Imper. Græcorum filia. ibid.

M.

Magistratus municipales nominabant sibi successores in
 Curia. 587.
 Marchio Antverpiensis. 43

Qq 2

Ma-

I N D E X

Maria Burgunda.	22
Maximilianus dux Austriæ filius Friderici III. Imper.	53.
	426
getrouwt met Hertoch Kaerls dochter van Bourgongnen.	54
auxiliatur Davidi episcopo Trajectensi.	201
obsidet Ultrajectum.	ibid.
Memoria.	542
Mensuralia, mensuralis memoria.	531. 555
Miles nobili prælatus & pluris miles quam nobilis.	427
Molwerc, olim Molckenhuys.	348
Monasteria duplicia, exempta & non exempta.	309
Moneta cusa ab Engelberto Clivenfi.	173
Monfrantia.	549. & seq.
Montfoort obsessum.	193
soluta obsidio.	208
knechten van Montfoort geslagen.	135. & seqq.
dominus de Montfoort ab episcopo captus.	193
Murmureringe binnē Utrecht.	131
N.	
Narda ab Ultrajectinis occupata.	160
Naufragio facto cui cedat quod ejectum in littus.	362
Noordeloos uytgeplondcat.	61
Nummus Hollandicus quanti.	522
Nyenrode ingenomen.	16
Nykerec ingenomen.	63. & seq.
caesi Hollandi ab ejusdem præsidariis.	96
Nye licht ten Bloemendael.	565
O.	
S. Oulfus Canonicus Trajectensis.	350. & seq.
Oervede quid.	75. 91
Officialis Præpositi.	503
Officium idem quod territorium.	506
Oploop binnē Utrecht.	1. & seqq. 79. 101. & seq. 137
	154. & seqq. 356. & seqq.
Otfridus vetustissimus Germanorum Poëta.	212
Overyselfche Staten doen een besendinge aen den Bisschop.	8. & seq.
aen den Bisschop en Stadt van Utrecht.	37.

Pacio

RERUM & VETERUMQUE!

P.

P acis habiti tractatus.	188
Paedze vid. Wilhelmus Paedze.	
Paep, Pricfter.	544
Paepelycker prove.	ibid.
Papæ interdictum & ab eo appellatio.	180
quis ejusdem effectus.	181. & seqq.
Papegay gefchoten te Vianen.	412
Papis mutatum nomen.	431. & seq.
Pauperibus fi legatum, quibus debeatur.	513. & seq.
Pax inter Regem Franciæ & Ducem Auftriæ.	177
Pelvi pleba Ultrajecti concitata ad tumultum.	357
Persyn vid. Johan Persyn.	
Petyt Salefaert een vroom Capiteyn.	17. 43
infidiatur Amisfurto.	96. 102
Philippi Ducis Burgundiæ in Hollandiam adventus.	355
Pignus an falvum re ab alio ufucapta.	584
fi id plures poffideant an actio detur adverfus fingulos in folidum.	591
Pipini olim quot.	287
Pipini regis progenies quamdiu regno Franciæ potita.	294
Placca.	522
Placitum generale.	59
Plaets t' Utrecht befet van den Burchgrave van Monfoort.	90
Postulatus Clivenfis.	522. & seq.
Pretium rerum venalium.	57. 82
Primivirgius.	497
Prius van Araeyngen.	24
Pueri ecclefiæ.	537
Purgatorium S. Patricii ubi & cujufmodi.	334
Pyxis feu truncus in carcere.	50

Q.

Quinqueviri Trajectenfes. 49

R.

Racts-Burgemeester utrum dignior an Schepen-Borgemeyster. 82

Refectio, Refectorium. 548

Regnerus a Broechuyfen. 157

Vianen occupat. 467. & seqq.

occupat Leydam. 142. & seq. 214.

renunciatur Ruardus & Protector Vianenfis. 408

Qq 3

obfer.

I N D E X

observat satis anxie Walravum Brederodium.	412. & seq.
potestatem deponit.	41
transactio inter ipsum & Yolendam dominam de Brederode.	410. & seq.
Reyner van Broechuysen uyt Vianen gedodingt.	417
Reynoldo Brederodio infidus factus ab Afollinis.	344. & seq. 369. & seqq.
oppressus calumniis.	370. & seqq.
captus a Davide & in carcerem coniectus, & deus iudicij eius tortus.	371. & seqq. 384. & seqq.
causa cognita Carolus Audax, honorificus a se habitum, eum jubet dimitti.	395. & seqq.
eiusdem liberi.	399
eiusdem de Gandavenibus trophæa.	374. & seq.
eiusdem obitus.	397
Resolutie der Staten van by den Bisschop te willen hlyven.	4. & seq.
Reventer quid.	548
Ridders geflagen van den Burchgrave van Montfoort.	30
van den Roomsch Coninck Maximiliaen.	427
Ritmeyster van Utrecht, Amersfoort. en Montfoort.	14
Ritmeyster van Montfoort gevangen.	15
Roba.	468
Roede quid. Roeydrager.	497
Roscudael ingenomen.	118
Roussesael, Roncevallis, jugum montis Pyrenæi.	297. & seq.
Royenborger brugge.	2
Rudolphi episcopi Trajectensis obitus.	350
Ruteri quinam.	350
Ruters t'Utrecht muytinieren.	92. & seq.
Rynefeyn een slot gelegen by Wyck.	230
Rynouwen verbrant.	343
Rynsburgi sepulta Beatrix domina de Brederode.	328

S.

t'Sacrament t'Utrecht omgedragen om rust en vrede te hebben.	96. & seq.
Salinarium vestigal.	78
Sandenburch.	512
Santen opidum Clivæ unde ita dictum.	287
Scyola Lacœnæa & idem tamen permissimus.	386. & seq.
Schel.	

RERUM & TETERUMQUE.

Schellinck quanti.	523
Schepen-Borgemeyster utroque olim dignior an Racto-Bor- gemyfter.	82
Schermer quid.	32
Schoenrewoerde.	93
knechten van Schoenrewoerde gefangen.	110
Scrutinium, Scrutatoris.	457. 459
Scutgeveerde tuffchen ofte van Uerecht en Yfelfteyn.	15
Scutum Franciæ antiquum.	565
Scuti veteris æstimatio.	552
Seditiones Trajectensium, vid. Oploop.	
Septuagesima.	579
Siccitas in Gallia ingens.	312
Sifridus primus dominus de Broderode.	390
ejus uxor Tetta seu Tetburga.	ibid.
in gratiam patris Arnulfi, qua exciderat restitutus, & qua occasione.	301
ejus obitus & sepultura.	466
Silvere covelen.	33
Simon van der Sluys Caroli Audacis medicus & Præpositus Trajectensis.	399
Slach in Westbroeck.	46. & seqq. 163. & seqq.
Slach op de Vaert.	28. & seqq.
Socius Præpositi & quod ejus officium.	500. & seqq.
Soest en Baern afgebrant.	45
Solidi bonorum.	521
Souwen huys van Ryn ingenomen.	35. & seqq.
Sponsalia Delphini cum filia Ducis Austriæ.	182. & seqq.
Sealbroeders quinam.	357
Stephanus Dux Bavariz Trajectensibus commendatus.	460. & seqq.
Suburbium Trajectense a Duce Austriæ occupatum.	208. & seqq.
Suederi domini de Abcoude obitus.	566
Suederus de Vianen Vianensis Præfectus.	405
Suffraganea.	568
Supplicium nocturnum atrox & detestandum.	388
Swanenburch vid. Vincent van Swanenburch.	
T.	
Tassa, Tasca, Tassca.	567
Teylingæ domini.	307. & seqq. co-

I N D E X

eorum insignia.	309
Theodericus primus Comes Hollandiæ, filius Sigisberti Principis Aquitaniz. & frater Walgeri.	267
Theodorici tertii Comitis Hollandiæ uxor.	305
prælia ejus cum Adelboldo episcopo.	ibid.
Theophanus an imperator.	431
Theophana filia Romani junioris Ottoni II. nupta.	ibid.
Tongeren ingenomen van den Hertoch van Oestenyck.	121
Trojæ fundator Troilus.	284
primus ejusdem rex.	285
Trojæ destructio.	286
Trojano bello quot ceciderint ex Græcis.	286
quot ex Trojanis.	ibid.
Truncus seu pyxis in carcere.	50
Tumultus qui Ultrajecti.	356. & seqq.

V.

V ada obsessa & mox capta.	43
Vianen ingenomen van die van Utrecht.	67. & seqq.
	168. & seqq.
ope & consilio Thiderici van Zuylen.	260
t'sigt gedefendeert van Walraven van Brederode.	412
gerestitueert aen den Heer van Brederode.	107. & seqq.
Borgers tot Vianen geschattet.	423
mors Henrici de Vianen, qui ultimus ejus stirpis.	342
Vianensis tumultus.	402. 406. & seqq.
desseyn op Vianen.	415
Vicaria quid.	517. 555
Vicarius, sacerdos qui altari affixus.	ibid.
Vicarius perpetuus.	543
Victoria civilis.	199
Victorie van die van Utrecht op de Vaert.	28. & seqq.
Vigil Vianæ tortus.	417
Vigilia quid.	551
Vigilia sacramenti.	536
Vilitas olim pretit.	57
Vincent van Swanenburgh.	13. & seqq.
neemt Vianen in en behout het.	77. & seqq.
restitueert het aen den Heer van Brederode.	107. 417.
	& seqq.
roofst op de Hollanders.	423
Vinum ablationis.	530
	Vir

RERUM & VETERUMQUE.

Virgarius, bastonarius.	497
Vis facta debitori an semper illicita.	579. & seqq.
Visitatio sepulchri.	531. 530
Vleysbancken verhuylt.	58
Ultrajectum surreptum ab Henrico a Zuylen a Nyvelt.	273
Ultrajectum caput Frisiz.	145. 209
etiam pars Hollandiz.	209
nederlaech van die van Utrecht.	165. & seqq.
tocht van die van Utrecht int laet van Yfselfteyn.	9
hongerlaot t'Utrecht.	167. 171. 189. 230
eorum contumacia.	170. & seqq.
spes ipsorum in rege Franciz.	176
brant t'Utrecht.	313. 318
Ultrajectini auxiliantur Amorsfortis.	18. & seqq.
prædantur dicecesis.	159.
slacn die van Holland.	130
nemen die van Wyck haer beesten.	131
klagen aen den Hertoch van Oostenryck over den Bisschop.	20
antwoort daer op van des Bisschops Raden.	21
mogen den Hertoch selfs niet spreken.	20
senden Gedeputeerden tot Antwerpen.	20
maken veel vrienden int Hof met giften en gaven.	25
hebben die nederlaghe in Westbroeck.	46
cives aliquot proscribunt.	90
conditien waer op die van Utrecht den vrede gepresen-	
teert wort van des Hertogen wegen.	25. & seqq.
senden Gedeputeerde aen den Hertoch van Cleve.	27
gebreck t'Utrecht.	51
steken den Leckendyck door.	51. & seqq.
sterfte t'Utrecht.	56
duyrte t'Utrecht.	57
Ultrajectini petunt a viduis pecuniam mutuum.	10
petunt a monasteriis.	18
etiam a civibus.	ibid.
verkoopen lyfrenten.	58. 100. & seqq.
schryven aen den Hertoch van Oostenryck en verkeygen	
geleyde.	19
Vroncksteyn gewonnen.	124
Vyve.	49. & seqq.

Wa:

INDEX RERUM VERBORUMQUE.

W.

W ageningen olim Vada.	42. & seq.
Walraven Heer van Brederode.	72
Walraven des Jonckeren bastaert broeder van Brederode.	77
Walravens ryckdom des Heers van Brederode.	337. 340
blyft doot in den stryt te Gorichem.	339
Walravius spurius Brederodii tortus.	377
ejusdem fuga & evasio.	380
Wilhelmus Comes de Arenberch slaet den Bisscop van Luyck.	119
ejusdem episcopi nefarius percussor.	264
prælium inter Brabantos & ipsum.	ibid.
Wilhelmus rex cæsus a Frisiis.	317
Wilhelmus van Lalleyn Præses Hollandiæ.	345
Wilhelmus Paedze Canonicus Capitularis ecclesiæ Trajectensis.	500
Wilhelmus dominus de Abcoude frater domini Jacobi de Gaesbeeck.	565. & seq.
Wimpelen in de Buerkerck gebracht.	32
Wirpire.	529
Wolfaert van Borsselle.	507
Wolfaert van der Vere.	321

Y.

Y olenda domina de Brederode liberorum suorumATRIX.	401
pulsa Ultrajecta.	416
bestelt haer kinderen tot Loven ter scholen.	418
confert se Gandavum ad Mariam Burgundam.	405

Z.

Z outer quid.	551
----------------------	-----

Menda æquus lector, & forsitan non erunt multa, per se facile corriget, modo tantum memiserit p. 287. pro *Franco Hertsch van Troyens soon* legendum *Franco Heitor van Troyens soon*: nam ut moncam pro *Platts* legendum *Plaats* p. 3. pro *mannis*, *montis*, p. 195. operæ pretium vix puto.

F I N I S.

